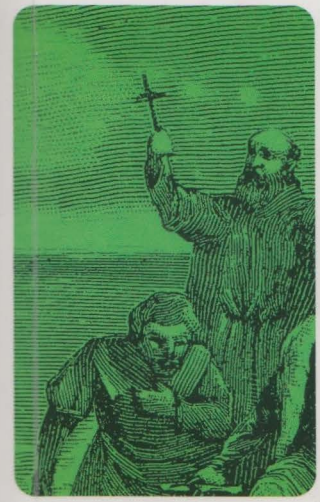
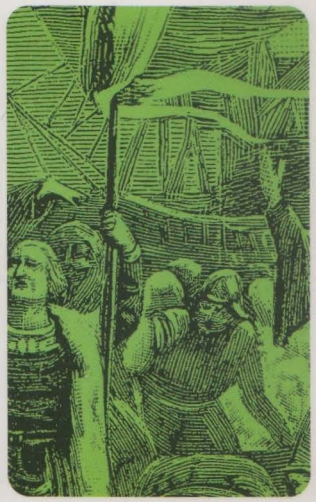
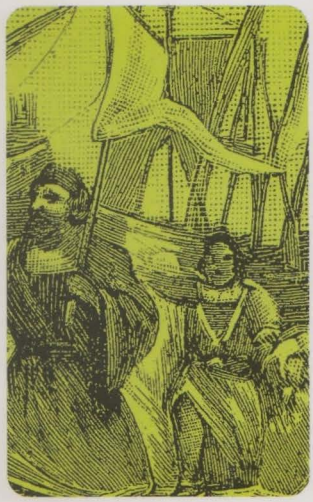
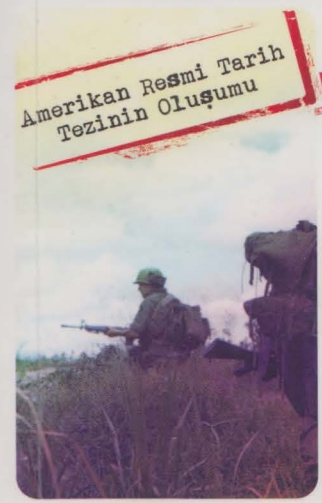
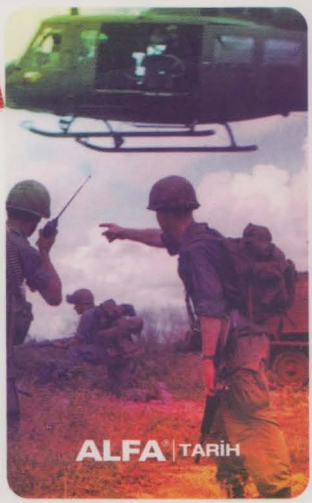
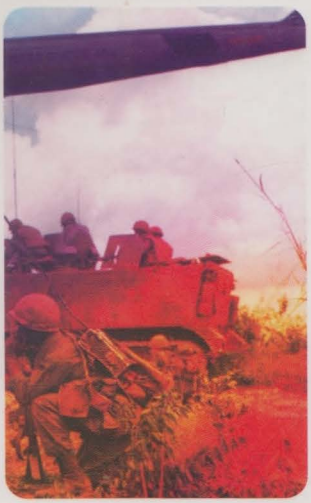

Öğretmenimin Söylediği YALANLAR

James W. Loewen

Amerikan Resmi Tarih Tezinin Oluşumu

ALFA | TARİH

ÖĞRETMENİMİN SÖYLEDİĞİ YALANLAR
Amerikan Tarih Dersi Kitaplarının Yanlış Anlattığı Her Şey

JAMES W. LOEWEN (1942)

Annesi kütüphaneci ve öğretmen; babası doktordu. 1963'te bir dönem yaşadığı Mississippi'deki Çinli göçmenlerin geçmişini öğrendikçe ilgi alanı netleşti. Sosyoloji doktorasını Harvard Üniversitesinde Mississippi'deki Çinli Amerikalılar konusunda yaptı. Daha çok ırkçılık konusunda olmak üzere çeşitli üniversitelerde dersler verdi. Smithsonian Enstitüsünde iki yıl boyunca Amerikan tarih ders kitaplarında yanlış olan nedir sorusuna yanıt aradı. Propaganda amaçlı gerçekleri saptırmadan tarihin mitleştirilmesine kadar pek çok saptamadan sonra elinizdeki kitabı yazdı. Halen gizli ya da açık ırkçılık çalışmaya devam ediyor. Diğer kitapları şunlardır: *The Mississippi Chinese* (1971); *Social Science in The Courtroom* (1983); *Sundown Towns* (2005); *Lies My Teacher Told Me About Columbus* (2006); *Teaching What Really Happened* (2010).

LEYLA TONGUÇ BASMACI

İstanbul'da doğdu. İtalyan Lisesinde okuduktan sonra, Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Pennsylvania State University'de karşılaştırmalı İngiliz ve İtalyan edebiyatları alanında yüksek lisans derecesi aldı. İstanbul İtalyan Kültür Heyeti'nde İtalyanca öğretmenliği, Dünya Yayınevinde metin yazarlığı ve çevirmenlik yaptıktan sonra uzun süre British Council İstanbul ofisinde Sanat Etkinlikleri Sorumlusu olarak görev yaptı. Halen İtalyanca ve İngilizceden çeviriler yapıyor.

Öğretmenimin Söylediği Yalanlar: Amerikan Tarih Ders Kitaplarının Yanlış Anlattığı Her Şey
© 2014, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Lies My Teacher Told Me: Everything Your American History Text Book Got Wrong
© 1995, 2007, James W. Loewen
The New Press, New York ile yapılan anlaşma gereğince yayımlanmıştır.

Kitabın Türkçe yayın hakları Anatolialit Ajans aracılığıyla Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Genel Müdür Vedat Bayrak
Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu
Kitap Editörü Tülin Er
Kapak Tasarımı Begüm Çiçekçi
Sayfa Tasarımı Mürüvet Durna

ISBN 978-605-171-020-4
1. Basım: Mart 2015

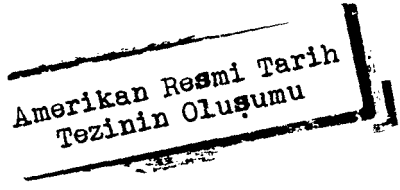
Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul
Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29
Sertifika no: 12088

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110 Fatih-İstanbul
Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00
www.alfakitap.com - info@alfakitap.com
Sertifika no: 10905

Öğretmenimin Söylediği

YALANLAR

James W. Loewen

Çeviri
Leyla Tonguç Basmacı

ALFA TARİH

Ders kitaplarına karşı gelen (ve sayıları giderek artan) bütün Amerikalı tarih öğretmenlerine ithaf edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür, 9
İkinci Baskıya Giriş, 11

Giriş: Bir Yerlerde Büyük Bir Hata Yaptık , 25

1	Tarih Engeli: Kahraman Yaratma Süreci	41
2	1493: Kristof Kolomb'un Gerçek Önemi	73
3	İlk Şükran Günüyle İlgili Gerçekler	136
4	Yaşlı Gözler	176
5	"Rüzgâr Gibi Geçti:" Amerikan Tarih Dersi Kitaplarında Tarihin Görünmezliği	247
6	John Brown ve Abraham Lincoln: Amerikan Tarih Dersi Kitaplarında Irkçılık Karşıtlığının Görünmezliği	312
7	Fırsatlar Ülkesi	366
8	Büyük Biraderi Gözetlemek: Ders Kitaplarının Federal Hükümet Hakkında Öğrettikleri	391
9	Kötülükleri Görmezden Gelmek: Vietnam Savaşını Görmemeyi Tercih Etmek	433
10	Hafıza Kaybımız: Yakın Geçmişin Kayboluşu	456
11	En Önemli Ürünümüz İlerlemedir	491
12	Neden Tarih Bu Şekilde Öğretiliyor?	527
13	Tarihi bu şekilde Öğretmenin Sonuçları Nelerdir?	596

Sonsöz: Gelecekteki Yalanlar Konusunda Ne Yapacağız? 620

Ekler, 638
Dizin, 641

TEŞEKKÜR

İLK BASKI

Aşağıda adları alfabetik sırayla sunulmuş olan kişiler benimle konuştu, kitabın bölümleri hakkında yorumlarda bulundu, yeni kaynaklar önerdi, hatalarımı düzeltti veya başka türlü maddi ya da manevi yardımda bulundu. Onlara çok teşekkür etmek isterim: Ken Ames, Charles Arnaude, Stephen Aron, James Baker, Jose Barreiro, Carol Berkin, Sanford Berman, Robert Bieder, Bill Bigelow, Michael Blakey, Linda Brew, Tim Brookes, Josh Brown, Lonnie Bunch, Vernon Burton, Claire Cuddy, Richard N. Current, Pete Daniel, Kevin Dann, Martha Day, Margo Del Vecchio, Susan Dixon, Ariel Dorfman, Mary Dyer, Shirley Engel, Bill Evans, John Fadden, Patrick Ferguson, Paul Finkelman, Frances FitzGerald, William Fitzhugh, John Franklin, Michael Frisch, Mel Gabler, James Gardiner, John Garraty, Elise Guyette, Mary E. Haas, Patrick Hagopian, William Haviland, Gordon Henderson, Mark Hilgendorf, Richard Hill, Mark Hirsch, Dean Hoge, Jo Hoge, Jeanne Houck, Frederick Hoxie, David Hutchinson, Carolyn Jackson, Clifton H. Johnson, Elizabeth Judge, Stuart Kaufman, David Kelley, Roger Kennedy, Paul Kleppner, J. Morgan Kousser, Gary Kulik, Jill Laramie, Ken Lawrence, Mary Lehman, Steve Lewin, Garet Livermore, Lucy Loewen, Nick Loewen, Barbara M. Loste, Mark Lytle, John Marciano, J. Dan Marshall, Juan Mauro, Edith Mayo, James McPherson, Dennis Meadows, Donella Meadows, Dennis Medina, Betty Meggars, Milton Meltzer, Deborah Menkart, Donna Morgenstern, Nanepashemet, Janet Noble, Roger Norland, Jeff Nygaard, Jim O'Brien, Wardell Payne, Mark Pendergrast, Larry

Pizer, Bernice Reagon, Ellen Reeves, Joe Reidy, Roy Rozensweig, Harry Rubenstein, Faith Davis Ruffins, John Salter, Saul Schniderman, Barry Schwartz, John Anthony Scott, Louis Segal, Ruth Selig, Betty Sharpe, Brian Sherman, David Shiman, Beatrice Siegel, Barbara Clark Smith, Luther Spoehr, Jerold Starr, Mark Stoler, Bill Sturtevant, Lonn Taylor, Linda Tucker, Harriet Tyson, Ivan Van Sertima, Herman Viola, Virgil J. Vogel, Debbie Warner, Barbara Woods, Nancy Wright ve John Yewell.

Üç kurum bana maddi yardımda bulundu. Smithsonian Enstitüsü bana doktora sonrası iki burs sağladı. Hem bu kurumun çalışanları hem de Amerikan Tarihi Ulusal Müzesinden burs almış meslektaşlarım benim için çok canlı bir entelektüel tartışma ortamı yarattı. Smithsonian'da staj yapan Michigan Üniversitesi, Johns Hopkins ve özellikle Portland Eyalet Üniversitesinden öğrenciler benim için çeşitli verileri araştırdılar. Son derece esnek olan Vermont Üniversitesi, 1993'teki ücretli uzun izin dahil olmak üzere, bu kitap için izne çıkmama izin verdi. Son olarak The New Press, André Schiffrin ve özellikle editörüm Diane Wachtell bana sürekli olarak cesaret verdiler ve değerli eleştirilerde bulundular.

İKİNCİ BASKI İÇİN

2006-2007 yılları arasında kendimi Amerikan tarihi konusunda altı yeni lise ders kitabını inceleme şeklinde manevi ve entelektüel bir eziyete tâbi tutarken, aşağıdakiler bana önemli destekte bulundu: Cindy King, David Luchs, Susan Luchs, Natalie Martin, Jyothi Natarajan, Amerikan Katolik Üniversitesinin Yaşam Döngüsü Enstitüsü ve Sosyoloji Bölümü ile rehber köpek eğitimi alan Joey. The New Press'tekiler dahil olmak üzere, ilk baskıda yardımcı olanların çoğu bu sefer de yardımlarını esirgemedi. Simon & Schuster'den Amanda Patten'in de bana büyük yardımı dokundu.

İKİNCİ BASKIYA GİRİŞ

Öğretmenimin Söylediği Yalanlar kitabınızı gerçekten sevdim. Arka sıralardan tarih öğretmenimi sıkıştırmak için bu kitaptan yararlanıyorum. —LİSE ÖĞRENCİSİ[1]

Öğretmenimin Söylediği Yalanlar'ın zaman aşımına uğradığına inanmadığımı size söylemek istedim, çünkü ders kitaplarında pek bir düzelme olduğunu görmüyorum! —LİSE ÖĞRETMENİ, SHERWOOD, ARİZONA[2]

Bu kitabı okurken liberal zırvalarla karşılaşmayı bekliyordum, ama kitabın son derece isabetli olduğunu düşündüm. — ÇALIŞAN, BAYER İLAÇ ŞİRKETİ, BERKELEY, CALIFORNIA[3]

Öğretmenimin Söylediği Yalanlar'ı ilk defa okuyanlar doğrudan birinci sayfaya geçsinler. Bu girişin amacı eski dostlarıma (ve düşmanlarıma?) bu baskıyla ilk baskı arasındaki farklılıkları ve nedenlerini anlatmaktır. Bu giriş büyük çapta okurların ilk baskıya gösterdiği olumlu tepkilerden kaynaklandığından kendimi övme amacı taşıyormuş gibi geliyor, bundan dolayı da atlanabilir. Ancak *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar* okurları geçmişte bir keşif yolculuğuna çıkardığından, bazı okurlar başka okurların tepkileri konusunda bilgi sahibi olmak isteyebilir.

Öğretmenimin Söylediği Yalanlar ilk günden itibaren okurları sayesinde başarılı oldu. The New Press, isminden de anlaşılacağı üzere, reklam bütçesi olmayan, yeni ve küçük bir yayıneviydi; kitap, kulaktan kulağa yayılan bilgiler

1 Öğrenci, AOL.com aracılığıyla e-posta, 1996.
2 Tomi Evans, e-posta, 10/2005.
3 Erik Bailey yoluyla, e-posta, 11/2005

sayesinde çok sattı. *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar* ilk olarak ülkenin batısında ilgi çekti. California Eyalet Üniversitesinin Hayward kampusunda yayınlanan bir yazıya göre, "Her ne kadar bu kitap bazıları tarafından tartışmalı sayılıyorsa da, Alameda'daki [California] kütüphanelerden sürekli olarak ödünç alınıyor." Bir lise öğrencisi *San Francisco Examiner* gazetesinin yazı işleri müdürüne şöyle bir mektup göndermiş: "*People's History of the United States* [Amerika Birleşik Devletleri'nin Halkının Tarihi] ve *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar'ı* okuyana kadar tarih konusunda zayıf bir öğrenciydim. Bu iki kitabı okuduktan sonra tarih dersindeki not ortalamam 3,8'e yükseldi ve orada kaldı. Eğer öğrencilerinizin Amerikan tarihine ilgi duymasını istiyorsanız, onlara yalan söylemekten vazgeçin."[4] *San Francisco Chronicle*'da ilk yayınlanan eleştirilerden birinde, kitaptan "eğitimde dürüstlüğü son derece ikna edici biçimde savunuyor" diye söz edildi ve kitabım 1995'te birkaç hafta boyunca San Francisco Körfez Bölgesi'nin en çok satan kitapları arasında yer aldı.[5]

Bağımsız kitapçılar –yani sahipleriyle çalışanlarının kitap okuduğu, müşterilerinin de onlardan kitap tavsiye etmesini istediği kitapçılar– bu kitabın namını Kuzey Amerika'ya yaydı. Torontolu "Joan" 1995 tarihli, "Başlıca Bağımsız Kitapçılar Tarafından Tavsiye Edilen En İyi Yeni Kitaplar" adlı köşe yazısında şöyle yazdı: "Bu kitap Amerikan tarihini tersyüz ediyor. Sadece tarih öğretmenleri veya tarihçiler için değil, düşünen herkes için bir dönüm noktası oluşturuyor, mutlaka okunması

---

4 Dudley Lewis, "Teaching the Truth," *San Francisco Examiner & Chronicle*, 26/11/1995. Lewis, Howard Zinn'in *People's History* kitabıyla *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ı bağdaştıran ilk yorumcuydu. Ancak sonuncu olmadı. Siyasi görüşlerimiz ayrı olduğu için kitaplarımız birbirinden çok farklı ama ikimiz de lise düzeyinde Amerikan tarihine hâlâ hâkim olan kibirli ve sıkıcı ders kitaplarını eleştiriyoruz.

5 Mary Mackey, "Don't Know Much About History . . ." *San Francisco Chronicle*, 12/02/1995.

lazım."[6] Ulusal çapta bir dergi olan *The Nation*'a göre kitap "tarih konusunda o kadar çok bilgi içeriyor ki sadece eleştiri görevi görmekle kalmıyor, Amerikan geçmişini baştan anlatan bir karşı-ders kitabı görevi de görüyor." *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar* kısa sürede Boston, Burlington, Vermon ve başka şehirlerde çok satan kitaplar arasında yer aldı. Tarih ve Kaliteli Ciltsiz Kitap Kulüpleri için de çok satan bir kitap olma niteliği taşıdı. *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ın ciltsiz kitap olarak Simon & Schuster tarafından otuzdan fazla baskısı yapıldı. Amazon.com'un ilk ortaya çıkışından itibaren de kendi kategorisinde (tarihyazımı) satış lideri oldu. Dolayısıyla bildiğim kadarıyla *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar* yaşayan bir sosyolog tarafından yazılmış kitaplar arasında en çok satandır.[7] *İşitsel Kitaplar* dahil bütün baskıları göz önüne alınınca ilk baskısı bir milyon nüsha sattı.

Öğretmenimin Söylediği Yalanlar'ı yazmamın nedenlerinden biri, Amerikalıların geçmişlerine çok ilgi duyduğuna ama lisede gördükleri Amerikan tarihi derslerinde ölesiye sıkıldıklarına inanmamdı. Okurlarımdan gelen tepkiler de bu inancımı teyit ediyordu. Tepkileri hem geniş kapsamlı hem de derindi. San Francisco bölgesinden bir okurum bana şöyle bir e-posta attı: "Lisede aldığım tarih dersleri benim veya hayatım açısından önemli değildi, çünkü günümüzde olanlarla hiçbir ilgisi yoktu." Bazı yetişkin okurlarım ise, lisede tarihe ilgi duymadıkları için kendilerini suçluyorlardı. "Bu kadar yıldır (kırk dokuz yaşındayım) tarih sevmediğimi sanıyordum," diye yazdı bana bir kadın okurum, "halbuki benim sevmediğim mantıksızlık ve tutarsızlıkmış. Çalışmalarınız için çok teşekkür ederim. Hayatımı değiştirdiniz."

Birçok okurum, bu kitabın hayatlarını değiştirdiğini keşfetti. Ohio'daki bir forklift operatörü, Denverlı kırk yedi yaşında

---

6 "Joan", independentreader.com (1995); internet sitesi o zamandan beri el değiştirdi.

7 Daha çok satanlar oldu ama onlar öldü!

bir ev hanımı, New York eyaletinde yaşayan bir "hayırsever" bu kitabı okuduktan sonra üniversite veya lisansüstü öğrenimlerini tamamlamaya veya kariyerlerinde değişiklik yapmaya karar verdi. New Yorklu bir kadın şöyle yazdı: "Bu kitabın beni ne kadar değiştirdiğini sözlerle anlatamam. Sanki her şeye farklı bir açıdan bakıyorum. Buna hakikat açısı diyorum." Bazı okurlarım "şaşırdım," "şoke oldum" veya "hayal kırıklığına uğradım" gibi kelimeler kullanırken birçoğu da *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ı moral verici bulduğunu söyledi.

Aldığım bütün tepkiler elbette olumlu değildi. Her ne kadar bir okurum, "Sosyalist mi yoksa Cumhuriyetçi mi olduğunuza karar veremedim" dediyse de, başkaları bu konuda kararlarını verip kitabın sol görüşe eğilimli olduğunu söyledi. Amazon.com'da "Marksist/hippi/sosyalist/Amerikan karşıtı/Hıristiyan karşıtı" şeklinde bir yorum yazan bir okur, kapitalizm konusundaki gerçek görüşlerimi duysa çok şaşardı. El Paso'dan gönderilmiş imzasız bir kartpostalda şöyle yazıyordu: "Irkçı saçmalıktan başka bir şey değil. Çarpık zihniyetini Afrika'ya götür de, *oranın* tarihini düzelt."

Bu tabii ki bir beyazın –çok beyaz birinin– tepkisiydi. Kızılderililer ise kitaba çok farklı bir tepki verdi. Kızılderili asıllı olduğuna inandığım bir okurum şöyle dedi:

> *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar* adlı kitabınız ve özellikle "Yaşlı Gözler" bölümü, dünyaya bakış açımı daha önce olmadığı kadar güçlü bir şekilde etkiledi. Daha önce okuduğum hiçbir şey hakkında bir övgü mektubu yazma ihtiyacı hissetmemiştim. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Kızılderili deneyimini tasviriniz ve daha da önemlisi senkretik Amerikan toplumu kavramı kendi ülkeme, hatta kendi atalarıma bakışımı incelikli ama güçlü bir şekilde değiştirdi.

Öğretmenimin Söylediği Yalanlar'ın gösterdiği üzere, tarih dersi Amerikan liselerinde en az sevilen dersken, Kızıl-

derililerin en nefret ettiği ders olduğu kesindir. Orada, beş yüz yıllık bir yenilginin tarihi kayıtları anlamına gelir. Ancak Amerikan tarihi doğru şekilde incelendiği takdirde, Amerikan yerlilerinin beceriksizliğinin değil, hayatta kalma azimlerinin kaydıdır. Altı eyalette Amerikan yerlilerine konuşma yaptıktan sonra, sahte tarihimizin Amerikan yerlilerini ne kadar ezdiğini anlamaya başladım. Genç Amerikan yerlilerinin 21. yüzyılda tarih yazmak için gerekli sosyal ve entelektüel gücü bulmak için geçmişlerini *–özellikle yakın geçmişlerini–* doğru şekilde anlamaları gerektiğine inanıyorum. Bu anlayış senkretizm kavramını, yani iki farklı kültürden unsurları bir araya getirip yeni bir kültürün oluşturulması olgusunu içermelidir. Senkretizm, kültürlerin genelde değişip hayatta kalma şeklidir; bütün Amerikalılar, Amerikan yerlilerinin kültürlerinin de varlığını sürdürebilmek için değişmek zorunda olduğunu anlamalıdır. Hem yerliler hem de yerli olmayanlar, "gerçek" Kızılderili kültürünün beyazlarla temas gerçekleşmeden önce var olan âdetlerden oluştuğu şeklinde yanlış bir anlayışa sahiptir. Aslında gerçek Kızılderili kültürü, Nalenik Temela (s. 133) gibi heykeltraşlar, Keith Secola gibi müzisyenler ve Amerika'nın her yerinde yaşayan Kızılderili anne-babalar tarafından üretilmeye devam edilmektedir.

Öğretmenimin Söylediği Yalanlar Afrika kökenli Amerikalılar arasında büyük rağbet gördü. Örneğin 2004 yılının sonbaharında *Essence* dergisinin en çok satanlar listesinde üçüncü sıraya ulaştı ve o listede siyahi bir yazar tarafından yazılmamış tek kitaptı. Hampton Üniversitesinden bir sosyoloji hocası şöyle yazdı: "Hepsi Afrika kökenli Amerikalılar olan öğrencilerim kitabınıza büyük ilgi duydular ve ondan cesaret aldılar." Missourili bir okurum, *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar* ile *Lies Across America*'nın [*Amerika'yı Sarmış Yalanlar*] "kendisine inanılmaz bir kuvvet hissi verdiğini" söyledi ve şöyle devam etti: "Her iki kitaptan birer tane daha alıp St. Louis'de müşterisi olduğum berbere bırakmayı plan-

lıyorum. Bir-iki çocuk bu kitapları okusa ileriki kuşaklarda büyük fark yaratır diye düşünüyorum."

İşçi sınıfı ve işçi sınıfıyla ilgilenen tarihçiler de *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ı sevdi. Varlıklı olmayan bir okurum 2004'te bana şunları yazdı: "Varlıklı olmayan yüzde 90'ın kökenlerine dair tarihin anlatılmasına araştırmalarınızla verdiğiniz destekten dolayı teşekkür ederim." Her ne kadar *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar* –halefi *Lies Across America*'nın tersine– cinsel kimlik veya tercih ya da cinsiyet meselelerini doğrudan ele almıyorsa da, Gay ve Lezbiyen Araştırmaları ile Kadın Araştırmaları bölümleri beni konuşma yapmaya davet etti.[8] Tutuklular da kitaba olumlu tepki veriyorlar; örneğin Wisconsinli bir tutuklu bana şöyle yazdı: "Geleneklere karşı çıkan böyle bir kitabı yazma cesareti bulduğunuz için sizi tebrik ederim." Bu arada "sıradan" beyazlar –hatta erkekler arasında bile– kitabımı sevenler var; bunun nedeni belki de Bartolomé de Las Casas'tan Robert Flournoy'a ve Mississippili hâkim Orma Smith'e kadar, adalet için mücadele eden beyazlarla gurur duymam ve onları takdir etmemdir.

Öğretmenimin Söylediği Yalanlar bu kadar büyük bir etki yarattığına göre neden mi yeni bir baskı hazırladık? Hele de kitap, özellikle 2007'den beri haftada ortalama iki bin nüsha ile her zamankinden daha fazla bir satış başarısı yakaladığına göre?

2003'te Walnut Creek, California'dan bana yazan bir okurum, yeni bir baskıya ihtiyaç olduğuna dair beni ikna etti.

---

[8] Bazı okurlar, kadın tarihi konusunu nerdeyse hiç işlemediğim için beni eleştirdi. Aslında Sonsöz'de bu eksiklikten dolayı kendimi eleştirdim ve bu işin başkaları tarafından zaten yapıldığını söyledim. O bölümdeki bir not, okurları tarih dersi kitaplarının kadınları ele alışını eleştiren altı kitaba yönlendirir; başkalarının bu kadar başarılı bir şekilde yaptığı bir işi ben baştan yapmak istemedim. Ancak önerdiğim bu eleştiri kitaplarını okumuş kimseye henüz rastlamadığım için belki de bu konuyu benim de ele almam gerekirdi.

"Bence birçok insan kitabınızın okul kitaplarında günümüzde söz konusu olan sorunları değil, ESKİDEN var olanları tasvir ettiğine inanıyor. Çocuklarımın ders kitaplarına baktığım zaman bulgularınızın çoğunun geçerli olmaya devam ettiğini görüyorum. Güncellenmiş bir baskı insanların kitabınızı eskimiş olarak nitelendirip gerçeklerini küçümsemesini daha zor kılacaktır." Yıllar boyunca konuşma yaptığım izleyicilerden gelen sorulardan, 11. Bölümde otomatik ilerleme savını çürütmüş olmama rağmen, birçok okurum bu efsaneye ve özellikle ders kitabı sektöründeki uygulamalarına inanmaya devam ettiğini göstermiştir. Lise tarih kitaplarında belirlediğim sorunlar o kadar sinir bozucuydu ki, okurlar bu kitapların düzelmiş olduğuna inanmak ister – dolayısıyla da inanır. Fakat ne yazık ki, kitaplarda ilerleme sağlanmış olacağını varsayamıyoruz. Tarih dersi kitaplarında düzeltmeler yapılıp yapılmadığı tecrübeye dayalı bir meseledir. Bu soruya sadece veriyle cevap verilebilir. Bu soru özellikle benim açımdan ilginçtir, çünkü beraberinde başka bir soruyu daha getirir: Kitabım herhangi bir fark yarattı mı?

Dolayısıyla 2006-2007 yıllarının büyük kısmını Amerika Birleşik Devletleri'nde yayınlanmış altı yeni tarih kitabını inceleyerek geçirdim. Bazı açılardan –özellikle Kristof Kolomb ile ondan sonraki Kolomb Değiş Tokuşu'nun* ele alınması açısından– düzelmeler olduğunu gördüm. Ancak başka birçok açıdan daha kötüye gittiklerini veya herhangi bir değişiklik sergilemediklerini fark ettim, ama bu kitabın bundan sonraki kısmının konusu. Dolayısıyla *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ın ders kitabı yayıncılarını fazla etkilemediğini söylemek yanlış olmaz. Bu da beni fazla şaşırtmadı, çünkü on beş yıl kadar önce Frances FitzGerald'ın ders kitaplarını eleştirdiği *America Revised* da [*Gözden Geçiril-*

* Kolomb Değiş Tokuşu: Kolomb sonrası Avrupa ile Amerika arasında bitki, gıda, hayvan, kültür, insan ve hastalık değiş tokuşu –çn.

miş Amerika Tarihi] çok satan kitaplar arasında yer aldı ama onun da sektör üzerinde fazla etkisi olmadı.

Ancak *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar* öğretmenlere ulaştı ve onları etkiledi. Bu çok önemli bir şeydir, çünkü bir öğretmen bu sene yüz öğrenciye, gelecek sene de bir yüz öğrenciye daha ulaşabilir. Bu kitabı yazarken zihnimdeki asıl okur kitlesi öğretmenlerdi. Peki ama bu kitabı okuduktan sonra ne yaptılar?

Ne yazık ki bazı öğretmenler kitabı daha okumadan onu inkâr ettiler, çünkü sırf başlığından benim öğretmenleri yerdiğime karar verdiler. Halbuki bu kitap hiçbir şekilde öğretmenleri yermiyor. Her sömestr haftada dokuz saat öğrencilerinin karşısına çıkmış eski bir üniversite hocası olarak, ilk ve ortaokul öğretmenlerine büyük saygım vardır. Bazıları haftada otuz beş saat sınıfta çalışır; bunun yanı sıra ev ödevleri vermek, okumak ve yorumlamak, sınav hazırlamak ve sınavlara not vermek ve bir sonraki haftanın ders planını hazırlamak zorundadır. Peki Amerikan tarihi dersinde öğrettiklerini araştıracak zamanı nasıl bulsunlar? Ücret almadıkları yaz aylarında veya hafta sonlarında mı? Liselerde Amerikan tarihi dersi veren öğretmenlerin kayda değer bir kısmının –yüzde 25 ila 30 diye düşünürdüm ama bu oran giderek artıyor– alanlarına büyük bir önem verdiklerini biliyorum. Kendileri de bu alanda araştırmalar yaparlar ve öğrencilerini tarihe daha çok ilgi göstermeye ve ders kitaplarını eleştirmeye teşvik ederler. Öğretmen gruplarına verdiğim konuşmalarda işe hep yukarıdakileri söylemekle başlardım ve onları kitabın başlığının ötesine geçmeye teşvik etmeye çalışırdım.[9] Ancak kitabın başlığı ile alt başlığı –*Amerikan Ders Kitaplarının Yanlış Anlattığı Her Şey*– arasında bel-

[9] Boston'da Herbert Kohl ile Howard Zinn'le birlikte katıldığım bir panelde bunları söyleyince Zinn şöyle dedi: "Belki de kitabına *Lies 70 Percent of My Teachers Told Me* [*Öğretmenimin Yüzde 70'inin Söylediği Yalanlar*] adını vermeliydin."

li bir gerilim söz konusudur. Eğer öğretmenler sadece ders kitaplarına güvenip öğrencilerini bu kitapları "öğrenmeye" iterse ve eğer bu ders kitapları önümüzdeki on bir bölümde anlatıldığı kadar kötüyse, o zaman öğretmenler de sorumluluklarındaki çocukları geçmişimiz konusunda yanlış eğitmeye katkıda bulunurlar.

Illinois'te yaşayan bir öğretmen, kötü ders kitaplarıyla ne yapılması gerektiğine dair bir örnek sunar. 2003 sonbaharında, cumhuriyetin ilk yıllarını konu alırken, altıncı sınıf öğrencilerine Lincoln'den önceki başkanların çoğunun köle sahibi olduğunu söyler. Öğrencileri başkanlara değil, yalan söylediği için ona kızarlar. "Doğru değil" diye itiraz ederler, "yoksa kitapta yazardı!" Kitapta Washington, Jefferson, Madison, Jackson ve diğer başkanlarla ilgili sayfalar dolusu bilgi olduğunu ama köle sahibi olduklarına dair tek kelime edilmediğini söylerler. "Belki ben yanılıyorum," der öğretmen ve onlara bu söylediklerini kontrol etmelerini söyler. Her öğrenci bir başkan seçip, onun hakkında bir araştırma yürütür. Yeniden bir araya geldiklerinde, öğrenciler bu sefer bu bilgiyi içermediği için ders kitabına kızarlar. Kitabın sözde yazarına ve yayıncısına mektuplar yazarlar. Yazar mektuplara cevap vermez – buna şaşırmadım, çünkü özellikle sonraki baskılar başta olmak üzere, birçok ders kitabı "yazarları" tarafından yazılmaz. Hatta bazı yazarlar vefat etmiştir. Öğrencilere yayıncının sözcüsünden cevap gelir. "Ürünümüz hakkında geribildirim almaktan büyük bir memnuniyet duyuyoruz," gibi basmakalıp bir cümleyle başlayan mektupta şöyle denmektedir: "501-506 nolu sayfalara bakarsanız, Sivil Haklar Hareketi'nin ayrıntılı bir şekilde ele alındığını göreceksiniz." Öğrenciler şaşkınlıkla birbirlerine bakarlar; bunun şikâyetleriyle ne ilgisi vardır?

Böyle bir eleştiri, öğrenciler için bir kazan-kazan durumu oluşturur. Ya bir sonraki öğrenci kuşağı için ders kitabının düzeltilmesini sağlarlar ya da mevcut ders kitabı düzeninin

entelektüel merkezinde bir boşluk olduğunu keşfederler. Her iki durumda da akademik yılın geri kalan kısmında eleştirel okurlar haline gelirler.

Bu altıncı sınıf öğrencilerinin hikâyesi bize –günahı boynumuza– çocuklarımızı hafife aldığımızı gösterir. Dördüncü sınıftaki öğrencilerinin bile ders kitaplarını eleştirmesini ve araştırmalar yürütmesini sağlayan öğretmenler, öğrencilerinin beklentilerini aştığını keşfetti. Güneybatı Virginia'daki bir beşinci sınıf öğretmeni bana, her okul yılı başladığında öğrencilerinin tarihten nefret ettiğini yazdı. "İki hafta sonra hepsi veya neredeyse hepsi tarihi sever hale geliyor." Tarihle ilgilenmelerini sağlamak için:

> Kölelikten azat edilmiş insanların linç edilmesiyle ilgili gazete kupürleri veya fotoğraflar gibi birincil kaynak belgelerden yararlanıyorum. Çocuklar için biraz zor bir konu ama altından kalkmayı başarıyorlar. Kötülük konusunda bir yaklaşım geliştiriyorlar ve böyle bir şeyin bir daha gerçekleşmesine izin vermemeye yemin ediyorlar. İnsanların havaya uçurulduğu video oyunlarının komik olduğunu düşünmüyorlar artık. Hatta tarih kitaplarını karıştırmaya, okumaya başlıyorlar ve ders kitaplarındaki sterilize edilmiş vanilyalı dondurmadan uzaklaşıp en acılı biber türünden tarihe yaklaşıyorlar. "Gerçek malzeme" içeren tarihe bayılıyorlar. Sonra da sınıflarını geçip yeniden ders kitaplarına dönüyorlar! O zaman sorunlar başlıyor, çünkü bir sonraki öğretmenin başına dert açıyorlar. Ortaokulda siyasi açıdan faal oluyorlar. Yani ileride herhalde iyi yurttaşlar olacaklar.

İyi yurttaşlar olmalarını isteriz tabii ama "iyi yurttaş" derken neyi kastediyoruz? Eğitimciler Amerikan tarihinin lisede okunmasını ilk istediklerinde, bu, 1900 yılı civarında milliyetçi bir "bayrak sallama" kampanyası dahilindeydi. Ta-

rih dersinin milliyetçi bir proje olarak oluşumu, öğrencileri *Amerikalılar* olarak görevlerini yerine getirmeye hazırlama şeklindeki temel misyonu ile daima çatışmıştır.

Peki ama Amerikalılar olarak görevimiz nedir? Tabii ki *geleceğin Amerikasını oluşturmak*. Peki böyle bir ulusun özelliği ne olmalıdır? Sivil özgürlüklerle potansiyel teröristlerin denetlenmesi nasıl dengelenmelidir? Eşcinsellerin evlenmesine izin verilmeli midir? Dünyanın yakıt stoklarının sonsuz olmamasının etkilerini hissetmeye başladığımız bu dönemde, enerji politikaları nasıl olmalıdır? Bu gibi tartışmalara katılıp etkili olabilmek için iyi yurttaşlar, şimdiki ve gelecekteki dünya liderlerini ve iddialarını değerlendirebilecek durumda olmalıdır. Okuduklarını eleştirebilmeli, hakikatleri yalanlardan ayırabilmeli ve geçmişle ilgili neden ve sonuçları anlamaya çalışmalıdır. Doğru şekilde sunulan tarih dersinin temelinde bu tür beceriler yatmalıdır.

Ancak bunlar, Amerikan tarih kitaplarının –en yenilerinin bile– teşvik ettiği beceriler değildir. Bu kitapların kullanıldığı derslerde de bu beceriler teşvik edilmez. Peki ama öğretmenler neden böyle kitaplara katlanır? Cevap: Çünkü yoğun iş hayatlarını kolaylaştırıyorlar. Örneğin Holt tarafından yayınlanan *American Nation*'ın öğretmenler için olan versiyonu bu konuya yönelik yirmi iki sayfalık ilanlarla başlar. "Yönetim Sistemi"nin övüldüğü bir sayfada iki fotoğraf sunulmuştur; birinde bir öğretmen, bir ders kitabı, birkaç kitap, projeksiyon için birkaç kâğıt, ders notlarını içeren bir dosya ve çeşitli kâğıtların ağırlığı altında ezilirken, diğer öğretmen gülümseyerek bir CD'yi çantasına koyar. "İhtiyacınız olan her şey tek bir diskte!" şeklinde bir beyanda bulunan bu ilan ayrıca "isteğe göre uyarlanabilir ders planları," projeksiyona uygun ders notları içeren "sınıf sunumları" ve "kullanımı kolay test kılavuzu"ndan da söz ediyor. Artık öğretmenler ders planlarını veya test sorularını kendileri hazırlamak zorunda değiller, sınıfta öğrencilerine söyleyecek bir şeyleri kalmazsa da, bu

disk Holt tarafından yardımcı malzeme olarak sunulan öğretim kaynaklarının ve filmlerin de ön bilgilerini içeriyor. Bir dizi CNN videosu da içeren bu ek malzemelerin çoğu, ders kitaplarının kendilerinden daha da değerli eğitim araçlarıdır. Buradaki sorun, bu ek malzemelerin asıl amacının öğretmenlerin Holt'un ders kitabını benimsemesi olmasıdır. Ders kitabı da 1240 sayfa civarında olduğundan –ve öğretmenlerin çoğu kitabın tamamını okuttuğundan– öğrencilerin ek malzemelere zamanı kalmayacağı bellidir.

Bazen yardım yukarıdan aşağıya gelir. Birçok okul sistemi, ders kitabına dayalı tarih derslerinden öğrencilerin sıkılıyor olmasından memnun değildir. Okul idare politikası gereği, en az iki sistem sosyal bilgiler ve tarih öğretmenlerinin kitabımı okumasını zorunlu kılmıştır. Evde öğretim görenler de *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'a ulaşmayı başardılar. Evde öğretim alanında bir kaynak kataloğunun editörü olan David Stanton şöyle yazdı: "Dipnotlar dahil olmak üzere, baştan sona okudum, elimden bırakamadım, bittiği zaman da üzüldüm."

Öğrenciler de bu konuya el koymaya karar verdiler. Güney Dakota'da, Mount Vernon'da dokuzuncu sınıfta okuyan on dört yaşında bir öğrenci hem *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar* hem de *Lies Across America*'yı okumuştu. Bana şöyle yazdı: "Bu kitaplar MÜKEMMEL! Onları okuduktan sonra okulda çeşitli öğretmenlere dağıttım. Hepsi çok şaşırdı ve bu kitaplar sayesinde eğitim yöntemlerini değiştirdiler." Siber uzayın bir yerlerinden, bir lise öğrencisi olan John Jennings şöyle yazdı: "Ben ve bir grup arkadaşım *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ı okuduk ve gözlerimiz açıldı, olumlu olsun olumsuz olsun, ülkemizin gerçek tarihini keşfettik." Şöyle devam etmişti: "Gelecek sömestr Amerikan tarihi dersi alacağım... ders kitabımız da sizin incelediğiniz on iki kitaptan biri... dolayısıyla kitabınızda ele aldığınız konularla ilgili sınıfta tartışma başlatmayı ve kitabınızı referans olarak göstermeyi

dört gözle bekliyorum." Kuzey Carolinalı bir baba şöyle yazdı: "Kızım *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ı on birinci sınıftaki İleri Seviye ABD Tarihi dersinde kaçak bir ders kitabı olarak kullanıyor ve çok seviyor, ama öğretmeni bu durumdan o kadar memnun değil." En çok sevdiğim e-posta, AOL.com'dan yazan bir çocuktan geldi: "Sevgili Bay Loewen, *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar* adlı kitabınızı çok sevdim ve sınıfın arka sıralarından tarih öğretmenimi sıkıştırmak için ondan yararlanıyorum." Arkadaşlarının da kitabı beğendiğini söyledikten sonra şöyle devam etmişti: "Yayıncıdan toptan fiyat alabilirsem kitabı lisemin koridorlarında satabilirim." Yayıncının ona toptan fiyat uygulamasını sağladım ve o zamandan beri çeşitli öğretmenler –belki onun da öğretmeni dahil– bana, büyümüş de küçülmüş öğrencilerinin ellerinde bu kitap olduğu zaman hayatlarını zehrettiğini söyledi. Fakat kendileri de bu kitabı aldıklarında ders kitaplarının monotonluğundan kurtulabildiklerini eklediler. Dolayısıyla aşağıdan yukarıya da umut var.

Ancak en iyi tepkiyi "satış sonrası"ndan, yani lisede okudukları sıkıcı tarih derslerinde bir şeylerin eksik olduğunu anlayıp *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ı okumaya karar veren yetişkinlerden aldım. Birçoğu bu kitabı paylaşılması gereken bir kitap olarak görüyor. Californialı bir güvenlik görevlisi, "Kitabı iki kere okudum, sonra arkadaşlarıma verdim, bana nihayet geri geldiğinde de yeniden okumaya başladım" dedi. Eğitim bölümünde okuyan bir lisans öğrencisi bana şöyle yazdı: "Her bölümü bitirdikten sonra öğrendiklerimi arkadaşlarımla tartışma ihtiyacı hissettim." Montana'dan bir öğretmen yardımcısı şunları yazdı: "Öğretmenleri birkaç dakika lafa tutmayı başardığım anda hemen kitabınızdaki bilgileri paylaşıyorum." New Hampshirelı bir profesör, "Bu kitaptan iki tane almak lazım, biri okuyup saklamak, diğeri başkalarına ödünç vermek için," dedi. California'da, Sherman Oaks'ta yaşayan bir okurum da şunları ifade etti: "Bu kitap sadece ilginç olmakla kalmıyor, insanın hayatını zenginleştiriyor. Bu kitabı yıllar boyun-

ca arkadaşlarıma hediye edeceğim." Bazı okurlar kitaplarımı daha ucuza alabiliyor, çünkü Kaliteli Ciltsiz Kitap Kulübü'ne katılıyorlar, arkadaşlarına vermek için kitabımdan tanesi bir dolardan dört adet alıyorlar, sonra kulüpten ayrılıyorlar, sonra yeniden katılıp dört tane daha alıyorlar.[10]

Öğretmenimin Söylediği Yalanlar'ın bu yeni baskısını, insanların Amerikan tarihi konusunda bildiklerini sandıklarını sorgulamalarını sağlamakta ilki kadar yararlı bulacağınızı umuyorum. Eğer bu kitabı yararlı bulursanız lütfen başkalarıyla da paylaşın. Yayıncı hiç şüphesiz tanıdığınız herkese bir nüsha satmayı tercih edecektir ama bir kitap birden fazla okur tarafından okunduğunda ben daha mutlu oluyorum. Olumlu olsun olumsuz olsun,[11] okurların kitabıma olan tepkisini öğrenmekten büyük zevk alıyorum. Bana internet sitem uvm.edu/~jloewen/ veya jloewen@uvm.edu yoluyla ulaşabilirsiniz.

[10] Lütfen kulüpten ayrılmadan önce en azından bir kitap satın alın!

[11] Tabii tepkinizi kibar bir şekilde ifade etmenizi tercih ederim.

GİRİŞ

BİR YERLERDE BÜYÜK BİR HATA YAPTIK

Gerçek olmayan bir sürü şeyi bilmektense bu kadar çok şey bilmemek daha iyi olurdu.
—JOSH BILLINGS[1]

Amerikan tarihi, herhangi birilerinin onun hakkında söylediklerinden daha uzun, daha büyük, daha çeşitli ve daha korkunçtur.
—JAMES BALDWIN[2]

Tarihi hakikatlerin gizlenmesi, insanlığa karşı işlenen bir suçtur. —GEN. PETRO G. GRIGORENKO, BİR TARİH DERGİSİNE GÖNDERİLMİŞ SAMİZDAT MEKTUBU, Y. 1975, SSCB[3]

Geçmişi hatırlamayanlar on birinci sınıfı tekrarlamaya mahkûmdur. —JAMES W. LOEWEN

Lise öğrencileri tarihten nefret eder. En çok sevdikleri dersleri sıraladıkları zaman tarih hemen her zaman son sıradadır. Öğrencilere göre tarih, liselerde genelde öğretilen yirmi bir dersin "günümüzle en ilgisiz" olanıdır. Tarih dersinden söz ederken kullandıkları sıfat, "*sı-kı-cı*"dır. Her ne kadar çoğu öğrenci matematik, fen bilimleri veya İngilizce derslerine kıyasla tarihten

---

1 Gerçek adı Henry Wheeler Shaw olan Billings, bu cümleyi muhtemelen 1850-1885 arasında söyledi.

2 James Baldwin, "A Talk to Teachers," *Saturday Review*, 12/21/1963, yeniden yayınlayan: Rick Simonson ve Scott Walker, ed., *Multi-cultural Literacy* (St. Paul, MN: Graywolf Press, 1988), 11.

3 General Petro G. Grigorenko'yu alıntılayan: Robert Slusser, "History and the Democratic Opposition," Rudolf L. Tökés, ed., *Dissent in the USSR* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1975), 329–53.

daha yüksek not alsa da mümkün olduğunca bu dersten uzak durmaya çalışır.[4] Tarih dersi almak zorunda kaldıkları zaman da öğrendiklerini unutmak için ellerinden geleni yaparlar, dolayısıyla bir-iki yılda bir yapılan araştırmalarda on yedi yaşlarındaki çocuklarımız yine bilmediklerinden dolayı kınanır.[5]

Varlıklı beyaz ailelerin erkek çocukları bile liselerde öğretilen tarihin "fazlasıyla temiz ve tozpembe" olduğuna inanır.[6] Özellikle Afrika kökenli Amerikalılar, Amerikan Yerlileri

---

4 Birçok araştırmacı ve öğrencinin yaptığı gibi "tarih" terimini sosyal bilimleri kapsayacak anlamda kullanıyorum. Bu ayrım önemli olduğu zaman onu belirteceğim. Robert Reinhold, Harris araştırmasını alıntılayan *New York Times*, 03/07/1971 ve Herbert Aptheker, *The Unfolding Drama* (New York: International, 1978), 146; Terry Borton, *The Weekly Reader National Survey on Education* (Middletown, CT: Field Publications, 1985), 14, 16; Mark Schug, Robert Todd ve R. Beery, "Why Kids Don't Like Social Studies," *Social Education* 48 (Mayıs 1984): 382–87; Albert Shanker, "The 'Efficient' Diploma Mill," *New York Times köşe yazısı*, 2/14/1988; Joan M. Shaughnessy ve Thomas M. Haladyna, "Research on Student Attitudes Toward Social Studies," *Social Education* 49 (Kasım 1985): 692–95. 1992'deki ulusal not ortalaması için *bkz. ACT Assessment Results, Summary Report, Mississippi* (Iowa City: ACT, 1993), 7.

5 Diane Ravitch ve Chester E. Finn Jr., *What Do Our 17-Year-Olds Know?* (New York: Harper and Row, 1987); National Geographic Society, *Geography: An International Gallup Survey* (Washington, D.C.: National Geographic Society, 1988). *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ın ilk baskısından beri bu araştırmalar yayınlanmaya devam etti. Son yıllardaki örnekler arasında şunlar vardır: Elizabeth McPike, *Education for Democracy* (Washington, D.C.: Albert Shanker Institute, 2000); American Council of Trustees and Alumni tarafından yaptırılmış, elli beş seçkin kolej ve üniversitede 556 öğrenciyi kapsayan araştırmayı özetleyen: Associated Press — "Students Ignorant of History," *USA Today*, 6/29/2000; 2001 National Assessment of Educational Progress in History, özetleyen: Diane Ravitch, "Should We Be Alarmed by the Results of the Latest U.S. History Test? (Yes)," History News Network, hnn.us/articles/1526.html, 19/10/2003; Sheldon M. Stern, *Effective State Standards for U.S. History* (Washington, D.C.: Thomas B. Fordham Institute, 2003); ve Joe Williams, "Duh! 81% of kids fail test," *New York Daily News*, nydailynews.com/front/story/308139p 263646c.html, 5/10/2005. McPike, lise mezunlarının tarih hakkında fazla bilgili olmadığını söylerken, geçmişimiz hakkında çok kötü şeyler öğrendikleri için yeterli düzeyde milliyetçi olmadıklarını da öne sürer. Onunla hemfikir değilim.

6 James Green, "Everyone His/Her Own Historian?" *Radical Historians Newsletter* 80 (5/99): 3, eleştiren ve alıntılayan: Roy Rosenzweig and

ve Latin kökenli öğrenciler tarihten hiç hoşlanmazlar ve tarih dersinde başarılı olmazlar. Siyahi öğrenciler matematik dersinde beyaz öğrencilere göre biraz daha başarısızlar. Tabirimi mazur görün, beyaz olmayan öğrenciler İngilizce dersinde daha da başarısızdır ama en başarısız oldukları ders tarihtir.[7] Burada ilginç bir durum söz konusudur, çünkü tarih, trigonometriye veya Faulkner'e kıyasla azınlıklar için daha zor bir ders olamaz. Öğrenciler ötekileştirildiklerinin farkında bile değildir, sadece "sosyal bilimleri sevmediklerini" veya "tarih dersinde başarılı olmadıklarını" düşünürler. Üniversitede ise çoğu siyahi öğrenci tarih bölümünden uzak durur.

Birçok tarih öğretmeni, öğrencilerinin ilgisizliğinin farkındadır. Bazı öğretmenler, bol zamanı ve yeterli miktarda kaynağı olduğunda, esnek bir müdürle çalıştığında ve evleriyle ilgili ağır sorumlulukları bulunmadığında, tıka basa doldurulmuş ders kitaplarından uzak durup Amerikan tarihi dersini baştan yaratır. Ancak birçok öğretmen de cesaretini kaybedip durumu kabullenir. Kendilerinin tarihe beslediği sevginin öğrencileri arasında karşılık görmediğinin farkına varan öğretmenlerin de derse yaklaşımları o kadar coşkulu olmaz. Böylelikle ders kitaplarında öğrencilerinin ilerisinde olmak yerine, işlerini rutin bir şekilde yapıp sadece bir sonraki sınavda kapsanacak dersleri işlerler.

Birçok üniversite öğretmeni, öğrencileri üniversiteden önce belli bir konuyla yakından ilgilenme fırsatı bulduysa bundan mutlu olur. Ancak tarih öğretmenleri böyle değildir. Üniversitelerde tarih öğretmenleri, liselerde okutulan tarih derslerini sürekli olarak eleştirir. Bir meslektaşım Amerikan tarihi dersine "İkonoklazm I ve II" adını veriyor, çünkü göre-

---

David Thelen, *The Presence of the Past* (New York: Columbia University Press, 1998).

7 Richard L. Sawyer, "College Student Profiles: Norms for the ACT Assessment, 1980–81" (Iowa City: ACT, 1980). Sawyer'e göre İngilizce, matematik ve doğa bilimlerine göre sosyal bilimlerde ırk ve gelir açısından daha çok fark vardır.

vini, daha doğru bilgilere yer açmak için sorumluluğundaki öğrencileri lisede öğrendiklerinden arındırmak olarak görüyor. Böyle bir şey başka hiçbir dalda söz konusu değildir. Örneğin matematik öğretmenleri liselerde genelde Öklitçi olmayan geometrinin nadiren öğretildiğini bilir, ama Öklitçi geometrinin *yanlış öğretildiğini* varsaymaz. İngiliz edebiyatı öğretmenleri de *Romeo ve Juliet*'in liselerde yanlış anlaşıldığını öne sürmez. Aslında tarih, öğrencilerin ne kadar çok ders alırlarsa o kadar aptallaştıkları tek alandır.

Amerikan tarihinin önemli bir konu olduğuna sizi ikna etmeme herhalde gerek yoktur. Amerikan tarihi diğer bütün konulardan çok daha fazla *bizimle* ilgilidir. Günümüz toplumunun ister harika, ister korkunç, ister ikisi birden olduğunu düşünelim, tarih bu noktaya nasıl geldiğimizi bize anlatır. Kendimizi ve çevremizdeki dünyayı anlayabilmek için geçmişimizi anlamamız gereklidir. Tarihimizi bilmek zorundayız ve sosyolog C. Wright Mills'e göre bunun bilincindeyiz.[8]

Amerikalılar okul dışında tarihe büyük ilgi gösterirler. Yazarı Gore Vidal (*Lincoln*, *Düello* ve diğerleri) veya Dana Fuller Ross olsun (*Idaho!*, *Utah!*, *Nebraska!*, *Oregon!*, *Missouri!*, vs!, vs!), tarihi romanlar sıklıkla çok satan kitaplar arasında yer alır. Ulusal Amerikan Tarihi Müzesi, Smithsonian Enstitüsünün üç güçlü noktasından biridir. *The Civil War* [İç Savaş] adlı dizi yayınlandığı zaman, yeni izleyici kitlelerini televizyona çekti. *Birth of a Nation*'dan [*Bir Ulusun Doğuşu*] *Rüzgâr Gibi Geçti*'ye, *Kurtlarla Dans*'tan *JFK* ve *Er Ryan'ı Kurtarmak*'a kadar, tarihi olayları veya konuları temel alan filmler büyük hayran kitlelerine sahip olmaya devam ediyor. Öğrencilerin sıkıcı bulduğu şey tarih değil, geleneksel Amerikan tarihi dersleridir.

---

[8] Mills yıllar önce Amerikalıların toplumlarını ve kendilerini şekillendiren güçleri anlamak için sosyal yapı içerisindeki konumlarını belirleme ihtiyacı hissettiğini fark etmiştir. Bkz. C. Wright Mills, *The Sociological Imagination* (New York: Oxford University Press, 1959), 3–20.

Durum şu: Amerikan tarihi, harika ve son derece önemli olaylarla doludur. Bu hikâyeler izleyicileri –yedinci sınıf öğrencileri gibi zor izleyicileri bile– büyüleyecek güçtedir. Bu hikâyeler aynı zamanda Amerika'nın geçmişini anlatır ve günümüz toplumu ile doğrudan ilgilidir. Amerikalı izleyiciler –gençler bile– ulusal geçmişlerini öğrenmelidir ve öğrenmek ister. Fakat Amerika'nın geçmişinden söz edilen derslerde uyurlar.

Peki biz nerede hata yaptık?

Başka konulara kıyasla Amerikan tarihi derslerinin tamamen ders kitaplarının hâkimiyetinde olduğunu gördüğümüzde bu sorunun cevabını anlamaya başlayabiliriz. Eğitim araştırmaları alanında bu bulguyla ilk karşılaştığım zaman çok şaşırdım. Böyle bir şeyi başka herhangi bir alandan, örneğin düzlem geometrisinden beklerdim. Çocukların düzlem geometrisi konusunda büyüklerine başvurması veya bu konuyu kütüphanelerdeki kitaplardan veya eski gazete kupürlerinden ya da Kongre Kütüphanesinin internet sitesindeki binlerce fotoğraf veya belgeden öğrenmeleri zor olur. Bütün bu kaynaklar ve daha fazlası, Amerikan tarihiyle yakından bağlantılıdır. Ancak öğrencilerin zamanlarını ders kitaplarını okumakla, her bölümün sonundaki son derece sıkıcı elli beş soruya cevap vermekle ve yüksek sesle cevapların üzerinden geçmekle geçirdikleri asıl yer geometri dersleri değil, tarih dersleridir.[9]

Amerikan tarihi üzerine yazılmış kuşe kapaklı ders kitapları bilgi doludur, hatta bilgiyle dolup taşarlar. Çok kalın kitaplardır bunlar. En popüler ders kitaplarından bir düzine kadarını içeren koleksiyonumdaki örneklerin ortalama ağırlığı iki buçuk kilo, ortalama sayfa sayısı 888 kadardır.

---

[9] Paul Goldstein, *Changing the American Schoolbook* (Lexington, MA: D. C. Heath, 1978). Goldstein'e göre sınıfta eğitim zamanının yüzde 75'inden fazlası ders kitaplarına dayanır; tarih açısından bu oran daha da yüksektir.

Üstelik son on iki yılda bu kitaplar daha da büyüdü. 2006'da altı yeni ders kitabını inceledim (yayıncılar arası uzlaşmalar sonucunda artık on iki farklı kitap söz konusu değil). Üçü, yarım yüzyıl önce yayınlanmış kitaplardan türemiş, "miras alınmış" ders kitaplarının yeni baskıları, üçü de "yepyeni" kitaplar.[10] Bu altı yeni kitabın ortalama sayfa sayısı 1150, ağırlığı da neredeyse üç kilo! Bu kadar büyüyeceklerini hiç düşünmemiştim. İnternetteki kaynak bolluğuyla birlikte bu devasa kitapların geçersizliğinin artık besbelli olacağını düşünmüş, öyle ummuştum. Sözünü ettiğim ilk kitaplar yazıldığında internet yoktu. O zamanlar tarih dersi kitaplarının devasa boyda olması anlaşılabilir bir şeydi; Mississippi'nin Bogue Chitto veya Wisconsin'in Beaver Dam köylerindeki öğrencilerin ders kitapları dışında Amerikan tarihi konusunda kaynaklara ulaşma imkânı yoktu. Fakat artık durum böyle değil; günümüzde telefon hattı olan bütün okulların internet bağlantıları var. Böylece öğrenciler hem gazete kupürleri, nüfus sayımı, tarihi fotoğraflar ve özgün belgeler dahil olmak üzere, yüz binlerce birincil kaynağı tarama hem de araştırmacıların, yurttaşların veya başka öğrencilerin ve tabii ki alçaklarla yalancıların ikincil yorumlarını inceleme imkânına sahip. Dolayısıyla artık öğrencilere bir grup yazar tarafından yazılmış veya derlenmiş tek bir kitap içerisinde dokuz aylık okuma malzemelerini sunmaya gerek yok.

Yeni kitaplar o kadar büyük ki, okurları için tehlike teşkil edebilirler. *The American Journey* [*Amerika Seyahati*] kitabının 1104 sayfası, ilk koleksiyonumda yer alan ve zaten devasa olan on iki lise ders kitabının sayfalarından daha da büyük! İki buçuk kiloluk bu kitap, Amerikan eğitim tarihinde ortaokul öğrencilerine okutulmuş en ağır kitap olmalı (84 dolarlık fiyatıyla aynı zamanda en pahalı kitap

[10] Daha "yeni" kitaplardan biri olan *We Americans*'ın da eski versiyonları söz konusudur ama 1990 civarında yazarları değişmiş ve radikal değişiklere tâbi tutulmuştur.

da olabilir). Kiropraktörlerin ve sağlık alanındaki başka çalışanların teşvikiyle oluşturulan *Backpack Safety America* [*Amerika Sırt Çantası Güvenliği*] adlı, kâr amacı gütmeyen yeni kuruluşun amacı, "ders kitaplarının ve sırt çantalarının ağırlığını azaltmak"tır. Bu amaca ulaşana dek kiropraktörler, düzgün oturma şekillerini ve ağır kitap kaldırma tekniklerini göstermek için okullara ziyaretler düzenlemeye devam ediyor.[11]

Yayıncılar da bu kitapların olağanüstü büyüklüklerinin farkında olup toplam sayfa sayısını yaratıcı bir sayfalandırma tekniğiyle saklamaya çalışıyorlar. Örneğin *The American Journey* 1104 sayfa ama kitabın başındaki otuz iki sayfa ile sonundaki yetmiş iki sayfada farklı bir numaralandırma kullanılarak bin sayfanın altındaymış gibi görünmesi sağlanmıştır. Ne var ki, öğrenciler böyle şeylere kanmazlar. Bu kitapların eve taşıdıkları en ağır kitaplar, kucaklarında tutmaları gereken en büyük kitaplar ve en az heyecan verici kitaplar olduğunu bilirler.

Editörler aynı zamanda bu kitapların onları okumak zorunda olan zavallı çocuklar açısından ne kadar ürkütücü göründüğünü de bilirler, bundan dolayı da içindekiler bölümü başta olmak üzere, karmaşık giriş bölümlerinden ve çekici unsurlardan yararlanırlar. Örneğin McDougal Littell yayınevinin 1358 sayfalık ve neredeyse üç kiloluk *The Americans* [*Amerikalılar*] adlı ders kitabının içindekiler bölümü yirmi iki sayfadır. Bol miktarda resim ve "Coğrafya Spotu," "Gündelik Hayat" ve "Tarih Spotu" gibi başlıkları olan küçük renkli bölümler içerir. Ayrıca "Tarihten Konular" ve "Coğrafyadan Konular" gibi üçer sayfalık bölümler ve bu karmaşık, birbirinden bağımsız, otuz ila kırk sayfalık bölümlerin nasıl okunması gerektiğine dair tüyolar içerir: "Her bölüm iki sayfalık bir bölüm girişiyle başlar. Bölümü okumaya hazırlanmak için önce bölüm girişlerini okuyun."

[11] ———, "Ask an Alum," *Vermont Quarterly* (Sonbahar 2005): 53.

"Ah, olamaz," diye sızlanır öğrenciler. Onlar, bir Harry Potter kitabını veya "okunabilir" olan başka kitapları okumak için nasıl hazırlanmaları gerektiğini bilmelerine gerek olmadığının farkındadır. Burada başka bir şeyler söz konusudur.

Ne yazık ki, kitabın daha da büyük olması vicdanlı öğretmenlerin öğrencilerin bu kitabı okuduğundan ve içindeki yüzlerce soruya cevap verdiklerinden, ödevleri yaptıklarından emin olmak için daha da uğraşması anlamına gelir. Bu da tarih dersinin daha da sıkıcı hale gelmesi demektir. Bu durumda yayıncılar da kitaplarını daha ilginç kılmak için onlara çekicilik kazandıracak çeşitli özel bölümler ekler. Fakat bu hileler tam tersi etki yaratır. Çoğunun –yayınevinin pazarlama bölümü dışında– kimseye yararı olmaz. *The Americans*'daki içindekiler bölümünün küçük renkli bölümlerine bakalım. Hiçbir öğrencinin kitaptaki "Coğrafya Spot"larının listesine ihtiyacı yoktur. Örneğin bu "spot"lardan birisi Panama Kanalı konulu ama kanal konusunda bilgi sahibi olmak isteyen öğrenciler zaten kitabın arkasındaki dizine bakarak o bilgiyi bulabilir; konunun Coğrafya Spotu'nda işlendiğini düşünüp, onu yirmi iki sayfalık içindekiler bölümündeki "spot"lar listesinde aramasına gerek yoktur. Bu listelerin tek olası amacı, satış temsilcisinin bir okul bölgesini bu kitabı kabul etmeye iknaya çalışırken bu listeye işaret etmesidir.

Bu kitaplar bu kadar devasa olduğu için hiçbir kitabın, yayıncı belli bir coğrafi bölge veya topluluğu ilgilendirebilecek herhangi bir ayrıntıyı ihmal etti diye kabul görmemesine imkân yoktur. Ders kitabı yazarları, William Henry Harrison ve Millard Fillmore dahil olmak üzere, ABD başkanlarının her biri hakkında en az bir paragraf yazma zorunluluğu hisseder. Bir de her bölümün sonunda değerlendirme sayfaları bulunur. Örneğin *The Americans*'da "Ana Metinde" 840 adet "Ana Fikir" vurgulanır. Metin ayrıca 310 adet "Beceri Geliştirme," 890 adet "Terim ve İsim," 466 adet "Eleştirel Düşünce" sorusu ve her bir bölümde birçok proje içeriyormuş. Bunların yanı

sıra her bölümün sonundaki iki sayfalık değerlendirmelerde de yüzlerce terim ve soru varmış. Gerçi yılın sonunda hiçbir öğrenci 840 adet ana fikri veya 890 adet terimi ya da sayısız başka saçmalığı hatırlayamaz. Dolayısıyla öğrencilerle öğretmenler şöyle bir stratejiye başvururlar: Testler için belli bir bölümdeki terimleri ezberlemek, sonra da onları unutup bir sonraki bölümdeki terimleri ezberlemek. Bu durumda bu kadar çok lise mezununun İç Savaşın hangi yüzyılda gerçekleştiğini bilmemesine şaşırmamak lazım.[12]

Öğrenciler haklı: Kitaplar sıkıcı.[13] Tarih dersi kitaplarında anlatılan her şey öngörülebilir; bütün sorunlar çözülmüştür veya çözülmek üzeredir. Ders kitapları gerçek ihtilaf veya gerilim içermez. Ulusal kişiliğimize kötü bir şekilde yansıyabilecek her şeyi kapsam dışında bırakırlar. Dramatik bir yaklaşım amaçladıkları zaman tek elde ettikleri melodramdır, çünkü okurlar kitabın sonunda her şeyin mutlu sonla biteceğini bilir. Bir ders kitabında dendiği üzere, "Amerika Birleşik Devletleri, karşılaştığı engellere rağmen bu zorlukları yendi." Çoğu tarih dersi kitabı melodram elde etmeye bile çalışmaz, onun yerine "lafları ağzında geveleyen öğretmen" olarak tarif edilebilecek bir tarza başvurur. Öğrencilerin tarih dersine ilgi duymamasına gerçekten şaşırmamak lazım.

Yazarlar geçmişi aydınlatmak için hemen hiçbir zaman şimdiki zamandan yararlanmazlar. Örneğin öğrencileri kadınların oy verme hareketinde veya daha yakın tarihteki kadın hareketinde, kadınların neleri başarıp neleri başaramadığını düşünmeye teşvik etmek için çağdaş toplumdaki

---

12 Ravitch and Finn, *What Do Our 17-Year-Olds Know?* 49.

13 Ders kitaplarının sıkıcı olduğu konusunda Mel Gabler'in sağ görüşlü ders kitabı eleştirmenleri ile aynı fikirdeyim. Bayan W. Kelley Haralson şöyle yazar: "Son yarım yüzyılda duygusallığın tarih kitaplarından çıkarılmış olması, öğrencilerin tarih dersi kitaplarını sıkıcı bulmasıyla sonuçlanmıştır." "Objections [to *The American Adventure*]" (Longview, TX: Educational Research Analysts, t.y.), 4. Ancak önerilen çözümlere gelince farklı görüşlere sahibiz, çünkü anladığım kadarıyla Gabler ile dostlarının kitaplara eklemek istediği tek duygu, gurur.

cinsiyet rollerini düşünmelerini isteyebilirler. Geçmişte ve günümüzde işçi sendikaları ve sosyal sınıflar konusunda düşünmelerini sağlamak için onlardan bir kapıcının veya bir borsacının aile bütçesini hazırlamalarını isteyebilirler. Bunları yapabilirler ama yapmazlar. Şimdiki zaman, tarih dersi kitapları yazanlar için bir bilgi kaynağı olarak görülmez.

Öte yandan, ders kitapları şimdiki zamanı aydınlatmak için geçmişe de pek başvurmaz. Geçmişi basit bir alegorik oyun olarak tasvir ederler. Ders kitaplarının geçmişten elde ettiği ders şudur: "İyi birer yurttaş olun. Onurlu bir mirasa sahipsiniz. Yapabileceğinizin en iyisini yapmaya çalışın. Amerika Birleşik Devletleri'nin neler başardığına bakın." İyimserlik kötü bir şey değildir ama siyahi öğrenciler, anne-babaları işçi sınıfından olan çocuklar, tarihi şahsiyetler arasında kadınların yokluğunu fark eden kız çocukları veya sosyoekonomik açıdan başarılı olmayan topluluklara ait çocuklar için bir yük oluşturabilir. İyimser bir yaklaşım, kurbanı suçlamanın yanı sıra, başarısızlığın nedenlerinin kavranmasını da engeller. Siyahi çocukların kendilerini ötekileştirilmiş hissetmesine şaşırmamak lazım. Bin sayfalık yavan iyimserlik herkesi tarihten soğutur.

Amerikan tarih dersi kitapları, başka eğitim malzemelerinden çok farklıdır. Bu alandaki ders kitapları neden bu kadar kötü? Nedenlerden biri, milliyetçilik. Ders kitapları genelde sorgulamayı teşvik etme ve körü körüne milliyetçilik aşılama gibi iki karşıt arzunun arasında kalır. Lise müzik kulüpleri tarafından sıklıkla kullanılan bir marş şöyle bir mısra içerir: "Tarih kitabınıza bir göz atın, neden onur duymamız gerektiğini görürsünüz." Aslında ders kitaplarının içine bakmamıza gerek yok.[14] Kitapların başlıkları bile yeterince anlamlıdır: *The Great Republic* [*Büyük Cumhuri-*

[14] "It's a Great Country", Missouri'de Webster Groves kentindeki bir lise korosu tarafından gururla icra edilmiştir: CBS News videosu, *Sixteen in Webster Groves* (NY: Carousel Films, 1966).

yet], *The American Pageant* [*Amerikan Geçit Töreni*], *Land of Promise* [*Vaad Edilen Ülke*] ve *Triumph of the American Nation* [*Amerikan Ulusunun Utkusu*].[15] Bu başlıklar, lise veya üniversitelerde kullanılan bütün diğer ders kitaplarının başlıklarından çok farklıdır. Örneğin kimya kitaplarının başlıkları *Moleküllerin Utkusu* değil, *Kimya* veya *Kimya İlkeleri*'dir. Tarih kitaplarını sırf kapaklarından bile ayırt etmek mümkündür, çünkü üzerlerinde ya Amerikan bayrağı, ya bir kartal ya da Washington Anıtı yer alır.

Olayların hiçbiri hatırlanmaz, çünkü ardı ardına basit olaylar şeklinde sıralanır. Ders kitabı yazarları ağaçların çoğuna ve fazlasıyla dala yer vermeye eğilimliyken, genelde asıl hatırda kalacak olan ormanı hiç göstermezler. Ders kitapları, nedensellik ilişkilerini gizleyerek anlamı karartır. Öğrenciler tarih kitaplarını tamamladıklarında toplumsal hayat konusunda tutarlı düşünceler üretme becerisini henüz öğrenmemiş olurlar.

Tarih dersi kitaplarının ayrıntılarla dolup taşmasına ve tarih derslerinin 1960'lı yıllara bile ulaşamayacak kadar yoğun geçmesine rağmen, öğretmenlerimiz ve ders kitaplarımız yine de Amerika'nın geçmişiyle ilgili bilmemiz gerekenlerin çoğunu kapsam dışında bırakmayı başarırlar. Üstelik hakikati önemsemelerine rağmen, sundukları yarı hakikatlerin bazıları ya apaçık bir şekilde yanlıştır ya da doğrulanamayacak bilgilerdir. Hatalar genelde düzeltilemez, bunun nedeni de kısmen profesyonel tarihçilerin lise ders kitaplarını incelememesidir. Sonuçta Amerikan tarih kitapları şaşırtıcı eksiklerle ve çarpıtma örnekleriyle doludur. Tarihi bir piramit olarak düşünebiliriz. Piramidin temelinde milyonlarca birincil kaynak bulunur: Büyük çiftliklerin kayıtları,

---

[15] Vietnam Savaşından sonra Harcourt Brace bu son kitabı *Triumph of the American Nation* şeklinde adlandırmıştır. Tarihe bu yaklaşım, bir tür Rambo yaklaşımıdır; Güneydoğu Asya'da yenilgiye uğramış olabiliriz ama kitap kapaklarında zafer bizimdir!

şehir rehberleri, nüfus sayımı verileri, konuşmalar, şarkılar, fotoğraflar, gazete kupürleri, geçmişi belgeleyen günlükler ve mektuplar. Tarihçiler bu birincil malzemeleri temel alarak ikincil eserleri yazarlar: Martha's Vineyard'da yaygın olan sağırlıktan Grant'ın Vicksburg'daki taktiklerine kadar uzanan konularda kitaplar ve makaleler... Tarihçiler her yıl bu tür eserlerden yüzlerce üretirler ve çoğu harika eserlerdir. Bireysel olarak veya ekipler halinde çalışan birtakım tarihçiler de –teoride– ikincil literatürü sentezleyip üçüncül eserler üretirler, bunlar da ABD tarihinin bütün dönemlerini kapsayan ders kitaplarıdır.

Ancak uygulamada böyle olmaz. Aslında tarih dersi kitaplarının hepsi birbirinin klonudur. Editörler yeni yazarları işe aldıkları zaman ilk yaptıkları şey, onlara rakip firmalardan yarım düzine kadar kitap göndermektir. Ders kitapları genelde adları kapakları süsleyen yazarlar tarafından değil, yayıncının kuytu ofislerinde çalışan alt düzey memurlar tarafından yazılır. Tarihçiler ders kitapları yazdıkları zaman meslektaşları tarafından aşağılanırlar – biraz da kıskanılırlar ama daha çok aşağılanırlar: "Neden özgün araştırmalar yerine zamanını pedagojiye harcıyorsun?"

Sonuç, ders kitapları alanı için hiç de iyi değildir. Birçok tarih dersi kitabı bibliyografilerinde son derece güncel ikincil kaynaklar sunar ama anlatım geleneksel olmaya devam eder ve yeni araştırmalardan etkilenmez.[16]

Şiir dersinde öğrenciler hiç şiir okumasa ne düşünürüz? Birçok İngiliz edebiyatı dersi kitabında editörün sesi, tarih dersi kitaplarındaki kadar sıkıcı olabilir ama en azından İngiliz edebiyatı kitabında özgün bir edebiyat eseri sunulduğunda o ses kesilir. Tarih kitaplarındaki her şeyi bilen anlatıcının

[16] James Axtell, "Europeans, Indians, and the Age of Discovery in American History Textbooks," *American Historical Review* 92 (1987): 627. Axtell'inki gibi üniversite düzeyindeki ders kitaplarını inceleyen makalelere genelde tarih dergilerinde pek yer verilmez. Lise düzeyindeki ders kitapları ise hemen hiçbir zaman incelemeye alınmaz.

sesi, öğrencileri tarihin ham malzemelerinden uzaklaştırır. Yazarların konuşma, şarkı, günlük veya mektuplardan alıntı yaptığı hemen hiç görülmez. Öğrencilerin bu tür malzemelere karşı korunması gerekir. William Jennings Bryan'ın "Cross of Gold" ["Altın Haç"] konuşmasından bir paragraf okumak yerine, *American Adventures*'da [*Amerika Maceraları*] onu *konu alan* iki paragrafı okumakla yetinebilirler.

Ders kitapları aynı zamanda öğrencileri tarihin doğası hakkındaki bilgilerden mahrum bırakır. Tarih, kanıta ve akılcılığa dayanan hararetli bir tartışmadır. Ders kitapları, öğrencileri tarihin öğrenilmesi gereken hakikatlerden oluştuğuna inanmaya teşvik eder. Bir ders kitabının yazarları şöyle der: "Tartışmalı konulardan kaçınmak yerine gerekçeli yargılar sunmaya çalıştık," yani tartışma konusunu ortadan kaldırırlar! Ders kitapları otoriter bir tona sahip olduğu için çoğu öğrencinin aklına bu kitapları sorgulamak gelmez. Bir öğrencim 1991'de bana şöyle yazdı: "Geriye dönüp bakınca kendi kendime Amerika'nın ilk sakinleri kimdi, nasıl hayatlar yaşarlardı, Kolomb gelince hayatları nasıl değişti sorularını neden sormazdım diye düşünüyorum." Sonra şöyle devam etti: "Fakat o zamanlar her şey hakikatmiş gibi sunulurdu, benim de aklıma bundan şüphe etmek gelmezdi."

Bütün bunların sonucunda, toplumumuzdaki tartışmalı meseleleri incelemek isteyen çoğu lise son sınıf öğrencisinin bu alandaki gayretleri engellenir (Böyle olduğunu biliyorum, çünkü her yıl üniversite birinci sınıfa geldiklerinde bu öğrencilerle tanışıyorum). Bundan daha iyisini yapabilmeliyiz. Amerikalıların altıda beşi, liseden sonra bir daha Amerikan tarihi dersi almaz. Yurttaşlarımızın geçmişimizle ilgili bildikleri hemen her şeyin temelinde lisede "öğrendikleri" vardır.

Bu kitap, Amerikan tarihi konusunda on bir inanılmaz hikâye içeriyor – bazıları harika, bazıları korkunç; bunların arasında iki Irak savaşımız ve devam etmekte olan "terörizme karşı savaş" hakkında yeni bir bölüm var. Kabaca

kronolojik sırada düzenlenmiş olan bu bölümlerde sadece ayrıntılar değil, önemli sonuçları olan olaylar ve süreçler anlatılıyor. Çünkü birçok ders kitabı, bu olayları ve süreçleri kapsamlarına almıyor veya onları çarpıtıyor. Bunun böyle olduğunu biliyorum, çünkü yirmi yıldır on sekiz kitap inceliyorum, onları tarih ve ideoloji eserleri olarak ciddiye alıyorum, ne söyleyip ne söylemediklerini inceliyorum ve bunun nedenlerini anlamaya çalışıyorum. Bu on sekiz kitabı, Amerikan tarihi derslerinde kullanılan çeşitli ders kitaplarını temsil ettikleri için seçtim.[17] Ekte (tüm alıntılarıyla) sunulmuş olan bu kitaplar, lise öğrencilerinin evlerine taşıdığı, okuduğu, ezberlediği ve artık unutulmuş olan dünyaya bakan bir pencere oluşturdu. Bunun yanı sıra uzun saatler boyu Mississippi, Vermont ve Washington D.C. bölgesindeki liselerde

---

[17] Bu kitabın ilk baskısı için on iki ders kitabı inceledim, bu baskı için de altı tane. İki kitap, yani *Discovering American History* ve *The American Adventure*, "danışma ders kitapları" olup günlükler ve yasalar gibi birincil kaynaklardan alınmış ve kapsayıcı bir anlatım dahilinde birleştirilmiş haritalar, resimler ve bilgilerden oluşur. 1970'lerin ortalarında kısa bir süre boyunca popüler olan bu kitapların amacı, öğrencileri kendi başlarına tarih araştırmaları yapmaya teşvik etmekti. *The American Way*, *Land of Promise*, *The United States – A History of the Republic*, *American History* ve *The American Tradition*, ilk inceleme grubunda yer alan ve lisede okutulan geleneksel, anlatımsal tarih dersi kitaplarıdır. Yine ilk grupta yer alan *American Adventures*, *Life and Liberty* ve *The Challenge of Freedom*, ortaokulları hedef alırdı ama genelde "ağır öğrenen" lise sınıflarında kullanılırdı. *Triumph of the American Nation* ve *The American Pageant* genelde "ileri düzey" lise tarih derslerinde kullanılırdı. Daha yeni olan altı kitap arasında *Triumph of the American Nation*'ın *Holt American Nation* diye adlandırılan bir versiyonu, Pageant'ın yeni baskısı, Daniel Boorstin ile Brooks Mather Kelley'nin *A History of the United States* kitabı, yeni beş yazarı arasında Gerald Danzer'in yer aldığı *The Americans*, dört yazarı olan *Pathways to the Present* ve yazarları arasında yer alan üç olağanüstü tarihçiden etkilenen, McGraw-Hill'den bir temsilcinin ısrarı üzerine dahil ettiğim yedinci sınıf kitabı *The American Journey* vardır. Satış rakamları daima gizlidir ama benim incelediğim beş yeni kitap en çok satan ders kitapları arasındadır ve muhtemelen Amerikan tarih dersi kitap satışlarının dörtte üçünü oluşturur.

tarih derslerini gözlemledim ve daha da uzun saatler boyu liselerdeki tarih öğretmenleriyle konuştum.

12. Bölümde ders kitaplarının neden bu kadar kötü olduğunu anlama gayretiyle, ders kitaplarının yazılma ve seçim sürecini inceledim. Burada bir kişisel çıkarımın olduğunu itiraf etmeliyim: Ben bir tarih dersi kitabının eş yazarlığını yaptım. *Mississippi: Conflict and Change* [*Mississippi: Çatışma ve Değişim*] Amerika'nın tarih alanındaki ilk revizyonist ders kitabıydı. Her ne kadar 1975'te "Güney konusundaki en iyi kurgu olmayan kitap" alanında Lillian Smith Ödülü'nü kazandıysa da Mississippi eyaleti devlet okullarında bu kitabı kullanmak istemedi. Bunun üzerine üç yerel okul sistemi, ben ve diğer eş yazar, devlet ders kitabı kurulunu dava ettik. Nisan 1980'de *Loewen ve diğerleri, Turnipseed ve diğerlerine karşı* davası, Birinci ve On Dördüncü Düzenlemeler temelinde büyük bir zaferle sonuçlandı. Bu deneyimden ders kitaplarının seçim süreci konusunda başka yazar veya yayıncıların bilmek bile istemeyeceği kadar çok şey öğrendim. Ama tek suçlunun uygulama kurumları olmadığını da öğrendim.

13. Bölümde Amerikan tarihi alanında standart ders kitapları kullanmanın etkilerini inceledim. Bu kitapların öğrencileri aptallaştırdığını gördüm. Son olarak, Sonsözde daha önceki bölümlerde konu edilmemiş çarpıtmaları ve eksikleri inceledim ve öğretmenlerin Amerikan tarihini öğrencilerine daha dürüst bir şekilde öğretmesi için ne yapmaları gerektiği konusunda tavsiyelerde bulundum. Bu tavsiyeler, gelecekte karşımıza çıkacağı kesin olan yalanlara karşı bir tür aşı programı olarak görülebilir.

Sosyolog olduğum için geçmişin gücünü sürekli olarak aklımda bulunduruyorum. Her ne kadar, her birimiz dünyaya *de novo** gelsek de, aslında yeni canlılar değiliz. Belli bir sosyal aralığa gireriz, çünkü sadece belli bir ailede değil, belli bir din, toplum ve tabii ki ulus ve kültürde doğarız. Sos-

* (Latince) yeni baştan r.n.

yologlar sosyal yapının ve kültürün hem dünyadaki güzergâhımızda hem de o güzergâhı ve o dünyayı anlamamızı şekillendirmekte ne kadar önemli bir rol oynadığını bilir. Ancak genelde öğrencilerin, vârisi oldukları sosyal yapının ve kültürün hayatları üzerindeki etkisini anlamaları için çok çaba sarf etmemiz gerekir. Geçmişi anlayamamak, birçok Amerikalının şimdiki zamanı ve geleceği etkin bir şekilde düşünememesine neden olur. Eğer bu kitap vasıtasıyla beraber çıkacağımız yolculuk geçmişin gerçekliğini daha belirgin hale getirirse, o zaman günümüz açısından "son derece ilgisiz" olan bu konu –yani Amerikan tarihi– günümüzle daha ilgili hale gelebilir. En azından ben böyle olacağını umuyorum.

1. TARİH ENGELİ: KAHRAMAN YARATMA SÜRECİ

Amerika'da kimlik dediğimiz şey, kahraman atalarla ilgili bir dizi efsaneden oluşur.
–JAMES BALDWIN[1]

Tarih üzerine araştırmalarda kötülüğün unutulması, çarpıtılması, görmezden gelinmesi gerektiği fikrine sıklıkla başvurulması insanı şaşırtır. Daniel Webster'in sarhoş olduğunu hatırlamamalıyız, tek hatırlamamız gereken şey, onun harika bir anayasa hukukçusu olduğudur. George Washington'ın köle sahibi olduğu unutulmalı... ve sadece onurlu olduğuna inandığımız, ilham kaynağı olabilecek şeyleri hatırlamalıyız. Bu düşünme biçiminin sorunlu yönü, tarihin teşvik edici ve ibretlik değerini kaybetmesidir; tarih mükemmel insanlar ve asil uluslar yaratır ama hakikati söylemez.
–W.E.B. DUBOIS[2]

Saygı duyduğumuz insanları idol olarak görmekle hem onlara hem de kendimize zarar veririz... Bizim de aynı şekilde davranabileceğimizi görmezden gelmiş oluruz.
–CHARLES V. WILLIE[3]

Bu bölümün konusu, insanları kahramana dönüştüren ve (kalsifikasyon gibi) yozlaştırıcı bir süreç olan kahraman yaratma sürecidir. Eğitim araçlarımız bu süreç yoluyla kanlı canlı insanları alıp onları çelişki, acı, inanılırlık ve tabii in-

---

1 James Baldwin, "A Talk to Teachers," *Saturday Review*, 12/21/1963, yeniden baskı: Rick Simonson ve Scott Walker, ed., *Multi-cultural Literacy* (St. Paul, MN: Graywolf Press, 1988), 9.

2 W.E.B. DuBois, *Black Reconstruction* (Cleveland: World Meridian, 1964 [1935]), 722.

3 Charles V. Willie, alıntılayan: David J. Garrow, *Bearing the Cross* (New York: William Morrow, 1986), 625.

sani yönlerden yoksun, dindar ve mükemmel varlıklara dönüştürür.

Birçok Amerikan tarih dersi kitabı, çok ünlüler (*Land of Promise*'de her başkana bir kutu ayrılmıştır) ile ünlüler (*The Challenge of Freedom*'da [Özgürlük Mücadelesi] Amerika Birleşik Devletleri'nde tıp fakültesinden mezun olan ilk kadın olan Elizabeth Blackwell ile *A Raisin in the Sun*'ın [*Güneşte Bir Kuru Üzüm Tanesi*] yazarı Lorraine Hansberry konusunda "Biliyor muydunuz?" kutuları içerir) hakkında biyografik anekdotlarla doludur. Anekdotlar kötü bir fikir değildir, çünkü eğitici örnekler sunarlar. İnsanların fark yaratmasının değişik yollarını gösterirler. Normalde beyaz erkek siyasi liderlerin geçit töreninden oluşan ders kitaplarının Blackwell ve Hansberry gibi figürlere yer vermesini sağlarlar. Biyografik anekdotlar aynı zamanda insanların tarih öğrenmesinin amacı üzerine düşünmemizi sağlar: Örneğin Chester A. Arthur, Frank Lloyd Wright'tan daha fazla yer hak eder mi? Günümüzde kim üzerimizde daha büyük etki sahibidir, evler için yanları açık garajı icat ederek ev mimarisini tamamıyla değiştirmiş olan Wright mı, yoksa şey, ilk Kamu Görevlileri Yasası'nı imzalamış olan Arthur mu? Kimin şöhret kazanması daha dramatik olmuştur, Blackwell'in mi, George H. W. Bush'un mu (hele ki ikincisinin ağzında gümüş senatörlük koltuğu kaşığıyla doğduğunu göz önüne alırsak[4])? Bu seçenekler tartışmalı olabilir ama ders kitapları sadece elde edilen başarı değil, o başarının elde edilebilmesi için kat edilen mesafe temelinde de bazı insanları kesinlikle kapsamına dahil etmelidir.

Ders kitaplarının kahraman listesini tahmin etmek kolaydır. Ancak benim için burada önemli olan kimin seçildiği değil, tarih dersi kitaplarına dahil edildiklerinde veya sınıflarımıza tanıtıldıklarında bu kahramanlara ne olduğudur.

[4] Bu cümle tabii ki Bush'un babasının varlıklı olmasına ve Senatör olmasına atıfta bulunur.

20. yüzyılda kahraman yaratma süreci için vaka incelemesi olarak ele alınabilecek iki Amerikalı vardır: Woodrow Wilson ve Helen Keller. Wilson hiç şüphesiz önemli bir başkandı, bundan dolayı da ders kitaplarında kendisine bol yer verilir. Öte yandan Keller herhangi bir yasa geçirmeyen, herhangi bir bilim alanında devrim yaratmayan, herhangi bir savaş ilanında bulunmayan "küçük bir insan"dı. İncelediğim bütün tarih dersi kitaplarının sadece birinde fotoğrafı vardır. Çoğu kitapta ondan söz bile edilmez. Ama öğretmenler Keller'dan söz etmeye bayılır, onun hakkında görsel ve işitsel malzemeler sunarlar, hayatının örnek alınması gerektiğini öne süren biyografilerin okunmasını önerirler. Bu iki tarihi figüre verilen bu önem, öğrencilerin onlar hakkında bir şeyler hatırlamasını sağlar ama bunları hatırlamaları onlara büyük bir yarar sağlamaz. Kahraman yaratma süreci Keller ile Wilson'ın (ve başka birçok kişinin) hayatını o kadar çarpıtmıştır ki onları objektif bir şekilde ele alamayız.

Öğretmenler, fiziksel özürlerini aşmayı başarmış kör ve sağır bir kadın olan Helen Keller'ı kuşaklar boyunca öğrenciler için bir ilham kaynağı olarak sunmuştur. Bütün beşinci sınıf öğrencileri, Anne Sullivan'ın çeşme başında *su* kelimesini genç Helen'e avcunun içine yaza yaza öğrettiği sahneyi ezbere bilir. Keller'ın hayatını konu alan en az bir düzine film veya kısa film çekilmiştir; her biri aynı klişenin kendine göre bir versiyonunu sunar. McGraw-Hill tarafından hazırlanmış bir eğitim filmi şu sözlerle biter: "Helen Keller ile Anne Sullivan'ın dünyaya armağanı, çevremizdeki dünyanın harikalarını ve onların ne anlama geldiğini bize öğretenlere neler borçlu olduğumuzu sürekli olarak hatırlamamızı sağlamaktır, çünkü hiç kimse yardım edilemeyecek kadar yetersiz veya değersiz değildir ve herkesin yapabileceği en büyük hizmet, başkasının potansiyelini gerçekleştirmesine yardımcı olmaktır."[5]

---

5 *Helen Keller* (New York: McGraw-Hill Films, 1969).

Tarihçilerle film yapımcıları, Helen Keller'ın hayatından bu kadar yavan bir özdeyiş çıkarabilmek için onun gerçek biyografisini ve bizim kendi hayatından almamızı istediği dersleri görmezden gelmiştir. Konuşmayı öğrenmek için büyük cesaretle mücadele etmiş olan Keller, tarih tarafından sessiz kılınmıştır. Sonuç olarak da, onun hakkında çok fazla şey bilmeyiz.

Yirmi yıldır yüzlerce üniversite öğrencisine Helen Keller'ın kim olduğunu ve ne yaptığını soruyorum. Herkes onun kör ve sağır bir kadın olduğunu bilir. Birçok kişi Anne Sullivan adlı bir öğretmenin ona destek olduğunu, Keller'ın bu şekilde okuma ve yazmayı, hatta konuşmayı öğrendiğini hatırlar. Bazıları Keller'ın gençliğinden küçük ayrıntıları – Alabama'da yaşadığını, Sullivan ortaya çıkmadan önce asi ve görgüden yoksun olduğunu– bile hatırlar. Çok az kişi Keller'ın

Sesleri olmayanların sesi olan Helen Keller kadınların oy verme hakkını savundu. 1912'de düzenlenen bu gösteriye liderlik etmesi hem şöhret düzeyine hem de bu davaya verdiği öneme işaret eder. Pankartlar, kadınların oy verme hakkına sahip olduğu Batı'daki eyaletleri temsil eder.

üniversite mezunu olduğunu bilir. Ancak asıl Keller'ın üniversiteden sonraki hayatı, yetişkin dönemi konusunda kimse bir şey bilmez. Birkaç öğrenci Keller'ın muhtemelen körler veya sağırlar adına hareket eden "kamuya mâl olmuş bir şahsiyet" veya "yardımsever bir insan" olduğunu öne sürer. Bazıları, "Bir şeyler yazdı, değil mi?" veya "konuşmalar yapardı" şeklinde tahminler yürütür ama bu tahminlerin içini dolduramazlar. 1880'de doğan Keller 1904'te Radcliffe'den mezun olur ve 1968'de ölür. Yetişkinliğinin altmış dört yılını görmezden gelmek veya *yardımsever biri* şeklinde özetlemek, görmezden gelme yoluyla yalan söylemek anlamına gelir.

İşin gerçeği, Helen Keller'ın radikal bir sosyalist olduğudur. 1909'da Massachusetts Sosyalist Partisine üye oldu. Radcliffe'den mezun olmadan önce radikal bir sosyalistti ve kendi de vurguladığı üzere, bu seçimi orada öğrendiklerinden kaynaklanmamıştı. Rus Devriminden sonra yeni komünist ulusa övgüler yağdırmıştır: "Doğu'da yeni bir yıldız doğdu! Eski düzen büyük bir acı ve ıstırap sonucunda yeni düzeni doğurdu ve Doğu'da bir çocuk doğdu! Hadi yoldaşlar, hep beraber! Rusya'nın kamp ateşlerine gidelim. Şafak yaklaşıyor!"[6] Keller çalışma odasında masasının üzerine kırmızı bir bayrak asmıştı. Zamanla Sosyalist Parti'nin de soluna kayar ve Woodrow Wilson'ın aman vermediği Dünya Endüstri İşçileri Birliği [Industrial Workers of the World – IWW] adlı sendikaya üye oldu.

Keller'ın sosyalizme olan bağlılığı, engelli biri olarak yaşadığı deneyimlerden ve özürlü olan başkalarına duyduğu empatiden kaynaklanmıştır. Körlerin alfabesini sadeleştirmekle işe başlayan Keller, görevinin sadece körlüğün sebebiyle ilgilenme değil, semptomu tedavi etme anlamına

---

6 Helen Keller, "Onward, Comrades," Rand Sosyal Bilimler Okulunda konuşma, New York, 12/31/1920, yeniden yayınlayan: Philip S. Foner, ed., *Helen Keller: Her Socialist Years* (New York: International Publishers, 1967), 107.

da geldiğini kısa sürede anladı. Araştırmaları sonucunda körlüğün nüfus içinde rastgele dağılmadığını, alt sınıflar arasında daha sık rastlandığını öğrendi. Yoksul erkekler iş kazalarında veya yetersiz sağlık hizmetlerinden dolayı kör olabiliyordu; fahişelik yapan yoksul kadınlar ise frenginin neden olduğu körlükle karşı karşıya kalabiliyordu. Dolayısıyla Keller sosyal sınıf sisteminin insanların hayatta karşılaştığı fırsatları, hatta gözlerinin sağlığını belirlediğini öğrenir. Keller'ın araştırmaları sadece kitaplara dayanmıyordu: "Atölyeleri, fabrikaları ve kalabalık gecekonduları ziyaret ettim. Göremesem de kokusunu alıyordum."[7]

Sosyalist olduğu dönemde Keller dünyanın en ünlü kadınlarından biriydi ama kısa sürede en kötü şöhrete sahip kadınlardan biri haline geldi. Sosyalizmi kabul etmesi kamuoyunda yeni bir fırtına kopmasına neden oldu, ama bu seferki öfkeden kaynaklanıyordu. Geçmişte cesaretini ve zekâsını öven gazeteler artık engelini vurgulamaya başlamıştı. Köşe yazarları, bağımsız duyusal algılara sahip olmadığı için ona bilgi sağlayanların kontrolünde olduğunu öne sürdü. Örneğin *Brooklyn Eagle*'ın editörü şöyle yazmıştı: "Keller'ın hataları, gelişiminin bariz sınırlamalarından kaynaklanmaktadır."

Keller, bu editörle karşılaşmasını şöyle hatırlıyordu: "O zamanlar bana karşı iltifatlarında o kadar cömertti ki, hatırladıkça yüzüm kızarıyor. Fakat şimdi sosyalizmi desteklediğim için bana ve okurlarına kör ve sağır olduğumu, dolayısıyla hata yapmaya daha eğilimli olduğumu hatırlatıyor. Onunla tanıştığımdan beri zekâm gerilemiş olmalı." Keller şöyle devam etmişti: "Ah, gülünç *Brooklyn Eagle!* Toplumsal açıdan kör ve sağır olup, katlanılmaması gereken bir sistemi, engellemeye çalıştığımız fiziksel körlüğün ve sağırlığın önemli bir nedeni olan bir sistemi savunuyor."[8]

---

7 Alıntılayan: Jonathan Kozol, *The Night Is Dark and I Am Far from Home* (New York: Simon & Schuster, 1990 [1975]), 101.

8 Foner, ed., *Helen Keller: Her Socialist Years*, 26.

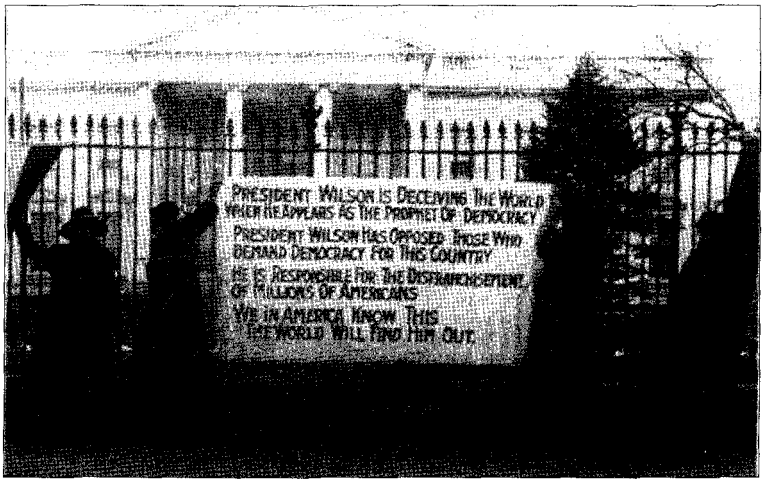
Yaşamının geri kalanının büyük kısmını Amerika Görme Özürlüler Vakfı [American Foundation for the Blind] için bağış toplamakla geçiren Keller, toplumumuzun köklü bir değişime ihtiyacı olduğu fikrinden asla vazgeçmedi. Konuşabilmek için büyük mücadeleler verdiği için başkalarının konuşma özgürlüğü için mücadele edecek olan Amerikan Sivil Haklar Birliği'nin [American Civil Liberties Union] kurulmasına destek oldu. Siyahilerin Gelişimi İçin Ulusal Birlik'e [National Association for the Advancement of Colored People – NAACP] 100 dolar ve birliğin *The Crisis* adlı dergisinde yayınlanan bir destek mektubu gönderdi; bu, 1920'li yıllarda Alabama'da beyaz biri için radikal bir hareketti. Keller sosyalist aday Eugene V. Debs'i başkanlık için yürüttüğü bütün seçim kampanyalarında destekledi. Ayrıca kadın hareketi, politika ve ekonomi konusunda deneme yazıları yazdı. Hayatının sonuna doğru, *McCarthy döneminin* bir kurbanı olan ve o sıralarda hapishanede çürümeye terk edilen Amerikan Komünist Partisinin lideri Elizabeth Gurley Flynn'e bir mektup yazdı: "Sevgili Elizabeth Flynn, doğum gününü sevgiyle kutlarım! İnsanlığa yaptığın hizmetlerin duygusu sana ve cesur yüreğine güç ve huzur versin!"[9]

Hepimiz Helen Keller'la aynı fikirde olmak zorunda değiliz. SSCB'ye yönelttiği övgüler günümüzde naif, utanç verici, hatta bir tür ihanet gibi görünebilir. Fakat o radikal bir insandı ve bunu çok az Amerikalı bilir, çünkü okullarımız ve medyamız bu bilgiyi atlar.[10]

---

[9] Joseph P. Lash, *Helen and Teacher* (New York: Delacorte, 1980), 454; Dennis Wepman, *Helen Keller* (New York: Chelsea House, 1987), 69; Foner, ed., *Helen Keller: Her Socialist Years*, 17–18. Amerika Birleşik Devletleri, bu mektubun Flynn'e ulaşmasına izin vermedi.

[10] Jonathan Kozol, 1975'te Wyoming Üniversitesinde yaptığı bir konuşmada bu bilginin görmezden gelinmesine dikkatimi çekti. Nazi liderleri de Keller'ın radikal düşüncelerinin bilincindeydi ve 1933'te sosyalist içeriklerinden dolayı kitaplarını yakıp kütüphanelerde yer almalarını yasakladılar. Keller'ın kitaplarının sosyalist içeriğini görmezden gelmekle Alman okurları gibi, fikirleri hakkında hiçbir şey öğrenmemiş

Öğrencilerin genelde Woodrow Wilson'a atfettiği ilerici reformlar arasında kadınların oy verme hakkı da vardır. Her ne kadar kadınların oy verme hakkını Wilson'ın döneminde kazandığı doğruysa da başkan başlangıçta bu hakkın verilmesine taraftar değildi. Wilson kadınların oy hakkını savunan kadınların gözaltına alınması emrini verdi, karısı da onlardan nefret ederdi. Ancak açlık grevlerinin ve hareketin başka eylemlerinin neden olduğu kamuoyu baskısı sonucunda, Wilson kadınların oy verme hakkına karşı çıkmanın siyasi açıdan akıllıca olmadığını anladı. Ders kitaplarında genelde kahramanla halk arasındaki karşılıklı ilişkiler gösterilmez. Her şey kahramana atfedildiği zaman da yazarlar hikâyenin yarısını bile anlatmamış olurlar.

Woodrow Wilson hakkında öğrenmediklerimiz daha da ilginçtir. Üniversitedeki öğrencilerime Başkan Wilson hakkında bildiklerini sorduğumda hep büyük bir coşkuyla cevap verirler. Wilson'ın ülkeyi istemeden de olsa Birinci Dünya Savaşına sokmak zorunda kaldığını, savaştan sonra da Milletler Cemiyeti'nin kurulması için ulusal ve uluslararası çapta mücadele yürüttüğünü söylerler. Wilson'ı kadınların oy verme hakkı gibi ilerici davalarla bağdaştırırlar. Çok az sayıda öğrenci, Wilson yönetiminin sol görüşlü sendikalara

oluruz. Bkz. Irving Wallace, David Wallechinsky ve Amy Wallace, *Significa* (New York: Dutton, 1983), 1–2.

karşı yürüttüğü Palmer baskınlarını hatırlar. Ayrıca benim öğrencilerim Wilson'ın iki antidemokratik politikasını genelde hatırlamaz veya onlardan söz etmez: Bunlardan biri federal yönetimdeki ırk ayrımı, diğeri de yabancı ülkelerde yürüttüğü askeri müdahalelerdir.

Amerika Birleşik Devletleri Wilson döneminde Latin Amerika'ya, tarihin başka herhangi bir dönemine göre çok daha fazla müdahalede bulundu. Birliklerimizi 1915'te Meksika'ya, 1915'te Haiti'ye, 1916'da Dominik Cumhuriyeti'ne, 1916'da yine (ve Wilson'ın başkanlığı sona ermeden dokuz kez daha) Meksika'ya, 1917'de Küba'ya, 1918'de de Panama'ya gönderdik. Wilson, iktidarının tamamı boyunca birliklerimizi Nikaragua'da tuttu, onları Nikaragua'nın başkanını belirlemek ve Amerika Birleşik Devletleri'nin lehine olan bir antlaşmanın imzalanması için kullandı.

Woodrow Wilson 1917'de Rus iç savaşında "Beyaz" tarafa gizlice finansal yardımda bulunmaya başladığı zaman bir dünya gücüyle karşı karşıya kaldı. 1918 yılının yazında Sovyetler Birliği'ne deniz ablukası uygulamaya başladı ve Rus Devriminin sonlandırılması için Murmansk, Archangel ve Vladivostok'a sefer kuvvetler gönderdi. Amerikan kuvvetleri Japon askerleri ile birlikte, İngiltere ve Fransa'nın da desteğiyle Vladivostok'tan batıya, Baykal Gölü'ne doğru ilerlemeye başladı ve Omsk'ta komünist karşıtı bir hükümet ilan etmiş olan Çekoslovak ve Beyaz Rus ordularına destek sağladı. Batıda Volga Nehri'ne kadar ön hatları kısa bir süre muhafaza etmeyi başaran Beyaz Rus orduları, 1919 sonlarında yenilgiye uğradı ve bizim birliklerimiz de 1 Nisan 1920'de nihayet Vladivostok'tan ayrıldı.[11]

[11] N. Gordon Levin Jr., *Woodrow Wilson and World Politics: America's Response to War and Revolution* (New York: Oxford University Press, 1968), 67. Everett M. Dirksen, "Use of U.S. Armed Forces in Foreign Countries," *Congressional Record*, 23 Haziran, 1969, 16840–43.

O dönemde yaşamamış olup –Rober Maddox'un bu fiyaskoyu konu alan kitabının başlığıyla– "Rusya'yla bilinmeyen savaşımız" hakkında bir şeyler bilen Amerikalı sayısı çok azdır. İlk olarak incelediğim on iki Amerikan tarih dersi kitabından bir tanesi bile bu konudan söz etmez. Altı yeni ders kitabından iki tanesi ise bu konudan söz eder; örneğin Boorstin ile Kelley şöyle der: "Bolşevik Ruslar mücadeleden vazgeçtiği zaman mühimmatın Almanların eline geçmesini engellemek isteyen Amerika Birleşik Devletleri, müttefiklerin Kuzey Rusya'da Archangel'i işgal etmesi için 5000 kişilik bir birlik gönderdi. Wilson, müttefiklerin seferi dahilinde Sibirya'ya da neredeyse 10.000 asker gönderdi." Amerikalı bir öğrencinin bu cümlelerden Wilson'ın Rusya'nın iç savaşına müdahale ettiğini anlaması mümkündür ama çok zordur.

Öte yandan, Rus ders kitapları bu olaya kayda değer derecede yer verir. Maddox'a göre: "Bu müdahalenin kısa vadedeki etkisi, kanlı bir iç savaşı uzatmak, binlerce hayatın daha kaybedilmesine yol açmak ve zaten hırpalanmış bir toplumda devasa bir yıkım yaratmak oldu. Uzun vadede de etkileri görüldü. Bolşevik liderler... Batılı güçlerin, ellerine imkân geçtiği takdirde Sovyet hükümetini yok etmek istediğinden emin oldular."[12]

Bu saldırı, Sovyetlerin Soğuk Savaş sırasında hissettikleri şüphelere katkıda bulundu ve Sovyetler Birliği dağılana kadar bu işgalden dolayı tazminat talep etmeye devam etti.

Wilson'ın Latin Amerika'yı işgalleri, Rusya macerasından daha iyi bilinir. Ders kitapları bu işgallerin bazılarını kapsar ve ders kitabı yazarlarının bu olayları haklı gösterme gayretleri seyretmeye değerdir. Bu işgaller doğru şekilde anlatıldığı takdirde Wilson'a veya Amerika Birleşik Devletleri'ne olumlu şekilde yansımalarına imkân yoktur. Şimdi geriye dönüp bakınca, Wilson'ın Küba, Dominik Cumhuriyeti, Haiti

[12] Robert J. Maddox, *The Unknown War with Russia* (San Rafael, CA: Presidio Press, 1977), 137.

ve Nikaragua'ya müdahalelerinin Batista, Trujillo, Duvalierler ve Somozalar gibi, etkileri hâlâ hissedilmeye devam eden diktatörler için zemin hazırladığını biliyoruz.[13] 1910'larda bile bu işgallerin çoğu, bu ülkede iyi karşılanmadı ve yurtdışında şiddetli eleştirilere konu oldu. 1920'li yılların ortasına gelindiğinde, Wilson'ın halefleri Latin Amerika politikalarını tersine çevirdi. Tarih dersi kitaplarının yazarları bunu bilir, Wilson'ın işlendiği bölümlerden sonraki bir-iki bölümde, "Komşularla İyi İlişkiler Politikamız"ı, Coolidge ve Hoover gibi başkanların, daha sonra da Franklin D. Roosevelt'in Latin Amerika'da şiddete başvurmaktan vazgeçmesini överler.

Onlara kıyasla ders kitaplarının Wilson'ın Latin Amerika'da yaptıklarından "Komşularla Kötü İlişkiler Politikası" diye söz etmesi gerekir (ama böyle yapmazlar). Eski olsun, yeni olsun, ders kitapları tatsız durumlarla karşılaştıklarında kahramanlarını kurtarmak için kıvırırlar. Örneğin eski *Challenge of Freedom*'da şöyle yazar: "Başkan Wilson, Amerika Birleşik Devletleri ile Latin Amerika ülkeleri arasında dostlukların kurulmasını istedi ama bu alanda bazı zorluklarla karşılaştı..." Çeşitli ders kitapları, işgallerden dolayı işgal edilen ülkeleri suçlu bulur; *American Pageant*'a göre, "Wilson saldırgan bir dış politikadan kaçınıyordu. Ancak Haiti'deki karışık siyasi durum, Wilson'ı bazı anti-emperyalist görüşlerinden vazgeçmeye zorladı... Wilson Amerikalıların canlarını ve mallarını korumak için oraya deniz piyadeleri göndermek zorunda kaldı." Bu bölüm tamamıyla uydurmadır. Sonradan, "Wilson'ın Haiti'de beni yapmaya zorladığı şey" diye yakınan Deniz Kuvvetleri Bakanının tersine, Wilson'ın Karayipler'e birlikleri gönderirken vicdan azabı hissettiğine dair belgeye dayalı hiçbir kanıt söz konusu değildir.[14]

---

13 Hans Schmidt, *The United States Occupation of Haiti, 1915–1934* (New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, 1971), 86.

14 A.g.e., 66, 74.

İncelediğim bütün ders kitaplarında, Wilson'ın 1914'te Meksika'yı işgali konu edilmiştir ama bu müdahaleler hep Wilson'ın suçu değilmiş gibi sunulur. *Pageant*'ın 2006 baskısına göre, "Amerikalı şovenlerin dudaklarından müdahalede bulunulması için çığlıklar yükseliyordu. Ancak Wilson, müdahale taleplerine kararlılıkla karşı çıktı." Ne var ki, Wilson hemen sonrasında birliklerin Meksika'ya girmesi için emir verdi, hatta bunu Kongre ona bu yetkiyi vermeden önce yaptı. Walter Karp, Wilson'ın bu konuda isteksiz olduğu görüşünün gerçekleri yansıtmadığını, Wilson'ın başından itibaren müdahale yanlısı olduğunu ama hem Kongre'nin hem de Amerikan halkının buna karşı olduğunu göstermiştir.[15] Wilson'ın müdahale fikri o kadar korkunç bir şeydi ki, Meksika'da devam etmekte olan iç savaşın her iki tarafının da liderleri ABD birliklerinin ülkeden ayrılmasını talep etti; Wilson ancak Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ve dünyanın dört bir tarafındaki kamuoyu baskısı sonucunda birliklerini geri çağırmaya karar verdi.

Ders kitabı yazarlarının Meksika'daki maceralarımızı anlatırken sık sık başvurduğu bir başka yöntem, Wilson'ın birliklerin geri çağrılmasını emrettiğini belirtmek ama birliklerin Meksika'ya girme emrini kimin verdiğinden söz etmemektir! Bu arada bilgiyi edilgen bir cümle yapısıyla sunmak da tarihi şahsiyetleri, kahramanca veya ahlaki olmayan kendi eylemlerinden uzaklaştırmaya yarar.

Bazı kitaplar, eylemi yapanı atlamak yerine eylemin tamamını atlar. Ders kitaplarının yarısı Wilson'ın Haiti'yi işgal ettiğinden bile söz etmez. 1915'te Haiti'yi işgal eden ABD'li deniz piyadeleri, parlamentoyu Amerika'nın tercih ettiği adayı cumhurbaşkanı seçmeye zorladılar. ABD Almanya'ya savaş ilan ettikten sonra, Haiti Almanya'ya savaş ilan etmeyi reddedince, Haiti'nin parlamentosunu feshettik. Ondan

[15] Walter Karp, *The Politics of War* (New York: Harper and Row, 1979), 158–67.

sonra ABD Haiti'nin –bir önceki anayasasının yerine daha az demokratik olan– yeni anayasasının onaylanması için sözde bir referandum düzenledi ve anayasa gülünç bir rakamla, 768'e karşı 98.225 oyla onaylanmış göründü. Piero Gleijesus'un dediği gibi, "Wilson bu küçük ülkelere demokrasi götürme konusunda başarısızlığa uğramış değil. Wilson böyle bir şeyi denemedi bile. O demokrasi değil, hâkimiyet dayatmak için bu ülkelere müdahale etti."[16] Amerika Birleşik Devletleri, Haiti'nin devrim dönemine dayanan, küçük arazilerin bireysel aidiyeti şeklindeki onurlu geleneğine de saldırdı ve büyük çiftliklerin oluşturulmasını destekledi. Amerikan birlikleri, prangalı köylüleri yol inşaatlarında çalışmaya zorladı. 1919'da Haiti halkının ABD işgal kuvvetlerine başkaldırmasıyla başlayan gerilla savaşı, çoğu Haitili üç bin kişinin ölümüyle sonuçlandı. *Pathways to the Present*'i [*Bugüne Uzanan Yollar*] okuyan öğrenciler Wilson'ın Haiti'ye müdahalesiyle ilgili şunları öğrenir: "Amerika Birleşik Devletleri, Haiti'nin zayıf ve istikrarsız kalmasıyla sonuçlanan bir dizi isyandan sonra ülkeye istikrar kazandırmak için müdahale etti. Wilson... 1915'te birlikleri Haiti'ye gönderdi ve ABD deniz piyadeleri Haiti'yi 1934'e kadar işgal etti." Bu yavan cümleler gerçekte yaptıklarımızı gizler; ABD deniz piyadeleri generali George Barnett, Haiti'deki komutanına şöyle yakınır: "Yerel halk bir süredir, hiçbir ayrım yapılmaksızın öldürülüyor." Barnett bu kanlı süreci şöyle tanımlar: "Deniz Kuvvetleri'nde yer alan bu türden en ürkütücü olay."[17]

20. yüzyılın ilk yirmi yılında Amerika Birleşik Devletleri Nikaragua, Küba, Dominik Cumhuriyeti, Haiti ve daha birkaç ülkeyi fiili sömürgesi haline getirmiştir. Üstelik Wilson müdahalelerini kendi yarıküremizle sınırlamadı. Rus Devrimi-

[16] Piero Gleijesus, "The Other Americas," *Washington Post Book World*, 12/27/1992, 5.

[17] "Reports Unlawful Killing of Haitians by Our Marines," *New York Times*, 10/14/1920, 1 ve devamı. Ayrıca bkz. Schmidt, *The United States Occupation of Haiti*.

ne verdiği tepki, Amerika Birleşik Devletleri'nin Avrupa'nın sömürge güçlerine verdiği desteği pekiştirdi. Wilson yönetimi, ülke içinde ve dışında komünizm konusunda bir saplantı geliştiren ilk hükümetti. Wilson bu konuda lafını esirgemedi. Montana'nın Billings kentinde Milletler Cemiyeti'ne destek sağlamak için Batı'da bir propaganda kampanyası yürütürken şöyle bir uyarıda bulundu: "Lenin'in havarileri aramızda. Lenin'in havarisi olmanın ne anlama geldiğini düşünemiyorum bile. Gecenin, kaosun, karışıklığın havarisi olmak demek."[18] Beyaz Rus seçeneği ortadan kalktıktan sonra bile Wilson, Sovyetler Birliği'ni diplomatik olarak tanımayı reddetti. Rusya'nın Birinci Dünya Savaşından sonra barış müzakerelerine katılmasının yasaklanmasına katkıda bulundu ve Macaristan'da iktidarı ele geçirmiş olan komünist lider Béla Kun'un devrilmesine yardımcı oldu. Wilson'ın sömürgecilik, ırkçılık ve anti-komünizm şeklindeki üç temel doktrini karşısında kendi kaderini tayin hakkı ve demokrasi duygusunu hiç şansı yoktu. Genç Ho Chi Minh Versailles'da Woodrow Wilson'dan Vietnam için kendi kaderini tayin hakkı talep etti ama Ho, bu doktrinlerin üçüyle de çatışıyordu. Wilson onu dinlemedi ve Fransa da Çinhindi'nin kontrolünü elinde tutmaya devam etti.[19] Wilson kendi kaderini tayin hakkını örneğin Belçika'ya uygun görüyordu ama Latin Amerika veya Güneydoğu Asya'ya uygun görmüyordu.

Wilson'ın ABD'de uyguladığı ırk politikaları da makamı için kara bir leke anlamına geliyordu. Cumhuriyetçi selefleri, New Orleans veya District of Columbia"da liman vergi sorumlusu veya hazine sorumlusu gibi çeşitli önemli görevlere siyahiler atamıştı. Amerikan başkanları bazen özellikle siyahi nüfusu yüksek olan güneydeki kentlerde Afrika kökenli Amerikalıları postane müdürlüğüne atardı. Afrika

[18] *Addresses of President Wilson*. 66. Kongre, Senato Belgesi 120 (Washington, D.C.: Government Printing Office, 1919), 133.

[19] Jean Lacouture, *Ho Chi Minh* (New York: Random House, 1968), 24, 265.

kökenli Amerikalılar Cumhuriyetçi Partinin ulusal kongrelerine de katılır ve Beyaz Saray'a da kabul edilirdi. Birçok Afrika kökenli Amerikalının 1912'de oy verdiği Woodrow Wilson bu durumu tersine çevirdi. Güneyli olan Wilson, kuzeyde siyahileri açıkça reddeden tek üniversite olan Princeton'da rektörlük yapmıştı. Wilson beyaz ırkın üstünlüğüne inanırdı, sözünü sakınmazdı, kabine toplantılarında "siyah derililerin" hikâyelerini anlatırdı, karısı ise ondan da kötüydü. Wilson yönetimi, Afrika kökenli Amerikalıların sivil haklarını sınırlayacak geniş kapsamlı bir yasama paketi sundu ama paket Kongre tarafından onaylanmadı. Cesaretini kaybetmeyen Wilson, federal yönetimi ırk ayrımına tabi tutmak için başkanlık yetkisini kullandı. Geleneksel olarak siyahilerin atandığı makamlara Güneyli beyazlar atadı. Wilson yönetimi siyahilerin gazetelerini, örgütlerini ve sendika liderlerini denetim altında tutup faaliyetlerini baltalamak için antikomünizm bahanesine başvurdu. Daha önce hiç ırk ayrımcılığına tabi tutulmamış olan donanmaya ırk ayrımı uyguladı ve Afrika kökenli Amerikalıları mutfak bölümüne ve kazan dairesine sürdü. Wilson ayrıca Milletler Cemiyeti Sözleşmesinde ırk eşitliği maddesini veto etti. Wilson'ın Beyaz Saray'da Afrika kökenli Amerikalı liderlerle bir araya geldiği tek toplantı fiyaskoyla sonuçlandı, çünkü başkan ziyaretçilerini ofisinden neredeyse kovdu. Wilson'ın eylemlerinin etkisi uzun sürdü, çünkü Afrika kökenli Amerikalıların Demokrat Partiye üye olması yirmi yıl boyunca engellendi ve federal hükümetin bazı kısımlarında 1950'li yıllara, hatta daha sonrasına kadar ırk ayrımı uygulandı.[20] 1916'da Cumhuriyetçi

[20] Rayford W. Logan, *The Betrayal of the Negro* (New York: Collier, 1965 [1954]), 360–70; Nancy J. Weiss, "Wilson Draws the Color Line," Arthur Mann, ed., *The Progressive Era* (Hinsdale, IL: Dryden, 1975), 144; Harvey Wasserman, *America Born and Reborn* (New York: Macmillan, 1983), 131; Kathleen Wolgemuth, "Woodrow Wilson and Federal Segregation," *Journal of Negro History* 44 (1959): 158–73; ve Morton Sosna, "The South in the Saddle," *Wisconsin Magazine of History* 54 (Fall 1970): 30–49.

Ulusal Komitenin Siyahiler Danışma Kurulunun Wilson hakkında yayınladığı bir demeç taraflı olabilirdi ama doğruydu: "Demokrat hükümet iktidara gelir gelmez Bay Wilson ve danışmanları, siyahi yurttaşların Federal Hükümette temsil edilmesini engelleme politikasına girişti."[21]

İncelediğim bütün tarih dersi kitaplarından sekizi, Wilson'ın başkanlık dönemindeki bu "kara leke"den hiç söz etmez. Sadece dört kitap, Wilson'ın ırk politikalarını doğru şekilde tasvir eder. Bu konuda en iyi işi, 1983'te yayınlanan *Land of Promise* çıkarmıştır:

> Woodrow Wilson yönetimi siyahilere apaçık bir düşmanlık sergilemiştir. Wilson beyaz ırkın üstünlüğüne ve siyahilerin alt ırka ait olduğuna inanırdı. Başkanlık için seçim kampanyası sırasında Wilson sivil haklar konusunda çalışacağını taahhüt etti. Ancak iktidara geldiğinde taahhütlerini unuttu ve federal hükümet dairelerinde beyaz çalışanlarla siyahi çalışanların birbirinden ayrılması için emir verdi. Böyle bir ırk ayrımı Yeniden Yapılanma döneminden beri ilk defa uygulanıyordu! Güney eyaletlerindeki siyahi federal memurlar bu emre itiraz edince, Wilson hepsinin kovulmasını sağladı. Kasım 1914'te siyahilerden oluşan bir komite başkandan politikalarını geri çekmesini istedi. Wilson onlara kaba ve düşmanca davrandı ve taleplerini geri çevirdi.

Wilson'ın ırkçılığını konu alan ders kitaplarının çoğu bu konuyu sadece bir veya iki cümleyle işler. Bazıları Wilson'ı

---

[21] Colored Advisory Committee of the Republican National Committee, "Address to the Colored Voters," 6 Ekim, 1916, yeniden yayınlayan: Herbert Aptheker, ed., *A Documentary History of the Negro People in the United States, 1910–1932* (Secaucus, NJ: Citadel, 1973), 140; Nancy Weiss, "The Negro and the New Freedom," *Political Science Quarterly* 84, 1 (Mart 1969): 66; Theodore Kornweibel Jr., *"Seeing Red": Federal Campaigns Against Black Militancy, 1919–1925* (Bloomington: Indiana University Press, 1998).

bu uygulamalardan ayrı tutmaya gayret eder. Örneğin bu konu *Pathways to the Present*'te şu şekilde işlenir: "Wilson kabine üyelerinin, federal dairelerde ırkların birbirinden ayrılmasını öngören Jim Crow uygulamasının kapsamını genişletmesine izin verdi." Wilson'ın ırkçılığını görmezden gelmek veya onu aklamak, karakterinin bir kusurunu gizlemeye çalışmaktan öteye gider. Apaçık ırkçılık anlamına gelir. Hiçbir siyahi kişi Woodrow Wilson'ı bir kahraman olarak göremez. Onu bir kahraman olarak sunan ders kitapları beyazların bakış açısıyla yazılmıştır. Böyle bir örtbas işlemi, öğrencilerin lider ile liderlik edilenler arasındaki ilişki açısından çok önemli olan bir şeyi öğrenme imkânını yok eder, o da Wilson'ın başkanlığı sırasında ve hemen sonrasında beyaz Amerikalıların dahil olduğu ırkçı şiddet dalgasıdır. Bunun nedenlerinden biri, bu hükümetin yaklaşımıydı. Bir başka nedeni de Amerika'nın ilk destansı sinema filmiydi.[22]

Film yönetmeni D. W. Griffith, *The Clansman* adlı, Yeniden Yapılanma döneminde "siyahilerin egemen olduğu" Cumhuriyetçi eyalet hükümetlerini aşağılamaya katkıda bulunan ve Ku Klux Klan'ı öven ünlü başyapıtında Wilson'ın –Yeniden Yapılanma'ya ırkçı bakışı açısından dolayı günümüzde kötü bir şöhrete sahip olan– iki ciltlik Amerika Birleşik Devletleri tarihinden alıntılar sundu. Griffith filmi için Wilson'ın eski bir sınıf arkadaşı olan –ve tarihçi Wyn Wade'e göre ırk saplantısı "*Kavgam*'a kadar eşi benzeri görülmeyen"– Thomas Dixon'ın bir kitabını temel aldı. Beyaz Saray'da yapılan özel bir gösterimde Wilson, günümüzde *Birth of a Nation* şeklinde yeniden adlandırılmış olan filmi seyrettikten sonra Griffith'in komplimanına karşılık verdi: "Tarihi şimşeklerle yazmak gibi bir şey; tek üzüntüm, bütün bunların gerçek olduğudur." Griffith, Siyahilerin Gelişimi İçin Ulusal Birlik'in [National Association for the Advancement of Colored People – NAACP] filmin ırkçılığı kışkırtıcı olduğuna dair suçlama-

[22] Wyn C. Wade, *The Fiery Cross* (New York: Simon & Schuster, 1987), 115–51.

sına karşı kendini savunurken Wilson'ın bu cümlesinden de yararlandı.[23]

Amerikan sinemasının bu dönüm noktası, zamanın en iyi teknik prodüksiyonu olmakla kalmayıp aynı zamanda muhtemelen tüm zamanların en ırkçı filmidir. Dixon amacını şöyle ifade etmişti: "Okur kitlemi oluşturan herkesi iyi birer Demokrat'a dönüştürecek bir tarih sunumu yoluyla Kuzeyli duyguları kökten değiştirmek... Bu amacımızı gerçekleştirmek için çaba gösterdiğimizden emin olabilirsiniz!"[24] Dixon mübalağa etmiyordu. Georgialı William Simmons, Ku Klux Klan'ı (KKK) yeniden oluştururken *Birth of a Nation*'dan ilham alır. Beyaz Saray'dan yayılan ırkçılıktan cesaret alan bu Klan, Yeniden Yapılanma'dan önce var olan ve Başkan Grant'ın bir eyalette (Güney Carolina) neredeyse tamamıyla ortadan kaldırıp ulusal çapta da bir süreliğine engellemeyi başardığı Klan'dan farklıydı. Yeni KKK hemen ulusal çapta bir olguya dönüştü. Güneydeki birçok eyaletin yanı sıra Indiana, Oklahoma ve Oregon'da Demokrat Parti'ye hâkim hale geldi. 1920'li yıllarda Vermont'ta Montpelier'den Illinois'de West Frankfort'a ve Oregon'da Medford'a kadar çeşitli kentlerde Klan gösterileri daha önce veya daha sonra görülmemiş kadar büyük kalabalıklar çekti. Wilson ikinci hükümeti zamanında siyahi karşıtı ırkçı gösteriler ülkenin dört bir tarafına yayıldı. Duluth gibi kuzeyde yer alan kentlerde bile beyazlar siyahileri linç etti.[25]

Amerikalılar, Wilson döneminden ders çıkarıp ırkçı başkanlarla benzeri kamuoyu tepkileri arasında bir ilişki olduğunu öğrenmek zorundalar. Ancak böyle bir eğitimin gerçek-

---

23 A.g.e., 135–37.

24 A.g.e., 138.

25 Lerone Bennett, Jr., *Before the Mayflower* (Baltimore: Penguin, 1966 [1962]), 292–94. Bennett sadece 1919'da, Omaha; Knoxville; Longview, Teksas; Chicago; Phillips County, Arkansas; ve Washington, D.C.'de olmak üzere yirmi altı büyük çaplı ırkçı gösteri gerçekleştiğini belirtir. Ayrıca bkz. Herbert Shapiro, *White Violence and Black Response* (Amherst: University of Massachusetts Press, 1988), 123–54.

leşmesi için ders kitaplarının sebep ile sonuç, kahraman ile taraftarları arasındaki ilişkiyi açıkça göstermesi gerekir. Fakat ders kitapları tam tersine, kahramana asil niyetler atfedip tartışma konusu eylem ve politikalara bahane bulmak için de "halk"a başvururlar. *Triumph of the American Nation*'a göre: "Wilson'ın başkan olarak, ırk ayrımının hem siyahilerin hem de beyazların çıkarına uygun olduğu konusunda çoğu beyaz Amerikalıyla aynı fikirde olduğu anlaşılıyordu."

Wilson sadece siyahi karşıtı değildi; aynı zamanda diğer başkanlara kıyasla en göçmen karşıtı olandı, "tire işaretli Amerikalılar" adını verdiği insanların sadakatini tekrar tekrar sorgulardı. Wilson şöyle derdi: "Kendini tire işaretiyle Amerikalı yapan herkes, fırsatını bulur bulmaz taşıdıkları hançeri bu Cumhuriyetin kalbine saplayacaktır."[26] Wilson'ın bu söyledikleri üzerine Amerikalılar beyaz etnik gruplara karşı bir baskı dalgası başlattılar; ama bu konuda da çoğu ders kitabında Wilson değil, halk suçlandı. *American Tradition* [*Amerikan Geleneği*] Amerika Birleşik Devletleri'ni, Almanları barbarlıkla bağdaştıran propagandaya tâbi tutan Creel Kamu Bilgilendirme Komitesi'nin "Başkan Wilson tarafından oluşturulduğunu" kabul eder. Ama kitap Wilson'ı, bu kararının hemen sonrasında ülke içinde görülen yansımalarından korumaya çalışır: "Her ne kadar Başkan Wilson savaş mesajında Alman kökenli Amerikalıların çoğunun 'sadık yurttaşlar' olduğunu büyük bir titizlikle belirttiyse de Alman karşıtı propaganda, Alman kökenliler arasında yaygın biçimde büyük bir ıstıraba neden olmuştur."

Wilson, görüşleri kendisininkilerden farklı olanlara pek saygı duymazdı. Fakat ders kitapları, onu herhangi bir kabahatten temize çıkarmak için ellerinden geleni yapar. Haziran 1917'de Casusluk Yasasını ve bir sonraki yıl, 1798'deki kısa süreli Yabancılar ve Kışkırtıcılık Yasasından beri muhtemelen Amerikalıların sivil özgürlüklerine yönelik en ciddi sal-

[26] *Addresses of President Wilson*, 108–99.

dırıyı oluşturan Kışkırtıcılık Yasasını geçirenin Wilson değil, "Kongre" olduğu belirtilir. Aslında Wilson, başkana sansür konusunda geniş yetkilerin tanınmasını sağlayarak Casusluk Yasasını güçlendirmeye çalışmıştır. Ayrıca yine Wilson'ın onayıyla Posta Bakanı, sosyalist, İngiliz karşıtı, İrlanda yanlısı veya kendi düşüncesine göre başka herhangi bir şekilde savaş planlarına tehdit oluşturabilecek içeriğe sahip tüm postaları ortadan kaldırmak için yeni sansür yetkisinden yararlandı. Robert Goldstein, Bağımsızlık Savaşını konu alan *The Spirit of '76* [*76 Ruhu*] filminde, bu arada müttefiğimiz haline gelmiş olan İngilizleri kötü tasvir ettiği için on yıl hapis yattı.[27] Ders kitaplarının yazarları, Wilson'ın sivil özgürlükleri ihlal etmesinin savaş baskısından kaynaklandığını ima eder ama Wilson 1920'de, yani Birinci Dünya Savaşı bittikten uzun bir süre sonra, Casusluk ve Kışkırtıcılık yasalarının feshedilmesini sağlayacak bir tasarıyı veto etmişti.[28] Ders kitabı yazarları, Wilson'ın ikinci hükümetinin komünizm ve sendika karşıtı cadı avlarını Wilson'ın hastalığına ve zıvanadan çıkmış bir adalet bakanına atfederler. Ne var ki bu görüşü destekleyecek hiçbir kanıt söz konusu değildir. Tam tersine, Adalet Bakanı Palmer, Wilson'ın başkanlığının son günlerinde ondan, Birinci Dünya Savaşını ekonomik çıkarlara bağlayan ve Casusluk Yasasını demokratik olmadığı için eleştiren bir konuşmasından dolayı hapis yatan Eugene V. Debs'i affetmesini istedi.[29] Başkan, "Asla!" diye cevap verdi ve Debs, Warren Harding

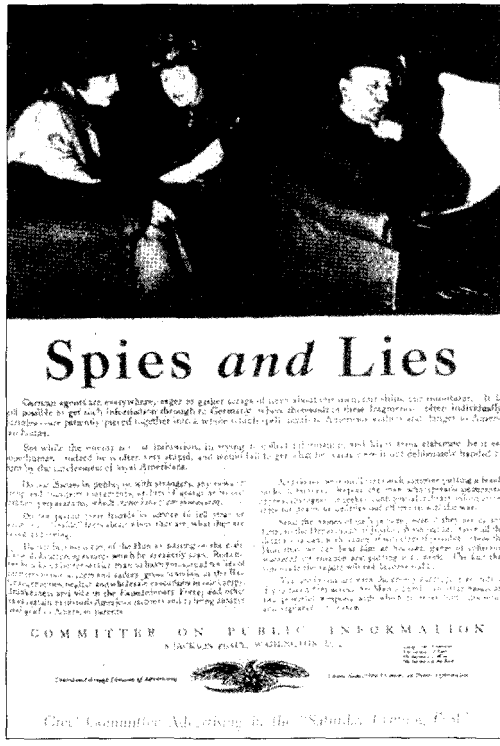
---

27 William Bruce Wheeler ve Susan D. Becker, *Discovering the American Past*, vol. 2 (Boston: Houghton Mifflin, 1990), 127.

28 Ronald Schaffer, *Americans in the Great War* (New York: Oxford University Press, 1991); alıntılayan: Garry Wills, "The Presbyterian Nietzsche," *New York Review of Books*, 16/01/1992, 6.

29 Karp, *The Politics of War*, 326–28; Charles D. Ameringer, *U.S. Foreign Intelligence* (Lexington, MA: D. C. Heath, 1990), 109. İşin ilginç tarafı, Wilson savaştan sonra ekonomik çıkarların gücü konusunda Debs'le aynı fikirdedir: "Modern dünyada savaşın tohumunun endüstriyel ve ticari rekabet olduğunu... bilmeyen var mı?"
(Saint Louis'de konuşma, 05/09/1919; *Addresses of President Wilson*, 41).

tarafından affedilene kadar hapis cezasını çekmeye devam etti.[30] *The American Way* [*Amerikan Tarzı*], Wilson'ı temize çıkarmak için olabilecek en yenilikçi yaklaşımlardan birine başvurur: Kitap "kızıl korku"yu 1920'lere, yani Wilson'ın artık başkan olmadığı döneme kaydırır!

Amerika'nın Birinci Dünya Savaşında yer almasına karşı çıkmak, hatta bu konuda kötümser bile olmak tehlikeliydi. Creel Komitesi tüm Amerikalılardan "barış isteyen veya savaşı kazanmak için gösterdiğimiz gayretleri aşağılayanları... ihbar etmelerini" istedi. Böyle insanların isimlerinin, Washington'daki Adalet Bakanlığı'na gönderilmesi teşvik edildi. Birinci Dünya Savaşından sonra Wilson yönetiminin sivil özgürlüklere yönelik saldırılarında artış oldu, çünkü şimdiki bahanesi komünizm karşıtlığıydı. Amerika Birleşik Devletleri ne daha önce, ne de daha sonra bir polis devleti olmaya bu kadar yaklaşmadı.

---

30 Ameringer, *U.S. Foreign Intelligence*, 109.

Kahraman yaratma süreci ders kitaplarının Wilson'ın kusurlarını göstermesini engellediğinden ders kitapları 1920'deki seçimin sonuçlarını açıklamakta zorlanır. Wilson'ın halefi olması gereken Demokrat aday James Cox, hiç tanınmayan ve bir seçim kampanyası bile düzenlememiş olan Warren G. Harding karşısında hezimete uğradı. Amerikan başkanlık seçimleri tarihindeki en büyük seçim zaferini kazanan Harding, büyük parti oylarının neredeyse yüzde 64'ünü elde etti. Ders kitapları halkın "yorulduğunu" ve "normalliğe dönüş"ten başka bir şey istemediğini yazar. Seçmenlerin ne yaptıklarını biliyor olabilecekleri ders kitabı yazarlarının aklına bile gelmez.[31] Fakat Helen Keller'ın aklına gelmişti. Keller, Wilson'dan "dünyanın tanık olduğu en büyük hayal kırıklığı!" şeklinde söz ediyordu.

Wilson'dan kahraman yaratanlar, sadece lise düzeyi tarih dersleri değildir. *Land of Promise* gibi Wilson'ın ırkçılığını ve diğer kusurlarını ele alan az sayıdaki ders kitabını zorlu bir mücadele bekler, çünkü Woodrow Wilson'ın birçok tarih müzesinde, devlet televizyonu belgeselinde ve tarihi romanda yüceltilen arketipik haliyle mücadele etmek zorunda kalırlar.

Michael Frisch yirmi beş yıldır, New York Eyalet Üniversitesinin Buffalo kampusunda toplumsal arketipler konusunda bir deney sürdürüyor. Frisch, üniversite birinci sınıftaki öğrencilerine İç Savaş öncesi Amerikan tarihinde "akıllarına gelen ilk on ismi" saymalarını istiyor. Aradan yıllar geçmesine rağmen öğrencilerinin hep aynı siyasi ve askeri şahsiyetleri saydığını ve lisede okudukları ders kitaplarında kendilerine sunulmuş olan imtiyazlı şahsiyetleri tekrarladığını görünce, "başkanlar, generaller, devlet adamları, vs. dışında" diye bir koşul ekledi. Frisch böylelikle yine sabit bir liste elde ediyor ama bu, tarih dersi kitaplarını biraz daha az te-

[31] A.g.e. Ameringer Wilson'ın sivil özgürlüklere yönelttiği saldırının siyasi bir sorun, Adalet Bakanı Palmer'ın da 1920 yılına gelindiğinde gülünç bir duruma geldiğini belirtir.

mel alan bir liste. Çoğu yıl listenin başında Betsy Ross oluyor (ikinci sırada da Paul Revere).

Burada ilginç olan, Betsy Ross'un herhangi bir şey yapmamış olmasıdır. Frisch'e göre, "Ross ilk bayrağın fiilen oluşturulmasında herhangi bir rol oynamamıştır." Ross 1876 civarında, Philadelphia'da turistik bir çekim merkezi yaratmak isteyen torunları ilk bayrak efsanesini geniş çapta uydurduğu zaman önem kazandı. Gerçi lise düzeyindeki tarih dersi kitaplarının tamamının Betsy Ross'u görmezden geldiğini kabul etmek lazım; Ross, bir tane bile lise kitabının dizininde yer almaz.[32] Bu durumda Betsy Ross'un hikâyesi nasıl ve neden aktarılır? Frisch bu soruya komik bir cevap sunar: Eğer George Washington Ülkemizin Babası ise, o zaman Betsy Ross da Meryem Anamızdır! Frisch, ilkokul yıllarımızda sahnelenen törenleri (onları rüyalarımızda görmedik, değil mi?) şöyle tasvir etmiştir: "Washington [Tanrı] mütevazı terzi Betsy Ross'u küçücük evinde ziyaret eder ve ondan çizimini kendi yaptığı, ulusun bayrağını dikmesini ister. Betsy de bir anda ulusu ve insanlık için özgürlük ve doğal haklar taahhüdünü –kucağında– ortaya çıkarır!"[33]

Frisch'in burada bir şeye dayandığını sanıyorum ama belki de sadece değiyordur. Frisch'in açıklamasını haklı bulalım veya bulmayalım, Betsy Ross'un öğrenciler arasında gördüğü rağbet, toplumsal arketipin gücünü gösterir. Woodrow Wilson örneğinde ise ders kitapları toplumsal arketipin yaratılmasında rol oynar. Wilson "iyi," "idealist," "sömürgeci müdahale değil, kendi kaderini tayin hakkı yanlısı," "müdahaleye uğramak istemeyen Senato tarafından engellenmiş" ve "zamanının ilerisinde" olarak tasvir edilir. Washington D.C.'de Ronald Reagan Binasındaki Woodrow

---

[32] Yedinci sınıf ders kitabı olan *American Journey* ondan iki yerde söz eder ve her defasında "halk arasındaki bir efsaneye göre" der.

[33] Michael H. Frisch, *A Shared Authority* (Albany: State University of New York Press, 1990), 39–47.

Wilson Merkezinden, Illinois'nin Decatur kentinde ergenliğimi harcadığım Woodrow Wilson Lisesine kadar çeşitli kurumlara onun adını veririz. Rushmore Dağı'na beşinci bir yüz yontulacak olsa birçok Amerikalıya göre onun Wilson'ın yüzü olması gerekir.[34] Bu kadar iyilik arketipi karşısında *Land of Promise*'de apaçık bir şekilde ele alınan Wilson'ın ırkçılığının öğrencilerin aklında kalmasına imkân yoktur.

Tarih müzelerinin küratörleri, ziyaretçilerinin kafalarında arketipler de getirdiğini bilir. Bazı küratörler bilinçli şekilde, sergileri yanlış olan arketiplerle yüzleşmek amacıyla tasarlar. Ders kitabı yazarları, öğretmenler ve film yönetmenleri, yanlış arketiplerle mücadele etseler, eğitim amaçlarını daha iyi bir şekilde yerine getirirlerdi. Woodrow Wilson'ın bu pohpohlama amaçlı görmezden gelmelere ihtiyaç duymadığına şüphe yok. Sırf ilk iki senesinde gümrük ve gelir vergisi reformları, Federal Rezerv Yasası ve İşçi Tazminatı Yasası gibi, yasama alanında gerçekleştirdiklerinin neredeyse eşi yoktur. Wilson'ın eylemleri taahhütlerini yerine getirmediyse de, kendi kaderini tayin hakkı konusundaki konuşmaları dünyayı harekete geçirmiştir.

Neden ders kitapları kusursuz stereotipleri teşvik eder? Yazarların bazı bilgileri atlamış olmaları ve yaptıkları hataların hepsi yanlışlıkla olmuş olamaz. Helen Keller'ı konu alan filmlerin ve kısa filmlerin yapımcıları ve diğer eğitim malzemelerinin üreticileri onun bir sosyalist olduğunu mutlaka biliyorlardır; Keller'ın yazdıklarını okuyanlar onun si-

---

[34] Arthur M. Schlesinger'in 1962'de yetmiş beş "belli başlı tarihçi" konusunda yürüttüğü ankette Wilson, Thomas Jefferson'dan önce, dördüncü sırada yer aldı (Kenneth S. Davis, "Not So Common Man," *New York Review of Books*, 4 Aralık, 1986, 29). Sekiz yüz kırk altı Amerikan tarihi hocası Wilson'ı Franklin Delano Roosevelt ile Rushmore Dağı'ndaki dört beyden sonra, altıncı sıraya yerleştirdi (Robert K. Murray ve Tim Blessing, "The Presidential Performance Study," *Journal of American History* 70 [Aralık 1983]: 535–55). Ayrıca bkz. George Hornby, ed., *Great Americana Scrap Book* (New York: Crown, 1985), 121.

George Washington'ın şimdi Smithsonian Enstitüsünde bulunan bu heykeli, ders kitaplarının her Amerikalı kahramanı tasvir etme şeklinin bir örneğini oluşturur, çünkü üç metre yüksekliğindedir, pürüzsüzdür ve bir Yunan tanrısının vücuduna sahiptir.

yasi ve sosyal felsefesini anlamıyor olamaz. En azından bir ders kitabının yazarı, yani *The American Pageant*'ın başyazarı Thomas Bailey ABD'nin 1918'de Rusya'yı işgal ettiğini biliyor olmalıydı, çünkü 1973'te başka bir yerde şöyle yazdı: "Amerikan birlikleri 1918 ile 1920 arasında Rus topraklarında Ruslarla iki cephede savaştı."[35] Başka yazarlar da herhalde bunun farkındaydı. Profesyonel tarihçiler de Wilson'ın ırkçılığını iyi bilir. Neden böyle şeylerden halkı da haberdar etmezler?

Kahraman yaratma sürecinin kendisi bu sorunun ilk cevabını oluşturur. Sosyalizm birçok Amerikalıya itici gelir. Irkçılık ve sömürgecilik de öyle. Michael Kammen, tarihi şahsiyetlerin mümkün olduğu kadar çok insana çekici gelmesi için yazarların bazı kusurlarını görmezden geldiğini öne sürer.[36] Ders kitabı eleştirmeni Norma Gabler, ders ki-

[35] Thomas A. Bailey, *Probing America's Past*, cilt 2 (Lexington, MA: D. C. Heath, 1973), 575.

[36] Michael Kammen, *Mystic Chords of Memory* (New York: Alfred A. Knopf, 1991), 701.

tapları "ulusumuzun kahramanlarını, onları onurlandıracak ve kendilerine saygı duyulmasını sağlayacak şekilde sunmalıdır" der; ona göre Keller'ın sosyalizmi ve Wilson'ın ırkçılığı bu amacı yerine getirmez.[37] 1920'lerin başlarında Amerikan Gaziler Derneği [American Legion], ders kitabı yazarlarının "henüz olgunlaşmamış öğrencilerin karşısına saygıdeğer ulusumuzun kahramanlarının ve vatanseverlerinin hatalarını, kusurlarını ve zayıf yönlerini çıkarmakla hata ederler" der.[38] Amerikan Gaziler Derneği'nin günümüzün ders kitaplarını bu açıdan suçlayamayacağı kesin.

Ancak biraz daha ilerleyelim. İşe Helen Keller'la başladım, çünkü hayatının altmış dört yılını görmezden gelmek, bu kitabın ilerleyen sayfalarında ele alınacak olan belli bir kültürü yüceltme hizmetindeki çarpıtmanın bir örneğini oluşturur. Gençlerimiz onu örnek alsın diye Keller'ı gerçek bir insan değil, bir ideal gibi sunuyoruz. Böylece Keller efsanevi bir şahsiyet, "engellerini aşan kadın" haline gelir ama ne amaçla? Başardıklarına bakmaya teşvik ediliriz ama başardıklarının tam olarak ne olduğunu anlamayız.

Keller çocukluğuna takılıp kalmak istemiyordu. Hayatının asıl anlamının, engelini aştıktan sonra yaptıklarında yattığını kendisi de vurgulardı. Konuşmayı öğrenen ilk sağır ve kör çocuk olmadığı kesindi; o unvan, Keller'a ilham veren Norveçli bir kız olan Ragnhild Käta'nın olmalıdır. Keller okuma yazmayı öğrenen ilk sağır ve kör Amerikalı da değildi; o unvan da Keller'a sağır-dilsiz alfabesini öğreten Anne Sullivan'a o alfabeyi öğreten Laura Bridgman'a aittir. Keller elli yaşına yaklaştığı 1929'da *Midstream* [*Nehrin Orta Yeri*] adında ikinci bir biyografik kitap yazdı ve sosyal felsefesini ayrıntılı bir şekilde anlattı. İşçilerin grevde olduğu fabrika,

---

37 Alıntılayan: Marjory Kline, "Social Influences in Textbook Publishing," in *Educational Forum* 48, no. 2 (1984): 230.

38 Bessie Pierce, *Public Opinion and the Teaching of History in the United States* (New York: Alfred A. Knopf, 1926), 332.

maden ve hayvancılık kasabalarını ziyaret ettiğini yazmıştı. Bu deneyimlerden ve onun vardığı sonuçlardan ders almamızı istiyordu. Fakat Amerikan bireysellik ideolojisi doğrultusunda Helen Keller'ın hikâyesinin kısaltılmış versiyonu kahramanı sterilize eder ve geriye sadece kişisel gelişim becerisi ve çalışkanlık gibi erdemlerini bırakır. Keller'ın kendisi sıkı çalışmaya karşı değildi elbet ama bu ideolojiyi açık bir şekilde reddederdi.

> Eskiden kaderimizin kendi elimizde olduğuna, hayatımızı istediğimiz gibi şekillendirebileceğimize inanırdım... Sağırlığımı ve körlüğümü mutlu olmama izin verecek derecede aştım ve hayat mücadelesine cesurca atılan herkesin galip geleceğini düşündüm. Ancak ülkeyi gezdikçe hakkında fazla bir şey bilmediğim bir konuda kendimden emin bir şekilde konuştuğumu anladım. Başarımı kısmen içinde doğduğum şartlara ve ortama borçlu olduğumu unuttum... Ancak artık herkesin dünyada yükselme imkânına sahip olmadığını öğrendim.[39]

Ders kitapları bu fikrin yanından bile geçmez. En büyük yayınevlerinden birinin editörü bana şöyle dedi: "Ders kitapları alanında üç büyük yasak vardır: Seks, din ve sosyal sınıf." İlk ikisini tahmin edebilirdim, ama üçüncüsüne şaşırdım. Ne de olsa sosyologlar sosyal sınıfın önemini bilirler. Ne var ki, Amerikan tarih dersi kitaplarını inceledikçe bu editörün haklı olduğuna karar verdim. Amerika'da fırsat eşitliği olmayabileceği, herkesin "dünyada yükselme imkânına" sahip olmadığı algısı ders kitabı yazarları için de

---

[39] Charles Dickens, *American Notes*, Bölüm 3, The Complete Works of Charles Dickens, dickens-literature.com/American_Notes/3.html, 11/2006; Elisabeth Gitler, *The Imprisoned Guest* (New York: Farrar, Straus, & Giroux, 2001); "Laura Dewey Bridgman" Wikipedia, 11/2006; Helen Keller, *Midstream: My Later Life* (New York: Greenwood, 1968 [1929]), 156.

birçok öğretmen için de tabudur. Eğitimciler, Keller'ı gençlerimiz için yavan bir cesaret ve ilham kaynağı olarak sunmayı tercih eder: Eğer o başardıysa, siz de başarabilirsiniz! Dolayısıyla Keller'ın yetişkinlik dönemini olduğu gibi görmezden gelip, bütün hayatını muğlak bir "kendi çabalarıyla başarıya ulaşma" sürecine indirger. Fakat bu arada, yoksullar için tutkuyla mücadele eden ve sıkıcı olmaktan çok uzak olan bu kadını sıkıcı bir hale getirirler.

Woodrow Wilson da benzer bir şekilde temize çıkarılır. Her ne kadar bazı tarih dersi kitapları başkalarına kıyasla Wilson'ın başkanlığının çirkin arka yüzü konusunda daha fazla şey açıklarsa da, on sekiz kitabın hepsinin ortak tonu saygı dolu, vatansever, hatta övgü yüklüdür. İşin ironik tarafı, Wilson'ın 1920'li yıllarda yaygın olarak hor görülmüş olmasıdır. Politikacı ve tarihçilerin ona iyi gözle bakmaya başlaması İkinci Dünya Savaşından sonrasını bulmuştur. İnsani yardım bahanelerinin ardında gizlenen kapsamlı müdahaleleri temel alan savaş sonrası iki partili dış politikamız, Gordon Levin Jr.'a göre, "Wilson yönetimi tarafından geliştirilmiş ideoloji ve uluslararası program sayesinde kararlılıkla şekillendirilmiştir."[40] Dolayısıyla ders kitabı yazarları, çoğu istenilen etkinin tersine neden olan hatalara dönüşen Wilson'ın yurtdışındaki müdahalelerini veya döneminin başka tatminkâr olmaktan uzak yönlerini önemsiz gibi göstermeye veya bunlara bahane bulmaya hazırdır.

"Yönetici sınıf"tan gelen baskılar, ders kitabı seçim komitelerinin baskısı, muğlaklıktan kaçınma arzusu, çocukların zarar görmesini engellemek ve onları ihtilaftan korumak, çocukları kontrol altına almak ve sınıflarda uyumsuzluk olmasını engellemek, sorulara cevap verebilmek gibi çeşitli başka ne-

[40] Levin, *Woodrow Wilson and World Politics*, 1. Wilson yönetimi, 20. yüzyılın ilk çeyreğindeki tek Demokrat hükümet olduğu için Franklin Roosevelt'in hükümetindeki çoğu devlet adamının ve kendisinin dış politika deneyimlerini Wilson döneminde yaşamış olması doğaldı.

denler, ders kitaplarının neden sorunlu gerçekleri görmezden geldiğini açıklamaya yardımcı olabilir. Özellikle "Mirasımız"ı gençlere aktarırken bizi geçmişten saygıyla söz etmeye zorlayan bir kurallar bütünü söz konusudur. Acaba Woodrow Wilson hakkında kötü düşünmek *istemiyor* olabilir miyiz? Helen Keller gibi bir insanın sadece çelişkisiz ve tek boyutlu olduğu sürece bir ilham kaynağı oluşturacağına inandığımız anlaşılıyor. Karmaşık ikonlar istemiyoruz. Helen Keller şöyle demişti: "İnsanlar düşünmekten hoşlanmaz. Düşünen insan sonuca varmak zorundadır, sonuçlar da her zaman hoş olmaz."[41] Çoğumuz ihtilaftan kaçınmaya çalışırız, bu da kabul edilebilir bir şeydir. Özellikle sınıflarda ihtilaftan kaçınmaya çalışırız. Bunun nedenlerinden biri alışkanlıktır; yavan olana o kadar alışkınız ki, sınıflara entelektüel ihtilaf getiren ders kitaplarını veya öğretmenleri, terbiyeli retoriğin ve sınıf normlarının ihlali olarak görürüz. Ne de olsa ölenlerin ardından iyi konuşmak gerekir. Ulusal kahramanlarımız hakkında bilgi edindiğimiz zaman da Washington Ulusal Katedralimizi ziyaret edip, hayattayken ideolojik açıdan birbirine uzak, ölümde ise fiziksel olarak birbirine yakın olan Helen Keller ile Woodrow Wilson'ın ebedi istirahatgâhlarını gördüğümüzde aynı huşu ve saygıyı duymamız beklenir.

Nedenleri ne olursa olsun, kahraman yaratma sürecinin sonuçları öğrencilerimizi potansiyel olarak sakatlamaktadır. Helen Keller, bu yaklaşımla çocukmuş gibi ele alınan tek kişi değildir. Keller'ın, Wilson'ın ve başkalarının insani yönleri görmezden gelinince, öğrenciler entelektüel olarak olgunluğa erişemez. Bu şekilde, tarihin bir Disney versiyonu sürekli kılınır; nitekim Disneyland'deki Başkanlar Salonunda liderlerimiz kusurlu insanlar olarak değil de, kahraman devlet adamları olarak sunulur.[42] Çocuklarımız da ilham kaynağı olarak görebilecekleri gerçekçi rol modellerine sahip ola-

41 Alıntılayan: Kozol, *The Night Is Dark and I Am Far from Home*, 101.

42 Kammen, *Mystic Chords of Memory*, 639.

mazlar. Öğrenciler ayrıca tarihte nedensellik konusunda bir algı geliştiremezler. Örneğin Nikaragua'da 1980'li yıllarda neden komünist bir hükümetin iktidara geldiğini anlamaya çalışırken, ABD'nin Nikaragua'ya yaptığı on üç ayrı müdahale hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Ders kitaplarının tarihi, fikirler ile bireylerin gücünün etkisinde kalan rastlantısal bir olaylar zinciri olarak göstermesi gerekir. Bunun yerine, tarihi "bitmiş bir iş" olarak sunarlar.

Ders kitapları, eğitim videoları ve Amerikan tarihi dersleri kahramanlarımız konusunda amaçladıkları sonuçları elde edebiliyor mu? Ders kitabı yazarları, bu kadar sempatiyle baktıkları tarihi şahsiyetler hakkında olumlu düşünmemizi istiyor olmalılar. Yüzeysel bir açıdan bakınca da gerçekten öyle düşünürüz. Yeni lise mezunları arasında hemen hiç kimsenin Keller veya Wilson hakkında söyleyecek "kötü" bir şeyi yoktur. Peki bu iki kişi kahraman sayılır mı? Yüzlerce üniversite öğrencisine (çoğu beyaz) dersin ilk gününde Amerikan tarihindeki kahramanlarının kim olduğunu sorarım. Hiçbir zaman Helen Keller, Woodrow Wilson, Kristof Kolomb, Miles Standish veya Plymouth gemisindeki başka kimseyi, John Smith'i veya Virginia'daki başka kimseyi, Abraham Lincoln'ü veya ders kitaplarının seçmeleri için yalvardığı başka kimseyi seçmezler.[43] Watergate sonrası dönemin çocukları olan öğrencilerimiz, bütün bu "mevcut düzen" kahramanlarına alaycı gözle bakar. Bu kişiler sı-kı-cı-dır.

Bazı öğrenciler, "Hiç kimse," der, yani Amerikan tarihinde kimseyi kahraman olarak görmezler. Bazı öğrenciler Amerikalılara özgü, ezilenlere duyulan sempatiyi gösterip Afrika kökenli Amerikalıları seçer: Martin Luther King Jr., Malcolm X, belki Rosa Parks, Harriet Tubman veya Frederick Douglass. Veya başka ülkelerden kadın veya erkekler seçerler: Gandhi, Rahibe Teresa veya Nelson Mandela.

---

[43] Ayrıca bkz. Arthur Levine, *When Dreams and Heroes Died* (San Francisco: Jossey-Bass, 1980) ve Frisch, *A Shared Authority*.

Aslında bu bir anlamda sağlıklı bir gelişmedir. Tabii ki öğrencilerimizin kuşkucu olmasını isteriz. Onlara kime inanmaları gerektiğini söyleyenlere meydan okumalarını isteriz. Fakat "hiç kimse" diye cevap vermek bana göre fazlasıyla üstünkörü, fazlasıyla nihilist bir davranış olur. Ancak kahraman yaratma sürecine tepki olarak düşünülürse, anlaşılabilir bir cevaptır. Çünkü ders kitabı yazarları kusurları, sorunları, talihsiz kişilik özelliklerini ve yanlış fikirleri görmezden geldiğinde, kahramanları dramatik kadın ve erkeklerden melodramatik kuklalara indirgemiş olurlar. İçsel mücadeleler ortadan kalkınca iyi insanlar yapmacık hale gelirler.

Öğrenciler Helen Keller hakkında fıkralar anlatırken, bu şahsiyetlerin en yapmacık olanıyla dalga geçmiş olurlar. Onların yaptığı, engelli birisiyle acımasızca dalga geçmek değil, gerçek olamayacak kadar iyi olan, fazlasıyla iddialı bir simgenin havasını söndürmektir. Ancak Helen Keller'ı sadece bir fıkra kaynağı olarak muhafaza etmeyi başarmış olmamız üzücü bir durumdur. Çünkü son derece şaşırtıcı hayatının gerçeklerini öğrenmek sadece sağır veya kör öğrencilere değil, sıradan kız hatta erkek öğrencilere de örnek teşkil edebilirdi. Çünkü dünyadaki başka insanlar gibi biz Amerikalıların da kahramana ihtiyacı vardır. "Martin Luther King hayatta olsaydı..." diye başlayan cümleler, tarihi şahsiyetlerin çağdaş toplumumuzdaki işlevlerinden birine işaret eder. Çoğumuz, kahramanlarımızın davranacağını sandığımız şekilde davrandığımız zaman kendimizle gurur duyarız. Kahramanlarımızın kim olduğu ve bize gerçekçi bir şekilde sunulup sunulmadıkları, dolayısıyla bizim için rol modeli olup olamayacakları, dünyadaki davranış şeklimiz üzerinde önemli bir etki yaratabilir.

Böylece ilk kahramanımız olan Kristof Kolomb'a dönüyoruz. Kahraman yaratma sürecini savunan Washington Irving şöyle der: "Büyük şahsiyetlerin zararlı bilgilerden ko-

runması gerekir."[44] Irving'in Kolomb'u konu alan ve 1828'de yayınlanan üç ciltlik biyografisi hâlâ lise öğretmenlerinin ve ders kitaplarının Büyük Denizci hakkında anlattıklarını etkilemeye devam etmektedir. Dolayısıyla kahraman yaratma sürecinin Kolomb'un hayatının önemli yönlerini bizden çalıp, geriye sadece melodramatik ayrıntıları bırakmış olması şaşırtıcı gelmeyecektir.

[44] Alıntılayan: Claudia Bushman, "America Discovers Columbus" (Costa Mesa, CA: American Studies Association Annual Meeting, 1992), 9.

2. 1493
KRİSTOF KOLOMB'UN GERÇEK ÖNEMİ

Kristof Kolomb, Modern Çağın –yani son 500 yıl olarak tanımladığımız çağın– başlangıcı anlamına gelen kişidir ve kişiliği ile başardıkları bize o çağın başlangıcını şekillendiren ve hâlâ günümüzü şekillendirmeye devam eden şartlar konusunda olağanüstü bilgiler sağlar.
–KIRKPATRICK SALE[1]

Amerika'nın Afrikalılar tarafından keşfedilmiş olma olasılığı bir araştırma konusu olarak hiçbir zaman Amerikalı tarihçilere çekici gelmemiştir. Biz bir anlamda kendi tarihimizi seçeriz ya da daha doğrusunu söylemek gerekirse, incelemeye aldığımız tarih vizyonunu, bize en büyük memnuniyeti sağlayacak şekilde seçeriz ve kurucumuzun siyahi olabileceği ihtimalini araştırmak bile istemeyiz.
–SAMUEL D. MARBLE[2]

Tarih, galip gelenin tartışma sanatıdır.
–WILLIAM F. BUCKLEY JR.

Batı Hint Adaları'nda yaptıklarımız, Tanrı'ya ve insanlığa karşı işlenmiş en affedilmez suçlar arasında ön sıralarda yer alır ve bu ticaret [Kızılderili kölelerin ticareti] bu suçların en haksız, en zalim ve en acımasızlarından biridir.
– BARTOLOMÉ DE LAS CASAS[3]

Bin dört yüz doksan üçte Kolomb gözüne kestirdiği her şeyi çaldı. –GELENEKSEL MISRA, GÜNCELLEŞTİRİLMİŞ

---

1 Kirkpatrick Sale, *The Conquest of Paradise* (New York: Alfred A. Knopf, 1990), 5.

2 Samuel D. Marble, *Before Columbus* (Cranbury, NJ: Barnes, 1989), 25.

3 Bartolomé de Las Casas, *History of the Indies*, çev. Andrée M. Collard (New York: Harper and Row, 1971), 289.

Bin dört yüz doksan ikide Kristof Kolomb aniden teknesiyle çıkageldi. Amerikan tarihi ders kitapları Kolomb'u, daha önce eşi benzeri olmamış biri gibi sunar ve onu Amerika'nın ilk büyük kahramanı olarak tasvir ederler. Kolomb'un bu şekilde yüceltilmesi, ulusal kültürümüzün bir yansımasıdır. Hele ki Washington'la Lincoln'ün doğum günleri Başkanlar Gününde birleştirildiğinden, Kolomb Amerika Birleşik Devletleri'nde ulusal bir bayram yoluyla ismen onurlandırılan iki istisnai kişiden biri haline gelmiştir. Bütün öğrencilerin hatırladığı bir tarih varsa, o da 1492'dir ve benim incelediğim tüm ders kitaplarında da bu tarih var. Ancak bu kitapların çoğu, Kolomb'la ve Amerika kıtasının Avrupalılar tarafından keşfiyle ilgili neredeyse tüm önemli bilgileri görmezden gelir. Bu arada bu kitaplar, daha güzel bir hikâye anlatmak ve okurların kendilerini onunla özdeşleştirmesi amacıyla Kolomb'u daha "insani" kılmak için bir sürü ayrıntı uydurur.

İsa gibi, Kolomb da o kadar önemlidir ki, tarihçiler geçmişi çağlara bölmek için ondan yararlanır ve 1492'den önceki Amerika kıtasını "Kolomb öncesi" olarak niteler Amerikan tarih dersi kitapları Kolomb'a ortalama bin kelime –bir resim, bir de harita dahil olmak üzere, üç sayfa– yani bu kitapların kapsaması gereken malzemeyi göz önüne alırsak, çok yer ayırarak onun önemini takdir ederler. Bu kitapların kahraman yaratma amaçlı kolektif anlatımı aşağı yukarı şöyledir:

> İtalya'nın Cenova şehrinde, mütevazı bir aileye doğan Kristof Kolomb, büyüyünce deneyimli bir denizci haline geldi. Atlantik Okyanusu'nda İzlanda ve Batı Afrika'ya kadar uzandı. Maceraları sonucunda dünyanın yuvarlak olması gerektiğine karar verdi. Böylelikle Doğu'nun efsanevi zenginlikleri –baharatlar, ipek ve altın– Ortadoğu'dan geçen ve Türkler tarafından ticarete kapanan karayolu güzergâhı yerine, denizden batıya doğru yol alınarak elde edilebilirdi.

Kolomb bu girişimini finanse etmek için Batı Avrupa'yı dolaşarak krallara yalvardı. İspanya Kralı Ferdinand ve Kraliçesi İsabel tarafından başlangıçta reddedilse de Kraliçe İsabel daha sonra ufak çaplı bir seferi finanse etmeye karar verince, Kolomb'un eline nihayet bir fırsat geçti.

Kolomb, *Niña*, *Pinta* ve *Santa Maria* adlı acınası derecede küçük üç gemiyi sefer için hazırladı ve İspanya'dan yola çıktı. Yolculuk zor geçti. Gemiler iki aydan uzun bir süre boyunca bilinmeyen Atlantik Okyanusu'nda batıya doğru yol aldı. Mürettebatı neredeyse ona isyan etti ve Kolomb'u gemiden atmakla tehdit etti. 12 Ekim 1492'de nihayet Batı Hint Adaları'na ulaştılar.

Her ne kadar Kolomb Amerika'ya üç kez daha yolculuk yapsa da, Yeni Dünya'yı keşfettiğini bilmiyordu. Takdir görmeden, unutulmuş ve beş parasız öldü. Fakat onun cesareti olmasaydı Amerika tarihi bundan çok farklı olurdu, çünkü bir anlamda her şey Kolomb sayesinde gerçekleşmiştir.

Ne yazık ki bu geleneksel anlatımın neredeyse tamamı ya yanlıştır ya da doğrulanamaz. Tarih dersi kitaplarının yazarları bizi tarihi gerçeklerden uzakta, bir efsane diyarında yolculuğa çıkarırlar. Onlar da biz de kısmen 19. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilebilecek yalanlar, yarı-gerçekler, gerçekler ve eksiklerden oluşan korkunç bir karışımla kandırılmışızdır.

Ders kitaplarının ilk hatası, daha önceki kâşiflerin rolünü hafife almaktır. Başka kıtalardan insanlar 1492'den önce birçok defa Amerika kıtasına ulaşmıştır. Kolomb bu seferleri gerçekleştirmeseydi bile başka Avrupalılar kısa süre sonra Amerika'ya ulaşacaktı. Aslında Avrupalılar, 1480'lerden itibaren Newfoundland açıklarında balıkçılık yapmış olabilirler.[4] Kolomb'un yolculuğu bir anlamda Amerika kıtasının ilk

[4] David Quinn, *England and the Discovery of America, 1481–1620* (New York: Alfred A. Knopf, 1974), 5–105; Robert Blow, *Abroad in America*

değil, son "keşfi"ydi. Ancak Avrupa'nın bu keşfe verdiği tepkiden dolayı çığır açıcı bir olay haline gelmiştir. Dolayısıyla Kolomb'un önemi, "yeni" bir kıtaya ulaşmış olmasına değil, Avrupa'nın değişen şartlarına atfedilebilir.

Amerikan tarih dersi kitapları, Avrupa'da 1492'den önceki sosyal değişimleri kapsama gerekliliğinin bilincinde görünür. Tarihin Vikingleri atladığını belirtirler ve Avrupa'nın bu sefer –bir ders kitabında dendiği üzere– Amerika'nın "keşfinden istifade etmeye" hazır olmasının nedenlerine birkaç sayfa birden ayırırlar. Ancak ne yazık ki, ders kitaplarından hiçbiri bu yeni tepkinin ardından yer alan büyük değişimleri derinlemesine incelemez.

Benim incelediğim kitapların çoğu Kolomb'un hikâyesine Marco Polo ve Haçlı Seferleri'nden başlar. O dönemde Avrupa'da olanları özetle şu şekilde anlatırlar:

> "Avrupa'da hayat ağır bir ritme sahipti." "Dünyanın geri kalan kısmına fazla ilgi duyulmazdı." Fakat "Kolomb'un 1492'de Amerika kıtasını keşfetmesinden önceki 500 yılda Avrupa'da çok şey değişti." "İnsanların ufku yavaş yavaş genişledi ve kendi bölgelerinin dışı, dünyanın geri kalan kısmı konusunda merakları arttı." "Avrupa'da yeni fikirler doğuyordu. Birçok Avrupalının içinde büyük bir merak vardı. Rönesans adı verilen bir dönemde yaşıyorlardı." "Rönesans insanları kendilerini birer birey olarak görmeye teşvik etti." "Avrupalıların yeni düşünceler üretmesine ve yeni hayaller kurmasına neden olan neydi? Haçlı Seferleri adı verilen bir dizi savaş bu değişimden kısmen sorumluydu." "Haçlılar, Asya'nın egzotik zenginliklerine rağbet etmeye başladı." "Ticareti geliştirme arzusu hızla yayıldı." "Asya'ya giden eski ticaret yolları hep büyük bir zorluk teşkil ederdi."

(New York: Continuum, 1990), 17; Jack Forbes, *Black Africans and Native Americans* (Oxford: Basil Blackwell, 1988), 20.

Bu anlatımların hepsi birbirine benzer. Bazı ders kitaplarının kullandığı cümleler bile aynıdır. Genel anlamda araştırma düzeyi asap bozucu derecede düşüktür, bunun da nedeni muhtemelen yazarların Avrupa tarihinden çok Amerika tarihinde uzman olmasıdır. Rönesans'ın senkretik olduğunu bilmedikleri anlaşılır; yani İtalyanlar (Türkler yoluyla) Hindistan'dan, (Müslüman âlimler yoluyla) Yunanistan'dan, Araplardan ve başka kültürlerden fikirleri bir araya getirerek yeni bir şeyler oluşturmuştur. Yazarlar, Avrupalıların fetih çağı için nedensel açıklamalar da sunamazlar ve onun yerine Avrupa'nın büyüklüğünü açıklamak için psikolojik nedenler öne sürerler: "İnsanların merakı artmıştı." Bu tür savlar sosyologlara gülünç gelir; kimse 1492'de İspanya'daki merak düzeyini ölçmemiştir ve örneğin 1005'te Norveç'teki veya İzlanda'daki merak düzeyiyle kıyaslayamaz.

Birçok ders kitabına göre, Avrupa giderek zenginleşmiş ve bu zenginlik ticaretin gelişmesine neden olmuştur. Aslında tarihçi Angus Calder'in de belirttiği gibi, kısmen hıyarcıklı veba salgını yüzünden, "Avrupa 13. yüzyıla kıyasla 15. yüzyılda daha küçük ve daha yoksuldu."[5]

Bazı öğretmenler hâlâ seleflerinin elli yıl önce bana öğrettiklerini öğretmeye devam ediyorlar ve Avrupa'nın çürük etin tadını düzeltmek için baharatlara ihtiyaç duyduğunu ama zalim Türklerin baharat ticaretine engel olduğunu söylüyorlar. İlk incelediğim gruptaki üç kitap –*The American Tradition*, *Land of Promise* ve *The American Way*– bu yanlış bilgiyi tekrar etmeye devam etmiştir. *Land of Promise*'de şöyle yazar: "Konstantinopolis'in Türklerin eline düştüğü 1453'ten sonra Doğu'yla ticaret tamamıyla sona erdi." Halbuki A. H. Lybyer bu savı 1915'te çürütmüştür! Batı Hint Adaları'na yeni rotalar çizilmesinin Türkiye'yle hiçbir ilgisi yoktu. Tam tersine Türkler, kendilerine para kazandıran eski Doğu Akdeniz yollarının açık kalmasından yanaydı.[6]

---

5 5. Angus Calder, *Revolutionary Empire* (New York: Dutton, 1981), 5.

6 A. H. Lybyer, "The Ottoman Turks and the Routes of Oriental Trade," *English Historical Review* 30, no. 120 (10/1915): 577–88. Türkiye, Türk-

1957'de Jacques Barzun ve Henry Graff tarafından yayınlanan ve tarih okuyan lisansüstü öğrencileri için standart bir kaynak haline gelmiş olan *Modern Araştırmacı* adlı kitapta, ders kitaplarının 1915 yılından beri bu hatayı tekrarladığı belirtilir. Sorunlu ders kitaplarımızın yarım düzine kadar yazarının birçoğu lisansüstü çalışmalarında *Modern Araştırmacı*'ya rastlamış olmalıdır. Ancak bu bilgi nedense zihinlerine nüfuz etmemiştir. Bunun nedeni Türkleri suçlamanın, İslamı benimseyenlerin akıldışı ve zalim davranmalarının olası görüldüğü Batı arketipine uyması olabilir. Temsilci Roland Libonati 1963'te Kongre'nin Kolomb Günü'nü ulusal tatil ilan etmesini önerirken şöyle der: "Kolomb'un Hıristiyan inancı, Hıristiyan âleminin ticari gemileri için tehdit oluşturan Türk yağmacıların korsanlık faaliyetlerini engellemek konusunda dini bir dürtü sağlamıştır." Tabii ki 11 Eylül 2001'deki terör saldırısı başta olmak üzere, son yıllarda yaşanan gelişmeler de İslam'ın tehdidine dair bu arketipi pekiştirir. Dolayısıyla günümüzde üniversite öğrencileri, Avrupalı Hıristiyanların Yahudilerle Müslümanlara işkence edip, onları ülkelerinden kovduğu bir dönemde Türklerle Mağribilerin, Yahudilerle Hıristiyanlara dini özgürlük tanıdıklarını öğrendiğinde şaşırır. Portekiz donanmasının 1507'de Kızıldeniz'i ve Basra Körfezi'ni geçişlere kapadığını, çünkü Afrika'yı dolaşan yeni ticari yolu kontrolü altında tutan Portekiz'in eski yoldan yürütülen ticareti durdurmak istediğini tek bir ders kitabı söylemez.[7]

Çoğu ders kitabı uluslararası ticarette artış olduğunu belirtir, bazıları da monarşiler altında ulus devletlerinin yükselişine dikkat çeker. Fakat bunların dışında Avrupa'da Coğrafi Keşif Çağı'nın başlamasına neden olan değişimleri anlatmakta pek iyi bir iş çıkarmazlar. Bazı ders kitapları

---

lerle İspanya/Portekiz arasındaki savaştan dolayı Portekizli ve İspanyol tüccarların ticaret yapmasını engellemiş olabilir.

7 A.g.e.

Protestan Reformu'ndan söz eder, ki bu reform 1492'den yirmi beş yıl *sonra* başlamıştır.

Peki bunlar ne anlama geliyor? Ders kitaplarının bize neler anlatıp neler anlatmadığına dikkat etmeliyiz. Avrupa'daki değişimler Kolomb'un yolculuklarını ve birçok Portekizli, Bask ve Bristollü balıkçının aynı dönemde Amerika'ya yaptığı yolculukları teşvik etmekle kalmadı, Avrupa'nın bundan sonraki beş yüzyıl boyunca dünyaya hükmetmesi için de zemin hazırladı. Bu, tarımın icadından sonra insanlık tarihinin en önemli gelişmelerinden biri olmalıdır. Tarih kitaplarımız, *American Tradition*'da yer alan, "Avrupa'nın pratik meselelere ve dış dünyaya duyduğu ilgi, gemi yapımı ile denizcilik alanlarında gelişmelere yol açar" türü muğlak veya kısır döngü şeklinde beyanatlar sunmak yerine, neyin neden meydana geldiğini ciddi bir şekilde ele almalıdır.

Ders kitaplarının görmezden geldiği en önemli gerçekler arasında ilk sırada muhtemelen askeri teknolojideki gelişmeler yer alır. 1400 civarında, Avrupalı hükümdarlar daha büyük top siparişi vermeye başladı ve onları gemilere monte ettirmeyi öğrendiler. Avrupa'nın bitmez tükenmez savaşlarının yol açtığı bu silahlanma yarışı beraberinde okçuluğun, tatbikat ve kuşatma yöntemlerinin de geliştirilmesini getirdi. Zamanla Çin, Osmanlı İmparatorluğu ve Asya ile Afrika'daki başka ülkeler, Avrupalıların silahlarına yenik düştü. 1493'te boyun eğmek zorunda kalan, Amerika kıtası oldu.[8]

Bu silahlanma yarışıyla yaşamaya devam ediyoruz. Ancak Batı'nın 1400'lerden itibaren askeri teknolojide dünyaya göre olan üstünlüğü artık tartışma konusudur. Geçmişte on üç İngiliz kolonisi Amerika yerlilerine silah satışını nasıl yasaklamaya çalıştıysa,[9] günümüzde de Amerika Birleşik Dev-

[8] William H. McNeill, *The Age of Gunpowder Empires* (Washington, D.C.: American Historical Association, 1989).

[9] Bazı kitaplarda "Amerika yerlisi", bazılarında "Kızılderili" terimi kullanılır; ben her ikisini kullanıyorum. 1975 yılı civarından beri bazı Amerika yerlileri "Kızılderili" terimini reddetmiştir. Kızılderili Hareketi gibi

letleri, Üçüncü Dünya ülkelerine nükleer teknolojinin satılmasını yasaklamaya çalışmaktadır. George W. Bush'un dış politikasının ana noktası Irak, İran ve Kuzey Kore'ye nükleer silahların ve "kitle imha silahlarının" verilmesini ve El-Kaide gibi terör örgütlerinin eline geçmesini engellemektir. Ancak silah ticaretinde büyük paralar döndüğünden ve bütün ülkelerin askeri müttefiklere ihtiyacı olduğundan, Batılı olmayan ülkelerle silah ticareti süregelmektedir. Askeri teknolojide Batılılar avantaj sahibi olmaya devam etmektedir. Ancak tek bir ders kitabı bile silahlanmayı Avrupa'nın dünyaya hâkim olmasının bir nedeni olarak görmez.

Kolomb'un yolculuklarından önceki yıllarda Avrupa'da yeni sosyal teknolojiler açısından bürokrasi, çift kayıt usulü muhasebe ve mekanik baskı alanlarında gelişmeler yaşandı. Günümüzde olumsuz şeyler çağrıştıran bürokrasi aslında hükümdarlarla tüccarların uzak yerlerdeki girişimlerini idare etmelerini sağlayan pratik bir yenilikti. Avrupalıların Arap tüccarlardan öğrendikleri ondalık sisteme dayalı olan çift kayıt usulü muhasebe için de aynı şey söz konusuydu. Matbaa ile okuma yazma oranındaki artış da Kolomb'un keşfi hakkında haberlerin Avrupa kıtasında Vikinglerin seferlerinden daha çok yayılmasını sağlamıştır.

İdeolojik, hatta teolojik türden üçüncü önemli bir gelişme de söz konusuydu; servet sahibi olmak ve başka insanlara hükmetmek, yeryüzünde itibar kazanmanın ve öte dünyada kurtuluş elde etmenin başlıca yöntemleri olarak görülmeye başlanmıştı. Kolomb'un da dediği gibi, "Altın müthiş bir şey; altın bir hazine; altına sahip olanlar dünyada ne isterse onu yapar, hatta ruhların Cennet'e ulaşmasını sağlayabilir."[10] Vikinglerin 1005'teki amacı, New England'a verdikleri isimle Vineland'a ve

---

bazıları ise bu terimi kullanmaya devam eder. Yerliler her iki terimi kullandığı için ben DE öyle yapacağım.

[10] İspanya Kral ve Kraliçesine Mektup, 7/1503, *Select Letters of Christopher Columbus*, çev. ve ed. R. H. Major (New York: Corinth, 1961 [1847]), 196.

Kanada'nın okyanus kıyısındaki bölgelerine yerleşmekti, halbuki 1493 yılına geldiğimizde Kolomb'un amacı Haiti'yi yağmalamaktı.[11] Kolomb'un amaçları kaynaklarda besbellidir; örneğin 1495'te Michele de Cuneo, Kolomb'a eşlik ettiği ve Haiti içlerine kadar girdikleri 1494 seferinden söz eder: "Kampımızda birkaç gün dinlendikten sonra amiralimiz, böylesi çok tehlike içeren bu büyük yolculuğa çıkış nedenimiz olan altını aramaya başlama zamanımızın geldiğine karar verdi."[12] Kolomb İspanyollardan veya onları daha sonra izleyecek olan İngilizlerden veya Fransızlardan daha açgözlü değildi. Ne var ki, çoğu ders kitabı Kolomb'dan veya daha sonraki kâşiflerle sömürgecilerden söz ederken, zenginlik arayışının Amerika kıtasına gelme nedenleri arasında önemli bir yer tutmadığını göstermeye çalışır. Pilgrimlerin* bile Avrupa'dan ayrılmaktaki amacı kısmen para kazanmaktı ama ders kitaplarımızdan bu sonuca varamazsınız. Belli ki ders kitabı yazarları, Amerika'nın keşfedilip sömürgeleştirilmesinin ardında ekonomik sebeplerin yatmasını saygın bir durum olarak görmez.

Avrupa'nın bu "yeni" kıtayı sahiplenmeye hazır olmasının bir başka nedeni de Avrupa Hıristiyanlığının doğasında yatıyordu. Avrupalılar fetihleri rasyonelleştiren, başka yerlere uygulanabilecek, propaganda temelli bir dine inanıyordu. (İslama inananlar da bu özelliğe sahiptir.) İspanyollar bir ada "keşfedip" Kızılderili kabilelerle her karşılaştıklarında onlara zamanla "Zorunluluk" ["The Requirement"] adını alan bir metni yüksek sesle (İspanyolca)

---

11 Kolomb, günümüzde Haiti ve Dominik Cumhuriyeti'nin olduğu adaya *Hispanyola* [Küçük İspanya] adını verdi. Ben adaya Haiti diyorum çünkü *Hispanyola* terimi Haiti'den daha az tanınır ve Haiti yerlilerin kullandığı terimdi ama Haiti'nin adanın tamamı için mi, yoksa sadece yüksek kesimleri için mi kullanıldığı kesin değildir. Bkz. Las Casas, *History of the Indies*, 44.

12 Michele de Cuneo, 20/01/1494'ten söz edilen 1495 tarihli mektup, alıntılayan: Sale, *Conquest of Paradise*, 143.

* Pilgrimler, Plymouth Kolonisi'nin (aynı zamanda New England bölgesinin) ilk yerleşimcileri için kullanılan isimdir –r.n.

okurlardı. Bu metnin bir versiyonu şöyledir:

> Kiliseyi bir hanımefendi olarak tanımanızı ve Papa adına Kralı bu toprakların efendisi olarak kabul etmenizi ve emirlerine itaat etmenizi istirham ediyorum. Eğer böyle yapmazsanız, Tanrı'nın yardımıyla hepinize karşı güce başvuracağımı ilan ediyorum. Her yerde, olabilecek her şekilde size savaş açacağım. Sizi boyunduruk altına alacağım, Kiliseye ve majestelerine itaat edeceksiniz. Kadınlarınızı ve çocuklarınızı alıp onları köle yapacağım... Şu andan itibaren başınıza gelecek ölümler ve yaralanmalar majestelerinin veya bana eşlik eden asil beylerin değil, sizlerin suçu olacaktır.[13]

Amerikan yerlilerine Hıristiyanlığı kabul etme fırsatı tanıyarak vicdanlarını rahatlatan İspanyollar böylece yeni "keşfettikleri" bu insanlarla ne isterlerse yapabiliyorlardı.

Avrupa'nın, Kolomb'un Haiti ile ilgili söylediklerine, daha önceki keşif seferlerine kıyasla farklı şekilde tepki vermesine neden olan beşinci bir gelişme, Avrupa'nın çeşitli adalara el koyup toplumlarını sömürmekte elde ettiği başarıydı. Avrupalılar Malta'da, Sardinya'da, Kanarya Adaları'nda ve daha sonra İrlanda'da bu tür fetihlerin kendilerine büyük zenginlik sağlayabileceğini öğrendi. Aşağıda anlatıldığı üzere, ders kitapları altıncı bir faktörden de söz eder: Avrupalıların yanlarında getirdiği hastalıklar da fetihlerine yardımcı oluyordu. Vikingler yolculuklarına çıktığından beri Avrupa'da çiçek, grip ve hıyarcıklı vebanın yeni ve daha öldürücü biçimleri ortaya çıkmıştı.[14]

Neden ders kitapları, silahların keşif ve hükmetme süreçlerindeki kolaylaştırıcı rolünden söz etmez? Neden yukarı-

---

[13] Zorunluluk'un çeşitli versiyonları yayınlanmıştır. Bu çevirisi: "500 Years of Indigenous and Popular Resistance Campaign" (np: Guatemala Committee for Peasant Unity, 1990).

[14] Alfred W. Crosby, *Ecological Imperialism: The Biological Expansion of Europe, 900–1900* (New York: Cambridge University Press, 1976), 71–93.

daki faktörleri görmezden gelirler? Eğer askeri güç veya dini açıdan onaylanan hırs gibi basit faktörler bizi kötü yansıtıyor diye algılanıyorsa, buradaki "biz" kimiz? Bu ders kitapları kimin için (ve kim tarafından) yazılır? Bu sorunun cevabı, Avrupalıların soyundan gelenlerdir.

Lise öğrencileri genelde Avrupa'nın dünya hâkimi konumuna yükselmesi üzerinde düşünmezler. Bu konu genelde bir mesele olarak ele alınmaz. Açıklanması gereken bir şey olarak değil de, doğal bir veri olarak algılanır. Aslında kültürümüz bizi, daha zeki olduğumuz için daha zengin ve daha güçlü olduğumuza inanmaya teşvik eder. (Bu "biz"in kim olduğu konusunda fikir yürütmek ilginç sonuçlar ortaya çıkaracaktır.) Tabii ki Amerikalıların, örneğin Iraklılardan daha akıllı olduğunu gösteren herhangi bir araştırma yoktur. Tam tersine, Jared Diamond, en son çok satan kitabı *Tüfek, Mikrop ve Çelik*'e başlarken, ait olduğu kültürün "ilkel" sayılmasına rağmen en az kendisi kadar zeki olduğuna inandığı Yeni Gineli bir yerliden söz eder. Ancak ders kitapları gerçek sebepleri belirtmediği ve bizi bunları düşünmeye teşvik etmediği için "daha zeki olduğumuz" ihtimali güç kazanır. Bir grubun başka bir gruba hâkim olması algısı da giderek güçlenir.[15] Tarih, bazı ulusların diğerleri üzerindeki hâkimiyetine dair örneklerle dolup taşsa da, tam tersi örneklerle de doludur. Amerikan tarih dersi kitaplarının Kolomb'u ele alma şekli, hükmetme sürecini düşünmeme eğiliminin pekişmesine neden olur. Kolomb'u Amerika'ya ayak basarken gösteren geleneksel tablo, onun Amerikan yerlilerine hemen hükmettiğini gösterir, bu da Kolomb'un tekneden gördüğü her şey üstünde hak iddia etmiş olmasına dayanır. Ders kitapları bu süreci yücelttikleri zaman toprakların ele geçirilip yerlilere hükmedilmiş olmasının kaçınılmaz, hatta doğal süreçler olduğunu öne sürer. Bu talihsiz bir durumdur, çünkü Kolomb'un yolculukları aslında öğretim açısından harika bir fırsat oluş-

[15] bell hooks, "Columbus: *Gone* but Not Forgotten," *Z*, Aralık 1992, 26.

turur. Bir ulus devletinin resmi misyonlarını oluşturan bu yolculuklar, yeni Avrupa'yı temsil eder. Tüccarlarla hükümdarlar bu yolculukları finanse etmek için işbirliği yapmıştır. Kolomb'un ikinci seferi bol miktarda silahla donatılmıştır. Kolomb yönler, akıntılar, resifler ve boyunduruk altına alınmaya hazır yerli halkın tanımları dahil, yolculuklarını titizlikle belgelerdi. Haiti'yle ve daha sonraki fetihlerle ilgili ayrıntılı bilgiler matbaa sayesinde kısa sürede yayıldı. Kolomb hem Portekiz ve İspanya tarafından kısa süre önce fethedilmiş olan Atlantik adaları hem de Batı Afrika'daki köle ticareti konusunda deneyime sahipti. En önemlisi, başlangıçtan itibaren amacı sadece keşif veya ticaret değil, aynı zamanda fetih ve sömürmeydi; gerekçe olarak da dini temel almıştır.[16] Eğer ders kitapları bu gibi bilgileri dahil etseydi, öğrencileri zekâlarını kullanarak günümüzde Batı'nın neden dünyaya hâkim olduğu konusunda düşünmeye teşvik edebilirlerdi.

Ders kitapları, Kolomb'un sıfırdan başlamadığını kabul eder. Her ders kitabı, Avrupalıların Amerika kıtasını keşfi konusuna Portekiz Prensi Gemici Henrique'nin 1415-1460 yılları arasındaki girişimleriyle başlar. Henrique'nin Madeira ile Azor adalarını keşfettiği ve Afrika'nın etrafını dönmesi için ilk defa gemiler gönderdiği söylenir. Ders kitabı yazarlarının, eski Fenikelilerin ve Mısırlıların İrlanda ve İngiltere'ye, Madeira ve Azor adalarına ulaştığından, Kanarya Adaları'nın yerlileriyle ticaret yaptığından ve MÖ 600'den önce Afrika'nın etrafını ilk defa döndüklerinden habersiz oldukları anlaşılmaktadır. Ders kitaplarına göre Afrika'nın güney ucundaki Ümit Burnu'nu ilk dönen, bunu 1488'de yapan Bartolomeu Dias'dır. Fenikelilerin yolculuklarını görmezden gelmek ironiktir, çünkü Prens Henrique'nin ilham verenler Fenikeliler olmuştur.[17] Fakat bu bilgi, kültürümüze göre mo-

---

16 Sale, *The Conquest of Paradise*, 71–72.

17 Constance Irwin, *Fair Gods and Stone Faces* (New York: St. Martin's, 1963), 193–211, 217, 241; Cyrus Gordon, *Before Columbus* (New York:

dern teknolojinin Avrupa'dan kaynaklanan bir gelişme olduğu şeklindeki başka bir toplumsal arketiple çatışır. Dolayısıyla Fenikelilerin başardıkları, ders kitaplarının dünyanın geri kalanına neyin nasıl yapılacağını öğretenlerin beyaz Avrupalılar olduğuna dair ana temasıyla uyum içinde değildir. Ders kitaplarının hiçbiri Müslümanların Yunanların bilgeliğini muhafaza ettiğini, onu Çin, Hindistan ve Afrika kaynaklı fikirlerle zenginleştirdiğini ve ortaya çıkan bilgiyi İspanya ve İtalya yoluyla Avrupa'ya aktardıklarını belirtmez. Bunun yerine, Henrique'nin denizciliği icat ettiğini söyleyip, Avrupa'dan önce hiçbir şey, daha doğrusu modern olan hiçbir şeyin olmadığını ima ederler. Çeşitli kitaplara göre, Boorstin ile Kelley'nin dediği gibi, "Portekizliler karavela [caravel] adı verilen yeni bir yelkenli gemi tasarlar."

Aslında Henrique'nin çalışmaları daha çok eski Mısırlılarla Fenikeliler tarafından bilinen ve Arabistan, Kuzey Afrika ve Çin tarafından geliştirilmiş olan fikirleri temel alıyordu. Portekizlilerin yeni gemilerine verdikleri *karavela* adı bile Mısırlıların *caravos* kelimesinden türemişti.[18] Kültürler bir boşluk içinde gelişmez; fikirlerin yayılması kültürel gelişimin belki de en önemli nedenlerinden biridir. Başka kültürlerle temas genelde kültürel gelişimi tetikler. Antropologlar buna *senkretizm* der, yani iki veya daha fazla kültürden fikirler birleşip yeni bir şey oluşturur. İlkokul öğrencileri, Antik Çağ'da Pers ve Akdeniz uygarlıklarının ticaret yolları üzerindeki konumlarından dolayı geliştiklerini öğrenir. Ders kitapları, Henrique'nin Avrupa'nın dünya hâkimiyetinin şafağındaki rolüyle bu kültürel yayılma fikrini Avrupa'ya uygulamak için altın bir fırsat yakalamış olurlar. Ve bu fırsa-

---

Crown, 1971), 119–25; Geoffrey Ashe ve diğerleri, *The Quest for America* (London: Pall Mall, 1971), 78–79.

[18] Richard Eaton, *Islamic History as Global History* (Washington, D.C.: American Historical Association, 1990), 17; *caravel* konusunda bkz. Smithsonian Enstitüsü, "Seeds of Change" sergisi (Washington, D.C.: National Museum of Natural History, 1991).

tı boşa harcarlar. *The American Way*'e göre Henrique hem yeni aletler geliştirmek zorunda kalır hem de "insanlar denizlere açılacak tekneler inşa etmesini bilmezdi."[19] Bu durumda öğrenciler Aborijinlerin Avustralya'ya, Polinezyalıların Madagaskar'a veya tarih öncesi insanlarının Kanarya Adaları'na nasıl ulaştığını anlayamaz. Tabii *The American Way*'in "insanlar"dan kastettiği Avrupalılardır, bu da ders kitaplarının Avrupa-merkezciliğine bir örnektir.

Bu kitaplar, antropolog Stephen Jett'in "Amerika'nın Kolomb tarafından keşfedildiği doktrini"nin ifadeleridir.[20] Tablo 1'de, Kolomb'dan önce Amerika kıtasına ulaşmış olabilecek seferlerin kronolojik listesi ve 2006 yılı itibarıyla her biri için söz konusu olan kanıtların kalitesi konusunda yorumlar sunulmuştur.[21] Uzun bir listedir ama yine de büyük ihtimalle

---

19 *The American Adventure*'e göre "mıknatıslı pusula Çin'den geldi" ve "Araplardan usturlap adlı bir alet geldi." *Holt American Nation*, pusulayı Çinlilere, üçgen yelkeni Perslere veya Hintlere/Hindistanlılara atfeder. Bunlar dışında, Portekizlilerin başardığı her şey o zamana kadar eşi benzeri yokmuş gibi sunulur.

20 Stephen C. Jett, "Diffusion vs. Independent Development," Carroll Riley ve diğerleri, ed., *Man Across the Sea* (Austin: University of Texas Press, 1971), 7.

21 Kolomb'un sözde selefleriyle ilgili kısa bir liste, devasa bir bibliyografiyle başlar: John L. Sorenson ve Martin H. Raish, *Pre-Columbian Contact with the Americas Across the Oceans* (Provo, UT: Research Press, 1990), (bundan sonra "Sorenson and Raish" olarak anılacaktır). Ayrıca bkz: Endonezya konusunda: Stephen C. Jett, "The Development and Distribution of the Blowgun," *Annals of the Association of American Geographers* (Davis: University of California, December 1970). Kâğıt imalatında benzerlikler konusunda: Paul Tolstoy, "Paper Route," *Natural History*, 6/1991, 6–14; ve *Feats and Wisdom of the Ancients* (Alexandria, VA: Time-Life, 1990), 122. Ayrıca bkz. Carroll Riley ve diğerleri, ed., *Man Across the Sea*, özellikle Jett'in makalesi ve Sorenson ile Raish, H255, M109 ve S57 maddeleri. Japonya konusunda: Betty J. Meggers, "Did Japanese Fishermen Really Reach Ecuador 5000 Years Ago?" *Early Man 2* (1980): 15–19 ve Ashe ve diğerleri, *The Quest for America*, 239–59. Ayrıca bkz. *Feats and Wisdom of the Ancients*, 124. Kriler, Navaholar ve İnuitler konusunda: William Fitzhugh, "Crossroads of Continents: Review and Prospect," William Fitzhugh ve V. Chaussonet, ed., *Proceedings of the Crossroads Symposium* (Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press, 1988). Ayrıca bkz.

Ian Stevenson, *Twenty Cases Suggestive of Reincarnation* (Charlottesville: University of Virginia Press, 1974), 218–19. Çinliler konusunda: Joseph Needham ve Lu Gwei-Djen, *Trans-Pacific Echoes and Resonances* (Singapore: World Scientific, 1985). Ayrıca bkz. *Feats and Wisdom of the Ancients*, 121; Stevenson, *Twenty Cases Suggestive of Reincarnation*, 218–19; Irwin, *Fair Gods and Stone Faces*, 249–51; Paul Shao, *The Origins of Ancient American Culture* (Ames: Iowa State University Press, 1983); ve Sorenson ve Raish, L228, 231, 238–41 maddeleri ve diğerleri. Afrikalılar ve Fenikeliler konusunda: Alexander von Wuthenau, *The Art of Terracotta Pottery in Pre-Columbian Central and South America* (New York: Crown, 1970) ve *Unexpected Faces in Ancient America* (New York: Crown, 1975). Ayrıca bkz. Ivan Van Sertima, *They Came Before Columbus* (New York: Random House, 1976); Thor Heyerdahl, "The Bearded Gods Speak," Ashe ve diğerleri, *The Quest for America*, 199–238; *Feats and Wisdom of the Ancients*, 123; Irwin, *Fair Gods and Stone Faces*, 67–71, 89–96, 122–45, 176–86; J. A. Rogers, *100 Amazing Facts About the Negro* (St. Petersburg, FL: Helga Rogers, 1970), 21–22; ve Sorenson ve Raish, *J13–17, G71 maddeleri ve diğerleri*. Kenneth Feder Van Sertima'nın delillerini eleştirir: *Frauds, Myths, and Mysteries* (Mountain View, CA: Mayfield, 1990), 75–77. Keltler konusunda: Barry Fell, *America B.C.* (New York: Quadrangle, 1976) ve Barry Fell, *Saga America* (New York: Times Books, 1980). İrlandalılar konusunda: Ashe ve diğerleri, *The Quest for America*, 24–48. Ashe İrlandalıların yolculuklarına dair kanıtların zayıf olduğu sonucuna varır. İskandinavlar konusunda: Erik Wahlgren, *The Vikings and America* (New York: Thames and Hudson, 1986). Batı Afrikalılar konusunda: Marble, *Before Columbus*, 22–25. Ayrıca bkz. Van Sertima, *They Came Before Columbus*; Arthur E. Morgan, *Nowhere Was Somewhere* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1946), 198; Michael Anderson Bradley, *Dawn Voyage* (Toronto: Summer Hill Press, 1987); Pathe Diagne, "*Du Centenaire de la Decouverte du Nouveau Monde par Bakari II, en 1312, et Christopher Colomb, en 1492*" (Dakar: Özel olarak yayınlanmıştır, 1990); ve Sorenson ve Raish, H344 maddesi. Polinezyalılar konusunda: Heather Whipps, "Chicken Bones Suggest Polynesians Found Americas Before Columbus," Live Science internet sitesi, 6/4/2007, livescience.com/history/070604_polynesian_chicken.html. Portekizliler konusunda: Marble, *Before Columbus*, 25. Ayrıca bkz. Van Sertima, *They Came Before Columbus*: Morgan, *Nowhere Was Somewhere*, 197; Ashe ve diğerleri, *The Quest for America*, 265–66; Quinn, *England and the Discovery of America*, 41–43, 85–86; ve H. Y. Oldham, "A Pre-Columbian Discovery of America," *Geographical Journal* 3 (1895): 221–33. Basklar konusunda: Forbes, *Black Africans and Native Americans*, 20. Bristollü balıkçılar konusunda: Quinn, *England and the Discovery of America*, 5–105. Ayrıca bkz. A. A. Ruddock, "John Day of Bristol," *Geographical Journal* 132 (1966): 225–33; Blow, *Abroad in America*, 17; G. R. Crone, *The Discovery of America* (New York: Weybright and Talley, 1960), 157–58; ve

eksiktir. Türkiye'de bulunmuş olan ve Büyük İskender'in kütüphanesindeki bilgileri temel aldığı söylenen 1513 tarihli bir haritada, Güney Amerika ve Antarktika'nın kıyıları ayrıntılı bir şekilde resmedilmiştir. Amerika kıtasının dört bir tarafında ortaya çıkan eski Roma ve Kartaca sikkeleri, bazı arkeologların Romalı denizcilerin Amerika'ya birden fazla kez ulaştığını düşünmesine neden olmuştur.[22] Amerikan yerlileri de Atlantik Okyanusu'nu geçmiştir; antropologlar Amerikan yerlilerinin binlerce yıl önce Kanada'dan İskandinavya'ya veya İskoçya'ya ulaşmış olabileceğini öne sürmektedir. MÖ 60 civarında Hollanda'daki bir deniz kazasından kurtulmuş iki Amerikan yerlisi, Avrupa'da büyük bir merak konusu haline gelmiştir.[23]

Bu yolculukların her biriyle ilgili kanıtlar, 1492'den önce Atlantik Okyanusu'nun her iki tarafında ve Asya'da var olan toplumlar ve kültürler konusunda ilginç bilgiler sunar. Ayrıca uzak geçmişi inceleyenler arasında doğan tartışmaları da ortaya çıkarır. Eğer ders kitapları çelişkilere yer verseydi, öğrencilere hangi iddiaların güçlü kanıtlara dayandığını, hangilerinin daha zayıf olduğunu öğrencilere gösterirdi. Öğrencileri gerçekte ne olmuş olabileceği konusunda kendi kararlarını vermeye teşvik ederken de onlara, araştırmacıların uzak geçmiş konusunda bilgi edinmek için sözlü tarih, yazılı kayıtlar, kültürel benzerlikler, dilbilimsel değişiklikler, insan genetiği, çanak ve çömlek, arkeolojik tarihlendirme ve

---

Carl Sauer, *Sixteenth-Century North America* (Berkeley ve Los Angeles: University of California Press, 1971), 6.

22 Charles H. Hapgood, *Maps of the Ancient Sea Kings* (New York: Chilton, 1966). Hapgood, 1513'te Avrupalı kâşifler tarafından bilinmeyen ayrıntıları içerdiğine inandığı Türk haritasının bundan dolayı sahte olamayacağını düşünür. *Current Anthropology* 21, no. 1 (Şubat 1980), sikkelerin Romalıların yolculuklarının lehinde ve aleyhinde deliller olduğuna dair argümanlar içerir.

23 Forbes, *Black Africans and Native Americans*, 7–14; William Fitzhugh, şahsi mektuplar, 16 Kasım 1993; Van Sertima, *They Came Before Columbus*, Bölüm 12. Ayrıca bkz. Alice B. Kehoe, "Small Boats Upon the North Atlantic," in Riley ve diğerleri, *Man Across the Sea*, 276.

bitki göçü gibi çeşitli kanıtlama yöntemlerini ve biçimlerini de tanıtmış olurlardı. Ancak ne yazık ki ders kitapları bir kesinlik retoriğine kilitlenmiş halde. *The United States – A History of the Republic* [*Birleşik Devletler-Bir Cumhuriyet Tarihi*] adlı ders kitabının eş yazarları olan James West Davidson ve Mark H. Lytle aynı zamanda üniversite düzeyindeki tarih öğrencileri için *After The Fact* [*Olaydan Sonra*] adlı bir kitabın da yazarlarıdır ve burada tarihin bir dizi olaydan değil, bir dizi argüman ve tartışmalı meseleden oluştuğunu öne sürerler.[24] Ancak rakipleri gibi, Davidson ile Lytle'ın liseler için ders kitabı da, tarihi, sorular şeklinde değil, cevaplar şeklinde sunar.

Arkeologlar, tarihçiler ve biyologlar Amerikan kültürlerini ve yaşam biçimlerini Afrika, Avrupa ve Asya'daki kültür ve yaşam biçimleriyle karşılaştırdıkları zaman ortaya çıkan yeni kanıtlar, bu yolculuk savlarını teyit edebilir veya çürütebilir. Bu tür kanıtlar konusunda güncel bilgi sahibi olmak zordur. Ders kitabı yazarlarının önceki kâşifleri anlatabilmek için, daha önceki üç sonnotta adı verilenler gibi, kaynaklarla aşina olmaları gerekir. Bu yüzden herkesin bildiği Kolomb hikâyesini anlatmak daha kolaydır.

İncelediğim ders kitaplarının çoğu en azından eski İskandinavların keşif seferlerinden söz eder. Bu cesur denizciler, Kuzey Atlantik Okyanusu'nu bir dizi yolculuk sonucunda geçerek Faroe Adaları, İzlanda ve Grönland'da koloniler oluşturduktan sonra Amerika'ya ulaşır. Grönland'daki eski İskandinav kolonisi (982-y. 1500) beş yüz yıl kadar, yani Amerika kıtasında şu ana kadarki Avrupalı yerleşimi tarihi kadar hüküm sürer. Grönland'dan bazıları planlı, bazıları tesadüfi bir dizi sefer sonucunda Baffin Adası, Labrador, Newfoundland ve muhtemelen New England başta olmak üzere, Kuzey Amerika'ya ulaşır.

---

[24] James West Davidson and Mark H. Lytle, *After the Fact* (New York: McGraw-Hill, 1992).

Tablo 1. Amerika'nın Kâşifleri

YIL	NEREDEN	NEREYE	KANIT KALİTESİ
MÖ 70.000?-MÖ 12.000?	Sibirya	Alaska	Yüksek: Hayatta kalanlar Amerika kıtasının halkını oluşturur.
MÖ 6000?-MÖ 1500?	Endonezya	Güney Amerika (veya diğer yönde)	Orta: Üfleyerek ok atılan borular, kâğıt yapımı, vs. açısından benzerlikler.
MÖ 5000?	Japonya	Ekvador	Orta: Benzer çanak-çömlek yapımı ve balık avlama şekilleri.
MÖ 10.000?-MÖ 600?	Sibirya	Kanada, New Mexico	Yüksek: Navajolarla Kriler* kültürel olarak birbirine benzer ve diğer Kızılderililerden farklıdır.
MÖ 9000?-şimdi	Sibirya	Alaska	Yüksek: Bering Denizi'ni geçen İnuitler yoluyla devam eden temaslar.
MÖ 1000	Çin	Orta Amerika	Düşük: Çin efsanesi; kültürel benzerlikler.
MÖ 1000-MS 300	Afrika-Fenike	Orta Amerika	Orta: Heykellerde, çanak ve çömleklerde zenci ırkıyla beyaz ırk arasında benzerlikler, Arap tarihi, vs.
MÖ 500	Fenike, Kelt dönemi Britanya	New England, belki başka yerler	Düşük: Megalitler, yazı ve dilde olası benzerlikler.
MS 600	İzlanda üzerinden İrlanda	Newfoundland? Batı Hint Adaları?	Düşük: Aziz Brendan'la ilgili, MS 850 civarında yazılmış ve İskandinav efsaneleri tarafından teyit edilmiş efsaneler.
1000-1350	Grönland, İzlanda	Labrador, Baffin Adası, Newfoundland, Yeni İskoçya, belki Cod Burnu [Cape Cod] ve daha güney bölgeler	Yüksek: Newfoundland'da arkeolojik buluntularla teyit edilmiş sözlü efsaneler
1304?-1424?	Polinezya	Şili	Orta: İspanyollardan öncesine ait tavuk kemikleri, balık oltalarında benzerlikler.
1311?-1460?	Batı Afrika	Haiti, Panama, belki Brezilya	Orta: Batı Afrika'da Portekizce kaynaklar, Kolomb'un Haiti hakkında söyledikleri, Panama'da Balboa şehri.
1460 civarı	Portekiz	Newfoundland? Brezilya?	Düşük: Portekizce kaynaklar ile eylemlerden elde edilen çıkarımlar.
1375?-1491	İspanya, Bask bölgesi	Newfoundland kıyısı	Düşük: Muğlak tarihi kaynaklar.
1481-91	Bristol, İngiltere	Newfoundland kıyısı	Düşük: Muğlak tarihi kaynaklar.
1492	İspanya	Haiti dahil olmak üzere Karayipler	Yüksek: Tarihi kaynaklar.

* Kri [Cree], Kanada'da yaşayan Kızılderili halka verilen isim. (r.n.)

Viking seferlerinden söz eden çoğu ders kitabı onları küçümser. *Land of Promise*'e göre, "Kıyıya yaklaşırlar, sonra dönüp giderler." Belki de *Promise*'in yazarları 1005 yılı civarında Thorfinn ve Gudrid Karlsef'ni'nin Vineland'a yerleşmek için 65 veya 165 veya 265 kişilik bir grupla (sayılar efsaneden efsaneye farklılık gösterir), besi hayvanlarıyla ve erzakla yola çıktığını bilmezler. Grup iki yıl dayanır; Gudrid'in bir oğlu olur. Sonra, Amerikan yerlileriyle doğan ihtilaflardan dolayı vazgeçmek zorunda kalırlar. Bu yolculuk münferit bir olay değildi; eski İskandinavlar 350 yıl sonra da Labrador'dan Grönland'a ahşap ihraç etti. Bazı arkeologlara ve tarihçilere göre eski İskandinavlar, Kuzey Carolina'ya kadar inmiştir. Eski İskandinavların yaptığı bu keşifler Batı Avrupa'da yüzyıllar boyunca bilinir ve İskandinavya'da hiçbir zaman unutulmaz. Kolomb, iddia ettiği üzere, 1477'de İzlanda'yı ziyaret ettiyse, Grönland, hatta Kuzey Amerika hakkında bilgi edinmiş olmalıdır.[25]

Vikinglerin yolculuklarının dünyanın kaderi üzerinde fazla bir etkisi olmadığını söylemek haksızlık olmaz. Bu durumda ders kitapları onları görmezden mi gelmelidir? Şimdiki zaman üzerindeki etki, bir olayın incelenmesi için tek neden midir? Böyle bir şey söz konusu olamaz, çünkü o durumda tarih kitaplarımız yirmi sayfalık broşürlere indirgenirdi. Eski İskandinavların yolculuklarını jeopolitik anlamlarından dolayı değil, onları kapsama almak geçmiş konusunda daha eksiksiz bir tablo oluşturmamızı sağladığı için ele alırız. Ayrıca ders kitapları eski İskandinavların yolculuklarını

[25] Forbes, *Black Africans and Native Americans*, 19. Morgan Llywelyn, "The Norse Discovery of the New World," *Early Man* 2, no. 4 (1980): 3–6; Marshall McKusick and Erik Wahlgren, "Viking in America—Fact and Fiction," *Early Man* 2, no. 4 (1980): 7–9. Diğer otoritelerin tersine, Sale, *The Conquest of Paradise*, 374, Kolomb'un İzlanda'ya ulaştığından emin değildir. James Duff'a (*The Truth about Columbus*, London: Jarrolds, 1937, 9–13) göre İskandinavyalılara dair buluntular Avrupa'da biliniyordu.

akılcı bir açıdan Kolomb'un ikinci yolculuğuyla kıyaslamış olsa, öğrencilerin 1000 ile 1493 yılları arasında yer alan değişimi anlamasını kolaylaştırırdı. Daha sonra göreceğimiz üzere, Kolomb'un ikinci yolculuğu, eski İskandinavların Amerika'ya yerleşme çabalarından on kat daha kapsamlıydı. Avrupa'nın bu yeni hareket kabiliyeti, Kolomb'un yolculuklarının bu kadar büyük bir önem kazanmasının ardındaki faktörlerden birini oluşturuyordu.

Afrikalı ve Asyalı denizciler de Amerika kıtasına ulaşmış olabilir ama tarih dersi kitaplarına hiç dahil edilmezler. En iyi bilinen yolculuklarıdır. Fenikelilerin büyük ihtimalle Fas'tan veya Batı Afrika'dan, son olarak da Mısır'dan başlayan ve MÖ 750 civarında Meksika'nın Atlantik kıyısında sonlandığı söylenen yolculuklardır. Meksika'nın doğu kıyısında bulunan, bazalt taşından devasa başlarla bağlantılı organik maddeler en erken MÖ 750'ye tarihlendirilmiştir. Bu taştan başlar, bu imgelerin halk arasında yayılması için çok uğraşan antropolog Ivan Van Sertima'ya göre Batı Afrikalılara, hatta belki Fenike topluluğuna ait gerçekçi portreler olabilir.[26] Meksika yerlisi olmayan insanlar arasında bu başları ilk tasvir eden Jose Melgar 1862'de şu sonuca varır: "Bu bölgeye siyahilerin geldiğine şüphe yok." Muhtemel bu dönemde Meksika'nın başka bir bölgesinde yaşayan yerliler seramik ve taştan, beyaz ırk veya zenci ırkını andıran küçük heykeller yaratmıştır. Bu tür pişmiş toprak heykellerden çok sayıda toplamış olan Alexander von Wuthenau'nun dediği gibi: "Bir Kızılderilinin bir siyahiyi veya bir beyazı görmeden onların başlarını tek bir ırksal özelliklerini kaçırmadan, ustalıkla tasvir edebilmesi, mantığa ve her türlü sanatsal deneyime aykırıdır."[27] Bazı araştırmacılar, beyaz ırka ait bu

[26] Van Sertima, *They Came Before Columbus*, 30. Ayrıca bkz. Irwin, *Fair Gods and Stone Faces*, 126.

[27] Von Wuthenau, *The Art of Terracotta Pottery in Pre-Columbian Central and South America*, 50.

imgeleri "stilize edilmiş" Kızılderili başları olarak görüp eskilik derecelerini sorgular, çünkü çoğu, onları bulundukları çevreler temelinde tarihlendirebilecek arkeologlar tarafından bulunmak yerine satın alınmıştır. Maya uzmanları, "zenci ırka ait yüzler"in jaguarları veya bebekleri temsil ediyor olabileceğini iddia eder. Bazıları günümüzde bu arkeolojik sit alanlarının yakınlarında bulunan yerlilerin de burunlarının geniş ve dudaklarının etli olduğuna dikkat çeker, ama tabii bu bölgeye antikçağda veya 1492'den sonra gelişen köle ticareti dahilinde Afrikalılar ulaştıysa bunda şaşılacak bir şey yoktur.[28] Van Sertima ve başkaları, dokuma tezgâhları ve başka kültürel unsurlardaki benzerlikler dahil olmak üzere, ilave kanıtlar ve Afrikalılarla Fenikelilerin MÖ 8. yüzyılda uzun okyanus yolculuklarına çıktıklarına dair Arap tarihi kaynaklarına ait bilgiler sunmuşlardır.[29]

Kolomb'un bu olası Afrikalı veya Fenikeli seleflerinin, günümüz açısından anlamı nedir? Vikingler gibi, onlar da lise öğrencilerini iskemlelerine mıhlayacak, büyüleyici bir hikâye oluştururlar. Kolomb Günü'nün anlamını düşünürsek, başka bir açıdan daha önemli olduklarını fark edebiliriz. İtalyan kökenli Amerikalılar etnik atalarının başarılarından "ulusal karakterleri"ne dair olumlu çıkarımlar elde ederler. Amerikalı sosyolog George Homans, başka bir yerdeki daha büyük bir topluluk yerine neden East Anglia'daki kendi ataları konusunda yazı yazdığı sorulduğunda şöyle bir espri yapmıştı: "Onlar *human* [insan] olabilir ama Homans değiller!" İskandinavlar ve İskandinav kökenli Amerikalılar da benzer şekilde, çoğu tarihçinin inanmadığı, Vikinglerle

---

[28] Jose Maria Melgar'ı alıntılayan: Jacquest Soustelle, *The Olmecs* (Garden City: Doubleday, 1984), 9. Gabriel Haslip-Viera, Bernard Ortiz de Montellano ve Warren Barbour ("Robbing Native American Cultures," *Current Anthropology* 38 #3 (6/1997), 419–31), Afrikalıların kurduğu temasa karşı görüşlerini özetler.

[29] Dipnot 49 Afrikalıların ve Fenikelilerin temas kurmuş olması konusunda lehte ve alehte kaynaklar içerir.

ilgili eski İskandinav efsanelerine öteden beri inanır ve bu efsaneleri Newfoundland'de yürütülen araştırmalar yoluyla nihayet teyit etmişlerdir.

Eğer Kolomb Batı Avrupalılar, Vikingler de İskandinavyalılar açısından özel bir önem taşıyorsa, Kolomb'dan önce Afrika'dan yola çıkmış seyyahların Afrika kökenli Amerikalılar açısından anlamı ne olur? Afrika kökenli Karayipli araştırmacı Tiho Narva, Mexico City'deki Von Wuthenau Müzesini gezdikten sonra şöyle yazar: "Etrafımdaki eşsiz koleksiyona baktığım zaman, geçmişi karanlıkta bırakan tüllerin yırtıldığına dair tuhaf bir duygu sardı beni... Müzeden ayrıldığımda nedense hayatımın geri kalan kısmında başım daha dik bir şekilde yürüyebileceğimi hissettim."[30] Kitabı yirmiden fazla baskı yapmış olan Van Sertima, Amerika'nın dört bir tarafındaki lisans öğrencileri tarafından bir kahraman olarak görülür. Rap müzik toplulukları, Kolomb'u konu alan mısralarda "ama biz zaten buradaydık" der.[31] Tabii ki Afrika kökenli Amerikalılar, Amerikan tarihinde kendileriyle ilgili olumlu imgeler görmek isterler. Hepimiz görmek isteriz.

İskandinavyalılar örneğinde olduğu gibi, Fenikelileri ve Afrikalıları ders kitaplarına dahil etmek, geçmişin daha tam ve eksiksiz bir portresini oluşturmak anlamına gelir ve denizcilikle kâşifliğin Avrupa'da 1400'lü yıllarda başlamadığını gösterir. İskandinavyalılar gibi, Fenikeliler ve Afrikalılar da insanların yapabileceklerine veya bu durumda siyahilerin yapabileceklerine, daha doğrusu çok-ırklı bir toplumun cesaretine örnek oluşturur.[32] İskandinavyalıların tersine, Afrikalılarla Fenikelilerin Amerika kıtası üzerinde kalıcı bir etki bıraktığı anlaşılmaktadır. Meksika'daki devasa taş hey-

---

30 Alıntılayan: Jan Carew, *Fulcrums of Change* (Trenton, NJ: Africa World Press, 1988), 13.

31 Örneğin Jungle Brothers, "Acknowledge Your Own History."

32 Fenikelilerle Mısırlılar günümüzdeki anlamıyla "ırkları" göz önüne almazdı ve (günümüzde de olduğu üzere) cilt renkleri açık renkten koyu renge kadar uzanırdı.

keller bu duruma işaret eder. Her biri on ila kırk ton ağırlığındaki bu bazalt blokları taşocağından çıkarmak, onları 120 km uzaklığa taşımak ve iki ila üç metre yüksekliğinde başlar şeklinde oymak muazzam çaba gerektirmiş olmalıdır. Nereden olurlarsa olsunlar, bu başların modelleri önemli insanlardı, tapılacak veya itaat edilecek ya da en azından hatırlanması gereken insanlardı.[33] Ancak arkeologların çoğu bu insanların Mayalı olduğunu düşünür, dolayısıyla Afrikalı-Fenikelilerin bu keşif seferlerine bir ihtimal veya süregelen bir tartışma konusu olarak dahil edilmelidir.

İncelediğim bütün ders kitaplarından sadece ikisi, Afrika-

Güneydoğu Meksika'da bulunan iki buçuk metrelik, taştan başlar okyanusa bakar. Arkeologlar, onları oymuş olan Kızılderililerin isimlerinden dolayı bunlara *Olmec başları* adını vermiştir. Ortaya çıkarılmalarına yardımcı olan bir arkeoloğa göre, bu yüzler "şaşırtıcı derecede zenci ırkını andırır." Günümüzde bazı arkeologlar ağız hatlarının, Mayalı çocukların çizmeye devam ettiği jaguarların ifadesine benzediğine inanır. Başkaları ise bu heykellerin "şişman bebekler" veya Kızılderili krallar olduğunu veya Güneydoğu Asya'daki heykellere benzediğini düşünür.

[33] Yeni gelenlerin nasıl bir etki yarattığı konusunda hararetli bir tartışma söz konusudur. Eski Avrupa-merkezci teorilere göre Olmec ve Maya uygarlıklarının doğmasına neden olan fikirler Amerika'ya gitmiş beyaz ziyaretçilerden kaynaklanmıştır. Pierre Honore, *In Quest of the White God* (New York: Putnam, 1964), bu görüşün geç dönem bir örneğini oluşturur. Bazı yazarlar ise Olmec düşünce ve becerilerinin çoğunun siyahi ziyaretçilerden kaynaklandığına inanır. Bkz. Irving Wallace, David Wallechinsky ve Amy Wallace, *Significa* (New York: Dutton, 1983), 58. Çoğu Mezoamerika bilimcilerine ise Olmec uygarlığının kendiliğinden geliştiğine inanır. Bu konuda erken döneme ait bir eleştiri için bkz. Gregory Mason, *Columbus Came Late* (New York: Century, 1931). Dördüncü bir görüşe göre Afrikalı ve Fenikelilerin kurduğu temas, Olmec topluluğunun gelişmesini tetiklemiş olabilir. Bu görüş her iki yarımkürede de olası bir teori olarak kabul görür.

lı veya Fenikeli keşif seferleri ihtimalinden kısaca söz eder. *The American Adventure* iki soru sorar: "Mayaların büyük anıtları ile Eski Mısır'ın anıtları arasında ne gibi benzerlikler vardır?" ve "Asya, Avrupa, Afrika veya Güney Pasifik'ten rüzgârların yardımıyla gelen denizciler Yeni Dünya'nın ilk sakinleriyle karışmış olabilir mi?" Kitap bu konuda hiçbir bilgi sunmaz, hatta, "Bu sorulara herhangi bir araştırma yapmadan cevap verebilmeniz gerekir," der. Saçma! Çoğu sınıfta bu sorular tamamıyla görmezden gelinecektir.[34] *The United States – A History of the Republic*, Kolomb öncesi seferlerden sadece onları ele almamıza gerek olmadığını söylemek için söz eder: "Avrupalı, Afrikalı veya Asyalıların hiçbirinin Amerika kıtasındaki varlıklarına dair herhangi bir iz kalmamıştır ve ilk Amerikalılarla kalıcı ilişkiler kuramamışlardır."

Amerikan tarih dersi kitapları, dünya tarihindeki en önemli gelişmelerin Avrupa'ya dayandığı fikrini teşvik eder. Kolomb öncesi Afrikalıların seferlerini abartmak, Avrupa kökenli Amerikalıları incitebilir. Samuel Marble'ın dediği gibi, "Amerika'nın Afrikalılar tarafından keşfedilmiş olma ihtimali Amerikalı tarihçilere hiçbir zaman çekici gelmemiştir."[35] Afrika tarihini ve Afrika kökenli Amerikalıları olumlu bir perspektiften sunan öğretmenler ve müfredatlar genelde Afrika-merkezli olmakla suçlanır. Beyaz tarihçiler, Afrikalıların ve Fenikelilerin seferlerinin kanıtlanmadığını vurgular ve siyahi çocukların kendileriyle ilgili algılarını iyileştirmek için tarihi çarpıtmamalıyız, derler. Bu seferlerin kanıtlanmadığı doğrudur ama ders kitapları Afrikalı-Fenikelileri bir ihtimal veya tartışmalı bir konu olarak içermelidir.

---

[34] *Adventure*, anlatımsal bölümlerle birbirine bağlanan haritalar, resimler ve günlüklerle yasalar gibi, birincil kaynaklardan bölümler içeren bir "danışma" ders kitabıdır. Bu tür sorular danışma kitaplarının başının derdidir, çünkü böyle sorularla başa çıkmak için çok miktarda kütüphane materyali, eğitime ayrılacak bol zaman ve bilgi sahibi olmak gereklidir.

[35] Marble, *Before Columbus*, 25.

Standart tarih dersi kitapları ve kursları, rap şarkıları veya Van Sertima tarafından eğitilmiş olan öğrencilere karşı ayrımcı davranır. Sonbahar başlarında, bir on birinci sınıfı Amerikan tarihi dersinde hayal edelim. Öğrenciler *Life and Liberty* [*Hayat ve Özgürlük*] kitabının 2. bölümünü okuyorlar: "Keşif ve Sömürgecilik." Afrika kökenli Amerikalı küçük bir kız elini kaldırıp, "Portekizli kâşif Vasco da Gama'nın Afrika'nın etrafını dönmesi 1497 veya 1499 yılını bulmuştur," şeklindeki beyanata karşı çıkarsa ne olur? Küçük kız rap şarkılarından Fenikelilerin, da Gama'dan iki bin yıldan uzun bir süre önce Amerika kıtasına ulaştığını öğrenmiştir. Öğretmen bu soruyu araştırmaya zaman ayırıp öğrencinin haklı, ders kitabının haksız olduğunu keşfedebilir mi? Ne var ki, muhtemelen öğretmen, öğrencinin bildiklerini aşağılayarak, "Rap şarkıları tarih dersine uygun değildir!" diyecektir. Veya, "Evet ama bu çok uzun zaman önceydi ve sonucunda hiçbir şey olmadı. Önemli olan Vasco da Gama'nın keşfidir," diyerek çocuğun gönlünü yapacaktır. Bu tür cevaplar sınıfın "ilerlemesine" ve bir sonraki konuya geçmesine izin verir. Aynı zamanda bazı gerçekleri içerir: Fenikelilerin Afrika'nın etrafını dönmesi, yeni ticaret yollarının veya ulusal ittifakların oluşmasıyla sonuçlanmamıştır, çünkü Fenikeliler zaten Kızıldeniz ve Basra Körfezi yoluyla Hindistan'la ticaret yapıyordu. Ancak ders kitaplarının Vasco da Gama'dan söz etmesinin nedeni, "keşfi"nin sonucunda herhangi bir şeyin gelişmesinden dolayı değildir. Ondan söz edilmesinin nedeni, beyaz olmasıdır. *Life and Liberty*'de iki sayfa sonra Hernando de Soto'nun "Mississippi Nehri'ni keşfettiği" yazar. Ancak tabii ki, aslında söz konusu nehir, de Soto'yu oradan kovalayacak olan Amerikan yerlilerinin ataları tarafından keşfedilip, *Mississippi* diye adlandırılmıştı. Ders kitaplarında de Soto zırhı içinde resmedilir ve o nehre ulaştığında, onun ve yanındaki erkeklerle kadınların, Alabamalı yerlilerin başlattığı bir yangından dolayı neredeyse tüm giysilerini kaybettikleri ve

üzerlerinde sazlardan dokunmuş giysiler olduğu belirtilmez. De Soto'nun "keşfi"nin herhangi bir önemi yoktu ve sonucunda ticaret gelişmedi veya beyazlara ait yerleşim yerleri oluşmadı.[36] De Soto sadece Mississippi'yi gören ilk beyazdı. Çoğu Amerikan tarih dersi kitabı bundan dolayı ona yer verir. Kızıl Erik'ten Kuzey Kutbu'na giden Peary'ye ve aya çıkan ilk insana kadar, çoğu kâşifi yüceltmemizin ana nedeni, elde ettikleri başarıyı izleyen veya izlemeyen olaylar değil, ilk olmaları ve beyaz olmalarıdır. Yukarıdaki farazi öğretmen, temel kuralları da Gama için biraz değiştirir ama o kurallar de Soto için tekrar eskisine döndürülür. Böylece öğrenciler siyahilerin başardıklarının beyazların başardıkları kadar önemli sayılmadığını öğrenmiş olurlar.[37]

Biri Afrika'nın batı kıyısından, biri de İrlanda'dan olmak üzere, Kolomb öncesi iki olası seferi daha karşılaştırmak, bu tartışmaya ilginç bir bakış açısı daha katacaktır. Kolomb Haiti'ye ulaştığında, Arawakların "guanin"den yapılmış ok uçlarına sahip olduğunu görür. Arawaklar onları güneyden ve doğudan gelmiş siyahi tüccarlardan elde ettiklerini söylerler. Guaninin, Batı Afrikalıların da "guanin" adını verdiği, bir altın, gümüş ve bakır bileşimiyle aynı olduğu anlaşılır. Müslüman tarihçiler, Batı Afrika'daki Mali'den, 1311'de, Kral II. Mansa Bakari döneminde batıya doğru seferler düzenlendiğini yazmıştır. 14. ve 15. yüzyıllarda Afrika'dan yola çık-

---

[36] De Soto'nun jeopolitik açıdan tek önemi çiçek hastalığıdır; Kızılderili halkları arasında yaydığı bu hastalık, nüfusta büyük azalmaya neden olduğu gibi, La Salle 140 yıl sonra Mississippi'de yol aldığı zaman bile etkisini göstermeye devam eder. Benim incelediğim ders kitaplarından sadece *Life and Liberty*'de bu salgından söz edilir ve sadece beş kelimede yer verilir.

[37] *The Truth About Columbus*'ta (New York: New Press, 1992) bir sınıfta yer alan bu hayali konuşmayı yayınladıktan sonra, Afrika kökenli Amerikalı roman yazarı İshmael Reed'in, tarihçi J. A. Rogers'dan öğrendiği bilgileri dördüncü sınıfta, tarih dersinde ortaya attığına dair anlatımını okudum. Reed, öğretmeninin bu düşüncelerini "uzun ve kızgın bir konuşmayla" başından savdığını söyler. Bkz. "The Forbidden Books of Youth," *New York Times Book Review*, 6 Haziran 1993, 26–28.

mış teknelerin –muhtemelen Atlantik Okyanusu'nu geçmek isterken– kaza geçirip Yeşil Burun Adaları kıyılarına vurduğu olurdu. Portekizliler, Batı Afrika'yla temas halinde olduklarından Afrikalı tüccarların 1400'lü yılların ortalarında *Brezilya'yı ziyaret ettiğini* duymuşlardır; bu bilgi, Portekizlileri Tordesillas Antlaşması'yla (1494) kararlaştırılan "sınır hattı"nı batıya kaydırma konusunda papayı ikna etmeye itmiş olabilir.[38] Brezilya'da Kolomb öncesi döneme ait cesetlerde, Afrika'da yaygın olarak görülen hastalıkların izlerine rastlanmıştır. Kolomb'a üçüncü yolculuğunda eşlik eden oğlu Ferdinand, Doğu Honduras'ta rastladıkları veya haberini aldıkları insanların "neredeyse siyah renkte ve çirkin görünümlü" olduğunu belirtir, dolayısıyla Afrikalı olmaları muhtemeldir. Panama'ya ulaşan ilk Avrupalılar –Balboa ve şirketi– bir Kızılderili kasabasında siyahi köleler gördüklerini söyler. Kızılderililer onları yakınlardaki bir siyahi topluma yakalayıp getirdiklerini belirtir. Afrika kökenli Meksikalıların sözlü tarihi, Kolomb öncesinde Batı Afrika'dan okyanusun geçildiğine dair öyküler içerir. Bu durumda farklı kaynaklara ait bu veriler, Kolomb öncesi dönemde Batı Afrika'dan Amerika kıtasına yolculuklar yapılmış olabileceğini akla getirir.[39]

---

[38] Diagne, *"Du Centenaire de la Decouverte du Nouveau Monde par Bakari II, en 1312, et Christopher Colomb, en 1492,"* 2–3; Van Sertima, *They Came Before Columbus*, 6. Forbes, *Black Africans and Native Americans*, 13–14, Kolomb'un Batı Afrika'yla Amerika arasındaki ticaret hakkında bilgi sahibi olduğuna dair Las Casas'ı referans verir.

[39] Van Sertima, *They Came Before Columbus*, 21, 26. Amerika kıtasında Afrika kökenli hastalıklar konusunda bkz. Sorenson ve Raish, H344 maddesi ve Richard Hoeppli, "Parasitic Diseases in Africa and the Western Hemisphere," *Acta Tropica*, Supplementum 10 (Basel: Verlag für Recht und Gesellschaft, t.y.), 54–59. Forbes, *Black Africans and Native Americans*, "siyahi" ile "Zenci" terimlerinin insanları yanıltabileceğini, çünkü Avrupalılar tarafından genelde alt sınıftan esmer tenli herkes için kullanıldığını söyler. Forbes, Balboa'nın siyahiler gördüğüne ama bu siyahilerin Haiti'den gelmiş olabileceğine inanır. Afrikalı köleler Haiti'ye 1505'te getirildiğine göre, 1510'da Panama'ya ulaşan

Öte yandan İrlandalıların Amerika'ya yaptığı yolculuklara dair kanıtlar Atlantik Okyanusu'nun sadece bir tarafından gelir. 9. veya 10. yüzyıllarda yazılmış İrlanda efsanelerinde yüzyıllar önce "deriden bir teknenin içinde yedi yıl süren bir yolculukla 'azizlerin vaat edilmiş ülkesine' giden bir başkeşiş ve on yedi keşişten" söz edilir. Bu hikâyeler tamamıyla hayali ayrıntılar da içerir; örneğin her Paskalya bayramında rahip ile mürettebatı bir balinanın sırtında bir ayin düzenlerler. "Kristalden bir sütun" (muhtemelen bir buzdağı) ve "ateşten bir ada" görürler. Ancak bu efsaneleri bu yüzden görmezden gelemeyiz. Eski İskandinavyalılar İzlanda'ya ilk ulaştıklarında, adada İrlandalı keşişler yaşıyormuş; yanardağlarından dolayı İzlanda, "ateşten ada" olabilirdi.[40]

Peki Amerikan tarih dersi kitapları bu iki grup efsanevi seyyahı nasıl ele alır? İlk incelediğim on iki ders kitabından beşi İrlandalıların böyle bir yolculuğunun mümkün olabileceğini kabul eder. Hikâyeyi en tam şekliyle *Challenge of Freedom* sunmuştur:

> Bazı insanlara göre... Kolomb'un ilk yolculuklarından yüzlerce yıl önce İrlandalı misyonerler Amerika kıtasına ulaşmış olabilir. İrlanda efsanelerine göre İrlandalı keşişler rastladıkları insanlar arasında Hıristiyanlığı yaymak için Atlantik Okyanusu'nu geçtiler. Özellikle bir İrlanda efsanesinde, Azor Adaları'nın güneybatısındaki topraklardan söz edilir. Bu toprakların MS 500

Balboa'dan önce oraya ulaşmış olmaları için Kızılderililerle beraber Haiti'den Panama'ya kaçmış olmaları gerekir. Meksika'daki siyahi sözlü gelenek konusunda bkz. Gonzalo Aguirre Beltran, *La población negra de México* (Mexico City: Fondo de Cultura Económica, 1989); ve John G. Jackson, *Man, God, and Civilization* (New Hyde Park, NY: University Books, 1972), 283.

40 Riley ve diğerleri, *Man Across the Sea,* özellikle Alice B. Kehoe, "Small Boats upon the North Atlantic," 275–92. Marc Stengel bile Brendan'ı bu konuya sıcak bakan özetinin dışında bırakır: "The Diffusionists Have Landed," *Atlantic Monthly*, 1/2000, 35–48.

civarında İrlandalı bir misyoner olan Aziz Brendan tarafından keşfedildiği söylenir.

Ancak –yeni veya eski– tek bir ders kitabı Batı Afrikalılardan söz etmez.

Amerikan tarih dersi kitapları, bir yandan Kolomb'un seleflerini görmezden gelirken diğer yandan son "kâşif" konusunda da hatalar yapmaya devam eder. Genelde Kolomb'u yücelten yavan cevaplar sunarlar ve belirsizlik veya çelişkiden daima kaçınırlar. Hatalarının sıklıkla başka ders kitaplarından kopya çekildiği anlaşılır. Kolomb'un bu kitaplarda anlatılan hikâyesini burada bir kez daha tekrar edeceğim ve gerçekliği konusunda kesin nedenlerimiz olan şeyleri italik olarak sunacağım.

Ceneviz'de mütevazı bir ailede doğan *Kristof Kolomb büyüdüğünde deneyimli bir denizci haline gelip, İzlanda ile Batı Afrika'ya kadar ulaştı.* Yaşadığı maceralar temelinde dünyanın yuvarlak olması gerektiğine ve Doğu'nun baharat ve altın gibi zenginliklerinin, Türklerin ticarete kapadığı kara yollarından vazgeçilip, denizden batıya doğru yol almakla elde edilebileceğine karar verdi. *Girişimine finans sağlamak amacıyla Batı Avrupa'yı dolaşarak krallara yalvardı.* İspanya Kralı Ferdinand ve Kraliçesi İsabel tarafından başlangıçta reddedildikten sonra, *Kraliçe İsabel küçük ölçekli bir seferi finanse etmeye karar verince;* Kolomb'un eline nihayet bir fırsat geçti. *Kolomb, Niña, Pinta ve Santa Maria adlı* acınası derecede küçük üç gemiyi sefer için hazırladı ve İspanya'dan yola çıktı. İki aydan uzun süren ve isyan eden mürettebatının onu neredeyse gemiden attığı zor *bir yolculuk sonucunda, Kolomb 12 Ekim 1492'de nihayet Batı Hint Adaları'na ulaştı.* Her ne kadar Kolomb *Amerika'ya üç kez daha yolculuk* yapsa da, ne yazık ki, Yeni Dünya'yı keşfettiğinin far-

kında değildi. *Kolomb* takdir görmeden, unutulmuş ve parasız bir halde öldü. Fakat onun cesareti olmasaydı *Amerika tarihi bundan çok farklı olurdu*, çünkü bir anlamda her şey onun sayesinde gerçekleşmiştir.

Gördüğünüz üzere, ders kitapları tarihleri ve gemilerin isimlerini doğru olarak verir. Ancak söylediklerinin geri kalanına güvenmemek lazımdır. Kolomb'un hayatının büyük kısmı gizemini korumaya devam etmektedir. İtalya'nın Ceneviz şehrinden olduğunu iddia etmiş olmasına rağmen, buna dair hiçbir kanıt yoktur. Hatta Cenevizli olmadığına dair kanıtlar söz konusudur: Kolomb'un Ceneviz'dekilere yazarken bile İtalyanca yazamadığı anlaşılmaktadır. Bazı tarihçilere göre muhtemelen İspanya'da doğmuş ve Hıristiyanlığı kabul etmiş bir Museviydi (İspanya, Musevileri ya Hıristiyanlığı kabul etmeye ya da ülkeden ayrılmaya zorluyordu). Cenevizli bir Musevi de olabilirdi. Başka tarihçiler ise Korsikalı, Portekizli veya başka yerden olduğunu iddia eder.[41]

Peki ya Kolomb'un ait olduğu sosyal sınıf? Bir ders kitabına göre, "Cenevizli yoksul bir dokumacının oğluydu," başka bir kitaba göre ise zengindi, çünkü "varlıklı bir yün dokumacısının oğluydu." Her iki kitap da bu bilgiyi kesin bir şekilde sunar ama yıllarını Kolomb'u incelemeye adamış insanlar bu konuda kesin bir şey söyleyemez.

Kolomb'un nereye gittiğinin bile bilincinde olduğundan tam olarak emin değiliz. Bazı bilgilere göre Japonya, Hindistan veya Endonezya'ya, başka bilgilere göre ise batıda yer alan "yeni" topraklara ulaşmaya çalışıyordu. Her iki bakış açısı da yüzyıllardır öne sürülmektedir. Las Casas'a göre, "Hindistan zengin bir ülke olarak tanındığı için," "Hindistan'a ulaşmak amacıyla batı üzerinden bir yol aradığını söyleyerek, onun girişimleri konusunda daima

---

41 Kolomb'un geçmişiyle ilgili bu üç küçük bilgi için bkz. Lorenzo Camusso, *The Voyages of Columbus* (New York: Dorset, 1991), 9–10. Ayrıca bkz. Sale, *The Conquest of Paradise*, 51–52.

şüpheleri olan kralların kendisine inanmasını sağlamak" Kolomb'un işine geliyordu.[42] Kolomb'un biyografi yazarlarından Kirkpatrick Sale, eldeki bilgileri inceledikten sonra, "muhtemelen hiçbir zaman kesin olarak bilemeyeceğiz" demiştir. Sale ayrıca böyle bir sonucun "tarihi anlatımlarında kesinlik arayanlar için pek tatmin edici" olmadığını da söyledi.[43] Fakat tabii ki, ders kitaplarımızın hepsi bu türe girer ve hepsi Kolomb'un Japonya ve Doğu Hindistan'a ulaşmaya çalıştığından "emin"dir. Dolayısıyla yazarlar okurlarının, tarihçilerin bütün soruların cevaplarını bilmediğini –tarihin de sadece bu cevapları ezberlemekten ibaret olmadığını– öğrenmesini engellemeye çalışır.

İlan ettikleri şeylerden bu kadar emin olan ders kitaplarının bazen birbirleriyle ne derecede ihtilafa düşebileceğini görmek korkutucudur. Kolomb'un 1492 yolculuğu sırasında hava durumu nasıldı? *Land of Promise*'e göre gemileri "fırtınalarda zarar gördü," ama *American Adventures*'a göre "sakin denizlerde" ilerledi. Peki yolculuk ne kadar sürdü? *The Challenge of Freedom*'a göre mürettebat "denizde iki aydan uzun bir süre kaldıktan sonra" karaya ayak bastı; ama *The American Adventure*'a göre yolculuk "neredeyse bir ay" sürdü. Kolomb oraya ulaştığında Amerika kıtası nasıl bir yerdi? Kitaplardan birine göre Kolomb'un deyimiyle "yoğun," başka bir kitaba göre "seyrek" bir nüfusa sahipti.

Amerikan kültürü daha etkili bir efsane elde etmek amacıyla, herkes, hatta kendi mürettebatı bile dünyanın düz olduğuna inanırken, Kolomb'un büyük bir cesaretle bu maceraya atıldığı fikrini sürdürmüştür. *The American Pageant*'ın 1991 baskısı, bu asılsız fikri tekrarlamaya devam eden tek ders kitabıdır. *Pageant*'a göre "Batıl inançlı olan denizciler... giderek isyankâr olmaya başlar," çünkü "dünyanın bittiği yerden aşağı düşmekten korkuyorlardı." Aslında 1492'de

---

42 Las Casas, *History of the Indies*, 21.

43 Sale, *The Conquest of Paradise*, 23–26.

Atlantik Okyanusu'nun her iki kıyısında da dünyanın düz olduğuna inanan fazla insan yoktu. Avrupalıların ve Amerikan yerlilerinin çoğu dünyanın yuvarlak olduğunu bilirdi. Dünya yuvarlak görünür zaten ve ayın üzerine dairesel gölgesi yansır. Denizciler ufukta gemilerin önce gövdeleri, sonra da yelkenleri kaybolunca dünyanın yuvarlak olduğunu görürler.

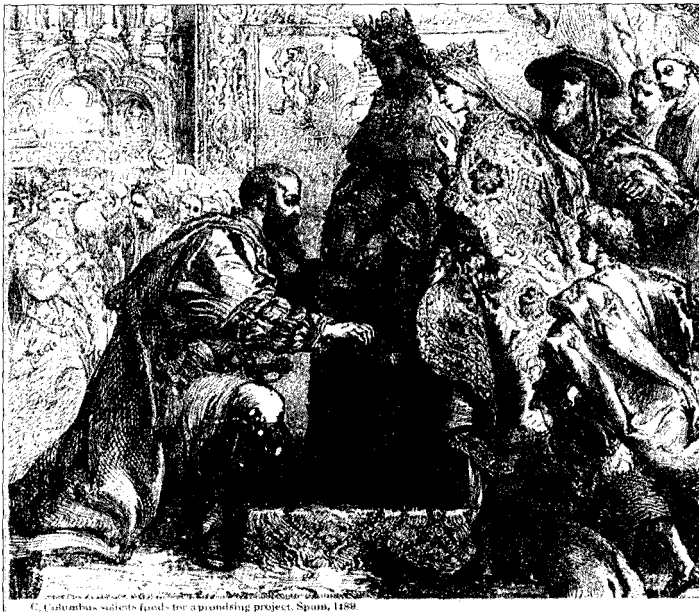
İnsanların dünyanın düz olduğuna inandığı masalını 1828'de popüler hale getiren, Washington Irving'dir. Irving, çok satan Kolomb biyografisinde Kolomb'un Salamanca Üniversitesinde, dünyanın düz olduğunu savunan âlimlerin karşısında dünyanın yuvarlak olduğuna dair teorisini savunduğunu iddia eder. Irving'in bu hikâyenin uydurma olduğunu bildiğine şüphe yoktur.[44] Ancak herhalde dramatik bir unsur teşkil ettiğini ve kimseye zararının dokunmayacağını düşündü. Fakat tabii ki zararı dokunur, çünkü bizi, Kolomb dönemi öncesi Avrupalılar dahil olmak üzere, dünyadaki ilkel insanların üzerinde yaşadıkları gezegen konusunda çok basit bilgilere sahip olduğuna ve bu durumun sadece ileri görüşlü bir Avrupalının yardımıyla değiştiğine inanmaya teşvik eder. Aynı zamanda Kolomb'u hatalı coğrafya bilgilerimizi düzelten bir bilim adamı haline getirir.

Çoğu ders kitabı, Kolomb'un bir portresini içerir. Ancak bu baş ve omuz resimlerinin tarihi belge olarak hiçbir değeri yoktur, çünkü Kolomb'la ilgili elimizde bulunan sayısız resmin hiçbiri o hayattayken yapılmamıştır. Kongre Kütüphanesinde, bu resimlerin hiçbirinin hakiki olmadığını göstermek için üzerinde Kolomb'un altı farklı resminin olduğu bu tişört satılır.

[44] A.g.e., 344; J. B. Russell, *Inventing the Flat Earth* (NewYork: Praeger, 1991).

Özellikle beş yüzüncü Kolomb yıldönümü olan 1992'de, dünyanın düz olduğuna inanıldığı efsanesinin çürütülmüş olması etkisini gösterdi. 1994'e gelindiğinde *Pageant* bile dünyanın düz olduğuna inanıldığından söz etmeyi bıraktı. "Batıl inançlı denizciler" artık sadece "bilmedikleri okyanusa açıldıkları için korkuyorlardı" ve bundan dolayı "giderek

C. Columbus solicits funds for a providing project. Spain, 1489.

Without project funding, the world might still be flat.

Amerikan kültürü, herkes dünyanın düz olduğuna inanırken, Kolomb'un büyük *bir cesaretle* inandığı yolda ilerlemeye devam ettiği imajını sürdürür. Örneğin *Star Trek 5* filmindeki bir karakter, Washington Irving'in söylediği yalanı tekrar eder: "Dünyanızdaki insanlar bir zamanlar yeryüzünün düz olduğuna inanırdı, yuvarlak olduğunu kanıtlayan Kolomb oldu." Her ekim ayında Madison Caddesi dünyanın düz olduğu temasını işler. Bu reklamla cesur ve cüretkâr borsacılara müşteriler aranır! Kültürümüzde bu gibi imgeler olduğu sürece tarih dersi kitaplarının, dünyanın düz olduğu inancına karşı öğrencilerinin gözünü açması gerekir.

isyankâr olmaya başladılar." Fakat ne yazık ki, dünyanın düz olduğuna inanıldığı hikâyesiyle yetişmiş olan öğretmenler, küçük çaplı bir revizyondan geçmiş bu cümleden o hikâyenin yanlış olduğunu anlamayacaklar.[45] Boorstin ile Kelley, başka ders kitaplarına göre bu efsaneyi daha doğrudan ele alırlar ama kullandıkları kelimeler etkisiz kalır: "Kolomb zamanında eğitimli olan herkes ve çoğu denizci dünyanın yuvarlak olduğunu bilirdi." Bu cümle ihtiyatlı bir edayla, herkesin dünyanın düz olduğuna inanmadığını belirtir. Ancak dünyanın yuvarlak olduğu fikrinin de sıradışı bir şey olmadığına ima eder. Boorstin ile Kelley gibi, ders kitaplarını okurken öğrencilerin de öğretmenlerin de Kolomb'un dünyanın yuvarlak olduğunu ispatladığına dair düşüncelerinde bir değişiklik olmaz. Dolayısıyla birçok öğretmen, öğrencilerine dünyanın düz olduğuna inanıldığına dair efsaneyi aktarmış olur.

Kolomb'un ölümü bile hikâyeyi daha etkili kılmak için değiştirilmiştir. Kolomb'un trajik bir şekilde –hasta, yoksul ve elde ettiği büyük başarıdan habersiz bir halde– ölmüş olması, hikâyeye melodram katar. *The American Adventure*'a göre "Kolomb'un keşifleri, İspanya hükümeti tarafından derhal takdir görmemiştir." "Kolomb 1506'da yoksulluk içinde öldü." Boorstin ile Kelley'e göre, "Sonuçta eline çeşitli talihsizlikler ve itibar kaybından başka bir şey geçmedi." Ayrıca "öldüğünde hâlâ Asya kıyılarına ulaştığına inanıyordu" derler. Aslında İspanya Kolomb'un "keşiflerini" "hemen takdir etti," zaten ona hemen ikinci, çok daha büyük kapsamlı bir yolculuk için destek oldu. 1499'da Kolomb Haiti'de çok miktarda altın buldu. O ve halefleri, binlerce yerliyi kendileri için altın çıkarmaya zorlamıştı. Kolomb İspanya'dayken, Amerika kıtasından ona para akmaya devam etti; belki paranın miktarı hak ettiğine inandığı kadar çok değildi ama kurtları uzak

[45] 2003 yılına gelindiğinde *Holt American Nation*'ın yeni baskısı isyan konusundan hiç söz etmez.

tutmaya yetecek kadardı. Kolomb öldüğünde varlıklıydı, mirasçılarını zengin kılmanın yanı sıra onlara, günümüzde on sekizinci kuşağın sahibi olduğu "Okyanus Denizi'nin Amirali" unvanını bırakmıştır. Ayrıca Kolomb'un kendi tuttuğu günlükten de "yeni" bir kıtaya ulaştığını bildiği anlaşılır.[46]

Ders kitabı yazarlarının eklediği ayrıntılardan bazıları muhtemelen zararsızdır; örneğin İsabel'in Kolomb'un ardından dörtnala koşan atlı bir haberci gönderdiği ve seferin maliyetini karşılamak için mücevherlerini rehin verdiği söylenir.[47] Ancak bütün bu eklemeler Kolomb'u daha "insani" kılar ve okurlarının onunla özdeşleşmesi için büyüklüğünü daha da abartır. *Land of Promise*'den bir bölüm şöyledir:

> Ekim 1492. Fırtınada zarar görmüş üç küçük gemi okyanusta kaybolmuştu. Korku içindeki mürettebat, inatçı kaptanlarını denize atıp gemileri döndürerek, tanıdık kıyılara dönmekle tehdit etti.
>
> Derken bir mucize oldu: Denizciler suların üzerinde yüzen yeşil yapraklı dallar gördüler. Üstlerinden kara kuşları geçti. Geminin gözetleme yerinde duran adam, "Kara, kara göründü!" diye bağırdı. Korku sevince dönüştü. Kaptan kısa bir süre sonra suların içinde yürüyerek kıyıya çıktı ve Tanrı'ya teşekkür etti.

Daha neler! *Niña*, *Pinta* ve *Santa Maria* "fırtınadan zarar görmüş" değildi. Ders kitabı yazarları, efsanenin daha etkileyici olması için yolculuğun olduğundan daha zor görünmesini isterler, dolayısıyla havanın kötü olduğunu uydururlar. Halbuki Kolomb kendi günlüğünde yolculuğun çok güzel geçtiğini söyler. Deniz o kadar sakindir ki üç gemideki

---

[46] Sale, *The Conquest of Paradise*, 171, 185, 204–14, 362; John Hebert, ed., *1492: An Ongoing Voyage* (Washington, D.C.: Library of Congress, 1992), 100.

[47] Hans Koning, *Columbus, His Enterprise* (New York: Monthly Review Press, 1976), 39–40; Sale, *The Conquest of Paradise*, 238.

Kolomb üçüncü yolculuğunda Venezuela kıyıları boyunca ilerlerken Orinoco Nehri'nin ağzına ulaştı. "Buranın, bugüne kadar bilinmeyen, büyük bir kıta olduğuna inanıyorum," diye yazmıştı. "Bu büyük nehir ve suyu temiz olan bu deniz bu fikrimi destekliyor." Kolomb bir adanın bu kadar geniş bir nehri kaldıramayacağını biliyordu. Evine döndüğü zaman armasındaki adalara bir kıta ekledi. Alt sol bölmedeki bu kıta resmi, Amerikan tarih dersi kitaplarının yazarlarına sitem eder niteliktedir.

denizciler günler boyu birbirleriyle konuşabilmiştir. Hatta havanın hafiften bozulduğu tek gün, karaya yaklaştıklarını bildikleri yolculuklarının son günüdür.

Ders kitaplarının çoğu, efsanenin daha etkileyici olması ve yolculuğun olduğundan uzun görünmesi için Kolomb'un Kanarya Adaları'nda mola verdiğini görmezden gelir. Atlantik Okyanusu'nu geçiş de iki ay değil, bir ay sürmüştür.

Ders kitapları, efsanenin daha etkileyici olması için Kolomb'un gemilerini küçücük ve yetersiz olarak tarif eder ama aslında, denizcilik tarihi üzerine yazan Pietro Barozzi'nin de dediği gibi, "bu üç gemi Kolomb'un amacına son derece uygundu."[48]

Bazı ders kitapları, efsanenin daha etkileyici olması için mürettebatın şikâyetlerini abartarak neredeyse isyan ettiklerini söyler. Bu konuda birincil kaynaklar farklı bilgiler sunar. Bazılarına göre, denizciler karaya kısa sürede ulaşılmadığı takdirde Kolomb'u geri dönmekle tehdit ederler. Başkalarına göre, Kolomb ümitsizliğe kapılınca; diğer iki

[48] Pietro Barozzi, "Navigation and Ships in the Age of Columbus," *Italian Journal* 5, no. 4 (1990): 38–41.

geminin kaptanları onu yola devam etmeye ikna eder. Daha başkalarına göre, üç kaptan bir araya gelip, birkaç gün daha yola devam edip, sonra durumu yeniden değerlendirmeye karar verir. Kolomb'un biyografi yazarı Eliot Morison konuyu inceledikten sonra bu şikâyetlerin mızmızlanmaktan başka bir şey olmadığını söylemiştir: "Herkes birbirinin sinirine dokunuyor olmalıydı, günümüzde bile oluyor."[49] *Mürettebatın* Kolomb'u denize atma tehditlerine dair iddialar da buraya kadarmış.

Bu tür abartmalar tamamıyla zararsız değildir, çünkü arkalarında bir başka arketip gizlenir: Toplumsal girişimlere liderlik edenler, alttakilere göre daha zekidir. Bir lise *öğretmeni* olan Bill Bigelow'un deyimiyle, "denizciler aptal, batıl inançlı, korkak, hatta art niyetlidir. Kolomb ise üstün, cesur ve bilgedir." Bu tür tasvirler "işçi sınıfı karşıtı, patron yanlısı bir ihtilaf"tan başka bir şey değildir.[50] 2006'da bile *Pageant* denizcileri, artık dünyanın yuvarlak olduğunu bilmelerine rağmen "farklı insanlardan oluşan bir mürettebat" olarak tanımlar.

Santa Maria'nın seyir defterindeki sahte kayıtlar da bu efsanenin başka bir unsurunu oluşturacak şekilde yorum-

---

[49] Samuel Eliot Morison, *The Great Explorers* (New York: Oxford University Press, 1978), 397–98. Morrison başka yazılarında isyan dedikodularına biraz daha önem verir ama Koning (*Columbus, His Enterprise*, 50), isyan fikrini küçümser. Bu yolculuk için en iyi kaynak olan ve günümüze ulaşmayan ama Bartolomé de Las Casas tarafından özetlenen Kolomb'un kendi günlüğünde şöyle yazar: "Bu noktada [10/10] yolcular daha fazla dayanamaz hale gelip yolculuğun uzunluğundan şikâyet eder. Fakat Amiral onlara elinden geldiğince cesaret verip, bu yolculuktan elde edecekleri kazanca [zenginliğe] dair onlara umut verir. Bu kadar uzun bir yolu geldikten sonra, ne kadar şikâyet ederlerse etsinler, Hindistan'a gitmekten başka bir seçeneği olmadığını, orayı bulana kadar yolculuğa devam edeceğini söyler." Sale (*The Conquest of Paradise*, 60), bu hikâyenin tarihi açıdan pek inandırıcı olmadığını düşünür. Gerçekten de 9 Ekim'de büyük kuş sürülerini izlerler, çünkü kendilerini karaya doğru götüreceklerine inanırlar (haklıydılar), dolayısıyla 10 Ekim'de isyan çıkmış olması pek muhtemel değildir.

[50] Bill Bigelow, "Once Upon a Genocide . . .," *Rethinking Schools* 5, no. 1 (Ekim-Kasım 1990): 7–8.

lanmıştır. *A History of the United States*'e göre, "Kolomb gerçek bir liderdi. Mürettebatın memleketlerinden fazla uzaklaştıklarını anlamaması için kat ettikleri mesafe kayıtlarını değiştirdi." Salvador de Madariaga, böyle bir şeye inanmak için yolculuğa katılan diğerlerinin ahmak olduğunu varsaymamız gerektiğini söylemiştir. Kolomb, "diğer kaptanlara göre mesafeleri daha hassas bir şekilde ölçmek için özel bir yönteme sahip değildi." Aslında Kolomb, *Niña* ile *Pinta*'nın kaptanları olan Pinzon kardeşlere göre daha az deneyim sahibiydi.[51] Dönüş yolculuğunda Kolomb günlüğüne yanlış kayıtların asıl nedenini yazmıştı: Hint Adaları'nın yolunun gizli kalmasını istiyordu.[52]

Ders kitaplarımız, efsanenin daha etkileyici olması için başka birçok insancıl ayrıntıya daha yer verir. Örneğin gözcünün "*Tierra!*" yani "Kara!" diye bağırması vardır. Çoğu kitapta Kolomb'un kıyıya adım atar atmaz "denizi güvenli bir şekilde geçmelerine izin verdiği için Tanrı'ya şükrettiğini" yazar ama Kolomb'un kendi günlüğünün günümüze ulaşmış olan özetine göre, "herkesin önünde Kral ve Kraliçe adına adanın sahibi olduğunu ilan etti."[53] Ders kitaplarının çoğu, Kolomb'un Amerika kıtasına daha sonra yaptığı üç yolculuktan söz eder ama onun "keşfettiği" topraklara ve insanlara nasıl davrandığına yer vermez.

Kristof Kolomb, ırklar arası ilişkilerde devrim yaratan ve modern dünyayı değiştiren iki önemli olguyu ortaya atar: Batı yarıküredeki yerlilerin elinden topraklarını, zenginliklerini ve emeklerini alarak neredeyse yok olmalarına neden olmak ve ırksal bir alt sınıf yaratmış olan Atlantik ötesi köle ticareti.

Kolomb, Karayipler'deki adaların çoğunda yaşayan Arawak halkı hakkında başlangıçta olumlu bir izlenim edindi. 13 Ekim

---

51 Salvador de Madariaga, *Christopher Columbus* (New York: Frederick Ungar, 1967 [1940]), 203–4.

52 *The Journal of Christopher Columbus*, çev. Cecil Jane (New York: Bonanza, 1989), 171.

53 A.g.e., 23.

1492'de günlüğüne şöyle yazmıştı: "Şafakla birlikte hepsi genç, pek yakışıklı ve zinde çok sayıda insan geldi. Saçları kıvırcık değil, atların yeleleri gibi kalın telli ve serbest. Hepsinin alnı, gördüğüm başka birçok insanınkinden daha geniş. Gözleri kocaman ve çok güzel. Siyah derili değiller, cilt renkleri Kanarya Adaları'nın sakinlerininkine benziyor." (Kanarya Adaları'na atıfta bulunulması ilginçtir, çünkü İspanya o sıralarda o adaların yerli halkını yok etmekle meşguldü.) Kolomb, Arawakların kanolarını da tasvir etmişti: "Bazıları 40-45 kişi alacak kadar büyük." Sonra da sadede geldi: "Onları dikkatle inceledim ve altınları olup olmadığını anlamaya çalıştım. Bazılarının burunlarından küçük metal parçaların sallandığını görünce, işaretlerinden güneye doğru gidince veya o yönde adanın etrafını dolaşınca kâseler dolusu altını olan bir kralın bulunabileceğini anladım." Ertesi gün şafakla birlikte Kolomb, büyük ihtimalle Bahama Adaları'ndan biri olan bu adanın diğer kıyısına gemisiyle ulaştı ve orada iki-üç köy gördü. Kolomb bu köylerin tasvirlerini şu tehditkâr sözlerle tamamlamıştı: "Hepsini elli adamla fethedip, istediğim gibi yönetebilirim."[54]

Kolomb ilk yolculuğunda on ila yirmi beş Amerika yerlisini kaçırdı ve onları beraberinde İspanya'ya götürdü.[55] Sadece yedi veya sekizi oraya canlı ulaştı ama papağanlar, altın objeler ve başka egzotik eşyalarla beraber onlar da Sevilla'da büyük ilgi çekti. Ferdinand ile İsabel, Kolomb'a ikinci bir yolculuk için on yedi gemi, bin iki yüz ila bin beş yüz adam, toplar, yaylar, tüfekler, süvariler ve saldırı köpekleri verdi.

Bundan sonra olanları anlamanın bir yolu, *Dünyalar Savaşı* adlı ünlü bilim kurgu hikâyesinden geçer. H. G. Wells, dünyalılarla teknolojik açıdan çok ileri olan uzaylılar arasındaki bu karşılaşma hikâyesini bir alegori olarak düşün-

---

54 *The Log of Christopher Columbus's First Voyage to America in the Year 1492,* Las Casas tarafından özet şeklinde kopyalanmıştır (Hamden, CT: Linnet, 1989), sayfa numarasız.

55 Sale, *The Conquest of Paradise*, 122.

müştü. Korkuya kapılan İngiliz halkı (Orson Welles'in ünlü radyo uyarlamasında New Jerseyliler), Kanarya Adaları'nın veya Amerika'nın "ilkel" insanlarını, korkutucu uzaylılar ise teknoloji açısından ileri bir düzeyde olan Avrupalıları temsil ediyordu. Nasıl çaresiz dünyalılarla özdeşleşiyorsak, Wells 1493'teki Haiti halkı veya 1788'deki Avustralya halkı veya günümüzde üst Amazon ormanındaki halklara sempati duymamızı istiyordu.[56]

Kolomb ile adamları 1493'te Haiti'ye döndüğünde yerlilerin sahip olduğu her şeyi –yiyecek, altın, dokunmuş pamuk, hatta kadınlarla cinsel ilişki kurmak– istedi. Kolomb yerlilerin işbirliği yapmasını sağlamak için bazılarını cezalandırmayı seçti. Kızılderililer küçük bir suç bile işleyecek olsa, İspanyollar kulaklarını veya burnunu kesti. Yüzleri bu şekilde deforme edilenler, İspanyolların yapabileceği zalimliğin canlı bir kanıtı olarak köylerine geri gönderildi.

Bu durum bir süre sonra yerlilerin canına tak etti. Başlangıçta sadece pasif şekilde direniş gösterdiler, İspanyollar için ekin ekmeyi reddettiler ve İspanyol yerleşim yerlerine yakın olan köylerini terk ettiler. Derken Arawaklar İspanyollara karşı koymaya başladı. Ancak sopaları ve taşları, giyinik ve silahlı İspanyollara karşı, *Dünyalar Savaşı*nda dünyalıların uzaylılara karşı kullandığı tüfekler kadar etkisiz kaldı.

Bu direniş çabaları Kolomb'a, yerlilere savaş açmak için bir fırsat sağladı. 24 Mart 1495'te Kolomb, Arawakları alt etmeye karar verdi. Bartolomé de Las Casas, Kolomb'un bu isyanı bastırmak için bir araya getirdiği birliği şöyle tasvir etmişti:

---

[56] Philip Klass, "Wells, Welles, and the Martians," *New York Times Book Review*, 30 Ekim 1988. İşin ironik tarafı, Wells'in hikâyesinde uzaylılar mikroplar tarafından ortadan kaldırılır, halbuki gerçekte hastalıktan dolayı yok olanlar yerliler olur. "Amazon tribe faces 'annihilation,'" BBC, 17/05/2005, news.bbc.co.uk/go/pr/fr/2/hi/americas/4554221.stm, 11/2006.

> Amiral, bu toprakların halkının her gün –gülünç silahlarla da olsa– isyan çıkardığını görünce... derhal silah gücüyle adanın tamamına yayılıp halkına boyun eğdirmeye karar verdi... Bu iş için 200 piyade ile 20 süvari seçer ve onları sayısız ok ve yayla, küçük toplarla ve kılıçlarla donattı; bir de atlara ilaveten, daha da korkunç bir silah olan ve hemen serbest bırakılan 20 av köpeği Kızılderilileri paramparça etti.[57]

İspanyollar tabii ki bu savaştan galip çıktı. Ferdinand Kolomb'un babasıyla ilgili yazdığı biyografiden alıntı yapan Kirkpatrick Sale'e göre, "Askerler yakın mesafeden ateş açarak düzinelerce yerliyi biçti, serbest bıraktıkları köpekler kol ve bacaklarını koparıp karınlarını yardı, kaçan Kızılderilileri kovalayıp kılıçtan geçirdiler ve 'Tanrı'nın yardımıyla kısa zamanda zafer kazanıldı. Birçok Kızılderili öldü, yakalananlar da öldürüldü.'"[58]

Kolomb altın tarlalarını bulamamıştı ama İspanya'ya dönerken yanında bir şeyler götürmesi gerekliydi. İspanyollar 1495'te köle toplamak için Haiti'ye büyük bir saldırı başlattı. Bin beş yüz Arawak topladıktan sonra aralarından en iyi durumda olan beş yüz kişi seçtiler (iki yüzü İspanya'ya giderken yolda ölecektir). Beş yüz kişi de adada kalan İspanyollara kölelik etmek üzere seçildi. Geri kalanı serbest bırakıldı. İspanyol bir görgü tanığı olayları şöyle anlatmıştı: "Aralarında bebeklerini emziren çok sayıda kadın vardı. Onları yeniden yakalamamızdan korktukları için bizden daha iyi kaçabilmek amacıyla, bebeklerini herhangi bir yere bırakıp umutsuzca koşmaya başladılar; bazıları o kadar uzaklara kaçtı ki, İsabel'den yedi veya sekiz günlük mesafede, dağların veya

---

57 Alıntılayan: Michael Paiewonsky, *The Conquest of Eden, 1493–1515* (Chicago: Academy, 1991), 109. Bu çeviride, Juan Friede ve Benjamin Keen, *Bartolomé de Las Casas in History* (De Kalb: Northern Illinois Press, 1971), 312'deki çeviri temelinde biraz değişiklik yaptım.

58 Sale, *The Conquest of Paradise*, 153–54.

büyük nehirlerin öte tarafına geçtiler; bu sebeple onları bir daha bulmak zor olacak."[59] Kolomb çok heyecanlıydı. 1496'da Ferdinand ile İsabel'e şöyle yazdı: "Kutsal Teslis namına, buradan satılmak üzere çok miktarda köle ve Brezilya odunu gönderebiliriz... Kastilya, Portekiz ve Aragon'da... ve Kanarya Adaları'nda çok köleye ihtiyaçları var ve Gine'den yeterli sayıda köle elde ettiklerini sanmıyorum." Kolomb Kızılderililerin ölüm oranına iyimser gözle bakıyordu: "Bugünlerde ölüyorlar ama bu hep böyle olmayacak. Siyahilerle Kanarya Adaları'nın yerlileri de başlangıçta ölüyordu."[60]

Hans Koning'in deyimiyle, "Hispanyola'ya artık korku hâkimdi." İspanyollar Amerikan yerlilerini eğlence olsun diye avlayıp, köpeklerine yediriyordu. Adada olduğundan emin olduğu altını bulamadığı için kızgın olan Kolomb, bir haraç sistemi oluşturmuştu. Ferdinand Kolomb bu sistemi şöyle tarif etmişti:

> [Kızılderililer] Katolik hükümdarlarına üç ayda bir şu şekilde haraç ödemeye söz verdiler: Altın madenlerinin olduğu Cibao'da 14 yaş üstü herkes bir şahinin ayağındaki büyük bir çan kadar altın tozu ödeyecek, bütün diğerleri de 11 kilogram pamuk verecek. Kızılderililer haraçlarını ödedikleri zaman kendilerine verilecek olan pirinç veya bakır sikkeyi, ödemelerini yaptıklarının kanıtı olarak boyunlarına takacak. Sikkesiz olan Kızılderililer cezalandırılacak.[61]

Yeni sikke alan yerliler üç aylığına güvendeydi ama bu sürenin büyük kısmını altın toplamakla geçirmek zorunday-

---

[59] Cuneo'yu alıntılayan: Sale, *The Conquest of Paradise,* 138. Ayrıca bkz. Howard Zinn, *A People's History of the United States* (New York: Harper and Row, 1980), 4.

[60] 1496 tarihli mektubu alıntılayan: Eric Williams, *Documents of West Indian History,* (Portof-Spain, Trinidad: PNM, 1963), 1:57.

[61] Ferdinand Columbus, *The Life of the Admiral Christopher Columbus* (New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, 1959), 149–50.

dı. Kolomb'un oğlu, sikkelerinin tarihi geçenlerin İspanyollar tarafından nasıl cezalandırıldığını –ellerinin kesildiğini– burada söylemez.[62]

Bütün bu dehşet verici olaylar, Kolomb veya bu sefere katılan diğerleri tarafından yazılmış mektuplar gibi birincil kaynaklardan ve Amerika kıtasının ilk büyük tarihçisi olup birincil kaynaklardan yararlanan ve muhafaza edilmelerine katkıda bulunan Las Casas'ın çalışmalarından öğrenilebilir. Bu bölümde, birkaç birincil kaynaktan alıntı yaptım. Fakat çoğu ders kitabı birincil kaynaklardan yararlanmaz. Bazıları, Büyük Denizci'yle ilgili nahoş şeylerin ortaya çıkmasına neden olmaması için titizlikle seçilmiş veya ayıklanmış kısa bölümler sunar. Örneğin *American Journey* yukarıda sunduğum, Arawakların "yakışıklı" olduğuna dair bölümü sunar ama alıntısına orada son verir. Kolomb'un, "Hepsini elli adamla fethedip istediğim gibi yönetebilirim," sözlerine yer vermez.[63]

Haraç sistemi zamanla çöktü, çünkü istenilen şeyi yerine getirmeye imkân yoktu. Kolomb'un haraç sistemi yerine oluşturduğu *encomienda* sistemine göre, Kızılderililerin köyleri münferit veya grup halindeki sömürgecilere hibe edildi. Bu şekilde zorla çalıştırılmanın adına kölelik denmediği için, köleliğin konu olduğu ahlaki eleştirilere maruz kalmıyordu. Kolomb'u örnek alan İspanya, 1502'de *encomienda* sistemini Haiti'de resmi politika olarak benimsedi; başka istilacılar da bu sistemi daha sonra Meksika, Peru ve Florida'da uyguladı.[64]

---

62 Maria Norlander-Martinez, "Christopher Columbus: The Man, the Myth, and the Slave Trade," *Adventures of the Incredible Librarian*, 4/1990, 17; Troy Floyd, *The Columbus Dynasty in the Caribbean* (Albuquerque: University of New Mexico Press, 1973), 29.

63 Tek bir kitap, yani *The Americans*, çok daha iyisini yapar; elli adamla adaya boyun eğdirileceği alıntısına yer verdiği gibi, Las Casas'tan da bir alıntı sunar ve hem 1493 yolculuğunu hem de sonrasında yerlilere boyun eğdirme sürecini anlatır.

64 James Axtell, "Europeans, Indians, and the Age of Discovery in American History Textbooks," *American Historical Review* 92 (1987): 621–32; Sale, *The Conquest of Paradise*, 156.

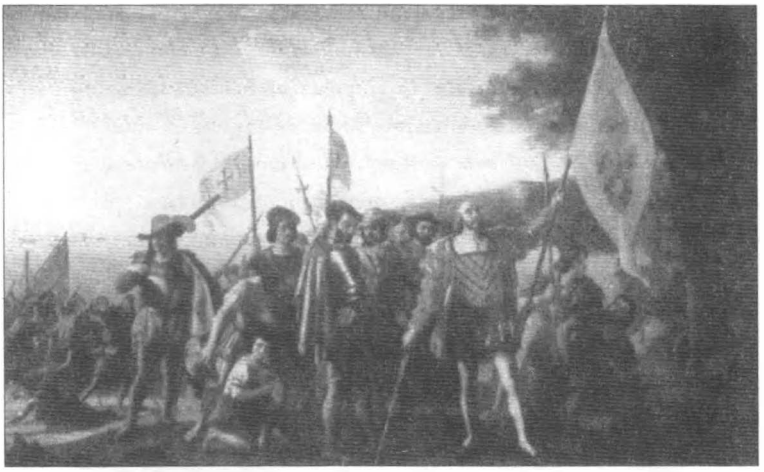
Haraç ve *encomienda* sistemleri, nüfusun önemli ölçüde azalmasına neden oldu. Haiti'de sömürgeciler Arawakları altın madenlerinde çalıştırdı, onlardan İspanyol besinleri yetiştirmelerini istedi, hatta bir yere giderken kendilerini taşıttırdı. Halk bu duruma dayanamadı. Pedro de Cordoba'nın 1517'de Kral Ferdinand'a yazdığı üzere, "Kızılderililer, çektikleri ıstırabın ve zorla çalıştırılmanın sonucunda intihar etmeyi seçtiler ve seçmeye devam ediyorlar. Bazen yüz kadarı topluca intihar ediyor. Çalışmaktan yorulup tükenen kadınlar çocuk doğurmaktan kaçınıyor... Çoğu hamileyken düşük yapmak için bir şeyler alıyor ve düşük yapıyor. Bazıları doğum yaptıktan sonra, çocuklarının bu kadar zulüm görmemesi için onları kendi elleriyle öldürüyor."[65]

İspanyollar, bu tür münferit acımasızlık örneklerinin yanı sıra yerlilerin ekosistemini ve kültürünü de altüst etti. Kızılderililerin bostanları yerine madenlerde çalışmak zorunda bırakılması, geniş çaplı beslenme bozukluklarına yol açtı. Tavşanlarla besi hayvanlarının fuzuli işgali de ekolojik bir felakete neden oldu. Muhtemelen Kolomb'un 1493'teki ikinci yolculuğunda Haiti'ye götürdüğü domuzlarla taşınan domuz gribi dahil olmak üzere, Amerika yerlileri için yeni olan hastalıklar da bu felakette önemli bir rol oynadı.[66] Arawakların bir kısmı Küba'ya kaçmayı denedi ama İspanyollar kısa süre sonra onları izleyerek oraya da ulaştı. Kolomb öncesinde Haiti'nin nüfusunun sekiz milyon civarında olduğu sanılır. Kristof Kolomb İspanya'ya döndüğünde adanın kontrolünü kardeşi Bartolemeu'ya devretti. Bartolemeu'nun 1496'da yetişkin Kızılderililer arasında yürüttüğü nüfus sayımının sonucu 1,1 milyondu. İspanyollar on dört yaşın altındaki çocukları ve dağlara kaçmış olan Arawakları saymamıştı. Kirkpatrick Sale'e göre üç milyon civarı daha gerçekçi bir ra-

---

65 De Cordoba'nın mektubu, Williams, *Documents of West Indian History*, 1:94.

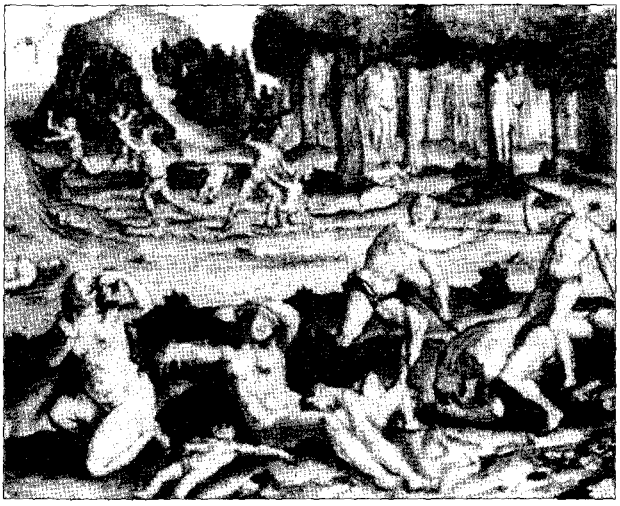
66 Genelde en öldürücü hastalık olan çiçek hastalığı muhtemelen ancak 1516'dan sonra adada ortaya çıkar.

American History [*Amerikan Tarihi*], ABD'de Kongre Binasının yuvarlak salonunda bulunan sekiz devasa "tarihi" tablodan biri olan *Kolomb'un Bahamalar'a Ayak Basması* tasvirini içerir. John Vanderlyn tarafından 1847'de yapılmış olan bu resim, Kolomb'un çoğu ders kitabında bir kahraman gibi sunulmasına bir örnek oluşturur. Theodore de Bry tarafından 1588 civarında yapılmış bir ağaç baskı (arka sayfa) Kolomb'un girişiminin alternatif bir yorumunu oluşturabilir. De Bry bu gravürü kendilerini kazıkların üstüne atan, zehir içen, uçurumlara atlayan, kendilerini asan ve çocuklarını öldüren Kızılderililere dair anlatımlara dayandırır. Sanatçı bütün bu ölümleri tek bir resme sığdırmayı başarır! De Bry'nin resimleri, başlı başına önemli tarihi belgeler haline gelmiştir. 16. yüzyılda Las Casas'ın yazılarıyla birlikte Avrupa'ya yayılıp, İspanyolların acımasızlığına dair "Kara Efsane"nin ortaya çıkmasına neden olmuşlar; Avrupa ülkeleri de –daha çok kıskançlıktan– bu efsane temelinde İspanya'nın sömürgeciliğini eleştirmişlerdir. Ders kitaplarının hiçbiri, Kolomb'un veya adamlarının şanlı olmayan hiçbir faaliyetine dair görsel tasvir içermez.

kam olurdu. Benjamin Keen'e göre, "1516 yılına gelindiğinde, Kolomb tarafından başlatılan meşum Kızılderili köle ticareti ve Kızılderili çalıştırma politikalarından dolayı geriye ancak 12.000 kadar yerli kalır." Las Casas, 1542 yılında Haiti'de iki yüzden az safkan Kızılderili kaldığını belirtir. 1555 yılına gelindiğinde ise hepsi ölmüştür.[67]

[67] Benjamin Keen, "Black Legend," *The Christopher Columbus Encyclopedia* (New York: Simon & Schuster, 1991). Las Casas'ı alıntılayan: Sale,

Dolayısıyla ellerin kesilmesi gibi tatsız ayrıntıların tarihi önemi, *"Tierra!"* gibi sevimli ayrıntılara nazaran daha büyüktür. Kolomb, Atlantik Okyanusu'nun diğer kıyısına ilk köleleri göndermekle kalmadı, muhtemelen başka herhangi birine göre daha fazla –beş bin civarında– köle gönderdi. Bu noktada, Kraliçe İsabel'in köleliğe karşı çıktığını ve Amerika yerlilerinin bir kısmını Karayipler'e geri gönderdiğini belirtmek gerekir. Ama başka uluslar derhal Kolomb'u örnek almaya karar vermişti. 1501'de Portekizliler, günümüzde soyları tükenmiş olan Beothuk Kızılderililerini köle olarak Avrupa'ya ve Capo Verde'ye (Yeşil Burun Adaları) taşıyıp Labrador'u boşaltmaya başladı. İngilizler de Kuzey Amerika'nın Atlantik kıyısında kendi mevzilerini oluşturduktan sonra, kıyılarda yaşayan kabileleri daha uzak kabilelerin üyelerini yakalayıp satmaya teşvik etti. Güney Carolina'daki Charleston, Amerikan Kızılderili kölelerinin ihracında büyük bir liman haline geldi. Pilgrimlerle Püritenler de Pequot Savaşından sağ kurtulanları 1637'de Bermuda'da satışa

The Conquest of Paradise, 160–61. Ayrıca bkz. Alfred W. Crosby Jr., *The Columbian Exchange: Biological and Cultural Consequences of 1492* (Westport, CT: Greenwood, 1972), 45.

çıkardı. Fransızlar 1731'de Natçez ulusunun neredeyse tamamını zincirleyip Batı Hint Adaları'na gönderdi.[68]

Köle ticaretinin en mide bulandırıcı yönlerinden biri cinsellikle ilgiliydi. 1493 seferi Karayipler'e varır varmaz, daha Haiti'ye ulaşmadan, Kolomb yardımcılarını ödüllendirmek için onların yerli kadınlara tecavüz etmelerine izin verdi.[69] Haiti'de seks köleleri, İspanyolların ikramiyelerinden biri sayılırdı. Kolomb 1500'de bir dostuna şöyle yazmıştı: "Bir çiftlik karşılığında olduğu kadar, bir kadın karşılığında da, yüz *castellano* kazanmak çok kolay; zaten kız arayan çok satıcı var, özellikle dokuz ila on yaşında olanlar rağbet görüyor."[70]

Köle ticareti ve yeni hastalıklar bazı Kızılderili uluslarının tamamıyla yok olmasına yol açtı. Köle yapılan Kızılderililer öldü. İspanyollar ölen Haitililerin yerine Bahamalar'dan on binlerce Kızılderili daha getirtti ve İspanyol tarihçi Pedro Martir de Angleria'nın 1516'da dediği gibi, Bahamalar "bomboş kaldı."[71] Bu yolculuklarda, köleler güverte altına doldurulup, kaçmalarını önlemek için ambar ağızları kapatılırdı ve o kadar çok köle ölürdü ki, Las Casas, "pusula, harita veya rehberi olmayan bir gemi sadece gemilerden atılan Kızılderililerin ölülerini izleyerek Bahamalar'dan Hispanyola'ya ka-

---

68 İsabel konusunda bkz. J. Leitch Wright Jr., *The Only Land They Knew* (New York: Free Press, 1981), 128; Forbes, *Black Africans and Native Americans*, 28; Morison, *The Great Explorers*, 78. Warren Lowes (*Indian Giver*, Penticton, British Columbia: Theytus, 1986), 32, *Labrador*'un "ucuz işgücü bulunan yer" anlamına geldiğini söyler. Natçezler konusunda bkz. James W. Loewen and Charles Sallis, *Mississippi: Conflict and Change* (New York: Pantheon, 1980), 40.

69 Michele de Cuneo'nun mektubunu alıntılayan: Paiewonsky, *The Conquest of Eden*, 50.

70 Columbus'un mektubunu alıntalayan: Williams, *Documents of West Indian History*, 1:36–37.

71 Peter Martyr, *De Orbe Novo* (1516), alıntılayan: Ronald Sanders, *Lost Tribes and Promised Lands: The Origins of American Racism* (Boston: Little, Brown, 1978), 131.

dar yolunu bulabilirdi" diye yakınmıştı.[72] Sırada Porto Riko ve Küba vardı.

Kızılderililer öldüğü için, Kızılderili köle yapılması Atlantik Okyanusu üzerinden diğer yönde, yani Afrika'dan Amerika'ya doğru büyük boyutlu bir köle ticaretine neden oldu. Bu ticaret de Kolomb'un oğlu tarafından 1505'te Haiti'de başlatıldı. Tahmin edileceği üzere, 1519'da Amerikan Kızılderilileriyle siyahiler birleşince Haiti ilk büyük çaplı köle isyanına sahne oldu. On yıldan uzun süren bu isyan, İspanyollar tarafından ancak 1530'lu yıllarda bastırılabildi.[73]

Yeni ders kitaplarından biri olan *The Americans*, Haiti'deki bu ihtilaftan söz eder ve Haiti'nin sadece bir başlangıç teşkil ettiğini göstermek için Las Casas'tan bir alıntı sunar: "Burada uygulanmış olan bu taktik [kısa sürede] Batı Hint Adaları'nın tamamına yayılacak ve ancak dünyanın bu bölgesinde boyun eğdirilecek veya yok edilecek toprak veya insan kalmayınca sona erecektir." İlk incelediğim on iki ders kitabından biri olan *The American Adventure*, Kolomb'u kölelikle bağdaştırır. Eskilerden bir kitapla yenilerden bir tane de, "Kolomb'un amiral olarak, vali olduğundan çok daha başarılı olduğu anlaşıldı" türünden bir cümleyle konuyu geçiştirir. Eski olsun, yeni olsun, diğer kitaplar çoğunlukla ona tapar.

Çoğu ders kitabının Kolomb'un girişimlerinin tarihini öğretmediği, amaçlarının "Kişilik Geliştirme" olduğu bellidir. Dolayısıyla Kolomb'u bir köken mitiymiş gibi ele alırlar: O

---

72 Las Casas, *History of the Indies*'i alıntılayan: Williams, *Documents of West Indian History*, 1:67. Ayrıca bkz. Las Casas'ın alıntılandığı Sanders, *Lost Tribes and Promised Lands*, 131.

73 Norlander-Martinez, "Christopher Columbus: The Man, the Myth, and the Slave Trade," 17; Sale, *The Conquest of Paradise*, 156; Sanders, *Lost Tribes and Promised Lands*, 169; Eduardo Galeano, *Memory of Fire* (New York: Pantheon, 1988), 72; Floyd, *The Columbus Dynasty in the Caribbean*, 75, 222. J. A. Rogers'e (*Your History*, Baltimore: Black Classic Press, 1983 [1940], 71) göre Diego Kolomb bu isyanda neredeyse öldürülür. Nicholas de Ovando 1505'ten önce bile Afrikalı köleler ithal etmiş olabilir.

iyi bir insandı, biz de öyleyiz.[74] 1989'da Başkan George H. W. Bush, Kolomb'dan ulus için bir rol modeli olarak söz eder: "Kristof Kolomb Yeni Dünya'nın kapısını açmakla kalmadı, azim ve inanç yoluyla ne kadar devasa başarılar elde edilebileceğini göstererek hepimiz için bir örnek teşkil etti."[75] Köşe yazarı Jeffrey Hart daha da ileri gider: "Kolomb'u karalamak, insanlık tarihinde ve hepimizin içinde saygın olan her şeyi karalamak demektir.[76] Belli ki öğrencilerin kişiliğini geliştirmek için Kolomb'u öne süren ders kitabı yazarlarına göre, Kolomb'un Amerika kıtasına ulaştığı zaman ne yaptığını söylemek –orada olanların hikâyenin diğer yarısını, hatta daha önemli yarısını oluşturmasına rağmen– önemli değildir.

Kirkpatrick Sale'in şiirsel bir edayla özetlediği gibi, Kolomb'un "ikinci yolculuğu, Avrupa ile Kızılderili topluluklarının ilk uzun süreli karşılaşması ve yankısı beş yüzyıl boyunca sürecek olan kültürler arası bir çatışma anlamına gelir."[77] *The Americans*'ın yazarları Sale'i okumuş olmalıdır, çünkü şöyle yazarlar: "[Haiti] beş yüzyıl sürecek bir kültür çatışmasının başlangıcı anlamına gelir." Bunlar, diğer ders kitaplarının görmezden geldiği veya geçiştirdikleri, Haiti'nin 1493-1500 yılları arasındaki tarihinin bazı ayrıntıları değildir sadece. Bunlar, Amerika ve Avrupa tarihini anlamak açısından temel olaylardır. Örneğin Yüzbaşı John Smith, 1624'te Virginia'daki Kızılderililere karşı bir sertleşme politikası önerirken, Kolomb'u bir rol modeli olarak öne sürmüştü: "Onları bastırmanın yöntemi o kadar sıklıkla anlatılıp onaylandı ki bundan burada bahsetmeyeceğim. İspanyolların Batı Hint Adaları'nı nasıl elde ettiğine, hain ve isyankâr kâfirleri nasıl kendileri için her türlü angaryaya ve kölelik yapmaya zorladıklarına, kendilerinin de bu emeğin

---

74 Bu ifade Bill Bigelow'a aittir.

75 Resmi beyanat, 8 Haziran 1989, alıntılayan: *Five Hundred* (Kolomb'un Beş Yüzüncü Yıldönümü Kutlama Komisyonu'nun dergisi), 10/1989, 9.

76 Jeffrey Hart, "Discovering Columbus," *National Review*, 10/15/1990, 56–57.

77 Sale, *The Conquest of Paradise*, 129.

meyveleriyle asker gibi yaşadıklarına dair yirmi örnek söz konusudur."[78] Nitekim Kolomb'un uyguladığı yöntemler, geleceğe bıraktığı mirasının büyük kısmını oluşturdu. Ne de olsa işe yaramışlardı. Ada o kadar pasifize edilmiş durumdaydı ki, Haiti'de kendilerine ikinci bir şans tanınmış olan İspanyol mahkûmlar "nereye isterlerse gidebilir, istedikleri kız veya kadınla beraber olabilir, ne isterlerse alabilir ve Kızılderililerin katır gibi onları sırtlarında taşımalarını talep edebilirdi."[79] 1499'da Kolomb nihayet Haiti'de kayda değer miktarda altın bulunca, İspanya tüm Avrupa tarafından kıskanılmaya başlandı. 1500'den sonra Portekiz, Fransa, Hollanda ve İngiltere de Amerika kıtasının fethine katıldı. Bu uluslar da İspanya kadar acımasız davranıyordu. Örneğin İngilizler, İspanyolların tersine, sömürgelerinde yerlilerin emeğinden yararlanmadı ama onları yaşadıkları bölgelerden kovdu. Birçok Amerikan yerlisi, İngiliz sömürgelerinden kaçıp, daha insanca davranış arayışıyla İspanya'nın kontrolündeki topraklara (Florida, Meksika) gitti.

Kolomb'un yolculukları, Amerika kıtasında olduğu kadar Avrupa'da da büyük değişimlere yol açtı. Tarımsal ürünler, hayvanlar, fikirler ve hastalıklar okyanusları düzenli olarak geçmeye başladı. Kolomb'un bulgularının uzun vadedeki en önemli etkileri, muhtemelen Avrupa Hıristiyanlığında yaşanmıştır. 1492'de Avrupa'nın tamamı Katolik Kilisesinin hâkimiyetindeydi. *Larousse Ansiklopedisi*'nin deyimiyle, Amerika'dan önce "Avrupa kendi kendini eleştirmekten neredeyse tamamıyla acizdi."[80] Amerika'dan sonra Avrupa'nın dini homojenliği bozuldu. Çünkü bu yeni halkları açıklamak zordu. Kitab-ı Mukaddes'te onlardan söz edilmiyordu. Ortodoks Hıristiyanlığın ahlaki evren açıklamasında, Amerikan

---

78 Alıntılayan: Sanders, *Lost Tribes and Promised Lands*, 290.

79 Koning, *Columbus, His Enterprise*, 86.

80 Marcel Dunan, ed., *Larousse Encyclopedia of Modern History* (New York: Crescent, 1987), 40.

yerlilerine yer yoktu. Ayrıca "lanet kâfirler" olarak nitelendirilebilecek olan Müslümanların tersine, Amerikan yerlileri Hıristiyanlığı reddetmemişlerdi, çünkü ona daha önce hiç rastlamamışlardı. Bundan dolayı cehenneme mi gitmeleri gerekiyordu? Amerika'nın hayvanları bile dine bir meydan okuma anlamına geliyordu. Kitab-ı Mukaddes'e göre hayvanlar ilk yaratıldığında Yeryüzü Cenneti'nde yaşıyordu. Sonra her türden iki örnek Nuh'un gemisine binip kendilerini Ağrı Dağı'nda bulmuşlardı. Hem Yeryüzü Cenneti hem de Ağrı Dağı Ortadoğu'da olduğuna göre, Amerika'daki bu hayvan türleri nerden gelmiş olabilirdi? Bu tür sorular Hıristiyanlığın sarsılmasına neden oldu ve 1517'de başlayan Protestan Reformu'na katkıda bulundu.[81]

Siyasi açıdan da, Arawaklar gibi, kralları olmayan, hatta fazla hiyerarşik bir yapıya bile sahip bulunmayan uluslar Avrupalıları şaşkınlığa uğrattı. 1516'da Thomas More'un muhtemelen Peru'daki İnka İmparatorluğunu temel alan *Ütopya* adlı eseri tamamıyla farklı ve üstün bir alternatif sunarak Avrupa'nın toplumsal düzenine meydan okuma anlamına geldi. Başka sosyal filozoflar da Kızılderilileri Avrupa'nın ilkel geçmişinin canlı örnekleri olarak görüyordu; John Locke'un "Başlangıçta dünyanın tamamı Amerika'ydı" derken kastettiği de buydu. Bazı Avrupalılar siyasi görüşleri doğrultusunda, Amerikan yerli uluslarını, Avrupalı uygarlıkların kaynaklandığı daha basit ve daha iyi toplumlar olarak yüceltirken, başkaları da onları ilkel ve gelişmemiş olmakla eleştirdi. Her iki durumda da Montaigne, Montesquieu ve Rousseau'dan Marx ve Engels'e kadar birçok Avrupalı filozofun iyi toplum algıları Amerika'dan kaynaklanan fikirler yoluyla değişim geçirmiştir.[82]

---

81 Crosby, *The Columbian Exchange*, 11–12. Ayrıca bkz. Calder, *Revolutionary Empire*, 13–14; Dunan, ed., *Larousse Encyclopedia of Modern History*, 40, 67; Crone, *Discovery of America*, 184.

82 Morgan, *Nowhere Was Somewhere;* Marble, *Before Columbus*, 73–75; Calder, *Revolutionary Empire*, 13. Montaigne konusunda bkz. Lowes,

Amerika, seçkin sınıf kadar halkın da ilgisini çok çekiyordu. Shakespeare *Fırtına*'da bu evrensel çaptaki meraktan söz etmişti: "Topal bir dilenciyi rahatlatmak için bir kuruş vermezler ama ölü bir Kızılderili görmek için on kuruş vermeye hazırlar."[83] Avrupa'nın Amerika'ya duyduğu ilgi, aslında Avrupalıların kendileriyle ilgili bilinçlerinde de bir artışa neden olmuştu. Amerika ilk başlardan itibaren, Afrika'nın bile hiç olmadığı bir şekilde Avrupa'nın "tersi" olarak algılanmıştı. Bir anlamda, 1492'den önce "Avrupa" yoktu, insanlar Toscanalı veya Fransız falandı. Ne var ki, bu tarihten itibaren Avrupalılar en azından Amerikan yerlilerine kıyasla kendi aralarındaki benzerlikleri görmeye başladılar. Zaten 1492 öncesinde Avrupa'da "beyazlar" da yoktu. Atlantik Okyanusu'nun karşı kıyısından önce "Kızılderili," sonra da Afrikalı köle ticaretinin başlamasıyla Avrupalılar "beyazlar"ı bir ırk olarak ve ırkı önemli bir beşeri özellik olarak görmeye başladılar.[84] Kolomb'un kendi yazıları da ırkçılığın giderek arttığını gösterir. Kolomb Amerika kıtasının harikaları konusunda Kraliçe İsabel'i ikna etmeye çalışırken, Kızılderilileri "güçlü kuvvetli" ve "kıvrak zekâlı" olarak tanıtmıştı. Şöyle yazmıştı: "Çok güzel âdetleri var ve kralın muhteşem bir hayatı var, o kadar düzenli ki, seyretmesi çok zevkli; hafızaları da güçlü, her şeyi görmek istiyorlar, ne olduğunu ve

---

Indian Giver, 82. Ayrıca Sanders, *Lost Tribes and Promised Lands*, 208–9. Antropolog L. H. Morgan'ın Marx ve Engels üzerindeki doğrudan etkisi için bkz. Bruce Johansen, *Forgotten Founders: How the American Indian Helped Shape Democracy* (Cambridge, MA: Harvard Common Press, 1982), 122–23. Sale, *The Conquest of Paradise*. Ayrıca bkz. Crone, *Discovery of America*, 184.

83 Alıntılayan: Peter Farb, *Man's Rise to Civilization* (New York: Avon, 1969), 296. Shakespeare'in bu konuya duyduğu ilgi, *The Tempest*'ta [*Fırtına*] apaçık bellidir; Shakespeare yerli kahramanı Caliban için, Arawakların Kolomb'a söylediğine göre yamyam olan Karayip yerlilerinden ilham alır.

84 Aslında Avrupa-merkezci tanımlanmadığı takdirde Avrupa bir kıta bile değildir! Avrupa bir yarımadadır; başka kıtalar arasındaki ayrımın tersine, Avrupa ile Asya arasındaki sınır hattı keyfidir.

ne işe yaradığını soruyorlar." Daha sonra ise, savaşlarını ve yerlileri köle yapmasını haklı göstermeye çalışırken Kolomb onlardan "zalim" ve "aptal" diye söz etmiş, "âdetleri ve dinleri bizimkilerden çok farklı olan kalabalık ve savaşçı bir halk" olduklarını söylemişti.

Sömürülen veya sömürülmesi planlanan insanlar hakkında kötü düşünmek daima işe yarar. Psikolog Leon Festinger'e göre, insanın düşüncelerini eylemlerine veya planladığı eylemlere uyarlaması, "bilişsel uyumsuzluk" olarak bilinen sürecin en yaygın sonucudur. Kimse kendini kötü biri olarak görmek istemez. Makul olduğunu düşündüğümüz bir insana kötü davranmanın eylemle yaklaşım arasında neden olduğu gerilim çözüm gerektirir. Yaptıklarımızı bozamayız, gelecekte davranışlarımızı değiştirmek de lehimize olmayabilir. Bu durumda, yaklaşımımızı değiştirmek daha kolaydır.[85]

Kolomb bize Amerika kıtasındaki ilk kayda geçmiş bilişsel uyumsuzluk örneğini sunar, çünkü yerliler misafirperver olmayı bırakıp kızgın davranmaya başlayabilirdi ama zeki insanlar bu kadar kısa sürede aptallara dönüşemezdi. Dolayısıyla asıl değişen Kolomb olmalıydı.

Amerika kıtası insanların zihnini etkilemekle kalmadı. Afrikalı ve Avrupalı-Asyalı mideler de etkilendi. Dünya çapında yetiştirilen bütün tarımsal ürünlerin neredeyse yarısı aslında Amerika kıtasından çıkmıştır. Alfred Crosby Jr.'a göre Afrikalıların beslenme rejimlerine mısırı eklemeleri nüfus artışına neden oldu, bu da Amerika kıtasına yönelik Afrika köle ticaretini artırdı. Avrupalıların beslenme rejimlerine patates eklenmesi, 16. ve 17. yüzyıllarda nüfus patlamasına neden oldu, bu da Avrupalıların Amerika kıtasına ve Avustralya'ya göçünü hızlandırdı. Amerika kaynaklı gıda ürünleri İngiltere'yle Almanya'nın ve sonradan Rusya'nın öne çıkışında rol oynadı; bu Kuzeyli ulusların yükselişi,

---

85 Leon Festinger, *A Theory of Cognitive Dissonance* (Evanston, IL: Row, Peterson, 1957).

Avrupa'nın güç merkezinin Akdeniz bölgesinden uzaklaşmasına neden oldu.[86]

Kolomb'un ikinci yolculuğuna katılan gemiler Avrupa'ya döndükten bir süre sonra İspanya ve İtalya'da frengi salgını baş gösterdi. Arada nedensel bir bağlantı olması mümkündür. Öte yandan farmakolojik kullanımı Kızılderililer tarafından keşfedilmiş olan bitkilerden iki yüzden fazla ilaç elde edildi.[87]

Avrupa, Amerika kıtasının sömürülmesi sonucunda ekonomik bir değişime uğradı; önce İspanyollar, sonra da ticaret ve korsanlık yoluyla başka uluslar zenginleşti. Kolomb'un Haiti'de bulduğu altın, Meksika ve And Dağları'nda bulunan altın ve gümüşün yanında gölgede kaldı. Avrupalı dini ve siyasi liderler kısa sürede o kadar çok altın sahibi oldu ki kilise ve saraylarının tavanlarını altın yaprakla süslediler, köşelere altından heykeller diktiler ve aralarına da altından üzüm asmaları astılar. Marx ve Engels'e göre bu zenginlik "ticaret, denizcilik ve endüstriye daha önce görülmemiş bir ivme sağladı." Bazı yazarlar, kapitalizmdeki yükselişin ve endüstriyel devrimin de bundan kaynaklandığını öne sürer. Kapitalizm muhtemelen zaten gelişmekteydi ama Amerika'nın zenginliği, bu değişimde en azından önemli bir rol oynadı. Amerika'dan gelen altın ve gümüş, zenginlik ve statü ölçütü olarak toprağın yerini aldı, dünyaya kısa süre içinde hâkim olacak olan yeni tüccar sınıfını güçlendirdi.[88]

---

86 Crosby, *The Columbian Exchange*, 124–25 ve Bölüm 5; William Langer, "American Foods and Europe's Population Growth, 1750–1850," *Journal of Social History* 8 (kış 1975): 51–66; Jack Weatherford, *Indian Givers* (New York: Fawcett, 1988), 65–71; "Seeds of Change" sergisi (Washington, D.C.: National Museum of Natural History, 1991).

87 Crosby, *The Columbian Exchange*, 124–25; Lowes, *Indian Giver*, 59–60; Weatherford, *Indian Givers*, 65–71; Boyce Rensberger, "Did Syphilis Sail to Europe with Columbus and His Crew?" *Burlington Free Press*, 7/31/1992, 3D.

88 Ayrıca bkz. Williams, *Documents of West Indian History*, 1:xxxi. Karl Marx ve Fredrich Engels, "Communist Manifesto," Robert C. Tucker, ed.,

Bir zamanlar Müslüman uluslar Avrupa'yla rekabet ederken, bu yeni zenginlik İslamın gücünü sarstı. Amerikan altın ve gümüşünün neden olduğu yüzde 400 düzeyindeki enflasyon, Avrupa dışındaki çoğu ülkenin ekonomisini yıprattı ve Avrupa'nın global bir pazar sistemi geliştirmesine yardımcı oldu. Afrika zarar gördü: Amerika, Altın Sahili'nin* sunabileceğinden çok daha fazla altın ve gümüş sağladığı için Sahra Çölü üzerinden gerçekleşen ticaret çöktü. Afrikalı tüccarların elinde artık Avrupalıları ilgilendiren tek bir emtia kalmıştı: Köleler. Antropolog Jack Weatherford'un dediği gibi, "Böylece Kızılderililer gibi, Afrikalılar da Amerika'nın keşfinin kurbanı haline geldi."[89]

Alfred W. Crosby Jr., 1972'de yayınladığı *The Columbian Exchange* [*Kolomb Değiş Tokuşu*] adlı kitabında bu geniş kapsamlı değişikliklere kitabının başlığıyla aynı adı vermişti. 1990'lı yıllarda, beş yüzüncü yıldönümden dolayı bu terim büyük rağbet gördü. İlk incelediğim ders kitaplarının hiçbirinde Kolomb'un Amerika kıtasıyla temaslarının jeopolitik etkilerinden söz edilmez, ama bu kavram yavaş yavaş Amerikan tarih dersi kitaplarına giderek nüfuz etmiştir. Günümüzde çoğu kitap birçok önemli ürünün yetiştirilmesini Kızılderililere atfeder. Yazarlar ayrıca Avrupalıların (ve Afrikalıların) Amerika kıtasına besi hayvanlarının yanı sıra hastalık götürdüğünü de kabul eder. Ancak iki yönlü ve özellikle batıdan doğuya fikir alışverişi görmezden gelinmeye devam edilmektedir.

The Marx-Engels Reader (New York: Norton, 1978), 474. Weatherford, *Indian Givers*, 43, 58, endüstriyel devrimin ardında, Eski Dünya çeşitlerine göre kumaş yapımına daha elverişli olan uzun stapelli Amerikan pamuğunun yattığını öne sürer; Weatherford aynı zamanda Bolivya'da para basımı ile Karayipler'de şeker imalatının da Avrupa'da endüstriyel devrimi teşvik eden proto-fabrikalar oluşturduğuna inanır.

* Bugünkü Gana –ed.n.

89 Weatherford, *Indian Givers*, 12, 15–17. Dunan, ed., *Larousse Encyclopedia of Modern History*, 69 ve enflasyon konusunda Sale, *The Conquest of Paradise*, 236. Marx and Engels, "Communist Manifesto."

Avrupa-merkezcilik, ders kitabı yazarlarının Arap astronomlardan veya Afrikalı denizcilerden veya Kızılderili toplumsal yapıdan olsun, *Avrupa'ya yapılan* katkıları görmemesine neden olur. Bu sınırlı bakış açısına sahip olan tarih dersi kitaplarımız, bizi, zenginlikleri ve şehirleriyle İspanyolları hayran bırakan ana karadaki Kızılderili toplumlarının günümüzdeki yoksul köylüler haline nasıl getirildiğini düşünmeye teşvik etmez. Aynı zamanda, Kızılderili fikirlerinin modern dünyanın oluşumunda ne kadar önemli bir rol oynadığını takdir etme fırsatını da elimizden alırlar. Dolayısıyla öğrencilerin dünyanın neden bu şekilde geliştiğini ve Avrupa'nın (ve Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, vs. şeklindeki uzantılarının) neden dünyaya hâkim hale geldiğini anlamasını engellerler.

Bazıları, Kolomb'un burada sunulan portresini fazla olumsuz olmakla suçlar. Ben burada, Amerikan tarihi derslerine başlarken Kolomb'un –dolayısıyla da bizim– kötü olduğunu ilan etmemiz gerektiğini söylemiyorum. Ders kitaplarının, tarihin bize ahlak veya ahlaksızlık atfetmemesi gerektiğini göstermesi gerekir. Eylemlerimiz ve fikirlerimiz göz önüne alınmaksızın, sadece Amerika Birleşik Devletleri'nin bir parçası olmak bizi ahlaklı veya ahlaksız kılmaz. Tarih bundan çok daha karmaşıktır.

Durup bir kez daha düşünmeliyiz: "Biz" kimiz? Meksika'nın Amerika Birleşik Devletleri'ne kıyasla çok daha İspanyol bir kültüre sahip olmasına ve İspanyol tarihinin kahramanı Kolomb'la gurur duyması gerekmesine rağmen Kolomb onlar için bir kahraman değildir. Bu neden böyle? Çünkü Meksika aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'nden çok daha Kızılderilidir ve Meksikalılar Kolomb'u beyaz ve Avrupalı olarak görür. George P. Horse Capture şöyle yazar: "Aklı başında hiçbir Kızılderili Kolomb'un gelişini kutlamaz."[90]

---

[90] Herman J. Viola and Carolyn Margolis, ed., *Seeds of Change* (Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press, 1991), 186–207.

Kolomb'a değer vermek, Amerikan tarihine değil, beyazların tarihine özgüdür.

Kolomb'un Haiti'yi fethi, sayısız cesur imparatorluk kurucusunun ilkinin, cesaret ve hayal gücü açısından inanılmaz bir başarısı olarak görülebilir. Fakat aynı zamanda, ardında günümüze kadar ulaşmış bir soykırım ve kölelik mirası bırakmış korkunç bir vahşet olarak da düşünülebilir. Kolomb'la ilgili her iki görüş de geçerlidir; aslında Kolomb'un tarihteki önemi tam da hem cesur bir denizci hem de bir yağmacı olmasından kaynaklanır. Eğer Kolomb sadece bir denizci olsaydı, o zaman yalnızca Leif Eriksson'la rekabet ederdi. Kolomb'un eylemleri hem olağanüstü bir başarıdır hem de büyük çaplı bir sömürü anlamına gelir. Çoğu ders kitabımızda sunulan ve Kolomb'u ilahlaştıran kısa biyografik hikâyeler, öğrencileri günümüzün sömürge sonrası çağına son derece uygunsuz bir şekilde, sömürgeciliği düşüncesizce onaylamaya teşvik eder. Tarihçi Michael Wallace'ın deyimiyle Kolomb efsanesi "günümüzde dünyanın gelişmiş ve gelişmemiş bölgelerini, Kolomb'un ilk yolculuğu ile başlayan bir sürecin tarihi ürünü olarak değil de, doğal ve kesin olarak kabul etmemize izin verir."[91]

1492'yi bir kültür tarafından yapılan bir keşif olarak değil de, üç kültürün (Afrika da kısa süre içinde bu sürece dahil olacaktır) karşılaşması olarak görürsek, Kolomb'u ve Avrupalı kâşiflerle yerleşimcileri daha iyi anlayabiliriz; yeni ders kitaplarının bazıları aynen böyle yapar. *Yeni Dünya* terimi bu sorunun bir parçasıdır, çünkü aslında Amerika'da binler-

---

[91] Michael Wallace, "The Politics of Public History," Jo Blatti, ed., *Past Meets Present* (Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press, 1987), 41–42. Ayrıca bkz. Garry Wills, "Goodbye, Columbus," *New York Review of Books*, 22 Kasım 1990, 6–10. İşin ilginç tarafı, Kolomb'un beş yüzüncü yıldönümünde Birleşmiş Milletler 1990'ları "Sömürgeciliği Yok Etme Yılları" ilan eder. Bu karara bir tek Amerika Birleşik Devletleri karşı çıkar. İspanya ve eskiden sömürgeci olan Batı Avrupa devletleri bile bu yeni küresel gerçeklik karşısında çekimser kalır. Bkz. John Yewell, "To Growing Numbers, Columbus No Hero," *St. Paul Pioneer Press*, 11/10/1990.

ce yıldır insanlar yaşamaktadır. Amerika sadece Avrupalılar için yeni bir yerdi. "Keşif" terimi de sorunun bir parçasıdır; bir insanın bildiği ve sahip olduğu bir şeyi, başka biri nasıl keşfedebilir ki? Ders kitabı yazarları hâlâ bu sorunla başa çıkmaya ve sömürge tarihi ile Avrupa-merkezci dili aşmaya çalışmaktadır. Boorstin ile Kelley ilk bölümlerine şu cümleyle başlar: "Amerika'nın keşfi" –yani Kolomb tarafından keşfi– "dünya için büyük bir sürpriz oldu." Beş sayfa sonra yazarlar bu söylediklerini geri almaya çalışır: "Amerika'nın sadece Avrupalılar açısından 'keşfedilmesi' gerekiyordu, çünkü milyonlarca Amerikan yerlisi zaten orada yaşıyordu!" Ne var ki, söylenen sözleri geri almaya çalışmak işe yaramaz. Boorstin ile Kelley'nin yaklaşımı, kültürler arası bir karşılaşma değil de, beyaz olmayanların beyazlar tarafından keşfedilmesi üzerine kuruludur. O kadar Avrupa-merkezcidirler ki, Amerika'yı "keşfetmesi" gereken insanlar arasında "Afrika ve Asya insanları"nı saymadıklarının farkında bile değiller.

Bu önemsiz bir konu değildir. Kelimeler önemlidir, politikaları etkileyebilir, hatta gerekçelendirebilirler. ABD Yüksek Mahkemesi Başyargıcı John Marshall, 1823'te Çerokilerin "iskân"dan dolayı Georgia'daki toprakları üzerinde bazı hakları bulunduğuna ama beyazların "keşif"ten dolayı daha üstün haklara sahip olduğuna karar verir. Ancak Marshall, Kızılderililerin Georgia'yı keşfetmeden nasıl iskân etmeyi başardıklarını anlatmaz.[92]

Aslında keşif sürecinin kendisi çok ırklı ve çok kültürlüdür. Afrika'nın etrafını dolaşan Prens Henrique'nin kaptanlarına Afrikalı rehberler yardımcı oldu.[93] 1492 yılının Noel

---

92 *Johnson, M'Intosh'a karşı;* bkz. Robert K.Faulkner, *The Jurisprudence of John Marshall* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1968), 53; ve Bruce A. Wagman, "Advancing Tribal Sovereign Immunity as a Pathway to Power," *University of San Francisco Law Review* 27, no. 2 (Kış 1993): 419–20.

93 Roy Preiswerk ve Dominique Perrot, *Ethnocentrism and History* (New York: NOK, 1988), 245–46.

gününde Kolomb yardıma ihtiyaç duydu, çünkü *Santa Maria* Haiti yakınlarında karaya oturmuştu. Kolomb en yakınlardaki Arawak kasabasından yardım istedi ve "kasaba halkı... birçok kocaman kanoyla" yardıma yetişti. Kolomb şöyle devam etmişti: "Güverteyi kısa sürede boşalttılar ve [şef], mallarımızın konup gözetim altında tutulacağı evler boşaltılana kadar onların sarayın yanına konmasını sağladı."[94] Kolomb'un son yolculuğunda gemisi batınca, Haiti'den İspanyollar gelip onu kurtarana kadar Arawaklar *onu ve* sayısı yüzü aşan mürettebatını bir yıl boyunca ağırladı.

Bu iş böyle sürdü. Kanadalı bir Kızılderili olan William Erasmus'un belirttiği gibi, "Büyük insanlar olarak gördüğümüz kâşifler çaresiz insanlardı. Yollarını kaybeden çocuklar gibiydiler, onlara halkımız yardımcı oldu."[95] Cartier'nin adamları 1535'te Montreal yakınlarında iskorbüte yakalandığı zaman onları Amerikan yerlileri tedavi etti. 1579'da Francis Drake'in dünyanın çevresini dolaşabilmesi için gemisi *Golden Hind*'ı tamir ettiler. Lewis ile Clark'ın Pasifik'teki Kuzeybatı seferi sayısız Amerikan yerli kabilesi sayesinde gerçekleşti ve Sacagawea ile Toby adlı iki Şoşoni rehber onlara tercümanlık yaptı. Amiral Peary Kuzey Kutbu'nu keşfettiğinde oraya ilk ulaşan kişi muhtemelen, Avrupa kökenli Amerikalı olan Peary veya asistanı, Afrika kökenli Amerikalı olan Matthew Henson değil, bu seferin tamamının kaderini ellerinde tutan, kadınlı erkekli dört İnuit rehberdi.[96] Tarih

---

94 Kolomb'u alıntılayan: Sale, *The Conquest of Paradise*, 116; ayrıca bkz. 201.

95 John Burns, "Canada Tries to Make Restitution to Its Own," *New York Times*, 01/09/1988.

96 Cartier konusunda bkz. Virgil Vogel, *This Country Was Ours* (New York: Harper and Row, 1972), 38. Drake konusunda bkz. Weatherford, *Indian Givers*, 30. Lewis ve Clark konusunda bir tek *American History* başarının Kızılderili rehberlerine ait olduğunu belirtir. Kuzey Kutbu'na ilk ulaşanın Henson olduğu konusunda bkz. Romeo B. Garrett, *Famous First Facts About the Negro* (New York: Arno, 1972), 68–69. Bazıları Peary'nin keşif seferinin Kuzey Kutbu'na hiç ulaşmadığını iddia eder; eğer ulaştıysa, kimin oraya önce ulaştığını artık belirleyemeyiz. İşin ilginç tarafı, Peary de Henson da bu sefer sırasında yerli kadınlarla birer çocuk sahibi olur-

kitaplarımız bu gibi yardımlardan söz etmez, kâşifleri bir zamanlar Rodos'ta bulunan Rodos Heykeli [Colossus] gibi dünyaya hükmeden gururlu Batılı fatihler gibi tasvir ederler.

Ders kitaplarımız, en azından MÖ 6000'lerden 20. yüzyıla kadar siyahilerin keşiflerde oynadığı rolleri gizlediği sürece, bizi Avrupa'yı ve uzantılarını her türlü bilginin ve zekânın merkezi olarak görmeye teşvik ederler. "Keşfetme" terimi kullanıldığı sürece, beyazların tek önemli ırk olduğu ima edilir. Kolomb'un seferlerinin her iki yönünü öğretmek yerine, onu yüceltmekle yetindikleri sürece bizi Batılı beyazların başkalarını sömürme sürecini inceleme yerine, onunla özdeşleşmeye teşvik ederler.

Arka sayfanın sol taraftaki sütununda Kolomb'la ilgili sayıları çığ gibi artan "temelsiz efsaneden" biri yer alır.[97] Sağ taraftaki sütunda ise aynı dönemde Arawak bir *cacique*'nin [lider] Haiti'den Küba'ya kaçışının anlatımı yer alır.

Okurlar, soldaki bölümün bir Amerikan tarih dersi kitabından –bu örnekte, *American Adventure*– alındığını anlamıştır. Bu olay büyük bir ihtimalle gerçekleşmediğinden, bir ders kitabına dahil edilmesini savunmak zordur. Anlatım içindeki rolünü incelemek, bu kitaba neden dahil edildiğini anlamanın yollarından biridir. Melodramatik bir olaydır, en sonunda her şeyin düzeleceğinden eminsek de, hafif bir gerilim yaratır. Bu bölüm Kolomb'un girişimiyle özdeşleşmemizi teşvik eder, bir katıra binmiş, üstü başı perişan Kolomb'u mazlum gibi gösterir, böylece onun tarafını tutarız.

---

lar. 1987'de seksen yaşında olan bu oğulları, Peary'yle Henson'ın "meşru" çocuklarıyla bir araya gelir. Bu adamların annelerinin bu seferlerdeki rolleri de ilk defa ortaya çıkar. Bkz. "Discoverers' Sons Arrive for Reunion," *Burlington Free Press*, 01/05/1987; ayrıca Susan A. Kaplan'ın önsözü, Matthew Henson, *A Black Explorer at the North Pole* (Lincoln: University of Nebraska Press, 1989). Wallace, Wallechinsky ve Wallace, *Significa*, 17–18, Henson konusunda güzel ve kısa bir anlatım sunar. Peary'nin İnuitleri nasıl istismar ettiği, hatta "bilimsel suç" işlemekle suçlandığı konusunda bkz. Michael T. Kaufman, "A Museum's Eskimo Skeletons and Its Own," *New York Times*, 21/08/1993, 1, 24.

97 Sale, *The Conquest of Paradise*, 238.

Bir katıra binmiş bir adam İspanya'da tozlu bir yolda ağır ağır ilerliyordu. Sırtında eski püskü bir pelerin vardı. Yüzü genç duruyordu ama kızıl saçları ağarmaya başlamıştı. 1492 yılının başlarıydı ve Kristof Kolomb İspanya'dan ayrılmaktaydı. İspanya kralı ile kraliçesi onun gemi talebini iki kez reddetmişti. Onların onayını almak için hayatının beş yılını harcamıştı. Şimdi Fransa'ya gidiyordu. İhtiyacı olan gemileri belki de ona Fransa kralı verecekti. Kolomb arkasında bir nal sesi duydu. Dönüp yola baktı. Bir atlı ona doğru geliyordu. Atlı ona bir mesaj verdi, Kolomb da katırını geri çevirdi. Mesaj İspanya kralı ile kraliçesinden gelmişti, ona geri dönmesini emrediyorlardı. Kolomb'a istediği gemileri vereceklerdi.	İspanyolların yaklaştığını duyan [*cacique*] bir gün halkını toplayarak onlara İspanyolların *Hispanyola* halkına uyguladığı zulmü hatırlattı. "Neden bize zulmediyorlar, biliyor musunuz?" Şöyle cevap verdiler: "Çünkü kötü kalpli ve zalimler." *Cacique* şöyle dedi: "Neden yaptıklarını söyleyeyim; çünkü efendilerini çok seviyorlar. Kim olduğunu size göstereceğim." Palmiye yapraklarından yapılmış, altın dolu küçük bir sepet gösterip şöyle dedi: "Taptıkları ve hizmet ettikleri efendileri bu işte... Efendilerini elde etmek için bize acı çektiriyorlar, bize zulmediyorlar, onun için kardeşlerimizi, ailelerimizi, halkımızı öldürdüler... Hıristiyanların efendilerini hiçbir yere saklamayalım, bağırsaklarımıza bile saklasak, onu içimizden çekip çıkarırlar; dolayısıyla onu bu nehre, suyun içine atalım ki, nerede olduğunu hiç bilemesinler." Bunun üzerine, altını nehre attılar.[173]

Sağ taraftaki bölüm ise, bu hikâyeyi Küba'daki Arawaklardan duyduğu anlaşılan Las Casas'a aittir. Katırlı hikâyenin tersine, *cacique*'nin hikâyesi bize önemli gerçekler sunar: İspanyollar altın arıyor ve Kızılderilileri öldürüyorlardı, Kızılderililer de kaçıyor ve direniyordu (Küba'da bir süre silahlı direniş göstermeye çalışan *cacique* daha sonra "çalıların içine" kaçtı. İspanyollar birkaç hafta sonra onu yakalayıp diri diri yaktı). Her halükârda hiçbir tarih dersi kitabı *cacique*'in hikâyesine veya ona benzer başka hiçbir hikâyeye yer vermez. Böyle yapsalardı, yerlilerin tarafını tutmamıza neden olabilirlerdi. Yazarlar, Arawakların isimlerini ve hikâyelerini

sunmaktan kaçınmak ve onların bakış açılarını görmezden gelmekle Kızılderilileri "ötekileştirmiş" olurlar. Okurların Kızılderililerin başına gelen korkunç olayları düşünmesine gerek yoktur, çünkü Kızılderililer hiçbir zaman bir kimliğe sahip birer insan olarak sunulmaz. Anlaşılan şu ki, ders kitaplarının kendileri de bilişsel uyumsuzluk uygular.

Sağ taraftaki bölümü kapsama almamak, sol taraftaki bölümü dahil etmek, muhtemelen doğru olan şeyleri kapsama almayıp, pek de olası olmayanları dahil etmek – sömürgeci tarih budur. Kolomb'un bütün Amerikan tarih dersi kitaplarına hâkim olan hikâyesi budur işte. Ancak dünyanın dört bir tarafında Avrupalılar tarafından "keşfedilmiş," fethedilmiş, "uygarlık götürülmüş" ve sömürgeleştirilmiş olan uluslar günümüzde –en azından siyasi olarak– bağımsızdır. Avrupalılar ve Avrupa asıllı Amerikalılar artık yerlilere hükmeder gibi onlara hükmedemezler, dolayısıyla kendilerini ahlaki ve teknolojik açıdan üstün olarak görmeye son vermeleri gerekir. Kolomb'la ilgili tarihin yeni ve daha doğru versiyonu –ki bu ders kitaplarının sadece birinde (*The Americans*) sunulmuştur– bu değişime destek sağlayabilir.

Tabii ki tarihin bu yeni versiyonu Kolomb'u günümüz standartları açısından yargılamamalıdır. Örneğin 1493'te dünya köleliğin yanlış olduğuna henüz karar vermemişti. Bazı Kızılderili ulusları, diğer Kızılderilileri köleleri haline getirmişti. Afrikalılar başka Afrikalıları köleleri yapmıştı. Avrupalılar da başka Avrupalıları köleleştirmişti. Kolomb'u, herkesin yaptığı şeylerden dolayı eleştirmek mantıksız olur.

Ancak o dönemde yaşamış bazı İspanyollar –örneğin Bartolomé de Las Casas– Kolomb'un Haiti'ye dayattığı köleliğe, topraklara el konmasına ve insanların zorla çalıştırılmasına karşıydı. Başlangıçta bir maceraperest ve çiftlik sahibi olan Las Casas daha sonra taraf değiştirdi, yerlileri azat etti, rahip oldu ve Kızılderililere daha insanca davranılması için mücadele etti. Kolomb ve başka Avrupalılar Kızılderililerden üstün olduklarını iddia ederken, Las Casas Kızılderililerin

herkes gibi sezgileri olan, akılcı insanlar olduğunu öne sürdü. Başka tarihçiler, Kolomb'un başlattığı Kızılderili köle ticaretini görmezden gelmeye veya savunmaya çalışırken, Las Casas bu faaliyeti "Tanrı'ya ve insanlığa karşı işlenmiş en affedilmez suçlardan biri" ilan etti. Las Casas İspanya'yı Kızılderili köleliğine karşı yasalar benimsemeye teşvik etti.[98] Bu yasalar, Arawaklara bir yardımı dokunamayacak kadar geç benimsendiyse ve genelde hiçe sayıldıysa da, bazı Kızılderililerin hayatta kalmasına yardımcı olmuştur. Las Casas, ölümünden yüzyıllar sonra bile tarih üzerinde etkili olmaya devam etti: Örneğin Simon Bolivar, 1810 ile 1830 arasında Latin Amerika'nın İspanyol hâkimiyetinden kurtulmasını sağlayan isyanları savunmak için Las Casas'ın yazılarından yararlandı.

Tarih dersi kitapları, Arawakları görmezden gelmekle Amerikan yerlilerini rencide eder. Kolomb'tan önce Afrikalıların ve Fenikelilerin olası seferlerinden söz etmemekle Afrika kökenli Amerikalıları rencide eder. Tarih dersi kitaplarımız sadece beyaz oldukları için, de Soto gibi kâşifleri yüceltmekle tüm siyahileri ve Kızılderilileri rencide eder. Las Casas'ı görmezden gelmekle hepimizin özdeşleşebileceği ilginç, idealist bir insanı görmezden gelmiş olur. Kolomb'u yüceltmekle, bizi zalimlerle özdeşleşmeye teşvik eder. Ders kitapları, Avrupalıların dünyaya hâkim olmasının sebeplerini ve süreçleri görmezden gelerek, amacı bizi önemli meselelerden habersiz bırakmak olan bir tarih sunar. Fakat belki de en kötüsü, ders kitapları Kolomb'u dindar bir kahraman olarak tanıtmakla herkese sıkıcı gelen, gururlandırma amaçlı bir tarih sunar.

---

98 Las Casas'ı alıntılayan: J. H. Elliot, *The Old World and the New* (New York: Cambridge University Press, 1970), 48; Las Casas, *History of the Indies*, 289; John Wilford, *The Mysterious History of Columbus* (New York: Alfred A. Knopf, 1991), 40. Las Casas, Kızılderili kölelerin yerini Afrikalı kölelerin almasını önerdiği için haklı olarak eleştirilir. Ancak sonradan bu görüşünden vazgeçer ve "siyahilerin köleliğinin Kızılderililerin köleliği kadar adaletsiz olduğu" sonucuna varır (*History of the Indies*, 257).

3. İLK ŞÜKRAN GÜNÜYLE İLGİLİ GERÇEKLER

Şükran Günü konusundaki standart anlatımın zerre kadar hakikat, tarihi doğruluk veya kültürler arası idrak içermediğini göz önüne alırsak, nasıl oluyor da bu anlatım bu kadar kök salmış olabiliyor? Tarihi haklı çıkarmak için kurbanları sürekli olarak sömürmek ve aşağılamak Amerikan ruhu için bir zorunluluk mu?

—MICHAEL DORRIS[1]

Avrupalı kâşiflerle istilacılar, üzerinde insanların yaşadığı topraklar keşfederler. Eğer el değmemiş bir doğa söz konusu olsaydı günümüzde de muhtemelen hâlâ öyle olurdu, çünkü 16. ve 17. yüzyıllarda Avrupa'nın ne teknolojisi ne de sosyal düzeni, evden binlerce kilometre uzaktaki sömürgeleri idame ettirme kapasitesine sahip değildi.

—FRANCIS JENNINGS[2]

Avrupalıların Amerika'yı keşfedebilmesinin nedeni, askeri dehaları, dini dürtüleri, hırsları veya açgözlülükleri değildi. Orayı fethetmek için kasıtlı biyolojik savaşa başvurdular.

—HOWARD SIMPSON[3]

Böyle şeylerden söz etmek insana acı veriyor. Ancak atalarımız bilge, dindar ve samimi olmalarına rağmen, Hıristiyan merhameti açısından zan altındaydılar; aslında tarih alanında, ne pahasına olursa olsun, hakikatin kutsal sayılması gerekir... Özellikle de hakikati aramak amacıyla ilerlemek yerine atalarımızın en ufak bir çıplaklığını örtmek için gerisin geriye yürümekten gurur duyan dar görüşlü ve faydasız vatanseverliğe karşı...

—ALBAY THOMAS ASPINWALL[4]

---

1 Michael Dorris, "Why I'm Not Thankful for Thanksgiving" (New York: Council on Interracial Books for Children *Bulletin* 9, no. 7, 1978): 7.

2 Francis Jennings, *The Invasion of America: Indians, Colonialism, and the Cant of Conquest* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1975), 15.

3 Howard Simpson, *Invisible Armies: The Impact of Disease on American History* (Indianapolis: Bobbs-Merrill, 1980), 2.

4 Albay Thomas Aspinwall'u alıntılayan: Jennings, *The Invasion of America*, 175.

Son yıllarda yüzlerce üniversite öğrencisine, "Amerika Birleşik Devletleri olarak bildiğimiz ülkeye ilk yerleşimciler ne zaman geldi?" diye sordum. Bu cümle, bu soruyu sormanın cömert bir yoludur; "olarak bildiğimiz" denince, tabii ki Amerika Birleşik Devletleri'nin kurulmasından önceki yerleşim tarihi kastediliyor. Başlangıçta, öğrencilerin MÖ 30.000 veya Kolomb öncesi başka bir tarih vereceğini düşünürdüm – daha doğrusu umardım.

Fakat durum öyle değildi. Hepsi fikir birliğine varmış gibi, "1620" dedi.

Tabii ki öğrencilerimin kafası, Amerika'nın kökeni ve ilk Şükran Günü efsanesiyle doldurulmuştu. Ders kitapları, bu ilkel efsanenin pazarlamacıları arasındadır.

Sorun kısmen *yerleşme* kelimesiyle ilgilidir. Bir öğrencim bana "yerleşimciler"in beyaz olduğunu söylemişti. Kızılderililer buraya "yerleşmemişti." *Yerleşme* kelimesini yanlış anlayan bir tek öğrenciler değildir. Plymouth kolonisini ziyaretçilere anlatan filmde, "beyazların vahşi doğayı uygar hale getirmek için çalıştıkları" denir. Bir Şükran Günü hafta sonunda, Özgürlük Heykelinde bir rehberin "vahşi doğu kıyısını iskân eden" Avrupalı göçmenlerden söz edişini dinledim. Ancak göreceğimiz üzere, Kızılderililer New England'a zaten yerleşmiş olmasaydı, Avrupalıların işi çok daha zor olurdu.

Amerika'nın yerleşim tarihine Pilgrimlerle başlamak, hem Kızılderilileri hem de İspanyolları görmezden gelmek demektir. "Amerika Birleşik Devletleri olarak bildiğimiz ülkenin" yerli olmayan ilk yerleşimcileri, yerleşim girişimlerinden vazgeçen İspanyolların 1526'da buradan ayrılırken Güney Carolina'da bıraktıkları Afrikalı kölelerdir. 1565'te İspanyollar Florida'da, St. Augustine'e yerleşmiş olan Fransız Protestanları katlederek buraya kendi kalelerini inşa etti. 1565 ile 1568 yılları arasında İspanyollar Carolina bölgesinde keşif seferleri yürütüp çeşitli kaleler inşa etti; ancak bu kaleler daha sonra Kızılderililer tarafından yakıldı.

İlk Pilgrimler aslında dini özgürlüklerini yaşamak amacıyla daha sonra yeni bölgelerde keşifler yürüten bazı İspanyol yerleşimcilerdir; nitekim İspanyol Yahudileri 1500'lü yılların sonlarında New Mexico'ya yerleşmiştir.[5] Çok az Amerikalı, San Francisco'dan Arkansas'a, Natchez'den Florida'ya kadar Amerika'nın üçte birinin "Amerikalı"dan daha uzun bir süre İspanyol olduğunu ve daha Amerikan Devrimini gerçekleştirenlerin ilk atası İngiltere'den ayrılmadan önce İspanyolların burada yaşadığını bilmez. Ayrıca İspanyol kültürü Amerika'nın doğusu üzerinde kalıcı bir etki bırakmıştır. İspanyollar Doğu Amerika'ya atları, sığırları, koyunları, domuzları ve söz dağarcığı –*mustang*, *bronco*, *rodeo*, *lariat*, vs– dahil olmak üzere kovboy kültürünün ana unsurlarını getirmiştir.[6] İspanyollardan kaçıp Amerika'ya yayılan atlar, Ova Kızılderilileri arasında yeni bir kültürün hızla yayılmasına neden olmuştur. James Axtell şöyle yazmıştı: "Bir ders kitabının geleneksel Ooğu kolonilerini ele almadan önce konuya Batı Yakası'ndan başlaması ne kadar umut verici olurdu."

Peki ama neden böyle yapmazlar? Belki de ders kitabı yazarlarının çoğu WASP (*White Anglo-Saxon Protestant* – Beyaz Anglo-Sakson Protestan) olduğu için bu böyle. Benim incelediğim on sekiz kitabın, Bauer ile Berkin'den Williams ile Wood'a kadar uzanan kırk altı yazarının sadece iki tanesinin soyadı İspanyol asıllı: *Challenge of Freedom*'un yazarlarından Linda Ann DeLeon ve *The Americans*'ın yazarlarından J. Klor de Alva. Bu iki yazarın kitaplarının "günümüzde Amerika Birleşik Devletleri olan topraklardaki" ilk İspanyol

---

5 Kathleen Teltsch, "Scholars and Descendants Uncover Hidden Legacy of Jews in Southwest," *New York Times*, 11/11/1990, A30; "Hidden Jews of the Southwest," *Groundrock* (Spring 1992).

6 Alfred W. Crosby Jr., *The Columbian Exchange: Biological and Cultural Consequences of 1492* (Westport, CT: Greenwood, 1972), 83. Kovboy kültürümüzün İspanyol kökeni, bu kültürün Arjantin'in *gaucho* geleneğiyle olan benzerliklerini açıklar.

yerleşimlerini başka kitaplara göre daha eksiksiz bir şekilde sunması, hatta İspanyolların *Carolina* bölgesinden Meksika Körfezi'ne, San Diego'dan San Francisco'ya kadar uzanan misyon merkezlerinden söz etmesi tesadüf olamaz.[7] Bizim yaşam süremizde, Amerika Birleşik Devletleri'nin okul çağındaki nüfusunun çoğunluk-azınlık şeklinde olacağı anlaşılıyor, çünkü Hispanik, Afrika ve Asya kökenliler ile Amerikan yerlileri yüzde 51'i geçecek. O zaman tarih kitapları –muhtemelen uzun uzun düşünüp taşındıktan ve dövündükten sonra– İspanyol kökenlerimize biraz daha yer ayıracaktır, ki zaten böyle yapmaları gerekirdi. Fakat şimdilik İspanyollara *davetsiz misafir*, İngilizlere ise yerleşimci gözüyle bakılmaktadır.[8]

Bu ülkenin tarihine 1620'de başlanınca, 1614 yılında günümüzde Albany olarak bilinen bölgede yaşayan Hollandalılar da görmezden gelinmiş olur. Aslında bir tek İngilizlere gerçek yerleşimci gözüyle bakılacaksa bile, 1620 ilk kalıcı İngiliz yerleşiminin tarihi bile değildir, çünkü 1607'de Londra Şirketi Virginia'nın Jamestown kentine yerleşimci göndermiştir.

Yine de bunlar önemli değil, çünkü "Amerika Birleşik Devletleri olarak bildiğimiz ülke"nin efsanevi kökeni, 1620 yılına ve Plymouth Rock'a dayanır. *American Tradition*'daki anlatım şöyledir:

> Pilgrimler bir süre etrafı keşfettikten sonra ilk yerleşim yerleri olarak Plymouth Harbor ve çevresini seçti. Fakat bu bölgeye aralık ayında ulaştıkları için New England'ın kış şartlarına hazır değillerdi. Ancak onlara onlara yiyecek veren ve mısırın nasıl yetiştirildiğini öğreten dostane Kızılderililerden destek gördüler. Havalar ısınınca koloniciler tohum ekti, balığa ve ava

---

7 Yeni *Pageant* da İspanyol yönetimine daha çok yer vermeye başlamıştır.

8 James Axtell, "Europeans, Indians, and the Age of Discovery in American History Textbooks," *American Historical Review* 92 (1987): 630.

çıktı, bir sonraki kışa hazırlandı. İlk ürünlerini topladıktan sonra da Kızılderili dostlarıyla beraber ilk Şükran Günlerini kutladı.[9]

Öğrencilerim ayrıca Pilgrimlerin dini inançlarından dolayı İngiltere'de zulüm gördüğünü ve Hollanda'ya göç ettiğini hatırlar. Öğrencilerime göre Pilgrimler *Mayflower* gemisiyle Amerika'ya ulaştı ve günümüzdeki Anayasa'nın öncüsü olan Mayflower Sözleşmesi'ni hazırladı. Onlara her mısır tarlasına gübre olarak küçük bir balık koyup verimi artırmayı öğreten Squanto'yla tanışana kadar zorluk içinde yaşadılar. Ancak öğrencilerime salgın hastalıkları sorduğumda, bana boş boş bakarlar. "Ne salgını? Kara Veba mı?" İç geçirerek hayır derim, o ondan üç yüzyıl önceydi.

Ancak Kara Veba bu konuya gerçekten de yararlı bir giriş sağlar. William Langer'e göre, Kara (veya Hıyarcıklı) Veba "hiç şüphesiz insanlığın başına gelmiş en korkunç felaketti."[10] 1348 ile 1350 yılları arasında muhtemelen Avrupa nüfusunun yüzde 30'unun ölümüne neden oldu. Ancak bu feci sonuçlarına rağmen, hastalığın kendisi bu korkunç dönemin sadece bir unsurunu oluşturdu, çünkü Langer'e göre, "Ortaçağda neredeyse herkes vebayı, Tanrı'nın günahkâr insanlara verdiği bir ceza olarak görüyordu." Çiftçiler kıyamet gününün yaklaştığını düşünerek ekim yapmadı. Birçok insan kendini içkiye verdi. Toplumsal ve ekonomik krizler, hastalığın kendisi kadar çok ölüme yol açmış olabilir. Avrupa kültürünün tamamı hastalığın etkisi altındaydı; korku, ölüm ve suçluluk duygusu sanat alanında temel motifler haline gelmişti. Avrupa 17. yüzyıl sonlarına kadar tifo, frengi ve grip gibi daha az etkili çeşitli salgınlara maruz kalmaya devam etti.[11]

---

9 Bu bölüm genel anlamda doğrudur ama 1620-21 kışı çok sert geçmez, ancak muhtemelen İngilizleri şaşırtmaz; Kızılderililerin ilkbahara kadar onlara yardım sağlamasına gerek olmaz.

10 William Langer, "The Black Death," *Scientific American*, February 1964.

11 A.g.e.; ayrıca bkz. William H. McNeill, *Plagues and Peoples* (Garden City, NY: Doubleday, 1976), 166–85.

Avrupa ve Asya'nın daha sıcak bölgeleri ile Afrika, tarih boyunca birçok hastalığın üreme alanını oluşturmuştur. İnsanlar tropik bölgelerde evrim geçirdi; hastalıkların evrimi de onlarla birlikte gerçekleşti. İnsanların daha serin iklim bölgelerine geçişi ancak bedenlerini daha sıcak tutan kültürel icatlar –giysi, sığınak ve ateş– sayesinde olabildi. Ömürlerinin bir kısmını kendilerini ağırlayan insanların dışında geçirmek zorunda olan mikroplar Kuzey Avrupa ile Asya'nın şartları ile başa çıkmakta zorluk çekti.[12] Arkeologların genel görüşü doğruysa, insanlar, sular çekilince ortaya çıkan Bering Boğazı'ndan karşıya, Amerika'ya geçtiğinde, iklim ve fiziksel şartlardaki değişim, kuzeye, Afrika'ya doğru gerçekleşen uzun süreli göçü atlatmış olan en dirençli parazitler için bile bir tehdit teşkil etmişti. İlk göçmenler, buz gibi bir iklimde bir arınma sürecinden sonra Amerika'ya ulaştı. Dolayısıyla Batı yarıküreye ulaşan ilk yerleşimciler, büyük ihtimalle dünya üzerinde o ana veya günümüze kadar çoğu başka insanın olduğundan daha sağlıklıydı. Onlara uzun zamandır eşlik etmiş olan hastalıkların böyle bir yolculuktan sağ çıkmasına imkân yoktu.[13]

Aynı şey bazı hayvanlar açısından da söz konusuydu. Batı yarıkürede yaşayan insanların, 1492'den sonra Avrupalıların ve Afrikalıların gelişlerine kadar inekleri, domuzları, atları, koyunları, keçileri veya tavukları yoktu. Şarbondan tüberküloza, koleradan streptokoka, mantar hastalıklarından çeşitli çiçek türlerine kadar birçok hastalık, insanlarla besi hayvanları arasında değiş tokuş edilerek bulaşır. Ancak Batı

---

12 William H. McNeill, "Disease in History," Vermont Üniversitesinde konferans, 10/18/1988. Mikrop ve bakteri terimlerini daha genel anlamda, viral ve bakteriyel patojenleri kapsayacak şekilde kullandım.

13 Crosby, *The Columbian Exchange*, 34. Her ne kadar insanlar soğuğa maruz kalınca zatürree veya başka hastalıklara yakalanırlarsa da, hastalanmalarının nedeni soğuğun kendisi değil, bedensel savunma sistemlerinin soğukta zayıflamasıdır. Zatürree ve başka patojenler buzlu göller veya karla kaplı tepelerde saklanmaz, bizim içimizde ve üzerimizde, sıcak olan yerlerde yaşarlar.

yarıkürenin ilk yerleşimcileri besi hayvanlarına sahip olmadığından, onlardan herhangi bir hastalık da kapmadılar.[14]

Avrupa ile Asya'yı sağlıksız kılan bir başka faktör daha vardı, o da sosyal yoğunluktu. Hastalığa yol açan organizmaların hayatta kalmak için sürekli olarak üzerinde yaşayacakları yeni canlılara ihtiyacı vardır. Bu gereksinimin en çok hissedildiği hastalık, insan vücudunun dışında hayatta kalamayan çiçek hastalığıdır. Ancak bu organizma bu coşkuyla genelde kendisini ağırlayan canlıyı öldürür. Dolayısıyla hastalık düzenli aralıklarla yeni kurbanlara gereksinim duymakla kendi ikilemini yaratır. Çeşitli grip virüslerinin de hayatta kalması için yayılması gereklidir, çünkü kurbanları hayatta kaldığı takdirde ya birkaç haftalık ya da hayat boyu bağışıklık kazanırlar.[15] Nevada'daki Payut Kızılderilileri gibi yalıtılmış çekirdek aileler ve daha geniş aileler halinde yaşayan küçük ölçekli topluluklar, Kolomb sonrası dönemde kentsel komşularından bulaşan çiçek salgınlarına maruz kaldı, ancak böyle bir organizmanın uzun süre hayatta kalmasına izin vermediler.[16] Köylerde bile yeterli sosyal yoğunluk söz konusu değildi. Köy sakinleri günde üç yüz kişiyle karşılaşsa bile bunlar genelde aynı üç yüz kişi olurdu. Aynı

---

[14] Peter Farb, *Man's Rise to Civilization* (New York: Avon, 1969), 42–43; Hubbert McCulloch Schnurrenberger, *Diseases Transmitted from Animals to Man* (Springfield, IL: Charles C. Thomas, 1975); ayrıca bkz. Alfred W. Crosby Jr., *Ecological Imperialism: The Biological Expansion of Europe, 900–1900* (New York: Cambridge University Press, 1976), 31. And dağlarında yaşayanların lamaları vardı; ama 1492'den sonraki Avrupa ve Afrika kökenli salgınların başka yerlere göre burada daha az yıkıma yol açmasından anlaşıldığı üzere, And dağları, lamalar veya insanlar arasında hastalıkların yayılmasına izin vermeyecek derecede yüksek ve soğuk olabilir.

[15] McNeill, "Disease in History"; Crosby, *The Columbian Exchange*, 37; Henry Dobyns, *Their Number Become Thinned* (Knoxville: University of Tennessee Press, 1983).

[16] Crosby, *Ecological Imperialism*, 38–39, çiçek salgınlarının her seferinde, hatta her nesilde nüfusun büyük kısmının ölümüne yol açabileceğini iddia eder.

kişilerle sürekli temas içinde olmak, ne beşeri kültür, ne de mikrop kültürü açısından yeni insanlarla tanışmanın getirdiği aynı sonuçları doğurmaz.

Amerika'nın bazı bölgelerinde ise sosyal yoğunluk yeterli düzeydeydi.[17] İnkaların yolları Kuzey Ekvador'dan Şili'ye kadar kasabalar arasında bağlantı sağladı.[18] Bin beş yüz ila iki bin yıl önce Illinois'deki Cahokia'nın nüfusu kırk bin kadardı. Ticaret yolu, Büyük Göller bölgesini Florida'ya, Rocky Dağları'nı şimdi New England olarak bilinen yere bağlardı.[19] Dolayısıyla burada söz konusu olan, yalıtılmış "ilkel" topluluklar değildir. Ancak Avrupa, Afrika ve Asya'da geçerli olan sosyal yoğunluk, Batı yarıkürenin büyük kısmında geçerli değildi. Ve sokaklarında kanalizasyonun aktığı Londra ile Kahire gibi hastalık yuvaları Batı yarıkürede hiç yoktu.

Amerika'da fazla hastalığın olmaması kısmen bölge sakinlerinin temel hijyen kurallarını uyguluyor olmasından da kaynaklanıyordu. Kuzey Avrupa ve İngiltere'de yaşayanlar, sağlıklı bir şey olmadığına inandıklarından fazla yıkanmazdı ve görgüsüzlük olduğuna inandıklarından da giysilerinin hepsini çıkarmazdı. Kızılderililere göre Pilgrimler kötü kokuyordu. Squanto'nun biyografisini yazan Feenie Ziner'a göre, "Squanto onlara yıkanmayı öğretmeye çalıştı ama başarılı olamadı."[20]

---

17 McNeill, *Plagues and Peoples*, 201.

18 Gregory Mason, *Columbus Came Late* (New York: Century, 1931), 269–70.

19 Farb, *Man's Rise to Civilization*, 268. Ayrıca bkz. Jennings, *The Invasion of America*, 86; Crosby, *Ecological Imperialism*, 210.

20 Feenie Ziner, *Squanto* (Hamden, CT: Linnet Books, 1988), 141. Ayrıca bkz. Jennings, *The Invasion of America*, 48–52; Robert Loeb Jr., *Meet the Real Pilgrims* (Garden City, NY: Doubleday, 1979), 23, 87; ve Warren Lowes, *Indian Giver* (Penticton, British Columbia: Theytus, 1986), 51. Böyle davranan bir tek Pilgrimler değildi; Jay Stuller'e göre ("Cleanliness," *Smithsonian* 21 (February 1991): 126–35) Kraliçe İsabel hayatında sadece iki defa – biri doğduğu zaman, diğeri de evlenmeden önce – banyo yapmış olmakla böbürlenirdi.

Bütün bunlardan dolayı, Kolomb'dan önce Kuzey ve Güney Amerika'nın sakinleri (Avustralya aborijinleri ve birbirlerinden uzak Pasifik adalarının halkları gibi) "olağanüstü derecede sağlıklı bir ırktı."[21] Öte yandan sonlarını getiren de sağlıkları oldu, çünkü genetik olarak veya çocukluk hastalıkları yoluyla, Avrupalıların ve Afrikalıların onlara getireceği mikroplara karşı direnç oluşturamamışlardı.

1617'de, yani Pilgrimler Amerika'ya ulaşmadan hemen önce, New England'da bir salgın yaşandı. İngiliz ve Fransız balıkçılar onlarca yıldır Massachussetts kıyıları açıklarında balık avına çıkardı. Gemilerini morina balığıyla doldurduktan sonra kıyıya çıkar, yakacak odun toplar, tatlı su stoklarını tazeler, hatta Avrupa'da satmak üzere birkaç Kızılderili yakalarlardı. Bu balıkçıların karşılaştıkları insanlara hastalık bulaştırmış olması muhtemeldir.[22] Kara Veba, New England'da yayılan salgının yanında soluk kalır. Bazı tarihçilere göre söz konusu hastalık hıyarcıklı vebaydı, başkalarına göre ise viral hepatit, çiçek, suçiçeği veya gripti.

Bu salgın sonucunda, üç yıl içinde New England bölgesinin kıyı kesiminin yüzde 90 ila 96'sı yok oldu. Yerel topluluklar mahvoldu. Bu duruma tanık olan İngiliz Robert Cushman,

---

21 Simpson, *Invisible Armies*, 2; Crosby, *The Columbian Exchange*, 37.

22 Neal Salisbury, "Red Puritans: The 'Praying Indians' of Massachusetts Bay and John Eliot," Bruce A. Glasrud ve Alan M. Smith, ed., *Race Relations in British North America, 1607–1783* (Chicago: Nelson-Hall, 1982), 44; ve Neal Salisbury, "Squanto: Last of the Patuxets," David Sweet ve Gary Nash, ed., *Struggle and Survival in Colonial America* (Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1981), 231–37. Dobyns 1617 salgınının hıyarcıklı veba olduğunu kabul eder ama Florida'dan yukarıya, Atlantik kıyıları boyunca yayıldığına inanır; bkz. *Their Number Become Thinned*. William Bradford, *Of Plimoth Plantation*, uyarlayan: Valerian Paget (New York: McBride, 1909), 258, Kızılderililerin, 1617'de bu kadar ölüme yol açan hastalığın çiçek hastalığı olmadığını bildiğine ima eder, çünkü 1634 yılındaki çiçek salgınını tasvir ederken Bradford şöyle der: "Vebadan çok bundan korkuyorlar." William Cronon, *Changes in the Land* (New York: Hill and Wang, 1983), 87, bu hastalığın suçiçeği olduğunu öne sürer.

ancak "yirmi kişiden birinin güçbela hayatta kalabildiği," insanlık tarihinde daha *önce* rastlanmamış bir ölüm oranından söz etmişti.[23] Hayatta kalanlar bu kadar çok cesetle başa çıkamadığından, köylerini terk edip genelde komşu kabilelere sığındı. Ancak mikropları da beraberlerinde taşıdıkların-

Çiçek hastalığının tasvir edildiği bu Aztek resimleri, William Bradford'un sözleriyle birleşince Plymouth bölgesine hâkim olan salgının dehşetini bir dereceye kadar yansıtır: "[Kızılderililerin] başına daha kötü bir hastalık gelemezdi, bundan vebadan korktuklarından daha çok korkarlar. Çünkü bu hastalığa yakalananlar onun tarafından öyle sarılıp sarmalanmıştır ki, yatak, çarşaf veya bu türlü başka şeylerin eksikliğinden dolayı sert hasırların üzerinde acınası halde yatarlar, çıbanları patlar, akar ve birbirine karışır, derileri de üzerinde yattıkları hasırlara yapışır. Hastaları çevirdikleri zaman derilerinin bir kısmı olduğu gibi soyulur, her yer kan olur, ortaya korkunç bir görüntü çıkar. Sonra da bir yandan soğuk algınlığı, bir yandan başka hastalıklar derken, acılar içinde, koyunlar gibi çürüyüp ölürler." Alıntılayan: Simpson, *Invisible Armies* [*Görünmez Ordular*],8.

---

[23] Tabii ki Amerika kıtasındaki başka salgınlar dışında. Cushman'ı alıntılayan: Charles M. Segal ve David C. Stineback, *Puritans, Indians, and Manifest Destiny* (New York: Putnam's, 1977), 54–55.

dan, hayatları boyunca beyazlarla tanışmamış Kızılderililer bile öldü. Howard Simpson, Pilgrimlerin tanık olduğu dehşet verici sahneleri şöyle tarif eder: "Köyler harap durumdaydı, çünkü onlarla ilgilenecek kimse yoktu. Dört bir yanda Kızılderili ölülerinin kemikleri ve kafatasları vardı, çünkü onları gömecek kimse kalmamıştı."[24]

Bu resmin yeni ders kitaplarının çoğuna dahil edilmiş olması, Amerikan yerlilerine yaklaşımda görülen en büyük değişikliklerden birini oluşturur. *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ın ilk baskısında, birbirini izleyen ve yerli halkları mahveden salgınların hiçbir şekilde ele alınmamış olması eleştirilmişti. O dönemde hiçbir ders kitabı, bu resmi veya bu hastalığın başka bir tasvirini içermezdi.

Sonraki on beş yılda, bildiğimiz kadarıyla çoğu çiçek hastalığı olmak üzere, birçok salgın daha gerçekleşti. Avrupa asıllı Amerikalılar da çiçeğe ve başka hastalıklara yakalandı ama "yüzü çiçekbozuğu olan George Washington" gibi, genelde iyileşmişlerdi. Amerikan yerlileri ise genelde ölürdü. Salgın hastalıkların iki kültür üzerinde derin etkileri oldu. Kendi hayatlarını zaten ilahi bir ilham kaynağı olan alegorik bir oyunun bir parçası olarak gören, İngiliz Kilisesinden ayrılmak isteyen İngilizler, Tanrı'nın kendilerinden yana olduğu sonucuna varmakta zorluk çekmedi. Massachusetts Körfez Kolonisinin valisi olan John Winthrop vebadan "mucizevi" diye söz etmişti. 1634'te İngiltere'deki bir arkadaşına şöyle yazdı: "Buralarda yaşayan yerlilere Tanrı öyle bir zulmetti ki, neredeyse 500 kilometrelik bu alandakilerin büyük kısmı, günümüzde hâlâ etkisini göstermeye devam eden çiçek hastalığı sonucunda ortadan kalktı. Tanrı bizi bu şekilde buralara hâkim kıldığı için, geriye kalan 50 kadar yerli de bizim korumamız altına girdi...."[25] Tanrı'nın emlakçı versiyonu bu olsa gerek!

---

[24] Simpson, *Invisible Armies*, 6.

[25] Alıntılayan: A.g.e., 7.

Birçok yerli, gerçekten de tanrıları tarafından terk edildikleri sonucuna vardı. Robert Cushman'a göre, "geriye kalanlar büyük ölçüde cesaretlerini kaybetti, moralleri bozuldu ve ulus olarak korkuya kapılmış bir halleri var"dı. Çiçek salgınından sonra Çerokiler "o derece umutsuzluğa kapıldılar ki, tanrılarına güvenleri kalmadı ve rahipleri kabilenin kutsal nesnelerini yok etti."[26] Ne de olsa, ne Kızılderililerin ne de Pilgrimlerin hastalıkların mikroplardan kaynaklandığına dair bir bilgisi yoktu. Yerli şifacılar bu hastalığı tedavi edemiyordu, ilaçları ve otları çare sunamıyordu. Dinleri de bu duruma açıklama getiremiyordu. Beyazların dini ise bir açıklama sunuyordu. Kendilerinden üç yüz yıl önce beyazların yaptığı gibi, birçok Kızılderili ya kendini içkiye verdi ya Hıristiyanlığı kabul etti ya da kendini öldürdü.[27]

Bu salgın hastalıklar muhtemelen 17. yüzyıl başlarının en önemli jeopolitik olaylarından birini oluşturmuştur. Onlar sayesinde İngilizler, New England bölgesindeki ilk elli yılları boyunca Kızılderililerden gerçek anlamda direnç görmedi. Hatta salgınlar, Wampanoagların Plymouth'a gösterdiği efsanevi misafirperverliğe de katkıda bulundu. Wampanoagların lideri Massasoit'in köyleri vebadan dolayı o kadar zayıf duruma düşmüştü ki, batıda komşuları olan Narragansettlerden korkan Massasoit, Pilgrimlerle ittifak kurma konusunda çok istekliydi.[28] Saugus'ta 1631'de yeni yerleşim-

---

[26] Cushman'ı alıntılayan: Segal ve Stineback, *Puritans, Indians, and Manifest Destiny*, 54–55; William S. Willis, "Division and Rule: Red, White, and Black in the Southeast," Leonard Dinnerstein ve Kenneth Jackson, ed., *American Vistas, 1607–1877* (New York: Oxford University Press, 1975), 66.

[27] James Axtell'e (*The European and the Indian*, New York: Oxford University Press, 1981, 252, 370) göre özellikle bir zamanlar çok düşmanca davranan ve sayıları 4500'den 750'ye düşen Massachusetts kabilesinden geriye kalanlar din değiştirmiştir; ayrıca bkz. James W. Davidson and Mark H. Lytle, *After the Fact* (New York: McGraw-Hill, 1992), iii.

[28] Bradford, *Of Plimoth Plantation*, 93; karşılaştırma için bkz. Peter Hulme, *Colonial Encounters* (London: Methuen, 1986), 147–48.

cilerle eskiler arasında ihtilaflar başlayınca, Püriten rahip Increase Mather'e göre, "Tanrı Kızılderililer arasında çiçek hastalığını yayarak ihtilafa son verdi. Kasabalar dolusu Kızılderili yok oldu, bazılarında tek bir kişi bu felaketten sağ çıkamadı."[29] New England bölgesinin yerli halkları bir dereceye kadar da olsa yeniden toparlandığında, yabancıları bu topraklardan kovmak için geç kalınmıştı.

Günümüzde Avrupa teknolojisini Kızılderililerin "ilkel" teknolojisiyle karşılaştırdığımızda, Amerika'nın Avrupalılar tarafından fethedilmesinin kaçınılmaz olduğu sonucuna varabiliriz ama zamanında bu durum böyle görünmemiştir. Tarihçi Karen Kupperman'a göre:

> Amerika'nın doğu kıyısındaki Kızılderililerin teknolojisi ve kültürü İngilizlerinkiyle rekabet edecek durumdaydı ve bu rekabetin nasıl sonuçlanacağı ilk başta belli değildi... Avrupa kaynaklı hastalıkların Amerika'nın halkı üzerindeki etkisi bu kadar dehşet verici olmasaydı, bu rekabetin nasıl sonuçlanacağı konusunda ancak varsayımlarda bulunabilirdik. Eğer yerleşimciler, ortadan yok olmuş olan Kızılderili çiftçiler tarafından temizlenmiş topraklara el koyamasaydı, Amerika'nın yerleşme süreci çok daha ağır ilerlerdi. Eğer Kızılderili kültürü fiziksel ve psikolojik saldırıların altında ezilmeseydi, yerleşme sürecinin devam etmesine imkân olmazdı.[30]

Ne de olsa Samuel de Champlain 1606'da Massachusetts'e yerleşmeye çalıştığında, Amerikan yerlileri onu oradan göndermişti. Ertesi yıl, Abenakiler Plymouth Şirketi'nin Maine bölgesindeki ilk kolonisine son verilmesine yardımcı olmuş-

---

29 John Winthrop'tan Simonds D'Ewes'e, 21/07/1634, *Publications of the Colonial Society of Massachusetts 1900–02,* 7 (12/1905) 71, at books.google.com/books.

30 Karen Ordahl Kupperman, *Settling with the Indians* (London: J. M. Dent, 1980), 186; karşılaştırma için bkz. Simpson, *Invisible Armies*, 8.

tu.[31] Alfred Crosby'ye göre İskandinavyalılar, Avrupa'nın hastalık merkezlerinden uzak olan Grönland ve İzlanda'dan göç etmek gibi talihsiz bir tercihte bulunmasalardı, Newfoundland ile Labrador'a yerleşebilirlerdi.[32] Fakat bu "farz edelim ki" tarihidir. New England'daki salgın hastalıklar konusunda "farz edelim ki" diye başlayan cümleler kurulamaz. Bu hastalıklar, kültürlerin birbirleriyle temas etmesinden yararlanarak batıya doğru yol almaya devam etmiştir.

Amerika'nın her tarafında ilk Avrupalı kâşifler, haleflerine göre çok daha fazla Kızılderiliyle karşılaşır. Hernando de Soto'nun Amerika Birleşik Devletleri'nin güneydoğusunda keşif seferleri yürütmesinden bir buçuk yüzyıl sonra, Fransız kâşifler bu bölgelerdeki nüfusun de Soto'nun zamanındakinin dörtte birinden azına düştüğünü, bu durumun yerli kültürü ve sosyal düzeni üzerinde yıkıcı bir etkisinin olduğunu görür.[33] Benzer şekilde, Lewis ile Clark, 1804-06 arasında çıktıkları ünlü sefer sırasında, Oregon'da karşılaştıkları yerlilerden geriye sadece yirmi yıl sonra çok azının kaldığını gördüler.[34]

Henry Dobyns, 1520 ile 1918 yılları arasında Amerikan yerlileri arasında yayılmış olan doksan üç salgın hastalığın yürek burkan listesini hazırlamıştır. Bunların arasında kırk bir çiçek, dört hıyarcıklı veba, on yedi kızamık ve on grip (her ikisi de Amerikan yerlileri açısından genelde ölümcüldü) salgının yanı sıra, yirmi beş tüberküloz, difteri, tifo, kolera salgını dahildir. Bu salgınların çoğu pandemi halini aldı ve Florida veya Meksika'dan başlayıp, ancak Pasifik Okyanusu'na veya Kuzey Buz Denizi'ne ulaşınca sona erdi.[35] Hastalıklar Massachusetts'te nasıl bir rol oynadıysa, Meksika ve Peru'da

---

31 Tee Loftin Snell, *America's Beginnings* (Washington, D.C.: National Geographic, 1974), 73, 77.

32 Crosby, Ecological Imperialism, 50–51.

33 A.g.e., 202–15.

34 Simpson, *Invisible Armies*, 35.

35 Dobyns, *Their Number Become Thinned.*

da aynı rolü oynamıştı. Peki İspanyollar günümüzde Mexico City olan yeri nasıl fethetmişti? "Hıristiyanlar savaştan yorgun düştüğünde, Tanrı Kızılderililere çiçek hastalığı göndermeyi uygun gördü ve şehirde büyük bir salgın yaşandı." İspanyollar Tenochtitlan'a girdiğinde yerlerde o kadar çok ceset vardı ki, üzerlerine basarak geçmek zorunda kaldılar. İspanyolların çoğu bu hastalığa karşı bağışıklık sahibiydi, bu da Azteklerin moralini bozmaya yardımcı oldu.[36]

Bu öldürücü salgın hastalıklar günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Madenciler ve oduncular yoluyla Kuzey Brezilya'ya ve Güney Venezuela'ya yayılan Avrupa kökenli hastalıklar, sadece 1991 yılında Yanomamö halkının dörtte birinin ölümüne yol açmıştır. Charles Darwin 1839 yılında bu durumdan neredeyse şiirsel bir edayla söz eder: "Avrupalılar nereye ayak bastıysa, ölüm hep yerlileri kovaladı."[37]

Avrupalılar hiçbir zaman Çin, Hindistan, Endonezya, Japonya veya Afrika'nın büyük kısmına "yerleşemedi," çünkü oralarda çok fazla sayıda insan yaşıyordu. Salgın hastalıkların Amerika kıtasında oynadığı rolün önemi, nüfus konusundaki iki basit tahminden de anlaşılabilir; William McNeill'e göre 1492 yılında Amerika kıtasının nüfusu yüz milyon ci-

---

[36] David Quummen, "Columbus and Submuloc," *Outside*, June 1990, 31–34. Karşılaştırma için bkz. Crosby, *The Columbian Exchange*, 49; McNeill, *Plagues and Peoples*, 205–7.

[37] James Brooke, "For an Amazon Indian Tribe, Civilization Brings Mostly Disease and Death," *New York Times*, 12/24/1989. Yerli kültürlerinin mekânlarından şiddet yoluyla uzaklaştırılması da devam etmektedir; bkz. Amnesty International, *Human Rights Violations Against the Indigenous Peoples of the Americas* (New York: Amnesty International, 1992). Charles Darwin, *Voyage of the Beagle*, alıntılayan: Crosby, *Ecological Imperialism*, vii. Darwin'in de bildiği üzere, aynı üzücü süreçler, Avustralya'dan Paskalya Adası'na, Hawaii'den Sibirya'ya, Avrupalıların, Asyalıların veya Afrikalıların ıssız yerlerde yaşayan insanlarla karşılaştığı her yerde tekrarlanmıştır. Dolayısıyla örneğin Güney Pasifik Okyanusu'ndaki Marquesa Adalarının halkı Avrupalılarla ilk temas sonucunda yüz binden iki bin beş yüze düşer. Bkz. Thor Heyerdahl, *Aku-Aku* (Chicago: Rand McNally, 1958), 352.

varında olmalıydı, William Langer'e göreyse, Kolomb yola çıktığında, Avrupa'nın nüfusu sadece yetmiş milyon civarındaydı.[38] Avrupalıların askeri ve sosyal teknolojideki avantajları, sonradan Çin, Hindistan, Endonezya ve Afrika'ya hükmedecekleri gibi Amerika kıtasına hükmetmelerine yardım etmiş olabilir, ama oraya "yerleşmelerini" sağlamamıştır. Bunun için salgın hastalıklara gereksinimleri olmuştur. Dolayısıyla Avrupalıların (ve Afrikalıların) istilasının yanı sıra, salgın hastalıkların Amerika'nın tarihinin en önemli unsurlarından biri olduğuna şüphe yoktur.

İlk salgınlar Kızılderili toplumları üzerinde yıkıcı bir etki yaratmakla kalmadı, Kolomb öncesi Amerikan yerli nüfusu konusunda öne sürülen sayılarda da büyük bir karışıklığa neden oldu. Tarihçilerle antropologlar arasında bu konuda günümüzde hâlâ tartışmalar süregelmektedir. George Catlin 1840'ta, beyazlarla ilk temas döneminde Amerika Birleşik Devletleri ile Kanada'daki yerli sayısının on dört milyon civarında olabileceğini, bunların sadece iki milyonunun hayatta kalabildiğini öne sürmüştür. 1880 yılına gelindiğinde, savaş ve kültürel özelliklerin kaybedilmesi ile çeşitli hastalıklardan dolayı yüzde 98 oranında bir azalmayla bu rakam 250 bine düşer.[39] James Mooney ise 1921'de, günümüzde Amerika Birleşik Devletleri olan topraklarda 1492'de sadece bir milyon Amerikan yerlisinin yaşadığını öne sürmüştür. Mooney'nin iddiasını destekleyen ve kanıttan çok çıkarımlara dayalı olan argümanlar pek ikna edici bulunmasa da, görüşü 1960'lı ve 1970'li yıllara kadar kabul görmeye devam etti. Colin McEvedy bu argümanlara şöyle bir örnek sunmuştu:

> Bol keseden atıp tutanlar tabii ki yerli sayısının çiçek, suçiçeği ve Avrupa'dan getirilmiş başka hastalıklardan dolayı bu kadar düşük düzeylere [bir ila iki milyon

[38] Langer, "The Black Death," 5; ayrıca bkz. McNeill, *Plagues and Peoples*.
[39] Farb, *Man's Rise to Civilization*, 294–95.

> arası] indiğini iddia ederler – ve bu doğru olabilir de. Ancak herhangi bir kıta [Avrupa] halkının yirmi milyondan bir veya iki milyona düşmesi için gerekli olan oranlarda azaldığına dair hiçbir kayıt yoktur. Kara Veba sonucunda bile Avrupa'nın nüfusu sadece üçte bir oranında azalmıştır.[40]

McEvedy'nin burada, hastalıklar konusunda yukarıda sunulan argümanı ve verileri görmezden geldiği ve her ikisini de çürütmek için sadece sağduyuya dayandığı görülebilir. Hatta "sağduyuya karşı çıkmanın sonu kötüdür" diye iddia etmişti. Ancak Pilgrim-öncesi dönemde Amerikan epidemiyolojisi,* sağduyunun uzun yılların araştırmalarının yerini alabileceği sıradan bir bilgi alanı değildir. McEvedy'nin "sağduyu"yla kastettiği gelenekti ve bu gelenek Avrupa-merkezciydi. "Bakir kıta" ve ona bağlı "ilkel kabile" arketiplerimiz yerli nüfusu konusundaki tahminler üzerinde etkili olmuştur; Amerikan yerli kültürlerini ilkel olarak gören araştırmacılar, bu stereotipe uyması için yerli nüfusun beyazlarla teması öncesi tahminlerini düşürmüştür. Dolayısıyla Mooney'nin çok düşük tahmini, arketip açısından mantıklıydı. Yalnız bunun için bu toprakların bakir olmadığını, dul kaldığını görmezden gelmek lazımdı.[41]

Ancak Pilgrimler, günümüzde bazı tarihçilerin ve coğrafyacıların inanmakta zorlandığı ölüm oranlarının gerçek olduğunu biliyordu. Örneğin William Bradford, Plymouth'un rakibi olan Hollandalıların ticaret amacıyla Connecticut'taki bir Kızılderili kasabasına yaptığı yolculuğu şöyle anlatmıştı: "Ne var ki, girişimleri başarısızlığa uğradı, çünkü Tanrı bu Kızılderililere öyle bir ölümcül hastalık yolladı ki, 1000 kişinin 950'den fazlası öldü ve birçoğu gömülemediği

---

40 Colin McEvedy, *The Penguin Atlas of North American History* (New York: Viking, 1988), 3. McEvedy is a clinical psychiatrist.

* Salgın hastalıkları ve tedavilerini inceleyen bilim dalı –r.n.

41 Jennings, *The Invasion of America,* 16.

için çürümeye terk edildi..."[42] Bu oran, tam da McEvedy'nin reddettiği yüzde 95 ölüm oranıdır. Amerika'nın karşı kıyısında, California'nın yerli nüfusu da 1769 yılında (İspanyol kaynaklı çeşitli hastalıklardan dolayı yarıya düşüp) üç yüz bin civarındayken, bir yüzyıl sonra, daha çok altın arayışının neden olduğu "hastalık, açlık, cinayet ve doğum oranındaki azalma"dan dolayı otuz bin civarına düştü.[43]

Catlin'den sonra tarihçiler ve antropologlar bir yüzyıl boyunca Pilgrimler ve o dönemin tarihçilerinin sunduğu kayıtları "görmezden" geldi. Ancak 1947'de P. M. Ashburn'le birlikte araştırma alanında, beyazlarla ilk temas konusunda küçük ölçekli araştırmaların kıta çapında titizlikle yürütülen derlemelerine ve ilk salgın hastalıklarla ilgili kanıtlara dayanan daha doğru tahminler öne sürülmeye başlandı. Günümüzde yapılan tahminlere göre, Amerika Birleşik Devletleri ile Kanada'nın beyazlarla temastan önceki nüfusu on ila yirmi milyon arasında olmalıydı.[44]

---

42 Bradford, *Of Plimoth Plantation*, 258.

43 Hurtado, *Indian Survival on the California Frontier* (New Haven: Yale University Press, 1988), 1.

44 Avrupalılarla temas öncesi halklar konusunda yapılan bu türden tahminler arasında şunlar vardır: P. M. Ashburn, *The Ranks of Death* (Philadelphia: Porcupine, 1980 [1947]); Woodrow Borah, "The Historical Demography of Aboriginal and Colonial America," William Denevan, ed., *The Native Population of the Americas in 1492* (Madison: University of Wisconsin Press, 1976), 13–34; Sherburne Cook ve Woodrow Borah, *Essays in Population History: Mexico and the Caribbean*, Cilt 1 (Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1971); Crosby, *The Columbian Exchange;* Jared Diamond, "The Arrow of Disease," *Discover*, Ekim 1992, 64–73; Dobyns, *Their Number Become Thinned*, 42; Jennings, *Invasion of America*, 16–30; Simpson, *Invisible Armies;* David Stannard, *American Holocaust* (New York: Oxford University Press, 1992), 11–24; ve Russell Thornton, *American Indian Holocaust and Survival: A Population History Since 1492* (Norman: University of Oklahoma Press, 1987) ve "The Native American Holocaust," *Winds of Change* 4, no. 4 (Autumn 1989): 23–28. Nüfus konusundaki literatürün eleştirileri konusunda bkz. Melissa Meyer ve Russell Thornton, "Indians and the Numbers Game," Colin Calloway, ed., *New Directions in American Indian History* (Norman: University of Oklahoma Press, 1988), Ch. 1.

İlk olarak incelediğim ve çoğu 1980'li yıllarda yayınlanmış olan on iki ders kitabının hiçbiri, 1960'lı ve 1970'li yıllarda yer alan hararetli tartışmalar konusunda okurlarını bilgilendirmez ve tahminlerin nasıl ve neden değiştiğini anlatmaz. Onun yerine sadece sayılar –birbirinden çok farklı sayılar– sunarlar. *American Adventures*, "on milyon kadar" der. *The American Tradition*'a göre "Kuzey Amerika Kızılderililerinin sayısı 1.000.000 kadardı. Kuzey Amerika kıtasının dört bir tarafına dağılmış halde 500 kadar farklı grup vardı ve çoğu göçebeydi." Bu alandaki literatürü incelememiş birçok Amerikalı gibi, bu ders kitaplarının yazarları da, "bakir topraklar" ve "ilkel kabileler" arketiplerinin etkisi altında olmaya devam ediyordu; Kızılderili nüfusu konusundaki en yaygın tahmin, artık kabul görmeyen bir milyondu ve bu sayıyı beş ders kitabı sunuyordu. Kitaplardan sadece ikisi, günümüz araştırmacıları arasında kabul gören on ila on iki milyon sayısını sunmuştur. Bir ila on iki milyon arası diye tahmin yürüten iki kitap çeşitli sınıflarda bu tahminlerin neden bu kadar belirsiz olduğu konusunda tartışmaların doğmasına yol açmış olmalıdır. Üç ders kitabı bu konudan tamamıyla uzak durmuştur. Yeni kitaplar bu açıdan daha da kötü olup, nüfus tahminleri konusuna hiçbir şekilde girmezler.

Buradaki sorun, tahminlerin kendisinden ziyade yaklaşımla ilgilidir. Çelişkili bir konuyu işlemek radikal bir tutum gibi görünür, çünkü öğrencileri kendi başlarına sonuca varmaya teşvik eder, o da ders kitabı yazarlarının izin vermediği bir şeydir. Yazarlar görevlerinin öğrencileri kendi başlarına düşünmeye teşvik etmek değil, "öğrenmeleri" için "veri" sunmak olduğuna inanır. Bu yaklaşım, öğrencilerin sosyal bilimlerin birer unsuru olan akıl yürütme, argüman ve kanıtların kıyaslanması konularından habersiz olmasına neden olur.

Salgın hastalıklara gelince, ilk incelediğim on iki kitap bu konuda daha da az şey içerir. Sadece üçü Kızılderilile-

rin hastalıklarının Plymouth'ta veya New England bölgesinin başka yerlerinde oynadığı rolden kısaca söz eder.[45] Yeni ders kitaplarının çoğu, Kolomb Değiş Tokuşu'na "Eski Dünya" hastalıklarını dahil eder. Bu açıdan geç bile kaldılar! Ne de olsa ilk yerleşim döneminde herkes salgın hastalıklardan *haberdardı*. Daha *Mayflower* yola çıkmadan, İngiltere Kralı James Tanrı'ya şükretmişti, çünkü "fazileti ve cömertliğiyle vahşilerin arasında harika bir hastalık yaydı."[46] Ondan iki yüz yıl sonra, koleksiyonumdaki en eski Amerikan tarih kitabı olan ve 1829'da yayınlanan J. W. Barber'in *Interesting Events in the History of the United States* [*Amerika Birleşik Devletleri'nin Tarihindeki İlginç Olaylar*] kitabında salgın hastalık şöyle anlatılmıştı:

> Plymouth yerleşimcilerinin gelişinden birkaç yıl önce New England'ın doğu bölgelerinde yaşayan Kızılderililer arasında büyük bir şiddetle, son derece ölümcül bir hastalık yayıldı. "Koca kasabaların nüfusu yok oldu. Hayatta kalanlar ölüleri gömemedi ve yıllar sonra bile ortalık hâlâ cesetlerle doluydu. Massachusetts Kızılderililerinin, 30.000 kişiden 300 kadar savaşçı erkeğe indiği söylenir. 1633'te de suçiçeği yine birçok insanın ölümüne yol açtı."[47]

Ne yazık ki, Pilgrimlerin Massachusetts'e gelişi, ders kitabı yazarlarının kaçınmak için yine elinden geleni yaptığı bir tarihi çelişki daha sunar. Ders kitaplarına göre Pilgrimler, İngilizlere ait bir koloninin zaten var olduğu Virginia'ya ulaşmayı planlıyordu. Ancak, *The American Journey*'de

---

45 *The American Pageant*'ın bir bölümünde yarıkürenin her yerinde yüzde 90 olan ölüm oranından söz edilir, ama salgının Plymouth'taki etkisinden söz edilmez.

46 Alıntılayan: Ziner, *Squanto*, 147.

47 J.W. Barber, *Interesting Events in the History of the United States* (New Haven: Barber, 1829), 30. Barber, alıntıladığı yetkilinin kim olduğunu söylemez.

yazıldığı üzere, "yaklaştıkları ilk kara parçası, hedeflerinin epey kuzeyinde olan Cod Burnu'ydu [Cape Cod]. Kasım ayında oldukları ve kış hızla yaklaştığı için yerleşimciler Cod Burnu Körfezi'nde demir atmaya karar verdi." Ancak bunun nedeni yaklaşan kış olamaz, çünkü Virginia'da hava Massachusetts'te olduğundan daha yumuşaktır. Ayrıca Pilgrimler 26 Aralık'a kadar tam altı haftalarını Cod Burnu civarında iyi bir demirleme yeri için keşif yaparak geçirmişti. Peki ama Pilgrimler Virginia'ya ulaşmak istediklerine göre neden önce Massachusetts'e vardılar? Bazı ders kitaplarına göre "şiddetli fırtınalardan dolayı rotadan çıktılar," başkalarına göre ise "bir denizcilik hatası" sonucunda oraya ulaştılar. Her iki açıklama da yanlış olabilir. Bazı tarihçilere göre Hollandalılar *Mayflower*'ın kaptanına, daha kuzeye doğru yol alması için para verdiler, çünkü Pilgrimlerin New Amsterdam yakınlarına yerleşmesini istemediler. Başkalarına göre ise Pilgrimler bilerek Cod Burnu'na gittiler.[48]

Burada, Pilgrimlerin *Mayflower* üzerindeki 102 yerleşimcinin sadece 35'ini oluşturduğunu, geri kalanın Virginia'daki yeni kolonide kendine yeni bir hayat arayan sıradan insanlar olduğunu hatırlamak yerinde olacaktır. Tarihçi George Willison, *Pilgrim* liderlerinin İngilizlerin kontrolünden uzak olmak isteyip, Virginia'ya yerleşmeyi hiç düşünmediğini öne

---

[48] Her ne kadar "Virginia" o zamanlar New Jersey'in büyük kısmını içerirse de, *Mayflower* yine de yüzlerce mil kuzeydoğusunda kıyıya yanaşır. "Kasti yanaşma" teorisini destekleyen tarihçiler arasında şunlar vardır: George F. Willison, *Saints and Strangers* (New York: Reynal and Hitchcock, 1945); Lincoln Kinnicutt, "The Settlement at Plymouth Contemplated Before 1620," *Publications of the American Historical Association* (1920): 211–21; ve Neal Salisbury, *Manitou and Providence* (New York: Oxford University Press, 1982), 109, 270. Leon Clark Hills, *History and Genealogy of the Mayflower Planters* (Baltimore: Genealogical Publ. Co., 1975) ve Francis R. Stoddard, *The Truth about the Pilgrims* (New York: Society of Mayflower Descendants, 1952), 19–20, Nathanial Morton'ın birincil kaynakları temelinde "Hollandalıların rüşvet ödemesi" teorisini destekler. Plymoth Plantation'daki tarihçiler ise kaptan hatası veya fırtına teorisini destekler.

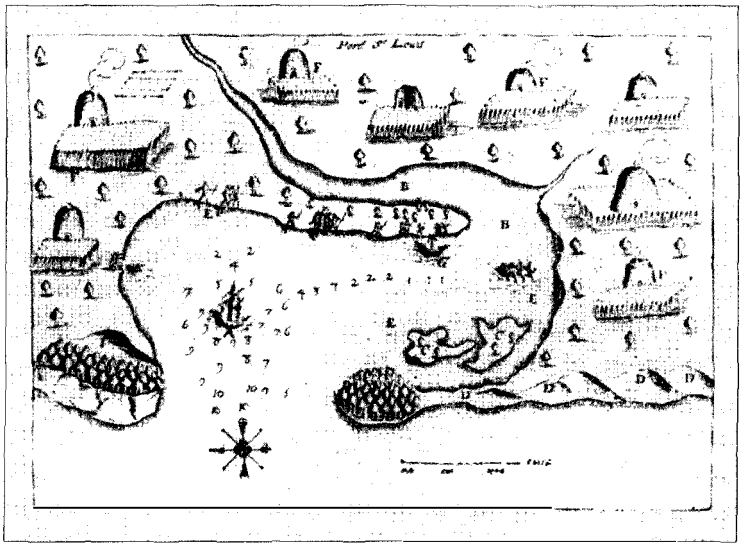
sürmüştür. Wilson'a göre, Güney Amerika'daki Guyana'nın Massachusetts kıyılarına göre daha iyi olacağını düşünüp, gemiyi kaçırmayı planlıyorlardı.

Pilgrimlerin, Cod Burnu civarındaki balıkçılık fırsatlarından, İngilizlerin yerleşmesi için sıra dışı bir fırsat sunan o "harika salgın hastalığına" kadar, Massachusetts'in kendilerine sunabileceklerinin tamamıyla farkında olmalıydılar. Bazı tarihçilere göre, Massachusetts'te Patuxet köyünden bir Wampanoag olan Squanto, İngiliz Plymouth Şirketi'nin liderlerinden biri olan Ferdinando Gorges'e bu bölgenin ayrıntılı bir tarifini sunmuştu. Gorges, Squanto ile Yüzbaşı Thomas Dermer'i önden Amerika'ya göndermiş bile olabilir, ama Pilgrimlerin İngiltere'den ayrılışı gecikince Dermer bölgeden ayrılmış da olabilir. Her halükârda, Pilgrimler bölgenin topografyasından haberdardı. Samuel de Champlain 1605'te bölgede keşif seferi düzenlediğinde hazırladığı haritalar, 16. yüzyıl kâşifleri tarafından aktarılmış bilgileri tamamlamaya yarıyordu. Bölgeyi incelemiş olan John Smith 1614 yılında buraya "New England" adını vermiş, hatta Pilgrim liderlerine rehberlik yapmayı önermişti. Fakat Pilgrimler, Smith fazla para istediği için hizmetini reddedip, onun yerine kitabını yanlarına almışlardı.[49]

Bu bilgileri göz önüne alınca, Pilgrim liderlerin Massachusetts'e bilerek ulaştıklarına inanmaya eğilimliyim. Ancak bu sonuçların hiçbiri için sağlam kanıtlar söz konusu değildir. Bazı tarihçilere göre, Pilgrimler Massachusetts'e ulaştıktan sonra Gorges bu kararın sorumluluğunu üzerine aldı. Belki de *Mayflower*'ın belli bir hedefi yoktu. Ders kitaplarında çeşitli olasılıkların birkaçı sunulsaydı okurların hoşuna gidebilirdi, ama her zaman olduğu üzere, öğrencileri tarihi çelişkilere maruz bırakmak söz konusu değildir. Her ders kitabı tek bir neden seçer ve onu kesinmiş gibi sunar.

---

[49] Ziner, *Squanto,* 147; Kinnicutt, "The Settlement at Plymouth Contemplated Before 1620"; Almon W. Lauber, *Indian Slavery in Colonial Times Within the Present Limits of the United States* (Williamstown, MA: Corner House, 1970 [1913]), 156–59; Stoddard, *The Truth about the Pilgrims,* 16.

Pilgrimlerin New England bölgesi hakkındaki bilgi kaynakları arasında muhtemelen Samuel de Champlain'in haritaları ve Kızılderili köyü Patuxet'in (Plymouth) 1617 yılındaki salgından önceki halinin bu haritası da vardı.

İncelediğim ders kitaplarından sadece biri, geminin kaçırılmış olduğu ihtimalini göz önüne almıştır. *Land of Promise*'e göre, "New England'a varılmış olması, *Mayflower*'ın perişan ve yorgun [ve Pilgrim olmayan] çoğunluğu için büyük bir sürpriz oluşturdu. Onlar Virginia'nın tütün çiftliklerinde kendilerini bekleyen ekonomik fırsatları düşünerek bu sefere katılmışlardı." Belli ki, bu yolcular başka bir yere ve özellikle de İngiliz yerleşimcilerinin olmadığı bir kıyıya götürülmüş olmaktan hiç memnun değildi. "İsyan çıkacağına dair dedikodular dolaşıyordu." *Promise* bu huzursuzluğu Mayflower Sözleşmesi'ne bağlayarak okurlarına, yerleşimcilerin neden bu sözleşmeyi benimsediğine ve bu sözleşmenin neden bu kadar demokratik olduğuna dair yeni bir yorum sunar. "Pilgrim liderleri, kendilerini olası isyanlardan korumak için diğer yerleşimcilere kayda değer ayrıcalıklar tanıdılar. Dinleri

veya ekonomik statüleri ne olursa olsun, gemideki tüm erkekleri 'organize topluluğa' katılmaya davet ettiler." Sözleşme amacına ulaştı, çünkü çoğunluk da duruma razı oldu.

Aslında kaçırma savı Pilgrimleri o kadar da olumsuz göstermez. Bu sözleşme, halledilmesi güç bir soruna zarif bir çözüm oluşturur. Her ne kadar kaçırma ve gerçeği saptırma, günümüzde olduğu gibi, o zaman da bir suç oluştururlarsa da bu koloni Virginia'ya göre daha düşük bir ölüm oranıyla varlığını sürdürür, dolayısıyla kalıcı bir zarar söz konusu değildir. Ancak bu hikâyede Pilgrimler genel anlamda onur kırıcı bir şekilde sunulmuş olur, bu da neden tek bir ders kitabı tarafından sunulmuş olduğunu açıklayabilir.

"Navigasyon hatası" hikâyesi ise inandırıcı olmaktan uzaktır; o dönemde denizcilerin okyanusta yol alırken hassas bir şekilde ölçebildiği tek parametre, enlem, yani Ekvador'un kuzeyine veya güneyine göre mesafeydi. "Fırtına" bahanesi daha da az inandırıcıdır, çünkü bir fırtınadan dolayı rota dışına çıktılarsa bile hava durumu düzelince yine güneye dönebilir, olası resiflerden kaçınmak için açıklarda yol alabilirlerdi. Ne de olsa bol miktarda yiyecek ve içecekleri vardı.[50] Ancak fırtınalar ve navigasyon hataları Pilgrimleri temiz kalpli olarak gösterir, bu da ders kitaplarının neden bu iki açıklamadan birini seçtiğini anlaşılır kılar.

Ardındaki neden ne olursa olsun, Mayflower Sözleşmesi Plymouth kolonisi için demokratik bir temel oluşturur. Ancak anayasamızı hazırlayanlar bu sözleşmeye fazla aldırış etmediğinden, ders kitabı yazarları da ona gereken önemi

---

[50] Ders kitaplarımızdan bazılarına göre, *Mayflower* yarım gün boyunca yol aldıktan sonra "tehlikeli resiflere" rastlar. O zaman kaptan da Pilgrim liderleri de Provincetown'a ve oradan da New Plymouth'a dönmek için ısrar eder. Komplo teorisyenlerine göre bu, çoğunluğun Virginia konusunda ısrar etmesini engellemek için bir oyundur. Bkz. Willison, *Saints and Strangers*, 145, 466; Kinnicutt, "The Settlement at Plymouth Contemplated Before 1620"; ve Salisbury, *Manitou and Providence*, 109, 270.

vermez. Ders kitabı yazarlarının Pilgrimleri, demokratik geleneklerimizin temelini atan dindar ve iffetli bir topluluk olarak sunmaya çalıştığı apaçıktır. Bu dürtünün en utanç verici derecede açıklıkla sergilendiği yer, John Garraty'nin *American History* kitabıdır. "Kayıtlara göre insanlık tarihinde ilk defa bir topluluk, daha önce bir yönetimin olmadığı bir yerde bilinçli olarak bir yönetim oluşturmuştur." Garraty burada, 1802'de Plymouth'ta verilen bir Kurucular Günü konuşmasını aktarmıştır, çünkü John Adams bu konuşmada, "insanlık tarihinde pozitif, özgün bir sözleşmenin ilk örneği" demiştir. George Willison'a göre ise, Adams "bazı önemli hakikatleri görmezden gelir, çünkü her şeyden önce sözleşmenin oluşturulmasının ardında açıkça bir azınlık yönetimi yatar."[51] Garraty'nin, Adams'ın sözlerini tekrarlaması, aynı zamanda İzlanda Cumhuriyeti, İrokua Konfederasyonu ve 1620 yılı öncesine ait sayısız başka yönetim konusundaki cehaletini de gösterir. Böyle bir beyanat öğrencileri etnik merkezci olmaya teşvik etmekten başka bir şey yapmaz.

Tarih dersi kitapları Pilgrimleri dindar olarak tanıtırken, Amerikan istisnailiği arketipini, yani Amerika Birleşik Devletleri'nin gezegendeki bütün diğer uluslardan farklı –ve daha iyi– olduğu kavramını öne sürer. Amerika hangi açıdan mı istisnaidir? Bir kere istisnai derecede *iyi* insanlarız. Woodrow Wilson'ın dediği gibi, "Amerika, dünyanın tek idealist ulusudur."[52] Ayrıca istisnai derecede güçlü ve dirençliyiz; *The American Pageant*'ın dediği gibi, geleceğe bakarken, "dünyanın en eski cumhuriyeti olağanüstü bir direnç ve beceri geleneğine sahipti" (Küçücük San Marino'nun MS 301'de, İzlanda'nın 930'da, İsviçre'nin de 1300 civarında birer cumhuriyet oluşturduklarını boş verin siz). Ders kitaplarımıza göre bu mükemmel özellikler "en baştan," Plymouth Rock'tan

---

51 Willison, *Saints and Strangers*, 421–22.

52 Sioux Falls'da konuşma, 9/8/1919, *Addresses of President Wilson*, (Washington, D.C.: Government Printing Office, 1919), 86.

itibaren belliydi. Boorstin ile Kelley'nin dediği gibi, Pilgrimler "başarılı yerleşimciler olmak için doğru miktarda umut ve korku, iyimserlik ve kötümserlik, kendine güven ve mütevazılığa sahipti. Bu da tarihimizin en talihli rastlantılarından biriydi." Pilgrimlerin bu harika portresi ancak salgınlar, olası gemi kaçırmalar ve Kızılderililerle ilişkileri görmezden gelindiğinde oluşturulabilir.

Ders kitapları bu mutlu portreyi vurgulamak için Jamestown ile 16. yüzyıla ait İspanyol yerleşimlerini hafife alıp, Plymouth Rock'u Amerika Birleşik Devletleri'nin arketip doğum yeri olarak gösterir. Tarihçi T. H. Breen'e göre Virginia, "Amerikan kültürünün efsanevi kökenlerini arayan sonraki tarihçiler için uygun yer değildi."[53] Tarihçilerin Virginia'yı ahlaki bir amacı varmış gibi göstermeleri zordu, çünkü Virginia'nın bir Virginialı tarafından yazılmış ilk tarihinde şöyle denir: "İlgili tarafların başlıca amacı Hazine'yi buradan almaktı, dolayısıyla düzenli bir koloni kurmaktan çok hızlı bir kazanç elde etmekti."[54] Virginialıların Kızılderililerle ilişkileri de pek parlak değildi; bir yanda Squanto söz konusuyken, diğer yanda Virginia'daki İngilizler Kızılderilileri tutsak edip, yerleşimcilere çiftçilik yapmayı öğretmeye zorladılar.[55] 1623'te İngilizler Potomac Nehri yakınlarında yaşayan, Chiskiak liderliğindeki bir kabileyle anlaşmaya varmaya çalışırken tarihte ilk defa kimyasal silahlara başvurdular. İngilizler "ebedi dostluğun simgesi olarak" bardaklarını tokuşturur tokuşturmaz kabile şefi, ailesi, danışmanları ve kabilenin iki yüz üyesi zehirlenip aniden öldü.[56] Ayrıca ilk

---

53 T. H. Breen, "Right Man, Wrong Place," *New York Review of Books*, 20/11/ 1986, 50.

54 1705'te Robert Beverley tarafından yazılmış, alıntılayan: Wesley Frank Craven, *The Legend of the Founding Fathers* (Westport, CT: Greenwood, 1983 [1956]), 5–8.

55 Axtell, *The European and the Indian*, 292–95.

56 J. Leitch Wright Jr., *The Only Land They Knew* (New York: Free Press, 1981), 78.

Virginialılar aralarında çekişirlerdi, tembellerdi, hatta yamyamlık bile yaparlardı. İlk zamanlarda tohum ekmek yerine, toprakta gelişigüzel çukurlar açıp altın ararlardı. Kısa sürede aç kaldıkları için yerlilerin çürüyen cesetlerini yerin altından çıkarıp onları yemeye başladılar veya Kızılderili ailelerin yanında hizmetkâr olarak çalıştılar – yani büyük bir ulusun gerektirdiği kahraman kurucular olmaktan oldukça uzaktılar.[57]

Aslında ders kitapları Virginia kolonisine bir miktar yer ayırır ve en azından İspanyol yerleşimlerinden söz ederler, ama yine de Massachusetts'e yüzde 50 daha fazla yer verirler. Dolayısıyla –kısmen de tabii ki Şükran Gününden dolayı– öğrencilerin Pilgrimleri kurucularımız olarak görmesi çok daha doğaldır.[58] Fakat onlara Virginia ve İspanyollardan söz ettiğim zaman da mahcup olurlar, çünkü kendilerine hatırlatıldığı zaman her ikisini de duyduklarını anımsarlar. Ancak ne kültürümüz ne de ders kitaplarımız, Massachusetts'e atfettikleri arketip statüsünü Virginia'ya atfeder. Neredeyse bütün öğrencilerimin Pilgrimlerin gemilerinin adını bilip, İngilizlerin Jamestown'a gelmek için bindikleri üç gemiden hemen hiçbirini hatırlayamaması bundandır (Bilgi yarışmalarına çıkacak olursanız, adları *Susan Constant*, *Discovery* ve *Godspeed*'di).

Her ne kadar Pilgrimler diğer Avrupa kökenli kolonilerden kilometrelerce uzağa yerleşirse de, "sıfırdan başladıkları" veya "ıssız, vahşi doğa"nın içinde yaşadıkları söylenemez. Güney New England bölgesinin tamamında Amerikan yerlileri ormanaltı bitkileri yakıp park benzeri bir çevre yaratmıştı. Pilgrimler Provincetown'a ulaştıktan sonra ke-

---

57 Kupperman, *Settling with the Indians*, 173; James Truslow Adams, *The March of Democracy* (New York: Scribner's, 1933), 1:12.

58 Bu öğrencilerin çoğuna New England'da rastladım, ama çoğu Philadelphia, Washington D.C. ve New Jersey'in banliyölerinden geliyordu. Bence Uzak Batı dışında Amerika Birleşik Devletleri'nin geri kalanından gelecek cevaplar da, bu cevaplarla benzerlik taşıyacaktır.

şif için bir tekne hazırladı ve yeni evlerinin çevresini araştırmaya başladılar. Plymouth'u seçmelerinin sebebi, zaten mısır ekilmiş olan harika apaçık tarlaları, elverişli limanı ve "tatlı su kaynağı" idi. Bir kent kurmak için çok güzel bir mekândı. Salgın hastalık yayılana kadar burada gerçekten de bir kent vardı, çünkü "New Plimoth" aslında Squanto'nun Patuxet adlı köyüydü. İstilacılar belli bir modeli izledi; Avrupalılar batı yarıküredeki –Cozco, Mexico City, Natchez ve Chicago'da– kolonilerini yerli halklarının tam ortasına kurdular. New England bölgesinin dört bir tarafında yerleşimciler Kızılderililerin mısır tarlalarına el koyarak toprağı ağaçlardan ve kayalardan arındırmak gibi son derece zorlu bir işten kaçınmış oldular.[59] (Bu durum, Marshfield, Springfield, Deerfield gibi, bu bölgedeki birçok kent adının *field*'le [çayır, tarla] bitiyor olmasını açıklayabilir) "Vahşi Doğayla Karşı Karşıya" 1650'de ilginç bir vaaz başlığı, 1950'de popüler bir kitap başlığı ve 2000'de bir ders kitabının arketipik bir cümlesini oluşturmuş olabilir, ama bu doğru değildi. Yeni yerleşimciler hiçbir şekilde vahşi doğayla karşılaşmadılar: Bir yerleşimcinin 1622'de yazdıklarına göre, "Yaşadığımız bu körfezde bir zamanlar iki bin Kızılderili yaşarmış."[60]

Ayrıca burada yaşayan yerlilerin hepsi ölmediğinden hayatta kalanlar İngiliz yerleşimcilerin işini kolaylaştırdı. Pilgrimler Massachusetts'te geçirdikleri ikinci tam günlerinde Kızılderililerden yardım almaya başladılar. Bir sömürgeci günlüğünde, Kızılderililere ait iki evi keşfeden denizcilerden söz edilir:

> Yanlarında silahları olduğu ve herhangi bir ses duymadıkları için evlere girdiler ve burada yaşayanların gittiğini gördüler. Denizciler oradan ayrılırken yanla-

---

59 Gary Nash, *Red, White, and Black* (Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1974), 139, aynı sürecin Pennsylvania'da yer aldığını tasvir eder.

60 Emmanuel Altham'ın mektubunu alıntılayan: Sydney V. James, ed., *Three Visitors to Early Plymouth* (Plymouth: Plimoth Plantation, 1963), 29.

rına birkaç şey aldılar ama kalmaya cesaret edemediler... Barış simgesi olarak ve ticaret yapmak istediğimizi onlara göstermek için evlerde birkaç boncuk veya başka şeyler bırakmak istemiştik, ama o kadar aceleyle ayrıldık ki, böyle bir şey yapamadık. Fakat Kızılderililere rastlar rastlamaz onlara aldıklarımızın parasını ödeyeceğiz.

Pilgrimlerin hırsızlık yaptığı tek yer evler değildir. Tanığımız hikâyesini anlatmaya devam eder:

Daha önce mısır bulduğumuz ve Cornhill [Mısır Tepesi] dediğimiz yere yürüdük. Daha önce gördüğümüz başka bir yerde biraz kazınca iki veya üç sepet dolusu mısır ve bir çuval dolusu fasulye bulduk... Toplamda on kile kadar vardı, bunlar da tohum için yeterli olacak. Bu mısırı Tanrı'nın yardımıyla bulduk, çünkü başımıza bela olabilecek Kızılderililere rastlasaydık, bu işi nasıl yapabilirdik ki?

Pilgrimler en baştan itibaren, Kızılderililerin (farkına varmadan da olsa) sağladığı yardımdan dolayı Kızılderililere değil, Tanrı'ya teşekkür ettiler ve bu durum sonraki Şükran Günleri için bir model oluşturdu. Günlük yazarımız şöyle devam etmişti:

Ertesi sabah mezara benzeyen bir yer bulduk. Orayı kazmaya karar verdik. Önce bir hasır bulduk, onun altında da güzel bir yay... Ayrıca kâseler, tepsiler, tabaklar, onun gibi başka şeyler de bulduk. Yanımızda götürmek üzere en güzellerini aldık, sonra da cesedi yeniden örttük.[61]

[61] Pilgrimlerin bu hikâyesiyle benzerlik taşıyacak bir masal var mıdır acaba? Pilgrimler altın saçlı kız gibi, evlere izinsiz girerler, vandallık ve hırsızlık yaparlar ve altın saçlı kız örneğinde olduğu üzere, eğitimciler onları Aryan olduğu için affeder. Altın saçlı kız masalında kurbanlar aslında insanlar değildir ve tarih kitaplarımızın karanlık yaklaşımı da

"Bir mezara benzeyen" bir yer!

Karen Kupperman, Pilgrimlerin yıllar boyu mezar soymaya devam ettiğini söylese de,[62] canlı bir Kızılderili olan Squanto da onlara yardım etmişti. Bu noktada öğrencilerim daha aşina oldukları bir konuya dönerler, çünkü Squanto'nun efsanesini bilirler. *Land of Promise* bu konuyu şöyle anlatır:

> Squanto dillerini her yaz New England kıyılarına kadar yaklaşan İngiliz balıkçılardan öğrendiğini anlatmıştı. Squanto Pilgrimlere nasıl mısır, kabak ve balkabağı ekileceğini gösterdi. Squanto'nun yardımları olmasaydı, bu küçük yerleşimci grubu hayatta kalabilir miydi? Bunu söylemek zordur. Fakat 1621 yılının sonbaharına gelindiğinde, yerleşimcilerle Kızılderililer günlerce bir arada bayram yapma ve Tanrı'ya şükretme imkânı buldular (bu bayram daha sonra ilk Şükran Günü olarak kutlanmaya başlandı).

Peki çoğu kitap Squanto'yla ilgili neleri görmezden gelir? Birincisi İngilizceyi nasıl öğrendiğidir. Ferdinando Gorges'e göre 1605 yılı civarında İngiliz bir kaptan, dört Penobscot ile birlikte o sıralarda hâlâ çocuk olan Squanto'yu kaçırdı ve onları İngiltere'ye götürdü. Burada Squanto dokuz yıl kaldı ve üç yılı Gorges'in hizmetinde geçirdi. Gorges sonradan Squanto'nun yeniden Massachusetts'e dönmesine yardımcı oldu. Bazı tarihçiler, Squanto'nun 1605'te kaçırılan beş Kızılderilinin arasında yer aldığından şüphe duyar.[63] Ancak

---

Pilgrimlerin kurbanlarını insan değilmiş gibi gösterir. Altın saçlı kızla ilgili bu analizinden dolayı Toni Cade Bambara'ya teşekkür ederim.

62 Kupperman, *Settling with the Indians*, 125.

63 Beş Kızılderilinin hiçbirinin adı Squanto veye Tisquantum değildi *ama Kızılderililer bazen farklı kabilelerde farklı* adlarla bilinirdi. Squanto'nun biyografi yazarı Feenie Ziner, onun bu beş kişiden biri olduğuna inanır. Ferdinando Gorges 1658'de Squanto'nun 1605'te kaçırılanlar arasında yer aldığını ve üç yıl onunla birlikte İngiltere'de yaşadığını söyler; Kinnicutt ("The Settlement at Plymouth Contemplated Before 1620," 212–13) Gorges'e inanır, ama Plimoth plantasyonundaki

bütün kaynaklar, 1614'te İngiliz bir köle tacirinin iki düzine Kızılderili ile birlikte Squanto'yu kaçırdığı ve İspanya'nın Malaga şehrinde sattığı konusunda hemfikirdir. Bundan sonra olanların yanında, Odysseus evcimen biri gibi durur. Kölelikten ve İspanya'dan kaçan Squanto İngiltere'ye ulaşmıştı. Newfoundland yoluyla memleketine dönmeye çalıştı ve 1619'da Thomas Dermer'i Cod Burnu'na yapacağı bir sonraki seferinde kendisini de yanına almaya ikna etti.

Squanto'nun olağanüstü maceralı yolculuğu salgın hastalık hikâyesiyle bağlantı kurmak için bir "kanca" sağlar, ama ders kitapları bu "kanca"dan yararlanmamayı seçer. Squanto, Massachusetts topraklarına yeniden ayak basıp Patuxet adlı köyüne yürüyerek ulaşınca, korkunç bir keşifte bulundu: "Kendisi, köyünün hayatta kalan tek üyesiydi. Diğer herkes iki yıl önceki salgında ölmüştü."[64] Bu durumda Squanto'nun Pilgrimlerin kaderine ortak olmaya karar vermesine şaşmamak lazımdır.

Anlatmaya değer asıl hikâye *budur* işte! Önce *Land of Promise*'deki yavan anlatıma bakalım: "Squanto İngilizceyi İngiliz balıkçılardan öğrenmişti."[65]

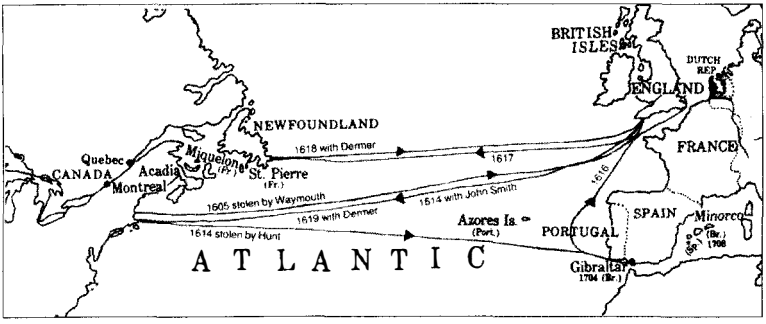
Squanto tercüman, elçi ve teknik danışman rolüyle Plymouth kolonisinin ilk iki yıl hayatta kalması açısından temel bir işlev gördü. Amerika'daki diğer Avrupalılar gibi, Pilgrimler de, Kızılderililer onlara gösterene kadar nelerin yenebileceği, besinlerin nereden bulunup nasıl yetiştirileceği konusunda hiçbir bilgiye sahip değildi. William Bradford Squanto'dan şöyle söz etmişti: "Tanrı tarafından gönderilmiş, beklentilerini bile aşan özel bir araç. Squanto onlara

---

tarihçiler veya Neal Salisbury (*Manitou and Providence*, 265–66) ona inanmaz; öte yandan Salisbury ("Squanto: Last of the Patuxets") ona inanır görünür. Ayrıca bkz. Lauber, *Indian Slavery in Colonial Times*, 156–59.

64 Simpson, *Invisible Armies*, 6.

65 Ders kitaplarından biri, yani Boorstin ile Kelley'nin son baskısı, Squanto'nun köle yapılmasını ve köyünün yok edilmesini özet halinde sunar.

Squanto yolculukları sayesinde Pilgrimlere göre dünyayı daha iyi tanırdı. Atlantik Okyanusu'nu, iki defa İngilizlerin tutsağı olarak olmak üzere, muhtemelen altı defa geçmişti; Massachusetts'in yanı sıra Maine, Newfoundland, İspanya ve İngiltere'de yaşamıştı.

mısır ekmeyi, nerede balık tutacaklarını ve başka ürünleri nasıl bulacaklarını gösterdi, onlara rehberlik ederek onları bilmedikleri, çıkarlarına uygun yerlere götürdü." Squanto, Pilgrimlerin tek yardımcısı değildi; 1621 yazında Massasoit, Hobomok adlı bir Kızılderiliyi rehber ve elçi olarak Pilgrimlerle birkaç yıl yaşamaya göndermişti.[66]

"Çıkarları," *Mayflower*'la gelen yerleşimcilerin çoğunun bu yolculuğa çıkmasının başlıca nedenini oluşturuyordu. Robert Moore'un belirttiği gibi, "Ders kitapları, tarihimizin büyük kısmının ardında yatan çıkar dürtüsünü incelemeyi ihmal eder."[67] Kızılderililer de kürk ticareti dolayısıyla çıkarlara uygundu, çünkü bu ticaret olmadan Plymouth asla kendini geçindiremezdi. Hobomok, Plymouth'un Maine'de, Penobscot ve Kennebec nehirlerinin ağızlarında; Massachusetts'te, Aptucxet'te; ve Connecticut'ta Windsor'da kürk ticareti merkezleri kurmasına yardımcı oldu.[68] Avrupalılar "başkalarının gitmeye cesaret etmediği yerlere gitme"

66 William Bradford, *Of Plimouth Plantation*, 99. Ayrıca bkz. Salisbury, "Squanto: Last of the Patuxets," 228–46.

67 Robert Moore, *Stereotypes, Distortions, and Omissions in U.S. History Textbooks* (New York: CIBC, 1977), 19.

68 Robert M. Bartlett, *The Pilgrim Way* (Philadelphia: Pilgrim Press, 1971), 265; ve Loeb, *Meet the Real Pilgrims*, 65.

konusunda ne gerekli beceriye ne de arzuya sahipti. Onun yerine Kızılderililere gittiler.[69]

Böylece Şükran Günü meselesine geliyoruz. Her sonbahar, ülkenin dört bir yanında ilkokul öğrencileri elişi kâğıdından yapılma şapkalarıyla Pilgrimler ve saçlarına tüyler takmış Kızılderililer rolünde, ulusal köken mitimiz olan *İlk Şükran Günü* adlı küçük bir alegorik oyun sergiler. Şükran Günü, bize bahşettiği nimetlerden dolayı ulus olarak Tanrı'ya şükranlarımızı sunmamız için bir fırsattır. Şükran Günü diğer bayramlara, hatta Bağımsızlık Bayramı veya Şehitleri Anma Günü gibi apaçık vatanseverlik sergileyen bayramlara göre etnik merkezciliği daha çok yüceltir. Örneğin Kral James ile ilk Pilgrim liderler, Tanrı'nın kendilerinden yana olduğunu gösteren salgınlardan dolayı şükranlarını sunmuşlardır. Şükran Günüyle bağdaştırılan arketipler –Tanrı'nın bizden yana olması, çok çalışma ve Pilgrimlerin olumlu özellikleri sayesinde vahşi doğadan uygarlık, karmaşadan da düzen elde edilmesi– tarih dersi kitaplarımızdan yayılmaya devam eder. 1920'lerde Amerikan tarihinin nasıl öğretildiğinde dair yürütülen bir araştırmada Bessie Pierce, Şükran Gününün siyasi amaçlarını şu şekilde açıklamıştı: "Bu eşsiz nimetlerden dolayı öğrenciler atalarının izinde yürümeye, ülke yasalarına kayıtsız şartsız itaat etmeye ve başlanmış olan işlere devam etmeye teşvik edilir."[70]

---

69 Charles Hudson ve diğerleri, "The Tristan de Luna Expeditions, 1559–61," Jerald T. Milanich ve Susan Milbrath, ed., *First Encounters* (Gainesville: University of Florida Press, 1989), 119–34, Avrupalıların yiyecek açısından Kızılderililere ne kadar bağımlı olduğuna dair çok renkli örnekler sunar. İspanyolların günümüzde Amerika Birleşik Devletleri'nin güneydoğu kesimi olan bölgeye ikinci (de Soto'dan sonra) seferini anlatırlar. Kızılderililer onlardan kaçıp kendi ürünlerini yaktıkları için Avrupalılar neredeyse açlıktan ölür.

70 Bessie L. Pierce, *Public Opinion and the Teaching of History in the United States* (New York: Alfred A. Knopf, 1926), 113–14. Ayrıca bkz. Alice B. Kehoe, "'In fourteen hundred and ninety two, Columbus sailed . . . ': The Primacy of the National Myth in U.S. Schools," Peter Stone ve Robert MacKenzie, ed., *The Excluded Past* (London: Unwin Hyman, 1990), 207.

Şükran Yemeği bir ritüeldir ve Mircea Eliade'nin köken mitlerine atfettiği bütün özellikleri sergiler:

1. Doğaüstü olduğuna inanılan kurucuların eylemlerinin tarihini oluşturur.
2. Gerçek olduğuna inanılır.
3. Bir kurumun nasıl oluştuğunu anlatır.
4. Mitle bağlantılı ritüel yerine getirildiğinde insan "kökenine dair bilgiyi hisseder" ve ataları üzerinde hak iddia eder.
5. Dolayısıyla insan miti bir din gibi "yaşar."[71]

Random House sözlüğümde Plymouth yerleşimcileri konusundaki ana başlık *Pilgrimler* değil, *Pilgrim Babalar*'dır. Kongre Kütüphanesi de kısa bir süre öncesine kadar benzer bir şekilde Plymouth konusundaki koleksiyonunu *Pilgrim Babalar* başlığı altında tutardı ve burada babalar, tabii ki, Pilgrim çocuklarının babaları değil de, "Ülkemizin ataları" anlamına gelirdi. Şükran Günü böylece tarih alanından din alanına, hatta Robert Bellah'nın deyimiyle "toplumsal din" alanına kaymıştır. Bellah'ya göre sivil dinler toplumu bir arada tutar. Plymouth Rock 1880 civarında, bazı girişimci sakinleri kıyının iki kısmını birleştirip üzerine küçük bir Yunan tapınağı inşa edince ikonografik statü elde etti. Tapınak zaman içinde bir ibadet yeri, Mayflower Sözleşmesi de kutsal bir metin haline geldi ve Şükran Gününün ardındaki toplumsal ritüelin anlamını bize öğreten ders kitaplarımız, *Anglikan Toplu Dua Kitabı*'yla aynı işlevi görmeye başladı.[72]

---

[71] Mircea Eliade, *Myth and Reality* (New York: Harper and Row, 1963), 18–19.

[72] Robert N. Bellah, "Civil Religion in America," *Daedalus* (Winter 1967): 1–21. Plymouth Rock konusunda bkz. Hugh Brogan, *The Pelican History of the U.S.A.* (Harmondsworth, En gland: Penguin, 1986), 37. Ayrıca bkz. Michael Kammen, *Mystic Chords of Memory* (New York: Alfred A. Knopf, 1991), 207–10.

Pilgrim tarihinin dini yönü, Valerian Paget'nin William Bradford'un *Of Plimoth Plantation* [*Plymouth Sömürgesi Üzerine*] adlı ünlü tarihi kayıt eserine yazdığı girişte apaçık bellidir:

> Avrupa'nın gözü, bu bir avuç bilinçsiz İngiliz kahramanın ve azizin üzerindeydi ve adım adım onlardan cesaret kazanıyordu. Özgürlük ideali, çocuklarının çocukları için de o kadar apaçık ve güçlü bir tutkuyla hissediliyordu ki... yukarıda incelediğimiz küçük olay, Amerika Birleşik Devletleri'nin doğuşuyla ve her şeyden öte, simgesi olduğu ve Pilgrimlerin İnsanoğlu'nun sunağında uğruna kurbanlarını sunduğu insancıl ideallerin oluşumuyla sonuçlanır.[73]

Bu çağrıyla Pilgrimler, Amerika Birleşik Devletleri'nin kökenini oluşturmakla kalmaz, Avrupa'da demokrasinin, hatta günümüzde dünyada var olan bütün iyiliğin kaynağını oluşturur! Bence İngiliz Kilisesinden ayrılmak isteyenler olsun, Anglikanlar olsun, ilk sömürgeciler bundan haberdar olsaydı epey eğlenirlerdi.

Yerine getirdiğimiz bu toplumsal ritüel, Amerikan yerlilerini marjinalleştirir. İlk Şükran Gününe dair arketipik imgemiz ormanda "gıcırdayan tahtalar" [masalar] ve kolalı pazar kıyafetleri içerisinde Pilgrimlerle neredeyse çırılçıplak olan Kızılderili misafirlerini içerir. Bir bayram kutlama kartpostalında yazdığı üzere, "*I* [ben], yiyeceklerimizi paylaşmaya davet ettiğimiz *Indian*lar [Kızılderililer] içindir." Bu tür zırvalıklar, öğrencilerin yıllar boyu evlerine götürdüğü "Balkabağı, hindi, mısır ve kabak yediler. Kızılderililer hayatları boyunca böyle bir şölene tanık olmamıştı!" türü cümleler içeren metinlerle zirveye ulaşır. Kızılderili roman yazarı Michael Dorris'in oğlu, New Hampshire'daki okulundan eve

---

[73] Valerian Paget, introduction to *Bradford's History of the Plymouth Settlement, 1608–1650* (New York: McBride, 1909), xvii.

böyle bir "bilgi" getirdiği zaman, Dorris ona "asıl *Pilgrimlerin* hayatları boyunca böyle bir şölen görmediğini, çünkü sözü edilen yiyeceklerin hepsinin Amerika kıtasına özgü olduğunu ve yerli kabile *tarafından* [veya yardımıyla] tedarik edildiğini" söylemişti.[74]

Gelişmiş olan "bizler"in yerlilere yiyecek tedarik ettiği kavramı hem gerçeğin tamamıyla zıddıdır hem de iyi niyetli değildir. Tarihimizde tekrar tekrar ortaya çıkarak ırklar arası ilişkileri daha da karmaşık hale getirir. Örneğin beyaz çiftlik sahiplerinin kölelerine yiyecek ve sağlık hizmetleri sağladığı söylenir ama çiftliklerdeki her türlü yiyecek, giyecek ve sığınacak yer siyahi köleler tarafından ya yetiştirilir, inşa edilir, dokunur ya da parası ödenirdi. Günümüzde Amerikalılar, siyasi dünya görüşleri dahilinde yabancılara yapılan yardım açısından dünyanın en cömert ulusu olduğuna inanıyor ve Üçüncü Dünya ülkelerinin hemen hepsinden kaynaklanan net dolar akışının Amerika Birleşik Devletleri'ne *doğru* gittiğini görmezden geliyor.

Şükran Gününün gerçek hikâyesi, bazı utanç kaynağı hakikatler içerir. Bu geleneği Pilgrimler başlatmamıştır; Doğulu Kızılderililer sonbahar hasadını yüzyıllardır kutlardı. Her ne kadar George Washington ulusal şükran onuruna bazı günler belirlerse de, günümüzdeki kutlamalar sadece 1863'e dayanır. Amerikan İç Savaşı sırasında, yani Birliğin böyle bir âdetin yerine getirilmesinden kaynaklanacak vatanseverliğe çok ihtiyacı olduğu bir dönemde, Abraham Lincoln Şükran Gününü ulusal bayram ilan etmiştir. Pilgrimlerin bununla hiçbir ilgisi yoktu, hatta 1890'lara kadar bu geleneğe dahil bile edilmediler. Zaten 1870'lere kadar "Pilgrimler" olarak da bilinmezlerdi.[75]

---

74 Dorris, "Why I'm Not Thankful for Thanksgiving," 9. Vurgulama amaçlı ilave bana aittir.

75 Plimoth Plantation, "The American Thanksgiving Tradition, or How Thanksgiving Stole the Pilgrims" (Plymouth, MA: t.y., photocopy); Stoddard, *The Truth about the Pilgrims*, 13. Jeremy D. Bangs, "Thanksgiving

Amerikan tarihinde Şükran Gününe atfedilen ideolojik anlam, mahcubiyetimizi daha da ağırlaştırır. Şükran Günü efsanesi Amerikalıları etnik merkezci kılar. Madem Tanrı bizim kültürümüzden yana, neden başka kültürleri ciddiye alalım ki? Bu etnik merkezcilik geçen yüzyıl ortalarında daha da yoğunlaşmıştır. Reginald Horsman *Race and Manifest Destiny*'de [*Irklar ve Doğal Kader*], "Tanrı bizden yana" fikrinin Anglo-Saksonlar tarafından Meksikalılara, Amerika yerlilerine, Pasifik Okyanusu halklarına, Yahudilere, hatta Katoliklere göre üstünlüklerini meşrulaştırmak için nasıl kullanıldığını göstermiştir.[76] Günümüzde ders kitapları Pilgrim hikâyeleriyle bu etnik merkezciliği teşvik ettiği zaman, öğrencilerin başka kültürlerden ders alamamalarına ve başka kültürlerden insanlar hakkında ne düşüneceklerini bilememelerine neden olurlar.

Bazen de bunun bedelini daha doğrudan bir yolla öderiz, o da sansürdür. Örneğin 1970'te Massachusetts Ticaret Müdürlüğü, Wampanoaglardan Pilgrimlerin Plymouth'a ayak basmasının 350. yıldönümü onuruna bir konuşmacı seçmelerini ister. Bu görevin verildiği Frank James'den "konuşmasının metnini töreni düzenleyen beyazlara göstermesi istenir. Beyazlar onun yazdıklarını görünce, o metni okumasına izin vermezler."[77] James şöyle yazmıştı:

> Bugün sizin için bayram... ama benim için bayram değil. Dönüp geçmişe, halkıma olanlara bakınca, kalbim burkuluyor... Pilgrimler Cod Burnu kıyılarını keş-

---

on the Net: Roast Bull with Cranberry Sauce Part 1," Society of Mayflower Descendants in the Commonwealth of Pennsylvania internet sitesi, sail1620.org/discover_feature_thanksgiving_on_the_net_roast_bull_with_cranberry_sauce_part_1.shtml, 1/2007.

[76] Reginald Horsman, *Race and Manifest Destiny* (Cambridge: Harvard University Press, 1981), 5.

[77] Arlene Hirshfelder ve Jane Califf, "Celebration or Mourning? It's All in the Point of View" (New York: Council on Interracial Books for Children *Bulletin* 10, no. 6, 1979), 9.

fe çıktıklarının daha dördüncü gününde atalarımın mezarlarını soydular, mısır, buğday ve fasulyelerini çaldılar... Wampanogların büyük lideri Massasoit durumun böyle olduğunu biliyordu, ama yine de, o ve halkı yerleşimcileri iyi karşıladı ve onlara dostluk gösterdi... ancak üzerinden daha 50 yıl bile geçmeden... Wampanogların ve yerleşimcilere yakın yaşayan başka Kızılderililerin beyazların silahlarıyla öldürüleceğini veya onlardan bulaşan hastalıklardan öleceğini tahmin edemezdi... Her ne kadar yaşam tarzımız nerdeyse tamamıyla değişip dilimiz de neredeyse tamamıyla ortadan kalktıysa da, biz Wampanoaglar hâlâ Massachusetts'te yaşıyoruz. Geçmişte olanlar değiştirilemez, günümüzde de Amerika'nın daha iyi olması, insanların ve doğanın yeniden önem kazanacağı daha Kızılderili bir Amerika için uğraşıyoruz.[78]

Massachusetts Ticaret Müdürlüğünün sansür uyguladığı şey kışkırtıcı bir yalan değil, tarihi gerçeklerdi. Konuşmasına izin verilseydi, James'in "buğday" dışında söylediklerinin tek kelimesi yalan olmayacaktı. Ders kitaplarımızın çoğu, ayrıca New England yerleşim döneminde herkes tarafından bilinmesine rağmen mezarların soyulması, Kızılderililerin köle yapılması gibi hakikatleri de görmezden gelir. Dolayısıyla Pilgrimler konusundaki popüler tarih, yeni perspektifler kazanmayı değil, kasti unutkanlıkları temel almıştır. Bu önemli hakikatler yerine, ders kitapları Squanto'nun yerleşimcilere ne kadar yardımcı olduğu, adı, mısır tepelerine gömdüğü balık, hatta prototipik ilk Şükran Günü yemeğinin menüsü ile bu yemeğe katılan Kızılderililerin sayısı gibi gururlandırma amaçlı ayrıntılar sunar.

Burada bu nahoş ayrıntılara odaklanmış olmamın nedeni, tarihimizin uzun zamandan beri sıkıntılı olan her şeyi

[78] Frank James, "Frank James' Speech" (New York: Council on Interracial Books for Children *Bulletin* 10, no. 6, 1979), 13.

görmezden geliyor olmasıdır. Pilgrimler, sonbahar sonlarında tanımadıkları bir kıtaya doğru yolculuğa çıkmakla eşsiz bir cesaret göstermiştir. Amerika'daki ilk yıllarında, Kızılderililer gibi, onlar da, iskorbüt ve zatürree dahil olmak üzere, çeşitli hastalıklara yakalandı ve yarısı öldü. Pilgrimlerin Patuxet'e yerleşmesi bir ahlaksızlık örneği değildir. Salgına onlar neden olmazlar ve Kızılderili köylüler gibi, nasıl başladığı konusunda hiçbir bilgileri yoktur. Massasoit, Pilgrimlerin körfezi kullanmasından memnundu, çünkü Patuxetler öldüğünden artık bu mekâna ihtiyaçları yoktu. Pilgrimlerle Kızılderililer arasındaki ilişkiler başlangıçta oldukça iyiydi. Yeni gelenler, yerin altından çıkardıkları mısırın parasını Wampanoaglara ödediler. Başka kolonilerin tersine, Plymouth genelde Kızılderililerden aldığı toprakların parasını onlara ödedi. Bazı durumlarda Avrupalılar yerlilerin *daveti* üzerine, başka kabilelere veya yakınlardaki rakip Avrupalılara karşı koruma sağlamak amacıyla Kızılderili kasabalarına yerleştiler.[79] Dolayısıyla ABD tarihi İngiltere, Rusya, Endonezya veya Burundi'den ne daha çok –ne de daha az– şiddet veya zulüm içerir.

"Gururlandırma" amaçlı tarihin antidotu "utandırma" amaçlı tarih değil, dürüst ve geniş kapsamlı tarihtir. Ders kitabı yazarları, köken mitlerinin hep yaptığı gibi kendilerini ahlaki açıdan eğitici olmak zorunda hissederlerse, bunu öğrencilerin Pilgrim tarihinin hem "iyi," hem de "kötü" yanlarını öğrenmesine izin vermekle de yapabilirler. Böylece çelişki tarihin bir unsuru haline gelir ve öğrenciler edindikleri bilginin bugünkü hayatları üzerinde de etkisi olduğunu keşfedebilirler. İlk Şükran Günüyle ilgili meseleler doğru şekilde öğretildiği takdirde, Amerikalıların etnik merkezci

[79] Willison, *Saints and Strangers;* Salisbury, *Manitou and Providence,* 114–17; ancak Wright, *The Only Land They Knew*, 220. Salisbury, *Manitou and Providence,* 120–25, Plymouth'un Kızılderililerle alışverişlerinde başından itibaren askeri baskı ve zorlama uyguladığını anlatır.

olmak yerine daha düşünceli ve hoşgörülü olmasını sağlayabilir. Köken mitinin başladığı yer olan Massachusetts'teki Plymouth'un artık yeni bir model oluşturuyor olması ironiktir. Amerika yerlileri ve yerli olmayan müttefikler, Frank James'in 1970 yılındaki konuşmasının sansürlenmesini sineye çekmemişlerdir. O yıl ve ondan sonraki her kasım ayında, geleneksel Şükran Günü kutlamalarını doğrudan reddeden, "Ulusal Yas Günü" adlı bir karşı geçit töreni düzenlerler. Böylece Plymouth, yıllarca süren bir ihtilaftan sonra her iki geçit törenine izin vermeye başlamış ve tarihi Wampanoag açısından anlatan tarihi plakalar yaptırmıştır.

Ders kitapları Plymouth'dan ders almalıdır. Köken mitlerinin bedeli ağırdır. Pilgrimleri yüceltmek tehlikelidir. Ders kitaplarımızın Pilgrim arketipini pazarlamak için görmezden geldikleriyle uydurdukları ayrıntılar, Massachusetts Ticaret Müdürlüğünün Frank James'in konuşma özgürlüğünü kısıtlarken uyguladığı apaçık sansürden çok uzak değildir. Ancak tarih alanında "hakikat, bedeli ne olursa olsun, kutsal sayılmalıdır."

4. YAŞLI GÖZLER

Amerika'nın önceki yerli halklarını, müttefiklerini ve düşmanlarını dikkatli bir şekilde incelemeden Anglo-Amerika'nın nasıl oluştuğunu anlamaya imkân yoktur.
—JAMES AXTELL[1]

İşgalciler haklı olarak diğer Avrupalıların bu girişimlerinin ahlaki yönünü sorgulayacağını düşündü. Dolayısıyla... kendi yurttaşlarının tereddütlerini giderecek propaganda malzemelerini hazırladı. Bu propaganda zamanla, gelenek haline gelen varsayımları ve semantiğiyle bir ideoloji olarak standart bir biçim kazandı. Günümüzde de geçerli olmaya devam etmektedir.
—FRANCIS JENNINGS[2]

Hafıza, "Ben böyle yaptım," der. Gurur, "Ben böyle yapmış olamam," der. Sonuçta hafıza boyun eğer.
—FRIEDRICH NIETZSCHE[3]

Bu ülkede bu ders kitaplarından dolayı acı ve hüsran hissetmeyen tek bir Kızılderili yoktur. Evine utanç ve gözyaşları içinde dönmemiş tek bir Kızılderili çocuğu yoktur.
—RUPERT COSTO[4]

Eski mitler asla ortadan kalkmaz,
sadece ders kitaplarına dahil olurlar.
—THOMAS BAILEY[5]

---

1 James Axtell, "Europeans, Indians, and the Age of Discovery in American History Textbooks," *American Historical Review* 92 (1987): 629–30.

2 Francis Jennings, *The Invasion of America* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1975), vii.

3 Friedrich Nietzsche, *Beyond Good and Evil* (New York: MacMillan, 1907), 86.

4 Rupert Costo, "There Is Not One Indian Child Who Has Not Come Home in Shame and Tears," Miriam Wasserman, *Demystifying School* (New York: Praeger, 1974), 192–93.

5 Thomas Bailey, "The Mythmakers of American History," *Journal of American History* (1968): 18.

Kızılderililer tarih boyunca halkımızın, hakkında en çok yalan söylenen alt grubunu oluşturdu. Zaten Michael Dorris'e göre, Amerika yerlileri hakkında bir şeyler öğrenmeye başladığımız zaman, "sıfırdan değil, eksi ondan başlarız."[6] Lise öğrencileri sıfırın altından başlar, çünkü ders kitapları Amerika yerlilerini hiç çekinmeden beyazların gözünden sunar. Ancak günümüzün ders kitaplarının bu alanda artık daha iyisini yapması gerekir, çünkü tarihçilerin Kızılderili tarihi adını verdiği (ama aslında ırklar arası olan) tarih 1970'lerden beri gelişmiştir ve yeni ders kitaplarının temel alması gereken bilgiler kütüphanelerin raflarında bulunmaktadır.

Ders kitaplarının yerli halklara karşı tutumu son yıllarda biraz düzelmiştir. 1961'de, çok satan *Rise of the American Nation* [*Amerikan Ulusunun Yükselişi*] kitabı beyazlarla veya tek başlarına olsun, Kızılderililerin olduğu on resim içeriyordu (toplam 268 resim içerisinde); bu resimlerin çoğu ilkel hayat ve vahşi savaş âdetleri konularına odaklanmıştı. Aradan yirmi beş yıl geçtikten sonra, *Triumph of the American Nation* [*Amerikan Ulusunun Zaferi*] adını alan kitap on beş Kızılderili resmi içerir; ancak daha önemlisi, Amerika yerlileri artık tek boyutlu ilkel insanlar olarak değil, kimliklerini ve topraklarını korumak için mücadele eden insanlar olarak tasvir edilir. Metacomet (Kral Philip), Crispus Attucks (kökeni kısmen siyahi olan, devrimin ilk kurbanı), Sequoyah (Çeroki alfabesinin mucidi) ve II. Dünya Savaşında kodlu konuşan Navaholar da kitaba dahil edilir. Bu kitabın 2003'te yayınlanan ve *Holt American Nation* [*Holt Amerikan Ulusu*] adını alan versiyonu ise kırk üç Kızılderili resmi içerir. 2000'den sonra yayınlanmış ders kitaplarının bazıları Amerika yerlilerine daha fazla yer verme trendini sürdürmektedir. *The Americans*, bu bölümde ele alınacak konuların bazılarına gösterdiği dürüst yaklaşımla öne çıkar, hemen ar-

6 Alıntılayan: Calvin Martin, ed., *The American Indian and the Problem of History* (New York: Oxford University Press, 1987), 102.

dından da bir ortaokul kitabı olan *American Journey* gelir.

Ancak, James Axtell'in 1987'de dediği gibi, Amerikan tarih dersi kitaplarının yazarlarının yine de "kültürel görecelik ve etnik duyarlılık konusunda hızlandırılmış bir kursa ihtiyacı vardır." Ders kitaplarının en iyisi olan *The Americans*'ın bile ilk iki sayfasında Benjamin West'in 1771 tarihli, *Penn's Treaty with the Indians* [*Penn'in Kızılderililerle Sözleşmesi*] adlı bir tablosu yer alır. West bu tabloyu, konu aldığı olaydan neredeyse bir yüzyıl sonra yaparken, baştan aşağıya giyinik –hatta şapka, atkı ve palto giymiş– Avrupalılar, neredeyse çırılçıplak olan Kızılderililere ticari mallar sunarken tasvir etme geleneğine uymuştur. Aslında yeryüzünün hiçbir yerinde iki farklı grubun aynı gün birbirinden bu kadar farklı şekilde giyindiği olmamıştır. Fakat sanatçının amacı gerçekliği tasvir etmek değildir. Onun amacı, "ilkel" Kızılderili ile "uygar" Avrupalıyı tasvir etmektir.

Axtell ayrıca *kırma, katliam* ve *savaş naraları* gibi terimleri kullanmaya devam eden ders kitaplarını eleştirir.[7] Beyazlar için *sınır girişimi* veya *yerleşimci* gibi daha ılımlı terimler kullanmak da benzer şekilde önyargılı bir davranıştır. Eğer Amerikalı oluşumuzu bir kenara bırakıp, örneğin Botswanalı olduğumuzu düşünürsek, şu cümle (*The American Journey*'den) bize oldukça ters gelecektir: "1637'de Connecticut'ta yerleşimcilerle Pequot halkı arasında savaş patlak verdi." Burada asıl "yerleşimciler," belki de binlerce yıldır Connecticut'ın köylerinde yaşamakta olan Pequot halkı değil midir? İngilizler sonradan gelenlerdi, azami üç yıldır oradaydılar, çünkü tüccarlar 1634'te Windsor'da bir yerleşim yeri kurmuştu. *Yerleşimciler* yerine *beyazlar* demek, daha doğru ama tabii ki, daha "rahatsız edici" olacaktır. Hepsinden doğrusu *işgalciler* demektir ve bu daha bile rahatsız edicidir.

---

7 Axtell, "Europeans, Indians, and the Age of Discovery," 621–32.

Amerika Birleşik Devletleri'nin kongre binasında kumtaşından yapılmış bir oyma eserde, neredeyse çırılçıplak bir Kızılderili William Penn'in elini sıkar. Ağustos ayında Philadelphia'da bulunmuş biri olarak, bu anlaşmaya o zaman varıldıysa, Penn'in sıcaktan ölmek üzere olması gerekirdi diyebilirim. Şükran Gününden hemen sonra Philadelphia'da bulunmuş biri olarak da bu anlaşmaya kışın varıldıysa, Kızılderililerin donmuş olması gerekirdi diyebilirim.

Yazarların genel anlamdaki yorumları daha da kötüdür, çünkü Axtell'e göre, yüzyıllardır Kızılderililerle beyazlar arasındaki ilişkileri "açıklamakta" başvurulan "geleneksel varsayımların ve semantiğin" esiridirler. Ders kitabı yazarları, tarihi hâlâ "yerleşimcilerin" soyundan gelenlerin içini rahatlatmak için yazmaya devam etmektedir.

Kızılderili haklarının ve Avrupalı ile Afrikalı işgalcilerle ilişkilerinin daha doğru tarihine doğru çıkacağımız yolculuk sevinçli bir gezinti olamaz. Kızılderililer geçmişi konu alan, eğlenmek ve egzotik kültürleri tanımak için gittiğimiz bir tür eğlence parkında sadece dekor değildir ve olmamalıdır. Antropolog Sol Tax'a göre, "Kuzey Amerika'da yaşayan halklara yaptıklarımız, İlk Günahımızdır."[8] Eğer Kızılderili tarihini dürüst bir şekilde ele alacak olursak, gözlerimiz yaşaracaktır. Ancak bu bizim geçmişimizdir ve onu kabullenmek zorundayız. Ders kitaplarının, beyaz çocukları evlerine yaşlı gözlerle değilse bile en azından kışkırtıcı sorularla göndermesinin zamanı gelmiştir.

---

[8] Sol Tax, Önsöz, Virgil Vogel, ed., *This Country Was Ours* (New York: Harper and Row, 1972), xxii.

Günümüzdeki ders kitaplarının çoğu en azından Kızılderili kültürleri konusunda doğruları söylemeye çalışır. İncelediğim on sekiz ders kitabının on üçü, beyazlarla temas öncesi yerli toplumlara en az beş sayfa ayırır.[9] Ancak en baştan itibaren, Kızılderili toplumları ders kitapları için bir sorun oluşturmuştur.[10] Ders kitaplarının yazarları arkeoloji, etnobotanik,* dilbilim, fiziksel antropoloji, folklor araştırmaları, kültürel antropoloji, etnik tarih ve diğer bağlantılı alanlarda meslek sahibi değil, bu alanların tüketicisidirler. Bu alanlarda faal olan araştırmacılar, kesin bilgi şeklinde olmasa da, bize Avrupalılarla Afrikalılar gelmeden önce Amerika kıtasında neler olduğu konusunda çok şey söyleyebilir. Fakat ne yazık ki, tarih dersi kitaplarının yazarları, arkeoloji ile diğer alanları sorularına cevap arayamayacakları ölü disiplinler olarak görür. Bu alanlar elbette ölü insanlarla ilgilenir ama çelişkilerle doludur. Her yıl, Brezilya'da yemek pişirmek için yakılan ateşlerde kırk bin yıl öncesine uzanması muhtemel olan kömür bulunduğuna, Pennsylvania'da arkeolojik kazılar için yeni tarihler verildiğine, Çin, Avrupa veya Afrika'da

---

9 İstisnalar şunlardır: *Pathways to the Present*, 1088 sayfada sadece bir buçuk sayfa, yani yüzde 0,1; *Discovering American History*, 831 sayfada iki sayfa, yani yüzde 0,2; *The American Pageant* (1991), 1077 sayfada dört sayfa, yani yüzde 0,4; *Pageant* (2006), 1162 sayfada dört sayfa, yani yüzde 0,3; ve Boorstin ile Kelley, 1056 sayfada dört sayfa, yani yüzde 0,2. *Pathways to the Present*'in bendeki baskısı Amerikan tarihini baştan ele almasına rağmen modern çağı vurgular; başka bir baskısı Kızılderili kültürlerini kapsamlı bir şekilde ele alabilir.

10 "Kabile" ve "ulus" terimlerini birbiriyle değiştirilebilir şekilde kullanıyorum, çünkü bazı Kızılderili liderler, "ulus" kelimesinin Avrupalılar tarafından icat edildiğini ve çoğu Kızılderili toplumu açısından devlet kavramına fazla vurgu yaptığını iddia eder. Daha önceki bölümde anlattığım üzere, "Amerika yerlisi" ve "Kızılderili" terimlerini de eşanlamlı olarak kullanıyorum. Benim incelediğim ders kitapları da bu dilbilimsel mayın tarlasında ilerlemeye çalışır. İşin ilginç tarafı, "Amerika yerlisi" terimini kullananlar daha güncel yorumlar sunanlar değildir. Kızılderili bireylerden Kızılderili ismleriyle söz ediyorum ama Kızılderili olmayan okurlara daha aşina gelecek isimlerini de veriyorum.

* İnsan-bitki ilişkilerini (etkileşim, üretim, tüketim vb) inceleyen bilim dalı –r.n.

yeni insan kalıntıları veya insan yapımı ürünler bulunduğuna veya yeni fikirlerin öne sürüldüğüne dair başlıklar atılır. 2007'de on üç bin yıl önce dünyanın atmosferinde bir kuyrukluyıldızın patlayıp Kuzey Amerika'nın büyük kısmını yakıp kavurmuş olabileceğine dair kanıtlar bulunmuştur. Bu ateş fırtınasında at ve mastodon gibi büyük memeli hayvanlar ölmüş, insan nüfusu da önemli ölçüde azalmış olabilir.[11]

Ancak "olabilir," kesin cevaplar sunmayı amaçlayan ders kitaplarının tarzına uygun değildir. Bir tek *The American Adventure* böyle bir belirsizliği kabul eder: "Bu sayfa okunduğu zaman güncelliğini yitirmiş olabilir." Sonra da Amerika kıtasında insanların on iki bin, yirmi bir bin ve kırk bin yıldır var olduğuna dair rakip iddiaları sunar. Dolayısıyla incelediğim bütün ders kitaplarının en eskisi olmasına rağmen, *Adventure*'ın Kolomb öncesi döneme ait sayfaları güncelliğini yitirmemiştir.[12] Diğer ders kitaplarının çoğu her zamanki otoriter tarzlarını sürdürürler. İnsanların Amerika kıtasına ilk yerleşim tarihine dair tahminler, günümüzden on iki bin yıl ila yetmiş bin yıl öncesine kadar uzanır.[13] Bazı bilim insanları, ilk yerleşimcilerin binlerce yıl boyunca birbirini

---

11 Robin McKie, "Diamonds Tell Tale of Comet That Killed Off the Cavemen," *The Observer*, 5/20/2007; observer.guardian.co.uk/, 20/05/2007.

12 Her zamanki "her şeyi bilen ders kitabı" tarzına rağmen, James Davidson ile Mark Lytle'ın *The United States – A History of the Republic* kitabı arkeoloji alanındaki çelişkilerden ve belirsizliklerden söz eder.

13 John N. Wilford, "New Mexico Cave Yields Clues to Early Man," *New York Times*, May 5, 1991, Richard MacNeish'in araştırmalarında günümüzden 35 bin yıl öncesini öne sürdüğünü anlatır. David Stannard, (*American Holocaust*, New York: Oxford University Press, 1992, 10), günümüzden 32 bin ila 70 bin yıl öncesini öne sürer. Sharon Begley faydalı ve popüler bir özet sunar: "The First Americans," *Newsweek*'in *When Worlds Collide özel sayısı* (Sonbahar/Kış 1991), 15–20. Karşılaştırma için bkz. Andrew Murr, "Who Got Here First?" *Newsweek*, 11/15/99; Marc Stengel, "The Diffusionists Have Landed," *Atlantic Monthly* 1/1/2000, 35–48, theatlantic.com/issues/2000/01/001stengel.htm; Steve Olson, "The Genetic Archaeology of Race," *Atlantic Monthly*, 4/2001, 70–71; ve Steve Olson, "First Americans More Diverse than Once Thought, Study Finds," *Washington Post*, 31/07/2001.

izleyen akımlar halinde geldiğine inanır; bazılarına göreyse, genetik benzerlikler temelinde çoğu yerli tek bir küçük topluluğun soyundan gelmiş olmalıdır.[14] Ancak çoğu ders kitabı yazarı tek bir tarih seçip, onu tartışmasız bir hakikat gibi sunmayı tercih eder. Daha yeni bazı kitaplar araya bir "muhtemelen" sıkıştırır; örneğin *Holt American Nation* şöyle der: "insanlar muhtemelen hayvan sürülerini izlemiştir." Ne var ki, sonuçta bu kitaplar da diğerleri gibi öğrencilerin ezberleyeceği bir tarih daha sunmuş olur.

Ancak yazarların bundan fazlasını yapması gerekir. Bering Boğazı'nı eskiden boydan boya geçen kıstak olan Beringia'nın yürüyerek aşılmış olması sadece bir savdır. Teknelerle geçiş dahil olmak üzere, başka teorilere de ders kitaplarında yer verilmesi gerekir. Yazarların bütün işi kendi başlarına yapmasına da gerek yoktur, çünkü öğrencilere ve öğretmenlerine ne aranması ve yeni verilerin nasıl değerlendirilmesi gerektiğine dair fikirler verilerek onlardan internette ve kütüphanelerde araştırma yapması istenebilir. O zaman akademik yıl, farklı tarihleri ve yolları seçmiş olan öğrenciler arasında tartışmalarla başlayabilir ve her bir grup sonuçlarını desteklemek için glottokronoloji (dilbilimsel değişikliklerin tarihlendirilmesi), genetik, arkeoloji ve başka disiplinlerden yararlanabilir. Öğrenciler böyle bir şeyden büyük heyecan duyacaktır; çünkü ilk andan itibaren tarihin, ezberlenmesi gereken tarihlerden oluşan durağan bir olaylar bütünü değil de, gelişmekte olan bir alan olduğunu anlayacaklardır.

En baştan itibaren entelektüel heyecanın söz konusu olmadığını fark edebiliriz. İnsanlar nasıl bu noktaya gelmiştir? Hemen her kitap, Boorstin ile Kelley'den alınma bu bölüme benzer bir bölüm içerir:

---

[14] Robert F. Spencer, Jesse D. Jennings ve diğerlerine göre (*The Native Americans*, New York: Harper and Row, 1977, 8), çoğu arkeolog küçük gen havuzu teorisine inanır.

> Yeryüzündeki suların o kadar büyük kısmı buz tutmuştu ki Bering Boğazı'nda deniz alçaldı. O dönemde insanlar, avlarını takip ederken Sibirya'dan Alaska'ya uzanan 90 kilometreyi yürüyerek geçerdi. Farkına bile varmadan, tek bir insanın yaşamadığı ama av hayvanlarıyla dolu olan iki büyük kıta keşfetmişlerdi... Sonraki binlerce yıl boyunca onları başka birçok grup izledi. Bu küçük gruplar Kuzey ve Güney Amerika'ya yayıldı.

Aslında "Beringia"dan geçiş çoğu araştırmacı arasında kabul görürse de, bu konudaki arkeolojik kanıtlar zayıftır ve giderek artan sayıda arkeolog, asıl geçiş yönteminin rastlantısal veya kasti tekne yolculukları olduğuna inanmaktadır. Ne de olsa en azından kırk bin yıl önce insanlar Avustralya'ya da ulaşmayı başarmıştı ve buzul çağı sırasında karalar ne kadar buzla kaplı olursa olsun, Wallace Çizgisi olarak bilinen derin okyanus sınırı boyunca yürüyerek Avustralya'ya ulaşmaya imkân yoktu. Tabii ki, arkeologlar dünyanın hiçbir yerinde on bin yıl öncesinden daha eskilere ait hiçbir teknenin kalıntılarını bulamamıştır, ama o kadar uzak bir dönemden geriye taş aletlerden başka bir şey kalamaz ve hiçbir insan da taştan tekneler yapacak kadar ilkel değildi. Kanıt yokluğu, yokluğa kanıt anlamına gelmez.[15]

Sanıyorum ders kitabı yazarlarının Beringia teorisinden hoşlanmasının nedeni, amansız ilerleme temasına uygun olmasıdır. İnsanlar Neandertal benzeri, ilkel vahşiler olarak tasvir edilir. Bu arketip –yani çok zeki olmamaları ve hem doğayla hem de kendi aralarında sürekli savaş halinde bulunmaları– yazarların, geçişin yürüyerek yapıldığına dair kesin

[15] Avustralya'ya ilk insanlar günümüzde 12 bin yıldan çok önce ulaştığı ve oraya yürüyerek ulaşmış olamayacağı için, Kızılderililerin buraya tekneyle ulaşmadıklarından emin olamayız. Arkeolojik kazılarda bu döneme ait hiçbir tekne izine rastlanmamıştır ama tekneler taştan yapılmaz, ahşap olanlar da bu kadar uzun zaman dayanmaz.

inancına destek sağlar. Bizlerin tersine ilk Amerikalıların zeki olması gerekmiyordu, tek yapmaları gereken şey yürümekti.[16] Çok zeki de olamazlardı, çünkü "Farkına bile varmadan... iki büyük kıta keşfetmişlerdi." Bu, çok şaşırtıcı bir beyandır. Nasıl oluyorsa, bu olaylardan en az on bir bin yıl sonra yazan yazarlarımız, ilk yerleşimcilerin ne düşündüğünü – daha doğrusu yeni kıtalara ulaştıklarını düşünmediklerini bilirler. John Garraty's *American History* kitabı da aynı iddiayı içerir: "Yeni bir kıtada keşfe çıktıklarının farkında değillerdi." *Kıta,* "sularla çevrili büyük toprak parçası" demektir. Bu insanlar, Avustralya'dan da büyük olan Kanada'nın devasa toprakları karşısında büyük bir toprak parçasında keşfe çıktıklarının nasıl farkında olmayabilirlerdi ki? Bu durumda ilk yerleşimciler gerçekten çok aptal olmalıydı.[17]

Garraty'ye göre "gezginler... ağır ağır güneye ve doğuya doğru ilerledi... Kuzey ve Güney Amerika'nın tamamına yayılana kadar binlerce yıl geçti;" dolayısıyla zihinsel yavaşlık tasviri devam eder... Aslında birçok arkeolog, insanların Amerika'nın büyük kısmına bin yıl içerisinde yayıldığına inanır, bu da göçlerinin yönünü ve zamanlamasını arkeolojik açıdan belirlemek için fazla hızlı bir harekettir. Kuzeybatıya, Yukon üzerinden ve Alaska boyunca gidildikçe erişilen arkeolojik buluntular daha eski değildir.[18] Ayrıca ilk Amerikalılar

---

16 Hatta *American Journey* "İnuitler, Kuzey Amerika'ya uzanan kara köprüsünden geçen son göçmenlerdir" şeklinde bir iddiada bulunur. Bu ünlü kanocular kanolarını sırtlarında taşımış olmalı!

17 Aslında deniz yüzeyi alçalıp Bering Boğazı'nda kıtalar arası bir bağlantı oluştuğunda Kuzey ve Güney Amerika tamamıyla suyla çevrili değildi, dolayısıyla ilk yerleşimcilerin –ve Boorstin, Kelley veya Garraty'nin– durumun böyle olduğu sonucuna vardıklarını düşünmek için bir neden yoktur. Ancak dört tarafı suyla çevrili olmayan Avrupa'ya kıta statüsünün atfedildiği bir çağda bu ufak bir kusurdur ve yazarların kanıtlamaya çalıştığı şey değildir.

18 Burada da kanıtların olmaması, bir şeyin olmadığının kanıtı olduğu anlamına gelmez. Alaska ve Kanada'da yeterli düzeyde arkeolojik araştırmalar yürütülmemiştir, hele ilk göçler açısından elverişli olabilecek ama şimdi su altında olan kıyı yollarında hiç yürütülmemiştir.

Amerika'ya yürüyerek ulaşmadıysa bile, yine de Kolomb gibi birer kâşiftiler.

Garraty ilk yerleşimcilerin pek zeki olmadığını ima etmeye devam eder: "Bu grupların hiçbiri basit makineler geliştiremedi veya kendi kas güçlerinin yerine mekanik güç, hatta hayvan gücü kullanmayı öğrenemedi." Fakat bu Amerikalıların "suçu" değildi. "Hayvan gücü" diye bir şey yoktu. Öte yandan, 1769'dan önce Avrupa ve Asya'da çoğu "basit makine" at, öküz, manda, katır veya sığırları temel alırdı ve bu hayvanlar Amerika kıtasında bilinmezdi. Jared Diamond, *Tüfek, Mikrop ve Çelik* adlı kitabında bu hayvanların en azından bazılarının evcilleştirilmiş olmasının hem makinelerin gelişiminde hem de adına "uygarlık" dediğimiz işbölümü açısından kritik önem taşıdığını öne sürer.[19]

Ders kitaplarının hepsi 1875 civarında L. H. Morgan ile Karl Marx'a dayanan vahşi-barbar-uygar şeklindeki antropoloji ekolüne takılıp kalmıştır. Ders kitaplarının yazarları üniversite eğitimleri sırasında, antropoloji dersi aldıklarında bu düşüncelerle karşılaşmış olabilirler; ancak bu düşünce tarzı günümüzde artık geçerli değildir. Garraty, evrimci stereotipin bir örneğini sunar: "Sadece avlanıp yiyecek toplamak yerine, tohum ekip toprağı işleyenler daha güvendeydi ve daha rahattı." Anlaşılan Garraty, kırk yıl kadar önce antropologların avcı-toplayıcıların da oldukça rahat bir hayat sürdüğüne dair "müreffeh ilkel toplum" teorisini hiç duymamış. Derken *American History*'de daha da saçma bir hata yer alır: "Tarımla uğraşan insanlar genelde barışçıldı, ama tarlalarını korumak için mücadele etmesini de bilirlerdi. Öte yandan avcı ve toplayıcılar çok savaşçıydı, çünkü sürekli hareket halinde olduklarından başka gruplarla temas halindeydiler." Burada Garraty *toplum* ile *uygarlık* kavramlarını birleştirmektedir. Antropologlar bu modası geçmiş sürece

[19] Lamalar Amerika kıtasındaki tek koşum hayvanıydı, Diamond onların neden bu işe uygun olmadığını anlatır.

yıllar önce karşı çıkarak, avcı ve toplayıcıların, tarımla uğraşanlara göre daha barışçıl olduğunu, modern toplumların daha savaşçı olduğunu belirlemiştir. Zaten uygarlıkla birlikte şiddetin de artabileceğini görmek için sadece 20. yüzyıl tarihine bakmak yeterli olacaktır.

Çoğu ders kitabı, İspanyol *conquistador*larının [*fatihlerinin*] kendilerinin de benimsediği, zenginliğin uygarlık anlamına geldiği önermesi temelinde bazı yerli uluslara –Aztekler, İnkalar ve Mayalar– uygarlık atfeder. *The American Adventure*'ın deyimiyle, "Karayiplerin uygarlıktan uzak halkının tersine, Aztekler zengin ve bayındırdı." Boorstin ile Keller bu kadarını bile kabul edemez; Mayaların, İnkaların ve Azteklerin ileri düzey uygarlıklarına bir sayfa ayırdıktan sonra onları aşağılamaya başlarlar: "Avrupa uluslarının tersine, okyanusları geçmek için gemiler inşa etmediler. Dünyayı keşfe de çıkmadılar. Yalıtılmışlıkları içerisinde yeni şeyler öğrenmek onlara zor geldi. İspanyollar buralara geldiğinde İnkalar, Mayalar ve Azteklerin ilerlemesi sona ermişti. Fethedilmeye hazırdılar."

Bu paragraf her şeyden önce kötü tarih yazmaya bir örnek teşkil eder. Aslında İspanyollar buralara gelmeden önce Batı yarıküresinde değişim giderek hız kazanıyordu. İnkaların bir imparatorluk oluşturması bir yüzyıldan kısa sürmüştü. Aztekler ise daha da kısa bir sürede kısmen ittifaklar, kısmen şiddet yoluyla Meksika'yı egemenliği altına almıştı.

Boorstin ile Kelley'e göre kuzeyde, günümüzde Amerika Birleşik Devletleri olan bölgedeki yerliler, "ilerlemek istemeyen" Aztekler, Mayalar ve İnkaların daha da gerisinde yer alıyordu. Tabii Boorstin ile Kelley 1392'de yaşayıp çevrelerine bakabilselerdi, Amerika ile Avrupa kültürleri arasında bu kadar büyük farklılıklar olmadığını görebilirlerdi. Bu, seküler bir ilahi takdir biçimidir; tarihçiler fethedilmiş olan halklara bakıp bu durumu gerekçelendirmeye çalışır. Sosyolojide buna "kurbanı suçlamak" denir. *The American Pageant*'ın yazarları da aynı yaklaşıma sahiptir:

> İnsanların yeryüzüne hâkim oldukları iddiasıyla ve yeryüzünü değiştirebilecek teknolojileriyle kısa sürede oraya ulaşacak olan Avrupalıların tersine, Amerika yerlileri doğayı agresif bir şekilde manipüle etme arzusuna veya imkânlarına sahip değildi... Kıtaya o kadar seyrek bir şekilde dağılmış durumdaydılar ki, daha önce hiç insan eli değmemiş gibi duran geniş bölgeler vardı. Kaderlerini belirleyecek olan 1492 yılında muhtemelen 4 milyon civarında Amerika yerlisi o fısıltılı, kadim ormanlarda sessizce ilerleyip Kuzey Amerika'nın pırıl pırıl, bakir sularında kanoyla geziyorlardı. Amerika kıtasının tarihi ıssızlığının sonsuza kadar sona ermek üzere olduğundan habersiz ve mutluydular.

Bu bölüm, yayıncıların geçmişten devralınan bir metni sonsuza kadar yayınlamaya devam etmek istediği zaman ortaya çıkan talihsiz sonuçlara bir örnek teşkil eder. Amerika yerlileriyle ilgili bu klişelerin yanlış olduğu, Bailey'nin neredeyse ebedi hale gelen bu metni ilk yazdığı 1956 yılında da biliniyordu. Üçüncü bölümde, bu vahşi doğa senaryosunun ne kadar yanlış olduğu gösterilmektedir. Bir kere verilen sayılar yanlıştır. Meksika'nın sırf merkezi vadisinin nüfusu yirmi beş milyon civarındaydı. Kuzey Amerika'nın geri kalanında da muhtemelen yirmi milyon daha yaşıyordu. Ayrıca bakir ormanda "sessizce ilerleyen" çarıklı Kızılderili imajı da yanlıştır; günümüzde Amerika Birleşik Devletleri olan bölgede yaşayan yerlilerin büyük kısmı çiftçilik yapardı. Günümüzde on üçüncü baskısına ulaşan *Pageant*'ın ilk yazılışından bugüne yarım yüzyıldan uzun bir zaman geçti. 1956'da "yazarı" Thomas Bailey olabilirdi, günümüzdeki baskısının kimin tarafından yazıldığı ise meçhuldür.

1990'lı yılların sonlarında birileri –Bailey değil, çünkü uzun zaman önce vefat etmişti, adı geçen diğer iki yazar da muhtemelen değil– bu kitabın Kolomb Değiş Tokuşu'na

ve Kızılderili nüfusunun ciddi derecede azalmasına neden olan 1492 sonrası salgın hastalıklara yer vermesi gerektiğini fark etmiş olmalı. Dolayısıyla sonraki bir sayfada –bu bölümle o bölüm arasındaki çelişkiden hiç söz edilmeden– nüfustaki bu inanılmaz azalmaya yer verilir. Böylece Thomas Bailey'nin kitabında Bailey'nin söyledikleri haklı çıkarılır: "Eski mitler asla ortadan kalkmaz, ders kitaplarına dahil olurlar." Boorstin ile Kelley bu açıdan daha da az beceriklidir ve Kolomb Değiş Tokuşu'nu tamamıyla görmezden gelmeye devam ederler.

Ders kitaplarının en iyileri bile "ilkel" Amerikalılarla modern Avrupalıları kıyaslamaktan kendini alamaz. Buradaki en önemli sorun, aslında kırsal Amerika ile kentsel Avrupa'yı, yani Massachusetts'le Londra'yı kıyaslıyor olmalarıdır. Halbuki Tenochtitlan (günümüzde Mexico City) ile kırsal İskoçya kıyaslansa çok farklı bir izlenim elde edilebilirdi, çünkü Cortés Meksika'ya ulaştığında Tenochtitlan nüfusu yüz bin ila üç yüz bin arasında olan bir şehirdi, ana çarşısı o kadar kalabalık ve gürültülüydü ki, Cortés'e eşlik eden Bernal Diaz'a göre, "en az altı kilometre uzaklıktan duyulabilirdi."[20] Yazarlar bu "ilkellikten uygarlığa" sürecinden tamamıyla vazgeçebilse daha iyi olurdu. Sıradan sakinler açısından Massachusetts veya İskoçya'da hayat, Aztek dönemi Meksika'sında veya Londra'da olduğu kadar "ileri düzeyde," hatta daha hoş olabilirdi.

Amerika yerlileri ders kitabı yazarlarını, *uygar* kelimesini sadece Avrupa kültürleri için kullanmalarından dolayı uzun bir süredir eleştirmektedir. 1927'de Kızılderililerin Büyük Ateş Konseyi [The Grand Council Fire of American Indians] adlı, yerli liderlerden oluşan bir kurum ders kitaplarını "halkımızın hayatına haksızlık etmekle" eleştirdi. Şöyle bir soru

[20] Diaz'ı alıntılayan: *Sources in American History* (Orlando, FL: Harcourt Brace Jovanovich, 1986). Population from Robert F. Spencer ve Jesse D. Jennings, *The Native Americans*, 480.

yöneltmişlerdi: "Uygarlık nedir? Belirtileri arasında asil bir din ve felsefe, özgün sanatlar, dokunaklı müzik, zengin bir tarih ve efsaneler vardır. Bunlar bizde vardı. Bu durumda vahşi değildik, uygar bir ırktık."[21]

Yerli kültürleri takdir eden bir yaklaşım bile "ilkellikten uygarlığa" sürecine karşı çıkmadığı sürece etnik merkezciliği teşvik edebilir. Bu süreç kaçınılmaz olarak gündelik sohbetlerde *uygar* kelimesinin anlamını –"kültürlü veya zarif"– antropologların savunduğu tek tanım olan "karmaşık işbölümü"yle birleştirir. Bu süreci dikkatli bir şekilde incelediğimizde sorunlu olduğunu hemen görebiliriz. Örneğin Üçüncü Reich [Nazi Almanyası] uygar mıydı? Çoğu antropolog bu soruya evet cevabını verecektir. Uygar Üçüncü Reich'i, Kolomb'un rastladığı ilkel Arawak toplumuna tercih eder miyiz? Üçüncü Reich'ı uygar olarak nitelemeyi reddedersek, bu terimi "kibar, zarif" anlamıyla kullanmamış mı oluruz? Eğer öyleyse, Arawakları uygar saymalıyız ve Kolomb'la İspanyollarını ilkel, hatta vahşi saymalıyız. Ancak karmaşık işbölümüne sahip olan toplumların aynı zamanda eşitsizlik sergilemesi ve uzmanlık sahibi büyük ordulara sahip olması ironiktir. Bu "uygar" toplumların "ilkel" toplumları fethetmek için şiddete başvurması da son derece olasıdır.[22]

Uygar ve *uygarlık* terimlerinin düşüncesizce kullanımı, "uygar olmayan" kişinin veya toplumun dünya görüşünün veya sosyal yapısının gerçek anlamda incelenmesini imkânsız kılar. 1990'da Başkan George H. W. Bush, Irak'ın Kuveyt'i işgalini eleştirirken şöyle der: "Uygar dünyanın tamamı Irak'a karşıdır." Tabii Irak'taki Dicle ve Fırat vadilerinin dünyanın bilinen en eski uygarlığının merkezi olduğu düşünülürse, bu sözler son derece ironiktir.

---

21 Alıntılayan: Costo ve Henry, *Textbooks and the American Indian.*

22 Nazilerin soykırımını konu alan *The Cunning of History*'de (New York: Harper, 1987, 91), Richard L. Rubenstein "soykırımın uygarlığın ilerlemesine tanıklık ettiğini" vurgular.

Yeni tarih kitapları koleksiyonumdaki üç "sıfırdan yazılmış" yepyeni kitap, eskilerden devralınan metinlere göre az da olsa, daha iyi bir iş çıkarıyor, çünkü yerli toplumları arasındaki farkların bilincindeler. Kuzeydoğudaki İrokualar arasındaki Beş Ulus Birliği'nden [League of Five Nations], kuzeybatı kıyılarında yaşayan Kızılderililer arasında düzenlenen festivallerden, güneybatıdaki kaya yerleşimlerinden ve güneydoğudaki Natçezler arasındaki sınıf ayrımlarından söz ederler. Ancak bu ders kitapları bile altı ila sekiz sayfada on ila yirmi farklı kültürü tanıtma sürecinden dolayı çok sofistike bir düzeye ulaşamazlar. Dolayısıyla sıradışı olanı vurgularlar. Çoktavlar Natçezlere göre sayıca daha fazla olabilir, hatta Amerikan tarihinde daha önemli bir rol oynamış olsalar bile daha sıradanlardı. Öğrencilerin, tarih dersi kitaplarında tasvir edilmiş olan yerlilerin arasında özdeşleşebilecekleri "sıradan insanlar" bulması çok zordur.

Kızılderili toplumları Avrupalılarla ve Afrikalılarla temas ettikten sonra hızla değişmeye başladı. Amerika yerlileri kültürlerine tüfek, battaniye ve çaydanlıkların yanı sıra yeni yiyecekler, yeni ev inşa teknikleri ve Hıristiyan kaynaklı yeni fikirler dahil etti. Çoğu Amerikan tarih dersi kitabı tek bir gruptaki, yani Ova Kızılderililerindeki değişimleri vurgular. İspanyollar, Amerika'nın batısına atları götürdükten sonra bu renkli kültürün geçirdiği hızlı olgunlaşma müthiş bir senkretizm örneği oluşturur, çünkü iki ayrı kültürden unsurlar bir araya gelince yeni bir kültür oluşmuştur.[23] Ancak Ova kültürlerindeki değişim, kültürel değişim buzdağının sadece ucunu oluşturuyordu. Avrupalılar yerli halklarla ge-

[23] Noel, Avrupa kültüründe senkretizm örneğidir çünkü Mesih fikri gibi Musevi dininden unsurları, kış göndönümü ve kışın yeşil olan bitkilere (çobanpüskülü, sarmaşık, çalı meşesi, ökseotu) vurgu gibi Kuzey Avrupa'ya ait "pagan" ritüellerle birleştirir. İrokualar ve diğer Doğulu uluslararasında yaygın olan mısır tarımı da Amerikan kültüründeki senkretizmin bir örneğidir, çünkü Meksika ve Peru kaynaklı olan mısır, Kuzeydoğu Amerika'da var olan düşüncelerle bir araya getirilmiştir.

lişmekte olan dünya ekonomisi arasında bir bağlantı oluşturunca daha da derin bir değişim yaşandı. Bu süreç eskiden bağımsız olan kültürleri günümüzde de etkilemeye devam etmektedir. Örneğin 1970'lerin başlarında Norveç'te yaşayan Laponlar kızak köpeklerinin yerine kar araçlarından yararlanmaya başlayınca Arap petrol ambargolarına maruz kalıdılar.[24] 1990'larda birçok Kızılderili grubu, yeni kumarhaneleri ve otelleri yoluyla dünya ekonomisiyle aralarında bir bağlantı kurulunca hem zengin oldular hem de yerli olmayan komşularının saygısını kazandılar. Bu bağlantıların oluşması kaçınılmazdır, dolayısıyla ne övülmeli ne de eleştirilmelidir, ama görmezden de gelinmemelidir, çünkü Avrupalıların Amerika'yı nasıl ele geçirdiğini anlamak açısından elzemdir.

Kuzey Amerika'nın Atlantik kıyılarında yaşayan Kızılderili uluslarının üyeleri su geçirmez sepet örmekten bazı bitkilerin ağrıların hafifletilmesinde nasıl kullanılması gerektiğine kadar bir dizi son derece ileri beceriye sahipti. Başlarda Amerika yerlileri Fransızlar, Hollandalılar ve İngilizlere mısır, kunduz kürkü, balık, sassafras ve başka mallar verip karşılığında balta, battaniye, kumaş, boncuk ve çaydanlık alırlardı. Ancak Avrupalılar kısa sürede yerlileri kürk ve köle ticaretinde uzmanlaşmaya ikna etti. Amerika yerlileri Avrupalılara göre avcılıkta ve tuzak kurmada daha ustaydı ve Avrupalıların kendilerine sattıkları tüfeklerle daha da usta oldular. Ancak yerlilerin başka becerileri körelmeye başlamıştı. Bir çaydanlık karşılığında bir sürü kunduz yakalamak varken, insan neden onun on katı zamanı su geçirmez sepetler örerek geçirsin ki? Amerika yerlilerinin Avrupalılara öğrettiği tarımsal yöntemlerde bile gerileme oldu, çünkü yiyecek takas etmek, yiyecek yetiştirmekten daha kolaydı. Bu sisteme dahil olan herkes akılcı bir çıkarcılıkla davranırdı, –yani Amerika yerlileri bu

[24] Pertti Pelto, *The Snowmobile Revolution* (Menlo Park, CA: Cummings, 1973).

sistemin kurbanı değildi– çünkü herkesin yaşam standardı, en azından teoride, yükseliyordu.

Doğulu Kızılderili toplumlarda görülen hızlı değişimlerin bazıları senkretizm örneği oluşturur. İrokualar Huronları ezmek için Avrupalıların tüfekleriyle yerli taktikleri bir araya getirince, kendi kültürlerini kontrol altında tutup, Avrupa kültürünün hangi unsurlarını kendi kültürlerine dahil edeceklerine, hangilerini modifiye edeceklerine, hangilerini de istemediklerine karar verdiler. Amerika yerlileri tüfekleri tamir etmeyi, mermi dökmeyi, daha sağlam kaleler inşa etmeyi ve yok etme amacıyla savaşmayı öğrendi.[25] Amerika yerlileri aynı zamanda dil uzmanı olarak ün saldı, çünkü genelde iki Avrupa dili (Fransızca, İngilizce, Flemenkçe, Rusça veya İspanyolca) ve en az iki Kızılderili dili biliyorlardı. İngiliz yerleşimciler sadece başka Amerikan yerlileriyle görüşürken değil, bazen İspanyollar veya Fransızlarla görüşürken bile yerlilerden tercüman olarak yararlandılar.

Ancak bu gelişmeler daima mutluluk ekonomisi veya gönüllü senkretik kültürel değişim anlamına gelmiyordu. Yerliler askeri ve kültürel açıdan tehdit altındaydı ve bunun farkındaydı. Avrupalıların tüfeklerinin kendi ok ve yaylarından daha etkili olduğunu kısa sürede anladılar. Avrupalılar da kısa sürede ticari ürünlerin Kızılderili uluslarla siyasi ittifaklar kurmak ve onları sürdürmek için kullanılabileceğini anladı. Birçok yerli topluluk, bu yeni tehditlere karşı koymak için ve beyazlar "kendi kurumlarına benzeyen kurumlarla bağlantı kurmak istediği" için kendi kabile yönetimlerini güçlendirdi.[26] Kızılderili şefleri daha önce olmadığı kadar güçlendi. Bu yönetimler genelde daha önce olmadığı kadar geniş topraklara hâkim oldu, çünkü ileri savaş teknikleri

---

25 Fred Anderson, *The Skulking Way of War*'un eleştirisi, *Journal of American History* 79, no. 3 (Aralık 1992): 1134.

26 Robert Utley, *The Indian Frontier of the American West* (Albuquerque: University of New Mexico Press, 1984), 12.

ve salgın hastalıklar küçük kabilelerin ortadan kalkmasına veya savunma amacıyla daha büyük kabilelerle birleşmesine yol açmıştı. Büyük uluslar, birer etnik eritme potası haline geldi ve başka Kızılderililerin yanı sıra beyaz ve siyahileri de kabul etti. Krikler,* Seminoleler ve Lumbeeler gibi, yeni konfederasyonlar ve uluslar gelişti.[27] Kabileler aynı zamanda ya Avrupalıları örnek alarak ya da savaş becerilerinin kültürlerindeki artan öneminden dolayı daha erkek egemen hale geldi.[28]

İlk tüfek verilenler, Avrupalılara en yakın olan kabilelerdi, çünkü bunları henüz tüfek edinmemiş kabilelere karşı kullanmaları öngörülmüştü. Birdenbire bazı Kızılderili uluslar diğerlerine göre askeri açıdan üstün hale geldi ve sonuçta Kızılderililerin kendi aralarındaki savaşlarda büyük bir artış yaşandı. Yerli ulusların arasında tabii ki Avrupalıların gelişinden önce de ihtilaflar yaşanmıştı. Ancak kabilelerin birbirini yok edene kadar savaştığı pek olmazdı. Bazı kabileler, kısmen her kabilenin kendine ait kutsal yerlerinin olmasından dolayı, başka uluslara ait topraklara el koymak istemezdi. Bir ulusun başka bir ulusu ortadan kaldırması zordu, çünkü hepsinin askeri teknolojisi aşağı yukarı aynı düzeydeydi. Fakat artık her şey değişmişti. Avrupalılar, Kızılderili uluslarını birbirlerine düşürmek için kasti olarak savaş düzeyini yükseltti. Örneğin İspanyollar Meksika'da Aztekleri yenmek için böl ve yönet stratejisine başvurdu. İn-

---

* Krik [Creek], Kuzey Amerika'nın orta güneyini uzun süre kontrol etmiş Kızılderili halkı –*rn.*

27 Amerikan yerli toplumlarındaki bu karışım, günümüzde Kızılderili bölgelerinde yaşayanlar arasında fiziksel tiplemelerin teşhis edilmesini zorlaştırır. "Krik" veya "Lumbee" fiziksel değil, kültürel bir ayrımdır. J. Leitch Wright Jr., *The Only Land They Knew* (New York: Free Press, 1981), 230. Avrupalı devletler, ihtilaf durumunda beraber hareket etmeleri için yerlilere daha güçlü merkezi yönetimler dayatır.

28 Gary Nash, *Red, White, and Black* (Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1974), 257; James Axtell, *The European and the Indian* (New York: Oxford University Press, 1981), 257.

gilizler de İskoçya ve İrlanda'da hâkimiyetlerini genişletmek için yerel kabileleri birbirine düşürdü. Şimdi de aynısını Kuzey Amerika'da yapıyorlardı.[29]

> John Pittarne adlı, 18 yaşlarında bir Kızılderili genci, 19 Eylülde Sherburn'da yaşayan sahibi Nathanael Holbrook'tan kaçmıştır; oldukça yapılı olup suçlu bir yüz ifadesine sahiptir ve kısa saçlıdır; üzerinde kalaylı düğmeli gri bir ceket, deri pantolon, eski bir yün gömlek, gri çoraplar, iyi ayakkabılar ve keçe bir şapka vardır.
>
> Adı geçen hizmetkârı bulup onu Sherburn'daki sahibine götürecek olan kişi kırk şilinle ödüllendirilecek ve bütün harcamaları karşılanacaktır. Söz konusu hizmetkârın adını ve giysilerini değiştirmeyi planladığını sanıyoruz.

Afrikalı köleler gibi, Kızılderili köleler de ellerine fırsat geçince kaçar. Bu ilan 4 Ekim 1739'da *Boston Weekly Newsletter*'da yayınlanmıştır.

Birçok kabile açısından kabileler arası mücadelenin artmasının sebebi, başka yerlilerin yakalanıp köle yapılması ve daha fazla tüfek ve çaydanlık karşılığında Avrupalılara satılmasıydı. Kuzeyli kabileler kürk işinde uzmanlaşırken bazı Güneyli kabileler de insanlar konusunda uzmanlık kazandı. Bazı Amerika yerlileri, Avrupalılar gelmeden önce bile birbirlerini köle yapardı. Ancak Avrupalıların gelişiyle Kızılderili köle ticareti hız kazanmıştı.[30] Ders kitaplarımızda, Kızılderililerden iyi köle olmadığı şeklindeki klişeyi bulacağımı düşünmüştüm, ama sadece iki kitap, *Triumph of the American Nation* ile *The American Tradition* bundan söz eder. *Ameri-*

---

[29] İrlanda konusunda bkz. Allen Barton, *Communities in Disaster* (Garden City, NY: Doubleday, 1970), 11–12. Avrupa'daki uluslar gibi, Meksika ve Peru'daki büyük ölçekli uluslar da büyük ölçekli savaşlar yürütürdü. Günümüzde Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan bazı bölgelerde ve özellikle Kuzeybatı'da kabileler arası savaşların Avrupalıların etkisinden önce de bazın çok acımasız olduğu olurdu.

[30] Wright, *The Only Land They Knew*, 138; Patricia Galloway, "Choctaw Factionalism and Civil War, 1746–1750," *Journal of Mississippi History* 44, no. 4 (11/1982): 289–327; Joseph L. Peyser, "The Chickasaw Wars of 1736 and 1740," *Journal of Mississippi History* 44, no. 1 (1/1982): 1–25.

can History'de de Afrika köle ticareti işlenirken, "Birkaç Kızılderili de köle yapılmıştır," şeklinde kısa bir cümle arada kaybolup gider. Bunların dışında ders kitapları, günümüzde Amerika Birleşik Devletleri olan bölgedeki Kızılderili köle ticareti konusunda sessiz kalır; tek bir hayret verici istisna söz konusudur: *The American Pageant*, Carolina kolonicilerinin kıyıda yaşayan Savannah Kızılderililerini kendilerine iç bölgelerden köleler sağlamakla görevlendirdiğini söyler: "kelepçeli Kızılderililer... genç koloninin başlıca ihraç ürünleri haline gelir." *Pageant* ayrıca köle yapılan Kızılderililerin Batı Hint Adaları'na ve New England bölgesine gönderildiğini anlatır.[31]

Avrupalıların Kızılderilileri köle yapma sürecinin uzun bir tarihi vardır. Ponce de Leon, Florida'ya gittiğinde amacı sadece efsanevi gençlik çeşmesini bulmak değildi; asıl amacı altın aramak ve Hispanyola için köle yakalamaktı.[32] New England bölgesindeki Kızılderili kölelerin hemen ardından Afrikalı köleler getirildi; 1638'de Batı Hint Adaları'ndan buraya getirilen ilk siyahi köleler Connecticut'tan getirilen Amerikan yerlileri ile takas edildi.[33] 1712'de gerçekleşen, Kızılderili ile Afrikalı kölelerin birlik olduğu New York City köle isyanı öncesinde şehir halkının dörtte bir kadarı köleydi ve kölelerin de dörtte biri Kızılderiliydi. 1730 yılında Rhode Island'ın South Kingston kasabasında yapılan nüfus sayımında 935 beyaz, 333 Afrikalı köle ve 223 Kızılderili köle kaydedilmiştir.[34]

Bütün ders kitaplarından sadece *Pageant*'ın ima ettiği gibi, Carolina hem Afrikalı köle ticaretinin hem de Kızılderi-

---

31 On sekiz kitabın altısı Pequot Savaşı veya Kral Philip Savaşından sonra hayatta kalanların köle olarak satıldığını anlatır ama bundan münferit bir olay olarak söz eder ve Kızılderili köle ticaretinden hiç söz etmez.

32 Wright, *The Only Land They Knew*, 33, 130.

33 Peter N. Carroll ve David Noble, *The Free and the Unfree* (New York: Penguin, 1988), 57.

34 Almon W. Lauber, *Indian Slavery in Colonial Times Within the Present Limits of the United States* (Williamstown, MA: Corner House, 1970 [1913]), 110.

li köle ticaretinin merkeziydi. Carolina'nın 1708'deki nüfusu 3960 özgür beyaz, 4100 Afrikalı köle, 1400 Kızılderili köle ve muhtemelen beyaz olan 120 sözleşmeli hizmetkâr içeriyordu. Ancak bu sayılar Kızılderili kölelerin sayısını yansıtmaz, çünkü ihraç edilenleri göz önüne almaz. Koloniciler köle yapılmış ama kaçabilecek Kızılderilileri hem Carolina'dan hem de New England'dan kaçamayacakları Batı Hint Adaları'na gönderip karşılığında Afrikalı köleler alırlardı. Charleston'dan Batı Hint Adaları'na bir yılda gemilerle on binden fazla Kızılderili köle gönderilmiştir.[35] Ülkenin daha batısında o kadar çok sayıda Pavni Kızılderili beyazlara köle olarak satılır ki, *Pavni* kelimesi Ova Kızılderilileri olsun, Afrikalı olsun, tüm köleler için kullanılan bir terim haline gelir.[36] Batı yakasında, John Sutter'in Orta California'da sahip olduğu, daha önce Kızılderililere ait olan arazilerin idarecisi Pierson Reading, 1844'te burada sürdürdüğü rahat hayatı şöyle anlatmıştı: "California Kızılderililerinden, güneydeki zenciler kadar itaatkâr ve mütevazı köleler oluyor." Güneybatıda beyazlar Amerikan İç Savaşının ortalarına kadar Navaho ve Apaçileri köle yapmaya devam etti.[37]

Kabileler arası savaşların şiddetlenmesi ve köle ticareti, yerleşim yerlerinin eskisi kadar güvenli olmamasına yol açtı ve Amerika yerlileri de tarımla uğraşmayı yavaş yavaş bıraktı. Kızılderililer yakalanmamak için mısır tarlalarını ve köy-

---

35 Lauber, *Indian Slavery in Colonial Times*, 106. Nash, *Red, White, and Black*, 113, 119, biraz farklı sayılar sunar: Muhtemelen sözleşmeliler dahil 5300 beyaz; 2900 siyahi; ve 1400 Kızılderili.

36 J. A. Rogers, *Your History* (Baltimore: Black Classic Press, 1983 [1940]), 78. Ayrıca bkz. Frederick W. Hodge, ed., *Handbook of the Indians* (Bureau of American Ethnology *Bulletin*, cilt 30, bölüm 2) (Washington, D.C.: Government Printing Office, 1906), 216.

37 California konusunda bkz. Albert Hurtado, *Indian Survival on the California Frontier* (New Haven: Yale University Press, 1988), 75. Güneybatı konusunda bkz. Jack Forbes, *The Indian in America's Past* (Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1964), 94–95. Karşılaştırma için bkz. Alan Gallay, *The Indian Slave Trade* (New Haven: Yale University Press, 2002).

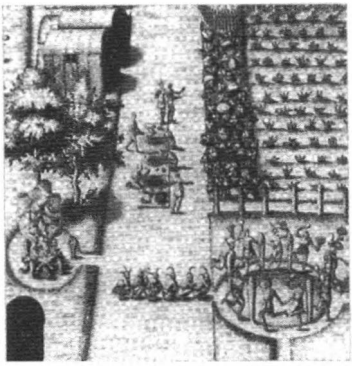
lerini terk edip ormana kaçmalarına izin verecek daha küçük yerleşim yerlerinde yaşamaya koyuldu. Sonuçta, yiyecek elde etmek için bile Avrupalılarla takas yapmak zorunda kaldılar.[38] Avrupalılar ne yetiştirileceğini ve nasıl yetiştirileceğini yerlilerden öğrendikçe, Kızılderililere ve Kızılderili teknolojilerine olan bağımlılıkları azaldı, buna karşılık Kızılderililer Avrupalılara ve teknolojilerine daha bağımlı hale geldi.[39] Dolayısıyla kısa vadede Kızılderililerin işine yarayan şeyler uzun vadede aleyhlerine döndü. Uzun vadede köle yapılanlar, ölenler Kızılderililer oldu, kaybeden Kızılderili teknolojileri oldu, dağılan Kızılderili kültürleri oldu. Massachuset kabilesinden geriye kalan birkaç acınası üye Hıristiyanlığı kabul edip Püritenlerin "dua eden Kızılderili köyleri"ne katıldıklarında, bunu dinlerinin yanlış, Hıristiyanlığın ise doğru olduğunu söyleyen işgalci bir kültürün baskısıyla yaptılar. Bu süreç, antropologların kültürel emperyalizm dediği sürece bir örnek teşkil eder. Senkretik kültürleri İspanyolların atlarıyla tüfeklerini kendi sanat, din ve avlanma tarzıyla birleştiren gururlu Ova Kızılderilileri bile kültürel emperyalizmin etkisini sergiledi: Siyuların beyazlar için kullandığı *wasichu* kelimesi "her şeyi iyi olan insan" anlamına gelir.[40]

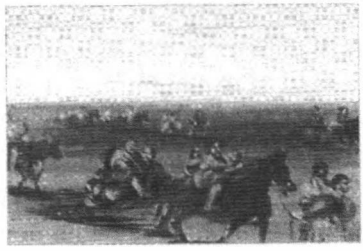
---

38 Wright, *The Only Land They Knew*, 81–83.

39 Henry Dobyns, *Their Number Become Thinned* (Knoxville: University of Tennessee Press, 1983), 332. Dobyns ayrıca salgın hastalıkların uzmanların ölümüne ve genel anlamda nüfusta azalmaya, yani iş bölümünde azalmaya yol açarak, yerlilerin becerilerini kaybetmesine neden olduğunu belirtir. Ayrıca bkz. Nash, *Red, White, and Black*, 97; Jennings, *The Invasion of America*, 41, 87; Anthony F. C. Wallace, *The Death and Rebirth of the Seneca* (New York: Alfred A. Knopf, 1970), 24–25; Neal Salisbury, *Manitou and Providence* (New York: Oxford, 1982), 56–57.

40 Utley, *The Indian Frontier of the American West*, 21. Lakota dilindeki *Wasichu* aynı zamanda "açgözlü" anlamına gelir (Wendy Rose, "For Some, It's a Time of Mourning," *The New World* [Smithsonian Quincentenary Publication], no. 1 [İlkbahar 1990]: 4). Ray Fadden'in 25 Kasım 1993 tarihli kişisel bir mektubunda dediği gibi, Çerokilerin beyaz adamlar için kullandığı terim de "toprakları açgözlü bir şekilde ele geçiren insanlar" anlamına gelir.

Life and Liberty adlı ders kitabı, yerli toplumlarda yer alan değişimi göstermek için başvurduğu grafik anlatımla öne çıkar. Kitap bu iki provokatif resmi sunarak şu soruyu sorar: "Hangi resimde Kızılderililerin Avrupalıların gelişinden önceki hayatı, hangisinde sonraki hayatı tasvir edilmiştir? Bu resimlerin tarihini neye dayanarak belirleyebilirsiniz?" Böylece *Life and Liberty* öğrencilerin Avrupalıların "gezgin" Kızılderilileri "uygarlaştırmadığını" ve "yerleşmelerini sağlamadığını," tam tersi bir duruma neden olduğunu anlamasına yardımcı olur.

Öğrencilerin kültürler arası temas konusunu anlamaları için *senkretizm* ve *kültürel emperyalizm* terimlerine veya en azından işaret ettikleri kavramlara aşina olmaları gerekir. Benim incelediğim ders kitaplarının hiçbiri bu iki terimden söz etmez ve çoğu kültürel değişim sürecine çok az yer verir; tek istisna Ova Kızılderililerinin at kültürüdür, o da dolayısıyla eşsizmiş gibi algılanır. Ders kitaplarının en iyileri bile analizlerini kısa tutar. Global ekonomiye dahil olmanın son derece önemli olduğundan söz etmezler, halbuki bu konu neden Avrupalıların bazen yerlilerle ticaret yapıp bir arada var olduğunu, bazen de onlara saldırdığını anlamaya yardımcı olur. Ders kitapları beyazlarla temas sonucunda Kızılderililerin kendilerine özgü becerilerini kaybettiğinden de söz etmez.

Amerikalı toplumlar beyazlarla temas edince nasıl değiştiyse, Avrupalı toplumlar da yerlilerle temas edince değişir.

Ders kitapları bu karşılıklı uyum sağlama ve kültürel asimilasyon sürecinin bu yönünü tamamıyla görmezden gelir.[41] Ders kitaplarının beyazlarla Kızılderililer arasındaki ilişkilere bakışı tamamıyla sınır hattı arketipinin hâkimiyetindedir. Süreç, beyaz (ve siyahi) yerleşimlerin sürekli olarak yer değiştiren hattı şeklinde sunulur; bir tarafta Kızılderililer, diğer tarafta beyazlar (ve siyahiler) vardır. Pocahontas ile Squanto bir yana, ders kitabı tarihinde yerlilerle Avrupalılar, Kızılderililerin beyazlar tarafından batıya doğru sürülmesi dışında fazla bir araya gelmezler. Aslında günümüzde Amerika Birleşik Devletleri olan topraklarda beyazlar ve Amerika yerlileri, İspanyolların 1565'te kurduğu ilk kalıcı yerleşim yerinden 1890 civarında Siyu ile Apaçi özerkliğinin sona ermesine kadar, 325 yıl boyunca bir arada çalışmış, bazen bir arada yaşamış ve birbirleriyle kavga etmişlerdir.

Sınır terimi bu sürecin hakkını vermez, çünkü bir hat veya hudut anlamına gelir. Ancak burada söz konusu olan ayrım değil, temastı. *Sınır* aynı zamanda kişinin kentsel Doğu'da bir yerlerde olduğu, sınırın da "uzaklarda" bulunduğu anlamına gelir. Anlaşılan ders kitabı yazarları, "Hangisi önce gelmiştir, uygarlık mı, vahşi doğa mı?" şeklindeki tuzak soruyla hiç karşılaşmamışlardır. Cevap uygarlıktır, çünkü ancak "uygar" bir zihin, ormanlarla, tarımsal ürünlerle ve hayvanlarla bir arada hayatlarını sürdüren Kızılderili çiftçilerin, balıkçıların, avcı ve toplayıcıların yaşadığı bir dünyayı "vahşi doğa" olarak nitelendirebilirdi. Avrupa'nın kontrolü altındaki toprakların ötesine *sınır bölgeleri* veya *vahşi doğa* demek, o bölgeleri ustalıklı bir şekilde yabancı kılar. Böyle bir bakış açısı özünde Avrupa-merkezcidir ve yerli olsun veya olmasın, kentsel olmayan insanların faaliyetlerini marjinalize eder.[42]

---

41 *The Americans*, Avrupalıların "hâkim olmaya çalıştığı insanlardan ödünç almaları gereken şeyler" olduğunu söyler ama herhangi bir örnek vermez.

42 D. W. Meinig, "A Geographical Transect of the Atlantic World, ca. 1750," Eugene Genovese ve Leonard Hochberg, ed., *Geographic Perspectives in*

Karşılıklı etkileşim süreci inanılmaz derecede çok-kültürlüydü. 1635'te "New Amsterdam'ın yerleşimcileri arasında on altı farklı dil konuşulurdu;" bu diller Kuzey Amerika, Afrika ve Avrupa'ya aitti.[43] Yerli ile Avrupa kültürleri arasındaki temas alanının Ortabatı'nın doğu bölgesine ulaştığı 1794'te, Kuzey Ohio'da bir kent olan "The Glaize," Şavni, Miami ve Delaware Kızılderilileri; İngiliz ve Fransız tüccarlar ile zanaatkârlar; Nanticoke, Çeroki ve İrokua Kızılderilileri; birkaç Afrika kökenli Amerikalı ve beyaz Amerikalı tutsak; ve Kızılderililerle evlenmiş veya onlar tarafından evlat edinilmiş beyazlardan oluşurdu. Bayramları açısından da çok-kültürlü olan The Glaize'de Mardi Gras, Aziz Patrick Günü, İngiltere kraliçesinin doğum günü ve Kızılderili bayramları kutlanırdı.[44] Kültürler arası temas bölgesinin Batı kıyısına ulaştığı 1835'te John Sutter, Meksikalı yetkililerin izniyle buğday tarlalarında, bir içki fabrikası, bir şapka fabrikası ve bir battaniye şirketinde ve bir kale inşasında (Sacramento) çalıştırmak üzere Kızılderilileri işe aldı. Rus tüccarlardan ve Avrupalı subaylardan üniformalar elde eden Sutter, Almanca emir verdiği, çarlık üniformalarına sahip iki yüz Kızılderiliden oluşan bir ordu kurdu![45]

Tarih dersi kitaplarımız sınır bölgelerindeki hayatın ırklar arası, çok-kültürlü yönlerini görmezden gelmeye devam etmektedir. Boorstin ile Keller bize, "John Sutter'in inşa et-

---

History (Oxford: Basil Blackwell, 1989), 197; Patricia Nelson Limerick, "The Case of the Premature Departure: The Trans-Mississippi West and American History Textbooks," *Journal of American History* 78, no. 4 (3/1992): 1381. Ders kitaplarının bakış açısı, Hopi bakış açısıyla çekilmiş olan ve Batı'daki kanyonları huzurlu yerler olaral tasvir edip New York şehrinin kanyonlarında rahatsızlık duyan *Koyaanisqatsii* adlı konulu filmle karşılaştırılabilir.

43 Ronald Sanders, *Lost Tribes and Promised Lands: The Origins of American Racism* (Boston: Little, Brown, 1978), 373–74.

44 Helen H. Tanner, "The Glaize in 1792: A Composite Indian Community," *Ethnohistory* 25, no. 1 (Kış 1978): 15–39.

45 Hurtado, *Indian Survival on the California Frontier*, 47–49.

tiği kalenin toplum hayatının odağını" oluşturduğunu söyler, ama bu "toplum"un büyük ölçüde Kızılderililerden oluştuğundan bahsetmez. *American History,* Sutter'in kalesine neredeyse bir sayfa ayırır, ama Amerika yerlilerinden ancak düşman şeklinde söz eder: "Sutter zaman içinde müstahkem bir şehir inşa eder ve ona *Sutter's Fort* [*Sutter'in Kalesi*] adını verir. Bu kale 6 metre yüksekliğinde geniş bir surla çevriliydi ve surların üzerinde hasmane Kızılderililere karşı koruma sağlayan toplar yer alırdı." Hiçbir okur bu anlatımdan bu kaleyi *inşa edenlerin* dostane Kızılderililer olduğunu anlayamaz.

Tarihçi Gary Naslı, Virginia'da en baştan itibaren kültürler arası etkileşimin yaşandığını, "bazı Kızılderililerin gündelikçi işçi olarak İngilizler arasında yaşadığını, bir miktar yerleşimcinin de otokrat İngilizlerin katı kurallarına katlanmaktansa Kızılderili köylerine sığındıklarını" söyler.[46] Gerçekten de beyaz ve siyahi birçok yeni yerleşimci, Kızılderili yaşam tarzına uymayı tercih eder. Michel Guillaume Jean de Crévecoeur, *Letters from an American Farmer*'da [*Amerikalı Bir Çiftçiden Mektuplar*] şöyle der: "Kızılderililerin sosyal ilişkilerinde çok çekici ve bizimkilerden çok daha üstün bir şeyler olmalı, çünkü binlerce Avrupalı Kızılderili olmayı seçiyor ama bu yerlilerin birinin bile Avrupalı olmayı seçtiğine dair hiçbir örnek yok."[47] Crévecoeur'ün anlatımı biraz abartılıdır, çünkü Squanto'nun örneğinden de bildiğimiz üzere, en baştan itibaren bazı Kızılderililer beyazlarla birlikte yaşamayı tercih etmiştir. Ancak göç gerçekten de genelde diğer yönde işlerdi. Benjamin Franklin'in de dediği gibi, "Vahşi Hayatın tadına bakmış hiçbir Avrupalı bir daha bizim toplumlarımızda yaşamaya katlanamaz."[48]

---

46 Naslı, *Red, White, and Black,* 60.

47 Alıntılayan: Peter Farb, *Man's Rise to Civilization* (New York: Dutton, 1978), 313.

48 Benjamin Franklin'i alıntılayan: Bruce Johansen, *Forgotten Founders: How the American Indian Helped Shape Democracy* (Cambridge, MA:

Avrupalılar hep beyazların kaçışını durdurmaya çalışırdı. Hernando de Soto, kadın ve erkeklerin Kızılderili toplumlarına katılmasını engellemek için başlarına nöbetçiler dikmek zorunda kalmıştı. Pilgrimler de Kızılderilileşme sürecinden o kadar korktu ki, erkeklerin saçlarını uzatmasını yasakladı. Karen Kupperman'a göre, "Kızılderililerin yanına sığınanlar [beyazlar tarafından yakalanacak olurlarsa] çok ağır şekilde cezalandırılır, hatta ölüm cezasına çarptırılırdı."[49] Ancak Kızılderili ulusunun 1890'da bağımsızlığını kaybetmesine kadar beyazlar kaçmaya devam etti ve Daniel Boone gibi, Kızılderili yaşam tarzını seçenler, beyaz toplumlarda kültür kahramanları haline geldi.

Komünist Doğu Avrupa, insanların kaçmasını engellemek için bir Demir Perde inşa etmiş, ama komünist toplumlar, dünyanın en ilerici toplumları olduğuna göre, neden insanların kaçmasını engellemek zorunda kaldığını hiçbir zaman açıklayamamıştır. Amerikan kolonilerinin bu konuda duyduğu mahcubiyet de, benzer şekilde, yine ilerleme üzerine kurulu olan ideolojiyi tam kalbinden vurmuştur. Doğu Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ders kitapları sorunu aynı şekilde, yani hakikati görmezden gelerek ele almıştır. Amerikan tarih dersi kitaplarından biri bile Avrupa veya Afrika kökenli Amerikalıların yerli toplumlara duyduğu ilgiden söz etmez.

Afrika kökenli Amerikalılar kölelikten kurtulmak için sık sık Kızılderili toplumlarına sığındı. Peki beyazlar neden bu

---

Harvard Common Press, 1982), 92–93. Farb, *Man's Rise to Civilization*, 313; Frederick Turner, *Beyond Geography* (New York: Viking, 1980), 244; Nash, *Red, White, and Black*, 317–18; ve James Axtell, "The White Indians", *The Invasion Within* (New York: Oxford University Press, 1985), 302–27, Kızılderili olmayı seçen beyazların sayısının beyaz olmayı seçen Kızılderililerin sayısından çok daha yüksek olduğu konusunda hemfikirdir.

49 Turner, *Beyond Geography*, 241; Karen Ordahl Kupperman, *Settling with the Indians* (London: J. M. Dent, 1980), 156. Ayrıca bkz. Axtell, "The White Indians" ve *The European and the Indian*, 160–76.

toplumları bu kadar çekici buldu? Benjamin Franklin'e göre, "Yönetimleri bir Bilgeler Heyetinden oluşur. Kolluk Kuvveti yoktur; Hapishaneler yoktur; İtaatkârlığa zorlayacak veya Ceza uygulayacak memurlar yoktur." Belki de en önemlisi, Avrupalılara çekici gelen, muhtemelen Amerika Birleşik Devletleri'nin doğu bölgelerinde yaşayan yerli toplumlardaki hiyerarşi yokluğuydu.[50] Sınır bölgelerinde yaşayanlar, Kızılderililerin bireysel özgürlüklerini yaşama şekline hayrandı. Kadınlar da, o dönemin beyaz toplumlarına göre, Kızılderili toplumlarında daha yüksek bir statüye sahipti ve Kızılderililer tarafından yakalanmış kadınlar, anlatımlarında bu durumdan kıskançlıkla söz ederdi. Her ne kadar bazı uluslarda liderlik babadan oğula geçerse de Meksika dışındaki çoğu Kızılderili toplumu, 17. ve 18. yüzyıllarda İspanya, Fransa, hatta İngiltere'den çok daha demokrattı. New York Vali Yardımcısı Cadwallader Colden 1727'de şöyle böbürlenmişti: "Beş Ulus Birliği'nde bulunduğu konumuna hakkıyla gelmemiş kimse yoktur. Yetkileri halkın güvenine bağlıdır, o güven bittiği anda o yetki de biter." Colden, İrokuaların "insanoğlunun doğal haklarına" dair ifadesini anımsatma yoluna gitmişti: "Burada özgür bir Halkın arasında tüm Gücün ve Yetkinin doğal Kökenini görüyoruz."[51]

Gerçekten de demokratik kurumlarımızın ardında kısmen Kızılderili düşünceleri yatar. Kızılderililerin özgürlük, kardeşlik ve eşitlik konusundaki fikirleri Avrupa'ya ulaşmış, Thomas More, Locke, Montaigne, Montesquieu ve Rousseau gibi sosyal düşünürleri etkilemiştir. Bu Avrupalı düşünürler de Franklin, Jefferson ve Madison gibi Amerikalıları etki-

---

[50] Franklin'i alıntılayan: Jose Barreiro, ed., *Indian Roots of American Democracy* (Ithaca, NY: Cornell University American Indian Program, 1988), 43; Vogel, ed., *This Country Was Ours*, 257–59. Bütün Kızılderili toplumları eşitlikçi *değildi*; Mississippi'deki Natçezler ile Meksika'daki Aztekler katı bir hiyerarşiye sahipti.

[51] Cadwallader Colden', aşıntılayan: Vogel, ed., *This Country Was Ours*, 259.

Albay Henry Bouquet, 1763'te Bushy Run'da Ohio Kızılderililerini yenilgiye uğrattıktan sonra bütün beyaz tutsakların salıverilmesini talep etti. Beyazların çoğunun ve özellikle çocukların, beyazların toplumuna iade edilmesi için "el ve ayaklarının bağlanması" ve zorla götürülmesi gerekti. Bu arada yerli tutsaklar ise, antropolog Frederick Turner'a göre (*Beyond Geography* [Coğrafyanın Ötesinde], 245), "yenilgiye uğramış akrabalarına büyük bir mutluluk içinde döndüler. Turner haklı olarak bu sahnelerden "rezil ve utanç verici" olarak söz eder.

lemiştir.[52] Son yıllarda tarihçiler Kızılderili düşüncelerinin demokrasimiz üzerinde doğrudan etkileri olup olmadığını da tartışmaya açmıştır. İrokua Birliği, kolonicilerle 150 yıl süren temas döneminde koloniler için büyük bir bölgenin demokratik olarak nasıl idare edileceği konusunda bir örnek

[52] Alvin Josephy, Jr., *The Indian Heritage of America* (New York: Alfred A. Knopf, 1973), 35; William Brandon, *New Worlds for Old* (Athens: Ohio University Press, 1986), 3–26; Michel de Montaigne, "On Cannibals," Thomas Christensen and Carol Christensen, ed., *The Discovery of America and Other Myths* (San Francisco: Chronicle Books, 1992), 110–15.

oluşturdu. Vali Yardımcısı Colden'in sözleri, elli yıl sonra Bağımsızlık Beyannamesi'nde yankılanmıştır.

1740'lı yıllarda İngiliz kolonilerinin aralarında çekişip durmasından bıkan İrokualar, kolonilerin kendi birliklerine benzer bir birlik oluşturmalarını önerdiler. Uzun zaman İrokualarla kalarak onları gözlemleyen Benjamin Franklin, 1754'te koloni liderlerinden Albany Birlik Planı'ndaki önerisini değerlendirmelerini istedi: "Cahil vahşilerden oluşan altı ulusun böyle bir birliği planlaması, onu yıllarca sürecek şekilde uygulaması ve birliğin dağılmaması; ama böyle bir birliğin on ila *on iki İngiliz kolonisi* tarafından uygulanamaması çok tuhaf bir şey olur."[53]

Koloniler bu planı reddetti. Ama bu öneri, Konfederasyon Maddeleri'nin ve Anayasa'nın öncüsü sayıldı. Hem Kıta Kongresi hem de Anayasa Kongresi, İrokua düşüncelerine açıkça atıfta bulundu. 1775'te Kongre, İrokuolara hitaben, İrokuoların 1744 yılına ait önerilerini de içeren, John Hancock imzalı bir konuşma hazırladı: "Altı Ulus bilge bir halktır, onların önerilerini dinleyelim ve çocuklarımıza bu önerilere uymayı öğretelim."[54]

---

[53] Alıntılayan: Bruce Johansen ve Roberto Maestas, *Wasichu: The Continuing Indian Wars* (New York: Monthly Review Press, 1979), 35.

[54] Jack Weatherford, *Indian Givers* (New York: Fawcett, 1988), Bölüm 8; Johansen, *Forgotten Founders;* Barreiro, ed., *Indian Roots of American Democracy,* 29–31. Ayrıca bkz. Bruce A. Burton, "Squanto's Legacy: The Origin of the Town Meeting," *Northeast Indian Quarterly* 6, no. 4 (Kış 1989): 4–9; Donald A. Grinde Jr., "Iroquoian Political Concept and the Genesis of American Government," *Northeast Indian Quarterly* 6, no. 4 (Kış 1989): 10–21; ve Robert W. Venables, "The Founding Fathers," *Northeast Indian Quarterly* 6, no. 4 (Kış 1989): 30–55. Her ne kadar bu *sözler* kısmen kompliman amaçlı söylendiyse de, kongre bu belgede ve o döneme ait başka belgelerde sık sık İrokua Birliği'ne ait simgelere ve fikirlere yer verir. Franklin'in yanı sıra, Thomas Jefferson ve Thomas Paine de Kızılderililerin siyasi felsefesi ve yapılanmalarına saygı duyar. Ancak Elizabeth Tooker bu etkiyi reddeder: "The U.S. Constitution and the Iroquois League," *Ethnohistory* 35, no. 4 (Sonbahar 1988): 305–36. Ama bkz. Tooker hakkında "Commentary", *Ethnohistory* 37, no. 3 (Yaz 1990). Arthur Schlesinger Jr., *The Disuniting of America* (New York:

Amerikalılar, yeni Birleşik Devletler'in simgesi olarak pençeleri arasında bir deste ok tutan bir kartalı seçti. Amerikalılar, kartalın da okların da İrokua Birliği'nin simgeleri olduğunun bilincindeydi. Tek ok kolaylıkla kırılır, ama altı (veya on üç) oku bir defada kırmak imkânsızdır.

John Mohawk, Kızılderililerin doğrudan veya dolaylı olarak halk toplantıları geleneği, konuşma özgürlüğü, demokrasi ve "İnsan Hakları Beyannamesi'ne bağlı bütün o şeyler"den sorumlu olduğunu iddia eder. Yerlilerin örneği olmasaydı, "bin yıl boyunca din konusundaki hoşgörüsüzlüklerinden dolayı başka insanları katleden insanlar arasında bütün bu düşünceler doğabilir miydi?"[55] Mohawk yerlilerin demokrasisi konusunu abartmış olabilir, çünkü birçok Kızılderili toplumunda belli konumlar büyük ölçüde babadan oğula geçerdi. Ancak Avrupalıların Amerika'da gittikleri her yerde kralları ("Kral Philip") veya başka demokratik olmayan liderleri yerli toplumlarına tanıttıkları düşünülürse, Mohawk'un iddiası

Norton, 1992, 127) adlı kitabında Avrupa'nın "bireysel özgürlüğe dair özgürleştirici fikirlerin kaynağı – tek kaynağı – olduğu" şeklinde Avrupa-merkezci bir iddiada bulunur, ama bu iddiayı herhangi bir kanıta dayandırmaz. Belli ki, Avrupa'nın Amerika yerlilerinin özgürlüğü ve Çin'le Türkiye'deki dini özgürlükler karşısında gösterdiği şaşkınlıktan haberdar değildir. Marco Polo "Katay"a yaptığı ve yirmi yedi yıl süren yolculuğu sırasında gördüğü inanılmaz şeyler arasında kendisini en çok etkileyenin, buradaki dini özgürlükler olduğunu söyler: Yahudiler, Hıristiyanlar, Müslümanlar ve Budistler özgür bir şekilde ibadetlerini yerine getiriyor ve herhangi bir engelle karşılaşamdan sivil toplumda yer alıyorlardı. İspanya 1492'de Yahudileri ülkeden kovduğunda, onları Türkiye kabul eder ve ibadet etmelerine izin verir.

55 John Mohawk, "The Indian Way Is a Thinking Tradition," in Barreiro, ed., *Indian Roots of American Democracy*, 16.

güç kazanır. Avrupalılar bu işi bir dereceye kadar kendi çıkarları için yapardı, çünkü böylelikle tek bir kişi veya grupla müzakere ederek kabilelere ait toprakları satın aldıklarını iddia edebilirlerdi. Ancak bu uygulama aynı zamanda Avrupalıların geleneksel düşünce tarzını da açığa vurur, çünkü Avrupalılar için tek yönetim şekli olduğundan, bu ulusların bu tür hükümdarlarının olmadığına inanamıyorlardı.

Amerikalılar, devrimden yüz yıl sonrasına kadar Kızılderilileri demokratik kurumlarımızın kaynağı olarak gördü. Amerikan Devrimi zamanında karikatüristler, İngiltere'yle karşı karşıya kalan kolonileri tasvir etmek için Kızılderilileri kullandı. Virginia'nın vatansever piyade bölükleri, İngiliz askerleriyle savaşırken Kızılderili giysileri ve mokasen giyerdi. Koloniciler Boston Çay Partisi'nde veya 1840'lı yıllarda Hudson Nehri Vadisi'nde Hollanda çiftliklerinin kiralarına karşı düzenlenen protestolarda olduğu gibi, adil olmayan otoriteye karşı çıkmak için eyleme geçtiği zaman Kızılderililer gibi giyinmeyi seçtiler; bunun nedeni, gösterilerin suçunu Kızılderililere atmak değil, özgürlükle özdeşleştirilen bir simgeyi benimsemekti.[56]

Tabii ki Plymouth ve New York, Hollanda geleneklerinin de İngiltere örf ve âdet hukukunun ve Magna Carta'nın da etkisinde kalmıştır. Amerikan demokrasisinin de senkretizme örnek teşkil ettiği, hem Avrupa'dan hem de Amerika yerlilerinden kaynaklanan düşünceleri kaynaştırdığı anlaşılmaktadır. Yerlilerin etki düzeyini tespit etmek zordur, çünkü bu etki farklı kaynaklar yoluyla kendini göstermiştir. Ders

[56] New York eyaleti konusunda bkz. James Axtell, "The Indian in American History, the Colonial Period," *The Impact of Indian History on the Teaching of United States History* (Chicago: Newberry Library, 1984), 20–23; Barreiro, ed., *Indian Roots of American Democracy*, 40–41; Bernard Sheehan, "The Ideology of the Revolution and the American Indian," Francis Jennings, ed., *The American Indian and the American Revolution* (Chicago: Newberry Library, 1983), 12–23; ve Stewart Holbrook, *Dreamers of the American Dream* (Garden City, NY: Doubleday, 1957), 137–45.

kitapları bu durumu inkâr edilemez bir gerçek olarak değil de bir varsayım olarak sunabilir, ama onu tamamıyla görmezden gelmemelidir. İncelediğim kitaplarda Kızılderililerin Avrupa kökenli Amerikalılar üzerindeki etkileri konusu, tek bir kitapta, *Discovering American History*'de [*Amerikan Tarihini Keşfetmek*] tek bir resim altıyla sınırlıdır; bir *wampum* kemeriyle* Benjamin Franklin'in bölünmüş, dolayısıyla ölü bir yılana dair ünlü karikatürünün bir arada sunulduğu resmin altında, "Franklin'in Albany Planının ilhamı İrokua Birliğinden alınmış olabilir," diye yazar. "*Wampum* kemeri, birlik yoluyla kabileler arasında elde edilmiş olan fikir birliğini ifade eder. Franklin'in karikatürüyle karşılaştırınız." Diğer kitaplar bu konuda sessizdir.

Ne var ki, ders kitapları zaten genelde Amerika yerlilerinin Amerikan kültürüne yaptığı katkıları görmezden gelir. Bölgesel yemeklerimiz –Amerikan yemeklerinin farklı olmasını sağlayanlar– genelde Kızılderili unsurlarıyla Avrupa ve Afrika unsurlarını bir araya getirir. Örneğin New England domuz eti ve fasulye yemeğiyle, New Orleans *gumbo* [et veya balık içeren koyu çorba] yemeğiyle, Teksas da acı biberli fasulye yemeğiyle ünlüdür.[57] Mısır ekmeğinden *grits*e [kabaca öğütülmüş tahıl yemeği], yeşil sebzelerden *hush puppies*'e [mısır ekmeğinden kızartılmış toplar], Afrika kökenli Amerikalıların yemeklerinin kısmen Kızılderili kökenli olmasının arkasında Kızılderililerle Afrika kökenli Amerikalılar arasındaki –ortak kölelik deneyimlerinden ve siyahilerin Kızılderili toplumlarına sığınmış olmasından kaynaklanan– karşılıklı kültürel asimilasyon yatar.[58] Okefenokee'den Alaska'ya, Amerika'da sayısız yerli yer adı kullanılmaya devam edilmektedir. Yerlilerin çiftçilik teknikleri "ilkel" değildi. Bazı

* Wampum kemeri: Küçük boncuklardan yapılan desenli Kızılderili kemeri –çn.

57 Weatherford, *Indian Givers*, Ch. 6.

58 Wright, *The Only Land They Knew*, 264.

kabilelerde çiftçiler, bize göre topraktan iki veya üç kat daha fazla verim elde ederdi.[59] Yer adları da entelektüel ilişkilere işaret eder; beyazlar Kızılderililere, "Neredeyiz biz?" "Bu yerin adı nedir?" "O hayvanın adı nedir?" veya "O dağın adı nedir?" gibi sorular yöneltiyor olmalıydı.

Her ne kadar ders kitapları yerli kültürleri "takdir" ederse de, özellikle zihinsel meselelerde gerçek anlamda karşılıklı kültürel etkileşim olabileceği ihtimali onlara yabancı gelir. Bu, utanç verici bir durumdur, çünkü yazarlar böylelikle Amerika'yı Avrupa'dan ayırt eden unsurların çoğunu görmezden gelmiş olur. Peter Kalm 1750'de yazdığı yolculuk anılarında şöyle demişti: "Birkaç yıl boyunca uzak eyaletlerde, Kızılderililere yakın yerlerde veya aralarında yaşamış olan Fransızlar, İngilizler, Almanlar, Hollandalılar ve diğer Avrupalılar, davranışları ve düşünceleri açısından onlara o kadar benzerler ki, sadece cilt renklerinden dolayı ayırt edilebilir hale gelirler."[60] Frederick Jackson Turner, "The Frontier in American History" ["Amerikan Tarihinde Sınır Bölgesi"] adlı ünlü makalesinde, sınır bölgesinin Avrupalılara boyun eğdirdiğini, "onları uygar giysilerinden soyduğunu" ve hem düşünce hem giysi anlamında Kızılderili olmalarını gerektirdiğini anlatmıştı. "Kısa sürede Kızılderili mısırı ekmeye ve ucu keskin bir sopayla tarlayı sürmeye başladılar." Zamanla yeni bir şey inşa ederler, "ama ortaya çıkan, eski Avrupa değildir." Çünkü senkretiktir ve Amerikalıdır.[61]

---

59 Alfred Crosby Jr., "Demographics and Ecology" (Smithsonian Enstitüsü Seminerinde sunulan makale, Washington, D.C.: Eylül 1990), 4. And Dağları'nda yaşayan Kızılderililer, üst toprak katmanını azaltmak yerine artıran tek tarım şeklini uygulardı. Yüzen bahçeler, kanallar ve balık çiftliklerinden yararlandığı anlaşılan Meksika ve Guatemala tarımının bütün sırları henüz aydınlanmamıştır.

60 Vogel, ed., *This Country Was Ours*, 268.

61 A.g.e., 266–67.

19. yüzyılda Amerikalılar, Amerika yerlilerinin tıp alanına yaptığı katkıların bilincindeydi. O yüzyılda patent verilen, Kickapoo Kızılderili Öksürük İlacı, Kickapoo Kızılderili Sagwa ve Kickapoo Kızılderili Yağı gibi ilaçların yüzde altmışının ambalajının üzerinde Kızılderili imgeleri bulunurdu. 20. yüzyılda ise Amerika, Kızılderililerin şifacı imajını ortadan kaldırmıştır.

Kültürel açıdan ne kadar yerli olduğumuzu –Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa'nın hem Avrupa hem de Kızılderili kaynaklı düşüncelerin etkisinde kaldığını– kabul etmek, ders kitaplarının büyük ölçüde baştan yazılmasını gerektirecektir. Eğer Kızılderilileri siyasi yapımızın entelektüel ataları arasında sayacak olursak, kültürel asimilasyonun iki yönlü bir süreç olduğunu kabul etmek ve Amerika'nın fethini meşru kılan, Kızılderili kültürünün ilkel olduğuna dair varsayımımızı yeniden değerlendirmek zorunda kalırız.[62] 1970'te

[62] Faith Davis Ruffins, patentli ilaç görüntüleri konusunda Ulusal Amerikan Tarihi Müzesinde konuşma (Washington, D.C.: 25 Nisan 1991). Ayrıca bkz. Virgil J. Vogel, *American Indian Medicine* (Norman: University of Oklahoma Press, 1990). Siyasi ve ideolojik etkiler konusunda bkz. Bruce Johansen, *Forgotten Founders*, 117; Warren Lowes, *Indian Giver* (Penticton, British Columbia: Theytus Books, 1986), 51; William B. Newell, "Contributions of the American Indian to Modern Civilization," *Akwesasne Notes* (İlkbahar 1987): 14–15; Lewis Hanke, *The Spanish Struggle for Justice in the Conquest of America* (Philadelphia: Univer-

Indian Historian Press [Kızılderili Tarih Yayınevi], *Textbooks and the American Indian* [*Ders Kitapları ve Kızılderililer*] adı altında ders kitaplarımızı eleştiren bir kitap yayınladı. Yayınevinin bu kitapları değerlendirirken yararlandığı kriterlerden biri şöyleydi: "Bu ders kitabı Kızılderililerin dinlerini, felsefelerini ve düşüncelere katkısını tasvir ediyor mu?"[63] Ne yazık ki, bu sorunun cevabı günümüzde bile hayır olmaya devam etmektedir.

Ders kitaplarının yerli dinlerini bir bütün olarak konu aldığını ele alalım. *The American Way*, Amerika yerlilerinin dinini şöyle tasvir eder: "[Güneydoğudaki] bu Amerika yerlileri, doğanın ruhlarla dolu olduğuna inanırdı. Bitkiler ve hayvanlar gibi her yaşam formunun bir ruhu vardı. Toprakla havanın da birer ruhu vardı. İnsanlar asla yalnız değildi, hayatlarını doğanın ruhlarıyla paylaşırlardı." *The American Way*'in burada yapmaya çalıştığı, Amerika yerlilerinin dinine saygı göstermekse de, bu amacı yerine getirememektedir. Böyle yavan bir şekilde anlatılınca bu inanç üst düzey bir uygarlığın sofistike teolojisi değil, bir hayal ürünü gibi durur. Günümüz Hıristiyanlarının çoğunun inancını benzer bir özetle sunmaya çalışalım: "Bu Amerikalılar dünyanın yüce, erkek bir tanrı tarafından yönetildiğine inanırdı. Bazen onu üç kısma ayırıp, bu kısımlara baba, oğul ve kutsal ruh derlerdi. Kurabiye yiyip şarap veya üzüm suyu içerken oğlunun bedenini yiyip kanını içtiğine inanırlardı. Eğer inançları yeterince güçlüyse, öldükten sonra da ebedi olarak yaşayacaklarına inanırlardı."

Ders kitapları Hıristiyanlığı *asla* bu şekilde tasvir etmez, çünkü inciticidir. Hıristiyan müminler derhal böyle bir tasvirin dinin simgesel anlamını veya cemaatin ruhsal tatmin düzeyini tasvir edemeyeceğini söyleyecektir.

---

sity of Pennsylvania Press, 1949), 90.

63 Costo ve Henry, *Textbooks and the American Indian*, 22.

Ders kitapları Kızılderili dinlerini, onları insanlara çekici gelen, inandırıcı inanç sistemleri olarak ciddiye alan bir açıdan tasvir edebilir.[64] Antropolog Frederick Turner beyazların, Kızılderililerin tüm hayvanların ve kayaların ruhlar içerdiğine inandığını söylediği zaman kendilerinin eskiden yeryüzüyle kurduğu derin ruhsal ilişkiyi kaybettiklerini kabul ettiklerini belirtmiştir. Turner şöyle der: Amerika yerlileri "yaşayan evrenin bir parçasıdır; ruhsal sağlık ancak bu durumun kabul edilmesiyle ve onunla uyum içinde yaşamaya çalışmakla elde edilebilir." Turner bu hayat görüşünün Avrupa kaynaklı alternatiflerine kıyasla daha sağlıklı olduğunu iddia eder: "Bizimki, inanılmayacak şekilde ölü bir hayat görüşüdür. Evrende bir tek kendimize hakiki bir canlılık atfederiz, bundan dolayı da bütünüyle canlı değiliz."[65] Dolayısıyla Turner, Amerika yerlilerinin dinlerini ciddiye almanın Yahudi-Hıristiyan geleneğini baştan değerlendirmeyi gerektirebileceğini gösterir. Hiçbir ders kitabı bu kadar tartışmalı bir düşünceyi öne sürmeyecektir.

Ders kitapları, benzer şekilde okurlarına, beyazlarla temas alanının yerliler açısından nasıl bir şey olduğu konusunda hiçbir fikir vermez. Ders kitapları sadece istilacılarla aynı tarafta yer alan Squanto ve Pocahontas gibi Amerika yerlilerini öne çıkarır. Ve beyaz işgalcileri "yerleşimci," yerli yerleşimcileri de saldırgan olarak tasvir etmekle durumu tersyüz etmiş olurlar. *The American Way*, ABD'nin kabileleri, topraklarının büyük kısmından vazgeçip Kızılderili bölgelerine çekilmeye zorlama politikalarını tarif ederken, "Amerika Birleşik Devletleri İçişleri Bakanlığı bütün kabilelere hem toprak vermeye hem de para ödemeye çalışmıştır," der. *The American Way*'e göre beyazlar, toprak "sunulan" yerlilerin

---

64 Kızılderili bir yazar olan Vine Deloria, bunu *God Is Red*'de (Golden, CO: North American Press, 1992 [1973]) yapar.

65 Calvin Martin, ed., *The American Indian and the Problem of History* (New York: Oxford University Press, 1987), 21.

nankörlüğü karşısında şaşkındı; "Beyaz Amerikalılar Kızılderilileri anlayamıyordu. Onlara göre toprak sahibi olmak insanın hayallerinin gerçekleşmesi demekti." Aslında o dönemde yaşamış olan beyazlar hiç de şaşkın değildi. "En iyi Kızılderili, ölü Kızılderilidir" sözüyle ün salmış olan General Philip Sheridan bile durumu anlayıp şöyle yazmıştı: "Ülkelerini ve geçim kaynaklarını ellerinden aldık, onlar da bundan dolayı ve buna karşı savaştılar. Başka ne beklenebilirdi ki?"[66] Ders kitapları tarihi tersyüz etmiştir.

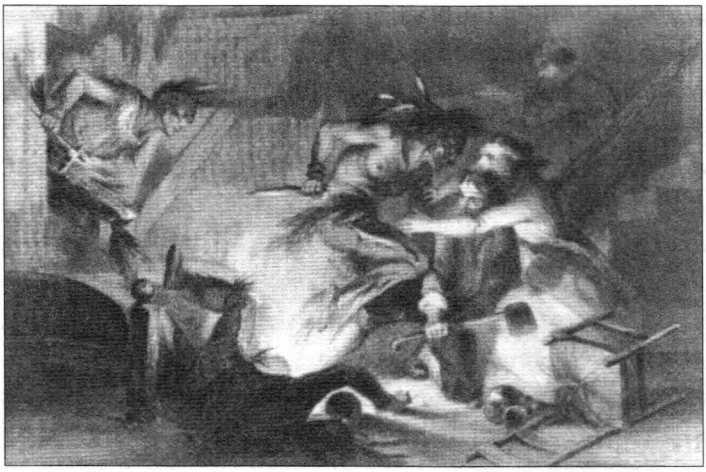
Duruma doğru şekilde bakmaya çalışalım. "Kral Philip Savaşından sonra New England sınırlarında sürekli olarak çatışmalar söz konusuydu. Vermont'ta yerleşimciler, vahşilerin gelip kafa derilerini yüzmesinden korkuyordu." Bu tasvir, okur yerleşimcilerin Amerika yerlisi, kafa derisini yüzenlerin beyaz olduğunu anladığı takdirde doğrudur. Amerikan tarih dersi kitaplarının en iyisi bile beyazlarla sınır bölgelerinde Amerika yerlilerinin yaşamak zorunda olduğu şiddet ortamını yansıtmaz. Durum o kadar kötüydü ki, başka hiçbir seçeneği kalmayan Kuzey Carolina'daki Katavbalar 1786'da, yalnız bir beyaz adam habersiz bir şekilde köylerine gelince "dört bir yana kaçtılar." Üstelik Katavbalar dostane bir kabileydi![67]

Karşı kıyıyla ilgili aşağıdaki hikâye ise bu kaçışı daha anlaşılabilir kılabilir: "Yaşlı bir beyaz yerleşimci, Oregon'un sınır bölgesinde hayatı konu alan bir kitap yazan oğluna, kovboylar ve Kızılderililer günlerinden hatırladığı bir olayı anlattı. Bazı kovboylar yanlarında erkekleri olmayan birkaç Kızılderili ailesine rastlamıştı. Kovboylar, âdet olduğu üzere, kadınlara tecavüz etmek amacıyla grubu kovalamaya başla-

---

66 Alıntılayan: Lee Clark Mitchell, *Witnesses to a Vanishing America* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1981), 260. Ayrıca bkz. Richard Drinnon, *Facing West* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1980), 539.

67 James Merrell, *The Indians' New World* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1989), 193–95.

Wilkes-Barre'da Kızılderili Katliamı tablosu, 19. yüzyıla ait litografi eserlerinde yaygın olarak işlenen bir konuyu sergiler: Beyaz yerleşimcilerin evlerinin kusallığına saldıran Kızılderililer. Aslında Kızılderililerin topraklarına, hatta evlerine saldıranlar asıl beyazlardı, ama arketip haline gelen gerçeklik değil, bu türden resimlerdir.

dı. Ancak bir kadın, tecavüzcülerine engel olmak amacıyla vajinasını kumla doldurdu."[68] Bu olayın hatırda kalmasını sağlayan, direniş ruhudur. Onun dışında sıradan bir olaydır. Ama ders kitaplarımızın görmezden geldiği de bu sıradanlıktır. Laura Ingalls Wilder'ın tasvir ettiği, ara sıra vahşi Kızılderililerin saldırılarına uğrayan barışçıl beyaz yerleşimci arketipine karşı çıkmazlar. Eğer etselerdi, direnişin boşuna olacağının anlaşıldığı 1815'ten sonra bile neden bu kadar çok kabilenin savaşa başvurduğu daha anlaşılır olurdu.

Tarihimiz, Amerika yerlileriyle yürütülen savaşlarla doludur. David Horowitz'e göre, "Hemen hemen iki yüzyıl boyunca Amerika kıtasını neredeyse sürekli olarak savaşlar kırıp ge-

[68] Drinnon, *Facing West*, xvii–xix. Thomas Sanchez, 19. yüzyılda ve 20. yüzyıl başlarında California'daki Washo Kızılderililerini konu alan tanınmış romanı *Rabbit Boss*'ta (New York: Vintage, 1989 [1973]), yasalar karşısında eşit haklardan mahrum edilen halkların başına nelerin geldiğini etkili bir şekilde tasvir eder.

çirdi ve ulus bir daha tanık olmayacağı derecede tehditkâr bir ihtilafla karşı karşıya kaldı." Amerika'da Kızılderililere karşı yürütülen savaşa, George Washington döneminde federal bütçenin tamamının yüzde 80'i ayrılmıştı; bu savaş bir yüzyıl boyunca Washington'ın halefleri için hem çok önemli bir mesele hem de büyük bir harcama oluşturmuştu. Ancak ilk incelediğim on iki kitabın çoğu bu konudan neredeyse hiç söz etmez. *The American Pageant*'ın sunmaya devam ettiği, "ABD'nin Başlıca Savaşlarının Toplam Harcamaları ve Savaş Kayıpları" tablosunda Kızılderililerle savaşlar kapsama alınmamaktadır. 385 askerin öldüğü İspanya-Amerika Savaşını kapsamına alır ama Wabash Nehri Muharebesinde 630 askerin öldüğü veya kayıp olduğu 1790-95 yıllarındaki Ohio Savaşını almaz.[69]

En azından günümüzün ders kitapları, sivil haklar hareketinden önce yazılmış çoğu ders kitabında olduğu üzere bütün şiddetin suçunu yerlilere atmaz. Tarihçiler eskiden şöyle derdi: "*Biz onlara* karşı uygar bir savaş veriyoruz, onlar ise bize karşı korkunç, vahşi bir savaş yürütüyorlar."[70] Benim incelediğim on sekiz tarih kitabının hiçbirinde yerliler vahşi olarak tasvir edilmemiştir. Daha yeni kitapların yazarları her iki tarafın da acımasız davrandığını belirtmeye dikkat eder. Bazıları Sand Creek ve Wounded Knee'de savunmasız Kızılderililerin katledildiğinden söz eder. Amerika yerlileri hakkındaki "bilgi"lerimizin büyük kısmı gibi, "vahşi" stereotipi de, hem eski ders kitaplarından hem de popüler kültürümüzden –özellikle kovboy filmlerinden ve Dana Fuller Ross tarafından yazılan popüler "Wagons West" ["Batı'ya Giden Yol"] dizisi gibi romanlardan– kaynaklanmıştır. Yüz binlerce

---

69 David Horowitz, *The First Frontier* (New York: Simon & Schuster, 1978), 14; Stephen Aron, "Lessons in Conquest (Princeton, NJ: Princeton University, 1993, typescript), 15; Wiley Sword, *President Washington's Indian War* (Norman: University of Oklahoma Press, 1985), 191–97. Bu açıdan bir istisna teşkil eden *Land of Promise*'de "150 Yıllık Bir Savaş" şeklinde bir alt başlık altında genel olarak Kızılderili savaşları ve özellikle Kral Philip Savaşı ustalıklı bir şekilde ele alınmıştır.

70 Jennings, *The Invasion of America*, 146.

satan bu karton kapaklı kitaplar hiç çekinmeden şöyle bir iddiada bulunur: "Tarihi ana hatlara, genel anlamda uyulmuştur." Adlarını eyaletlerden alan bu romanların kapaklarında "yağmacı Kızılderili çeteleri korku içindeki yerleşimciler arasında katliamlar yapıp büyük kargaşaya yol açar" gibi beyanlar bulunur.[71] Hollywood'a özgü Batı'da at arabalarının çevresi daima vahşi Kızılderililer tarafından sarılırdı. Amerika yerlileri "yerleşimciler"in etrafında dönüp dururken, John Wayne at arabalarının tekerleklerinin ardından onları nişan alırdı. Hollywood dönüp duran Kızılderilileri Buffalo Bill Cody'nin Vahşi Batı Gösterisi'nden ilham almıştır; Kızılderililer burada ata binip daire şeklinde dönmek zorundaydı, çünkü bir sirk çadırının içindeydiler!

Gerçek Batı'da, 1840 ile 1860 arasında Ova bölgesini geçmiş olan 250 bin beyaz ve siyahiden iki taraf arasındaki savaşlarda ölenlerin sayısı sadece 362'dir (ve 426 Amerika yerlisi). Kızılderililerin yeni yerleşimcilere yön göstermesi, onlara su içebilecekleri yerleri söylemeleri, yiyecek ve at satmaları, kumaş ve tüfek satın almaları ve rehber veya tercüman olarak hizmet etmeleri daha sık rastlanan durumlardı.[72] Bu gibi faaliyetler filmlerde, romanlarda veya ders kitaplarımızda nadiren tasvir edilir. Popüler kültürün yanlış bilgilerini soluyan öğrenciler, yerlilerin Avrupalıların savaşma tarzını kendilerinkinden daha vahşi bulduğunu bilmez.

Çoğu yeni ders kitabı, Avrupalıların Amerika'ya getirdiği yoğun savaş şekli için bir vaka incelemesi oluşturan, New England'ın Kızılderililerle ilk savaşı olan 1636-37'deki Pequot Savaşından söz eder. Pequotların geleneksel düşmanları Narragansettlerle ittifak kuran koloniciler şafakla birlikte saldırıya geçmişti. Nüfusunun büyük kısmını kadın, çocuk

---

71 *Missouri!*'nin (New York: Bantam, 1984) kapak içi. Ross, bu türden 325 roman yazmış olan Noel B. Gerson'ın takma adıydı.

72 Joe Feagin, *Racial and Ethnic Relations* (Englewood Cliffs: NJ: Prentice-Hall, 1984), 181. John D. Unruh, *The Plains Indians* (Urbana: University of Illinois Press, 1979).

ve yaşlıların oluşturduğu Pequot köyünü kuşatan İngilizler köyü ateşe verip, kaçmaya çalışanları vurdu. William Bradford bu sahneyi şöyle tasvir etmişti: "Bu insanların ateşte kavrulduğunu ve akan kanlarla ateşin söndüğünü görmek dehşet verici bir şeydi, ortaya çıkan koku da korkunçtu; ama bu, zafer kazanmak için yapılması gereken bir fedakârlıktı, onun için onlar namına bu kadar mücadele etmiş olan Tanrı'ya şükrettiler."[73] Bu katliam, Pequotları ortadan kaldırmak değil, onlara sırf boyun eğdirmeyi amaçlamış olan Narragansettlerin de dehşete kapılmasına neden oldu. İngilizleri savaşma stillerinden dolayı kınayan Narragansettler, "Bu yanlış, bu yanlış, çok fazla şiddet içeriyor, çok fazla insanın ölümüne yol açıyor," diye bağırdılar. Öte yandan Albay John Underhill onları küçümseyerek, Narragansettlerin savaşma tarzının, "düşmanları fethetmek ve onlara boyun eğdirmek için bir savaş değil, bir çeşit hobi olduğunu" söyledi. Underhill'in savaşın Narragansett toplumunda oynadığı rolle ilgili yorumu doğruydu ve diğer kabilelere de uygulanabilirdi. Beyazlar yüzyıllar boyu yerli müttefiklerini yeterince sert bir şekilde savaşmamakla suçlamıştır. Püritenler Pequotları hafızalardan silmeye çalışmış, *Pequot* kelimesini söylemeyi bile suç sayan bir yasa geçirmiştir. Bradford anlatımını gururla şöyle tamamlamıştı: "Geri kalanı dağıldı ve her yerdeki Kızılderililer o kadar dehşete kapıldı ki, onlara sığınacak yer vermeye bile korkuyorlar."[74] Bu alıntıların hiçbiri, bu savaşa ortalama bir buçuk cümle ayırmış olan eski ders kitaplarımızda yer almamıştır. Yeni kitaplar Bradford'dan

---

[73] Alıntı: Kupperman, *Settling with the Indians*, 185. Ayrıca bkz. Jennings, *The Invasion of America*, 220.

[74] Bradford, *Of Plimoth Plantation*, uyarlayan: Valerian Paget (New York: McBride, 1909), 284–87. Underhill'i alıntılayan: Jennings, *The Invasion of America*, 223, Segal ve Stineback, *Puritans, Indians, and Manifest Destiny*, 106. Kızılderililer hızla Avrupalıların savaşma tarzına alışır ve kendi şiddet düzeylerini artırırlar. Pequotlar tamamıyla yok olmamıştır; bazıları hâlâ Connecticut'ta bir-iki hektarlık küçücük bir bölgede yaşar ve devasa bir kumarhaneye sahiptir.

alıntı vermez –hemen hiç kimseden alıntı vermez!– ama İngiliz kolonicilerinin Pequotları yok ettiğini anlatırlar. Bunun sonucunda, geleceğin üniversite öğrencileri –benimkilerin tersine– belki de Kızılderililer için kullanılabilecek beş sıfat düşündüğünde *vahşi* kelimesi akıllarına gelmeyecek.

Günümüzün ders kitapları, Kızılderili savaşlarının muhtemelen en kanlısı olan Kral Philip Savaşına epey yer verir. Bu savaş 1675'te, New England'da yaşayan beyazlar üç Wampanoag yerlisini infaz edince ve Wampanoaglar saldırıya geçince başladı. Barışın sona ermesinin nedenlerinden biri, yerlilerle Avrupalılar arasında ekonomik bir ilişki sağlayan kürk ticaretinin Massachusetts'te giderek azalıyor olmasıydı.[75] Bu ihtilafı okurlarına yerliler açısından anlatan *Pathways to the Present*, bir yerli lideri olan Miantonomo'dan bir alıntı sunar: "Babalarımızın zamanında çok geyik vardı, çok deri bulunurdu, ovalarımız geyik doluydu, ormanlarımız da öyle, hindiler de vardı, koylarımızda da bol balık ve av kuşu bulunurdu. Fakat İngilizler topraklarımıza el koyunca tırpanlarla otları biçtiler, baltalarla ağaçları kestiler; inekleriyle atları otları yiyor, domuzları midye yataklarımızı mahvediyor ve biz aç kalacağız." *The Americans* kitabı da Miantonomo'dan bir alıntıya yer verir ve başka birkaç kitap daha, oldukça önemli bir savaş olan Kral Philip Savaşını oldukça doğru bir şekilde yansıtır. Nash'e göre, "90 Püriten kasabasının 52'si saldırıya uğradı, 12'si yok edildi. Savaşın sonunda birkaç bin İngiliz ile iki katı kadar Kızılderili ölmüştü."[76] Savaşta ölmüş İngiliz ve yerli sayıları açısından Kral Philip savaşı, Fransız ve Kızılderili Savaşından, Amerikan Devrimi, 1812 Savaşı, Meksika Savaşı ve İspanya-Amerika Savaşından daha çok ölüme neden olmuştur. Nüfusa

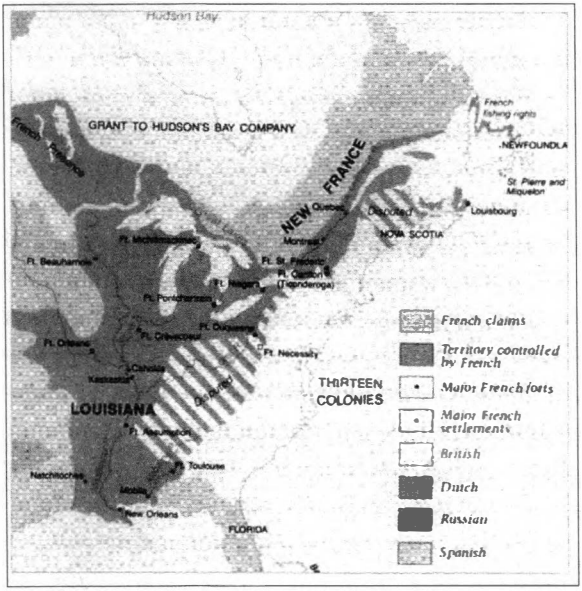
---

75 Peter A. Thomas, "Cultural Change on the Southern New England Frontier, 1630–1655," Fitzhugh, ed., *Cultures in Contact*, 155.

76 Nash, *Red, White, and Black*, 126. Ama bkz. Jennings'in daha düşük sayıları, *The Invasion of America*, 324.

oranla da ölü sayısı başka herhangi bir Amerikan savaşında olduğundan daha yüksekti.[77]

Kızılderililerle savaşlar, 1598'de New Mexico'da, Acoma halkı, kasabalarını işgal etmeye çalışan on üç İspanyol askerini öldürünce başlar.[78] Buradan güneydoğuya ve "Kızılderi-

Yukarıdaki gibi ders kitabı haritalarının çoğu, "Fransız bölgesi," "İngiliz bölgesi," "İspanyol bölgesi" ve bazen "Uyuşmazlık Konusu Bölge"ye yer verir ama Kızılderili bölgelerinden hiç söz etmez. D. W. Meinig'in *The Shaping of America* [*Amerika'nın Şekillendirilmesi*] (New Haven: Yale University Press, 1986), arka sayfada verilen 1:209 ölçeğindeki harita gibi, Kızılderili uluslarına yer verilen haritalarda Kızılderililerin koloni güçleri arasında tampon işlevi gördüğü apaçıktır.

---

77 Bu iddiada bulunurken her iki taraftaki kayıpları göz önüne alıyorum, çünkü Wampanoaglarla Narragansettler ABD yurttaşıdır. Sadece kolonicilerin ölümleri bile göz önüne alındığında Kral Philip Savaşında ölü sayısı yine de Fransız ve Kızılderili Savaşı, 1812 Savaşı ve İspanya-Amerika Savaşından daha yüksektir. Ayrıca bkz. Stephen Saunders Webb'i alıntılayan: Pauline Maier, "Second Thoughts on Our First Century," *New York Times Book Review*, 8/7/1985.

78 Weatherford, *Indian Givers*, 225.

lilerin şiddetli ve amansız direnişinden dolayı İspanyolların yüz yıldan uzun bir süre boyunca kolonize etmeyi başaramadığı" Florida'ya yayılır.[79] Birkaç küçük çaplı çatışma dışında, 1890'da Wounded Knee Katliamı ile sona erer. Tarih kitaplarımızın Kızılderili savaşlarının hepsini anlatması zordur, çünkü sayısız savaş olmuştur. Fakat tam da Kızılderililerle bu kadar çok sayıda savaş olduğu için onları hafife almak, tarihimizi yanlış şekilde yansıtmak anlamına gelir.

Diğer savaşlarımızdan bazılarının da Kızılderili yönlerini kabul etmemiz gerekir. Avrupa, 1600-1754 arasında sık sık savaş halindeydi ve bunların üçü, dünya ölçeğinde savaşlardı: Amerika Birleşik Devletleri'nde Kral William Savaşı olarak bilinen Augsburg Birliği Savaşı (1689-97); burada Kraliçe Anne Savaşı olarak bilinen İspanya Veraset Savaşı

79 Jan Carew, *Fulcrums of Change* (Trenton, NJ: Africa World Press, 1988), 55. Carolyn Stefanco-Schill, "Guale Indian Revolt," *Southern Exposure* 12, no. 6 (11/1984): 4–9.

(1702-13); ve burada Kral George Savaşı olarak bilinen Avusturya Veraset Savaşı (1744-48). Kuzey Amerika'da ise, İngiltere, Fransa ve İspanya gibi, Avrupa'nın en güçlü devletleri, Kızılderili bölgeleri sayesinde birbirlerine komşu değildi ve genelde Kızılderili müttefikleri yoluyla savaşırlardı. Amerika yerlileri farkına varmadan çarpışmanın şokunu kendi üzerlerine alarak göreceli bir barış durumu yaratıyordu.

Yine bir dünya savaşı olan ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Fransız ve Kızılderili Savaşı olarak bilinen Yedi Yıl Savaşı (1754-63) Kuzey Amerika'da da sürdürülmüş ve her iki tarafta Kızılderililer de yer almıştır. Amerika yerlileri Amerikan Devriminde savaşmakla kalmayıp, ana nedenlerinden de birini oluştururlar, çünkü kolonilerin Apalaş Kıtasal Bölünme Hattının ötesinde toprak sahibi olmasını yasaklayarak Amerika yerlilerini yatıştıran 1763 tarihli Bildiri birçok koloniciyi kızdırmıştı. Koloniciler, parasal katkıda bulundukları İngiliz ordusunun, batı sınırında Kızılderili topraklarını ele geçirmelerini engellediğine inanıyordu. Ancak İngiltere'yle ara açılınca gencecik Birleşik Koloniler 1775'te Avrupa'yla ilişkilerden çok Kızılderili uluslarla ilişkilere önem veriyordu, dolayısıyla Benjamin Franklin'i önce İrokualarla görüşmeye, sonra da Fransa'ya gönderdiler.[80] Amerika yerlileri 1812 Savaşında da önemli bir rol oynadı ve Meksika Savaşı ile İç Savaşa da katıldılar.[81] Bu savaşlarda yerliler genelde başka yerlilerle savaşmıştır. Her savaşta çok sayıda yerli, haklı olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin rakiplerinin jeopolitik nedenlerle onlara insan hakları ve topraklarını muhafaza etmek açısından daha iyi fırsatlar sunacağını düşünerek kolonilere –daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne– karşı savaşmıştır.

---

80 Dorothy V. Jones, *License for Empire* (Chicago: University of Chicago Press, 1982), 125.

81 R. A. Lafferty'nin *Okla Hannali* adlı romanı (Garden City, NY: Doubleday, 1972), 136–42, 186–89, Kızılderili Bölgesi'ndeki İç Savaşı işler.

Yukarıdaki, Kızılderililerin Braddock'a saldırırken tasvir edildiği sayısız eski litografiden biridir. Günümüzde bazı ders kitapları Kızılderilileri görünmez hale getirmiştir. 2007 yılında *The Americans*'da yer verilmiş olan aşağıdaki resmin başlığı şöyledir: "İngiliz General Edward Braddock 1755'te Fort Duquesne yakınlarında yenilgiye uğratıldı ve öldü." Bu resimden Kızılderililerin bu yenilgiyle hiçbir ilgisi olmadığı sonucuna varılabilir.

Bazı ders kitapları Fransız ve Kızılderili Savaşından söz ederken bile Kızılderilileri görmezden gelmeyi başarır! Kızılderililerin beyazları uğrattığı en büyük yenilgilerden biri, 1755'te Pennsylvania'da yer alan General Braddock Savaşıdır. Braddock'un sekiz Kızılderili rehber ve George Washing-

ton komutasında Virginia'dan bir birlik dahil olmak üzere, 1460 askeri vardı. Karşılarında ise altı yüz ila bin kadar Kızılderili ile 290 Fransız askeri bulunuyordu, ama *The American Tradition*'a bakılırsa savaşta hiç Kızılderili yoktu: "9 Temmuzda kaleye yaklaşırlarken Fransızlar onları pusuya düşürdü. Etrafı sarılan Braddock'ın birlikleri yenilgiye uğratıldı. Vahşi doğada [*sic*] savaşmaya alışkın olmayan kırmızı ceketli İngiliz askerleri 900'den fazla kayıp verdi. Ölümcül bir yara alan Braddock ölürken şöyle mırıldandı: 'Başka bir sefer onlarla daha iyi başa çıkacağız.'" Dolayısıyla *The American Tradition* Braddock'ın son sözlerini anlamsız kılar, çünkü buradaki "onlar," Fransızlar değil, Kızılderililerdir. Amerikan Devriminde İrokua Konfederasyonunun büyük kısmı İngilizlerin tarafını tuttu ve New York ile Kuzey Pennsylvania'da beyaz Amerikalılara saldırdı. 1778'de birkaç yüz İngiltere yanlısı ve Seneca yerlisi Pennsylvania'da, Forty Fort'ta 400 milisi bozguna uğratıp 340 kişiyi öldürünce Amerika Birleşik Devletleri büyük bir yenilgiye uğradı. Amerikan Devriminden sonra İngiltere geri çekildi ama Amerika yerlileri amaçlarından vazgeçmedi. Kızılderilileri yenilgiye uğratmışız gibi davranmakta ısrarcı oluşumuz, 1790-95 arasındaki Ohio Savaşı ile 1812 Savaşına yol açmıştır.

Bu sonu gelmez ihtilafın konusu daima topraktır. Benim incelediğim ve aralarında en yenilerinden bazılarının da yer aldığı ders kitaplarının yarısı, bu sürekli ihtilafı açıklamak için Amerika yerlilerinin toprak mülkiyeti konusunda modern öncesi bir algıya sahip olduğu klişesini temel alır. Örneğin öğrenciler *American Journey*'den Hollandalıların "Manhattan'ı Manhates halkından az miktarda boncuk ve birkaç ürün daha karşılığında satın aldıklarını" öğrendiği zaman, herhalde aşağılayıcı bir edayla gülümsemeleri beklenir, çünkü Manhattan çok ucuza kapatılmıştır! Kızılderililer bu adanın potansiyelini anlamadıkları için ne kadar akılsızdır öyle! Ancak kitapların hiçbiri Hollandalıların

Manhattan için *yanlış kabileye* ödeme yaptığından söz etmez. Brooklyn'de yaşayan Canarseeler bu antlaşmadan memnun kalmış olmalıydılar, çünkü ödeme muhtemelen boncuk değil, günümüz parasıyla 2400 dolar değerinde metal çaydanlık, çelik bıçak ve balta, tüfek ve battaniye içeriyordu. Manhattan'da yaşayan ve oranın asıl sahipleri olan Weckquaesgeekler ise bundan pek mutlu değildi. Sonraki yıllarda ara sıra Hollandalılarla savaştılar. Muhtemelen Amerika'nın en ünlü caddesi olan Wall Street adını, Hollandalıların New Amsterdam'ı Weckquaesgeeklere karşı korumak için inşa ettiği duvardan alır, bundan da Hollandalıların Manhattan'ı asıl sahiplerinden satın almadıklarının bilincinde oldukları anlaşılır. Fakat tarih kitaplarımız hikâyenin bu kısmını görmezden gelir. *American Pageant*'ın yazarları Hollandalıların yanlış kabileye ödeme yaptığının farkında olabilir, ama kurdukları cümle –Hollandalılar "Manhattan Adası'nı (aslında ona sahip olmayan) Kızılderililerden değersiz eşyalar karşılığında satın aldılar– yine de okurları Kızılderililerin toprak mülkiyetine inanmadığı ve zeki bir şekilde pazarlık yapamadıkları sonucuna varmaya iter.[82]

Avrupalılar durmadan ya yanlış kabileye ya da büyük bir ulusun sadece küçük bir bölümüne ödeme yapardı. Bazen umurlarında değildi ve hırsızlıklarını haklı çıkarmaya çalışırlardı. Bu tür sahtekârlıklar lehlerine bile işlemiş olabilir, çünkü genelde kabileler arası ihtilaflara neden olurlardı. Yanlış kabileden en büyük toprak parçasının satın alınması 1803'te gerçekleşti. Bütün ders kitaplarında şöyle yazar: "Jefferson Fransa'dan Louisiana'yı alarak Amerika Birleşik Devletleri'nin alanını iki katına çıkarmıştır." Ancak bu ders kitaplarının hiçbiri bu bölgenin Fransa'ya değil, Kızılderililere ait olduğunu belirtmez. Fransızlar Louisiana'yı satma-

[82] Irving Wallace, David Wallechinsky ve Amy Wallace, *Significa* (New York: Dutton, 1983), 326. Karşılaştırma için bkz. James W. Loewen, *Lies Across America* (New York: New Press, 1999), 385–89.

dan önce bu bölgenin Kızılderili sahiplerine danışmadılar, yerlilerin çoğu da bu satışın *farkında* bile değildi. Aslında Fransa 15 milyon dolar karşılığında Louisiana'yı değil, bu topraklar üzerindeki *hak iddiasını* satmıştı. Amerika Birleşik Devletleri 19. yüzyıl boyunca Louisiana için Kızılderili kabilelerine ödeme yapmaya devam etti, bir yandan da onlarla savaştı; *Army Almanac*'a [*Ordu Yıllığı*] göre, 1819-1890 yılları arasında Louisiana'nın satın alınması sürecinde Kızılderililerle elliden fazla savaş gerçekleşmiştir. Ders kitaplarımızın hepsinin yaptığı gibi, Fransa'yı bu toprakların sahibi olarak görmek Avrupa-merkezci bir yaklaşımdır. Ders kitaplarında Lewis ile Clark'ın keşif seferlerini göstermek için başvurulan haritalar da Avrupa-merkezcidir. En yeni haritalar bile devasa toprakları "İspanyol Bölgesi," "İngiliz Bölgesi" ve "Fransız Bölgesi" şeklinde niteleyerek Amerika yerlilerini görünmez kılar ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Fransızlardan boş topraklar satın aldığını ima eder. Bu keşif seferleri 1804-05 arasında Mandan kabilesiyle, sonraki yıl da Clatsoplarla birlikte düzenlendiyse de, bu kabilelerden bile söz edilmez. Anlaşılan Lewis ile Clark her şeyi tek başlarına yapmışlardı.

Ders kitaplarının daha yeni olanları arasında bile bazıları yerlileri, topraklarını sattıkları zaman sadece tarımsal haklarını değil, aynı zamanda o topraklarla ilgili av, balık ve başka türlü kullanım haklarını da devrettiklerini anlamadıkları için eleştirir. *The Americans*'da şöyle yazar: "Amerika yerlilerine göre toprak hiç kimseye ait değildi, herkesin kullanımına açıktı." Bu düpedüz saçmalıktır! Kızılderililer ile Avrupalılar toprak mülkiyeti konusunda aşağı yukarı aynı görüşlere sahipti ama yerliler bireylerin değil sadece köylerin toprak alıp satma hakkına sahip olduğuna inanırdı. Yazarların 20. yüzyıldan önceki toprak satışlarının çoğunda –beyazlar arasındakiler dahil– toprağı işleme, maden çıkarma ve başka türlü kullanım hakkının devredildiği ama

üzerinden geçişin yasaklanmadığından habersiz olduğu anlaşılmaktadır. Özel mülkiyetteki kullanım dışı toprak, iyi hal sınırları dahilinde herkese açık sayılırdı.[83] Ayrıca kabileler arası müzakereciler, genelde sözleşmelerde Amerika yerlilerinin avcılık, balıkçılık, toplayıcılık ve yolculuk yapma haklarının korunmasını temin ederdi.[84]

Çoğu ders kitabında Kızılderililerle yürütülen savaşların temelinde toprakla ilgili ihtilafların yattığı yazar. Örneğin *Pathways to the Present* 1812 Savaşını ele almaya başlarken, Tecumseh'in Indiana Bölgesi Valisi William Henry Harrison ile bir araya gelerek Kızılderili topraklarını ihlal eden beyazlardan yakındığı anlatılır. Yakın geçmişte yazılmış başka ders kitaplarında da bu savaşın ardında –İngilizlerin desteklediğine inanılan– Kızılderililerle ihtilafın yattığı vurgulanır. Vermont'tan Georgia Piedmont'a kadar olan sınır boyunca beyaz Amerikalılar, beyaz yerleşim bölgesinin sınırlarını Kızılderili topraklarının içlerine kadar itmeye çalışıyordu. Bu durum, iyiye doğru bir gelişme olduğunu gösterir; daha eski ders kitapları, anlamsız olmasına rağmen Madison hükümeti tarafından sunulan bahaneyi –İngiltere'nin Amerikan gemilerine ve denizcilerine gerekli saygıyı göstermediğini– tekrarlamakla yetinirdi. Fakat İngiltere'nin denizcilik yasaları, sınır eyaletleri 1810'da Kongreye Şahinler –Amerika Birleşik Devletleri'nin sınırlarını genişletmek için askeri eylemler vaat eden senatör ve temsilciler– gönderene kadar herhangi bir savaşa neden olmamıştı. Sınır bölgelerinde yaşayan beyazlar savaş istiyordu ve Harrison Tecumseh'in şikâyetine

---

83 Bu durum günümüzde bile geçerlidir; aksi ilan edilmediği takdirde insanlar özel kişilere ait kırsal bölgelerde yürüme, balık tutma ve ava çıkma hakkına sahiptir ve aksini ilan etmek ancak son zamanlarda uygulanmaya başlanmıştır.

84 Carleton Beals, *American Earth* (Philadelphia: Lippincott, 1939), 327–30; Steven Halın, "Hunting, Fishing, and Foraging," *Radical History Review* 26 (1982): 37–64; Peter A. Thomas, "Cultural Change on the Southern New En gland Frontier, 1630–1655," Fitzhugh, ed., *Cultures in Contact*, 151.

karşılık olarak Tippecanoe Muharebesinde Şavnilerle müttefik kabilelere saldırınca Kasım 1811'de başlayan savaşın büyük kısmı sınır bölgelerinde yaşanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, 1812 Savaşının en önemli yedi kara muharebesinden beşini Amerika yerlilerine karşı yürütmüştür.[85]

İkisi dışında, ders kitaplarının tümü savaşın ana sonucunu görmezden gelir. Hatta bazı yazarlar ana sonucun ABD'nin milli marşı olduğunu iddia eder! Bazıları da savaşın sonucunda "bir ulus olarak gurur duygusunun doğduğunu" veya "Amerikalıların Avrupalıların saygısını kazandığını" söyler. Bu konuda en ileri giden *The American Adventure*'a göre, "Kızılderililer bu savaşta kaybeden tek taraftı." *Triumph of the American Nation* da aynı duyguları, ama daha üstü örtülü şekilde ifade eder: "1815'ten sonra Amerikan ulusu heyecanla batıdaki toprakları işgal etmeye başladı." Bütün diğer kitaplar ana sonucu gözden kaçırır: İngiltere, Amerikalıların Kanada'yı rahat bırakması karşılığında, Amerika Birleşik Devletleri olacak topraklarda Kızılderili uluslarıyla ittifak kurmaktan vazgeçmişti. Avrupalı müttefiklerden savaş malzemesi ve başka yardımlar gelmeyince bundan sonraki Kızılderili savaşları büyük çaplı uluslararası savaşlardan yerel temizlik harekâtlarına dönüştü. Bu sonuç, yüzyılın geri kalan bölümünde Kızılderili-ABD ilişkilerinin seyrinde önemli bir rol oynayacaktır. Dolayısıyla 1815'ten sonraki Kızılderili savaşları her iki tarafta binlerce kişinin ölümüne yol açarsa da Amerika Birleşik Devletleri açısından bir daha ciddi bir tehdit oluşturmayacaktır.[86] Her ne kadar Amerika yerlileri bu

---

85 Örneğin bkz. Pierre Berton, *The Invasion of Canada, 1812–1813* (Toronto: McClelland and Stewart, 1980), 27. Bu yedi savaş, İngiltere'ye karşı resmen savaş açılmasından önce gerçekleşen Tippecanoe Savaşını içermez.

86 Kızılderili savaşlarının niteliğinin 1815'ten sonra değişmiş olduğu Kuzeybatı'da gerçekleşen bir sonraki savaş olan 1832'deki Black Hawk Savaşında belli olur. Sac ve Fox uluslarının neredeyse yok olmasına neden olursa da 1812 Savaşında o bölgede yer alan savaşların yanında sönük sayılır. Ayrıca bkz. Brian Dippie, *The Vanishing American* (Midd-

savaşlarda birçok muharebe kazansa da kimse sonuçta kimin kazanacağına dair hiçbir şüpheye düşmedi.

1812 Savaşının bir başka sonucu, tarihimizin bir kısmını kaybetmemiz şeklinde yaşanmıştır.Tarihçi Bruce Johansen'in deyimiyle, "[Amerika yerlilerinden] bilgi öğrenme yüzyılı sona eriyordu. Böylece unutma yüzyılı –fetihleri gerekçelendirmek için tarihe başvurma yüzyılı– başlıyordu."[87] 1815'ten sonra Kızılderililer artık sosyologların ihtilaf partneri dediği rolü –yani göz önüne alınması gereken önemli bir "öteki"yi– oynayamaz hale geldiğinden, Amerikalılar yerlilerin ülke tarihinde oynadıkları önemli rolü unutmuştur. Terminoloji bile değişime uğramıştır: *Amerikalı* kelimesi 1815'e kadar yerliler için kullanılırdı, 1815'ten sonra Avrupa kökenli Amerikalılar için kullanılmaya başlanmıştı.[88]

Öte yandan Kral Philip Savaşını ve Amerika yerlilerinin 1812 Savaşındaki rolünü görmezden gelen birçok ders kitabının 1885-86'da yer alan ve kırk kadar Apaçi'nin katıldığı Geronimo'nun Apaçi Savaşı gibi daha önemsiz Ova savaşlarına odaklanması ironiktir.[89] Ama Ova savaşları, beyaz yerleşimcilerle yarı-göçebe Kızılderililer arasında gerçekleştiğinden, ders kitaplarının 1815 sonrası ana temasına uygundur. Ova Kızılderilileri, ders kitaplarının yasını tutmayı sevdiği Amerika yerlileridir; yazarlar bir yandan onların ortadan kalkmasından yakınırken, bir yandan da bunun kaçınılmaz olduğunu söylerler, böylece bu mesele de sorun olmaktan çıkar.

Ders kitapları ayrıca uzun süren Kızılderili savaşlarının kültürümüz üzerindeki etkisini de ele almaz. Carleton Beals

---

letown, CT: Wesleyan University Press, 1982), 7–8.

87 Johansen, *Forgotten Founders*, 118. Ayrıca bkz. Frances FitzGerald, *America Revised* (New York: Vintage, 1980), 90–93.

88 William Clark'a (Lewis and Clark'taki) göre 1815'ten önce "yerleşim yerlerimize en yakın kabileler bizim için korkunç bir düşman teşkil ediyordu ama o zamandan beri güçlerini kaybettiler... ve acınası bir duruma düştüler." Alıntılayan: Dippie, *The Vanishing American*, 7–9.

89 Fergus M. Bordewich, David Roberts'in *Once They Moved Like the Wind* kitabının eleştirisi, *Smithsonian*, 3/1994, 128.

şöyle der: "Kızılderililerin topraklarına el konulmasını kabullenmiş olmamız, Amerikan kişiliğini şekillendirmiştir."[90] Kızılderililer ihtilaf partnerlerimiz olmaktan çıktıktan hemen sonra birçok beyazın zihnindeki imajları kötüye gitmiştir. Kupperman, Kızılderililerin 1640'lı yıllarda uğradığı yenilgiden sonra bu sürecin Virginia'da nasıl geliştiğini gösterir: "Kızılderililerin hakları olmayan insanlar gibi görülmesine neden olan şey, Kızılderililerin alt ırka ait olması değil, kendi güçsüzlükleridir."[91] 1610'da "akıllı," "çalışkan" ve "kıvrak zekâlı" sayılan yerliler artık "tembel ve miskin, ahlaksız, bunalımlı [ve] dağınık"tır. Bu da bilişsel uyumsuzluk sürecinin bir başka örneğini teşkil eder. Kristof Kolomb gibi, George Washington'un da Kızılderililere yaklaşımı değişmişti. Hayatının ilk döneminde Kızılderililer konusunda olumlu görüşleri olan Washington, Bağımsızlık Savaşında ve 1790'daki Ohio Savaşında onları çeşitli saldırılara maruz bıraktıktan sonra "av hayvanları" olarak nitelemeye başladı.[92]

Bu rasyonalizasyon süreci 1812 Savaşından sonra gayriresmi ulusal politika haline geldi. William Gilmore Simms 1845'te şöyle yazmıştı: "Gözlerimizi körelten önyargılarımız... [Kızılderililere] evlerinde indirdiğimiz düşüncesiz ve acımasız darbeleri ve onları ülkelerinden uzaklaştırmış olmamızı haklı çıkarmak için ortaya atılmıştır." 1871'de Kızılderili İşleri Bürosu Müdürü Francis A. Walker Kızılderilileri *ahlaksız* saymıştı: "Vahşi hayvanlarla olduğu üzere, vahşi insanlarla da uğraşırken ulusal onur tartışmaya açılamaz." Amerika Birleşik Devletleri'nin atacağı adımlar "amaca uygun olma"

---

90 Carleton Beals, *American Earth*, 63–64. Ayrıca bkz. Reginald Horsman, *Race and Manifest Destiny* (Cambridge: Harvard University Press, 1981), 1, 3, 190–95.

91 Kupperman, *Settling with the Indians*, 188; ve Dippie, *The Vanishing American*, 7–9.

92 Naslı, *Red, White ve Black*, 63; Jennings, *Empire of Fortune*, 63; Horsman, *Race and Manifest Destiny*, 32–36. Karşılaştırma için bkz. Leon Festinger, *A Theory of Cognitive Dissonance* (Evanston, IL: Row, Peterson, 1957).

meselesidir.[93] Dolayısıyla bilişsel uyumsuzluk ulusal idealizmimizi yok etmiştir. 1815'ten itibaren demokrasi yaymak yerine beyazların üstünlüğü ideolojisini ihraç ettik. Zamanla Amerika'nın Meksika, Filipinler, Karayip havzasının büyük kısmı ve dolaylı olarak başka uluslar üzerinde hâkim olmasını sağlamaya çalıştık. Avrupa ulusları batı sınırındaki eylemlerimiz karşısında dehşete kapıldıklarını ilan ederlerse de, aradan fazla zaman geçmeden bizi örnek almaya başladılar. İngiltere Tazmanya yerlilerini yok etti; Almanya Namibya'daki Herrerolara karşı topyekûn savaş yürüttü. Batılı ulusların çoğu tarihleriyle henüz yüzleşmemiştir. Öte yandan Adolf Hitler'in, Amerikalıların yerlilere nasıl davrandığı konusunda, ders kitaplarından yararlanma imkânı olan liseli Amerikalılara göre daha fazla bilgi sahibi olması ironiktir. Hitler, batıda Kızılderilileri tuttuğumuz toplama kamplarına hayrandı ve biyografi yazarı John Toland'a göre "sık sık yakın çevresi içerisinde Amerika'nın –aç bırakma ve adil olmayan mücadele yoluyla– soykırım sürecinin ne kadar etkili olduğunu anlatırdı" ve Yahudi ve Çingeneler (Romanlar) için planladığı kendi soykırım süreci için örnek olarak gösterirdi.[94]

Bu savaş tarihine farklı alternatifler olabilir miydi? Tabii ki olabilirdi. Nitekim Fransa, Rusya ve İspanya, Amerika kıtasına göre apayrı alternatifler izledi. Ancak savaşın alternatifleri, Amerika Birleşik Devletleri tarafından seçilmemiş yollar olduğundan tarihçiler için zor konuları oluşturur. Edward Carr'ın dediği gibi, "Tarih genel anlamda insanların yapamadıklarının değil, yaptıklarının kaydıdır."[95] Öte yandan şimdiki zamanı kaçınılmazmış gibi göstermek, tarihi hayatından ve anlamının büyük kısmından yoksun bırakmak demektir. Tarih, insanların eylemlerine bağlıdır. Gordon

---

93 William Gilmore Simms'i alıntılayan: Mitchell, *Witnesses to a Vanishing America,* 255. Ayrıca bkz. Vogel, ed., *This Country Was Ours*, 286. Francis A. Walker, kendi bölümüne mesajı, 1871.

94 John Toland, *Adolf Hitler* (Garden City, NY: Doubleday, 1976), 702.

95 Edward H. Carr, *What Is History?* (New York: Random House, 1961), 167.

Graig'in bize hatırlattığı gibi, "Tarihçilerin görevi, geçmişe bütün opsiyonlarını geri kazandırmaktır. Craig aynı zamanda bunun tarih öğretmenin ve onu akılda kalır kılmanın en uygun yolu olduğunu da belirtir.[96] Beyaz Amerikalılar gerçek alternatifler arasından seçimlerini yapar ve sık sık kendi aralarında ihtilafa düşerlerdi. Tarihin çeşitli dönemlerinde Kızılderili karşıtı politikalarımız başka bir yöne dönebilirdi. Örneğin 1812 Savaşının New England'da rağbet görmemesinin nedenlerinden biri, köle sahiplerinin Kızılderililerin topraklarına el koyması için apaçık bir bahane teşkil etmesiydi.

Savaşın alternatiflerinden ilk akla gelen, tabii ki, Beyaz Amerikalılarla yerlilerin bir arada, barış içinde yaşamasıydı, ama böyle bir şey mümkün müydü? Bu meseleyi düşündüğümüzde, statik Kızılderili kültürünü değişen modern kültürle kıyaslamamaya özen göstermeliyiz. Bağımsız yerli kültürlerinde, Avrupalıların askeri eylemlerinden dolayı çiftçilikten vazgeçilmesi, çokdilliliğin ortaya çıkması, Ova Kızılderililerin kültüründe daha resmi hiyerarşilerin gelişimi gibi hızlı değişimlerin yer aldığını görebiliriz. Bu tür değişimler hiç şüphesiz yine de gerçekleşecekti. Dolayısıyla burada söz konusu olan, oklu ve yaylı avcıların bilgisayar donanımlı kentsel merkezlerin yanı başında yaşaması değildir.

Kızılderili toplumlarına katılmış olan binlerce beyaz ve siyahi Amerikalının, bir arada yaşamanın mümkün olduğuna inandığını göz önünde bulundurmalıyız. Ancak en baştan itibaren beyazların davranışları barış içinde bir arada yaşamayı engellemiştir. Zaman içinde binlerce küçük hak ihlali Kızılderililerin beyaz yerleşim yerleri yakınlarında çiftçilik yapmasını imkânsız kıldı. Plymouth civarındaki Kızılderililer otlak yerlerini kiraya verdi, ama ekim yerlerini muhafaza etti. Ancak bu şekilde kolonicilerin besi hayvanlarının ürünlerine zarar vermesini engelleyemediklerini fark ettiklerin-

[96] Gordon Craig, "History as a Humanistic Discipline," Paul Gagnon, ed., *Historical Literacy* (New York: Macmillan, 1989), 134.

de çok geç kalmışlardı. Kızılderililer şikâyette bulundukları zaman koloni mahkemelerinin genelde şahitliklerini kabul etmediğini gördüler. Öte yandan, "İngilizlerin başıboş dolaşan hayvanlarını öldürmeye cüret edecek bir Kızılderili, derhal ona muhalif olan bir mahkemeye çıkarılırdı."[97] Atlantik kıyısında kararlaştırılan ve Kızılderililerin Avrupa devleti yurttaşı olmadığına ve yasal hakları bulunmadığına dair emsal, önce kolonilerin tamamında, sonra da Amerika Birleşik Devletleri'nde beyazlarla Kızılderililerin barış içinde bir arada yaşamasına engel oldu. Sözde Kızılderililerin kontrolü altında olan Kızılderili bölgesinde bile ister Kızılderililer beyaz topraklarda veya beyazlar Kızılderili topraklarında suç işlemiş olsun, davaları kilometrelerce uzaklıktaki Missouri veya Arkansas mahkemelerinde görülürdü.[98]

Kızılderililerin elinden topraklarını almak birçok beyazın çıkarına olduğu ve Kızılderili halkı salgın hastalıklardan dolayı giderek azalırken Avrupa ve Afrika kökenli nüfus giderek arttığı için, Amerika Birleşik Devletleri'nin egemen hale geleceği belliydi. Savaş bu anlamda kaçınılmaz olanı sadece biraz geciktirdi. Savaşın bir başka alternatifi de ırklar arası ahenge önem verme olabilirdi, yani Kızılderililerle Kızılderili olmayanlar arasında ırk farkı gözetmeyen, Avrupa kökenlilerin hâkim olduğu, ana ırkçı olmayan bir ülke kurulabilirdi.[99] ABD tarihi, göreceli olarak ırkçı olmayan bölgelere dair çeşitli örnekler sunar. Sosyologlar böyle toplumlara üç ırklı yalıtılmış topluluk der, çünkü beyaz, siyah ve Kızılderililerden oluşur. Böyle toplumlar genelde halkın geri kalanından uzak durmak isteyip bataklıklar gibi istenmeyen bölgelerde yaşamıştır. Amerikan Bağımsızlık Savaşının kahramanların-

97 Jennings, *The Invasion of America*, 144.

98 Ronald Satz, *American Indian Policy in the Jacksonian Era* (Lincoln: University of Nebraska Press, 1975), 143.

99 Francis Drake'in İngiliz kontrolündeki Kuzey Amerika için 1573'te benzer planlar yaptığı anlaşılıyor, ama bu planlarını gerçekleştiremedi. Bkz. Sanders, *Lost Tribes and Promised Lands*, 218–19.

dan olan Crispus Attucks, Wampanoag, Avrupa ve Afrika kökenli olup kaçak bir köleydi ve böyle bir bölgede yaşamıştı. Kuzey Carolina'daki Lumbee Kızılderilileri de bu tür toplumların en büyüğünü teşkil eder. Diğer üç ırklı yalıtılmış topluluklar arasında Massachusetts'teki Wampanoaglar, Florida'daki Seminoleler ve Louisiana'dan Maine'e kadar uzanan birçok küçük toplum yer alır.[100]

Kuzey Amerika'daki ilk İngiliz yerleşimi olan ve 1585'te kurulan Roanoke Adası muhtemelen kendiliğinden ortadan kalkmamış, yanı başındaki Croatoan Kızılderilileri tarafından absorbe edilmiş ve tarihçi J. F. Fausz'un dediği gibi, "çiftçi kolonicilerin elde edemediği, iki ırklı, uyumlu bir toplum elde edilmiştir." Böylece İngilizler ve Croatoanlar Lumbee Kızılderililerine katılmış olabilirdi. Ancak İngilizler "Kaybolan Koloni"nin ne olduğunu hiçbir zaman öğrenememişlerdir. Frederick Turner, İngilizlerin Amerikan yerlilerine karışarak hayatta kalmış olabileceği ihtimalinin göz önüne alınmak istenmediğini öne sürmüştür. Fausz'a göre ise, "'Kayıp Koloni'yle ilgili hikâyelere, Kızılderililerin hain karakterini göstermek için başvurulur ve yıllar sonra Powhatanlara karşı yürütülen saldırıları haklı çıkarmak için efsane-yaratıcı bir 'kanlı gömlek' olarak kullanılır." Üç ırklı yalıtılmış topluluklar genelde beyaz komşuları tarafından hor görülmüş olup zaten bundan dolayı onlardan uzak, kırsal bölgelerde yaşamayı seçmiştir. Ders kitaplarımız da onları tecrit eder ve ne bu terimden ne de bu insanlardan herhangi bir şekilde söz eder.[101]

---

100 Lumbeeler ve Seminoleler zaman içinde daha ırkçı hale gelir. Lumbeeler, kendilerinden "daha siyahi" olan üç ırklı bir grubu okullarına kabul etmez; Seminoleler de "siyahi Seminoleleri" Ulusal Kızılderili Müzesininde kendi kabileleriyle ilgili tarihi bölümün dışında tutar.

101 J. F. Fausz, "Patterns of Anglo-Indian Aggression and Accommodation Along the Mid-Atlantic Coast, 1584–1634," William Fitzhugh, ed., *Cultures in Contact* (Washington, D.C.: Smithsonian Institution, 1985), 234–35; Adolph Dial ve David Eliades, *The Only Land I Know* (San Francisco: Indian Historian Press, 1975), 2–13. Ayrıca bkz. Turner, *Beyond Ge-*

Yerliler, Avrupalılar ve Afrikalılar için bir başka seçenek de karışık evliliklerdi. Evlilik yoluyla ittifak kurmak, iki toplum arasında bağlantı kurmak için yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Kızılderililer sık sık böyle bir politikayı öne sürmüştür.[102] California ve New Mexico'da İspanyollar yerli kadınlarla evlenerek, onların İspanyol yaşam tarzını benimsemelerini sağlamıştır. Kanada ve Illinois'de Fransız kürk tüccarları yerli kadınlarla evlenerek yerli yaşam tarzını benimsemiştir. Fakat İngilizler böyle yapmaz. Ders kitaplarının, "Fransızlar Kızılderili toplumuna nüfuz eder, İspanyollar onları kültürel olarak asimile eder, İngilizler de onları kovar" şeklindeki eski klişeyi öğrencilere aktarması yararlı olurdu, çünkü Avrupalılarla Kızılderililer arasındaki ilişkiler açısından oldukça doğru bir özet sunar.[103] New England ve Virginia'daki İngiliz koloniciler kısa süre içinde ırklar arası evlilikleri yasaklar.[104] Pocahontas evlilik yoluyla İngiliz kökenli Amerikan toplumuna –yani "beyaz topluma"– kabul edilen ilk ve muhtemelen son yerli kadındır. Ondan sonraki farklı ırklardan çiftler Kızılderili toplumunda çok daha iyi karşılanmıştır. Hatta iki

---

ography, 241–42. *Challenge of Freedom*, kayıp koloninin soyundan gelenlerin günümüzde Lumbeeler arasında yer alabileceği ihtimalinden söz eder. Peter Hulme, *Colonial Encounters* (London: Methuen, 1986), 143, kayıp koloninin muhtemelen Croatoan Kızılderililerine dönüştüğü konusunda hemfikirdir. *Holt American Nation*, kayıp koloninin yakınlardaki bir Kızılderili kabilesine katılmış olabileceğinden söz eder ama onun dışında olası iki veya üç ırklı toplumları ele almaz.

102 Robert Beverly, *The History and Present State of Virginia* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1947 [1705]), 38.

103 Lauber, *Indian Slavery in Colonial Times*; Lonn Taylor, "American Encounters," (Smithsonian Enstitüsü'nde konuşma, Washington, D.C., 29/04/1993).

104 Thomas, "Cultural Change on the Southern New England Frontier, 1630–1655," Fitzhugh, ed., *Cultures in Contact*, 141. İngilizler, Virginia'daki ilk yıllarında komşu Kızılderili kabileleriyle ittifak geliştirmek amacıyla ırklar arası evlilikleri teşvik ederler, hatta Kızılderililerle evlenecek beyaz Virginialılara rüşvet sunulur, ama bu fırsat kısa sürer ve çok az sayıda kolonici ondan yararlanır.

kültürlü olmak, kabilelerin artık içinde var olmak zorunda kaldığı karmaşık dünyada bir değer sayıldığından, çocukları kabile şefleri haline gelmiştir.[105] Halbuki İngiliz toplumunda "kırmalar"a değer verilmez, tam tersine küçük görülürdü.

Yine savaşın başka bir alternatifi, Amerika Birleşik Devletleri'nde bir Kızılderili devletinin oluşturulması olabilirdi. 1778'de Delaware Kızılderilileri Amerika yerlilerinin ayrı bir eyalet olarak Birleşik Devletler'e dahil edilmesini önerdiğinde, Kongre bu öneriyi göz önüne almayı bile kabul etmez.[106] 1840'lı yıllarda Kızılderili Bölgesi başka bölgelerin Kongreye temsilci gönderme hakkından yararlanmak ister, ama Güneyliler buna engel olur.[107] Ancak Konfederasyon, Güney'in İç Savaşı kazanması durumunda Kızılderili Bölgesini bir eyalet olarak kabul edeceğini vaat ederek çoğu Amerikalı yerlinin desteğini almayı başarır. Savaşın sonunda Amerika yerlileri aynı antlaşmayı Amerika Birleşik Devletleri'ne önerir. ABD bu öneriyi yine reddeder, ama sonuçta Kızılderili Bölgesini beyazların hâkim olduğu Oklahoma adı altında kabul eder (Oklahoma'nın "Çoktav'ın *Kızılderililerinin toprağı*" anlamına gelmesi de ironiktir).

Ders kitaplarımız bu ihtimallerin hiçbirine önem vermez. Onun yerine seçilmemiş bir başka yolu ele almayı tercih ederler, o da beyaz topluma tek yönlü, tam kültürel asimilasyondur. Çoğu Amerikan tarih dersi kitabının Kızılderililerle ilgili anlattığı genel tema şöyledir: Biz onları Avrupalılaştırmaya çalıştık; ya istemediler ya da yapamadılar; biz de ellerindeki toprakları aldık. Bu anlatım tarzı daha önceki ders kitaplarının anlatımına göre biraz daha anlayışlı gibi görünse de 19. yüzyılda siyasete yön verenlerin Kızılderililerin

---

105 Wright, *The Only Land They Knew*, 235; Nash, *Red, White, and Black*; Axtell, "The White Indians."

106 Francis Jennings, *Empire of Fortune* (New York: Norton, 1988), 479. Ayrıca bkz. Charles J. Kappler, *Indian Treaties 1778–1883* (New York: Interland, 1972 [1904]), 5.

107 Satz, *American Indian Policy in the Jacksonian Era*, 216–18.

ortadan kaldırılması için gerekçe olarak sunduğu propagandayı –yani Amerika yerlilerinin ilerlemeye engel teşkil ettiğini– tarihe dönüştürme hatasına düşer. Buradaki tek gerçek fark, anlatma şeklidir. Beyaz Amerikalıların Kızılderililerin ellerindeki toprakları alma sürecini uyguladığı dönemde gerekçeler haykırılırdı. O zamanlar yerlilerin ilkel, vahşi ve göçebe olduğu öne sürülürdü. Yazarlar bazen toprakla "daha çok uğraşan"lara daha yakın olması gereken Tanrı'nın yardımını ister veya nimetlerini överlerdi.[108] Artık toprakları alma süreci tamamlandığına göre, 1980'den beri yayınlanan tarih kitaplarımız fethedilen kültürlerin erdemlerini görmeye başlamıştır. Ancak Kızılderilileri yine de trajik derecede farklı ve kültürel olarak asimile olmaktan aciz veya bu konuda isteksiz olarak göstermeye devam etmişlerdir.

Asıl sorun, gerçeklerin böyle olmamasıdır. Mesele yerlilerin kültürel olarak asimile olmayı başaramaması değildi. Aslında birçok Avrupa kökenli Amerikalı, Kızılderililerin kültürel olarak asimile olmasını istemiyordu. Böyle bir şey çıkarlarına uygun değildi. Bu bazen apaçık bir şekilde belli olurdu; örneğin 1789'da Massachusetts'te Kızılderililere okuma yazma öğretmenin "ölüm cezasıyla cezalandırılacak" bir suç olduğu ilan edilmişti.[109] Başkan Thomas Jefferson 1808'de bir Çeroki delegasyonuna şöyle demişti: "Dolayısıyla sizden rica ederim, size verilen topraklarda her biriniz çiftlikler kursun, etrafını çitle sarsın, toprağı işlesin, üzerine sıcak bir yuva kursun, öldüğü zaman da orası karısına ve çocuklarına ait olsun."[110] Aslında Çerokiler zaten çiftçilik yapıyordu ve Başkan Jefferson'dan istedikleri, toprakların kendilerine fer-

---

108 Pearce, *The Savages of America.*

109 S. Blancke ve C.J.P. Slow Turtle, "The Teaching of the Past of the Native Peoples of North America in U.S. Schools," Peter Stone ve Robert MacKenzie, ed., *The Excluded Past* (London: Unwin Hyman, 1990), 123.

110 Reginald Horsman, "American Indian Policy and the Origins of Manifest Destiny," Francis Prucha, ed., *The Indian in American History* (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1971), 22.

Amerikan tarih kitapları, yerlilerin kültürel asimilasyon konusundaki isteksizliğini vurgularken Massachusetts Bay Kolonisi'nin resmi hikâyesini benimsemiş olurlar. "Gelin, Bize Yardım Edin," beyaz yerleşimci propagandasıdır, sonradan Avrupalıların iyi niyetli olduğu, Kızılderililerin ise fena halde farklı olduğu arketipine dönüşmüştür.

di çiftlikler olarak tahsis edilmesi ve kendilerinin yurttaşlığa kabul edilmesiydi.[111] Ancak Jefferson onları başından savdı. *The American Way* öğrencilere şu soruyu sorar: "Kızılderililer neden batıya gönderildi?" Kitabın öğretmenler için olan versiyonunda cevap şöyledir: "Yerleşimcilerin toprağı işleyip ürün yetiştirmesi için gönderildiler." Buraya şu soruları da ekleyebiliriz: "Kızılderililer bu topraklarda ne yapıyordu?" "Ürün yetiştiriyorlardı!" Jefferson Çerokilerle konuştuğu zaman beyazlar 1622'de Virginia'dan başlayıp 186 yıldır yerlilerin evlerini ve mısır tarlalarını yakıyorlardı.

Amerika yerlileri kültürel asimilasyona ne kadar başarılı bir şekilde maruz kalırsa kalsın, beyaz toplumda başarılı olmalarına imkân yoktu, çünkü beyazlar böyle bir şeye izin vermezdi. Nash'e göre, "Kızılderililere daima yabancı gözüyle bakıldı, beyaz toplumların içinde yaşamalarına izin verilmesi çok enderdi, ancak bu toplumların hemen dışında yaşayabilirlerdi."[112] Mülk sahibi olan, Avrupa tarzında

111 Drinnon, *Facing West*, 85.

112 Nash, *Red, White ve Black*, 285. Karşılaştırma için bkz. Evon Vogt, "Ac-

evleri olan, hatta bazen bıçkıhane işleten Amerika yerlileri, topraklarına ve düzelen hayat şartlarına göz koymuş beyaz eşkıyaların başlıca hedefi haline gelmişti. Kültürel asimilasyona uğramış Kızılderililer özellikle savaş zamanında büyük zorluklar çekerdi. Pennsylvania'yı ele alacak olursak, beyazların şehirlerinde barış içinde yaşayan Susquehannalar Fransız ve Kızılderili Savaşı sırasında komşularının baltalı saldırısına uğradılar ve komşuları, Kızılderili olduğu sürece kafa derisinin kime ait olduğuna önem vermeyen yetkililerden ödül parası topladı. Benzer olaylar ülkenin dört bir tarafında yüzyıllar boyunca tekrarlanmıştır. Örneğin 1860'ta Californialı çiftlik sahipleri beyazlarla müttefik bir kabile olan Viyotların 800 üyesinden 185'ini öldürürler, çünkü *başka* kabilelerin sığır sürülerine saldırmasından bıkmışlardır.[113]

Yeni ders kitapları Çoktav, Çikasov, Çeroki, Krik ve Seminole kabilelerinden oluşan "Beş Uygar Kabile"nin başarılı bir şekilde kültürel asimilasyona tâbi tutulduğunu, ama yine de Oklahoma'ya sürüldüklerini anlatır. Ancak bu yazarlar yerleşik Kızılderililerin geleneksel temaya müdahale etmesine izin vermez. Beyazların Kızılderilileri göçebe olmaya zorladığını ve en başta Pilgrimlere çiftçilik yapmayı kimin öğrettiğini unutan kültürümüz ve ders kitaplarımız, hâlâ Amerika yerlilerini basmakalıp bir kategoriye sokarak onları göçebe ilkel avcı insanlar olarak, dolayısıyla ilerlemenin talihsiz kurbanları olarak tasvir etmeye devam eder. Boorstin ile Kelley'nin dediği gibi, "Meksika'nın kuzeyinde kalan bölgelerde çoğu insan göçebe kabileler şeklinde yaşar, basit bir hayat sürerdi. Kuzey Amerikalı Kızılderililer daha çok avcılık yapar, yabani gıdalar toplardı. Arizona ve New Mexico'daki çok az sayıda insan belli bir yere yerleşip çiftçilik yapmıştır."

---

culturation of American Indians," Prucha, ed., *The Indian in American History*, 99–107; ve Axtell, *The European and the Indian*, 168.

[113] Hurtado, *Indian Survival on the California Frontier*, 122.

1825'te Georgia'da Çerokiler arasında yapılan bir nüfus sayımına göre (Vogel, ed., *This Country Was Ours*, 289), sahip oldukları mülkler arasında "33 ekmek değirmeni, 13 bıçkıhane, 1 barut fabrikası, 69 demirci atölyesi, 2 tabakhane, 762 dokuma tezgâhı, 2486 çıkrık, 172 at arabası, 2923 pulluk, 7683 at, 22.531 kara sığır, 46.732 domuz ve 2566 koyun" vardı. Yüz yirmi hektar toprağı olan, bir feribot, bir buharlı gemi, bir değirmen, bir de taverna işleten ve bir konağı olan Joseph Vann başta olmak üzere, bazı Çerokiler oldukça varlıklı çiftçilerdi. Lela Latch Lloyd'a göre onu kıskanan Murray İlçesi şerifi ve diğer beyazlar 1834'te Vann'ı tahliye ettirip evine el koydular.

Öte yandan, Kızılderililerin de Avrupalıları göçebe insanlar olarak görmesi ironiktir. 1855'te Şef Seattle'in dediği gibi, "Bizim için atalarımızın külleri kutsaldır ve istirahat yerleri kutsal topraklardır. Sizler atalarınızın mezarlarından uzaklaşıyorsunuz ve bundan pişman olmuyorsunuz." Öte yandan Kızılderililerin göçebe olması, genelde yaz evlerinden kış evlerine, oradan tekrar yaz evlerine geçmeleri anlamına geliyordu.[114]

[114] Chief Seattle, "Our People Are Ebbing Away," Wayne Moquin ve Charles Van Doren, *Great Documents in American Indian History* (New York: Praeger, 1973), 80–83. Günümüzde yazlarını Vermont'ta geçiren Manhattan sakinleri Kızılderililerin hareket döngüsünü anlayacaktır.

Kültürel asimilasyonun neden çoğu Amerika yerlisi açısından işe yaramadığını anlamak için şöyle düşünmek gerekir; diyelim ki, Amerika Birleşik Devletleri soyadı *L* harfiyle başlayan herkese kanunsuz bir şekilde ayrımcılık uygulanmasına izin veriyor. *Bizim* gibiler ne kadar yaşayabilir? Soyadları L'yle başlamayanlar gelip evlerimizi ve işlerimizi elimizden alabilir ve biz bu konuda hiçbir şey yapamayız. Üstelik de insanlar L'yle başlayan soyadları olan bizleri yersiz yurtsuz olmakla suçlayacaktır. Amerika yerlilerine de aynen böyle olmuştur. Massachusetts'te koloniciler sürekli olarak Kızılderili ailelerle kavgaya tutuşurdu, çünkü sonuçta onların topraklarını elde edebileceklerini bilirlerdi.[115] Oregon'da 240 yıl sonra aynı süreç işlemeye devam etti. 1862 yılına gelindiğinde on binlerce beyaz Nez Percé Kızılderili Bölgesi'ne taşınmıştı, Oregonlu bir senatör de Kızılderili ulusunun buradan başka yere taşınmasını önerdi. Maine Senatörü William Fessenden sorunu şöyle açıklamıştı: "Bildiğim kadarıyla Oregon'da beyazlara ait topraklardan yabancıları uzak tutmak sorun değildir. Fakat toprak sahibi Kızılderiliyse o zaman bambaşka bir mesele söz konusu."[116] İşin içinde yasal haklar olmayınca kültürel asimilasyon başarılı olamaz. Beyazlar arasında Şef Joseph olarak bilinen Hinmatóoyalahtq'it bunu etkili bir şekilde anlatmıştı: "Biz aynı yasaların bütün insanlar için geçerli olmasını talep ediyoruz. Eğer bir Kızılderili yasaları ihlal ederse, onu yasalar doğrultusunda cezalandırın. Eğer bir beyaz yasaları ihlal ederse, onu da cezalandırın. Benim özgür olmama izin verin – yolculuk yapma özgürlüğüm, durma özgürlüğüm, çalışma

---

115 Ruellen Ottery, "Treatment of Native Americans Under the Jurisdiction of the Plymouth Colony" (Johnson, VT, 1984, daktilo metn,), 8–9; Jennings, *The Invasion of America*, 144–45. Alden Vaughan, *New En gland Frontier* (New York: Norton, 1979), Kızılderililere New England mahkemelerinde adil davranıldığını iddia eder, ama kitabı son dönem araştırmacılar tarafından yoğun eleştiri almıştır.

116 David A. Nichols, *Lincoln and the Indians* (Columbia: University of Missouri Press, 1978), 189–90.

özgürlüğüm, ticaret yapma özgürlüğüm, kendi başıma konuşma, düşünme ve hareket etme özgürlüğüm olsun."[117] Fakat böyle olmadı. Çoğu mahkeme beyazlara karşı Amerika yerlilerinin şahitliklerine bile değer vermedi. Kızılderili olmayanların Kızılderili toplumlarında nasıl yükseldiğine dikkat çeken antropolog Peter Farb, beyaz toplumlarda Kızılderililere tanınan imkânlar konusunda şöyle demişti: "Amerika Birleşik Devletleri'nin tarihinin hemen hiçbir döneminde Kızılderililere gönüllü kültürel asimilasyon konusunda böyle fırsatlar tanınmadı."[118] Kültürel asimilasyona tâbi tutulmuş yerliler hedef oluşturmaya devam etti.

Tarih dersi kitaplarını yazanlar bazen bu kitapları yazmaktaki amaçlarını açıklar. Örneğin *The American Way*'in öğretmenler için olan versiyonunda Nancy Bauer şöyle der: "Bu kitabın amacı, okurların Amerika'yı anlaması, olumlu yönleriyle gurur duyması, daha iyi olma konusundaki kararlılığından mutluluk hissetmesi ve *The American Way*'e faal yurttaşlar olarak yer alma fırsatını memnuniyetle karşılamasıdır." Dolayısıyla yazarın Kızılderili tarihine önem vermemiş olması normal sayılabilir. Ders kitabı yazarlarının tarihi, "yerleşimciler"in soyundan gelenlerin tarihleriyle, dolayısıyla kendileriyle de gurur duyacakları şekilde yazmak istemeleri anlaşılabilir bir şeydir. Gurur duymak insani bir ihtiyaçtır, ama tarihin büyük bir saflık sergilemeden kaldıramayacağı bir yük yaratır. Amerika yerlileri kültürel asimilasyonu yapamadığı veya istemediği için Kızılderili tarihini bir trajedi olarak sunmak, beyazların gurur duyacağı bir tarih anlamına gelir. Ders kitapları Kızılderili savaşlarını önemsiz gibi göstermekle bu kıtayı Amerika yerlilerinin elinden koparıp aldığımızı unutmamıza yardımcı olur. Günümüz üniversite öğrencileri, kendilerinden ABD savaşlarının hepsini yazmaları istendiğinde, Kızılderili savaşla-

---

[117] Inmuttooyahlatlat'ı alıntılayan: Robert C. Baron, ed., *Soul of America* (Golden, CO: Fulcrum, 1989), 289.

[118] Farb, *Man's Rise to Civilization*, 317.

rını tek tek veya bir bütün halinde bu listeye dahil etmeyi hiç düşünmezler. 1622 ile 1815 arasında tarihimize hâkim olan ve 1890'lara kadar büyük bir önem taşıyan Kızılderili-Beyaz savaşları ulusal hafızamızdan büyük ölçüde silinmiştir.

Kızılderili savaşlarını önemsiz göstermenin çözümü, onları çok önemli gibi göstermek değildir. Kızılderili tarihini baştan başa beyaz canilerle doluymuş gibi göstermek, Amerika'nın veya beyazların kötü olmasından zevk almak isteyenler için gurur duyulacak bir tarih oluşturabilir. Hakikat bundan çok daha karmaşıktır, onun için anlattığımız tarih de çok daha karmaşık olmalıdır. Günümüzün ders kitapları, beyazların arasında yer alan ve savaş alternatiflerine güç kazandıran fikir ayrılıklarından bazılarını ortaya çıkarmaya başlamıştır. Örneğin bazılarında 1630'lu yıllarda bölge üzerindeki kraliyet imtiyazından vazgeçmesi konusunda Massachusetts eyaletine meydan okuyan ve –satmadıkları takdirde– "Toprağın asıl sahipleri Kızılderililerdir" diyen Salemli Roger Williams'dan söz edilir (Püritenler Williams'ı aralarından ihraç eder, o da Rhode Island'a kaçmak zorunda kalır).[119] Günümüzde çoğu kitap, 1881'de Amerika yerlileriyle ilgili politikalarımızı konu alan, *A Century of Dishonor* [*Onursuzluk Dolu Bir Yüzyıl*] adlı ünlü ithamnamesinin nüshalarının bütün Kongre üyelerine ulaşmasını sağlayan Helen Hunt Jackson'dan da söz eder.[120] Son yıllarda yayınlanmış bütün ders kitaplarında, Andrew Jackson ile John Marshall'ın Georgia eyaletinin Çerokilere boyun eğdirme girişimine karşı yürüttüğü devasa mücadele anlatılır. Başyargıç Marshall Çerokiler lehine karar verir, ama Başkan Jackson mahkemeye itibar etmeyerek şöyle der: "John Marshall kararını vermiştir, bırakalım da uygulasın!" Ancak hiçbir ders kitabı bu konunun bir

---

[119] Charles M. Segal ve David C. Stineback, *Puritans, Indians, and Manifest Destiny* (New York: Putnam, 1977), 48. Turner, *Beyond Geography*, 215–16, Kızılderililerle beyazlar arasındaki ilişkilerin ve beyazların Williams'a göre "haksız ve hakaret niteliğindeki" iddialarının bu ihracın başlıca nedenlari olduğunu söyler.

[120] Prucha, ed., *The Indian in American History*, 7.

ulus olarak ilk yüzyılımızda yaşadığımız en önemli meselelerden biri olduğunu söylemez. Hiçbiri Quaker, Shaker, Moravian ve Presbiteryen tarikatları gibi çeşitli Hıristiyan gruplarının ve Whig* Partisi'nin bir kısmının Amerika yerlilerine adil davranılması için kamuoyunu harekete geçirdiğini anlatmaz.[121] Ders kitapları Whigleri görmezden gelmekle, Çerokilerin gönderilmesini kaçınılmaz gibi gösterir. Bu da kültürel asimilasyonu başaramamış yerlilerin ilerleme karşısında çaresiz kaldıklarına dair iddiaya bir başka örnek oluşturur.

Amerika yerlileri, bütün savaşlara, salgın hastalıklara ve kültürlerine karşı uygulanan baskılara rağmen Kızılderililerin fiziksel ve kültürel olarak hayatta kalmaya devam ettiğinin ve Amerika Birleşik Devletleri ile aralarında yönetim düzeyinde ilişkiler olduğunun ders kitaplarında belirtilmesini ister. 1984'te bile Amerikan tarih dersi kitapları konusunda yürütülen bir araştırmada, "Amerika yerlileri açısından önemli olan çağdaş meselelerin tamamıyla kapsam dışı bırakıldığı" gözlemlenmiştir.[122] Benim incelediğim kitaplar bu açıdan daha iyiydi. Amerika Kızılderilileri Hareketi [*American Indian Movement* – AIM] 1970'li yılların başlarında Kızılderililerin üç ana işgal hareketini düzenlemiştir; San Francisco Körfezi'nde Alcatraz adası, Washington D.C.'de Kızılderili İşleri Bürosu ve Güney Dakota'da Wounded Knee. Çoğu yeni ders kitabı, bu üç olayın nedenlerini ve sonuçlarını doğru bir şekilde açıklar.

---

* *Whig Partisi:* ABD'de Jackson demokrasisi döneminde faaliyet gösteren politik bir partidir. İkinci parti sistemine entegre olan parti 1832 yılından 1856 yılına kadar faaliyetini sürdürmüştür. Partinin kuruluş amacı Başkan Andrew Jackson'un ve Demokrat Parti'nin politikalarına karşı gelmekti. Genelde Whigler kongrenin üstün gücüne ve ayrı bir kongre bölümünün modernizasyon ve ekonomik gelişim için uğraşmasına inanıyorlardı. Adını 1776'da bağımsızlık için savaşan Amerikan Whiglerinden almaktadır –çn.

121 Satz, *American Indian Policy in the Jacksonian Era,* 25.

122 Blancke ve Slow Turtle, "The Teaching of the Past of the Native Peoples of North America in U.S. Schools," 121.

Kızılderililere yönelik ırkçılık 20. yüzyılda kayda değer derecede azalmıştır. Birçok Kızılderili kabilesi, Başyargıç Marshall'ın bundan uzun bir zaman önce verdiği hükümle "bağımlı uluslar" şeklindeki özel statülerinden yararlanarak global ekonomi ile sağlam bir ilişki kurmak amacıyla kumarhaneler ve oteller oluşturmuştur. Ancak Amerika Birleşik Devletleri'nin –beyazların şartları doğrultusunda da olsa– Amerika yerlilerinin kültürel asimilasyonuna izin vermeye başlamış olması, yerlilerin beyazlarla bir arada yaşaması açısından yeni bir tehdit oluşturmaktadır. Yoksulluk ve ırk ayrımı uzun bir süre boyunca Kızılderililerin tecrit edilmesine neden olmuştur. Günümüzde iyi işlere girebilmeleri (ki bazıları giriyor), yeni arabalar ve uydu televizyonları satın alabilmeleri (ki bazıları alıyor) ve hayatlarının bir kısmını işe gidip gelerek geçirmeleri (ki bazıları böyle yapıyor), Kızılderili kültürünün temelini oluşturan manevi değerlerin muhafaza edilmesini büyük ölçüde zorlaştırmaktadır.[123] Tek bir ders kitabı –benim incelediklerim arasında en eskilerinden biri– Amerika yerlilerinin karşı karşıya olduğu meseleyi ele alır: Kızılderili kültürler hayatta kalabilir mi? *Discovering American History* bu konuyu örnek alınması gereken bir şekilde inceleyerek, öğrencileri bu sorunu Amerikan yerlisi gençlerin söyledikleri yoluyla deneyimlemeye teşvik eder. Daha yeni ders kitapları bu konuyu ortaya atamaz, çünkü Kızılderili olmayan kaynakları temel alırlar ve Kızılderili olmayan bir yorumlama şeklinden yararlanırlar. Ders kitapları, Amerika yerlilerini hâlâ uygarlık karşıtı olarak tanımlaya ve Kızılderili kültürlerini antropologların "etnografik şimdiki zaman" dediği zamanda, yani beyazlarla ilk temas dönemindelermiş gibi algılamaya devam etmektedir. Ders kitapları "Kızılderililerin kendi yaşam tarzlarını sürdürmek için verdikleri trajik mücadele"ye sempati gösterdiği zaman bu mi-

[123] Dean A. Crawford, David L. Peterson ve Virgil Wurr, "Why They Remain Indians," Vogel, ed., *This Country Was Ours*, 282–84. Ayrıca bkz. Robert Berkhover, *The White Man's Indian* (New York: Alfred A. Knopf, 1978), 192–93.

Belki de Amerika yerlileri kültürel asimilasyon meselesini aşıp modern Kızılderililer haline gelebilir. Sanatçılarının bunu başardığı kesin. Kanada'da yaşayan İnuit sanatçıları, bir önceki yüzyılda atalarının çanak yapmak için kullandığı sabun taşını oyarak eserlerinde kullanmaktadır. Nalenik Temela'nın *Ruhumla Dans Etmek* adlı bu eseri senkretizme çok güzel bir örnek oluşturur.

yopluğa bir örnek oluştururlar. Amerika yerlilerinin "bir" yaşam tarzı değil, birçok yaşam tarzı vardı. Kızılderililer, Avrupalılar veya Afrikalılar göç edip gelmeseydi bile son beş yüz yıl içerisinde yaşam tarzlarını olduğu gibi muhafaza etmeyeceklerdi. Kızılderililer uzun zamandan beri yaşam tarzlarını değiştirmek için mücadele etmektedir. O özgürlüğü de ellerinden almış durumdayız. Günümüzde bile Amerika yerlilerinin liderlerini kültürel asimilasyonu amaçlayan "ilericiler" ile "Kızılderili kalmak" isteyen "gelenekçiler" şeklinde ayırt ediyoruz. Ders kitabı yazarları diğer Amerikalıları böyle bir sınırlamaya tâbi tutmaz. Kızılderili olmayan bizler, geçmişten veya başka kültürlerden neleri muhafaza etmek istediğimize kendimiz karar veririz. 1780'li yılların tıbbi uygulamalarından vazgeçip Anayasa'yı muhafaza ettik. Ancak geleneksel yöntemlerinden vazgeçip Fransa kaynaklı pastörizasyonu, İngiltere kaynaklı antibiyotikleri benimseyen Kızılderili doktorların "Kızılderililikleri"nden vazgeçtiği düşünülür. Biz ulaşım veya

konaklama şeklimizi değiştirsek bile "Amerikalı" olmaya devam ederiz; halbuki Kızılderililer değiştiremezler ve gözümüzde "Kızılderili" olmaya devam ederler.

Tarih kitaplarımızın iyileştirilmesi, ideolojik sınırımızın her iki yanında senkretizm ihtimalini artırabilir. Kızılderili fikirlerinin Amerikan kültürünün şekillenmesine ne düzeyde katkıda bulunduğunu bilsek, Amerika Birleşik Devletleri yerli toplumları ders alınması gereken kültürel değerler olarak görebilirdi. Günümüzde hiçbir ders kitabımız bu ihtimalden söz bile etmez; en aydın yazarlar bile Kızılderililere daha iyi davranılmasını savunurken, toplumumuzun Kızılderili fikirlerinden hâlâ fayda sağlayabileceğini belirtmeyi aklına bile getirmez.

Ancak aramızda hiç Kızılderili kalmasa bile geçmişle ilgili alternatifleri anlamak, savaşları hatırlamak ve beyazlarla Kızılderililerin arasındaki ilişkilerin çıplak gerçeğini öğrenmek büyük önem taşır. Kızılderili tarihi, Amerikan istisnailiğinin, yani Avrupa kökenli Amerikalıların Tanrı tarafından seçilmiş insanlar olduğuna dair kavramın etnik merkezciliğinin antidotudur. Kızılderili tarihi, Amerika Birleşik Devletleri ile selefi olan İngiliz kolonilerinin bu dünyaya büyük zararının dokunduğunu gösterir. Bunu unutmamalıyız; yanlışlarımızdan dolayı dövünmek yerine olanları kavrayıp gerekli dersleri almalıyız ki, bir daha kimseye zararımız dokunmasın. Tarihçi Christopher Vecsey'e göre ulusal gururumuzu eleştirel benlik algımız yoluyla ıslah etmeliyiz: "Kızılderililerle olan temaslarımızın incelenmesi, karanlık Amerikan benliklerimizi zihnimizde canlandırmamız, içimizde bize güç verecek bir şüphe doğurabilir."[124] Gözlerimizi yaşartan tarih, iyi olanların kaçınılmaz olarak zafer kazandığı tarihe göre çocuklarımızın geçmişi daha derinlemesine anlamasını sağlar.

---

[124] Christopher Vecsey, "Envision Ourselves Darkly, Imagine Ourselves Richly," Martin, ed., *The American Indian and the Problem of History*, 126. Jennings, *The Ambiguous Iroquois Empire*'da (New York: Norton, 1984, 482) benzer bir iddiada bulunur.

5. "RÜZGÂR GİBİ GEÇTİ" AMERİKAN TARİH DERSİ KİTAPLARINDA IRKÇILIĞIN GÖRÜNMEZLİĞİ

Yürekleri burkan acısına rağmen Tarihi yaşanmamış kılamayız. Cesurca yüzleşirsek, onu yeniden yaşamamız gerekmez.
—MAYA ANGELOU[1]

Beyazlarla siyahiler arasındaki uçurum, Amerikan tarihinde temel bir rol oynar. Bu uçurum, en derin özgürlük arzumuzun başa çıkması gereken en büyük zorluktur. Eğer bunu unutursak – ülkemizin, tarihimizin, deneyimizin temelinde yatan, kölelik denen o kocaman kara lekeyi unutursak, kim olduğumuzu unuturuz ve o uçurumun daha da derinleşmesine ve genişlemesine neden oluruz.
—KEN BURNS[2]

Artık öyle bir noktaya ulaştık ki, insanlığın yükselmesi ve aydınlanması için İç Savaş öncesine ve o döneme ait deneyimlerimize başvuramayız.
—W.E.B. DU BOIS[3]

Amerikalılar, İç Savaş ve Yeniden Yapılanma döneminde Güney'le ilgili bilgileri bu dönemi konu alan sayısız ilmi kitaptan çok, Margaret Mitchell'in Rüzgâr Gibi Geçti *eserinden öğrenmiştir.*
—WARREN BECK VE MYLES CLOWERS[4]

---

1 Maya Angelou, "On the Pulse of Morning," Clinton'ın yemin töreni için yazılmış şiir, 20 Ocak 1993.

2 Ken Burns, "Mystic Chords of Memory" (konuşma, University of Vermont, Burlington, 12 Eylül 1991).

3 W.E.B. DuBois, *Black Reconstruction* (Cleveland: World Meridian, 1964 [1935]), 722.

4 Warren Beck and Myles Clowers, *Understanding American History Through Fiction* (New York: McGraw-Hill, 1975), 1:ix.

Amerika Birleşik Devletleri olarak bildiğimiz ülkeye ilk olarak ne zaman yerleşildi? Eğer bir önceki bölümden elde edilen dersi –yani ilk yerleşimcilerin Amerika yerlileri olduğunu– unutursak, en doğru cevap 1526 olacaktır. O yılın yaz aylarında beş yüz İspanyol ile yüz siyahi köle, günümüzde Güney Carolina olan bölgede, muhtemelen Pee Dee Nehri'nin ağzına yakın bir kasaba kurdu. Hastalıklar ve yakınlarda yaşayan Kızılderililerle ihtilaflar yerleşimin ilk aylarında birçok kişinin ölümüne yol açtı. Kasım ayında köleler isyan etti, sahiplerden bazılarını öldürdü ve Kızılderililerin yanına sığındı. O dönemde sayıları 150'lere inmiş olan İspanyollar Haiti'ye çekildi. Kaçmış olan köleler Carolina'da kaldı ve muhtemelen Kızılderili uluslarıyla karıştı.[5]

Bunlar bilgi yarışmalarında karşımıza çıkan sorulara cevap olabilir. Amerikan tarih dersi kitapları, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ilk yerli olmayan yerleşimcilerin siyahi olduğunu söylemediği için eleştirilemez. Ancak bu olayın eğitim açısından bazı faydaları yok değildir. Afrikalıların (Afrika kökenli Amerikalılar demek için biraz fazla erken olabilir mi?) en baştan itibaren köleliğe isyan ettiğini gösterir. Ders kitaplarının tamamıyla görmezden geldiği, üç ırk –Kızılderililer, Afrikalılar ve Avrupalılar– arasındaki ilişkilere işaret eder.[6] Sınırlar güvenli olmadığı zaman köleliğin uzun ömürlü olamayacağını öğretir. Simgesel olarak da Avrupalıların yerleşim konusundaki ilk girişimlerinden itibaren, Afrika

---

[5] Herbert Aptheker, *Essays in the History of the American Negro* (New York: International, 1964 [1945]), 17; Irving J. Sloan, *Blacks in America, 1492–1970* (Dobbs Ferry, NY: Oceana, 1971), 1. J. A. Rogers'e (*Your History*, Baltimore: Black Classic Press, 1983 [1940], 73) göre İspanyol köle tacirleri arasında muhtemelen siyahiler de bulunuyordu. Ben 2. bölümdeki kullanım şeklini sürdürüyorum, ama İspanyollar Haiti'ye "Santo Domingo" derdi.

[6] İki yeni ders kitabı—*The Americans* and *Pathways to the Present*—Amerika'nın en eski tarihini bu kültür bölgeleri arasında üç yönlü bir karşılaşma olarak sunar, dolayısıyla etkin bir pedagoji uygular ve doğru bir tarihi anlatım sunarlar. Ancak üç yönlü ırklar arası ilişkiler fikrini geliştirmezler.

kökenli Amerikalıların –ve onlara bağlı olarak siyahilerle beyazlar arasındaki ilişkiler konusunun– Amerikan tarihinin bir unsuru olduğunu gösterir.

Tarihimizin her dönemine en çok nüfuz eden konu belki de beyaz Amerika'nın siyahi Amerika'ya hâkim olmasıdır. Irk ayrımı, Amerika'nın hayatındaki en keskin ve derin ayrımdır. Siyahilerle beyazlar arasındaki ilişkiler, Whig Partisi'nin çöküşüne neden olur, Cumhuriyetçi Parti'nin kuruluşunu teşvik eder ve Demokrat Parti'nin neredeyse bir yüzyıl boyunca kendinden "beyazların partisi" diye söz etmesine neden olur. Kongre'nin başkanın vetosunu hükümsüz kıldığı ilk örneklerinden birinde, 1866 yılında, Andrew Johnson'un karşı olmasına rağmen Sivil Haklar Yasası, Cumhuriyetçiler tarafından geçirilmiştir. 1964'teki Sivil Haklar Yasasına karşı çıkmak için ise senatörler 534 saatle, ABD tarihindeki en uzun parlamento engelleme eylemlerinden birini düzenlemişti. Thomas Byrne Edsall 1964-72 arasındaki geniş kapsamlı siyasi taban kaymasının arkasında ırk meselesinin olduğunu göstermiştir; bu süreçte ağırlıklı olarak beyaz olan Güney, Demokratların kalesi olmaktan çıkıp Cumhuriyetçilerin kalesine dönüşmüştür.[7] Irk meselesi siyaseti etkilemeye devam etmektedir; George W. Bush 2004'te beyaz seçmenlerin yüzde 57'sinden oy alırken, siyahi seçmenlerin sadece yüzde 11'inden oy almıştır.

Popüler kültürümüzde ırk meselesini yansıtmayan tek bir tür yoktur. İç Savaş ve Yeniden Yapılanma dönemi dışında, 1850'lerden 1930'lu yıllara kadar Amerika'nın en popüler eğlence türlerinden biri olan ozan gösterileri aslında çiftlik kölelerinden kaynaklanmıştır. Bu dönemin büyük kısmı

---

7 Parlamentoyu engelleme eylemleri konusunda bkz. John and Claire Whitecomb, *Oh Say Can You See?* (New York: Morrow, 1987), 116. Cumhuriyetçiler konusunda bkz. Richard H. Sewell, *Ballots for Freedom* (New York: Oxford University Press, 1976), 292. Partiler konusunda bkz. Thomas Byrne Edsall, *Chain Reaction* (New York: Norton, 1991) ve "Willie Horton's Message," *New York Review of Books*, 2/13/1992, 7–11.

boyunca *Tom Amcanın Kulübesi* en uzun süre sahnelenen oyun olup binlerce kez sunulmuş olmalıdır. Amerika'nın ilk destansı filmi *Birth of a Nation*, ilk sesli filmi olan *The Jazz Singer* [*Caz Şarkıcısı*] ve tarihin en büyük gişe rekoru kıran filmi olan *Rüzgâr Gibi Geçti* temelde ırk meselesini konu almıştır. Yine tarihin en popüler radyo programlarından biri olan *Amos 'n' Andy*'de iki beyaz, gülünç derecede beceriksiz olan iki Afrika kökenli Amerikalıyı canlandırır.[8] Yine tarihin en popüler televizyon dizilerinden biri olan *Kökler*, soybilim ve etnik geçmiş konularına bir ilgi patlaması oluşturarak kültürümüzde bir değişime yol açmıştır. Müzik alanında da ırklar arası ilişkiler, *spiritual*, *blues*, *reggae* ve *rap* parçalarının çoğunun ardındaki temayı oluşturur.

Irk temelli köleliğe karşı verilen mücadele, Amerikan tarihinin en öne çıkan temasıdır. Genelde köleler tarafından ekilen, yetiştirilen, toplanan ve çırçırlanan pamuk, 19. yüzyıl sonlarına kadar en önemli ihraç ürünümüzdü.[9] Ülkenin hem

---

8 Ozan gösterileri, 1850 ile 1930 arasında yaygın bir kitle eğlence kaynağı ve 1875'ten Birinci Dünya Savaşına kadar olan döneme hâkim eğlence şekliydi. Rüzgâr Gibi Geçti, tüm zamanların en yüksek gişe hasılatı yapan filmdir. Televizyonda ilk gösterildiğinde o ana kadar bir eğlence programının elde ettiği en yüksek reytingi alır. Konu itibarıyla ağırlıklı olarak bir aşk hikâyesidir, ama daha geniş sosyal bağlamı ırklarla ilgilidir. *Time*, 2/14/1977, *Kökler*'in popülerliğinden söz eder. Kitle iletişim araçlarında siyahi stereotipleriyle ilgili olarak bkz. Michael Rogin, "Making America Home," *Journal of American History* 79, no. 3 (12/1992): 1071–73; Donald J. Bogle, *Toms, Coons, Mulattoes, Mammies, and Bucks* (New York: Bantam, 1974); ve James W. Loewen, "Black Image in White Vermont: The Origin, Meaning, and Abolition of Kake Walk," Robert V. Daniels, ed., *Bicentennial History of the University of Vermont* (Boston: University Press of New England, 1991). Bu paragrafın ilk versiyonunda ilk uzun metrajlı çizgi film olan *Fantasia*'daki ırklarla ilgili içerikten söz ediliyordu. Hafızamı tazelemek için bu videoyu yeniden kiraladığımda ırklar arası ilişkiler konusunda hiçbir şey bulamadım. Daha sonra Ariel Dorfman'dan (*The Empire's Old Clothes* [New York: Pantheon, 1983], 120) öğrendiğim kadarıyla, Disney şirketi videodan ırklarla ilgili stereotipler içeren bölümleri kaldırmış.

9 1993'te Mississippi'nin Jackson kentinde, Old State Capitol Müzesinde sergilenen "The Cotton Gin and Its Bittersweet Harvest" başlıklı sergi.

kuzeyinde hem de güneyinde bulunan, İç Savaş öncesine ait zarif konaklar büyük ölçüde köleler tarafından veya köle ve pamuk ticaretinden elde edilen kârla inşa edilmiştir. Neredeyse bütün savaşlarımızda ölenlerin toplamı kadar Amerikalının öldüğü İç Savaşın ana meselesi, siyahilerle beyazlar arasındaki ilişkilerdi. İç Savaştan sonraki Yeniden Yapılanma döneminin de ana konusu siyahilerle beyazlar arasındaki ilişkilerdi; Amerika'nın Afrika kökenli Amerikalılara eşit hak tanıma konusundaki başarısızlığı, bir yüzyıl sonraki sivil haklar mücadelesine neden olmuştu.

Bu konu en beklenmedik yerlerde bile –Alamo'da, Seminole Savaşları'nda, hatta Mormonların Missouri'den kovulmasında– karşımıza çıkar.[10] Studs Terkel, ırk meselesinin "Amerikalıların saplantısı" olduğunu söylediğinde haklıydı.[11] 1526'da ilk Afrikalılar ve İspanyollar Carolina kıyılarına ayak bastığından beri toplumumuz siyahilerle beyazlar arasındaki ilişkiler meselesinden dolayı defalarca parçalanmış, bazen de birleşmiştir.

Beyaz Amerika yıllar boyu kendi kendine siyahilerin köle yapılması konusunda çeşit çeşit hikâyeler anlatmıştır. Son iki yüzyılda Amerika'nın en popüler iki romanı –Harriet Be-

---

10 Alamo ile Seminoleler daha sonra ele alınacaktır. Missourili beyazların 1830'larda Mormonları Missouri'den Illinois'ye göndermelerinin başlıca nedeni, kölelik konusunda jendileriyle aynı fikirde olmamalarından şüphelenmeleriydi. Gerçekten de değillerdi; Mormonlar siyahi erkekleri rahipliğe kabul ediyor ve özgür zencileri Missouri'de kendilerine katılmaya davet ediyorlardı. Mormonlar, kendilerine uygulanan baskı karşısında Missouri'den kaçmakla kalmazlar, davranışları ve politikaları da 1840'lı yıllardaki çoğu Amerikalı beyazınkine benzeyecek şekilde değişime uğrar ve siyahilerin kendilerinden aşağı düzeyde olduğuna karar verip, topluluklarına üye olmalarını istemezler. Bu politikaları 1978 yılına kadar değişmez. Bkz. Ray West Jr., *Kingdom of the Saints* (New York: Viking, 1957), 45–49, 88; Forrest G. Wood, *The Arrogance of Faith* (New York: Alfred A. Knopf, 1990), 96–97; ve Newell Bringhurst, *Saints, Slaves, and Blacks* (Westport, CT: Greenwood, 1981).

11 Studs Terkel, *Race: How Blacks and Whites Think and Feel About the American Obsession* (New York: New Press, 1992).

echer Stowe'un yazdığı *Tom Amcanın Kulübesi* ile Margaret Mitchell'in yazdığı *Rüzgâr Gibi Geçti*– kölelik döneminde geçer. İki kitapta apayrı hikâyeler anlatılır: *Tom Amca'nın Kulübesi*'nde kölelik, karşı çıkılması gereken kötü bir şey olarak sunulur; *Rüzgâr Gibi Geçti*'de ise köleliğin, geçip gitmiş olması yazık olan ideal bir toplumsal yapı olduğu ima edilir. 20. yüzyılda, sivil haklar hareketine kadar Amerikan tarih dersi kitapları genelde Mitchell'le aynı fikirdeydi. 1959 yılında benim lisede okuduğum ders kitabı, köleliği kötü bir şey değilmiş gibi sunuyordu. Kölelik Afrika kökenli Amerikalılar için ağır bir yük olabilirdi, ama köleler de beyaz sahipleri için ağır bir yüktü. Üstelik köleler makul derecede mutluydu ve karınları toktu. Bu tür argümanlar, köleliğin beyaz veya siyahi, kimseye gerçek anlamda zararı dokunmayan, uyum ve zarafet temelli bir sosyal yapı olduğunun öne sürüldüğü "manolya miti"ni oluşturur. Hatta 1950'de Samuel Eliot Morison ve Henry Steele Commager tarafından yazılmış ünlü bir ders kitabında şöyle yazar: "Kendisine yapılan kötülüklerle kölelik karşıtlarını kızgınlığa ve gözyaşlarına sevk eden *Sambo*'ya* gelince, Güney'deki tüm diğer sınıflara göre 'kendimize özgü kurum'dan daha az çektiğine inanmak yerinde olacaktır."[12] *Kendimize özgü kurum*, tabii ki, kölelik demekti ve Morison ile Commager'in burada sunduğu manzara, doğrudan *Rüzgâr Gibi Geçti*'den alınmıştır.

Günümüzün ders kitapları böyle yazmaz. Sivil haklar hareketinden itibaren ders kitapları, kısmen de olsa, Stowe'un bu kuruma yönelttiği ciddi ithama yaklaşmıştır. *American History* bu konuya kölelerin yaşam şartlarını olumlu ola-

---

* Afrika kökenliler için kullanılan aşağılayıcı terim –çn.

12 Samuel Eliot Morison ve Henry Steele Commager, *The Growth of the American Republic* (New York: Oxford University Press, 1950), 521. Andrew Rooney ve Perry Wolf'un filmi *Black History: Lost, Stolen or Strayed*?'de (Santa Monica, CA: BFA, 1968), Bill Cosby, bu ders kitabının Pulitzer Ödlülü kazanmış iki Kuzeyli tarihçi tarafından yazıldığını belirtir.

rak tasvir eden bir bölümle başlar: "Kölelere genelde yeterli düzeyde yiyecek, giyecek ve sığınak verilirdi." Fakat yazar hemen ardından şöyle der: "Köleler hiçbir hakka sahip değildi. Sadece oy verememek veya mülk sahibi olamamakla kalmıyorlardı, sahipleri hayatlarının üzerinde tamamıyla söz sahibiydi." Yazar son olarak şöyle der: "Kölelik gerçek anlamda insanlık dışı bir durumdu." *American Adventures*'da da şöyle yazar: "Kölelik umutsuzluğa, umutsuzluk da bazen siyahilerin kendi hayatlarını sonlandırma kararı almasına neden olurdu. Bazı durumlarda ise beyaz köle sahiplerine isyan etmelerine yol açardı." *Life and Liberty* adlı kitapta ise daha yavan bir görüş sunulur: "Tarihçiler kölelere sert davranıldığı konusunda hemfikir değildir;" kitapta ayrıca kırbaçlamanın bazı yerlerde yaygın olduğu, bazı çiftliklerde ise kesinlikle uygulanmadığı belirtilir. Ancak *Life and Liberty*, kölelerin hayatını konu alan bölümün sonunda "All My Trials, Lord, Soon Be Over" ["Bütün Dertlerim Geride Kalacak Tanrım"] gibi bazı ilahilerin başlıklarını sıralar ve kölelik yasalarının insanlıkdışı ayrıntılarından söz eder. Bu üç kitabı okuyan hiç kimse köleliğin iyi bir şey olduğunu düşünemez. Aslında incelediğim ders kitaplarının çoğu, köleliğin köleler açısından tahammül edilmez bir şey olduğunu söyler.[13]

---

[13] Nancy Bauer'in *The American Way* kitabında kölelerin bakış açısıyla kölelik hakkında fazla bir şey yoktur, ama yazar köle isyanlarından ve yeraltı demiryolu hareketinden söz eder. *Discovering American History*, köleliği anlatırken birincil kaynakları temel alır, ama bu kaynakların hepsi beyazlara aittir ve kölelerin bakış açısını içermez. Birçok köle tarafından yazılmış anlatımların olduğu göz önüne alınırsa, *Discovering*'in siyahi kaynaklara yer vermemesi şaşırtıcıdır. Kitapların köleliği ele alış tarzı hiçbir şekilde ilerici değildir. Tarihçiler yirmi yıl önce "köle topluluğu" yorumunu, Afrika kökenli Amerikalıların bu kurumu nasıl yaşadığını vurgulamak için icat ederler; hiçbir ders kitabı bu ekolle aşina olduğunu göstermez ve hiçbir yazar rakip kölelik "ekolleri" arasındaki ihtilafları ele almaz. Bu yorumlar konusunda özet bir tartışma konusunda bkz. Blassingame, Escott, Genovese, Gutman ve Rawick'in çalışmalarının incelendiği James W. Loewen, "Slave Narratives and Sociology," *Contemporary Sociology* 11, no. 4 (7/1982): 380–84.

Günümüzün ders kitapları aynı zamanda köleliğin 19. yüzyılın ilk yarısında ülkenin siyasi hayatına ne derecede hâkim olduğunu gösterir. Çırçır makinelerinin köleliği daha kârlı hale getirdiği anlatılır.[14] 1830'lu yıllarda Güneyli eyaletlerin ve federal hükümetin Mississippi, Alabama ve Georgia'nın geniş kesimlerindeki Kızılderilileri gönderip, köleliğin alanını genişlettikleri anlatılır. 1830 ile 1860 arasındaki yıllarda, köleliğin ideolojik taleplerinin sesinin giderek yükseldiği ve daha açık bir ırkçılık sergilediği belirtilir. Artık çiftlik sahipleriyle köle tacirlerinin köleliği zorunlu bir kötülük olarak görmeleri yeterli değildi. *Triumph of the American Nation*'ın dediği gibi, artık kölelik "köleler açısından olumlu bir değer" olarak görülüyordu. Bu aşırı ideolojiye yeni yasalar ve âdetler de eşlik etmeye başlamıştı. *The United States – A History of the Republic*'e göre "köleleri azat etme fikri Güney'de giderek daha fazla yayılmaya başlamıştı." Köleliğin geçerli olduğu bazı eyaletlerde, kölelik karşıtlığının savunulduğu bildirileri okumak bile suç sayılır hale gelmişti. Güney'deki eyaletlerde, köle sahiplerinin kölelerini azat etme hakkına müdahale eden yeni düzenlemeler geçirildi. Zaten özgür olan Afrika kökenli Amerikalıların yasal konumu, Kuzey eyaletlerinde bile daha tehlikeli hale geldi; beyaz Güneyliler de federal hükümetin ülkenin başka yerlerinde de köleliği sınırlamasını zorlaştırmayı başardı.[15]

Bu arada hem birçok Kuzeyli beyaz hem de Mason-Dixon hattının güneyinde yaşayan birçok beyaz, uluslarının idea-

---

[14] Köleliğin 19. yüzyılda kazanç getirip getirmediği birkaç yıl önce tarihçiler arasında küçük bir fırtınanın kopmasına neden olmuştur. Her ne kadar Güney'de toprak erozyona uğrar ve Güney ekonomisi giderek Kuzey'e bağımlı hale gelirse de köleliğin çiftlik sahipleri için kazançlı olduğu açıktır. Bkz. Herbert Aptheker, *And Why Not Every Man?* (New York: International, 1961), 191–92.

[15] James Currie, review of *The South and Politics of Slavery, Journal of Mississippi History* 41 (1979): 389; ayrıca bkz. William Cooper, Jr., *The South and the Politics of Slavery, 1828–56* (Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1978).

lizmini kaybetmiş olmasından dolayı giderek daha mutsuz oldu.[16] Kölelik meselesi giderek büyüyordu ve her alanı kapsıyordu. 1848'de Missourili bir senatör olan Thomas Hart Benton, bu meselenin yaygınlığını Kitab-ı Mukaddes'teki böcek istilalarına benzetmişti: "Masada nereye baksanız kurbağa vardı. Ziyafete oturduğunuz anda her yerde kurbağa vardı. Yatağın çarşafını açsanız her yerde kurbağa vardı. Ne yaparsak yapalım, neye dokunursak dokunalım, hangi öneride bulunursak bulunalım, önümüze bu istila sürülüyor."[17]

Kölelik, Güney Carolina'nın ve ardından on eyaletin daha Amerika Birleşik Devletleri'nden ayrılmasının nedeniydi. 1860'ta eyalet liderleri, neden ayrıldıklarını apaçık bir şekilde belirttiler. Noel arifesinde "Güney Carolina'nın Federal Birlikten Ayrılmasını Tetikleyen ve Gerekçelendiren Nedenlerin Bildirisi" imzalandı. İlk sıkıntıları, "eyaletlerin on dördünün son yıllarda anayasal sorumluluklarını yerine getirmeyi reddetmiş olması" idi; burada söz konusu olan anayasa maddesi şöyleydi: "Bir eyalette, o eyaletin yasaları doğrultusunda hizmet vermekle yükümlü olan bir kişi başka bir eyalete kaçtığı takdirde, o eyaletin yasaları veya düzenlemeleri doğrultusunda söz konusu hizmetten muaf tutulmamalı ve iade edilmelidir..." Bu tabii ki, Kaçak Köleler Maddesiydi ve Kongre bu maddeye dayanarak 1850'de –tabii ki Güney Carolina tarafından onaylanan– Kaçak Köle Yasasını geçirmişti. Bu yasa, köleliğin yasak olduğu eyaletlerdeki kolluk kuvvetlerinin, hatta sivil yurttaşların, beyazların kölesi olduğu iddia edilen Afrika kökenli Amerikalıların yakalanması ve iade edilmesine yardımcı olmasını öngörüyordu. Bu durumda köleliğin yasak olduğu eyaletler suça ortak oluyordu. Dolayısıyla bu eyaletler, bu yasayı yerine getirmemek için

---

16 Roger Thompson, "Slavery, Sectionalism, and Secession," *Australian Journal of American Studies* 1, no. 2 (7/1981): 3, 5; William R. Brock, *Parties and Political Conscience* (Millwood, NY: KTO Press, 1979).

17 Joseph R. Conlin, ed., *Morrow Book of Quotations in American History* (New York: Morrow, 1984), 38.

dolambaçlı yollara başvuruyordu. Örneğin Pennsylvania'da federal yasaların üstünlüğüne dair bir yasa geçirilmiş ama Pennsylvanialıların kolluk kuvvetlerinin ücretlerini belirleme hakkı olduğu ve sözde kölelerin yakalanıp iade edilmesine harcanan zamanın karşılığını ödemek istemedikleri belirtilmişti. Güney Carolina, bu tür eyaletlerin hak iddialarına saldırdı:

> Ancak köle bulundurmayan eyaletlerin kölelik kurumuna gösterdiği ve giderek artan husumet, bu alandaki sorumluluklarını yerine getirmemelerine neden olmaktadır... Maine, New Hampshire, Vermont, Massachusetts, Connecticut, Rhode Island, New York, Pennsylvania, Illinois, Indiana, Michigan, Wisconsin ve Iowa eyaletleri ya Kongre'nin geçirdiği yasaları hükümsüz kılan ya da bu yasaları uygulamayı imkânsız kılan yasalar geçirdi.

Dolayısıyla Güney Carolina, köleliğin yasak olduğu eyaletlerin haklarına *itiraz* ediyordu. Bu, anlaşılabilir bir şeydir. Tarih boyunca Amerika'da iktidarda olmayan taraf daima eyalet haklarını savunmuştur. 1850'lerde Beyaz Güneyliler federal hükümetin icra ve yargı organlarına –ve Demokrat Parti döneminde yasama organına da– hâkim olduklarından, tabii ki eyalet haklarına karşı çıkarlardı. Anayasa Mahkemesi Başyargıcı Taney, 1857'de ülkenin her yerinde, eyalet yönetimlerinin isteklerine bakmaksızın, siyahilerin beyazların saygı göstermesi gereken herhangi bir hakka sahip olmadığına karar verdiğinde, köle sahipleri bundan çok mutlu oldu. Ertesi yıl köle sahipleri Kansas'ta köle sahibi olmanın yasallaştırılması için Başkan Buchanan'ı federal yetkilerini kullanmaya teşvik etti. Köle sahipleri ancak 1860 seçiminde, yürütme organının üzerindeki kontrollerini kaybettikten sonra federal yetkilerin sınırlandırılmasını önermeye başladı.

Güney Carolina'nın liderleri ayrıca New York'u da "bir kölenin geçiş hakkını" reddettiği için ve başka Kuzeyli eyaletleri de Afrika kökenli Amerikalıların oy vermesine izin verdiği için eleştirdiler. İç Savaştan önce böyle meseleler eyaletlerin hakları kapsamına girerdi. Ancak Güney Carolina, New York eyaletinin New York veya Vermont'ta köleliği yasaklama hakkının olup olmadığını belirleme hakkının Vermont yurttaşlığını tanımlayabileceğini iddia etti. Carolinalılar ayrıca başka eyaletlerin yurttaşlarının Carolina'nın "kendisine özgü kurum" konusunda farklı *düşünme* hakkına da itiraz ettiler ve Kuzeylilerin "kölelik kurumunun günahkâr olduğunu ilan etmiş olmasını" birlikten ayrılışlarının bir başka nedeni olarak sundular. Kısacası, kölelik bu belgeye baştan sona nüfuz etmiştir. Tabii ki, durumu asıl tetikleyen, Lincoln'ün seçilmiş olmasıdır, ama birlikten ayrılmanın sabit nedeni, köleliği korumak, muhafaza etmek ve geliştirmekti. Güney Carolina bu açıdan sıra dışı da değildi, çünkü diğer eyaletler de ayrılırken benzer bir dile başvurmuştu.

Bu apaçık delillere rağmen 1970'e kadar birçok ders kitabına göre ayrılığın nedenleri arasında kölelik *dışında* her şey –vergiler ve eyalet içi iyileştirmeler, tarımsal Güney'le endüstriyel Kuzey arasındaki ihtilaf ve özellikle "eyalet hakları"– yer almıştır. Bu tutum, Güneylilerin kendilerini savunma şekliydi.[18] Bu kadar kötü bir araştırmacılığın hiçbir bahanesi olamaz ve sivil haklar hareketinden sonra çoğu ders kitabı yazarı, Abraham Lincoln'ün İkinci Dönem yemin töreni konuşmasında ifade ettiği, "[köleliğin] savaş nedeni olduğu" görüşüyle hemfikir olmaya başladı. *The United States*

[18] Konfederasyona sempati besleyen tarihçi Frank Owsley, savaşın kölelik dışında başka nedenlerinin olduğunu iddia eder. Ancak savaşın gerçekleştiği dönemde, Birlik tarafında Abraham Lincoln, Oliver Wendell Holmes ve Ulysses S. Grant, Konfederasyon Başkanı Jefferson Davis ile Başkan Yardımcısı Alexander H. STephens dahil olmak üzere, neredeyse herkes savaşın ana nedeninin kölelik olduğuna inanıyordu. Bkz. Daniel Aaron, *The Unwritten War* (New York: Oxford University Press, 1973), 28, 180.

– *A History of the Republic*'te 1981'de dendiği gibi, "Bu ihtilafın temelinde o bir türlü ortadan kalkmayan mesele, yani kölelik vardı."

Beni asıl şaşırtan, daha yeni tarih dersi kitaplarımızın bu konuda geri adım atmış olmasıdır. Örneğin *American Journey*'de şöyle yazar:

> Güneyliler ayrılışlarını **eyalet hakları** teorisi temelinde savundu. Eyaletlerin birliğe girmeyi kendi isteğiyle seçtiklerini iddia etti. Anayasayı bağımsız eyaletler arasında bir sözleşme olarak tanımladı. Ve ulusal hükümet, Kaçak Köleler Yasasını uygulamayı ve Güney Eyaletlerine eşit haklar tanımayı reddetmekle, bu sözleşmeyi ihlal ettiği için eyaletler de birlikten ayrılmakta haklıydı.

Daha önce de gördüğümüz üzere, ulusal hükümet Kaçak Köle Yasasını uygulamayı reddetmemişti ve Kuzey'de olsun Güney'de olsun, eyaletler kendilerinden ayrı olarak hak sahibi değildi, dolayısıyla bu paragraf açıklayıcı olmaktan çok kafa karıştırıcıdır. Benzer derecede kafa karıştırıcı olan başka ders kitapları da vardır. *Pathways to the Present* bir kutuda "Güney'in Amaçları" ile "Kuzey'in Amaçları"nı kıyaslar. Amerika Birleşik Devletleri'nin "Birliği muhafaza etmek" için mücadele ettiğini göstermek için 25 Temmuz 1861'e ait bir yasa tasarısını sunar. Savaşın o döneminde ABD'nin amacının bu olduğu doğrudur (köleliğin sona erdirilmesi, 1863'e kadar savaşın amacı değildi). Ancak Güney'in amaçlarını anlatırken Jefferson Davis'in yemin töreni konuşmasından sadece şu alıntıyı verir: "Huzuru sağlamak ve haklarımızı korumak için çok uğraştık." *Hangi* haklar? Güney birlikten neden ayrıldı? *Pathways* bu konuda sessizdir. Boorstin ile Kelley, Lincoln'ün seçilmesinin bu durumu tetiklediğini söylemek dışında Güney'in neden ayrıldığını hiç anlatmaz. Peki, neden Güney Carolina'nın "Bildiri"sinden alıntı yapmazlar?

Güney Carolina ne de olsa bu bildiriyi "ayrılığı gerekçelendirmek" için yazmıştı.[19]

Ayrılığın ardında köleliğin rol oynamadığına dair geri adım atanlar dışında, günümüzde çoğu ders kitabı bu konuyu daha derin bir anlayışla ele almaktadır. Peki bu kitaplar neden bu konuyu daha doğru bir şekilde ele almaya başladı? Bu soruyu sormak demek, tarihyazımı alanına girmek demektir. Bu ders kitaplarını kim yazdı? Hangi alanda eğitim aldılar? Nasıl bir okur kitlesi için yazdılar? Ne zaman yazdılar? 1960'lı yıllardan önce yayıncılar, beyaz Güney'in esiriydi. 1920'li yıllarda Florida ve diğer Güneyli eyaletler "Konfederasyonun Gerçek ve Doğru Tarihi Dahil Olmak Üzere, ABD'nin Doğru Tarihini Elde Etmeyi" gerektiren eyalet yasaları geçirdiler.[20] Birçok eyalet, ders kitaplarının İç Savaştan, sanki ayrılıkçılardan dolayı parçalanmış tek bir ulus yokmuş gibi, "Eyaletler Arası Savaş" şeklinde söz edilmesini zorunlu kılar (savaş sürerken ondan "Eyaletler Arası Savaş" şeklinde söz edildiğine dair hiçbir delil bulamadım).

Ancak 1955 ile 1970 arasındaki on beş yıllık sürede sivil haklar hareketi, ırk ayrımını Amerika'nın resmi sistemi olmaktan çıkarmıştır. Bu hareket Amerika'da ırklar arası ilişkileri değiştirmekte etkili olamamış, ama Afrika kökenli Amerikalıların güçlenmesine yardımcı olmuştur. Günümüzde birçok okul kurulu, müfredat heyeti ve lise tarih bölümünde Afrika kökenli Amerikalılar veya beyazların üstünlüğü ideolojisinden kurtulmuş beyazlar vardır. Dolayısıyla bir kitabın *ne zaman* yazıldığı, *ne* yazıldığı üzerinde etkilidir. Günümüzde kitaplarda artık kölelik meselesine daha çok yer ayrılmakta ve o yer doğru bir tasvir için kullanılabilmektedir.[21]

---

19 *Pageant* bu belgeden kısa bir alıntı sunar, ama o kadar muğlak bir alıntıdır ki, *çok az okur tarafından anlaşılacaktır.*

20 Bessie L. Pierce, *Public Opinion and the Teaching of History in the United States* (New York: Alfred A. Knopf, 1926), 66–70. Bu yıllarda Kuzey'de de ilerleme yanlısı ders kitapları yazılmıyordu.

21 Frances FitzGerald, (*America Revised*, New York: Vintage, 1980), 1970'lerde tarih kitaplarının köleliği ve Yeniden Yapılanma süreci-

Kölelik konusu, Amerikalıları sürekli olarak şaşkınlığa sevk etmiş görünmektedir. Çocuklar George Washington ile Thomas Jefferson'ın köle sahibi olduğunu öğrenince şoka uğrar. Williamsburg'un koloni döneminden kalma bölgesinde rehberler, birçok ziyaretçinin burada –çiftliklerin yurdu Virginia'da!– kölelerin olduğunu öğrenince çok şaşırdıklarını söyler. Günümüzde çok az sayıda yetişkin, toplumumuzun kölelik döneminin özgürlük döneminden çok daha uzun olduğunun farkındadır. Köleliğin, Bağımsızlık Savaşından sonrasına kadar Kuzey'de de geçerli olduğunu bilenlerin sayısı daha bile azdır. Köleliği meşru kılan ilk koloni Virginia değil, Massachusetts'ti. 1720'de New York'un yedi binlik nüfusunun bin altı yüzü Afrika kökenli Amerikalılardan oluşuyordu ve çoğu köleydi. Wall Street, köle sahiplerinin kölelerini günlük veya haftalık olarak kiraya verebildiği bir yerdi.[22]

Ancak çoğu ders kitabı Kuzey'deki köleliği önemsiz gibi göstermeye çalıştığı için, kölelik ulusal bir sorun değil de, bölgesel bir sorun gibi görünür. Hatta ders kitaplarımızın genel temasının yanında kölelik, genişletilmiş haliyle bile talihsiz ama ufak bir kusur gibi durur. James Oliver Horton'a göre, "Amerikan tarihinin incelenmesine yeni bir perspektif getirilmediği takdirde siyahi deneyimi tam anlamıyla açıklanamaz."[23] Ders kitabı yazarları, bu alana yeni bir perspektif kazandırmakta başarısız olmuştur. Onun yerine

---

ni ele alışlarının nasıl değiştiğini anlatır. Hillel Black, *The American Schoolbook*'ta (New York: Morrow, 1967, Chapter 8) ırk ayrımı yanlısı Güneyli beyazların eskiden uyguladığı baskıyla, sivil haklar ve Black Power [Siyahi İktidar] hareketlerinden sonra Kuzey'deki kentsel okul bölgelerindeki siyahilerin günümüzde uyguladığı baskıyı anlatır. "Liberating Our Past"ta (*Southern Exposure*, 11/1984, 2–3) sivil haklar hareketinin etkisi anlatılır. Köleliğin yeni ele alış tarzı, o dönemde yazılan belgelere ve birincil kaynaklara daha yakındır.

22 Interviews at Williamsburg; Sloan, *Blacks in America, 1492–1970*, 2; Howard Zinn, *The Politics of History* (Boston: Beacon, 1970), 67.

23 Horton'u alıntılayan: Robert Moore, *Stereotypes, Distortions, and Omissions in U.S. History Textbooks* (New York: Council on Interracial Books for Children, 1977), 17.

köleliğin daha doğru tasvirini eskiden beri uygulanan "her zamanki ilerleme" temasına sığdırırlar. Bu destanda, Amerika Birleşik Devletleri daima özünde giderek daha demokrat olur; kölelik sadece kısa süreli, norm dışı bir dönemdir ve resmin tamamının bir parçası değildir. İşin tuhaf tarafı, yazarların siyahilerle beyazlar arasındaki ilişkiler meselesinin artık –en azından resmen– çözülmüş olduğunu ima etmelerine izin veren şey de sivil haklar hareketinin başarısıdır. Böylece ders kitapları köleliği, her zamanki iyimser tarzlarından uzaklaşmadan ele almayı başarırlar.

Günümüzün ders kitapları köleliğin korkunçluğunu ve Amerika'daki siyahiler üzerindeki etkisini anlatırsa da Kuzey ve Güney eyaletlerindeki beyazların üzerindeki etkisi konusunda sessiz kalırlar. Ders kitapları, beyaz Amerikalılar tarafından veya genel anlamda Amerika Birleşik Devletleri'nde hatalar yapılmış olunabileceğini kabul etmekte zorlanır. Köleliğin köleler için nasıl bir şey olduğunu anlatmak belki de bu konunun en kolay kısmıdır. Ne de olsa kölelik kurumu sona ermiştir. Onu ardımızda bırakıp ilerlemeye devam ettiğimiz için kötü olduğunu kabul edebiliriz. Richmond'daki Konfederasyon Müzesi bile kölelik konusunda, bu kurumu romantik bir şekilde ele almayan bir sergi düzenlemiştir.[24] Ancak köleliğin günümüz açısından ilgisini anlatmayınca bu konuyu kapsamlı bir şekilde ele almak, Hawley-Smoot Vergisini kapsamlı bir şekilde ele almak gibi olur, yani talihsiz on birinci sınıf öğrencilerinin ezberlemesi gereken bir sürü veriden başka bir şey yoktur.

Kölelikten günümüze iki yönlü bir miras kalmıştır: Siyahilerin sosyal ve ekonomik açıdan daha aşağı düzeyde olması ile beyazların kültürel ırkçılığı. Her ikisi de toplumumuz üzerinde etkisini hissettirmeye devam etmektedir. Dolayısıy-

[24] *Before Freedom Came*, aynı zamanda kitap olarak yayınlanmıştır: E.D.C. Campbell Jr., ed., (Richmond, VA: Museum of the Confederacy, 1991).

la köleliğin günümüze kadar süregelen mirası ister istemez tartışmalı bir konudur. Köleliğin tersine, ırkçılık sona ermemiştir.

Bu zor zamanlarda, medeni hayatta yeterli düzeyde faal olabilmek için öğrencilerin ırkçılığın nedenlerini anlaması gereklidir. Her ne kadar karmaşık bir meseleyse de, Batı dünyasında ırkçılık, birbirine bağlı iki ana tarihi süreçten kaynaklanır: Yerli halkların ellerinden topraklarının alınıp o halkların yok edilmesi ve o toprakları işlemek için Afrikalıların köle yapılması. Ders kitaplarının bu süreçlerin arasındaki bağlantıyı öğretmesi için öğrencilere sosyoekonomik bir sistem olarak kölelik ile bir düşünce sistemi olarak ırkçılık arasındaki dinamik etkileşimi göstermesi gerekir. Sosyologlar bu sistemlere *sosyal yapı* ile üst yapı der. Kölelik birçok toplumda ve Afrikalı kölelerin ticaretinden önce ve sonra birçok dönemde var olmuştur. Ancak Avrupalıların 15. yüzyılda, Avrupa'nın askeri ve sosyal teknoloji alanlarındaki avantajları sayesinde başlattıkları ırkçılık farklıydı, çünkü bir ırkın başka bir ırk tarafından köle yapılmasına dönüşmüştü. Beyazlar başka beyazların köleliğini gayrimeşru olarak görmeye başlamıştı, halbuki Afrikalıların köleliği kabul edilebilir bir şey sayılıyordu. Daha önceki kölelik sistemlerinin tersine, Afrika kökenli Amerikalı kölelerin çocukları da sonsuza kadar köle sayılıyordu ve köle sahibi sınıfla evlenme yoluyla özgürlüklerini kazanamazlardı. Bu farklı tutumun gerekçesi ırkçılıktı. Amerikan demokrasisini derin bir şekilde etkilemiş olan Fransız sosyal filozof Montesquieu'nün 1748'de ironik bir edayla belirttiği gibi, "Bu yaratıkların insan olduğunu düşünmek imkânsız, çünkü onları insan olarak kabul edersek bizim Hıristiyan olmadığımıza dair bir şüphe ortaya çıkar."[25] Montesquieu burada eylemlerimizi gerekçelendir-

[25] Alıntılayan: Felix Okoye, *The American Image of Africa: Myth and Reality* (Buffalo: Black Academy Press, 1971), 37. Burada Montesquieu Festinger'in bilişsel uyumsuzluk düşüncesinin habercisidir. Bkz. Leon

mek için (siyahilerle ilgili) düşüncelerimizi nasıl şekillendirdiğimizi göstererek bilişsel uyumsuzluğu öngörür.

Tarihçiler, Batı'da ırkçılığın ortaya çıkışını incelemiştir. Avrupalılar 1450'lerden önce Afrikalıları egzotik sayardı ama genelde onları kendilerinin altında görmezdi. Giderek daha çok ulus köle ticaretine katılırken, Avrupalılar Afrikalıları aptal, geri kalmış ve uygarlıktan uzak olarak görmeye başladı. İşin içine hafıza kaybı girdi; zaman içinde Avrupa, Rönesans'ın ardında yatan bilgi birikiminin büyük kısmının Afrikalı Mağribiler tarafından İspanya ve İtalya'ya getirildiğini unutmayı tercih etti. Avrupalılar eskiden ünlü üniversitesi ve kütüphanesiyle Timbuktu'nun bir ilim merkezi olduğunu bilirdi. Ancak Timbuktu unutulunca, Avrupalılar ve Avrupa kökenli Amerikalılar Afrika'yı "karanlık kıta" olarak görmeye başladı.[26] 1850'lere gelindiğinde, Kuzeylilerin bir kısmı da dahil olmak üzere birçok beyaz Amerikalı siyahilerin kendilerinden çok aşağı düzeyde olduğunu ve ancak kölelik yoluyla eğitilebileceklerini iddia etti; bu aynı zamanda "karanlık kıta"nın sözde barbarlığından fiziksel olarak uzaklaştırılmaları anlamına geliyordu.

Irkçılığın üst yapısı, ona neden olan köleliğin sosyal yapısından çok daha uzun ömürlü olmuştur. Margaret Mitchell'in 1930'larda yazdığı *Rüzgâr Gibi Geçti*'den alınan aşağıdaki bölüm, o yıllarda ırkçılığın hâlâ capcanlı olduğunu gösterir. Anlatıcı burada Yeniden Yapılanma'yı yorumlar:

> Eskiden çiftliklerde işçi olarak çalışanlar kendilerini aniden çok yüksek konumlarda buldular. Bu yeni konumlarında, kıt zekâlı yaratıklardan doğal olarak beklendiği gibi davrandılar. Değerini asla anlayamayacakları objeler arasında serbest bırakılan maymunlar veya küçük çocuklar gibi, ya onları kırıp dökmekten

---

Festinger, *A Theory of Cognitive Dissonance* (Evanston, IL: Row, Peterson, 1957).

[26] Okoye, *The American Image of Africa.*

aldıkları sapıkça zevkten ya da sırf cehaletten zıvanadan çıktılar.[27]

Beyazların üstünlük duygusu Mitchell'in çok satan romantik kitabına tamamıyla nüfuz etmiş durumdadır. Ancak 1988'de Amerikan Kütüphaneler Birliği kütüphane üyelerinden kütüphanedeki en iyi kitabı belirlemelerini istediğinde *Rüzgâr Gibi Geçti* yayınlanmış bütün diğer kitaplara üstün çıktı![28]

Kölelik sisteminden miras aldığımız ana fikir, beyazların üstte, siyahilerin altta olmasının uygun, hatta "doğal" olduğudur. Kültürümüz özünde bize –Afrika kökenli Amerikalılar dahil, hepimize– Avrupa'nın dünya üzerindeki hâkimiyetinin, Avrupalılar daha zeki olduğu için gerçekleştiğini söyler. Ve birçok beyaz ile bazı siyahiler özünde buna inanır. Beyazların üstünlüğü, tabii ki, sadece kölelik döneminden geriye kalan bir şey değildir, köleliğin sona ermesinden sonra da Amerikan tarihindeki başka gelişmeler bu tutumun sürmesine neden olmuştur. İncelediğim on sekiz ders kitabından dokuzunun dizininde ırkçılık (veya ırk ayrımı, ırk temelli önyargı vs.) yer alır, ama bazılarının metinlerinde bu kelime hiç geçmez. Dizinde ırkçılık geçtiği zaman kölelik, ırk ayrımı gibi konuların ele alındığı paragraflara işaret eder. Bu terim bir tek *Pathways to the Present*'ta tanımlanır.[29]

İşin daha da kötüsü, bu ders kitaplarının sadece üçü, ırkçılığın (veya ırk temelli önyargının, vs.) olası nedenlerini ele alır. Bu ders kitapları arasında kölelikle ırkçılık arasındaki bağlantıları açıklama konusunda gayret gösteren tek kitap olan *The American Pageant*, köle sahiplerinin "kuşatma altında yaşadıklarını sandıklarını" söyledikten sonra,

---

27 Margaret Mitchell, *Gone With the Wind* (New York: Avon, 1964 [1936]), 645.

28 Bu araştırmayı haber yapan bir muhabir alaycı bir ifadeyle şöyle ekler: "Kitab-ı Mukaddes de listenin tepelerinde yer aldı."

29 "Beyaz ırkçılık", "beyazların üstünlüğü" gibi birkaç terim daha aradım ama hiçbirini bulamadım.

bu açıklamayı tek bir cümlede sunar: "Biyolojik ırk üstünlüğüne dayanan rahatsız edici teori, onların bu korkularından kaynaklanmıştır..." *The American Tradition* da buna benzer, ama daha da muğlak bir cümle içerir: "Güneyliler, 'kendilerine özgü kurumları'nı korumaya çalışırken kendi yaşam tarzlarını muhafaza etme konusunda giderek daha kararlı hale geldi." Ancak böyle bir beyanat günümüz öğrencilerine toplumumuzdaki ırkçılığın kökenini göstermekte yeterli değildir, hatta "ırkçılık" kelimesini içermez bile. Bu konuyu en ayrıntılı şekilde ele alan kitap, *The American Adventure*'dır: "[Afrika kökenli Amerikalılar] beyaz etnik gruplara ait insanlardan farklı görünüyordu. Tenlerinin rengi, asimile olmalarını zorlaştırıyordu. Bundan dolayı dışlandılar." Burada *Adventure*'ın yaptığı şey, tarih alanından çıkıp amatör psikoloji alanına girmektir. Ancak ırkçılık, ne yazık ki, bu argümanda iddia edildiği gibi, ten rengiyle açıklanamaz. Jane Elliot'ın Iowa'daki okullarda yürüttüğü ünlü deneyler, çocukların göz rengi temelinde hızla ayrımcı davranışlar ve önyargılar geliştirebileceğini göstermiştir. Öte yandan Afrika kökenli Amerikalıların Ekvador'dan Kuzey Kutbu'na kadar olan Kızılderili ulusları arasında sıklıkla liderlik konumuna ulaşmış olması, insanların cilt renginden dolayı başkalarına karşı otomatikman ayrımcılık uygulamadığını gösterir.[30]

---

30 Ekvador konusunda bkz. Ivan Van Sertima, *They Came Before Columbus* (New York: Random House, 1976), 30. Siyahilerin Seminoleler üzerindeki etkisi konusunda bkz. Daniel F. Littlefield, Jr., *Africans and Creeks* (Westport, CT: Greenwood, 1979). Elliot'un Iowa'daki göz rengi deneyi konusunda bkz. PBS *Frontline* belgeseli, *A Class Divided* (video, Yale University Films. Alexandria, Virginia: PBS, 1986). Kuzey Kutbu konusunda bkz. "Discoverers' Sons Arrive for Reunion," *Burlington Free Press*, 1 Mayıs, 1987; Susan A. Kaplan, Önsöz, Matthew Henson, *A Black Explorer at the North Pole* (Lincoln: University of Nebraska Press, 1989); ve Irving Wallace, David Wallechinsky ve Amy Wallace, *Significa* (New York: Dutton, 1983), 17–18. *The American Adventure*'ın hedefin beyaz toplum tarafından asimilasyon olduğunu kaygısız bir ifadeyle varsaydığına dikkatinizi çekerim.

Irkçılığın ardında asıl yatan, kölelik döneminden günümüze Amerikan tarihindeki olaylar ve süreçlerdir. Ancak yukarıda sunulan, *Pageant*'tan alınma yarım cümle dışında ders kitaplarının hiçbiri tarihle ırkçılığı birbirine bağlamaz. Ders kitaplarının bıraktığı bu analitik boşluklar da herhangi bir bilgiyi temel almayan, yarım yamalak kavramlarla hemen doldurulur. *Adventure*'ın üç cümlesinde ise cilt rengi farklı olan insanları dışlamanın doğal olduğu ima edilir. Beyaz öğrenciler bundan tüm toplumların doğuştan ırkçı olduğu, dolayısıyla ırkçılığın doğru olduğu sonucuna varabilir. Siyahi öğrenciler de bütün beyazların doğuştan ırkçı olduğu, dolayısıyla beyaz karşıtı olmanın doğru olduğu sonucuna varabilir. *Adventure*'ın o üç cümlesinin ardındaki basit düşünce apaçıktır. Ancak eski olsun, yeni olsun, benim incelediğim bütün ders kitapları arasında ırkçılığın nedenlerinin en kapsamlı şekilde incelendiği tek kitap budur. *We Americans*'da [*Biz Amerikalılar*] "Irk Ayrımı ve Tecriti" başlıklı altı sayfada linçler (resimsiz olarak), ırk tecriti yasaları ve ırklar arası ilişkiler açısından katı davranış kuralları anlatılır ama nedenleri hakkında hiçbir şey söylenmez.

Ders kitapları ırkçılığı analiz etmek yerine, hâlâ üstü örtülü bir şekilde de olsa örneklerini sunmaya devam etmektedir. *Holt American Nation* kitabının sonlarında (sayfa 1083!) DNA testlerinin değerini yücelten şu bölümü ele alalım: "Bilim adamları, Jefferson'in hiç oğlu olmadığı için, Jefferson'ın büyükbabasının soyundan gelen erkeklerin DNA'sı ile Sally Hemings'in en küçük oğlu Eston Hemings'in soyundan gelenlerin DNA'sını karşılaştırdı. DNA'lar arasında eşleşme bulundu. Eşleşme olasılığı yüzde birden az olduğu için Jefferson büyük ihtimalle Eston Hemings'in babasıydı." *Holt*'un yazarları, bu paragrafın sonuyla başının birbiriyle çeliştiğinin farkında değildir. Jefferson'ın *hiç oğlu olmadığı* söylenir, ama Jefferson'ın en az bir oğlu *vardı,* o da Eston Hemings'di. *Hiç oğlu olmadığı için* yerine *kendisi tarafından tanınan oğlu olmadığı için* dense,

bu paragraf sorunlu olmaktan çıkar; ama bu sıkıntılı bölümün gözden kaçırılmış olmasının sebebi, Jefferson'ın *beyaz* oğullarının, dolayısıyla "gerçek" oğullarının olmayışıydı.

Ders kitapları ırkçılığı görmezden geldiğinde veya bu konuyu bu kadar zayıf bir şekilde ele aldığında çok önemli bir sorumluluktan kaçarlar. Ne geçmişte bütün beyazlar ırkçıydı, ne de günümüzde öyleler. Ayrıca ırkçılık düzeyi de zaman içinde değişime uğramıştır.[31] Eğer ders kitapları bunları anlatacak olsa, öğrencilere geçmişte nelerin ırkçılığa neden olduğu, günümüzde ırkçılığın neden var olmaya devam ettiği ve gelecekte nasıl azaltılabileceği konularında yeni bir bakış açısı kazandırırdı.

Her ne kadar ders kitabı yazarları artık köleliğin Afrika kökenli Amerikalılar üzerindeki etkisini yumuşatmaya çalışmasa da, beyazların kölelik olgusundaki suç ortaklığını asgariye indirirler. Köleliği, bazı insanların diğer insanlara yaptığı bir kötülük olarak değil de, neredeyse nedensiz olarak gerçekleşmiş bir trajedi gibi sunarlar. Bazı kitaplar, çiftliklerde çalışanların çiftçilerin kendileri olduğu kurgusunu sürdürür. *Triumph of the American Nation*'a göre, "Daima yapılacak çok iş olurdu, çünkü pamuk yetiştiricileri aynı zamanda aileleri ile köleler tarafından yenen yiyeceklerin çoğunu da yetiştirirdi." Yüzlerce bin dolarlık bir işletmeyi idare etmek çok zaman alan bir işti herhalde, ama çiftliklerde asıl çalışanların kimin olduğu gerçeğini en doğru şekilde anlatan, savaştan sonra içinde bulunduğu durumdan yakınan bu Mississippili çiftçi olmalıdır: "Ben hayatımda tek bir gün çalışmadım, nereden başlayacağımı bilmiyorum. Üzerimdeki bu kaba saba giysiler var ya, savaştan önce hayatta böyle giysiler giymezdim."[32]

---

31 Irkçılığın değişmiş olması, onu tarihin en baskın gücü olarak göstermek isteyen – ve başka faktörleri tespit etme imkânımızı azaltan siyahi konuşmacılar için bir sorun oluşturur.

32 James W. Loewen ve Charles Sallis, *Mississippi: Conflict and Change* (New York: Pantheon, 1980), 141.

Ders kitaplarında yer alan kölelik tasvirlerinin neden olduğu duygu hüzündür, öfke değil. Çünkü öfke duyulabilecek kimse yoktur. Nasıl olduysa Amerika'da dört milyon köle vardı ama köle sahipleri yoktu. Bu, ders kitaplarımızda sık sık görülen bir durumdur; Amerikan tarihinde kötü olan her şey anonim olarak gerçekleşmiştir. Tarihte adı geçen herkesin olumlu bir katkısı olmuştur (gelecek bölümde görüleceği üzere, John Brown dışında). Veya 1979'da ders kitaplarını inceleyen Frances FitzGerald'ın dediği gibi, "Tarihin tamamında, birilerinin başkasının sorunlarına neden olduğu hiç görülmemiştir."[33]

Kurucularımızın hiçbir soruna yol açmadığı kesin. Tarihçi David Lowenthal'ın dediği gibi, "Washington ve Jefferson konusundaki modern popüler algılar, 18. yüzyılda yaşamış, çiftlik ve köle sahibi bu insanların hayatlarıyla tamamıyla zıttır."[34] Ders kitapları köleliğin kurucularımızın hayatındaki rolünü azaltarak görevlerini yerine getirir. Woodrow Wilson, Helen Keller ve Kristof Kolomb örneklerinde olduğu üzere, yazarlar kahramanlarımız konusunda kötü şeyleri ortaya çıkarmaya tahammül edemez. 2003'te Illinoisli bir öğretmen, altıncı sınıf öğrencilerine Lincoln'den önceki çoğu başkanın köle sahibi olduğunu söyledi. Öğrencileri başkanlara değil, yalan söylediği için ona kızdılar. "Doğru değil," diye itiraz ettiler, "yoksa kitapta yazardı!" Kitapta Washington, Jefferson, Madison, Jackson ve diğer başkanlarla ilgili sayfalar dolusu bilgi olduğunu ama köle sahibi olduklarına dair tek kelime edilmediğini söylediler. Öğretmen tabii ki yanılmıyordu; öğrencilerine ne kadar yaratıcı bir cevap verdiğini bu kitabın son bölümünde göreceğiz.

Ülkemizi kuranlar ve eşleri, gerçek hayatta kölelik konusunda kendi kendileriyle mücadele etmişlerdi. Ders kitap-

---

33 FitzGerald, *America Revised*, 158. Matthew Downey aynı şeyi söyler: "Speaking of Textbooks: Putting Pressure on the Publishers," *History Teacher* 14 (1980): 68.

34 David Lowenthal, *The Past Is a Foreign Country* (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), 343.

ları, "Bana ya özgürlük verin ya da ölüm" konuşmasından dolayı Patrick Henry'yi, neredeyse aziz ilan ederler. Fakat hiçbiri, bu konuşmayı yaptıktan sekiz ay sonra Virginialı kölelerin, İngilizlerin kendileriyle beraber savaşmak karşılığında özgürlük önerilerini kabul etmesini engellemek için "devriyelerin dikkatli olması" için emir verdiğini söylemez. Henry'nin kendisi de bu çelişkiyle mücadele etmiş ve şöyle demiştir: "Köle satın aldığıma ve köle sahibi olduğuma kim inanır ki?"[35] Günümüzde hemen hiç kimse inanmaz, çünkü benim incelediğim ders kitaplarının sadece ikisi, *Land of Promise* ile *The American Adventure*, bu tutarsızlığa yer vermiştir.[36] Henry'nin söyledikleri ile eylemleri arasındaki tutarsızlığın bilincinde olması ne yazık ki, bu konuda farklı davranmasına neden olmamıştır. Devrimin tamamı boyunca köle sayısını artırdı ve öldüğü zaman, bazı Virginialı çiftlik sahiplerinin yaptığının tersine, hiçbir kölesini azat etmedi. Ancak *Triumph of the American Nation,* Henry'nin köle sahibi olduğunu söylemeden ondan şöyle bir alıntı sunar: "[kölelik] insanlık açısından tiksindirici olduğu gibi, Kitab-ı Mukaddes'e de terstir ve özgürlüğü yok eder." *American Adventures*, Henry'ye ayırdığı üç tam sayfada melodramatik bir hikâye kurgular; buna göre babası oğlu için, "Geçimini nasıl sağlayacak?" diye endişelenmiştir. *Adventures*'a göre, Henry dükkân işletemedi, "tütün yetiştirerek geçimini sağlamaya çalıştı [...] bir dükkân daha açtı [...] karısını ve üç

---

35 Richard R. Beeman, *Patrick Henry* (New York: McGraw-Hill, 1974), 182; Henry'yi alıntılayan: J. Franklin Jameson, *The American Revolution Considered as a Social Movement* (Boston: Beacon Press, 1965), 23.

36 Kısmen birincil kaynaklardan derlenmiş bir danışma ders kitabı olan *The American Adventure,* bu cümlenin yanı sıra bu mektuptan başka bölümler de alıntılar. Henry mektubunda şöyle yazar: "Çocuklarımıza kölelerimizle beraber talihsiz kaderleri konusunda merhamet ve köleliğe nefreti de bırakalım." Henry'nin biyografi yazarı Richard R. Beeman Henry'nin kölelik konusundaki görüşlerini sarkastik bir şekilde ele alır: "İki yüzlü değildi belki ama çok büyük çapta kendini kandırıyordu." Bkz. *Patrick Henry* (New York: McGraw-Hill, 1974), 97.

çocuğunu geçindirmek zorundaydı [...] geçimini bir şekilde sağlamaya mecburdu [...] dolayısıyla avukat olmaya karar verdi." Bu bölümü okuyup daha sonra Henry'nin çok sayıda köle çalıştırarak zengin olduğunu öğrenen öğrenciler, kendilerini kandırılmış hissetmekte haklılar. Diğer ders kitapları da bu konuyu *Adventures*'dan farklı bir şekilde ele almaz.

Kurucumuz Thomas Jefferson'ın durumu daha da utanç vericidir. Amerikan tarih dersi kitapları, Jefferson'ın "Hayat, Özgürlük ve Mutluluk Arayışı" konusunda herkesin eşit haklara sahip olduğuna dair beyanatı ile bu sözleri yazdığı zaman 175 köleye sahip olması arasındaki çelişkiyi uyumlu hale getirmek için çeşitli taktiklere başvurur. Jefferson'ın kölelere sahip olması, ülke içinde iyileştirmelere karşıt olmasından dış politikaya kadar yaptığı hemen her şey üzerinde etkili olmuştur.[37] Ancak ilk incelediğim ders kitaplarının yarısı Jefferson'ın köle sahibi olmasından söz bile etmemiştir. *Life and Liberty* Jefferson'ın yarım sayfalık kısa biyografisini sunarken "çekingen" olduğunu, "kekelediğini" ve "yaptığı her işte çok uğraştığını" anlatır. *Life and Liberty*'nin başka bölümlerinde de peruk takmayı reddetmesi ve başkan seçildiğinde geçit töreninde ata binmek yerine yürümeyi tercih etmiş olması gibi, Jefferson'la ilgili her türlü ayrıntı anlatılır, ama köle sahibi olmasından hiç söz edilmez.

Son zamanlarda yayınlanmış ders kitaplarının hepsinde Jefferson'ın köle sahibi olduğundan söz edilir, ama o kadar; bir yan cümlede sadece söz edilir. *The Americans* konuyu şu cümlede işler: "Elit kesime mensup ve köle sahibi olmasına rağmen Jefferson küçük çiftçilerin ve sırdan yurttaşların yanında yer aldı." *American Journey* de benzer şekilde bu durumdan kısaca söz eder: "Bağımsızlık Bildirisinde 'bü-

[37] Paul Finkelman, "Jefferson and Slavery," Peter S. Onuf, ed., *Jeffersonian Legacies* (Charlottesville: University Press of Virginia, 1993), 181–221: Bu kitapta Jefferson'ın köle sahibi olması ve düşüncelerini nasıl etkilediği konusunda bir analiz sunulur.

tün insanlar eşittir' demiş olmasına rağmen, Jefferson köle sahibiydi." *Pathways to Present* Jefferson'ın köle sahibi olmasından dört kelimeyle söz eder ve bu kelimeler onu öven ve köleliğe karşı olduğunun da belirtildiği dört paragrafın sonunda yer alır: "Jefferson'ın beyazların eşitliğine kendini adaması ve köleliğe karşı olması o dönem için cesur ve radikal bir tutumdu. Ancak Jefferson günümüzde tarihçiler için bir muamma oluşturmaya devam eder, çünkü insanların özgürlüğü konusunda bu kadar etkili sözler söylemiş olmasına rağmen köle sahibiydi." Aslında 1820'ye gelindiğinde Jefferson köleliğin batı eyaletlerine de yayılmasını hararetle savundu. Kölelik konusundaki çelişkili duygularının özel hayatını etkilemesine izin vermedi. Jefferson, kölelerini kırbaçlattıran ve diğerlerine ibret olması için bazılarını Güney'in en muhafazakâr eyaletlerinde sattıran, sıradan bir köle sahibiydi. 1822 yılına gelindiğinde, Jefferson'ın 267 kölesi vardı. Uzun hayatı boyunca sahip olduğu yüzlerce köleden sadece üçüne özgürlüklerini vermiş, öldüğünde de –hepsi de akrabası olan– beş köleyi daha azat etmiştir.[38]

Ders kitaplarının Jefferson'ın köle sahibi olduğunu önemsiz gibi göstermek için başvurduğu bir başka yol, durumu kabullenmek, ama başkalarından farkı olmadığını vurgulamaktır. *Land of Promise*'e göre, "Jefferson döneminin adamı olduğunu gösterdi." Peki, o dönem nasıl bir dönemdi? 1770'li yıllarda beyaz Amerikalıların çoğunun ırkçı olduğu doğruydu. Fakat ırklar arası ilişkiler, Bağımsızlık Savaşı ve Jefferson dahil, birçok kişinin yayılmasını teşvik ettiği, in-

[38] Paul Finkelman, "Treason Against the Hopes of the World: Thomas Jefferson and the Problem of Slavery" (Washington, D.C.: National Museum of American History'de konuşma, March 23, 1993); Roger Kennedy, *Mr. Lincoln's Ancient Egypt* (Washington, D.C.: National Museum of American History, 1991, daktilo metni), 93; Ronald Takaki, *A Different Mirror* (Boston: Little, Brown, 1993), 69. William W. Freehling de Jefferson'ın kölelik konusundaki ikilemini ele alır: *The Road to Disunion* (New York: Oxford University Press, 1990), 123–31, 136.

sanoğlunun haklarına dair ideolojiden dolayı değişim geçirmekteydi. *Triumph of the American Nation*'a göre, Kıta Ordusunda beyazların yanı sıra beş bin siyahi asker "cesaretle ve büyük bir beceriyle" savaştı. Ancak aslında bazıları beyazlar gibi, "cesaretle ve büyük bir beceriyle" savaşırken, bazıları da yine beyazlar gibi, tüfeklerini ateşlemek istemeyip kaçmıştı.[39] Ancak siyahiler genelde entegre birliklerde savaştığı ve eşit ücret aldığı için varlıkları bile beyazların ırkçılığını azaltmaya yaramıştır.[40]

Amerikan Devrimi, tarihte düşüncelerin gerçekten fark yarattığı dönemlerden birini oluşturur. Ordudaki bir yüzbaşı şöyle demişti: "Doğuştan özgürlük hakkı için mücadele ederken, başkalarının esaretini hissetmeyi öğrendik."[41] Abigail Adams, 1774'te kocasına yazdığı bir mektupta, "bizim kadar özgürlüğe hakkı olan insanları her gün soyup yağmalarken, kendimiz için nasıl mücadele edebiliriz" diye sormuştu.[42] Sözleriyle köle sahibi olması arasındaki çelişkiden utanan Patrick Henry, bu konuda zayıf bir bahane sundu: "Burada onlarsız yaşamak genel anlamda bir rahatsızlık verirdi," ama aynı zamanda "bu durumu savunmam, savunamam" diye itiraf etti.[43] Aslında çiftlik sahiplerinin başka alternatifleri vardı. George Washington gibi bazıları, Henry

---

39 Bunun gibi tepeden bakan komplimanların ders kitabı onay komitelerindeki Afrika kökenli Amerikalıların veya liberal beyazların desteğini kazanmak için kullanıldığı bellidir. Veya belki de yayıncılar bu tür övgülerin beyaz öğrencilerin günümüzde Afrika kökenli Amerikalılar hakkında kötü düşünmemesini sağladığını düşünür. Ancak Devrim sonucunda beyazların ırkçılığının azaldığını göstermek, tarihi açıdan daha meşru ve günümüzdeki bağnazlığı azaltmak açısından da etkili olurdu.

40 Bruce Glasrud ve Alan Smith, *Race Relations in British North America, 1607–1783* (Chicago: Nelson-Hall, 1982), 330.

41 George Imlay'i alıntılayan: Okoye, *The American Image of Africa*, 55. Ayrıca bkz. Glasrud ve Smith, *Race Relations in British North America*, 278–330.

42 Aptheker, *Essays in the History of the American Negro*, 76.

43 Alıntılayan: Jameson, *The American Revolution Considered as a Social Movement*, 23.

veya Jefferson'a göre tutarlılığa daha çok önem verip kölelerini azat etti veya en azından bunu vasiyetnamesinde belirtti. Başka köle sahipleri, erkek kölelerini orduda savaşmaları için serbest bıraktı ve orduya katılan her bir köle için bir ikramiye aldı. Devrimden sonraki ilk yirmi yılda, Virginia'daki özgür siyahilerin sayısı on kat arttı ve 1780'de iki bin iken 1800'de yirmi bine ulaştı. Kuzey eyaletlerinin çoğu köleliği tamamıyla ortadan kaldırdı. Dolayısıyla Thomas Jefferson, köleler konusunda kendi döneminde yaşayan birçok beyazın gerisinde kalmıştır.[44]

Ancak kölelerin azat edilmesi giderek azaldı, çünkü Jefferson gibi kölelerini muhafaza eden beyaz Güneylilerin çoğu gittikçe zenginleşti. Komşuları onlara saygı duyuyordu, çünkü insanlar genelde kendilerinden zengin olanlara saygı duyarlar. Üst sınıfın ideolojisi bir ölçüye kadar bütün toplumun ideolojisi haline geldi ve Devrim uzaklaştıkça köleliğin gerekçelendirilmesinde o ideolojiye başvuruldu. Jefferson köleler sayesinde edindiği zenginliğinin büyük kısmını Monticello'daki konağına ve sonradan Virginia Üniversitesine bağışlayacağı kitaplarına harcadı; bu harcamaları kutsal mirasının bir parçası haline geldi ve tarihte iyi hatırlanması için bir neden daha teşkil etti.[45]

Ancak başka türlü düşünenler de vardır. 1829'da, yani Jefferson'ın ölümünden üç yıl sonra, Bostonlu bir siyahi olan David Walker, ırkdaşlarını uyararak, Jefferson'ı en büyük düşmanları olarak hatırlamaları gerektiğini söyledi. "Sayın Jefferson'ın bizimle ilgili söyledikleri, milyonlarca

---

[44] Devrimin kölelik üzerindeki etkisi konusunda bkz. Glasrud and Smith, *Race Relations in British North America*, 278; Richard H. Sewell, *Ballots for Freedom* (New York: Oxford University Press, 1976), 3; Dwight Dumond, *Antislavery* (New York: Norton, 1966 [1961]), 27–34; Arthur Zilversmit, *The First Emancipation* (Chicago: University of Chicago Press, 1967); ve Paul Finkelman, *An Imperfect Union* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1981). Virginia verileri konusunda bkz. Finkelman, "Jefferson and Slavery," 187.

[45] Finkelman, "Treason Against the Hopes of the World."

beyazın yüreğine yerleşmiştir ve sonsuzluğa kadar orada kalacaktır."[46] Jefferson'ın ulusuna bıraktığı miras olan Demokrat Parti'nin apaçık bir şekilde savunduğu beyazların üstünlüğü, bir yüz yıl daha Walker'ın uyarısındaki hakikate tanıklık edecekti.

Bu şekilde davrananlar sadece ders kitapları değildir: Jefferson Anıtı da bu konuyu örtbas eder. Anıtın mermer duvarlarındaki üçüncü panoda Jefferson'ın hayatının apayrı dönemlerinden sunulan karışık alıntıların amacı, Thomas Jefferson'ı neredeyse bir kölelik karşıtı olarak sunmaktır. Bu alıntılar asıl bağlamlarında ele alınınca, Jefferson'ın kölelik konusundaki çelişkilerini –bazen bu kurumu şiddetle eleştirdiğini ama sıklıkla da savunduğunu– gösterir. Belki de mermer bir anıttan hakikati söylemesini beklememek gerekir. Fakat tarih dersi kitapları da anıtlara mı benzemelidir? Öğrencileri Jefferson'a tapmaya mı teşvik etmelidir? Yoksa onu anlamaları, uğraştığı sorunlarla uğraşmaları, başarılarını takdir etmeleri ve başarısızlıklarını kabullenmeleri için öğrencilere yardımcı mı olmalıdır?

Patrick Henry'nin huzursuz sözlerinin ardında yatan Devrimin idealist kıvılcımı başlangıçta Amerika Birleşik Devletleri'ni dünya çapında bir demokrasi savunucusu haline getirdi. Ancak hiyerarşiyi ve hâkimiyeti meşrulaştıran kölelik ve bu kuruma eşlik eden fikirler devrimci idealizmimizi baltalamıştır. Ders kitaplarının çoğu ne bu fikir çatışmasından, ne de dış politikamız üzerindeki etkisinden hiç söz etmez.

Devrimden sonra birçok Amerikalı başka halklara örnek teşkil edeceğimizi düşünmüştür. Örnek olduk da... Başkalarına yardım etmek için genç ulusumuzun karşısında çıkan ilk fırsat, Haiti'nin 1790'larda Fransa'ya karşı ayaklanması

[46] David Walker'i alıntılayan: Okoye, *The American Image of Africa*, 45–46. Walker bir yandan Jefferson'ı eleştirirken, diğer yandan Bağımsızlık Bildirisinden onayladığı alıntılar sunar.

oldu. Bir başkanın köle sahibi olmasının yarıküredeki ikinci bağımsız ulusa yönelik politikasını belirlediği anlaşılmaktadır. George Washington köle sahibiydi, dolayısıyla hükümeti Haiti'deki Fransız çiftlik sahiplerine kölelerinin isyanını bastırmaları için yüz binlerce dolar borç verdi. John Adams köle sahibi değildi, dolayısıyla hükümeti Haitililere kayda değer düzeyde yardımda bulundu. Jefferson'ın başkanlığında Devrimin idealizminden genel anlamda uzaklaşıldı. Başka köle sahipleri gibi, Jefferson da Karayipler'de siyahi bir cumhuriyet yerine Napoleon bir koloni olmasını tercih ediyordu. Jefferson 1801'de ABD'nin Haiti politikasını tersine çevirdi ve Fransa'ya adayı fethetmesi için gizlice onay verdi. Amerika Birleşik Devletleri böyle yapmakla mirasına ihanet etmekle kalmadı, kendi çıkarı aleyhine de davranmış oldu, çünkü Fransa Haiti'yi geri almayı başarsaydı Napoleon Amerika İmparatorluğu hayalini sürdürmeye devam edecekti. Amerika Birleşik Devletleri batıda Fransa, kuzeyde İngiltere ve güneyde İspanya ile çevrili olacaktı.[47] Ancak Amerika Birleşik Devletleri'nde çiftlik sahipleri Haiti Devriminden korkuyordu ve burada köle isyanlarına ilham vereceklerini düşünüyorlardı (nitekim öyle oldu). Haiti dönekliğimize rağmen galip gelince, Amerika Birleşik Devletleri ülkeyi diplomatik olarak tanımadı bile, çünkü Georgialı bir senatörün dediği gibi, Haiti büyükelçisinin "başarılı bir isyanı temsil etmesinden dolayı" bizim köleleri kışkırtacağından korkulmuştu.[48] On sekiz ders kitabından dokuzu Haiti'deki direnişin Fransa'yı Louisiana üzerindeki iddialarını bize satmaya ittiğini söyler, ama hiçbiri bizim dönekliğimizden söz etmez.

---

47 Jefferson Napoleon'un "Louisiana"yı işgal etme niyetinde ciddi olduğunu anlayınca Fransa'ya olan eğilimini daha tarafsız bir konuma çevirir. Bkz. John Chester Miller, *The Wolf by the Ears* (New York: Free Press, 1977), 134–37.

48 Piero Gleijesus "The Limits of Sympathy," *Journal of Latin American Studies* 24, no. 3 (Ekim 1992): 486, 500; Roger Kennedy, *Orders from France* (New York: Alfred A. Knopf, 1989), 140–45, 152–57.

Irk temelli kölelik, Amerika'nın kıtada isyan eden bir sonraki ülkelere, yani İspanya'nın kolonilerine olan tutumunu da etkilemiştir. Haiti, bağımsızlık mücadeleleri için örnek teşkil etti ve Haiti hükümeti, Simon Bolívar'a doğrudan yardımda bulundu. Devlet adamlarımız kararsız davrandı, çünkü bir Avrupa devletinin yarıküreden kovulmasına yardımcı olmak istemenin yanı sıra bu kovulma sürecini gerçekleştiren karışık ırklardan isyancılar konusunda endişeliydiler. Bazı çiftlik sahipleri, özellikle Küba'da İspanya'nın yerini bizim hükümetimizin almasını istiyordu. Jefferson Küba'yı ilhak etmeyi önerdi. Elli yıl sonra, Franklin Pierce hükümetinin diplomatları, Amerika Birleşik Devletleri'nin Küba'yı İspanya'dan almasını veya satın almasını öngören Ostend Manifestosunu imzaladı. Haiti'nin örnek teşkil etmesi konusunda saplantılı bir korku geliştirmiş olan köle sahipleri, böylelikle Küba'nın ikinci bir Haiti'ye dönüşmesini ve Manifestonun deyimiyle "alevlerinin kıyılarımıza kadar ulaşmasını" engelleyebileceklerini ummuşlardı.[49] Kısacası kölelik, Amerika Birleşik Devletleri'ni Latin Amerika için demokratik özgürlük hayalleri kurmak yerine emperyalist planlar geliştirmeye teşvik etti.

Kölelik, dış politikamızı başka şekillerde de etkilemiştir. Köleliğin olduğu bir toplumun başlıca gereksinimi, güvenli sınırlardır. Amerika Birleşik Devletleri'ni bir polis devleti, Doğu Almanya gibi, insanların kaçmak zorunda kaldığı bir devlet gibi görmek istemeyiz, ama köleliğin geçerli olduğu eyaletler aynen öyleydi. Hatta beyazların, özgür siyahileri kaçırıp köle olarak satmasını kolaylaştıran 1850 yılına ait Kaçak Köle Yasasından sonra binlerce Afrika kökenli Amerikalı, Kuzeyli eyaletlerde bile güvende olmayacaklarını an-

[49] Gleijesus, "The Limits of Sympathy," 504; Ostend Manifesto'sunu alıntılayan: Dumond, *Antislavery*, 361. Ayrıca bkz. Robert May, *The Southern Dream of a Caribbean Empire, 1854–1861* (Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1973).

layıp Kanada, Meksika veya Haiti'ye kaçtı.[50] "Bir zenci, bir beyaza tanınması gereken hiçbir hakka sahip değildir," şeklindeki, 1857 yılına ait *Dred Scott* Kararı, siyahilerin korkmakta haklı olduğunu gösteriyordu. Köle sahipleri, İç Savaşa kadar dış politikamıza hâkim olmaya devam etti. Kızılderili bölgelerinin sınırları konusunda endişeli olduklarından, yerli uluslarla yapılan antlaşmalarda hep Kızılderililerin Afrika kökenli Amerikalıları teslim ederek kaçakları iade etmelerinin şart koşulmasını sağlamışlardır.[51]

ABD'nin 1787-1855 arasında topraklarını genişletmesi büyük çapta köle sahiplerinin etkisiyle oldu. 1812 Savaşının ardındaki en büyük baskı grubu, Kızılderililerin ve İspanyolların topraklarına göz koymuş olan ve kölelerin kaçmasını engellemek için Kızılderili toplumlarını kendi eyaletlerinden mümkün olduğu kadar uzaklaştırmak isteyen köle sahipleriydi. Her ne kadar İspanya bu savaşta herhangi bir rol oynamadıysa da, sonrasında köle sahipleri istediği için Florida'yı İspanyollardan aldık. Hatta Andrew Jackson'ın 1816'da Florida'daki bir Seminole kalesine saldırmasının sebebi, yüzlerce kaçak kölenin buraya sığınmış olmasıydı; Birinci Seminole Savaşı da bu şekilde başladı.[52]

Avrupalıların ve Afrikalıların gelişinden önce Seminole adında bir kabile veya ulus yoktu. Seminoleler, Krik Kızılderilileri, daha küçük kabilelerden geriye kalanlar, kaçak köleler ve Kızılderili toplumlarında yaşamayı tercih eden üç ırklı bir yalıtılmış topluluktu. Zaten *Seminole* kelimesi, İspanyolca kaçak köle anlamına gelen *cimarron*'dan türemiş-

---

50 Henry Sterks, *The Free Negro in Antebellum Louisiana* (Rutherford, NJ: Fairleigh Dickenson University Press, 1972), 301–4.

51 William S. Willis, "Division and Rule: Red, White, and Black in the Southeast," Leonard Dinnerstein ve Kenneth Jackson, ed., *American Vistas, 1607–1877* (New York: Oxford University Press, 1975), 61–64; ayrıca bkz. Littlefield, *Africans and Creeks*, 10–100 ve Theda Perdue, "Red and Black in the Southern Appalachians," *Southern Exposure* 12, no. 6 (Kasım 1984): 19.

52 Sloan, *Blacks in America*, 9; Littlefield, *Africans and Creeks*, 72–80.

tir (Jamaika'da da *maroons* olarak benimsenmiştir).[53] Seminolelerin Afrika kökenli Amerikalı üyelerini teslim etmeyi reddetmesi, Birinci ve İkinci Seminole Savaşları'na yol açtı (1816-18, 1835-42). Beyazların Seminolelere saldırmasının nedeni, 19. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri açısından hiçbir ekonomik değere sahip olmayan Everglades bölgesini ele geçirmek değil, kaçak kölelerin sığınabileceği bir yeri yok etmekti. İkinci Seminole Savaşı, Amerika Birleşik Devletleri'nin Kızılderililere karşı yürüttüğü en uzun ve en yüksek maliyetli savaştır.[54] *America: Past and Present* adlı üniversite ders kitabında bu savaşı neden yürüttüğümüz şöyle anlatılır ve savaş köle isyanları bağlamına yerleştirilir:

> Kölelerin silah gücüyle özgürlüklerini kazanmak için giriştikleri en uzun süreli ve başarılı çaba, 1835 ile 1842 arasında Florida'da yaşanmış, yüzlerce kaçak siyahi köle İkinci Seminole Savaşında onlara sığınma hakkı tanıyan Kızılderililerin yanında mücadele etmiştir. Seminoleler Oklahoma'ya sürülmemek için direniyordu, ama siyahiler için bu savaş bir özgürlük mücadelesiydi ve savaşın sonunda imzalanan antlaşma, çoğunun Kızılderili müttefiklerine eşlik ederek Mississippi Nehri'nin batısına geçmesine izin verdi.

Altı yeni ders kitabından beşi bu savaştan söz eder, ama sadece *Pathways to Present* savaşın nedeninin eski köleler olduğunu söylemeye yaklaşır.

---

53 William C. Sturtevant, "Creek Into Seminole," Eleanor Burke Leacock ve Nancy O. Lurie, ed., *North American Indians in Historical Perspective* (Prospect Heights, IL: Waveland, 1988 [1971]), 92–128.

54 J. Leitch Wright Jr., *The Only Land They Knew* (New York: Free Press, 1981), 277; William Loren Katz, *Teachers' Guide to American Negro History* (Chicago: Quadrangle, 1971), 34, 63. Ayrıca bkz. Scott Thybony, "Against All Odds, Black Seminole Won Their Freedom," *Smithsonian Magazine* 22, no. 5 (8/1991): 90–100; ve Littlefield, *Africans and Creeks*, 85–90.

Kölelik muhtemelen Teksas Savaşının da (1835-36) ana nedeniydi. Davy Crockett, James Bowie ve diğerlerinin Alamo'da uğruna savaştığı özgürlük, köle sahibi olma özgürlüğüydü. İngilizler Teksas Cumhuriyetini kurar kurmaz yasa gereği bütün siyahilerin buradan ayrılması emredildi.[55] Bir sonraki savaş olan Meksika Savaşı da (1846-48) yine en yakındaki özgür toprakları, köleliğin geçerli olduğu kendi eyaletlerinden uzaklaştırmak isteyen Güneyli çiftlik sahiplerinin isteğiyle gerçekleşmiştir.

İç Savaş muhtemelen köleliğin ABD dış politikasını nasıl etkilediğinin en apaçık örneklerinden birini oluşturur, çünkü 1861 ile 1865 arasında iki dış politikamız vardı: Birliğin ve Konfederasyonun politikaları. Birlik Haiti'yi tanıdı ve devrim sonrası Meksika'yla kayda değer düzeyde ideolojik uyuma sahipti. Konfederasyon ise Meksika'yı işgal etmekle tehdit ettikten sonra Louis Napoleon tarafından bir Fransız kolonisine çevrilmesini teşvik etti, çünkü o zaman Meksika özgürlük konusunda bir sancaktar ve kaçak köleler için bir sığınak olmayacaktı.[56] Konfederasyon diplomatları aynı zamanda, İç Savaşı kazandıkları takdirde Küba'yı gözlerine kestirmişlerdi.

Dolayısıyla bir ulus olarak tarihimizin ilk yetmiş yılı, kölelik dış politikamızın kendi kaderini tayin hakkından çok emperyalizme sempatiyle yaklaşmasına neden olmuştur.

---

55 Reginald Horsman, "American Indian Policy and the Origins of Manifest Destiny," Francis Prucha, ed., *The Indian in American History* (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1971), 28. Ders kitaplarının hemen hepsi köleliğin Teksas'da bir sorun teşkil ettiğini söyler, ama çoğu onu İngiliz kökenlilerin Meksikalılar tarafından ihlal edilen "hakları" arasına katar. Özgür siyahiler konusunda bkz. Moore, *Stereotypes, Distortions, and Omissions in U.S. History Textbooks*, 24. R. A. Lafferty'nin *Okla Hannali* (Garden City, NY: Doubleday, 1972, 100) adlı harika tarihi romanı da okurların ilgisini çekebilir; Lafferty şöyle der: "nasıl çarpıtılırsa çarpıtılsın (çarpıtma klasik bir yöntem olarak süre gelir) burada tek bir mesele söz konusuydu, o da kölelikti."

56 Thomas David Schoonover, *Dollars Over Dominion* (Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1978), 41, 78.

Ders kitapları, ırkçılık gibi, beyazların kötü görünmesine neden olacak fikirlerden söz etmek konusunda isteksiz olduğu sürece köleliğin dış politikamız üzerindeki etkisini gösteremeyecektir. Ders kitabı yazarları iç politika meselelerini ele aldığında da ırkçılık görünmez olmaya devam eder. Dolayısıyla her ne kadar ders kitaplarında Demokrat Parti'nin 19. yüzyılda yaşamış olan en önemli lideri Stephen A. Douglas'a çok yer ayrılırsa da ırkçılığından söz edilmez. Douglas'ın 1854'te Kongre'de Kansas-Nebraska Yasasını zorla kabul ettirdiğini unutmayalım. Illinoisli bir senatör ve başkanlık için aday olan Douglas köleliği desteklemiyordu, ama karşı da değildi. Onun amacı, Amerika Birleşik Devletleri'nin o ana kadar Kızılderili toprakları olan Kansas ve Nebraska'da bölgesel yönetimler oluşturmasıydı, çünkü bu topraklardan bir demiryolu geçirmek isteyen çıkar gruplarıyla bağlantıları bulunmaktaydı.[57] Bunun için de Güneylilerin oylarına ihtiyacı vardı. 1840'lı ve 1850'li yılların büyük kısmında Güneyli çiftlik sahipleri Anayasa Mahkemesini, başkanlığı ve Kongrede en azından bir meclisi kontrolleri altında tutuyordu. Güçlerinden cesaret alan ama beyaz nüfus içerisindeki oranlarının azalmasından endişelenen köle sahipleri sadece Douglas söz konusu yasa önerisine bu toprakların köleliğe açık olacağına dair bir madde dahil ettiği takdirde, yeni bölgeleri desteklemeyi kabul ettiler. Douglas da durumu kabul edip yasa önerisine "halk egemenliği" adını verdiği bir madde ekledi. Bu madde Kansas'ın, köleliği özgürlükten ayırmak için 1820'de çizilen Missouri'nin Uzlaşma hattının kuzeyinde kalmasına rağmen istediği takdirde köleliği seçebilmesi anlamına gelir. Aynı şey Nebraska için de söz konusuydu. Sonuçta Kansas'ta iç savaş patlak verdi.

Stephen Douglas ders kitaplarında Kristof Kolomb veya Woodrow Wilson gibi, büyük bir kahraman gibi tanıtılma-

[57] Patricia N. Limerick, *The Legacy of Conquest* (New York: Norton, 1987), 92–93.

sa da anlayışlı bir bakış açısıyla ele alınır. Douglas 1858'de yeniden başkan seçilmek için aday olurken karşısında Abraham Lincoln vardı; bu mücadele, sonraki otuz yılda bu iki ana partiye hâkim olacak ideolojilerin habercisiydi.[58] Ders kitapları da bundan dolayı bu fikir çatışmasına olağanüstü miktarda –ortalama yedi paragraf ve iki resim– yer verir.[59] İlk incelediğim ders kitaplarının yazarları bu alanı sanki *GQ* için yazıyormuş gibi kullanırlar. *American History*'nin bu tartışmaya ayırdığı on altı paragraftan ikisi aşağıdadır:

> Silindir şapkasını takmadığı zaman bile 1,98 [yazar 5 cm eklemiştir] boyundaki Lincoln Küçük Dev'e* göre çok daha uzun boyluydu. Lincoln daima resmi, siyah bir takım elbise giyerdi, elbisesi genelde buruşuktu ve uzun kollarıyla bacaklarına kısa gelirdi. Douglas ise gösterişli diyebileceğimiz bir şekilde giyinirdi. Fırfırlı gömlekler, işlemeli yelekler giyer, geniş bir fötr şapka takardı. Makinalı tüfek gibi konuşma tarzı, Lincoln'ün ağır ve dikkatli tarzının tam tersiydi... Lincoln'ün sesi tiz, Douglas'ınki derindi. Her ikisinin de sokakların ve kalabalıkların gürültüsüne rağmen kendilerini duyuracak güçlü ciğerlere ihtiyacı vardı, çünkü hoparlör sistemleri yoktu.

Böylece Douglas'ın gösterişli bir şekilde giyindiğini ve güçlü bir konuşma tarzının olduğunu öğreniyoruz. Peki ama düşünceleri neydi, konuşmalarında neler söylerdi? İlk in-

---

58 Bu tartışmalar Amerikan kamuoyunda kelime kelime yazılan, dolayısıyla daha doğru bir şekilde ele alınan ilk olaylardı.

59 İşin tuhafı, iki danışma ders kitabı tartışmaları örtbas eder. *The American Adventure* soruların yer aldığı tek bir bölüm sunar, *Discovering American History* da tek bir anlatım paragrafı içerir (ama Lincoln'ün "Bölünmüş bir Ev" konuşmasından bir alıntı sunar). Danışma kitapları olayları konu alırken doğaları itibarıyla olaylardan değil de, kelimelerden oluşan birincil kaynakları kapsamlarına almakta zorluk çeker. Ancak burada söz konusu olanın bir olay değil de kelimeler olmasına rağmen ders kitapları onları görmezden gelir!

* Stephen A. Douglas'ın (1813-1861) takma adı.

celediğim on iki ders kitabının hepsi de Douglas'ın konuşmalarının sadece üç cümlesinden parçalar sunar. İşte size sundukları o sözlerin tamamı: "Babalarımızın zamanında olduğu gibi, sonsuza kadar köleliğin serbest olduğu ve olmadığı eyaletler şeklinde bölünmüş olmak," "zencilerin kardeşleri olduğunu sanıyor" ve "bir gün veya bir saat." On iki kitapta yirmi dört kelime! Dokuz kitap ise, bir yandan "Küçük Dev"i "güçlü konuşma tarzı" veya "muhteşem belagati"nden dolayı yüceltirken, diğer yandan tek bir kelimesine yer vermez.

Altı yeni ders kitabının ikisi, en azından Douglas'ın bir cümlesinden daha uzun bir parça sunar: "Kölelik, yerel kolluk kuvvetlerinin düzenlemeleriyle desteklenmediği sürece hiçbir yerde bir gün veya bir saat bile var olamaz." Bu, Douglas'ın Freeport doktriniydi. *Holt American Nation*'da daha uzun bir alıntı yer alır. *Pathways to the Present* tek kelime alıntı sunmaz, onun yerine özetini verir: "Douglas, kölelik dahil olmak üzere, çeşitli meselelerde halk egemenliğini destekliyordu." Dolayısıyla son zamanlarda yayınlanmış dört kitap, tartışmanın kölelikle ilgili olduğunu kabul eder. Ancak bundan fazlasını yapmaları gerekir. Douglas'ın savunduğu düşünce bu kadar muğlak değildi. Tartışmanın büyük kısmı ırk meselesini ve Afrika kökenli Amerikalıların toplumumuzda nasıl bir konuma sahip olacağı konusunu temel alıyordu. Paul Angle'ın bu tartışmanın yüzüncü yıldönümü dolayısıyla yazdığı kitaba *Created Equal?* [*Eşit mi Yaratıldık?*] başlığını vermesi bundandır.[60] Douglas o yaz boyunca yaptığı gibi, 9 Temmuz 1858'de de, Chicago'da düşüncelerini açıkça ifade etmişti:

> Bence bu hükümet beyazları temel alıyor. Beyazlar tarafından, beyazların iyiliği için ve beyazlar tarafından idare edilmek üzere kuruldu...

[60] Paul M. Angle, *Created Equal? The Complete Lincoln-Douglas Debates of 1858* (Chicago: University of Chicago Press, 1958). Ayrıca bkz. Gustave Koerner, *Memoirs*, 2:58–60, alıntılayan: Angle, *The American Reader* (New York: Rand McNally, 1958), 297.

> Zencilerin veya Kızılderililerin beyazlarla eşit olmasını sağlayacak adımların atılmasına karşıyım. Hükümetin idaresinde temsil edilmelerine karşıyım. Zencilere, Kızılderililere ve bütün bağımlı ırklara beyaz ırkın güvenliği ve refahıyla uyumlu her türlü hakkı, ayrıcalığı ve muafiyeti tanımak isterim; ancak siyasi olsun, sosyal olsun veya başka herhangi bir açıdan olsun, asla eşitlik olmamalı.
>
> Dostlarım, gördüğünüz gibi, meseleler apaçık şekilde belirtilmiştir.[61]

Ancak ders kitabı okurları meselelerin apaçık şekilde belirtildiğini *göremez,* çünkü en yeni ders kitapları bile Douglas'ın ırkçılığından hiçbir şekilde söz etmez. On sekiz kitaptan sadece biri, yani *American History*, Douglas'tan ırk meselesi konusunda bir alıntı sunar: "Küçük Dev 'Lincoln, zencilerle kardeş olduğunu sanıyor' dedi, küçümseyici bir edayla." On sekiz kitaptan sadece birinde –artık yayınlanmayan bir kitapta– yer alan bu beş kelime, Douglas'ın ırk meselesindeki düşüncelerinin hakkını vermez.

Peki ama neden ders kitapları Douglas'ı sansürler? Giyimine birkaç paragraf ayırdıklarına göre yer yokluğundan olamaz. Aslında ders kitabı yazarları genelde pek kimseden alıntı sunmaz. Ancak burada asıl söz konusu olan, kahraman yaratma sürecinin işliyor olmasıdır. Douglas'ın ırk meselesine dair söyledikleri onun hakkında kötü düşünmemize neden olabilir, dolayısıyla bu sözleri görmezden gelmemiz daha iyi olur.

Douglas'la kıyaslanınca Lincoln idealist bir eşitlik yanlısıydı ama Güney Illinois'de Douglas'la tartışırken o da beyazların üstünlüğünü savunmuştu. Charleston'daki tartışmada şöyle dedi: "Ben beyaz ırkla siyahi ırk arasında sosyal ve siyasi eşitlik sağlamaktan yana değilim ve hiçbir zaman

---

[61] Angle, *Created Equal?* 22–23.

olmadım [alkış] – dolayısıyla Zencilerin seçmen veya mahkemede jüri üyesi olmasından da yana değilim." Ders kitabı yazarlarının çoğu Lincoln'ün ırkçılığını görmemizi engeller. Ancak böyle yapmakla öğrencilerin ırkçılığın Amerika'nın hayatında nasıl bir güç olduğunu takdir etme becerisini de zayıflatmış olur. Çünkü Lincoln bile ırkçı idiyse, o zaman herkesin içinde ırkçılık olabilir. Fakat eğer Lincoln ırkçılığını aşmayı başardıysa, ki başardı, o zaman biz de aşabiliriz.

İç Savaş sırasında Kuzeyli Demokratlar, Cumhuriyetçilerin isyanı teşvik ettiklerine dair suçlamasına, "beyazların partisi" olduklarını söyleyerek karşılık verdiler. Hükümetin Columbia bölgesinde [Washington D.C.] kölelere özgürlüklerini kazandırmasına ve Haiti'yi diplomatik olarak tanımasına itiraz ettiler. Cumhuriyetçilerin "'aklında zencilerden başka bir şey' olmadığını" iddia ettiler. ABD ordusu Afrika kökenli Amerikalıları askere kabul edince öfkelendiler. Irk meselesini de kampanyalarının en önemli unsurlarından biri haline getirdiler.

Televizyonun olmadığı o günlerde, partiler seçim kampanyaları düzenlerdi. Örneğin seçimden önceki son cumartesi Demokrat senatörler bütün büyük şehirlerde halka seslenirken, yerel yöneticiler de daha küçük kentlerde konuşmalar yapardı. Bu kampanyaların hepsinde müzik olurdu. Doğudan batıya tüm parti destekçileri aynı şarkıyı söyleyebilsin diye yüz binlerce şarkı kitabı basılırdı. 1864'te çok popüler olan parça, "Yankee Doodle Dandy"nin melodisiyle söylendi:

YENİ ULUSAL MARŞ
"ZENCİ DOODLE DANDY"

Yankee Doodle artık yok,
İsmi de unvanı da battı,
Yerini Zenci Doodle aldı,
Toplumla bütünleşmeyi seviyor.
KORO: *Zenci Doodle çok moda,*

Kapkara bacaklar ve ağız dalaşı,
Zenci Doodle Dandy'nin önünde
"Sadık" *insanlar eğilmeli.*
Beyazlar *değersiz sayılır*
O zengin kokudan *yoksunlar,*
Katran gibi kapkara olmak isteriz,
Bize "Yaşlı Dahomey"*yi veriniz.*
KORO: *Zenci Doodle çok moda, vs.*
Şişkin dudaklar ölesiye tatlıdır,
Kıvırcık kafalar harikadır;
Hele topuklardan çekilince,
Ayaklar da müthiş olur.
KORO: *Zenci Doodle çok moda, vs.*

Ben bu şarkı sözlerini yüzlerce üniversite öğrencisiyle ve düzinelerce lise tarih öğretmeniyle paylaştım. Herkesin bu sözleri ciddiye almasını sağlamak için genelde bunu bir şarkı şeklinde söyletmeye çalışırım. Tamamıyla beyazlardan oluşan gruplar genelde bunu yapmayı reddeder, çünkü okuduklarından dehşete kapılırlar. Lise tarih kitaplarında okuduklarından, ülkenin siyasetinin böyle olabileceği hiç akıllarına gelmemiştir.

Kısmen birçok parti üyesinin ve liderinin savaş düşüncesini benimsememesi sonucunda, Amerika Birleşik Devletleri savaşı kazanınca Demokratlar azınlık partisi olarak ortaya çıktı. Yeniden Yapılanma, Cumhuriyetçilerin hâkimiyetinde gerçekleşti. Kölelik meselesinde olduğu üzere, ders kitaplarının Yeniden Yapılanma'yı ele alışlarında da sivil haklar hareketinden beri bir düzelme yaşanmıştır. Daha Yeniden Yapılanma sona ermeden yazılmaya başlanan ilk anlatımlarda, Cumhuriyetçi eyalet hükümetlerinin adil bir idare sağlamaya çalıştıkları ama eski Konfederasyonun ırkçı üyelerinin şiddetli direnişi gibi devasa sorunlarla karşı karşıya kaldıkları anlatılır. Ancak 1890 ile 1960'lı yıllar arasında yazılmış ders kitaplarında, savaş sonrasında Cumhuriyetçi

yönetimin ne kadar baskıcı olduğu anlatılır, bunu da Yeniden Yapılanma'nın Konfederasyon kaynaklı miti olarak tanımlayabiliriz. Yeniden Yapılanma'yla ilgili hakikati yıllar boyu muhafaza edenler siyahi aileler oldu. 1930'larda bazı yazarlar tarafından hikâyeleri kaydedilen yaşlı köleler, siyahilerin Yeniden Yapılanma sürecinde oynadıkları rollerden gurur duyuyordu. Bazıları altmış yıl önce kamu görevlerine atanmış Afrika kökenli Amerikalıların adlarını hatırlıyordu. Seksen sekiz yaşındaki bir eski köle şöyle demişti: "Herkes kitapların gerçeği söylediğini sanıyor, biliyorum, ama hiç de öyle değil."[62] Ancak Yeniden Yapılanma'yı yaşamış olanların sayısı giderek azaldıkça siyahi toplumda bile ders kitaplarının sunduğu görüşler hâkim hale geldi.

Yeniden Yapılanma'nın Konfederasyon kaynaklı mitiyle ilk karşılaşmam, 1970 yılının Ocak ayında, Mississippi'de bulunan ve öğrencileri büyük ölçüde siyahi olan Tougaloo Üniversitesinin birinci sınıfında okuyan on yedi öğrenciyle yaşadığım bir konuşma sırasında olmuştur. Yeniden Yapılanma dönemi konusunda derse başlamak üzereydim ve öğrencilerin ne bilip ne bilmediğini öğrenmek istiyordum. "Yeniden Yapılanma neydi? O dönemi düşününce aklınıza neler geliyor?" diye sordum. Sınıf şu konuda hemfikirdi: Yeniden Yapılanma, Afrika kökenli Amerikalıların, Mississippi dahil, Güney eyaletlerinin yönetimini devraldıkları dönemdir. Ancak kölelikten daha yeni kurtuldukları için işleri berbat ettiler, yolsuzluğa bulaştılar ve beyazlar eyaletlerin yönetimini geri almak zorunda kaldı.

Şaşakalmıştım. Söylediklerinde o kadar çok yanılgı vardı ki, nereden başlayacağımı bilemedim. Afrika kökenli Amerikalılar hiçbir zaman Güney eyaletlerinin yönetimini devralmamıştır. Bütün valiler beyazdı ve Yeniden Yapılanma döneminin tamamı boyunca neredeyse bütün yasama organları

[62] Alıntılayan: Paul D. Escott, *Slavery Remembered* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1979), 153.

beyaz çoğunluğa sahipti. Afrika kökenli Amerikalılar "işleri berbat etmedi;" aslına bakarsanız, Mississippi'nin yönetimi sonraki dönemlere göre Yeniden Yapılanma döneminde yolsuzluğa daha az bulaşmıştı. "Beyazlar" eyalet yönetimini geri almadılar; *bazı* Demokrat beyazlar kontrolü iki ırklı Cumhuriyetçi koalisyonlardan geri almak için güce ve hileye başvurdular.

Genç Afrika kökenli Amerikalıların geçmişleri konusunda bu kadar incitici bir hikâyeye inanması bana trajik geldi. Bu hikâyeden dolayı kendi becerilerinden şüphe duyabilirlerdi, çünkü ırkları Amerikan tarihinde tek bir defa başrol oynamış ve "işleri berbat etmişti." Ayrıca bu hikâye kontrolün daima beyazlarda olmasının da normal olduğunu düşünmelerine yol açabilirdi. Fakat öğrencilerim sadece ders kitaplarının onlara öğrettiklerini öğrenmişti. 1970'lerden önce lisede okumuş hemen hemen bütün Amerikalılar gibi, Amerikan tarihi dersinde Yeniden Yapılanma'nın Konfederasyon kaynaklı mitine rastlamışlardı. Ben de bu miti üniversitede okuduğum ders kitaplarından öğrenmiştim. John F. Kennedy ile kitabı yazmasına yardımcı olan yazar bu hikâyeyi Pulitzer ödüllü *Profiles in Courage*'da [*Cesaret ve Fazilet Mücadelesi*] sundukları L. Q. C. Lamar'ın portresinde anlatmıştı.

1960'larla karşılaştırınca günümüzün ders kitaplarının Yeniden Yapılanma dönemini ele alışlarında büyük bir düzelme yaşanmıştır. Benim incelediğim on sekiz kitabın dördü dışında hepsi Yeniden Yapılanma'yı *Rüzgâr Gibi Geçti*'den çok farklı bir şekilde tasvir eder.[63] Artık tarih

[63] Buradaki istisnalar şunlardır: *The American Pageant*, *The American Way*, and *Discovering American History*. *American Pageant*, David Kennedy'nin, Thomas Bailey'nin 1956 yılına ait olan orijinal metni üzerinde oynayarak elde ettiği bir kitaptır. Bailey'nin Margaret Mitchell'i benimsediği yerlerde – "Eski Güney'in savaş öncesi dönemi, ay ışığı ve manolya ağaçları günleri rüzgâr gibi geçip gitmişti – Kennedy bu cümleden sonra "zaten büyük çapta hayaliydi" şeklinde bir cümle ekler. Ancak bu yeni malzemeye rağmen bu kitap hâlâ "Şiddet Yoluyla Yeniden Yapılanma Süreci"nin eskimiş ve ırkçı bir yorumu-

kitapları, Federal birliklerin Güney eyaletlerinde yaşayan halkı on yıldan uzun bir süre boyunca kontrol altında tuttuğunu iddia etmez. Artık üç eyalet dışında Güney eyaletlerinde askeri yönetimin 1868'de sona erdiğini söylerler. Artık Afrika kökenli Amerikalıların oy vermesine izin vermenin bir yağmalama ve yolsuzluk krizine neden olduğunu söylemezler. *Triumph of the American Nation*'ın 1961 baskısında Güney'deki Cumhuriyetçi yönetim eleştirilir: "*Carpetbag* [Kuzey'den gelen fırsatçılar] yönetimlerin çoğu yetersizdi, savurgandı ve yolsuzluğa bulaşmıştı." Öte yandan aynı kitabın 1986 baskısında şöyle denir: "Güney eyaletlerinde Yeniden Yapılanma sürecinde yasama organları uzun zamandan beri gereksinim duyulan kamusal iyileştirmelere başladılar... kamu eğitimini güçlendirdiler... vergi yükünü daha eşit bir şekilde dağıttılar... [ve] yerel yönetim ile yargı sisteminde gecikmiş reformları uygulamaya koydular." Daha yeni ders kitapları arasında sadece Boorstin ile Kelley, Kongrenin Yeniden Yapılanma sürecinden "Güney eyaletlerini fethedilmiş eyaletlere dönüştüren bir intikam eylemi" olarak söz eder.

---

nu sunmaya devam eder, "etkili yasama sürecini" vurgular ve Cumhuriyetçi politikaların birçok Güneyli beyaz arasında kabul görmüş olmasını önemsemez. *The American Way* "Radikal" Cumhuriyetçileri "siyahileri özgür kılan partiye oy vermeyi sağlamaları için Kuzeylileri Güney'e gönderen" fırsatçılar olarak tasvir eder (Siyahilerin tabii ki böyle bir hatırlatmaya ihtiyacı yoktu; çoğu 1950'lere kadar Cumhuriyetçilere oy vermeye devam eder!). *The American Way* ayrıca "Radikallerin siyahilere beyazlarla aynı hakları tanımanın yeterli olmadığına inandığını", dolayısıyla On Dördüncü Anayasa Değişikliğini geçirmeyi başardıklarını" iddia eder ama bu anayasa değişikliğiyle siyahilere beyazlarla aynı haklar tanınmış olunur! *American Way* genelde amatör bir yaklaşım sunar. Bir danışma kitabı olan *Discovering American History* konuya daha da az yer verir ve Kongrenin Yeniden Yapılanma sürecine sadece iki sayfa ayırır, üstelik bu sayfaların büyük kısmında On Dördüncü ve On Beşinci Anayasa Değişikliğinin tam metni sunulur. *Discovering American History*, *carpetbagger* ve *scalawag* terimlerinden kaçınan tek metindir ama Yeniden Yapılanma sürecini de neredeyse tamamıyla görmezden gelir.

Kölelik meselesinde olduğu gibi, çoğu ders kitabının Yeniden Yapılanma'ya yeni bakışı çok gecikmiştir, ama muazzam bir fark sunar ve anlatımları hem o dönemin asıl kaynaklarına yaklaşmıştır hem de beyazların üstünlüğü düşüncesinin o kadar hâkimiyetinde değildir. *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar* ilk olarak 1995'te yayınlandığından beri bu tür iyileştirmeler devam etmiştir. 1980'li ve 1990'lı yıllarda yayınlanan ders kitapları, farkında olmayarak beyazların üstünlüğü düşüncesini yansıtmıştır. Bu kitapların retoriğine göre "sorun," beyazlar değil, Afrika kökenli Amerikalılardır ve Yeniden Yapılanma sürecinin asıl meselesinin Afrika kökenli Amerikalıların ekonomik ve siyasi açıdan sisteme nasıl entegre edileceği olduğu varsayılır. *The American Way*'e göre, "Kölelik sona ermişti, ama Güney mahvolmuştu ve siyahilerin çalışan topluma dahil edilmesi gerekliydi." Fakat siyahiler elbette zaten çalışıyordu. Acaba yazar siyahilerin köleyken ne yaptığını sanıyor olabilir?[64] Benzer bir şekilde *Triumph of the American Nation*'a göre, Yeniden Yapılanma süreci, "siyahi Amerikalıların ülkenin ana akım hayat tarzına dahil edilmesi meselesinin çözülmesi demekti." *Triumph*, siyahilerin tembel ve çaresiz olduğuna dair efsaneye bir örnek teşkil eder: "Beyaz çiftlik sahipleri Güney Carolina açıklarındaki adalarda bulunan çiftliklerini terk edince siyahiler çaresiz ve sefil hale geldi." Aslında siyahiler Birlik ordularına yazıldılar, çiftlikleri kendileri işlettiler ve diğer köleleri serbest bırakmak için iç kesimlerdeki çiftliklere saldırdılar.

---

[64] Belki de Bauer, kölelik ve beyazların denetimi sona erer ermez Afrika kökenli Amerikalıların tembellik yaptığını anlatan Margaret Mitchell'in etkisinde kalmıştır. Ancak serbest kalmış köleler tarafından yazılmış kitaplar ve anılar bu tasviri desteklemez. Bkz. Escott, *Slavery Remembered*, Yeniden Yapılanma döneminin nasıl hatırlandığı konusunda değerli bilgiler sunar. Yerel bölgelerin ve eyalet çapında analizler konusunda bkz. Roberta Sue Alexander, *North Carolina Faces the Freedmen* (Durham: Duke University Press, 1985).

1866 ayaklanmasında silahlı beyazları Tennessee'nin Memphis şehrinde siyahilerin yaşadığı bir mahalleye saldırırken gösteren bu resim, Yeniden Yapılanma döneminde beyazlarla siyahiler arasında gerçekleşen şiddete bir örnek teşkil eder. Bu ayaklanmada kırk Afrika kökenli Amerikalı ölmüştür ve beyazlar şehirdeki bütün siyahi okul ve kiliseleri yakıp yıkmıştır.

Günümüz ders kitaplarında Afrika kökenli Amerikalıların konumlarını yükseltmek için uğraştıkları anlatılır. Ancak yazarlar Yeniden Yapılanma döneminin başlıca sorunu olan beyazların uyguladığı şiddeti hafife almaya devam eder. Bu dönemle ilgili dehşet verici sayılar söz konusudur. İç Savaşın galipleri, tek bir Konfederasyon idarecisini, yani Andersonville Hapisanesinin kötü bir şöhrete sahip olan Henry Wirz adındaki müdürünü infaz ederken, yenilenler yüzlerce idareciyi ve bazıları beyaz, bazıları siyahi, birçok Birlik yanlısını infaz etmiştir.[65] Sırf Mississippi'nin Hinds ilçesinde beyazlar Konfederasyonun Yeniden Yapılanma sürecinde, yani eski Konfederasyon üyelerinin Güney eyaletlerinin çoğunu yönettiği 1865-1867 arasında, çoğu asker olmak üzere, günde orta-

[65] George C. Rable, *But There Was No Peace* (Athens: University of Georgia Press, 1984), 1.

Her ne kadar ders kitaplarının anlatımında düzelmeler olduysa da bazı resimlerde olmamıştır. On sekiz ders kitabından yedisinde yer alan bu karikatürde yoğun olarak Demokratlara oy veren Güney, narin, beyaz bir kadın olarak tasvir edilmiştir. Kadın Grant'ın ve bir *carpetbag*'in [halı çanta] içine doldurulmuş ve mavi üniformalı işgal askerleri tarafından desteklenmiş silahların altında iki büklüm olmuştur. Yeni ders kitaplarından ikisi öğrencilerden bu karikatürü yorumlamasını ister. *Pageant*'ın yeni baskısı, gerçekte olmuş gibi, Grant yönetiminin "*carpetbag*"lerinden ve "süngüleri"nden söz eder. Diğer dört ders kitabı bu karikatürü Yeniden Yapılanma'ya örnek olarak sunar. *Triumph of the American Nation*'da resmin altında "Güney'in ağır yükü" yazar.

lama bir Afrika kökenli Amerikalı öldürmüştür. 1868 yılının yaz ve sonbahar aylarında Louisiana'da beyaz Demokratlar, çoğu Afrika kökenli Amerikalı ve beyaz Cumhuriyetçi olmak

üzere, 1081 kişi öldürmüştür.[66] Kuzey Carolina'nın bir yargı bölgesinde Cumhuriyetçi bir yargıç 700 adam dövme ve 12 cinayet olduğunu belirtmiştir.[67] Üstelik şiddet, beyazların siyahilerin ilerlemesine gösterdiği geniş kapsamlı direnişin sadece en görünür unsuruydu.

Eğitime saldırmak, beyazların üstünlüğünü savunanların planlarının önemli bir unsurunu oluşturuyordu. Azat Edilmiş Köleler Dairesinin başı General O. O. Howard'a göre, "Siyahilerin eğitim almasına karşıtlık, azat edilmiş kölelerin eğitim alabileceği sınıf veya okullara izin vermeme şeklinde kendini gösteriyordu. 1865, 1866 ve 1867'de alt sınıflardan çeteler Güney'in dört bir yanında aralıklarla okulları ve okul olarak kullanılan kiliseleri yakmış, öğretmenleri kırbaçlamış veya kovmuş, hatta bazı durumlarda onları öldürmüştür."[68]

Neredeyse bütün ders kitapları, Yeniden Yapılanma döneminde beyazların uyguladığı şiddet konusunda en az bir paragraf içerir. Çoğu bu şiddetin, Amerika Birleşik Devletleri'nin sivil hak yasalarını uygulamadaki başarısızlığıyla birleşince Güney'de Cumhuriyetçi eyalet yönetimlerinin, dolayısıyla da Yeniden Yapılanma'nın sona ermesinde önemli bir rol oynadığını anlatır. Ancak çoğu ders kitabı Yeniden Yapılanma'yı ele alırken genelde bu sürecin ana fikrini anlamaz; Yeniden Yapılanma sürecinin sorunu Afrika kökenli Amerikalıları değil, Konfederasyon eyaletlerini yeni düzene entegre etmekti. Federal hükümet, ırkçı beyazlar sorunuyla ilgilenmeyi bıraktığı anda Yeniden Yapılanma dönemi sona erdi. Ders kitapla-

---

66 Morgan Kousser, "The Voting Rights Act and the Two Reconstructions" (Washington, D.C.: Brookings Institution, 19 Ekim 1990); DuBois, *Black Reconstruction*, 681.

67 Eric Foner, *Reconstruction* (New York: Harper & Row, 1988) kitabının eleştirisine C. Vann Woodward, "Unfinished Business"ta (*New York Review of Books*, 5/12/1988) yer verilmiş ve Albion W. Tourgée tarafından bir araya getirilmiş istatistiklere atıfta bulunulmuştur. Ayrıca bkz. Alexander, *North Carolina Faces the Freedmen*.

68 General O. O. Howard'ı alıntılayan: Robert Moore, *Reconstruction: The Promise and Betrayal of Democracy* (New York: CIBC, 1983), 17.

rı beyazlar konusunda gerçekten olumsuz şeyler söylemekte zorlanmaya devam ettiğinden, Yeniden Yapılanma'nın neden başarısızlığa uğradığını ele alışları da açık olmaktan uzaktır.

1990'ların ortalarında, Amerikan tarih dersi kitapları Yeniden Yapılanma'nın son bulmasını hâlâ Afrika kökenli Amerikalıların başarısızlığı olarak göstermeye devam ediyordu. *Triumph*'ın 1990 baskısı durumu şöyle açıklıyordu: "Kuzeyliler Güneyli siyahilerin sorunlarından bıkmaya başladılar ve yurttaşlar olarak yeni rollerini öğrenmelerine yardımcı olmak konusunda daha az istekli davrandılar." *The American Adventure* da benzer bir anlatım sunar: "Milyonlarca eski köle on yıl içerisinde okuryazar seçmenlere veya başarılı politikacılara, çiftçilere veya işadamlarına dönüştürülemezdi." Aslında siyahi seçmenler, çoğu beyaz seçmenden çok daha zekice oy vermişti. Yeniden Yapılanma döneminde Cumhuriyetçi Parti'ye oy vermek kendi lehlerineydi, çoğu Afrika kökenli Amerikalı da böyle yapmıştı, ama bazıları desteklerini kazanmak için samimi bir şekilde çaba sarf eden beyaz Demokratlara oy vermeye hazırdı. Bu arada giderek daha çok sayıda beyaz Güneyli de sırf beyazların üstünlüğüne inandıkları için beyaz Demokratlara oy verdi.

Ben de Afrika kökenli Amerikalıların, Yeniden Yapılanma sürecinin ana sorununu oluşturduğunu "öğrendiğim" için, Gunnar Myrdal'in yazdığı *An American Dilemma*'yı [*Bir Amerikan İkilemi*] okuyunca zihin açıcı bir deneyim yaşadım. Myrdal 1944'te yazdığı kitabının başında, araştırmalarını yürütürken bakış açısında nasıl bir değişim yaşamak zorunda kaldığını anlatır.

> Bu kitabın yazarı araştırmasına başladığında, araştırma konusunun Zenciler olduğu konusunda önyargılı bir düşüncesi vardı... Ancak Zenci sorunu konusunda araştırmalarını ilerlettikçe, Zencilerin özelliklerinin herhangi bir şeyi bilimsel olarak açıklamaya katkıda

bulunmayacağı giderek belli olmaya başladı... Zenci problemi daha çok... beyazların problemidir.[69]

Bu kesinlikle siyahi olmayan birçok insanın erişmesi gereken bir anlayıştır. Ancak kültürümüze ters düşer. Üniversitedeki bir öğrencimin bana dediği gibi, "Lisede Yeniden Yapılanma süreciyle ilgili öğrendiklerimizi –o kadar kötü olmadığını, okul sistemlerinin oluşturulduğunu falan– görseniz şaşarsınız. Sonra *Rüzgâr Gibi Geçti*'yi gördüm de Yeniden Yapılanma dönemiyle ilgili gerçekleri keşfettim!" Sorun olarak tanımlanan şey bazen retorik çerçeveyi ve istenilen çözümü belirler. Myrdal'ın keşfettiği, beyazlara odaklanma gereksinimi, Yeniden Yapılanma sürecini anlamak açısından temel önem taşır. Ders kitapları, Yeniden Yapılanma'nın *Rüzgâr Gibi Geçti*'de etkili bir şekilde tasvir edilen Konfederasyon kaynaklı mitine karşı eşit güçte bir analiz geliştirmeyi henüz başaramamıştır.

Beyazların ırkçılığına odaklanmak, Rayford Logan'ın "Amerika'da ırklar arası ilişkilerin en düşük noktası" adını verdiği dönemi –Afrika kökenli Amerikalıların ikinci sınıf yurttaş sayıldığı 1890-1940 arası yılları– anlamak açısından daha da büyük önem taşır.[70] Bu dönemde Kuzeyli ve Güneyli beyazlar, siyahilerin sivil ve ekonomik haklarını sınırlamak için el ele vermiştir. Ne yazık ki, Amerikalıların büyük çoğunluğu bu dönemden böyle söz edildiğini bilmez ve benim incelediğim ders kitaplarının hiçbiri de bu dönemden böyle söz etmemiştir. Onun yerine bu dönemi, çoğu yanlış ve anlamsız olan, Neşeli 90'lar veya Çılgın 20'ler gibi çeşitli bölümlere ayırırlar. Örneğin Neşeli 90'larda Amerika Birleşik Devletleri ikinci en kötü buhran dönemini, Pullman ve Homestead grevlerini ve başka önemli toplu iş uyuşmazlıkla-

---

69 Gunnar Myrdal, *An American Dilemma* (New York: McGraw-Hill, 1964 [1944]), lxxv–lxxvi.

70 Rayford W. Logan, *The Betrayal of the Negro* (New York: Macmillan, 1970 [1954]). Ayrıca bkz. Foner, *Reconstruction*, 604.

rını yaşamıştır. Bu durumda "Neşeli 90'lar" terimi şu soruyu sormamıza neden olur: "Kimin için Neşeli?"

Her ne kadar ders kitaplarının hiçbiri ırklar arası ilişkilerde "en düşük nokta" terimini kullanmazsa da, çoğu bu nokta konusunda bazı ağaç dallarına yer verir, ama ormanı görmezden gelir. Bu konudaki en başarılı anlatımın sunulduğu *American History*'de bu dönem, "Uzun Gecenin Başlangıcı" başlıklı bir bölümde özetlenir: "1877'deki uzlaşmadan sonra Kuzeyli beyaz yurttaşlar Güneyli siyah yurttaşlara sırtlarını döndü. Güney eyaletleri zaman içinde siyahilere adil davranma taahhütlerini yerine getirmemeye başladı. Adım adım onları oy verme hakkından mahrum bırakıp ikinci sınıf yurttaş konumuna düşürdüler." *American History* ayrıca Güney eyaletlerinin beyazların üstünlüğü iddialarını sürdürebilmek için başvurdukları teknikleri sıralar: Oy verme hakkının sınırlanması, kamuya açık yerlerde ırk ayrımı ve linç olayları.

Öte yandan *Triumph of the American Nation* bu dönemi şu yavan kelimelerle özetler: "Yeniden Yapılanma, Kuzey ve Güney'de birçok kişinin iki tarafı uzlaştırmak için uğraşmaya devam etmesine rağmen pek çok önemli sorunun çözülmediği, hatta bir o kadar önemli, yeni sorunların ortaya çıktığı bir dönemdir." Bu cümleler o kadar muğlak ki, neredeyse içerikten yoksunlar. Frances FitzGerald, Amerikan tarihinde "sorun" yaklaşımını eleştirmek için bu bölümün daha önceki bir versiyonundan yararlanmıştır: "Her yerde bu 'sorunlar' ortaya çıkıyor. Bu metinlerde tarih bir 'sorun' yığınından başka bir şey değil."[71] *Triumph*'ta, yazarlar beş yüz sayfa sonra sivil haklar hareketine ulaştığında, ırklar arası ilişkiler yine bir "sorun" olarak karşımıza çıkar. Yazarlar, Amerika Birleşik Devletleri'nin 1877'de siyahilerin sivil haklarını garantilemedeki başarısızlığı ile bir yüzyıl sonra sivil haklar hareketine duyulan gereksinim arasında herhangi bir bağ-

[71] FitzGerald, *America Revised*, 157.

lantı kurmaz. Hiçbir şey, hiçbir zaman başka hiçbir şeye yol açmaz. Her şey kendiliğinden oluverir.

Aslında Yeniden Yapılanma sürecinin "en düşük nokta" döneminde, Güneyli ırkçı beyazların –ve bir anlamda ulusun tamamının– ruhu adına mücadele edilmişti. Bu durum, İkinci Dünya Savaşından sonra Almanya'nın yeniden yapılandırılması süreciyle ve Alman halkının ruhu adına yürütülen ve Nazizmin kaybettiği (öyle olduğunu umalım) mücadeleyle benzerlik taşır. Ancak *American History*'ye göre Amerika Birleşik Devletleri'ndeki savaşı ırkçılık kazanmıştır. 1890 ile 1907 arasında bütün Güney eyaletleri ve sınır eyaletleri Afrika kökenli Amerikalı seçmenlerinin çok büyük çoğunluğunu "yasal olarak" oy verme hakkından mahrum etti. Linç olayları tüm zamanların en yüksek noktasına ulaştı. 1896'da Anayasa Mahkemesi *Plessy'ye karşı Ferguson* davasında ırk ayrımını onayladı.

Ne yazık ki, ders kitaplarının çoğu ırk ayrımını yanlış anlar. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin ırk ayrımının ortadan kaldırılmaya başlanmasını sağlayan 1954 tarihli kararını da yanlış yorumlar. *American Journey*'e göre, "Sorun, imkânların ayrı ama eşit olmamasıydı." *The Americans* da benzer bir görüş sunar: "Beyazlara ayrılan imkânlar istisnasız olarak beyaz olmayanlara ayrılanlardan üstün düzeydeydi." "Ayrı"nın genelde "eşit" anlamına gelmediği doğruysa da, meselenin özü o değildi. Anayasa Mahkemesinin *Brown* kararında dediği gibi, "Söz konusu Zenci ve beyaz okullarının bazıları bina, müfredat, nitelik, öğretmen maaşları ve başka 'elle tutulur' faktörler açısından eşitlendi veya eşitlenmekte. Dolayısıyla kararımız sadece bu elle tutulur faktörleri temel alamaz."

Brown kararını bir tek Boorstin ile Kelley doğru anlar: "Sorun elbette iki ırk için asla 'ayrı ama eşit' diye bir şeyin mümkün olmamasıydı. Bir ırk başka bir ırktan ayrı tutulduğu anda eşitliğinden, dolayısıyla da kendisine diğer yurttaşlar gibi davranılması hakkından mahrum edilir." Ders ki-

taplarının, ırk ayrımının sosyolojik tanımlamasını sunması gerekir; ırk ayrımı, örneğin çarpım cetvelini öğrenmek gibi eşit görevleri yerine getirirken, ezilen grubu ezen gruptan ayrı tutan, ama beyazlar için yemek pişirmek veya temizlik yapmak gibi hiyerarşik işlerde yakınlığa izin veren, ırk temelli bir davranış kuralları sistemidir. Dolayısıyla ırk ayrımının gerekçesi, ezilenlerin parya olduğunu ima eder. "Siyahilere" tahsis edilmiş çeşmelerin, bekleme odalarının ve mahkemelerdeki Kitab-ı Mukaddes'in "temiz olmadığı" düşünülürdü. Siyahileri (ve sık sık Meksikalıları, Kızılderilileri ve "Doğuluları") dışlayan okullar, bu kişilerin beyazlara göre "aşağı derecede" olduğunu ima ederdi. Kölelik döneminde ortaya çıkan bu ideoloji, Yeniden Yapılanma döneminden sonra Afrika kökenli Amerikalılara dayatılan ikinci sınıf yurttaşlığı gerekçelendirmek için muhafaza edildi. Bu damgadan dolayı "ayrı," siyahilerin imkânları daha yeni veya fiziksel olarak daha üstün olsa bile, asla "eşit" anlamına gelemezdi. Bu damgadan geri kalan bazı unsurlar, günümüzde bile bazı Afrika kökenli Amerikalıların benlik algısına zarar vermeye devam eder ve Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden Karayipli siyahilerin neden Afrika kökenli Amerikalılara göre daha başarılı olduğunu açıklamaya katkıda bulunabilir.[72]

"En düşük nokta"da her yerde ırk ayrımında artış yaşandı. Jackie Robinson büyük beyzbol liginde oynayan ilk siyahi oyuncu *değildi.* Siyahiler 19. yüzyılda büyük liglerde oynardı, ama 1889'a gelindiğinde beyazlar tarafından kovuldular. 1911'de Kentucky At Yarışında yirmi sekiz yarışın on beşi siyahi jokeyler tarafından kazanılınca siyahiler yarıştan dışlandı.[73] Özellikle Güney'de beyazlar kültürel asimilasyonda en

---

[72] Antropolog John Ogbu, *Minority Education and Caste*'de (New York: Academic Press, 1978) ezilmiş azınlıklara üye insanların genelde kendi toplumları dışında daha başarılı olduğunu damga olgusu yoluyla açıklar.

[73] Michael L. Cooper, *Playing America's Game* (New York: Lodestar, 1993), 10; Gordon Morgan, "Emancipation Bowl" (Fayetteville: University of Arkansas Department of Sociology, t.y., daktilo metni).

başarılı olan Kızılderililere saldırdıkları gibi, en zengin ve en başarılı Afrika kökenli Amerikalılara da saldırdılar, dolayısıyla yukarı yönde sosyal hareketlilik siyahiler için bir kaçış teşkil etmedi, tam tersine, onları daha da hedef haline getirdi. Hem Kuzey'de hem de Güney'de beyazlar Afrika kökenli Amerikalıları hem kalifiye işlerden hem de, postacılık gibi, kalifiye olmayan işlerden dışladı.[74] Zamanla ırk ayrımı sistemimiz Güney Afrika'ya, Bermuda'ya, hatta Çin ve Hindistan'da Avrupa'nın kontrolü altında olan bölgelere yayıldı.

Kuzeyliler "Mississippi planı" adı verilen, Mississippi'de Afrika kökenli Amerikalıların "yasal olarak" (ama 14. ve 15. Anayasa değişikliklerini ihlal ederek) yurttaşlıktan çıkarılmasını öngören 1890 tarihli Anayasa'yı engellemek için herhangi bir şey yapmayınca bu suça ortak oldular. 1907 yılına gelindiğinde bütün diğer Güney eyaletleri ve Oklahoma gibi uzak yerler bile Mississippi'yi örnek aldı ve Amerikan ulusu bu durumu kabullendi. Amerikan popüler kültürü de beyazların Afrika kökenli Amerikalılardan sivil ve siyasi haklarını geri almasını gerekçelendirecek şekilde gelişmiştir. Bronx Hayvanat Bahçesinde bir kafesin içinde –bir goril gibi– bir Afrikalı teşhir edilmiştir.[75] "En düşük nokta" döneminin tamamı boyunca *Tom Amcanın Kulübesi*'nin tiyatro temsilleri sahnelendi, ancak romanın köleliğe getirdiği eleştiri, ırkçılığı giderek artan beyaz topluma artık uygun olmadığından, Tom Amca halkını korumak için hayatını feda eden bir kurbandan şefkatli sahiplerine sadık, duygusal bir budalaya dönüştürüldü. Tom Amca siyahi toplumda zamanla halkını satan, doğruluktan uzak bir Afrika kökenli Amerikalı anlamına geldi. 1880'li ve 1890'lı yıllarda yüzleri siyaha boyalı, beceriksiz, kelimeleri yanlış söyleyen beyazların rol aldığı

---

74 Robert Azug ve Stephen Maizlish, ed., *New Perspectives on Race and Slavery in America* (Lexington: University Press of Kentucky, 1986), 118–21, 125; Loewen ve Sallis, *Mississippi: Conflict and Change*, 241.

75 Wallace, Wallechinsky ve Wallace, *Significa*, 26–27, "Man in the Zoo."

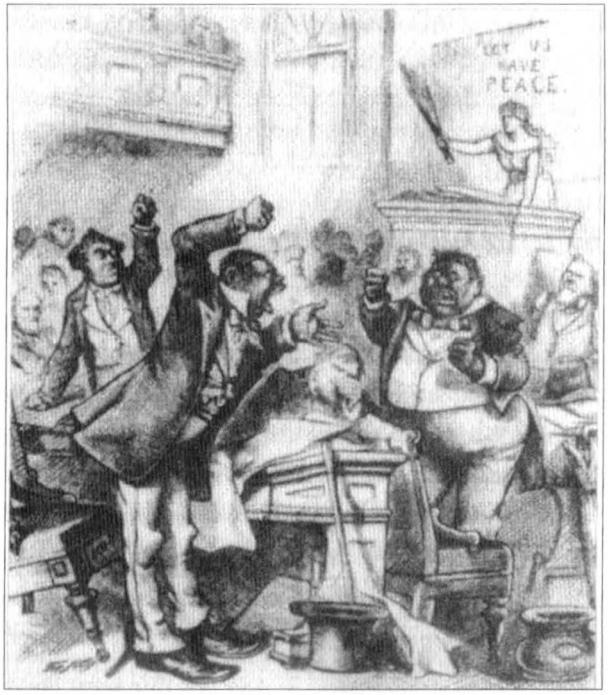
ozan gösterileri, New England'dan California'ya kadar her yerde büyük rağbet gördü. Bu gösteriler, Afrika kökenli Amerikalıları çiftliklerde mutlu, çiftlik dışında şaşkın ve beceriksiz göstermekle siyahilerin becerilerini aşağılardı. "Carry Me Back to Old Virginny," "Old Black Joe" ve "My Old Kentucky Home" gibi ozan şarkıları beyazlara, Harriet Beecher Stowe'un *Tom Amcanın Kulübesi*'ni yanlış anladığını anlatırdı: Siyahiler aslında köleliği severdi. Böyle zavallı insanlara da ikinci sınıf vatandaşlık uygundu.[76]

Ders kitapları, Yeniden Yapılanma döneminin idealist tasvirlerinden vazgeçip Konfederasyon kaynaklı mite yöneldiler, çünkü siyahiler beyazlardan daha aşağı düzeyde ise, o zaman beyazlarla eşit haklardan yararlandıkları tarihi dönem, kendi çıkarlarına önem veren, yanlış şekilde düşünen Amerikalıların

Thomas Nast tarafından çizilen bu gibi resimler, Kuzey'de yeniden canlanan ırkçılığı yansıtır. 5 Ağustos 1865'te *Harper's Weekly*'de yayınlanan soldaki *And Not This Man?* [*Bu Adam Değil mi?*] Nast'ın İç Savaş sonrasındaki idealizmini gösterir. Dokuz yıl sonra, Yeniden Yapılanma'nın giderek yavaşladığı dönemde Nast'ın Afrika kökenli Amerikalı tasvirleri dönemin artan ırkçılığını yansıtır. Kuzeyli beyazlar siyahilerin sivil haklarından vazgeçmeyi düşünürken, aynı derginin 14 Mart 1874 sayısında yayınlanan ve arka sayfada yer alan *Colored Rule in a Reconstructed (?) State* [*Yeniden Yapılanmış (?) Bir Eyalette Siyahi Yönetimi*] adlı resminde tasvir edilen budala meclis üyelerinin dikkate alınmaması gerektiği apaçıktı.

[76] Ozan gösterilerinin kültürel anlamı konusunda bkz. Robert Toll, *Blacking Up* (New York: Oxford University Press, 1974), 57 ve Ike Simond, Önsöz, *Old Slack's Reminiscence and Pocket History of the Colored Profession* (Bowling Green, OH: Popular Press, 1974), xxv; Joseph Boskin, *Sambo* (New York: Oxford University Press, 1986), 129; Myrdal, *An American Dilemma*, 989; ve Loewen, "Black Image in White Vermont."

hâkim olduğu bir dönem olmalıydı. Budala, yalancı, tavuk hırsızı ahmak siyahların tasvir edildiği ozan gösterileri devam etti. İlk sessiz filmlerde de benzer bir durum söz konusuydu. Bazı filmlerde Afrika kökenli Amerikalılara daha da ciddi suçlamalar yöneltilmişti; D. W. Griffith'in *Birth of a Nation* adlı ırkçı destansı filminde, ırklar arası cinsellik konusunda saplantılı oldukları ve ahlaksız beyaz *carpetbagger*lar tarafından yozlaştırıldıkları iddia edilmiştir.

1892 yılında gelindiğinde siyasi alanda beyaz seçmenlerin ırkçılığı öyle bir düzeye ulaştı ki, Demokrat aday Grover Cleveland'ın Beyaz Saray'ı kazanmasının nedenlerinden biri, Cumhuriyetçilerin Afrika kökenli Amerikalılara sivil haklarını garantileme çabalarını lekelemesi, dolayısıyla da hem Kuzeyli hem de Güneyli beyazların zihninde "Zencilerin hâkimiyeti" türünden korkular uyandırmasıydı. İç Sa-

vaştan yüzyıl sonuna kadar olan dönemde Kongrede Kuzey veya Güney'i temsil eden tek bir Demokrat, sivil haklar konusunda herhangi bir yasa lehine oy vermemiştir. Anayasa Mahkemesi bu açıdan daha da kötüydü; 1896'dan (*Plessy* davası) en azından 1927'ye (Çinlilerin beyazların okullarına alınmasını yasaklayan *Rice, Gong Lum'a karşı* davası) kadar olan dönemde mahkeme tarafından alınan ırk ayrımı lehine kararlar ulusa beyazların üstün ırk olduğunu ilan etti. Woodrow Wilson'ın 1912'de başkanlığı nasıl kazandığını ve federal hükümette ırk ayrımı uygulamaya başladığını gördük. 1915'te gösterime giren *Birth of a Nation*'ın da yardımıyla, Ku Klux Klan dört milyondan fazla üyeyle zirveye ulaştı. KKK bir süreliğine Georgia, Indiana, Oklahoma ve Oregon eyalet yönetimlerine apaçık bir şekilde hâkim oldu; Beyaz Saray'da düzenlenen bir törende Başkan Warren G. Harding'in de KKK üyeliğine kabul edilmiş olası muhtemeldir. Wilson ve Harding hükümetlerinde yüz kadar, yani Yeniden Yapılanma döneminin başka herhangi bir dönemine göre çok daha fazla sayıda ırkçı eylem gerçekleşmiştir. Beyaz çeteler, Amerika Birleşik Devletleri'nin dört bir yanında Afrika kökenli Amerikalıları öldürdüler. 1919 Chicago eylemleri gibi bazıları herkes tarafından bilinir. 1921'de Oklahoma'nın Tulsa kentinde yer alan ve beyazların uçaklarla siyahi mahallelere dinamit attığı, yetmiş beşten fazla siyahiyi öldürdüğü ve bin yüzden fazla evi yok ettiği eylemler ise tarih kitaplarımızdan tamamıyla kaybolmuştur.[77]

---

[77] Cleveland konusunda bkz. Stanley Hirshson, *Farewell to the Bloody Shirt* (Chicago: Quadrangle, 1968), 239–45. Demokratlar konusunda bkz. Kousser, "The Voting Rights Act and the Two Reconstructions," 12. Harding konusunda bkz. Wyn Craig Wade, *The Fiery Cross* (New York: Simon & Schuster, 1987), 165. Harding'in üye olması, Ku Klux Klan'ın meşru olduğunu gösterir; Harding yönetimi Wilson'ınki kadar ırkçı değildi ama Wilson'ın ırk ayrımı politikalarına da son vermez. *Rice, Gong Lum'a karşı* konusunda bkz. James W. Loewen, *The Mississippi Chinese: Between Black and White* (Prospect Heights, IL: Waveland Press, 1988), 66–68. Tulsa konusunda bkz. Wallace, Wallechinsky ve Wallace,

Bazı şehirlerde sadece endüstri alanındaki işler değil, nakliyat bile sadece beyazlar tarafından yürütülür.

Amerika Birleşik Devletleri'nin ırklar arası ilişkilerde "en düşük nokta" döneminde ırkçılıkta ulaştığı düzey neredeyse tasavvur edilemez. Florida'daki Myakka City'den Oregon'daki Medford'a kadar her yerde beyazlar siyahi komşularına saldırarak onları evlerinden kovdu ve bu kentlerin nüfusunun sadece beyazlardan oluşmasını sağladılar. Siyahi içermeyen toplumlar, geceyi kentlerinde geçirmeyi planlayan Afrika kökenli Amerikalı olası ziyaretçileri ölümle tehdit etme konusunda düzenlemeler geçirdi veya gayriresmi kararlar aldı. Böylece oluşturulan binlerce "günbatımı kenti"* muhtemelen Illinois, Indiana, Oregon ve Kuzey'deki birkaç eyaletin daha toplumlarının çoğunluğunu oluşturuyordu. Günbatımı kentleri, boyut olarak Illinois'deki 500 nüfuslu DeLand'dan Wisconsin'deki 57 bin nüfuslu Appleton'a ve Michigan'daki neredeyse 200 bin nüfuslu Warren'a kadar uzanırdı. Birçok banliyö Yahudileri de kabul etmezdi; Batı'da birçok kent Çinli, Meksikalı ve Kızılderilileri de dışlardı. Ozark bölgesinin büyük kısmı, Cumberlands, Michigan'ın üst yarımadası gibi bölgelerin tamamı, Afrika kökenli Amerikalılardan neredeyse tamamıyla arındırılmış

Signifi ca, 60–61. Ben 1992'de bu bölümü yazarken, Los Angeles'ta birçok muhabirin "yüzyılın en kötü ırkçılık temelli olayları" diye nitelediği olaylar patlak verdi. Belki de bizim tarih dersi kitaplarımızı okudukları için ırklar arası ilişkilerin "en alt noktasındaki" vahşi olaylar hakkında bilgi sahibi değillerdi.

* Günbatımı kenti: ABD'de siyahilerin günbatımından önce terk etmesi gereken, nüfusu sadece beyazlardan oluşan kentlerdi –çn.

hale gelmişti. Şehirlerde de yerleşim açısından ırk ayrımı giderek artmış ve şehir merkezlerinde beyazlar siyahileri, günümüzde "siyahi mahalleleri" olarak bilinen bölgelere itmişti.[78]

Güney'in tamamında ve Kuzey'de birçok yerde Afrika kökenli Amerikalılar jürilerin dışında tutulurdu, bu da beyazlar tarafından işlenen saldırı, hırsızlık veya kundaklanma gibi apaçık suçlar durumunda bile yasal tazminat olasılığının söz konusu olmayacağı anlamına gelirdi. Linç olayları da siyahilerin ne kadar korumasız olduğunu göstermektedir, çünkü linç olaylarının ana özelliği, cinayetin herkesin önünde gerçekleşmesi, dolayısıyla kimin tarafından yapıldığının herkes tarafından bilinmesi, ancak suçun cezalandırılmamasıydı. "En düşük nokta" döneminde Duluth kadar kuzeyde bile linç olayları gerçekleşti. *Dred Scott*'un 1857'de dediği gibi, "Bir zenci, bir beyaza tanınması gereken hiçbir hakka sahip değildir." Afrika kökenli Amerikalılar, Avrupa kökenli Amerikalılarla temas halinde olduğu zaman, bu temas ne kadar önemsiz olursa olsun, nasıl davrandıklarına çok dikkat etmeleri gerekirdi, çünkü birileriyle göz göze gelerek, "efendim" demeyi unutarak veya "hadlerini aşarak" birilerini kızdırabilirlerdi. Her an büyük bir tehdit altındaydılar.[79]

Irklar arası ilişkilerde "en düşük nokta," Afrika kökenli Amerikalılar için büyük bir ikilem oluşturuyordu. Batı'da yeni siyahi toplumlar kurmak için gerçekleştirilen "büyük göç" gerçek özgürlüğe yol açmadı. Kuzey'e göç yine tecrit edilmiş kentsel gettolara yol açar. Bir yandan Booker T. Washington'ın ekonomik iyileştirme planlarına odaklan-

---

78 Bkz. James W. Loewen, *Sundown Towns: A Hidden Dimension of American Racism* (New York: New Press, 2005), özellikle Bölüm 3.

79 Güney eyaletlerinde 1970 civarında sona eren ırk ayrımcılığını yaşamamış Amerikalılar bu sözleri melodramatik bulabilir. Amerikan tarih dersi kitapları günümüz öğrencilerinin o dönemin gerçekliğini hissetmesine yardımcı olmaz. Irk ayrımı alanındaki son saha çalışması konusunda bkz. Loewen, *The Mississippi Chinese*, 45–48, 51, and 131–34.

mak, diğer yandan ise sivil ve siyasi haklardan vazgeçmek işe yaramayacaktı, çünkü sivil ve siyasi haklar olmadan ekonomik kazanç sürdürülür olamazdı.[80] "Afrika'ya dönüş" de uygulanabilir bir şey değildi.

Birçok Afrika kökenli Amerikalı umutsuzluğa kapıldı, aile içerisi istikrarsızlık ve suçta artış oldu. Bazı sosyologların Afrika kökenli Amerikan toplumunda "patoloji karmaşası" adını verdiği olgu, kölelikten değil, Amerikan tarihinin bu döneminden kaynaklanmıştır.[81] Bazı tarihçilere göre ise, siyahilerin moralsizliği daha da geç dönemlere, örneğin Kuzey şehirlerine göç (1918-70) ve Büyük Buhran (1929-39) dönemlerine veya İkinci Dünya Savaşından sonra kentsel hayatta ve meslek yapısında yer alan değişimlere dayanır. Patoloji karmaşası, Afrika kökenli Amerikalıların karşı karşıya kaldığı ırk ayrımının ve tecrit edilmenin nedeni değil, sonucuydu. Siyahi jokeyler ve postacılar yetersiz oldukları için değil, başarılı oldukları için dışlanmışlardır.

Son zamanlarda yayınlanmış ders kitaplarında "en düşük nokta" ormanında daha çok ağaca yer verilmektedir. Öğrenciler *The American Way*'den şunu öğrenir: "1900'ların başına gelindiğinde [beyaz işçiler] çoğu sendikayı siyahileri üyeliğe

---

80 *The Mississippi Chinese*'de (s. 48), siyahilerin ekonomik başarısının Güneyli beyazları rahatsız ettiğini ve yasal hakları olmadan sürdürülmesinin zor olduğunu gösterdim.

81 Bkz. Stanley Lieberson, *A Piece of the Pie: Blacks and White Immigrants Since 1880* (Berkeley: University of California Press, 1980). Herbert Gutınan (*The Black Family in Slavery and Freedom*, New York: Vintage, 1977) siyahi ailelerdeki istikrarsızlığın köleliğe veya Yeniden Yapılanına dönemine dayandırılamayacağını belirtir. Roger Lane tarafından yürütülmüş araştırmaları özetleyen Edmund S. Morgan ("Negrophobia," *New York Review of Books*, 6/16/1988, 27–29), 1890'lara gelindiğinde Philadelphia'daki siyahilerin, neredeyse tüm endüstriyel mesleklerden dışlandıkları için, suç teşkil eden eylemlere, beyazlara göre daha yüksek oranda başvurduğunu söyler. Ayrıca bkz. Vernon Burton, *In My Father's House Are Many Mansions* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1985). "Patoloji karmaşası" konusunda bkz. Lee Rainwater, ed., *The Moynihan Report and the Politics of Controversy* (Cambridge, MA: MIT Press, 1967).

kabul etmemeye ikna eder." *The Americans*'a göre Kuzey'de "Afrika kökenli Amerikalılar tecrit edilmiş mahallelerde yaşamaya zorlandı." Boorstin ile Kelley, Woodrow Wilson yönetiminin aşırı ırkçılığından dolayı Başkan Wilson'ı suçlamaz, ama Adalet Bakanı General A. Mitchell Palmer'i "hassas yurttaşları""korkularını ve nefretlerini... siyahiler, Yahudiler ve Katolikler gibi... 'farklı' görünen Amerikalılardan çıkarmaya" teşvik etmekle suçlar. Çoğu kitapta linç olaylarından söz edilir, ama hiçbirinde bu konuyla ilgili resimler yoktur. Üç yeni ders kitabı 1908'de Illinois'nin Springfield kentinde gerçekleşen eylemden ve beyazların Springfield'i günbatımı kenti yapmak için siyahi nüfusun üçte ikisinden fazlasını kentten kovmasından söz eder. Yeni metinlerin hepsi, "ikinci" Ku Klux Klan'ın yükselişinden söz eder.

Öte yandan on ders kitabı Jackie Robinson'ın, *American Journey*'in deyimiyle, "büyük beyzbol liginde oynayan ilk Afrika kökenli Amerikalı" olduğunu söyler veya ima eder, ama bu doğru değildir. Öğrencilere ırklar arası ilişkilerde "en düşük nokta" dönemine kadar siyahilerin büyük liglerde oynadıkları öğretilmez, dolayısıyla ders kitaplarının her zamanki teması –yani genel anlamda günümüze kadar sürekli ilerleme yaşandığı fikri– sürdürülür. Springfield olaylarını ele alan ders kitaplarının hiçbiri bu olayların amacının siyahi nüfusun tamamını kentten kovmak olduğunu söylemez. Günbatımı kentlerinden hiçbir kitapta söz edilmez. *The Americans*, ilerleme yanlılarının Afrika kökenli Amerikalılar için "fazla bir şey" yapmadığını belirtir ki, bu ifade, çoğunluk seçimi yoluyla ülke çapında siyahi üyeleri belediye meclislerinden çıkaran bir hareket için hafif kalır. Günümüzün ders kitaplarının yazarları Afrika kökenli Amerikalıların bu olayların kurbanı olmakla kalmadığını, çevrelerindeki bu yeni baskıya karşılık verdiklerini vurgular. Ancak *Journey* işi çok abartır: Bizi "Afrika kökenli Amerikalıların eşitlik elde etmek için zorlukların üstesinden geldikleri" konusunda temin ettikten

sonra, "Afrika kökenli Amerikalılar için Eşitlik" ve "Diğer Başarılar" gibi başlıklar kullanır. Burada "en düşük nokta"nın söz konusu olmadığı apaçıktır. Ayrıca "en düşük nokta"dan az veya çok söz eden kitapların hiçbiri bu kötüleşmenin nedenlerini incelemez.

Aslında ders kitabı yazarlarının ırklar arası ilişkilerde "en düşük nokta" dönemiyle ilgili tasvirlerini sıfırdan uydurmalarına gerek yoktur. Afrika kökenli Amerikalılar bu dönemle ilgili zengin ama acı bir miras bırakmıştır. *Black Boy*'da [*Siyahi Çocuk*] Richard Wright'ın çocukluk anılarını ya da *The Red Record*'da [*Kırmızı Kayıt*] Ida B. Wells'in bir linç olayını tasvirini okuyanlar veya Big Bill Broonzy'nin *If You're Black, Get Back!* [*Siyahiysen Geri Çekil!*] şarkısını yüksek sesle söyleyen öğrenciler seçeneklerinin giderek azaldığını gören bir halkın durumunu anlayacaktır. Zulüm gören topluluğun kendi malzemesini içermeyen hiçbir kitap siyahilerin deneyimini gerçek anlamda yansıtamaz. Ancak ilk olarak incelediğim ders kitaplarının hiçbiri Afrika kökenli Amerikalıların yaşadığı şartlarla ilgili olarak onların görüşlerine yer vermez.

Öğrencilerin ırklar arası ilişkilerde "en düşük nokta" döneminde Afrika kökenli Amerikalıların maruz kaldığı ırk ayrımının sadece Güney'e özgü olmadığını, ulusal çapta olduğunu anlaması çok önemlidir. Çok az ders kitabı bundan söz eder. Dolayısıyla birinci sınıf öğrencilerimin çoğu İkinci Dünya Savaşı sonrasında bile Kuzey'de çeşitli yerlerde ırk ayrımının uygulandığını, siyahilerin Minneapolis civarında kasabalarda ev sahibi olamadığını, Philadelphia'da inşaat alanında çalışamadığını, Chicago'da mağaza çalışanı olarak işe alınmadığını vs. bilmez. 1990'larda ve 2000'lerde bile Kuzey'deki bazı banliyölerde Afrika kökenli Amerikalılar fiilen dışlanmaya devam ediyordu. Brown kararının üzerinden elli yıl geçtikten sonra bile yüzlerce bağımsız "günbatımı kenti"nde de aynı durum söz konusuydu.

The American Adventure bile "en düşük nokta" dönemiy-

Linç çeteleri sıklıkla kamera önünde poz verirdi. Teşhis edilmekten korkmazlardı, çünkü hiçbir beyaz jürinin onları mahkûm etmeyeceğini bilirlerdi. Eş yazarı olduğum revizyonist bir eyalet tarihi ders kitabı olan *Mississippi: Conflict and Change* kısmen bu fotoğrafı içerdiği için Mississippi Eyaleti Ders Kitabı Kurulu tarafından reddedilmişti. Açılan davada bir derecelendirme komisyonu üyesi, bu gibi malzemenin öğretmenlerin ve özellikle "beyaz hanım öğretmenlerin" ağırlıklı olarak siyahi olan sınıflarda öğrencilerini kontrol altında tutmasını zorlaştıracağını söyledi. Bu noktada sorgulamaya müdahale eden yargıç, "Mississippi'de linç olayları gerçekleşmedi mi?" diye sordu. Derecelendirme komisyonu üyesi böyle şeylerin olduğunu, ama aradan çok zaman geçtiğini ve bunların üzerinde durmanın gereksiz olduğunu söyledi. Yargıç, "Fakat bu bir tarih kitabı, değil mi?" diye sordu ve sonuçta kararını kitap lehine verdi. İncelediğim on sekiz kitabın hiçbiri linç olaylarından resimler içermez. Bu noktada kitabımızın veya bu fotoğrafın hiçbir sınıfta eylemlere neden olmadığını söylemeliyim.

le ilgili doğru anlatımını unutup, başka yerlerde bu dönemle ilgili aşağıdaki son derece basit görüşü sunar: "1880-1910 arası dönem çelişkilerle doludur... Yeniden Yapılanma sırasında birçok insan Güney'deki siyahilere yardımcı olmak için çok uğraştı. Sonra çoğu beyaz Amerikalı yıllar boyu si-

yahilere fazla ilgi göstermedi. Ancak sonradan yavaş yavaş siyahiler konusunda endişe duyulmaya başlandı." Ne yazık ki, lise mezunu birçok beyaz bu dünya görüşünü paylaşır. Siyahiler konusunda ancak ara sıra endişe duyulmuşsa bile Afrika kökenli Amerikalılar neden Yeniden Yapılanma'dan beri geçen yüz yıldan uzun sürede toparlanmamış diye düşünülebilir. Ne de olsa, göçmen topluluklarına kimse altın tepside bir şey sunmamıştı.

Bazı göçmen gruplarının da şiddetli bir ırk ayrımıyla karşılaştığı doğrudur; Boston'da İRLANDALILAR BAŞVURMASIN şeklinde iş ilanları verilirken New Orleans'da İtalyan kökenli Amerikalılar linç edildi, California'da da Çinliler için çalışma kampları kuruldu. Kuzeydeki bazı banliyöler, birkaç yıl öncesine kadar Yahudilerle Katolikleri dışlardı. Ancak Afrika kökenli Amerikalılara yönelik ırk ayrımı ve fiziksel şiddet, diğerlerine göre daha şiddetli olmuştur. Eğer "en düşük nokta" dönemini yaşayan Afrika kökenli Amerikalılar *The American Adventure* tarafından ima edildiği üzere apaçık direnç ve şiddet yerine sadece beyazların kayıtsızlığıyla karşı karşıya kalsaydı, Kentucky At Yarışını kazanmaya, posta dağıtmaya, hatta beyazların mahallelerinde ev sahibi olmaya devam edebilirlerdi. Ancak sorun siyahilerin başarısızlığı veya beyazların kayıtsızlığı değil, beyazların ırkçılığıydı.

Her ne kadar resmi ırk ayrımına giderek daha ender rastlansa da, genç Amerikalılar büyüdükçe ırklar arası ilişkilerdeki uçurumla karşı karşıya kalırlar. Televizyonda ağırlıklı olarak beyazların amigoluk yaptığı, çoğunluğu siyahilerden oluşan atletizm takımları seyreder, üniversite kampuslarında yemekhanelerde ırkların kendiliğinden ayrı olduğunu görür, işyerlerinde de pozitif ayrımcılık konusunda tartışmalara tanık olurlar. Sosyal değişkenler arasında kiminle evlenecekleri konusunda en belirleyici olan (cinsiyetten sonra) ırktır. Arkadaşlık ağlarının çoğu ırk temellidir ve üyesi olacakları kiliselerin, kulüplerin ve diğer sosyal grupların

çoğu da ağırlıklı olarak siyahi veya beyaz olacaktır. Geleceğin etnik olayları ve ırkçılık eylemleri daha da sancılı tartışmalara yol açacaktır.

Irklar arası ilişkilerde "en düşük nokta" döneminden beri, özellikle sivil haklar hareketi sayesinde bu ilişkilerde iyileşmeler yaşanmıştır. Ancak ırklar arasında devasa boyutta eşitsizlik söz konusu olmaya devam etmektedir ve bu eşitsizlik burada ancak özet şeklinde sunulabilir. 2000'de Afrika kökenli Amerikalılar ile Kızılderililerin ortalama aile gelirleri, beyazların aile gelirlerinin yüzde 62'si civarındaydı; İspanyol kökenli olanların gelirleri, beyazlarınkinin yüzde 64'ü kadardı. Günümüz toplumlarında parayla daha yüksek SAT [Akademik Yeterlilik Testi] puanlarından yüzme becerisine kadar birçok şey satın alınabilir ve Afrika kökenli Amerikalılar, İspanyol kökenliler ve Kızılderililer böyle şeylere erişmekte zorlanırlar. En nihayetinde parayla daha iyi beslenmek, sağlık hizmetleri elde etmek ve tehlike ile stresten uzaklaşmak mümkün olduğu için parayla hayat satın alınır. Dolayısıyla 2000 yılında Afrika kökenli Amerikalılarla Kızılderililerin ortalama ömür uzunluğunun, beyazlarınkine göre altı yıl daha kısa olması şaşırtıcı değildir.

Ortalama olarak, Afrika kökenli Amerikalılar hâlâ daha kötü konutlarda yaşarlar, IQ testlerinde daha düşük puan alırlar ve hapisteki genç erkek yüzdeleri daha yüksektir. Bazı siyahiler ve birçok beyaz için Afrika kökenli Amerikalıların beyazlara göre daha aşağı düzeyde olabileceğine dair sinsi bir şüphe söz konusudur. Kurbanı suçlayıp siyahilerin en altta bulunmalarının sorumluluğunu kendilerine yüklemek çok kolaydır. Bu tür ırklar arası farklılıklar, nedensel tarihi analizler yapılmadan açıklanamaz.

Ders kitapları Amerikan tarihindeki ırkçılığı görünmez hale getirdiğinde, günümüzdeki ırkçılığı görme konusundaki acizliğimizi daha da güçlendirir. Bu konuda analiz diye nitelendirebileceğimiz tek şey muğlak bir iyimserlik duygu-

sudur; her konuda olduğu üzere, toplumumuzda ırklar arası ilişkilerde de giderek iyileşmeler yaşanmaktadır. Eskiden kölelik vardı, şimdi yok. Eskiden linç olayları yaşanırdı, şimdi yaşanmıyor. Beyzbol takımları baştan başa beyazlardan oluşurdu, şimdi öyle değil. Ders kitaplarının siyahi-beyaz ilişkilerini ele alışlarına ilerleme kavramı hâkimdir ve ırklar arası ilişkilerde bir şekilde, kendi başına ilerleme sağlandığı ima edilir. Bu neşeli iyimserlik sorunu daha da derinleştirir, çünkü beyazlar ırkçılığın bittiği sonucuna varır. *The American Tradition*'a göre, "ABD herkese eşit hakların sağlanması konusunda tarihteki bütün diğer uluslardan daha çok uğraşmıştır." Bu kitabın yazarları günümüzde Hollanda, Lesotho veya Kanada'daki, 1800'lü yıllarda da Çoktav toplumundaki insan hakları düzeyini ciddi olarak göz önüne almamış olmalıdır, çünkü yukarıdaki beyanatları karşılaştırmalı tarih açısından söz konusu olamaz ve etnik merkezci amigoluk yapmaktan başka bir şey değildir.

Ulusal çaptaki kamuoyu araştırmalarına göre, lise öğrencileri "günümüzde Amerika'daki ırklar arası ilişkiler konusunda kasvetli görüşlere sahiptir." Her ırktan öğrenciler bu konuda kara kara düşünmektedir.[82] Başka bir kamuoyu araştırmasına göre, bu yüzyılda ilk defa genç beyaz yetişkinler, siyahi Amerikalılara karşı otuz yaşının üzerindekilere göre daha az hoşgörülüler. Bunun nedenlerinden biri, "30 yaş altı neslin Amerikan tarihinin yakın geçmişi konusunda son derece cahil olmasıdır."[83] Yaşları sivil haklar hareketini yaşamış veya görmüş olamayacak kadar küçük olan bu gençler, Amerikan toplumunda ırkçılığın geçmişte veya günümüzde nasıl işlediği konusunda herhangi bir bilgiye sahip değildir.

---

82 "Racial Division Taking Root in Young America, People for Finds," People for the American Way *Forum* 2, no. 1 (3/1992): 1.

83 Richard Cohen, "Generation of Bigots," *Washington Post*, 7/23/1993; Marttila & Kiley, Inc., *Highlights from an Anti-Defamation League Survey on Racial Attitudes in America* (New York: Anti-Defamation League, 1993), 21.

Eğitimciler, günümüz konusunda bize perspektif kazandırdığı için tarihin öğretilmesi gerektiğine inanır. Yazarların tarihi anlatırken bağdaştırmaları gereken, günümüzde geçerli olan bir konu varsa, o da ırkçılıktır. Ancak tarih dersi kitapları 20. yüzyılda söz konusu olan beyazların ırkçılığını görünmez hale getirmeye devam ettiği sürece, ne onlar ne de bu kitaplardan yararlanan öğrenciler 21. yüzyılda da ırklar arası ilişkileri akılcı bir şekilde analiz edebilecektir.

6. JOHN BROWN VE ABRAHAM LINCOLN AMERİKAN TARİH DERSİ KİTAPLARINDA IRKÇILIK KARŞITLIĞININ GÖRÜNMEZLİĞİ

Ders kitaplarının görmezden geldiği konular sadece radikal veya günümüzde moda olmayan fikirler değildir, kahramanlarınkiler dahil olmak üzere her türlü fikirdir.
—FRANCES FITZGERALD[1]

Benden kolaylıkla kurtulabilirsiniz, zaten benden neredeyse kurtuldunuz. Fakat bu meselenin – yani Zenci meselesinin halledilmesi gerekiyor, henüz bir sonuca ulaşılmadı.
—JOHN BROWN, 1859[2]

Ben burada onun davasını savunuyorum. Hayatını değil, karakterini – ölümsüz hayatını savunuyorum; böylece bu dava onun olmaktan çıkıp sizin davanız haline geliyor.
—HENRY DAVID THOREAU,
"YÜZBAŞI JOHN BROWN'IN SAVUNMASI," 1859[3]

Ülkede ne kadar kölelik karşıtlığı varsa hepsine, hatta daha fazlasına ihtiyacımız olacak; şimdi evlerinize gidip insanları ikna etmeye çalışın, yardımı dokunacaksa, benim hakkımda da ne isterseniz söyleyebilirsiniz... Kölelikle başa çıkma zamanı geldiğinde, hayatım pahasına görevimi yerine getirmeye hazır olacağım. —ABRAHAM LINCOLN'DEN KÖLELİK KARŞITI ÜNİTERYEN VAİZLERE, 1862[4]

---

1 Frances FitzGerald, *America Revised* (New York: Vintage, 1980), 151.

2 John Brown'ı alıntılayan: Henry David Thoreau, "A Plea for Captain John Brown," Richard Scheidenhelm, ed., *The Response to John Brown* (Belmont, CA: Wadsworth, 1972), 58.

3 A.g.e., 57.

4 Rahip M. D. Conway ile Rahip William Henry Channing'e söylenmiştir; alıntılayan: Carl Sandburg, *Abraham Lincoln* (New York: Harcourt, Brace and World, 1954), 315.

Frances FitzGerald'ın 1979'da Amerikan tarih dersi kitapları konusunda yürüttüğü, *America Revised* adlı araştırmada ifade ettiği en anlamlı eleştiri muhtemelen bu kitapların bazı düşünceleri görmezden gelmeleriydi. Fitzgerald'a göre, 1970'lerin ders kitaplarına bakıldığında, "Amerika'nın siyasi hayatı tamamıyla anlamsızdı."[5]

Neden ders kitabı yazarları katıldıkları düşüncelerden bile kaçınırlar? Düşünceleri ciddiye almak, ders kitaplarının retorik tarzına uymaz; olaylar, sürekli ilerleme teması doğrultusunda, önceden kararlaştırılmış gibi sunulur. Düşüncelerin dahil edilmesi tarihi tesadüfi hale getirecektir; o zaman olaylar başka türlü de gelişebilirdi, nitekim bazen öyle olur. "Doğru" düşüncelere sahip olan "doğru" insanlar her zaman galip gelmez. Galip gelmedikleri zaman da, yazarlar, kendilerini geçmişte olan bir olayı onaylamama gibi mahcup bir konumda bulur. Düşüncelerin dahil edilmesi, belirsizliğin dahil edilmesi anlamına gelir, bu da ders kitaplarının tarzına uygun değildir. Ders kitapları tarihi anlatırken gerçek bir dram veya gerilim değil, sadece melodram sunar.

John Brown'ın ırklar arası ilişkiler konusunda dediği "bu meselenin halledilmesi gerekiyor" şeklindeki sözler günümüzde de 1859'da olduğu kadar geçerlidir ve neredeyse bir o kadar kaygı vericidir. Irkçılığın tersi tabii ki ırkçılık karşıtlığı, ırk idealizmi veya eşitlikçiliktir ve galip gelip gelmeyeceği henüz belli değildir. Bu mücadelede tarih dersi kitaplarımızın fazla yardımı dokunmamaktadır. Ders kitapları, beyazların ırkçılığını hafife aldıkları gibi, ırk idealizmini de görmezden gelirler. Böyle yapmakla öğrencileri, geçmişteki büyük uçurumdan kaynaklanarak gelecekte giderek yayılacak olan yeni çatlakları onarmaya çalışırken başvurabilecekleri potansiyel rol modellerinden mahrum ederler.

---

5 FitzGerald, *America Revised*, 151. Paul Gagnon ders kitaplarının benzer şekilde Amerikan Devriminin dünya çapındaki etkisini hafife aldığını söyler: *Democracy's Half-Told Story* (New York: American Federation of Teachers, 1989), 46–47.

Düşünceler ve ideolojiler özellikle İç Savaş döneminde önemli bir rol oynadığı için Amerikan tarih dersi kitaplarının o mücadeleyi ele alışları son derece eksiktir. Ders kitapları nasıl köleliği ırkçılıktan söz etmeden işlerlerse, kölelik karşıtlığını da idealizmden söz etmeden işlerler.[6] Kölelik karşıtı beyazların en radikali olan John Brown'ı ele alalım.

Amerikan tarih dersi kitaplarında köleliğin ve Yeniden Yapılanma'nın ele alınışındaki değişime benzer şekilde, Brown'ın ele alınışında da bir değişim yaşanmıştır. 1890-1970 arasında John Brown'ın deli olduğuna inanılırdı. 1890'dan önce akıl sağlığı yerindeydi, 1970'den sonra da yavaş yavaş akıl sağlığını geri kazanmaya başlamıştır. 2006-2007 arasında altı yeni ders kitabını incelemeden önce, bu eğilimi sürdüreceklerini, Brown'ın eylemlerini akılcı bir şekilde olmasa da en azından anlaşılmasını sağlayacak şekilde yansıtacaklarını düşünmüştüm. Ancak yeni ders kitapları, Brown'ı işleyiş tarzları açısından 1980'li yıllarda yazılanlara göre çok farklı değil, dolayısıyla hepsini beraber ele alacağım. Brown'ın kendisi, ölümünden sonra değişmiş olamayacağına göre –biraz daha çürümüş olmak dışında– akıl sağlığının ders kitaplarımızda ele alınış tarzı, farkına varmadan toplumumuzda beyazların ırkçılığı düzeyine dair bir gösterge oluşturur. Belki de yeni ders kitaplarımız, 2007 civarında ırklar arası ilişkilerde 1987 civarına göre düzelme olmadığını gösterir.

İncelediğim on sekiz kitapta Brown, Kansas'ın Pottawatomie ve Virginia'nın Harpers Ferry kasabalarında olmak

---

6 Birçok ders kitabı yazarı, William Lloyd Garrison, Theodore Weld ve başka kölelik karşıtlarının eylemlerinden söz eder ama sözlerine ve düşüncelerine yer vermezler ve konuyu anlayışla ele almazlar. Sojourner Truth, Harriet Tubman ve Frederick Douglass gibi siyahi kölelik karşıtları daha canlı bir şekilde tasvir edilir. *American Adventures*, Thaddeus Stevens'a sempatiyle bakıp çok yer verdiği için bir istisna oluşturur; bir danışma kitabı olan *Discovering American History* de Garrison'dan alıntılara, öğrencilerin onu anlamasını sağlayacak kadar yer verir.

üzere iki kez ortaya çıkar. 1854 tarihli Kansas-Nebraska Yasasıyla köleliğin "halk egemenliği" yoluyla çözülmeye çalışıldığını hatırlayalım. Kölelikle ilgili son kararı Kansas'a yerleşecek olanlara bırakmanın pratik sonucu, ideolojik temelli bir yerleşim çılgınlığına yol açmaktı. Kuzeyliler yaşayıp çiftçilik yapmak ve orayı "köleliğin yasak olduğu bölge" haline getirmek için Kansas'a hücum ettiler. Köleleriyle birlikte Kansas'a göç eden Güneyli çiftlik sahiplerinin sayısı çok değildi ama Missourili köle sahiplerinin, bölgesel seçimlerde oy vermek ve köleliğin yasak olmasını isteyen çiftçilerin oradan ayrılmasına neden olacak bir kaos ortamı yaratmak için sık sık Missouri Nehri'ni geçtiği bilinir. Mayıs 1856'da kölelik yanlısı yüzlerce –o zamanki lakaplarıyla– "sınır kabadayısı" Kansas'ta köleliğin yasak olduğu Lawrence kentine saldırarak iki kişiyi öldürdü, oteli yaktı ve iki matbaayı yıktı. Daha eski ders kitapları arasında yer alan *The American Tradition*, Brown'ın Pottawatomie'deki eylemlerini yavan bir şekilde anlatır: "John Brown adında militan bir kölelik karşıtı, bu olaylara misilleme olarak Pottawatomie adlı kölelik yanlısı yerleşime bir gece yarısı bir saldırı düzenledi. Brown ile taraftarları beş kişi öldürdü." *The American Pageant*'ın 2006 baskısı daha ayrıntılı, ama tarafsız olmaktan çok uzak bir anlatım sunar.

> John Brown adında bir fanatik sinsice Kansas savaş sahnesine çıktı. Zayıf ve sakalları ağarmış olan John Brown'ın güçlü bir iradesi vardı ve kendini saplantılı bir şekilde kölelik karşıtlığına adamıştı. Işıltılı gri gözlerinin gücüyle bir köpeği veya bir kedinin bir odadan sıvışmasını sağlayabileceğini iddia ederdi. At hırsızlığı dahil olmak üzere çeşitli karanlık işlere karışan Brown, büyük ailesinin bir kısmıyla Ohio'dan Kansas'a taşındı. Kısa bir süre önce Lawrence'da gerçekleşen saldırı üzerine Osawatomieli "Yaşlı Brown"

Mayıs 1856'da adamlarıyla birlikte Pottawatomie Koyu'na gitti. Burada rastladıkları, her şeyden habersiz, ama kölelik yanlısı olduğunu sandıkları beş kişiyi adeta paramparça ettiler. Bu şeytani katliam, kölelik karşıtlığına leke sürdü ve kölelik yanlılarının şiddetli misillemelerine neden oldu.

Pageant'ın anlatımı, ırklar arası ilişkilerin "en düşük noktası" döneminde, yani 1890-1940 arası (tarihçiler dahil *çoğu beyaz Amerikalının siyahilerin eşit haklara sahip olmaması gerektiğine inandığı bir dönem) yazılan kitaplara özgü bir anlatımdır ve 21. yüzyıl başlarında insanın üzerinde bir şok etkisi yaratır. Bu anlatımda siyahlar için eşit hakları savunanlar*, yanlış fikirlere sahip insanlar olmak zorundaydı.

Aslında bu kitabın ilk baskısı 1956'da, yani sivil haklar hareketinin neden olduğu değişim kültürümüze nüfuz etmeye ve tarih dersi kitaplarımızı etkilemeye fırsat bulamadan uzun zaman önce yayınlanmıştır. "Fanatik"ten "karanlık işler"e, "şeytani katliam"dan "sinsice" davranışlara kadar, kullanılan dilin objektif olduğu söylenemez. Hangi ayrıntıların dahil edildiği ve hangilerinin görmezden gelindiği de önyargıya işaret eder. Bu anlatım, kölelik yanlısı Güneylilerin daha önceki cinayetlerinden söz etmemekle Kuzeylileri ilk saldıranlar gibi gösterir. Aslında köleliğin yasaklanmasını isteyenler çoğunlukta olduğu için Kansas'ı demokratik ve meşru şekilde kazanmaya çalışmıştı; eyaletin kontrolünü ele geçirmek için teröre ve tehditlere başvuranlar kölelik yanlısı güçlerdi. *Pageant*'ın okurları bu anlatımdan, *kölelik yanlısı insanların Lawrence*'a *düzenledikleri saldırıda ölen iki kişi* dahil beş kişiyi öldürdüklerini tahmin edemez. Ayrıca Brown, "büyük ailesiyle" Kansas'a değil, oğullarının da kendisine katılacağı umuduyla Adirondacks bölgesine göç etmişti, ama beş oğlu ve aileleri barış içinde çiftçilik yapmak amacıyla Kansas'a göç etmeyi tercih etmişti. Sonra da

kölelik yanlısı komşularının tehditleriyle karşılaşınca babalarından yardım istemişlerdi. Yukarıdaki anlatımdaki diğer hatalar arasında "kölelik yanlısı olduğunu sandıkları" (gerçekten öyleydiler) ve "adeta paramparça ederler" (etmezler) vardır.[7]

On sekiz kitap arasında daha yeni olanlarından biri olan *Pathways to the Present* Brown'a en anlayışla yaklaşandır, ama o da tarafsızlığın ötesine geçmez. Brown'ın Harpers Ferry saldırısı şöyle anlatılır:

> Kansaslı eski bir militan olan John Brown ve az sayıda adamı 16 Ekim 1859'da Virginia'da, Harpers Ferry'de bulunan federal silah deposuna saldırdı... Brown ile adamları silahları ele geçirip köleler arasında bir ayaklanma başlatmak için onları kölelere dağıtmayı planlıyordu.
>
> Albay Robert E. Lee komutasında Amerika Birleşik Devletleri birlikleri Brown'la adamlarını köşeye sıkıştırıp yenilgiye uğrattı. İhanetle suçlanan Brown asılarak ölmeye mahkûm edildi. İnfaz edilmeden hemen önce, doğruluğu sonradan anlaşılacak bir not yazdı: "Ben John Brown, bu suçlu toprakların işlediği suçların kan dışında hiçbir şeyle yıkanamayacağından eminim."

Bazıları yeni, bazıları eski sekiz kitap daha olumsuz bir anlatım sunar, ancak Brown'ın deli olduğunu ima etmezler. Diğer dokuzu apaçık bir şekilde ona muhalif davranır. Altı yeni ders kitabından dördü dahil olmak üzere, bazı ders kitapları Brown'ın grubuna hiçbir kölenin katılmadığı iddiasını vurgular. Boorstin ile Kelley bu durumdan uzun uzun

---

7 Sara Robinson, *Kansas: Its Interior and Exterior Life*, Bölüm 16, "The Attack upon Lawrence," kancoll.org/books/robinson/r_chap16.htm; Marvin Stottelmire, "John Brown: Madman or Martyr?" *Brown Quarterly* 3, no. 3 (Kış 2000), brownvboard.org/brwnqurt/03-3/03-3a.htm#cap1, 9/2006; Louis A. DeCaro, Jr., *John Brown—The Cost of Freedom* (New York: International, 2007), 41–42.

söz eder: "Grup otuz kadar köleyi zorla 'serbest bıraktı.' Bu isteksiz insanları yanlarına alan Brown ile adamları silah deposuna çekildi. Aslında bu olayda ilk ölen, John Brown ve adamları, yani bu 'kurtarıcılar' tarafından vurulan, zaten özgür olan bir siyahiydi."

Konfederasyon Askerlerinin Kızları Birliği (*United Daughters of the Confederacy* – UDC) bu anlatımlara bayılmış olmalı, çünkü Afrika kökenli Amerikalıların özgür kalma konusunda istekli olmadığı şeklinde yorumlanabilirler. UDC Harpers Ferry'de, Boorstin ile Kelley'nin sözünü ettiği özgür siyahi adam olan Haywood Shepherd için bir anıt dikmiştir. Anıt 1931'de törenle açıldığında, UDC onun "bu civarda yaşayan ve bu olaylara katılmak istemeyen Zencilerin temsilcisi" olduğunu iddia etti. Fakat bunlar kötü tarih yazma örneklerinden başka bir şey değildir. Hannah Geffert ile Jean Libby, Brown'ın Harpers Ferry civarında köle olan Afrika kökenli Amerikalılardan kayda değer düzeyde destek elde ettiğini göstermiştir. Brown'ın adamları, Boorstin ile Kelley'de sözü geçen otuz kişiyi, hatta hiç ziyaret etmedikleri yakınlardaki çiftliklerden gelen bazı köleleri de silahlandırmıştı.[8] Serbest bırakılan bu köleler doğuya giden bir yolcu trenini durdurdu, başında nöbet tuttu, militanların başka köle sahiplerini bulmalarına yardımcı oldu ve muhtemelen onlara itaat etmeyen silahlı bir beyazı öldürdü. (Saldırıdan sonra aralarından on biri bu eylemlerden dolayı eyalet tarafından suçlu bulundu.) Saldırıdan sonra bölgede yaşayan Afrika kökenli Amerikalılar, Brown'ın saldırısının tetiklediği köleliğe isyan hareketine devam etti. Libby'ye göre, bölgedeki birçok köle 1860 yılındaki nüfus sayımında "kaçak" olarak kaydedildi ve "John Brown'ın davasındaki jüri üyelerinin ahırları –geleneksel bir isyan simgesi olarak– yakıldı."[9] Dolayısıyla

---

8 Eyleme katılamyı reddeden köleler rahat bırakılır.

9 Hannah Geffert ve Jean Libby, "Regional Involvement in John Brown's Raid on Harpers Ferry," T. M. McCarthy and J. Stauffer, ed., *Prophets*

UDC'nin kölelerin köle karşıtlığı hareketini desteklemediğine dair iddiası doğru değildir.

Dört ders kitabı ise, Brown'ın eylemlerinin onun deli olduğunu kanıtladığına inanıldığı dönemde yaşamaya devam eder. *American History*'ye göre, "John Brown muhtemelen deliydi." *The American Way*'de anlatılan ise tam bir palavradır: "[Daha sonra] Brown'ın akıl hastası olduğu kanıtlanmıştır." *American Pageant*'ın daha önceki baskısı gibi, 2006 baskısı da, Brown'ı "dengesiz," "çok zayıf," "haşin" ve "korkunç" olarak tasvir eder, "annesi ve anneannesi dahil olmak üzere yakın akrabalarının on üçünün de deli olduğuna" inanıldığını söyler ve Harpers Ferry saldırısından da bir "delinin eylemi" şeklinde söz eder. Başka kitaplar Brown'dan "fanatik" olarak söz ederek delilik konusunu biraz yumuşatır. Ancak yeni olsun, eski olsun, hiçbir kitabın yazarı bu adama, ideallerine ve eylemlerine anlayışla yaklaşmaz.

Benim gibi, yetişirken Brown'ın deli olmasa bile fanatik olduğunu okuyanlar için kanıtları göz önüne alalım. Aslında Brown'ı kurtarmak isteyen avukatlarıyla akrabaları deliliğe dayalı bir savunma önermişti. Fakat Brown'ı tanıyan hiç kimse onun deli olduğunu düşünmüyordu. Yakalandıktan sonra onunla konuşanlar, hatta gardiyanı ve köleliği destekleyen Demokrat gazetelerin muhabirleri ondan etkilendi. Virginia Valisi Wise, Brown, gayriresmi bir görüşmede onu alt edince, ondan "aklı başında bir insan" diye söz etti. Vali Wise şöyle demişti: "Onun deli olduğunu sananlar yanılıyor." Virginia meclisine yazdığı bir mektupta Brown'ın "kıvrak bir zekâ," "akılcı temeller ve akıl yürütme becerisi" ve "itidal ve vakar" sergilediğini söylemişti."[10]

---

of Protest (New York: New Press, 2006), 173–75; Jean Libby, ed., *John Brown Mysteries* (Missoula, MT: Pictorial Histories Publishing, 1999), 16–21, 25, 29–35.

[10] Wise, Brown'ı asabilmek için ruh sağlığının yerinde olmasını istiyordu, Brown'ın avukatları da kurtulması için ruh sağlığının yerinde olmadığını iddia ediyorlardı. Brown'ın ruhsal durumuna dair en iyi kanıtlar,

RESİM – Sol tarafta, John Brown'ın 1858 yılındaki bir tasvirini görüyoruz. Orta yaşlı bir işadamına benziyordu, nitekim öyleydi. Sakalını o senenin sonuna doğru, kısmen Missouri'de on bir Afrika kökenli Amerikalı kölenin kaçmasına yardımcı olunca aranmaya başlandığı için, görünümünü değiştirmek için uzattı. Amerikalıların çoğu bu portresini bilmez. Sağda ise John Brown'ın, 1937'de Kansas Eyaleti Meclis Binasının bir duvarına onun portresini yapan John Steuart Curry'ye nasıl göründüğü yer alır. Bu versiyonunda Brown çok zayıf ve deli gibi tasvir edilmiştir, çünkü 1937 yılında kültürümüzde bu gözle görülüyordu. Tabii *American Journey*'nin, yeni bin yılın başındaki baskısında bu portrenin bir benzerini Brown'ın tek portresi olarak seçmiş olması hayret vericidir. Birçok Amerikalı bu portredekinin kim olduğunu bilir.

1890'dan sonra ders kitabı yazarları Brown'ın deli olduğuna, gerçekten de zorlama olan planı temelinde karar verdiler. Aslında John Brown'ın kendisi bile Frederick Douglass'a

---

kendi yazdığı mektuplar, verdiği beyanatlar ve yaptığı görüşmelerdir ve bunların hiçbirinde delilik emareleri görülmez. Ayrıca bkz. Stephen B. Oates, *To Purge This Land With Blood* (New York: Harper and Row, 1970), 329–34. Scheidenhelm (ed., *The Response to John Brown*, 132–53) Wise'ın "Virginia Yasama Organına Mesaj, 5 Aralık 1859" metnini yeniden yayınlamıştır; Brown konusundaki değerlendirmeleri sayfa 143'tedir. Wise ayrıca Henry David Thoreau tarafından "A Plea for Captain John Brown"da da alıntılanmıştır (sayfa 51).

bu girişimin başarısızlığa uğrasa bile büyük bir etki yaratacağını söylemiştir. Öte yandan, yirmi kadar adamı da mı deliydi?[11] Tarihçilerin John Brown'a atfettiği akıl hastalığının psikolojik değil, ideolojik olduğunu kabul etmeliyiz. Brown'ın eylemleri 1890 ile 1970 yılları arasında yaşamış ders kitabı yazarları açısından anlamsızdı, anlamsız olmak da, belli ki, deli olmak anlamına gelir.

Brown'ın çağdaşlarının onun deli olduğunu düşünmedikleri bellidir. Brown, asılmadan önceki ay ve ölümünden sonra müthiş bir ideolojik etki yaratmıştır. Brown kölelik konusunda kabul edilebilir düşüncelerin ve eylemlerin sınırını genişletmiştir. Harpers Ferry'den önce, kölelik karşıtı olmak Kuzey'de bile kabul edilebilir bir şey değildi. Köleleri serbest bırakmaktan –yani derhal azat etmeyi savunmaktan– sadece söz etmek bile ideolojik sürecin sınırında sayılan bir tutumdu. Brown, cinayet dahil olmak üzere, silahlı bir eylem gerçekleştirmekle sözlü köle karşıtlığını daha az radikal gibi göstermeyi başarmıştır.

Kuzey'de de Güney'de de Brown'a karşı hissedilen ilk tiksinti dalgasından sonra Amerikalılar Brown'ın söylediklerini hayranlıkla dinlemeye başladılar. John Brown, 1859'daki davasında başka hiçbir köle karşıtının veya köle sahibinin o ana kadar veya o andan itibaren çekmediği kadar çok ilgi çekmiştir. O da bunun farkındaydı: "Hayatım boyunca haklıları savunmak için bunun yarısı kadar bile fırsatım olmamıştı."[12] 2 Kasım günü, yargıç onu ölüme mahkûm etmeden hemen önce mahkemede yaptığı konuşmada Brown, "Zenginler ve güçlüler namına uğraşsaydım, o zaman her şey iyi olurdu," dedi. Mahkeme salonunda gözüne çarpan Kitab-ı Mukaddes'ten

[11] Brown'ın mahkemede yaptığı son konuşmada belirttiği gibi, "hepsi kendi isteğiyle bana katıldı." Kendi oğulları açısından da aynı şey söz konusuydu.

[12] Başyargıç Daniel R. Tilden'e mektup, 11/28/1959, alıntılayan: Barrie Stavis, *John Brown: The Sword and the Word* (New York: A. S. Barnes, 1970), 164.

söz ederken şöyle söylemişti: "O bana, insanların bana yapmasını istediği her şeyi onlara yapmamı öğretti. Ayrıca bana esaret altında olanları, kendim de esaret altındaymışım gibi hatırlamamı öğretti. Ben de bu öğreti doğrultusunda hareket etmeye çalıştım." Brown bu konuşmanın devamında ahlaki üstünlük iddiasında bulundu: "O'nun zavallı yoksulları için yaptıklarımı yaparken yanlış yapmadığıma, doğruyu yaptığıma inanıyorum." Her ne kadar ölüm cezasına itiraz edip adaletsiz olduğunu söylerse de bu cezayı kabul etti ve daha ciddi adaletsizliklere dikkat çekti: "Adaletin amaçlarının yerine getirilmesi için hayatımı feda etmemin ve kanımın, çocuklarımın kanıyla ve bu köleler ülkesinde acımasız, hain ve adaletsiz eylemler yoluyla hakları ihlal edilen milyonların kanıyla karışmasının gerekli olduğuna karar verildiyse, öyle olsun."[13]

Brown'ın doğru olduğuna inandıkları için darağacına gitmeyi kabul etmesi, manevi açıdan çok önemliydi. Henry David Thoreau, Boston'da yapılan bir anma konuşmasında şöyle demişti: "Amerika'da daha önce hiç kimse ölmemiş gibi, çünkü ölmek için önce yaşamış olmak gerekiyor. Bu gibi insanlar bize nasıl ölmemiz gerektiğini öğretirken, aynı zamanda nasıl yaşamamız gerektiğini de öğrettiler." Thoreau ayrıca Brown'ı, yine devlet eliyle benzer bir şekilde ölmüş olan Nasıralı İsa'yla kıyaslamıştı.[14]

Kasım ayının geri kalanında da Brown ulusa ölümle nasıl yüzleşilmesi gerektiği konusunda zarif bir ders verdi. New York eyaletinin Larchmont kentinde George Templeton Strong günlüğüne şöyle yazmıştı: "Ölüm cezasını eleştirerek ve kınayarak darağacına gitmeye hazır olan biri, insanın inancını korkunç şekilde sarsar."[15] Brown'ın ailesine ve

---

13 John Brown, "Last Words in Court," Scheidenhelm, ed., *The Response to John Brown*, 36–37.

14 Thoreau, "A Plea for Captain John Brown," Scheidenhelm, ed., *The Response to John Brown*, 53.

15 George Templeton Strong'u alıntılayan: Daniel Aaron, *The Unwritten War* (New York: Oxford University Press, 1973), 24.

dostlarına yazdığı mektuplar imajını yumuşattı, insancıl yönünü gösterdi ve Brown'ın kendi için olmasa da, çocukları ve yakında dul kalacak karısı için çok büyük bir anlayış hissedilmesine neden oldu. Destekçilerine yazdığı mektuplar ve gazetecilere verdiği demeçler hızla yayıldı ve köleliği getirilen ithamların sürmesini sağladı. "Muhafazakâr bir Hıristiyan"dan –mektubun altındaki imza böyledir– hapishanedeki Brown'a yazılmış bu mektupta karizmasını gözlemek mümkündür: "Bütün eylemlerinizi onaylamama imkân yoksa da, yakalanışınızdan beri davranışlarınız karşısında hayranlık duyuyorum ve size karşı çıkmaya cesaret edemiyorum, çünkü Tanrı'yla mücadele etmek zorunda kalmaktan korkuyorum, çünkü otorite sahibi biri gibi konuşuyorsunuz ve yükseklerden güç alıyor gibisiniz."[16] Virginia 2 Aralıkta John Brown'ı asıp onu ülkenin kuruluşundan itibaren hain olarak asılan ilk Amerikalı haline getirince, Kuzey'deki çeşitli şehirlerde kilise çanları Brown'ın matemini tuttu. Louisa May Alcott, William Dean Howells, Herman Melville, John Greenleaf Whittier ve Walt Whitman, bu olaya tepki veren şairler arasında yer aldı. Victor Hugo Fransa'dan şöyle yazdı: "Avrupa'nın bakışları şu anda Amerika'nın üzerinde." Hugo, Brown'ın asılmasının, "Birliği nihayet paramparça edecek bir çatlağa" neden olacağını öngördü. "John Brown'ın cezalandırılması Virginia'da köleliği güçlendirebilir, ama Amerikan demokrasisinin yıkılmasına neden olacağı kesin. Utancınızı muhafaza ederken şanınızı yok ediyorsunuz."[17]

Brown, ölümünden sonra da tartışmalı biri olmaya devam etti. Cumhuriyetçi kongre üyeleri, Brown'ın canice eylemlerinden uzak durmaya çalıştılar. Ancak Güneyli köle sahipleri, Kuzeylilerin Brown'a beslediği sempati karşısında

---

16 Bu mektubu alıntılayan: William J. Schafer, ed., *The Truman Nelson Reader* (Amherst: University of Massachusetts Press, 1989), 250.

17 Stavis, *John Brown: The Sword and the Word*, 14, 167; Richard Warch ve Jonathan Fanton, ed., *John Brown* (Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1973), 142.

şoka uğradı; köleliği muhafaza etmek için bir sonraki seçimi kaybettikleri takdirde Birlik'ten ayrılmak dahil, ne gerekliyse yapmaya karar verdiler. Bu arada Brown'ın Kuzey'deki karizması sönmedi, tam tersine, şehit olduğu görüşü yayıldıkça giderek arttı. Savaş yaklaşınca binlerce Amerikalı John Brown'a benzer şekilde ölümle yüzleşme gereği hissetti ve Brown'ın teşkil ettiği örnek yeni bir önem kazandı. Askerlerin savaşa giderken, "John Brown's Body" [John Brown'ın bedeni] şarkısını söylemesinin sebebi budur. İki yıl sonra kiliselerde cemaatler Julia Ward Howe'un bu şarkıya yazdığı yeni sözleri söyledi: "O nasıl insanları kutsal kılmak için öldüyse, biz de insanları özgür kılmak için ölelim," ve John Brown'ın İsa'yla özdeşleştirilmesi yeni bir dönüm noktasına ulaştı. Ertesi yıl 54. Massachusetts Siyahiler Alayı, Güney Carolina'da kahramanca ölmeden önce, Boston'da geçit törenine katıldı ve bu şarkı eşliğinde ilerledi; William Lloyd Garrison bir balkondan sokakta tezahürat yapan kalabalıkları izlerken bir elini John Brown'ın bir büstüne dayamıştı. Şubat 1865'te bir başka Massachusetts siyahiler alayı, bu sefer Güney Carolina'da Charleston kentinin sokaklarında yine bu şarkıyı söyleyerek ilerledi.[18]

Bu dönem, John Brown'ın "en yüksek noktası"nı teşkil eder. 19. yüzyıl sonlarında Güney'deki ve sınır bölgelerindeki eyaletler Afrika kökenli Amerikalıları haklarından mahrum ederken, linç olayları giderek yayılırken ve yüzleri siyaha boyalı ozan gösterileri Amerikan popüler kültürüne hâkim hale gelirken, beyaz Amerika ırk idealizminin son izlerini de arkasında bıraktı. 1923'te yayınlanmış bir tarih kitabında Brown'ın akıl hastası olduğu görüşünün nasıl geliştiği

[18] Bu melodi böylece daireyi tamamlamış olur, çünkü orijinal versiyonu "Kardeşlerim, Kenaan'ın Mutlu Kıyılarında Buluşalım mı?" şeklinde Metodist mezhebin bir ilahisiydi. Leon Litwack *Been in the Storm So Long*'da (New York: Alfred A. Knopf, 1979, 77–78) Boston'daki durumu tasvir eder. Hollywood 54. Massachusetts alayını nihayet 1990'da çekilen *Glory* adlı filmde anlatmıştır.

apaçık bir şekilde görülür: "1859 yılının heyecan verici olaylarından uzaklaştıkça, bu olağanüstü insanın bir zihinsel hezeyanın kurbanı olduğunu görmemiz kolaylaşır."[19] Beyaz Amerika'nın, siyahilerin eşitliği için ölen beyaz bir adamın deli olmak zorunda olmadığını kabul edecek kadar ırkçı düşüncelerden kurtulması ancak 1960'lardaki sivil haklar hareketiyle gerçekleşti. 1960'lı yıllarda Mississippi'de Mickey Schwerner ve Andrew Goodman, Alabama'da James Reeb ve Viola Liuzzo ve başka Güney eyaletlerinde sivil hakları savunan çeşitli beyazların öldürülmesi, bir anlamda ders kitabı yazarlarının John Brown'ı yeniden akıl sağlığı yerinde olan birisi olarak görmesini sağlamıştır. 1961'de yazılan *Rise of the American Nation*, Harpers Ferry planından "başarısızlığa uğraması kesin, çılgın bir düşünce" şeklinde söz ederken, 1986'da yayınlanan *Triumph of the American Nation*'a göre bu plan "cesur bir düşünceyi temel alıyordu ama başarısızlığa uğraması kesindi."[20]

Amerikan tarihinde beyaz ırkçılarla siyahi milliyetçilerin ideolojileri sıklıkla örtüşür. John Brown konusundaki görüşleri açısından da böyle oldu. Black Power [Siyahi İktidar] hareketinin zirvesinde Mississippi'de düzenlenen bir forumda beyazları eleştiren konuşmacıları dinlemiştim. Siyahi bir militan şöyle gürlemişti: "Onlar sizin düşmanlarınız. Siyahilerin çıkarlarını gerçek anlamda düşünen tek bir beyaz yoktur." Benim aklıma John Brown geldi ama konuşmacı sanki itirazımı öngörmüştü: "John Brown düşünmüştü diyebilirsiniz, ama unutmayın ki, o deliydi." John Brown, beyazlara yöneltilebilecek bu tür küresel saldırılara karşı bir savunma oluşturabilirdi, ama ne yazık ki, Amerikan tarih dersi kitapları onun bu amaçla kullanılabilecek bir şahsiyet olmasını engellemiştir.

---

[19] John Spencer Bassett, *A Short History of the United States* (New York: Macmillan, 1923), 502.

[20] *Holt American Nation*'ın Harpers Ferry'yi ele alışı nihayet bu dili aşmıştır ve Brown'ın akıl sağlığını sorgulamaz.

John Brown'la tanışmış hiçbir siyahi onun deli olduğunu düşünmemişti. Dönemin birçok siyahi lideri –Martin Delaney, Henry Highland Garnet, Frederick Douglass, Harriet Tubman ve başkaları– Brown'ı tanırdı ve onu sayardı. Tubman'ın Harpers Ferry'de Brown'a katılmamasının tek nedeni, hasta olmasıydı. Brown'ın infaz edildiği gün Kuzey'de siyahilerin sahip olduğu dükkânlar matem nedeniyle kapandı. Frederick Douglass, Brown'ı "Amerikan tarihindeki en büyük kahramanlardan biri" olarak tasvir etmişti.[21] Siyahiler için bir kolejin Harpers Ferry'de kurulmasına karar verildi ve 1918'deki mezunları, Brown ile adamlarının "kahramanlığını anmak için" bir kitabe yaptırdılar. Kitabede şöyle yazıyordu: "John Brown ile 21 arkadaşı, bu ulusun özgürlük açısından yeni bir doğuş yaşaması ve köleliğin Amerikan topraklarından ebediyen defedilmesi için hayatını feda etmiştir."

Belki de ders kitaplarının bir katili bir kahraman gibi tasvir etmemesi gerekir, ama Kristof Kolomb'dan Nat Turner'a kadar çeşitli katiller kahraman gibi tasvir edilmiştir. Ancak ders kitaplarının Brown'ı ele alırken başvurduğu yavan anlatım tarzı tam olarak tarafsız değildir. Ders kitabı yazarlarının Brown'a gelince gösterdiği anlayış eksikliği kolaylıkla hissedilebilir; Brown'ı tanıtırken başvurdukları ton, neredeyse diğer herkesten söz ederken kullandıkları tondan farklıdır. Örneğin Brown'ın dini inançlarının işlenişinden bu böyledir. John Brown dindar bir Hıristiyandı, Kitab-ı Mukaddes'i iyi bilirdi, ahlaki öğretilerini ciddiye alırdı. Ancak *Pathways to the Present* dışında, son zamanlarda yayınlanmış ders kitapları Brown'ın dindarlığını bir erdem olarak görmek yerine, onu bundan dolayı suçlar.[22] *The Americans* iki kez "Brown Tanrı'nın kölelikle mücadele etmek için kendisini görevlendirdiğine inanırdı," der. Ancak Brown Tanrı'nın

---

21 Bkz. Benjamin Quarles, *The Black Abolitionists* (New York: Oxford University Press, 1969), 244.

22 *Pathways* Brown'ın dindar olduğundan hiç söz etmez.

ona talimatlar vermek şeklinde onu görevlendirdiğine inanmazdı; o, Hıristiyanlığın ahlaki anlamı üzerinde düşünürdü ve köleliğin bu anlamla uyuşamayacağına karar vermişti. Boorstin ile Keller Brown'dan "kendini kölelik karşıtı mesih ilan etti" diye söz eder. Ancak Brown kendini bir mesih olarak görmezdi. Tam tersine, Brown'ın Frederick Douglass'tan veya Harriet Tubman'dan kendisine katılmasını istemesinin ana nedeni, Afrika kökenli Amerikalı kölelerin ondan ziyade onları izleyeceğine olan inancıydı.

Öte yandan 1831'de, Amerika Birleşik Devletleri'nin bir ulus haline gelmesinden sonraki en büyük köle isyanına liderlik eden Nat Turner'ı ele alalım. John Brown da, Nat Turner da büyük bir soğukkanlılıkla beyazları öldürmüştür. Her ikisi de dindardı, ancak Brown'ın tersine, Turner düşler görür, sesler duyardı. Turner çoğu ders kitabında bir kahraman olarak tasvir edilir. Birkaç ders kitabı Turner'dan "çok dindar" veya "yetenekli bir vaiz" olarak söz eder. Hiçbiri ondan "fanatik dindar" şeklinde söz etmez. O tanımlama Brown için kullanılır. Turner'ı tasvir ederken deli olabileceğine ima eden tek ders kitabı olan *American History*'de şöyle bir cümle yer alır: "Turner'ın akıl sağlığının yerinde olup olmadığı, tarihçiler arasında tartışma konusu olmaya devam etmektedir." Ancak yazar hemen sonra şöyle bir yorumda bulunur: "Gerçek şu ki, neredeyse bütün köleler esaretten nefret ederdi. Neredeyse hepsi bu sistemin ortadan kaldırılması için bir şeyler yapılmasını isterdi." Dolayısıyla *American History* de Turner'ın yaptıklarının, kuşkulu olduğu iddia edilen bir zihin içindeki psikolojik oluşumu yerine siyasi ve sosyal anlamını vurgular.

Ders kitaplarının Brown konusuna anlayışla yaklaşmaması, Harpers Ferry'den önceki hayatıyla ilgili neleri dahil edip neleri görmezden gelmelerinden de anlaşılır. *American Adventures*'a göre, "1840'larda nedense içinde siyahi kölelere yardımcı olma arzusu doğar." Brown'ın bu konuya neden ilgi duyduğu bir sır değildir; babası, kölelik karşıtlığının bir

merkezi olan Oberlin Kolejinin mütevelli heyetinin bir üye siydi. *Adventures* isteseydi, genç John'un 1812 Savaşında si yahi bir çocukla kurduğu ve siyahilerin alt bir ırk olmadığına inanmasını sağlayan o dostluğun çok iyi bilinen hikâyesini anlatabilirdi. Halbuki burada kullanılan cümle neredeyse hakaret amacı taşır. Ders kitabı yazarları o ana kadar Kansas'taki bütün şiddetin ağırlıklı olarak kölelik yanlıları tarafından uygulandığını söylememekle Pottawatomie'deki cinayetleri nedensiz gibi göstermeyi başarır. Aslında kölelik yanlıları kısa bir süre önce köleliğin yasaklanmasını isteyen altı yerleşimciyi öldürmüştü. Pottawatomie'den birkaç ay sonra Brown, Kansas'ın Osawatomie kentinde otuz beş kölelik karşıtı kişinin Missourili birkaç yüz kölelik yanlısı yağmacıdan kendini korumasına yardımcı oldu ve "Osawatomie John Brown" lakabıyla tanınmaya başladı. Ders kitaplarının hiçbiri Brown'ın savunma rolünde olduğu Osawatomie'de ne yaptığını anlatmaz, ama on sekiz kitaptan on dördünde saldırgan rolünde olduğu Pottawatomie'de ne yaptığı anlatılır.[23]

Ders kitaplarımız ayrıca Brown'ın söylediklerine yer vermeyerek sesini duyurmasını engellerler. Benim incelediğim on sekiz kitaptan on ikisi, Brown'ın söylediği veya yazdığı tek bir cümleye yer vermez. Dolayısıyla zamanında bütün ülkeyi etkilemiş olan Brown'ın sözlerinin, günümüz öğrencilerini etkilemesine izin verilmez.

Ders kitaplarının Brown'ın düşüncelerinden kaçınmasının nedeni, Hıristiyanlığın etkisini yansıtması olabilir. Din, insanların bu ülkedeki girişimlerinin en büyük ilham kaynakları arasında yer alır. Ancak ders kitapları Shakers tarikatı veya Hıristiyan Bilim Kilisesi gibi dini örgütlerden söz ederse de, hiçbir dönemde dini düşünceleri ciddi bir şekilde ele almazlar.[24] Mormonluğun, Hıristiyan Bilim Kilisesinin

---

[23] Brown'ın eylemlerinin tam anlatımı konusunda bkz. Oates, *To Purge This Land With Blood.*

[24] Bir tek *The American Pageant*, dinleri sosyal kurumlar olarak ele alır ve ardındaki düşünceleri bir dereceye kadar inceler. Bunun dışında,

veya Büyük Uyanış'ın Metodizminin derinlemesine analizi yapılsaydı büyük tartışmalara yol açardı. Ateizmden veya Deizmden söz etmek daha da kötü olurdu. Bir defasında bir ders kitabı editörü bana şöyle dedi: "Çocuklara Thomas Jefferson'ın İsa'ya inanmadığını mı söyleyelim? Ben söylemem!" Ancak dini düşünceleri tarafsız bir şekilde, dini değil de diğer sosyal faktörler arasında ele almak da olmaz, çünkü o zaman o dini cemaatler alınabilir. Dolayısıyla ders kitapları dini düşünceleri tamamıyla görmezden gelmeyi tercih eder.[25] John Brown'ın Altın Kural'dan ilham alarak mahkemede söylediği, "insanların bana yapmasını istediğim her şeyi ben de onlara yapmalıyım" şeklindeki cümleyi sunmak o tabuyu ihlal etmek anlamına gelirdi.

İdeolojik karşıtlık tarihte çok önemli bir rol oynar. Düşünceler güç sahibidir. John Brown'a ilham veren düşünceler ve kendisinin oluşturduğu örnek, bedeni mezarda çürüdükten uzun bir süre sonra bile etkili olmaya devam etmiştir. Ancak

---

Robert Bryan'ın *History, Pseudo-History, Anti-History: How Public School Textbooks Treat Religion*'de (Washington, D.C.: Learn, Inc., 1984, 3) öne sürdüğü, Pilgrimlerden sonra Hıristiyanlığa Amerikan tarih dersi kitaplarında fazla yer verilmediğine dair görüşüne katılıyorum. Ayrıca bkz. Paul Gagnon, *Democracy's Untold Story: What World History Textbooks Neglect* (Washington, D.C.: American Federation of Teachers, 1987); Charles C. Haynes, *Religion in American History* (Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development, 1990); ve William F. Jasper, "America's Textbooks Are Censored in Favor of the Left," Lisa Orr, ed., *Censorship: Opposing Viewpoints* (San Diego: Greenhaven, 1990), 154–59.

[25] Sağ görüşlü ders kitabı eleştirmenleri haklı olarak bu duruma kızar; Mel Gabler'in eleştirmenlerinden birinin *Life and Liberty*'yi eleştirirken dediği gibi, "Belli ki yayıncılar Arapahoların dindar olduğunu söylemekten çekinmiyor – bu durumda neden geçmişteki ve günümüzdeki ileri gelen [Kızılderili olmayan] Amerikalıların dindar olduğunu söylemiyorlar?" (Deborah L. Brezina, başlıksız eleştiri [y.y., Mel Gabler'in lideri olduğu Educational Research Analysts tarafından dağıtılmış daktilo metni, 1993], 7). Fakat ne yazık ki, Gabler'in eleştirmenleri din hakkında ve özellikle kendi dinleri olan Hıristiyanlık hakkında sadece olumlu şeylerin söylenmesini isterler, dolayısıyla başka bir ders kitabını Benjamin Franklin'in deist olduğunu söylediği için eleştirirler.

Amerikan tarih dersi kitapları, düşüncelerin geçmişimizde oynadığı rolü anlamamıza izin vermez.

Ders kitabı yazarlarının John Brown'ın düşüncelerini görmezden gelmesinin nedeni, onun şiddet dolu eylemlerinin anlayışla ele alınmasının zorluğu olması olabilir. Brown'dan Abraham Lincoln'e geçtiğimizde, Amerikan tarihinin en tartışmalı şahsiyetlerinden birinden en saygın olanlardan birine geçmiş oluruz. Ders kitapları elbette Abraham Lincoln'e büyük bir sempati besler. Ancak özellikle ırk konusu başta olmak üzere, bazı düşüncelerini de pek önemsemezler. Abraham Lincoln ırk meselesiyle Thomas Jefferson dışında tüm başkanlardan daha açık bir şekilde uğraşmıştır ve Jefferson'ın tersine, Lincoln'ün eylemleri de söylediklerini yansıtmıştır. Ders kitaplarımızın çoğu Lincoln'ün kendi içindeki çelişkiler konusunda bir şey demez. Eğer söyleseler di, ne müthiş eğitim araçları haline gelirlerdi! O zaman öğrenciler, konuşmacıların farklı dinleyici gruplarına göre düşüncelerini değiştirdiklerini görür, dolayısıyla da beyanatlarını kelimesi kelimesine kabul edemeyeceğimizi anlardı. Eğer ders kitapları Lincoln'ün ırkçılığından söz etseydi, öğrenciler ırkçılığın Ku Klux Klan gibi aşırı grupları etkilemekle kalmadığını, tarihimizin tamamı boyunca "normal" sayıldığını görürdü. Ve Lincoln'ü, Amerika'nın demokratik ilkelerini ırk ayrımı gözetmeksizin uygulamak için kendi kendiyle mücadele edişini izlerken düşüncelerin ve insanların nasıl gelişebileceğini fark ederdi.

Lincoln, o dönemde yaşamış beyazların büyük kısmı gibi, konuşmalarında siyahilerden "*nigger*"* olarak söz ederdi. Hatta daha önceki bölümde gördüğümüz üzere, Lincoln-Douglas tartışmasında bazen beyazların üstünlüğünü açıkça savunduğu olmuştur. Ancak Lincoln'ün ırk konusundaki düşünceleri Douglas'ınkilerden daha karmaşıktı. Douglas'ın Chicago'da beyazların üstünlüğünü savunup meselenin

* *Nigger:* Zenci anlamına gelen aşağılayıcı bir terim –çn.

"apaçık" olduğunu söylemesinden hemen sonra, Lincoln ona karşılık verirken meseleyi net bir şekilde sunar:

> Bütün insanların prensipte eşit olduğunu ilan eden Bağımsızlık Bildirisini alıp bazı istisnalar olduğuna karar versek, merak ediyorum, bu iş nerede biter? Ya biri Zencileri kapsamıyor dese, başkası da başka birilerini kapsamıyor dese? Bu Bildiri doğru değilse... o zaman yırtıp atalım! ["Hayır, hayır!" şeklinde bağırışlar] O zaman Bildiriye kararlılıkla uyalım.[26]

Hiçbir ders kitabı bu alıntıya yer vermez ve biri dışında hepsi Lincoln'ün, Douglas'la tartışmalarının özü konusundaki olağanüstü özetini görmezden gelir: "Yargıç Douglas ve benim zavallı dillerimiz sustuğu zaman bu ülkede geçerli olmaya devam edecek mesele budur; bu iki ilke –doğru ile yanlış– arasında dünyanın her yerinde gerçekleşen ebedi mücadele."[27]

Lincoln'ün Afrika kökenli Amerikalıların temelde insan olduğunun farkına varması, Kentucky'de onay gören ırk temelli köleliği tasvip etmediği için ailesiyle Indiana'ya göç etmeye karar veren babasından kendisine geçmiş bir özellik olabilir. Veya Lincoln'ün 1841'de bir buharlı gemi yolculuğunda başından geçen ve yıllar sonra arkadaşı Josh Speed'e yazdığı bir mektupta ona hatırlattığı bir olaydan kaynaklanmış olabilir: "Louisville'den Ohio Nehri'nin ağzına kadar olan yolculukta gemide, birbirlerine zincirlerle bağlı on ila on iki köle olduğunu hatırlarsın. O manzara bana sürekli olarak eziyet çektiriyor; Ohio'ya veya köleliğin olduğu eyaletlere ne zaman gitsem hep böyle şeyler görüyorum." Lincoln bu anı-

---

[26] Paul M. Angle, *Created Equal? The Complete Lincoln-Douglas Debates of 1858* (Chicago: University of Chicago Press, 1958), 41.

[27] *The American Pageant*'ın yeni baskısı, Lincoln'ün beyazların toplumsal anlamda üstün olması gerektiği Douglas'la hemfikir olduğu, ama siyahilerin de eşit haklara sahip olması gerektiğini söylediği, titizlikle seçilmiş bir paragraf içerir.

nın "hâlâ bedbaht hissettirmeyi" başardığını söyler.[28] Hiçbir ders kitabı bu mektuba veya benzer alıntılara yer vermez.

Lincoln daha 1835'te, Illinois Temsilciler Meclisindeki ilk döneminde, kölelik karşıtlarını kınayan bir yasa tasarısına aleyhte oy veren sadece beş kişiden biriydi. Ders kitapları Lincoln'ün kölelik konusunda ılımlı olduğu için 1860'ta başkanlığa aday gösterildiğini söyler ama aslında Cumhuriyetçiler kısmen "kaya gibi sağlam kölelik karşıtı düşünceleri"nden dolayı Lincoln'ü favori aday William H. Seward'a tercih ettiler, çünkü Seward bu konuda uzlaşmacı sayılırdı.[29]

Lincoln başkan olunca ırklar arası ilişkilerin iyileştirilmesinde sembolik liderliğin önemini kavradı. Amerika Birleşik Devletleri ilk defa Haiti ve Liberya ile diplomatik ilişkiler kurdu. 1863'te Lincoln Beyaz Saray'daki ırk ayrımını kaldırdı; federal hükümetteki ırk ayrımının kaldırılması onun döneminde başladı ve Woodrow Wilson'a kadar devam etti. Lincoln, başta Frederick Douglass olmak üzere, Beyaz Saray'da siyahi ziyaretçiler kabul etmeye başladı. Kendi içindeki ırkçılıkla mücadele etmeye devam ederken, yardımcılarından Afrika kökenli Amerikalıların Afrika'ya veya Latin Amerika'ya gönderilmesi (daha yumuşak bir ifadeyle "kolonize etme" diye nitelendirdiği) konularını araştırmalarını istedi.

Ders kitaplarının çoğu Lincoln'ün "kişisel olarak" köleliğe karşı çıktığını söyler. Hatta iki kitap 1864 yılına ait bir mektubundan bir alıntı sunar: "Eğer kölelik yanlış değilse, hiçbir şey yanlış değil."[30] Ancak ders kitabı yazarlarının çoğu Lincoln'ü kölelik konusunda gereksiz idealizmden ayrı tutar.

---

28 Richard Current, *The Lincoln Nobody Knows* (Westport, CT: Greenwood Press, 1980 [1958]), 216.

29 Richard H. Sewell, *A House Divided* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1988), 74–75.

30 *American Adventures* ve *American History* Lincoln'ün Albert Hodges'a 4 Nisan 1864 tarihli mektubundan alıntılar sunar. Metnin tamamı için bkz. Herbert Aptheker, *And Why Not Every Man?* (New York: International, 1961), 249.

Lincoln, "Birliği kurtardığı" için saygı görür. Lincoln'den alıntılar arasında ders kitaplarının en sevdiği, on sekiz kitaptan on beşinin sunduğu veya anlattığı, 22 Ağustos 1862'de Horace Greeley'nin *New York Tribune* gazetesine yazdığı mektuptan alınmadır:

> Bu mücadelede benim en önemli hedefim, köleliği kurtarmak veya yok etmek değil, Birliği kurtarmaktır. Eğer Birliği kurtarmak için hiçbir köleyi serbest bırakmama gerek olmasaydı, öyle yapardım; eğer Birliği kurtarmak için hepsini serbest bırakmam gerekseydi, öyle yapardım; eğer bunun için bazılarını serbest bırakıp bazılarını bırakmamam gerekseydi, onu da yapardım. Kölelik ve siyahi ırk konusunda yaptıklarımı, Birliği kurtarmaya yaradıklarına inandığım için yapıyorum; yapmadıklarımı da Birliği kurtarmaya yaradıklarına inanmadığım için yapmıyorum...

Çoğu ders kitabı bu alıntıyı vurgulamakla Lincoln'ü kölelik konusunda ahlaki açıdan kayıtsız olan ve siyahi insanlara önem vermeyen biri olarak tasvir etmiş olur. *Pathways to the Present*'in dediği gibi, "Lincoln köleliğin sonlandırılmasını, savaşı sonlandırmak için bir strateji olarak görüyordu." İşin ilginç tarafı, siyahi milliyetçiler de Afrika kökenli Amerikalıların Lincoln hakkında olumlu görüşlere sahip olmasını engellemek için onu böyle tanıtırlar.[31]

Lincoln'ü bu şekilde sunmak için ders kitaplarının bağlamı tamamıyla ortadan kaldırması gereklidir. Görmezden geldikleri ilk şey, Lincoln'ün yukarıdaki cümlelerden hemen sonra söyledikleridir: "...burada ifade ettiğim amaç, resmi makamımla bağlantılı görüşümdür; sık sık ifade ettiğim, her

[31] Örneğin bkz. Jehuti El-Mali Amen-Ra, *Shattering the Myth of the Man Who Freed the Slaves* (Silver Spring, MD: Fourth Dynasty Publishing, 1990), 21. Baltimorelu Afrika kökenli bir milliyetçi olan Amen-Ra Lincoln'ün mektubunu ders kitaplarının yaptığı gibi, itibarını sarsmak için sadece bazı bölümlerini sunar.

yerdeki bütün insanların özgür olması gerektiği şeklindeki şahsi görüşümü değiştirmeyi de düşünmüyorum." Tabii burada kölelik konusunda söylenen, bambaşka bir şeydir. Üçü dışında ders kitaplarının hiçbiri bu bölüme yer vermez.

Ardından, siyasi bağlamı yok ederler. Bütün tarihçiler, Lincoln'ün Greeley'e yazdığı mektuptan çoğu ders kitabında sunulan bölümün Lincoln'ün kölelik konusundaki amaçlarını yansıtmadığını bilir. Lincoln bu mektubu yazarken, Kuzey'in en Demokrat şehri olan (dolayısıyla da beyazların üstünlüğüne inanan) New York şehrinin sakinlerinden savaş için destek elde etmek istiyordu. Savaşın köleliğe son vereceğini iddia etseydi o desteği kazanamazdı, çünkü New Yorklular o açıdan savaşa karşı olurlardı. Dolayısıyla meseleye işe yarayacak tek açıdan yaklaşmıştır: Savaşı desteklerseniz ulusu bir arada tutabileceğiz. Hitap ettiği, köleliğin bitmesini arzulayan Greeley değil, savaş karşıtı Demokratlar, siyahi karşıtı İrlanda kökenli Amerikalılar ve sınır eyaletlerinin valileri ile kölelerin özgür olmasına karşı çıkan birçok Kuzeyliydi. 1860'ta son dakikada sunulan ve köleliği ebedi olarak muhafaza etmek suretiyle Birliği korumayı amaçlayan bir anayasa değişikliği olan Crittenden Uzlaşmasını reddetmesinden de anlaşıldığı üzere, aslında Birliği kurtarmak Lincoln'ün tek amacı değildi.[32] Ne var ki hiçbir yazar Greeley mektubunun siyasi bağlamını veya bu mektupla kime hitap edildiğini anlatmaz. Ayrıca hiçbir ders kitabı, Lincoln'ün o yaz Üniteryan vaizleri "evlerinize gidip insanları ikna etmeye çalışın... ülkede ne kadar kölelik karşıtlığı varsa hepsine, hatta daha fazlasına ihtiyacımız olacak" şeklinde teşvik etti-

[32] Sınır eyaletleri tarafından önerilen bu uzlaşmayla *Dred Scott* tersine çevrilecek, Missouri Uzlaşma hattı yeniden uygulanacak ve bu hattın güneyinde köleliğin sürmesi garantilenmiş olacaktı. Bu fikre karşı olan Lincoln, Cumhuriyetçi kongre üyelerine bu öneriyi desteklememeleri talimatını verir. Cumhuriyetçi desteği olmayınca da öneri her iki mecliste de az farkla reddedilir. Yeni ders kitaplarının bazıları Lincoln'ün Crittenden Uzlaşmasına karşı çıktığını aktarır.

ğini de söylemez. Eğer bu alıntıya yer verselerdi, öğrenciler Lincoln'ün Amerika'da kölelik meselesinde pek de "kayıtsız" olmadığını anlardı.

Ders kitaplarında Özgürlük Bildirgesi ele alındığında, Lincoln'ün eylemleri *realpolitik* açısından açıklanır. *Triumph of the American Nation*'a göre, "Eylül 1862'ye gelindiğinde Lincoln istemeye istemeye, kısmen de olsa kölelere özgürlük vermek için yürütülen bir savaşın Avrupa'nın desteğini alacağına ve Konfederasyon tarafında yabancı müdahale tehlikesini azaltacağına karar verdi." Abraham Lincoln usta bir siyasetçi olduğundan, şüphesiz uluslararası ve ulusal siyasi meselelere önem veriyordu. Fakat neyin doğru, neyin yanlış olduğuna da önem verirdi. O dönemde de, günümüzde de siyasi analistler Lincoln'ün Eylül 1862'de ilan ettiği özgürlüğün, kasım ayında Cumhuriyetçilerin Kongre'nin kontrolünü kaybetmesine neden olduğuna inanır, çünkü Kuzey'deki beyaz kamuoyunun siyahilerin özgürlüğünü kabul edecek şekilde evrilmesi ancak bir yıl sonra olacaktır.[33] Ders kitabı yazarları, Lincoln'ün en azından kısmen, doğru olduğuna inandığı için bu şekilde davranmış olabileceği ihtimalini göz önüne almaz. Kızılderili savaşlarından Vietnam'a kadar, ders kitabı yazarları geçmişteki olaylarla ilgili doğru veya yanlış meselesini göz ardı etmekle kalmaz, Amerikalıların geçmişte bu meseleyi göz önüne aldığını bile görmezden gelir.

Abraham Lincoln, İngiliz dilini büyük bir ustalıkla kullanırdı. Özellikle ırklar arası ilişkiler ve kölelik meselelerinde konuşmalar yaptığı zaman kamuoyunu harekete geçirmek için diğer başkanlara göre güçlü sembolleri daha etkili bir şekilde kullanmıştır. Ders kitapları, her şeyi otoriter bir tonda sunma âdetleri doğrultusunda, Lincoln'ün sözlerini sadece üçer beşer verir. Bir bütün halinde sundukları tek konuşma veya mektup, Gettysburg konuşmasıdır, üstelik on sekiz kita-

[33] V. J. Voegeli, *Free but Not Equal* (Chicago: University of Chicago Press, 1967), 62–63, 128–50.

bın altısı onu da yapmaz. Lincoln'ün Gettysburg'da söylediği üç paragraf, Amerikan tarihindeki en önemli konuşmalardan birini oluşturur ve dahil edildikleri ders kitaplarında bir sayfanın sadece dörtte birini kaplar. Beş kitap bu konuşmadan söz bile etmez, beş kitap da sadece son cümlesini sunar: "halkın, halk tarafından, halk için yönetimi." Bu açıdan en saçma davranan *The American Pageant*'ın yeni baskısıdır; bu konuşmaya tam bir sayfa ayırır, ama bu sayfanın büyük kısmını Lincoln'ün el yazısını içeren el yazmasını göstermek için kullanır ve el yazması sayfaya sığdırılmak için o kadar küçültülmüştür ki, yazıları okunamaz![34] *Pageant* konuşma konusunda yorumlar içerir, ama Lincoln tarafından yazılmış tek bir cümleye yer vermez.

Ancak sözler ve öğrencilerin o sözleri düşünmesini sağlamak önemlidir. Lincoln, özgürlük için savaşmanın ahlaki olarak tarafsız bir Birliği muhafaza etmek için savaşmaktan ideolojik olarak daha tatmin edici olduğunu biliyordu. Amaç birliği kurtarmaksa, savaş için "birliği kurtarmak" gibi bir gerekçeden fazlasını bulmak gerekliydi. Gettysburg o gerekçeyi sağlar.

Lincoln, Amerika Birleşik Devletleri'nin köleliği temel alan bir ülke olduğunu çok iyi bilen usta bir avukattı, çünkü Anayasa'nın en az beş yerinde kölelikten söz edilir. Ancak Lincoln yine de şöyle demiştir: "Seksen yedi yıl önce atalarımız bu kıtada özgürlüğü ve bütün insanların eşit yaratıldığı düşüncelerini temel alan yeni bir ulus yarattı." Dolayısıyla Lincoln, Birlik davasını Bağımsızlık Bildirisinin retoriği çerçevesinde sundu, çünkü bildiri, imza atanlarının bazılarının köle sahibi olmasına rağmen, özgürlüğe önem veriyordu.[35] Böylelikle Lincoln, Bildiriyi aynı zamanda Birlik davasını baştan tanımlamak için kullandı ve ırkları ne olursa olsun,

---

[34] *Pageant* cümlenin son yarısının büyütülmüş halini içerir, dolayısıyla zor da olsa okunabilir.

[35] O yılın sonuna doğru, bir başka Kurucu grubunu Amerika Birleşik Devletleri'yle özdeşleştirmek amacıyla Şükran Gününü ilan edecektir.

bütün Amerikalılar için eşit haklar öngördüğünü ima etti.

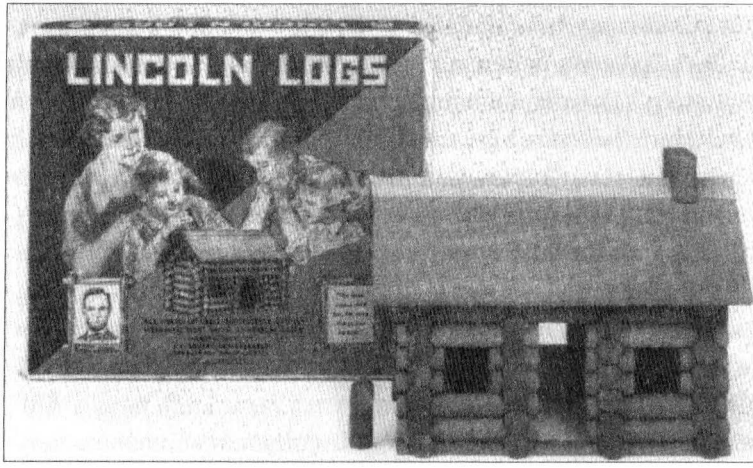
Lincoln şöyle devam etmişti: "Şimdi büyük bir iç savaşın içindeyiz ve bu düşünceleri temel alan bu ulusun veya herhangi bir ulusun ayakta kalıp kalamayacağı test edilecek." Lincoln ne dediğinin bilincindeydi; 1863 yılına gelindiğinde başka uluslar da demokrasiyi benimsemişti. Avrupa'daki bütün uluslar ve Amerika'daki çoğu ulus köleliği yasaklamıştı. Peki, İç Savaş neden onların ayakta kalıp kalamayacağını test etsin? Lincoln burada Birlik davasını, Amerika Birleşik Devletleri ile Tanrı arasındaki özel ahit fikrinin seküler bir versiyonu olan "insanoğlunun son büyük umudu" şeklinde sundu.[36] Bu tür bir retorik, kötü tarih yazımına bir örnek teşkil ediyorsa da müthiş bir konuşma anlamına gelir. Dolayısıyla başkan Kuzeyli savaş karşıtı Demokratlardan, insanlığın iyiliği için savaşı desteklemelerini istemiştir.

Lincoln, üçüncü, güçlü bir sembole –"burada mücadele etmiş olan yaşayan veya ölmüş, cesur insanlar"– başvurduktan sonra konuşmasında bu kadar çok insanın uğruna öldüğü nedeni açıklamıştır: "Tanrı'nın şahitliğindeki bu ulusun yeni bir özgürlük doğuşu yaşamasını sağlamak." Hangi özgürlükten söz ediyordu? Tabii ki siyahilerin özgürlüğünden. Lincoln'ün de bildiği gibi, savaş köleliği zayıflatıyordu, çünkü başlangıçta amacı Birliği kurtarmak olan savaş, giderek siyahilerin özgürlüğüne dönüşmüştü. O dönemde yurttaşlar Lincoln'ün ne demek istediğini biliyordu. Aslında bütün bu dönem boyunca Amerikalılar siyasi konuşmaların metinlerini alıp okur, meseleleri tartışır ve günümüzde inanılmaz yüksek gelen oranlarda oy verirdi. Demokrat bir gazete olan

---

[36] Bu analizden dolayı Lincoln fazlasıyla etnik merkezci gibi görünebilir, ama Tocqueville dahil olmak üzere, bazı Avrupalıların ve birçok Amerikalının Amerika Birleşik Devletleri'nin geleceği temsil ettiğine inandığını göz önüne almak gerekir. Bkz. Abbott Gleason, "Republic of Humbug," *American Quarterly* 44, no. 1 (3/1992): 1–20; ve G. D. Lillibridge, *Beacon of Freedom* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1955).

Chicago Times bu konuşmayı "bütün insanların eşit yaratıldığı önermesi"nden dolayı eleştirdi. Birlik öldüğüne göre, diyordu *Times*, "kendilerine saygıları biraz aşırı olan insanlar Zencilerin kendileriyle eşit olduğuna veya eşit ayrıcalıklara sahip oluklarına mı karar verecekti?"[37]

Abraham Lincoln'ün doğduğu ahşap kulübenin tuhaf kariyeri bir anlamda ders kitaplarının Lincoln'ü ele alışını simgeler. Asıl kulübe muhtemelen daha Lincoln Başkan olmadan önce harap hale gelmiş olmalıdır. D. T. Pitcaithley tarafından yürütülen bir araştırmaya göre, 1894'te inşa edilmiş olan sahte kulübe iki lunapark sahibine kiralanmış, Coney Adası'na taşınıp burada Jefferson Davis'in doğduğu kulübeyle (o da sahte) bir arada sergilenmiş, son olarak da sökülüp Kentucky'de mermerden bir tapınağa sığacak şekilde küçültülüp burada yeniden monte edilmiştir. Bu kulübe aynı zamanda bir çocuk oyuncağı haline de gelmiştir; 1920'de Frank Lloyd Wright'ın oğlu John tarafından icat edilen Lincoln Logs [Lincoln Kütükleri] hem Lincoln'ün hem de Tom Amcanın kulübelerinin inşası için gerekli talimatları da içeriyordu! Ders kitaplarında hâlâ bir arketip olarak yer alan kulübe, Abraham Lincoln'ün yoksulluktan zenginliğe şeklindeki yükselme efsanesini simgeler. Bir öğrencinin ağzından çıkmış ve büyük popülerlik kazanmış gafa şaşmamak lazımdır: "Lincoln, kendi elleriyle inşa ettiği ahşap bir kulübede doğmuştur."

---

[37] Alıntılayan: M. Hirsh Goldberg, *The Book of Lies* (New York: Morrow, 1990), 79–80.

Ders kitaplarının, benim yaptığım gibi, Lincoln'ün Gettysburg'da söylediklerini açıklamasına gerek yoktur. Gettysburg konuşması sayısız analizi atlatacak kadar zengindir.[38] Ancak bu konuşmaya yer veren altı kitaptan dördü konuşmayı sayfanın bir köşesindeki bir kutuya yerleştirmiştir. *Pathways to the Present* sonrasında oldukça boş bir özetini sunar. Bir tek *Life and Liberty* konuşma konusunda zekice sorular sorar.[39] Dolayısıyla Gettysburg konuşması üzerinde biraz olsun kafa yormuş bir lise mezununa henüz rastlamadım.

Lincoln'ün İkinci Dönem yemin töreni konuşması, ders kitaplarında daha da kötü bir şekilde ele alınır. Amerikan hitabet sanatının başyapıtlarından olan bu etkili konuşmada Lincoln, kölelik meselesi konusundaki farklı görüşlerin, o sıralarda dördüncü yılına girmiş olan kanlı İç Savaşın başlıca nedeni olduğunu anlatmıştır.[40]

> Eğer Amerika'daki köleliği Tanrı'nın takdiri olarak gerçekleşmesi gereken, ama belirlenen zamana kadar sürdükten sonra Tanrı'nın yok edilmesini istediği bir suç olarak görürsek ve hem Kuzey'e hem de Güney'e verdiği bu korkunç savaşın, bu suçu işleyenlerin hak

---

38 Bu konunun çağımıza olan yansımaları aydınlar arasında tartışılmaya devam etmektedir. Bkz. Clarence Thomas, "The Modern Civil Rights Movement" (Winston-Salem, NC: The Tocqueville Forum, 4/18/1988); Garry Wills, *Lincoln at Gettysburg* (New York: Simon & Schuster, 1992); Allan Nevins, ed., *Lincoln and the Gettysburg Address*'ta (Urbana: University of Illinois Press, 1964, 88–89) tasvir edildiği haliyle Robert Lowell; Robert Bellah, "Civil Religion in America," *Daedalus* (Winter 1967): 1–21; Willmoore Kendall, "Equality: Commitment or Ideal?" *Intercollegiate Review* (Sonbahar 1989): 25–33; ve Harry V. Jaffa, "Inventing the Gettysburg Address," *Intercollegiate Review* (Sonbahar 1992): 51–56.

39 *Triumph of the American Nation* iki soru sorar ama onları bölümün sonundaki "Önemli Terimler" ve "Eleştirel Düşünme Becerileri" gibi sayfaların içine gömer.

40 Aynı düşünce temelinde Paul Gagnon da *Democracy's Half-Told Story*'de (70–71) "[İkinci Dönem yemin töreni konuşmasının] tamamının bütün metinlerde yer alması gerektiği" görüşündedir.

> ettiği bir ceza olduğunu göz önüne alırsak, yaşayan bir Tanrı'nın müminlerinin ona atfettiği ilahi özelliklerden uzaklaşıldığını mı düşünelim?

Lincoln konuşmasına bu şekilde devam ederken, günümüze göre o zamanlar ulusun düşünce sistemi açısından daha önemli bir unsur olan takdir-i ilahi konusunu ele almıştır.

> Bu korkunç savaş felaketinin bir an önce geçip gitmesini umuyoruz ve bunun için tüm kalbimizle dua ediyoruz. Ancak Tanrı bu savaşın, kölelerin iki yüz elli yıl boyunca karşılıksız olarak verdiği emek sonucu biriken zenginlik yok olana ve –üç bin yıl önce söylendiği gibi– kırbaçla dökülen her bir damla kanın karşılığı kılıçla dökülen kan damlalarıyla ödenene kadar sürmesini isterse, biz yine de "Tanrı'nın yargısı doğru ve adildir" demeliyiz.

Bu son cümle insanı hayrete düşürür. Uzunluğu bile şaşırtıcıdır. Günümüz politikacıları bu şekilde konuşmaz. Öğrenciler bu bölümü yüksek sesle, ağır bir şekilde ve üzerinde kafa yorarak okuduğu zaman, Amerika'nın siyahilere karşı işlediği suçların şiddetli ithamnamesi olduğunu anlamakta gecikmezler. İç Savaş, ulusumuzun tarihinin mutlak anlamda en korkunç deneyimiydi. Ancak Lincoln'ün burada dediği gibi, müstahaktı. Lincoln'ün retorik bağlamında uygun olan kelime sadece bir trajedi değil, günah, hatta suçtur. Aslında Lincoln'ün ABD'deki ırklar arası ilişkilere getirdiği bu suçlama, John Brown'ın son yazdıklarını tekrarlar: "Ben John Brown, bu suçlu toprakların işlediği suçların kan dışında hiçbir şeyle yıkanamayacağından eminim."[41]

Lincoln'ün İkinci Dönem yemin töreni konuşması Amerikalıları o kadar derinden etkiledi ki, bir ay sonra Başkan vurulduğunda New York ve Ohio'da çiftçiler, onun cenazesini üzerinde

[41] Karşılaştırma için bkz. Voegeli, *Free but Not Equal*, 138.

bu cümlelerin yazdığı pankartlarla karşıladı. Fakat yukarıda sözü edilenlerden en azından bir kısmını sunan tek kitap, *The United States – A History of the Republic*'tir.[42] Yedi ders kitabı ise alıntılarını bu konuşmanın, ulusun yaralarını sararken "kimseye kin beslenmemesi" ile ilgili son cümlesiyle sınırlar. On kitap ise bu konuşmayı tamamıyla görmezden gelir.

Helen Keller'ın sosyal sınıfların adaletsizliği konusunda duyduğu endişe gibi, Lincoln'ün ırkçılık suçu konusundaki endişesi de ders kitabı yazarlarına uygunsuz görünüyor olabilir. Lincoln'ü *bu nedenle* mi hatırlamalıyız? Bunu dahil etmeyelim! Lincoln konusundaki bu yaklaşıma Walt Disney yorumu diyebiliriz; Disney'nin 1964'teki New York Dünya Fuarı için hazırladığı Lincoln'ün hareketli heykeli birkaç dakika boyunca konuşuyordu, ama sözleri kölelik hakkında hiçbir şey söylememesini sağlayacak şekilde seçilmişti.

Bazı ders kitapları, Abraham Lincoln'ü doğru ile yanlış anlayışından uzak tutmakla kalmaz, İç Savaşı da aynı şekilde ele alır. Aslında savaşa sadece Birliği kurtarmak için başlayan ABD askerleri sonradan Gettysburg konuşmasındaki muğlak ama olağanüstü düşünceler için savaşır hale geldiler. Birlik askerleri, 1862'den itibaren George Root tarafından o yılın yazında bestelenmiş olan *Battle Cry for Freedom*'ı [Özgürlük İçin Savaş Çığlığı] söylemeye başladı:

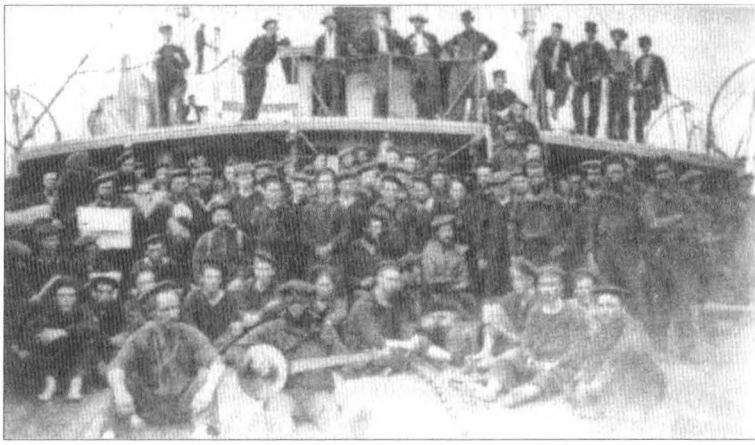
Sadık ve cesur olanlara kucak açacağız,
Özgürlük için savaş çığlığını atarken.
İnsan yoksul olsa bile köle olmayacak,
Özgürlük için savaş çığlığını atarken.[43]

Günümüzde bile bu mısraları okuyanlar, *hem* özgürlüğün *hem de* Birliğin muhafaza edilmesinin Amerika Birleşik Devletleri'nin savaştaki amaçları olduğunu kavrayacaktır

---

42 *Pathways to the Present*, kölelik konusunda farklı bir cümle de içerir.

43 Şarkı sözlerini alıntılayan: James M. McPherson, *Battle Cry of Freedom* (New York: Oxford University Press, 1988), vi.

Triumph of the American Nation, İç Savaşta ABD gemisi Hunchback'in mürettebatının bu etkileyici fotoğrafını içerir. Bu türden ırksal bütünleşme, Amerika Birleşik Devletleri'nde ırklar arası ilişkilerin "en düşük noktası" döneminde kaybolmuştur.

ve o bileşimin gücünü hissetmeden edemeyecektir. Ders kitaplarının görmezden geldiği de o güçtür işte; ders kitapları düşüncelerin önemli olabileceği konusunda öğrencilere herhangi bir ipucu bile vermez.

Afrika kökenli Amerikalıların eylemleri, beyazların ırkçılığına karşı çıkılmasında önemli bir rol oynamıştır. Köleler kaçarak Birlik ordularına katıldı. Siyahi birliklerin savaşmasına izin verildikten sonra, savaşa yaptıkları katkılar beyazların siyahilerin birer insan olduğunu reddetmeye devam etmesini zorlaştırdı.[44] Birlik ordusundan bir yüzbaşı karısına şöyle yazmıştı: "Birçok [beyaz], Zenci ırkının tamamının alt bir ırka ait olduğuna inanır, ama burada önyargıdan uzak birkaç hafta geçirseler, bence fikirlerini değiştirirlerdi – Zencilerin becerileri konusundaki kanaatim eskisine göre çok daha yüksek."[45]

---

44 Bkz. Carleton Beals, *War Within a War* (Philadelphia: Chilton, 1965), 145–50.

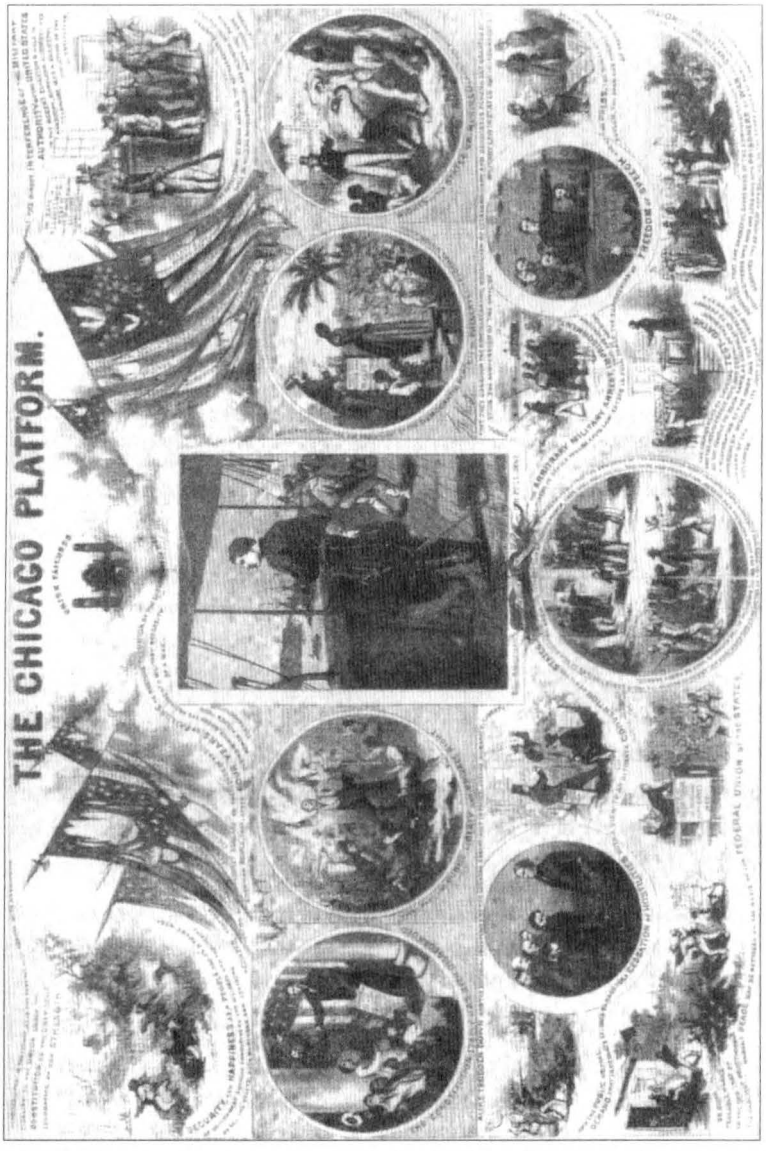
45 Alıntılayan: James M. McPherson, "Wartime," *New York Review of Books*, 12 Mart 1990, 33. Litwack'a göre (*Been in the Storm So Long*, 100) siyahi askerler Birlik ordusunun "düşünce tarzında bir devrim" yaratırlar.

Birkaç on yıl önceki tarihçilerin tersine, günümüz ders kitabı yazarları savaştan söz ederken, Afrika kökenli Amerikalıların katkılarını görmezden gelmenin kötü tarih yazmaya bir örnek oluşturduğunun bilincindedir. İncelediğim on sekiz ders kitabının hepsi 180 binden fazla siyahinin Birlik ordusunda ve donanmasında savaştığını belirtir. Kitapların bazıları Afrika kökenli Amerikalı askerlerin resimlerini de içerir ve savaşın sonlarına kadar kazandıkları ücretin beyazların aldığıyla eşit olmadığını anlatır.[46] *Discovering American History*, Konfederasyon hatlarının arkasında kalan Birlik askerlerinin kölelerin "yardımının paha biçilmez" bulduğunu söyler. Bir tek *The United States – A History of the Republic* bir adım ileri giderek siyahi birliklerin varlığının ve başarısının beyazların ırkçılığını azalttığını söyler.[47]

İç Savaşın ırkçılık karşıtı yankıları özellikle sınır eyaletlerinde hissedilmiştir. Lincoln'ün Özgürlük Bildirgesi sadece Konfederasyon açısından geçerliydi ve Birliğe dahil olan Delaware, Maryland, Kentucky ve Missouri'deki köleliği kapsamına almıyordu. Ancak savaş durumunda böyle olmadı. Çiftçilerin statüsü artık daha muğlaktı; siyahilere sahip olmak artık genç bir beyaz erkeğin yapmayı hayal ettiği şey veya genç bir beyaz kadının evlenerek elde etmek istediği bir statü değildi. Maryland, savaşın başında Konfederasyona kayda değer düzeyde destek veren bir köle eyaletiydi. Ama Maryland sonuçta Birliği destekliyordu ve Washington'ı korumak için binlerce asker göndermişti. Bundan sonra olanlar, bilişsel uyumsuzluğun etkileri konusunda "pozitif" bir örnek oluşturur: Marylandli beyazların köle sahipleriyle savaşırken kendi eyaletleri içerisinde köleliğe izin vermeleri, çözülmesi gereken bir meseleydi. 1864'te Maryland'de gide-

[46] *The American Adventure, Challenge of Freedom, Discovering American History* ve *Life and Liberty*, siyahi askerler konusunu oldukça iyi bir şekilde ele alır.

[47] Daha dikkatli okurlar, *The American Journey*'nin konuyu ele alışından da bu sonuca varabilir.

19. yüzyılın tamamı boyunca, Cumhuriyetçi Parti'nin sözcülüğünü yapan *Harper's* dergisinin 15 Ekim 1864'teki orta sayfası. Bu sözler Demokrat platformdan alınmadır. Thomas Nast'ın gençlik dönemine ait olan resimler, Demokratların planındaki eksikliklere işaret eder. Günümüzde bir siyasi partinin bu türden bir ırk idealizmi temelinde beyazların oylarını çekmeye çalıştığını hayal etmek zordur.

rek daha etkili olan kölelik karşıtları, bu meselenin oylanmasını sağladı. Sonuç az bir farkla özgürlük aleyhine görünürse de, posta yoluyla gönderilen çok sayıdaki oy sayılınca bunların çok büyük kısmının özgürlük için olduğu görüldü. 1864'te Maryland'de oylarını posta yoluyla gönderenler kimlerdi? Tabii ki askerler ve denizciler. "John Brown'ın Bedeni" şarkısını söyleyerek savaşmaya giden askerlerin zihni de eylemleriyle elde ettikleri bu özgürlüğün lehine dönmeye başlamıştı.[48]

Daha önceki bölümde de "Zenci Doodle Dandy" gibi şarkılar Demokratların 1864'teki Başkanlık kampanyasında benimsediği ırkçı tarzı yansıtmaktadır. Peki, Cumhuriyetçiler bu kampanyaya nasıl karşılık vermişti? Kısmen ırkçılık karşıtı beyazların oylarını çekmeye çalıştılar. Cumhuriyetçi kampanya, 1864 sonbaharında elde edilen askeri zaferlerin de katkısıyla etkili oldu. Demokratların ırkçılık yanlısı kampanyası başarısızlığa uğradı, Cumhuriyetçilerin ırkçılık karşıtlığı ise hemen her yerde üstün geldi. New Yorklu bir Cumhuriyetçi şöyle yazmıştı: "Kölelik konusundaki görüşlerde yaşanan değişim... büyük bir tarihi olaydır. Bu kadar büyük ve kutsal bir devrimi kim öngörebilirdi ki?"[49] Dünyanın dört bir tarafından insanlar, ideolojisinden dolayı Birliği destekledi. Bazıları siyahi olan kırk bin kadar Kanadalı, Birliğin davası için güneye geldi. Savaş yavaş yavaş sona ererken, kölelik karşıtı Senatör Charles Summer, "Düşünceler savaşlardan daha önemlidir," dedi.[50]

---

[48] Bill Evans, Konfederasyon ordusunda savaşan bazı kölelik yanlılarının seçimlerde oy kullanmamasının sınır eyaletlerinde kölelik karşıtlığını teşvik eden faktörler arasında yer aldığını belirtir (kişisel mektup, 12/1993).

[49] Alıntılayan: McPherson, *Battle Cry of Freedom*, 688 (üç nokta ona aittir).

[50] Hugh L. Keenleyside, *Canada and the United States* (New York: Knopf, 1952), 115; Aptheker, *Essays in the History of the American Negro*, 159; Charles Sumner, konuşma, 01/06/1865.

Demokrat platform masumane bir şekilde başladı: "ULUS olarak GÜCÜMÜZÜN, GÜVENLİĞİMİZİN ve MUTLULUĞUMUZUN TEK sağlam temeli olan ANAYASA çerçevesinde sarsılmaz bir sadakatle BİRLİĞE bağlı kalacağız." Fakat Nast'ın, zavallı kaçakları bir bataklıkta köle avcıları ve köpekler tarafından kovalanırken gösteren resmi şok ediciydi, çünkü okurları "Peki onlar ne olacak, onlar da insan!" diye itiraz etmeye teşvik etmişti.

Düşünceler Konfederasyonda zıt etki yaptı. İdeolojik çelişkiler daha savaş başlamadan kölelik sistemine yansıdı. John Brown köle sahiplerinin, kölelerin köle olmayı sevdiği konusunda köle karşıtlarını ikna etmeye çalışırken bile aslında isyan etmelerinden korktuğunu biliyordu. Harpers Ferry saldırısının Güney'de bu kadar büyük bir yaygara kopmasıyla sonuçlanmasının nedenlerinden biri, köle sahiplerinin kölelerinin Brown'a katılmasından korkmasıydı. Ancak Brown'ı ve onu finanse eden "Siyahi Cumhuriyetçileri" kınamaları, Kuzeyli ılımlıların köle karşıtlarına katılmasına sebep oldu. Eğer Brown, köle sahiplerinin iddia ettiği gibi, gerçekten tehlikeliyse, o zaman kölelik de gerçekten adaletsizdi. Köleler mutlu olsaydı isyan etmezdi.

Güneyli beyazlar, Konfederasyonu kurarken beyazların üstünlüğünü temel almıştı. Konfederasyonun Başkan Yar-

Nast "KAMUSAL ÖZGÜRLÜK ve KİŞİSEL HAKLAR"ı tasvir etmek için New York City'de 1863'te yer alan askere alma isyanını resmetti: Resimde beyaz haydutlar, Afrika kökenli Amerikalıları dövme, öldürme ve bir çocuğu baş aşağı tutma "hakkı"nı kullanmaktadır.

dımcısı Alexander Stephens'e göre, "Yeni yönetimimizin temelleri, köşe taşı, Zencilerin beyazlarla eşit olmadığı ve köleliğin –yani bir üst ırka boyun eğmelerinin– onların doğal ve normal hali olduğu şeklindeki o büyük hakikate dayanır." Birlik eyaletlerine iki ana saldırı noktası olan Antietam ve Gettysburg'a giden Konfederasyon askerleri, bu ideolojiyi uygulamaya geçirip, Maryland ve Pennsylvania'da sayısız siyahiyi yakalayıp, köle olarak güneye gönderdiler. Konfederasyon askerleri yakaladıkları siyahi Birlik askerlerine kötü davrandılar.[51] Tarihçi Paul Escott'a göre, savaş boyunca "köleliğin muhafaza edilmesi Konfederasyonun ana hedefiydi ve öyle olmaya devam etmişti."[52] Ders kitapları, muhteme-

[51] Bu alıntıya bir tek bir danışma kitabı olan *The American Adventure* yer verir. *The American Pageant*, kölelik karşıtı James Russell Lowell'den Güney'in ayrılma nedenleri konusunda bir o kadar anlamlı bir bölüm içerir. Her ne kadar Güney'in var olma sebebi konusunda yanlış bilgiler Amerika Birleşik Devletleri'nin dört bir tarafında yaygınsa ve bu alıntı sayesinde çürütülebilmesi mümkünse de bu kitap dışında başka hiçbir kitap bu alıntıyı içermez. Bkz. McPherson, *Battle Cry of Freedom*, 649; Reid Mitchell, "The Creation of Confederate Loyalties," in Robert Azug ve Stephen Maizlish, ed., *New Perspectives on Race and Slavery in America* (Lexington: University Press of Kentucky, 1986), 101–2.

[52] Paul Escott, *After Secession* (Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1978), 254.

len günümüzün Güneyli beyazlarını rencide etmemek için bu durumu hafife almaya çalışır.

Son bölümde, bölünmenin ardında eyalet haklarının olmadığını gördük. Savaş devam ederken Konfederasyon yeni ulus içerisinde eyalet haklarını reddetti. Daha Aralık 1862'de Başkan Jefferson Davis, eyalet haklarının Konfederasyon açısından zarar verici olduğunu ilan etti. Bunun üzerine Batı Virginia'nın dağlık bölgelerindeki ilçeler Birlik tarafına geçti. Konfederasyon birlikleri, Batı Virginia'yı izlememesi için Doğu Tennessee'yi işgal etmek zorunda kaldı. Louisiana'daki Winn ilçesi Birliğe katılmayı reddetti. Alabama'daki Winston ilçesi, kendini Özgür Winston Eyaleti ilan etti. Mississippi'deki Jones ilçesinin Birlik yanlısı çiftçileri ve orman işçileri, Özgür Jones Eyaletini ilan etti. Güney Carolina dışında tüm Konfederasyon eyaletleri, Birlik ordusuna beyaz askerlerden oluşan en az bir alay veya bir bölük ve birçok siyahi asker gönderdi. Tüm Konfederasyon eyaletleri silahlı gerilla eylemlerine maruz kalıyordu (Missouri ve 1863'te New York şehrinde yer alan askere alma isyanları dışında Birlik eyaletlerinin bu tür sorunları pek yoktu). Konfederasyon yurttaşlarının Alabama, Florida, Kuzey Carolina, Tennessee ve Teksas'ta yolculuk yapması tehlikeli sayılırdı. Savaş sadece Kuzey ile Güney arasında değil, Konfederasyon içerisinde (ve Missouri'de) Birlik yanlıları ile Konfederasyon yanlıları arasında da gerçekleşiyordu.[53] Şubat 1864'e gelindiğinde, Başkan Davis umutsuzluğa kapıldı: "Eyalet egemenliği namına, ihanet niteliğinde halka açık toplantılar düzenlenmektedir." Dolayısıyla bir ideoloji olarak eyalet hakları çelişkili bir meseleydi ve Güneyli beyazları uzun vadede seferber edemezdi.

Son zamanlarda yayınlanmış bütün ders kitaplarında, eyalet hakları meselesinin Konfederasyon davasıyla çakıştı-

[53] James W. Loewen and Charles Sallis, ed., *Mississippi: Conflict and Change* (New York: Pantheon, 1980), 129–31; Beals, *War Within a War*; Mitchell, "The Creation of Confederate Loyalties," 93–108.

ğı anlatılır. Öte yandan, düşüncelerin Güney'de oynadığı rol görmezden gelinir. Konfederasyonun ırk konusundaki düşünceleri savaş sırasında pek faydalı olmadı. Konfederasyon ideolojisine göre, siyahiler köleliği seviyordu; ancak yine de Konfederasyon eyaletleri, olası isyanları ve kaçışları engellemek için, her yirmi köleyi denetleyecek bir beyazı askerlikten muaf tutan "yirmi zenci yasası"nı geçirdi. Konfederasyon eyaletleri savaşın tamamı boyunca, savaşabilecek insanların neredeyse üçte birini cepheden geride tutarak onları köle isyanlarını engellemek amacıyla köle nüfusunun yüksek olduğu bölgelere dağıttı.[54] Amerika Birleşik Devletleri, Afrika kökenli Amerikalıların askere alınmasına izin verince, Konfederasyon eyaletleri, savundukları ideolojiden dolayı bunun işe yaramayacağını, siyahilerin beyazlar gibi savaşamayacağını öne sürmek zorunda kaldı. Massachusetts'in 54. alayı ve diğer siyahi alaylar, siyahilerin alt ırk olduğu fikrinin çürütülmesini sağladı. Ancak Güneyli beyazların yakaladıkları siyahi askerlere korkunç şekilde davrandıkları bazı olaylar gerçekleşti; örneğin Fort Pillow katliamında, Nathan Bedford Forrest komutasındaki birlikler "beyaz uygarlığı muhafaza etme" adına siyahi esirleri çadırların direklerine çarmıha gerip onları canlı canlı yaktı.[55]

---

[54] Beals, *War Within a War*, 12, 142; ayrıca bkz. Stavis, *John Brown: The Sword and the Word*, 100–101.

[55] John Cimprich ve Robert C. Mainfort Jr., "The Fort Pillow Massacre: A Statistical Note," *Journal of American History*, 76 #2 (12/89), 832–37; Brian S. Wills, *A Battle from the Start* (NY: Harper, 1993), 77–78, 178, 186–93, 215; David Ndilei, *Extinguish the Flames of Racial Prejudice* (Gainesville, FL: I.E.F. Publications, 1996), 40, 91, 131, 157–58; John L. Jordan, "Was There a Massacre at Fort Pillow?" *Tennessee Historical Quarterly*, 6 (1947); Nathan Bedford Forrest, 4/15/64 raporu, *War of the Rebellion:Official Records*, cilt 32 bölüm 1 (DC: GPO, 1891), 609–10; Richard Nelson Current, *Lincoln's Loyalists* (NY: Oxford University Press, 1992), 139–43; Richard L. Fuchs, *An Unerring Fire: The Massacre at Fort Pillow* (Rutherford, NJ: Fairleigh Dickinson University Press, 1994), 23, 116–17, 144–46; James McPherson, *Battle Cry of Freedom* (NY: Oxford University Press, 1988), 565–66, 793–95; McPherson, *The Negro's Civil*

Vicksburg'un düşüşünden sonra Başkan Davis, Konfederasyon için savaşacak köleleri silahlandırmayı önerdi ve işbirliği yapmalarını sağlamak için karşılığında özgürlüklerini vermeyi taahhüt etti. Fakat diye itiraz etti kölelik yanlıları, madem ki kölelik siyahiler için olabilecek en iyi durumdur, özgürlük nasıl bir ödül sayılabilir ki? Ancak siyahilerin davranışları, kölelerin özgürlüğe değer verdiğini gösterdi; bazı ders kitapları, Birlik orduları yaklaştığı zaman kölelik sisteminin çöktüğünü anlatır. Ancak yazarlar, kölelerin kaçışının eski sahipleri arasında neden olduğu ideolojik karışıklığı görmezden gelir. Çelişkiler giderek artmıştı. Konfederasyon eyaletlerinin liderleri, yabancılar tarafından tanınmak için köleliği tamamıyla feshetmeyi önerdi. Bazı gazetelerin yazı işleri müdürleri de onlarla hemfikirdi. *Jackson Mississippian*'a göre, "Her ne kadar kölelik, başlangıçta uğruna savaştığımız ilkelerimizden biri idiyse de, 'ayrı bir milliyeti' elde etmemiz için ondan kurtulmamız gerekliyse, 'kurtulalım gitsin!'" Appomattox'tan bir ay önce, Konfederasyon Kongresi siyahilerin askere alınması için bir düzenleme geçirerek savaşın köle sahiplerinin bile kölelerinin becerileri konusundaki kanaatlerinin yükseldiğini gösterdi, yani Güney'in ideolojisi karmakarışık bir hal almıştı. Bu yeni siyahi askerler ne için savaşacaktı? Kölelik için mi? Bölünme için mi? Öte yandan siyahiler de silahlandığına göre, Güneyli beyaz askerler ne için savaşacaktı? Georgialı Howell Cobb'ın dediği gibi, "Eğer kölelerden iyi askerler olacaksa o zaman kölelik konusundaki teorilerimiz yanlış."[56]

Bazı Konfederasyon askerleri, kısmen bu çelişkilerden dolayı, daha 1862'den itibaren taraf değiştirmişti. Sherman, Atlanta'dan Savannah'ya ünlü yürüyüşünü gerçekleştirdi-

War (NY: Pantheon, 1965), 186–7; Joseph T. Glatthaar, *Forged in Battle: The Civil War Alliance of Black Soldiers and White Offi cers* (NY: Free Press, 1990), 133–34.

[56] Escott, *After Secession*, 198; McPherson, *Battle Cry of Freedom*, 833–35; Beals, *War Within a War*, 147.

ğinde ordusu sayıca giderek arttı, çünkü yol boyunca binlerce Güneyli ona katılmıştı. Bu arada Sherman'ın karşısındaki Konfederasyon ordusunun neredeyse üçte ikisi de firar etmişti.[57] Ancak Sherman'ın ordusuna da on sekiz bin köle başvurdu ve bir kısmının geri çevrilmesi gerekti. Bu olayları, ders kitaplarımızda yer alan, Sherman'ın çapulcularının bir dava çevresinde kenetlenmiş Güney'de neden oldukları yağmalamalara dair hikâyelerle karşılaştırmak yararlı olacaktır.

Konfederasyon eyaletlerin giderek artan ideolojik karmaşası ile Amerika Birleşik Devletleri'nin giderek güçlenen ideolojisi, Birliğin zaferini açıklamaya katkıda bulunabilir. Carleton Beals'e göre, "Karşılaştığı bütün zorluklara rağmen Güney en sonuna kadar zengin kaynaklara ve insan gücüne sahipti." Birçok ulus ve halk, çok daha az miktarda kaynak ve silahla mücadele etmeyi başarmıştır. Beals'e göre, Konfederasyonun ideolojik çelişkileri en zayıf yönünü oluşturuyordu ve en nihayetinde bundan dolayı yenilmişti. Beals, Konfederasyon ordusunun 1865 yılının bahar aylarında, daha Birlik ordularının saldırıları başlamadan Teksas'ta ve başka eyaletlerde dağılmaya başladığını gösterir. Jefferson Davis'in dediği gibi, sivil cephede de "halkın coşkusu azalmaktadır."[58]

Neden ders kitapları düşüncelerin ve ideolojilerin, Konfederasyonun zayıf yönünü oluşturduğundan söz etmez?[59] İç

---

[57] Stavis, *John Brown: The Sword and the Word*, 101–2; ayrıca bkz. McPherson, *Battle Cry of Freedom*, 832–38; Joseph T. Glatthaar, *The March to the Sea and Beyond* (Baton Rouge: Louisiana State University Press, 1995). Savaşın son yılına kadar Birlik ordularından firar edenlerin sayısı neredeyse Konfederasyon ordularından firar edenlerinki kadar yüksekti, ancak Birlik ordularından firar edenlerin Konfederasyon ordularına katıldığı hemen hiç olmazdı.

[58] Beals, *War Within a War*, 73. Ayrıca bkz. Gabor Boritt, ed., *Why the Confederacy Lost* (New York: Oxford University Press, 1992).

[59] İlk incelediğim kitaplar arasında yer alan *The American Adventure*, Birlik açısından savaşın amaçlarında yaşanan değişim konusunda orijinal kaynaklara yer verir ve şöyle bir soru sorar: "Böyle bir yaklaşım savaşın seyrini ve sonucunu nasıl etkiler?"

Savaşın bir nedeni olmalıydı, o neden de sonucunu etkilemiştir. Ders kitaplarının o nedeni bize anlatması gerekir.[60]

Bu sessizliğin bir geçmişi vardır. Ders kitapları 20. yüzyıl boyunca İç Savaşı "neredeyse birbirinin aynı olan insanlar" arasında bir mücadele olarak tasvir etmiştir. Bu, Amerika Birleşik Devletleri'nde ırklar arası ilişkilerin "en düşük noktası" döneminde (1890-1940) varılmış olan, Güney'deki beyazların Kuzey'deki beyazlar kadar Amerikalı olduğuna dair, dile getirilmeyen bir antlaşmanın bir parçasıdır.[61] O yıllarda Kuzeyli beyazlarla Güneyli beyazlar Afrika kökenli Ameri-

---

60 *American History*'nin yazarının Güney eyaletlerindeki görüş ayrılığı konusundaki literatürden haberdar olmadığı anlaşılmaktadır, çünkü Konfederasyonun şöyle bir avantaja sasip olduğunu iddia eder: "hayat tarzları tehlikedeydi. Bu durum kararlılıkalrın akatkıda bulundu ve insan ve erzak yokluklarını telafi etmeye yardımcı oldu." Tabii ki Birliğin zaferinin tek nedeni fikirler değildi. Birçok ders kitabında Kuzey'in nüfus, endüstri ve demiryolları açısından hatırı sayılır avantajlara sahip olduğu belirtilir. Bazı ders kitapları Güney'in denizden ablukaya alındığından ve bölgenin iç ulaşım sisteminin yetersiz olduğundan söz eder. Bazı kitaplar Birliğin hükümetinin ve finans sisteminin kurulmuş olduğunu kabul eder. Öte yandan bazı ders kitapları Konfederasyonun kendi bölgelerinde savaşma ve daha kısa ikmal hatlarına sahip olma gibi avantajları olduğunu belirtir; bazıları başlangıçta İngiltere ve Fransa hükümetlerinin desteğini aldıklarını söyler. Bu gibi faktörlerin dışında, tarihçilerin tarihi tesadüfler adını verdiği kendine özgü durumlar söz konusuydu. Başlangıçta Güney'in generalleri daha başarılıydı. Lincoln Davis'ten çok daha başarılı bir başkandı. McClellan kararsızdı. Güney'in en yetenekli generalleri olan Albert Sidney Johnston ile Stonewall Jackson savaşın başlarında öldürülür. Bazı subayların birlikleri bazı muharebelere tam zamanında yetişir, bazıları yetişmez. Lee'nin Antietam'daki planları Birliğin eline geçer. Vesaire. Dolayısıyla sonuç kaçınılmaz değildi, ama ders kitaplarının Birliğin ideolojik nedenlerden dolayı kazandığını söylememekle hata yaptığını iddia etmiyorum. Benim söylemek istediğim, Amerikan tarih dersi kitapları genelde nedenselliği ele almadığı için Birliğin zaferinin nedenlerini iyi bir şekilde işlemeleri beklenemez. Nitekim beş ders kitabı zaferin ardındaki nedenleri hiç ele almaz! Ders kitapları fikirleri daha da az ele aldığından, İç Savaşın nedenleri arasında fikirlerin olduğunu söylemelerini de bekleyemeyiz. Ancak American Adventure bu işi mantıklı bir şekilde yapar.

61 David Lowenthal, *The Past Is a Foreign Country* (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), 345; ayrıca bkz. Peter Novick, *That Noble Dream* (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), 74–80.

kalılar yoluyla barışmış, kölelik karşıtları da kötü adamlar haline gelmiştir.

"En düşük nokta" dönemine gelindiğinde, "Konfederasyonun Gri Hayaleti" Albay John S. Mosby, tarihçilerin savaşın nedeni konusunda yarattığı karışıklık karşısında öfkelendi. Tarihi gerçekleri aydınlatma amacıyla 1907'de şöyle yazmıştı: "Güney, kölelik için savaşmıştır." Güney Carolina'nın ayrılma bildirisine atıfta bulunarak, küçümseyici bir edayla, "Güney Carolina'nın, ayrılmasının nedeninin ne olduğunu bilmesi gerekir." 1920'li yılların sonlarına gelindiğinde, Birliğin gazilerinden oluşan Büyük Cumhuriyet Ordusu, Amerikan tarih dersi kitaplarının İç Savaşı anlatırken Birliğin davasının haklı olduğuna "ima bile edilmediğinden" şikâyet etti. Belli ki Konfederasyon Askerlerinin Kızları Birliği yayıncılar üzerinde daha etkiliydi.[62] UDC, ders kitaplarını Konfederasyon davasını olumlu bir şekilde sunmaya teşvik etmenin yanı sıra, "anayasal hakları ihlal eden bir işgali geri püskürtürken, insanların sahip olduğu hakları savunurken, eyaletlerin egemenliğini muhafaza ederken öldüler" iddiasıyla (kölelik, hatta ayrılma konusunda tek kelime yok) *Wisconsin*'de Konfederasyon uğruna şehit olanlar onuruna bir heykel yaptırmayı bile başardı.[63]

Ders kitapları günümüzde hâlâ Birlik ve Konfederasyon yanlılarını eşit derecede idealistmiş gibi sunmaya devam eder. Kuzey, Birliği bir arada tutmak için mücadele ederken, *The American Way*'e göre, Güney "hakları ve kendileri için karar verme özgürlüğü uğrua" mücadele ediyordu. Hiç kimse ırk temelli köleliği muhafaza etmek veya sonlandırmak için savaşmamıştı. Dolayısıyla Nazilerin günümüzde bir utanç

---

62 Bessie L. Pierce, *Public Opinion and the Teaching of History in the United States* (New York: Alfred A. Knopf, 1926), 146–70; ayrıca bkz. Lowenthal, *The Past Is a Foreign Country*, 345; John S. Mosby, letter to Sam Chapman, 7/4/1907, at Gilder Lehrman Institute of American History, gilderlehrman.org/collection/docs_current.html.

63 Michael Kammen, *Mystic Chords of Memory* (New York: Alfred A. Knopf, 1991), 118.

simgesi sayılan gamalı haçının tersine, Kuzey'de bile beyazlar hâlâ Konfederasyonun bayrağını evlerinin duvarlarında, araba plakalarında, tişörtlerinde ve lise logolarında gururla sergilemeye devam etmektedir. Hatta bazı (beyaz) Kuzeyliler "ümitsiz dava"larını kaybetmiş olmaktan dolayı halen hayıflanır. Sanki siyahilere yönelik ırkçılık özlemle hatırlanır.[64] Bu anlamda, Appomattox'tan bu kadar zaman sonra bile nihayet Konfederasyon kazanmıştır.

Başkan Lincoln, Appomattox'tan beş gün sonra öldürüldü. Onun şehit edilmesi, Birlik ideolojisini bir adım ileri götürdü. Özgürlüğe karşı olan beyazlar bile Lincoln'den büyük bir özgürlük yanlısı olarak söz etmeye başladı.[65] Ve ulus, Cumhuriyetçilerin liderliğinde, ideolojik çelişkilerin devam edeceği Yeniden Yapılanma sürecine girdi.

Konfederasyon başlangıçta, savaş öncesine ait kölelik yasalarını ve özgür siyahilere getirilen sınırlamaları temel alan yeni yasalar yoluyla savaş öncesi şartları sürdürmeye çalıştı. Mississippi, bu acımasız "Siyahi Yasaları"nı geçiren ilk eyaletti. Ancak bu yasalar işe yaramadı. İç Savaş, Amerikan ideolojisinde bir değişime yol açmıştı. Yeni doğan ırkçılık karşıtlığı, Kuzey'e on yıl kadar hâkim olacaktı. Cumhuriyetçi Parti'nin ortabatıdaki en önemli yayın organı olan *Chicago*

---

64 Mark Halton, Konfederasyon bayrağının 1950'lerde yeniden ortaya çıkışı ve sivil haklar hareketine karşı bir sembol olarak sunuluşunu "Time to Furl the Confederate Flag"de (*Christian Century* 105, no. 17 (18/05/1988): 494–96) ilginç bir şekilde ele alır. Konfederasyon Müzesinde yer alan ve Kuzey Virginia Ordusunun bayrağının Yeniden Yapılanma döneminden 1990'lara kadar olan tarihini konu alan "Embattled Emblem" adlı sergide de bu bayrağın yeniden ortaya çıkışı beyazların sivil haklar karşıtlığına atfedilir. Güneyli beyazlar kendilerini Konfederasyon ile özdeşleştirmekten yavaş yavaş vazgeçmektedir. Bir zamanlar ırkçılık karşıtlığına direnişin kalesi olan Mississippi Üniversitesi bile 1983'te Konfederasyon bayrağını ambleminden çıkardı. 2001'de Georgia Konfederasyon bayrağını eyalet bayrağından çıkardı, 2004'te de seçmenler yeni tasarıma destek verdi.

65 Carl Sandburg, *Abraham Lincoln: The War Years* (New York: Harcourt, Brace, 1939), 4:347–49.

Tribune, bu duruma öfkeyle tepki verdi: "Mississippi'deki beyazlara, askerlerimizin kemiklerinin yattığı ve üzerinde özgürlük bayrağının dalgalandığı bu toprakların bir karışı böyle yasalarla aşağılanmadan önce Kuzeylilerin Mississippi eyaletini bir bataklığa çevireceğini söylüyoruz."[66] Böylelikle siyahilerin sivil hakları 1866 yılının kongre seçimlerinde bir kez daha ana konu haline geldi. Demokratlar, Afrika kökenli bir Amerikalının mide bulandırıcı bir karikatürünü içeren bir kampanya afişinde şöyle diyordu: "Kongre'yi Desteklerseniz Zencileri Desteklemiş Olursunuz – Başkanı Desteklerseniz Beyazları Korumuş Olursunuz."[67] Fakat Kuzeyli seçmenler böyle şeylere kanmadılar. Başkan Andrew Johnson'ın eski Konfederasyon eyaletlerini memnun etmek istemesine karşı çıkarak, Kongreye "radikal" Cumhuriyetçileri seçtiler. Cumhuriyetçiler Kongreye, 1864'e göre, 1866'de daha da güçlü bir şekilde gelince, seçmenlerin de büyük kısmının desteğiyle ırkçılık karşıtlığı ülkenin politikası haline geldi. Johnson'ın karşı çıkmasına rağmen Kongre ve eyaletler On Dördüncü Anayasa Değişikliğini geçirerek herkesi yurttaş ilan etti ve onlara "yasalar tarafından eşit düzeyde koruma" garantiledi. Anayasamızın bu parlak ilkesinin yasalaştırılması Cumhuriyetçi Parti'nin ne kadar idealist olduğunu gösterir (özellikle kadınlar konusunda benzer yasaların günümüzde bile geçirilemediği göz önüne alınırsa).[68]

Yeniden Yapılanma sırasında birbirinden apayrı insanlar yeni sivil "cephe"ye katılarak Güney'de yeni azat edilmiş Afrika kökenli Amerikalılarla beraber çalıştı. Çoğu, aralarında Oberlin Koleji mezunlarının da bulunduğu Kuzeyli siyahilerdi. Öğretmenlik yapmak için güneye giden siyahi bir kadın

---

66 Loewen ve Sallis, ed., *Mississippi: Conflict and Change*, 145–47. John Hope Franklin "Başkanlık Yapılanması"na "Konfederasyon Yapılanması" adını vermeyi öne sürmüştür.

67 American Social History Project, *Who Built America?* (New York: Pantheon, 1989), 482.

68 Eric Foner, *Reconstruction* (New York: Harper and Row, 1988), 267.

olan Edmonia Highgate, bir mektubundan alınan aşağıdaki bölümde Louisiana'nın Lafayette ilçesindeki hayatını tasvir şöyle tasvir etmişti:

> Öğrencilerimin büyük kısmı beş, yedi, hatta on iki kilometre uzaklıktaki çiftliklerden geliyor. Eğitim alma konusunda o kadar heveslileri ki, geç kalmamak amacıyla sabahları erkenden yola çıkıyorlar.
>
> Okula karşı çıkan çok kişi var. Odamda bana iki kez ateş edildi. Gece okulu öğrencilerime de ateş edildi ama ölen olmadı. Geçen hafta yolun karşısında yaşayan, azat edilmiş yaşlı bir adam o kadar kötü dövüldü ki, kolu ve bacağı kırıldı. Buradaki isyancılar okulu ve kaldığım evi yakmakla tehdit ettiler, ama bize maddi anlamda zarar vermediler. Buraya en yakın askeri merkez 320 kilometre uzaklıkta, New Orleans'da.[69]

Birlik ordusuna bağlı askerler terhis edilince bazıları Güney'de kaldı. Kuzey'deki bazı Cumhuriyetçi siyasetçiler de partilerini daha önce varlığını göstermediği bir bölgede örgütlemek için Güney'e taşındı. Bazıları bir göreve seçilmeyi veya atanmayı umduğu için Güney'e gitti. Birçok kölelik karşıtı, siyahilerin sivil ve siyasi haklarını kazanmalarını sağlamak için Azat Edilmiş Köleler Bürosunda veya özel kurumlarda çalışarak davalarını savunmayı sürdürdü. Hangi partiyi desteklediklerine gelince, bu insanların hemen hepsi Cumhuriyetçiydi veya farklı farklı görüşleri desteklerlerdi. Ancak biri dışında on sekiz ders kitabının hepsi, Yeniden Yapılanma sırasında Güney'de yaşamış olan Kuzeyli beyaz Cumhuriyetçiler için *carpetbagger* şeklinde aşağılayıcı bir niteleme kullanmaya devam etti ve genelde önyargılarının farkında bile değillerdi.[70]

---

69 Edmonia Highgate'i alıntılayan: Robert Moore, *Reconstruction: The Promise and Betrayal of Democracy* (New York: CIBC, 1983), 17.

70 Bu açıdan bir istisna oluşturan *Discovering American History*, Güneyli Cumhuriyetçilerden hiç söz etmez ve Yeniden Yapılanma'ya çok az yer verir.

Ders kitaplarında "*carpetbagger*" diye söz edilen sol taraftaki beyaz kadın, bu resmin yapıldığı Vicksburg yakınlarında öğretmenlik yaparak zengin olmayı bekleyemezdi. Bu kadın, Yeniden Yapılanma sürecinde Afrika kökenli Amerikalı çocuklara ve yetişkinlere okuma yazma öğretmek için hayatını tehlikeye atıyordu.

Güneyde doğmuş birçok beyaz Yeniden Yapılanma'yı destekliyordu. Bütün Güney eyaletlerinde Birlik yanlıları vardı ve bazıları Birlik ordularında gönüllü olarak rol almıştı. Artık çoğu Cumhuriyetçiydi. Gettysburg'da General Lee'nin altında komutan yardımcısı olan General James Longstreet gibi bazı eski Konfederasyon askerleri de Cumhuriyetçi oldu, çünkü siyahiler için eşitliğin ahlaken doğru olduğuna inanıyorlardı. Mississippili bir çiftlik sahibi olan Robert Flournoy bir bölük Konfederasyon askeri eğitmişti, ama sonra görevinden istifa edip evine döndü, çünkü "vicdanımda bir çatışma yaşıyordum." Savaş sırasında bir defasında siyahileri kaçıp Birlik hatlarına geçmeye teşvik ettiği için

tutuklanmıştı. Yeniden Yapılanma sırasında Cumhuriyetçi Parti'nin örgütlenmesine yardımcı oldu, *Equal Rights* [*Eşit Haklar*] adı altında bir gazete yayınladı ve Mississippi Üniversitesi ile yeni devlet okul sisteminde ırk ayrımının kaldırılmasını savundu.[71] Güneyde, daha önce hiçbir ırktan çocuklar için mümkün olmayan ücretsiz kamu eğitimi dahil, birtakım Cumhuriyetçi politikalar, bazı yoksul beyazların bu partiye oy vermeye ikna olmasını sağladı. Birçok eski *Whig*, ezeli düşmanları Demokratlara katılmaktansa Cumhuriyetçi oldu. Bazı Güneyli beyazlar siyahilerin seçim hakkının olmuş bitmiş bir şey olduğuna inandığı için Cumhuriyetçi oldu, siyahilerle beraber siyasi güç kazanmayı kaybetmeye tercih ettiler. Bazıları da çevrelerini geliştirip yeni Cumhuriyetçi eyalet yönetimlerinden ihaleler kazanmak için Cumhuriyetçi oldu. Yeniden Yapılanma döneminde Güney'den seçilen 113 beyaz Cumhuriyetçi kongre üyesinden 53'ü Güneyliydi, çoğu da varlıklı ailelerdendi.[72] Dolayısıyla beyaz nüfusun dörtte biri ila üçte birini ve bazı ilçelerde çoğunluğunu oluşturan bu grup büyük çeşitlilik gösteriyordu. Ancak yine de, biri dışında tüm ders kitapları, Güneyli beyaz Cumhuriyetçiler için *scalawag* [*hergele*] şeklinde aşağılayıcı bir niteleme kullanır.[73]

Carpetbagger ve *scalawag*, Güneyli beyaz Demokratlar tarafından rakiplerini gayrımeşru ilan edip küçümsemek için uydurulan terimlerdir. O zamanlar en azından Mississippi'deki gazeteler *Cumhuriyetçi* kelimesini "*carpetbagger*" veya "*scalawag*"dan daha çok kullanırdı. *Carpetbagger* kelimesiyle Kuzeyli toplumunun ayaktakımının bütün eşyalarını bir

---

71 William C. Harris, "A Reconsideration of the Mississippi Scalawag," *Journal of Mississippi History* 37, no. 1 (2/1970): 11–13.

72 A.g.e., 3–42; C. Vann Woodward, "Unfinished Business," *New York Review of Books*, 12 May 1988.

73 *Discovering American History* bu açıdan da bir istisnadır, çünkü Güneyli Cumhuriyetçilerden hiç söz etmez ve Yeniden Yapılanma'ya hemen hiç yer vermez. İşin ilginç tarafı, para kazanmak amacıyla Güney'e giden Kuzeyli beyazların çoğu Demokrattı.

carpetbag'e doldurup "diz çökmüş [beyaz] güney"de servet edinmek için buraya geldikleri ima ediliyordu. *Scalawag* ise "hergele" demektir. Bunlar, Yeniden Yapılanma'dan uzun bir süre sonra, ırklar arası ilişkilerin "en düşük noktası" döneminde hem Kuzeyli hem de Güneyli beyaz Amerikalılar Kuzeyli beyazların, başka herhangi bir çıkar gütmeden, sırf siyahilere yardımcı olmak için güneye gittiğine inanamadığı için sık kullanılan kelimeler haline geldiler. Eğer ders kitabı yazarları bu kelimelerin ne zaman ve neden popüler olduğunu anlatsa, öğrenciler Yeniden Yapılanma, "en düşük nokta" ve tarihin yazılması gibi konularda önemli şeyler öğrenir. Bu konuyu açıklamaya en çok yaklaşan, *The Americans*'dır: "Her ne kadar *scalawag* ve *carpetbagger* terimleri siyasi rakipler tarafından dayatılmış olumsuz etiketler idiyse de, günümüzde tarihçiler bu iki gruptan söz ederken hâlâ bu terimleri kullanır." Ondan sonra da bütün diğer kitaplar gibi, *The Americans* da bu kelimeleri tırnak işaretsiz, münasip tarihi etiketlermiş gibi kullanır.

Pathways to the Present'te, Ku Klux Klan tarafından uygulanan şiddetin kurbanları sıralanırken kullanılan şu cümleyi ele alalım: "*carpetbagger*lar, *scalawagler*, azat edildikten sonra zengin olmuş eski köleler, hatta sadece okuma yazmayı öğrenenler." Neden sadece "siyahi ve beyaz Cumhuriyetçiler" demezler? *The American Tradition*'da ise şöyle bir cümle yer alır: "Bazı Güneyli beyazların tersine iddialarına rağmen, Radikal rejimler siyahilerin değil, *scalawag* ve *carpetbagger*ların hâkimiyetindeydi." Aslında "scalawag"ler tabii ki Güneyli *beyazlardı*, ama bu cümleyle, katı Konfederasyon yanlılarının da istediği şekilde, beyaz Güney'den dışlanmış olurlar. Ayrıca son derece meşru yönetimlerden "rejim" olarak söz etmek de onları gayrımeşru göstermenin bir yoludur ve *Tradition* bu yöntemi, 1836'daki Teksas Cumhuriyeti veya 1893'te Dole Ananas şirketinin Hawaii'yi ele geçirmesi dahil, başka hiçbir yönetime uygulamaz.

Aslında Amerikan tarih dersi kitaplarının yeni baskıları

Güney'in politika dünyasına ve toplumuna katılmış Kuzeylileri artık, *Rise of the American Nation*'ın 1961'de dediği gibi, "tek düşünceleri başkalarının pahasına kendi yuvalarını kurmak olan sahtekâr maceraperestler" olarak sunmaz. Sivil haklar hareketi bu konuda da tarihimizi baştan ele almamızı sağlamıştır. Günümüz ders kitabı yazarları, 1960'larda siyahi ve beyaz Kuzeylilerin, siyahilerin sivil haklarını kazanmaları için güneye gittiklerini gördükten sonra Yapılanma Sürecinde Güneyli siyahilerle beraber çalışan Kuzeylilere daha anlayışlı bir şekilde yaklaşır.[74] *Rise of the American Nation*'ın yerine 2003'te yayınlanan *Holt American Nation*'da "*carpetbagger*"lar konusundaki bölüm şöyledir:

> Eyalet kongrelerinde rol almaya heves duyan Kuzeyli Cumhuriyetçilerin –hem beyaz– hem de Afrika kökenli Amerikalıların– Güney'e gelişi, birçok beyaz Güneyliyi kızdırdı. Bu Kuzeyli Cumhuriyetçilere ***carpetbagger*** denirdi. Bu yeni gelenlerin, sahip oldukları her şeyi bir *carpetbag*'de, yani ucuz bir valizde taşıyan, "en alt sınıftan yoksul maceraperestler" olduğu söylenirdi.

Aşağıdaki de *scalawag*leri konu alan bölüm:

> Eski Konfederasyon eyaletlerinde yaşayanlar, Birlikten yana olup Yeniden Yapılanma sürecini destekleyen Güneyli beyazları daha da çok aşağıladı. Bu beyazlara ***scalawag*** veya hergele adını taktılar ve onlara "ırklarına ve ülkelerine ihanet eden Güneyli dönekler" gözüyle baktılar.

Yeni yaklaşımla yazarlar aşağılayıcı terimlerden uzaklaşmış olurlar çünkü bu terimler "birçok beyaz Güneyli" tarafından söylenmiş gibi sunulur ama terimlerin kendilerinden vazgeçilmez. Terimlerin öğrenilmesi istenir, hatta koyu harflerle

[74] Editörler, "Liberating Our Past," *Southern Exposure* 12, no. 6 (11/1984): 2.

yazılırlar. Ve ders kitapları, siyahilerin sivil ve siyasi haklara sahip olması gerektiğine inanan beyazları "açıklamak" için hırslarını bahane göstermeye devam eder. Tabii bu yazarlar, Kristof Kolomb'dan Pilgrimlere, George Washington'dan Jackie Robinson'a kadar ders kitaplarındaki bütün kahramanları aşağılamak için kişisel kazanç kavramına başvurabilirdi ama böyle yapmazlar. Ders kitapları sadece sempati duymadıkları karakterlere –örneğin Yeniden Yapılanma dönemindeki idealistlere– bencil nedenler atfederler. Bu olumsuz imajlar, *carpetbagger* ve *scalawag* gibi dikkat çekici ama aşağılayıcı terimler yoluyla akılda kalır, halbuki *birçok beyaz Güneyli* gibi cümlelerin unutulması kolaydır.

Yeniden Yapılanma döneminde Güney'de siyahilerin haklarını desteklemiş olan herkes bundan dolayı kendini kişisel olarak riske atmıştır. Yeniden Yapılanma döneminin başlarında okula gidip gelmek bile hayati tehlike arz ederdi. Bu dönemin sonlarına doğru bazı toplumlarda sırf Cumhuriyetçilere oy vermenin bile hayati tehlikesi vardı. Yeniden Yapılanma'ya katkıda bulunanlar arasında hiç şüphesiz para kazanmak isteyenler de bulunuyordu, ama bu, para kazanmanın çok tehlikeli bir yoluydu. Ders kitapları bu riskleri ve bu riskleri alanların inandığı ırk idealizmini anlatmalıdır.[75]

Ancak ders kitapları bizi ırk idealistleri konusunda bilgilerden mahrum bırakırlar; Highgate ile Flournoy'u görmezden gelirler, Brown'ı fanatik gibi gösterirler, Lincoln'ün de idealizmini yavan hale getirirler. Brown'ın Harpers Ferry'de yapmaya çalıştığını –yani Afrika kökenli Amerikalıları kölelikle mücadele edebilmeleri için seferber etmeyi– Lincoln zaman içinde ulusal ölçekte başaracaktır. Ve yine Brown gibi, Abraham Lincoln de şehit ve bir kahraman olacaktır. Cenaze

[75] Bkz. LaWanda Cox ve John Cox, "Negro Suffrage and Republican Politics: The Problem of Motivation in Reconstruction Historiography," *Journal of Southern History* 33 (August 1967): 317–26; Richard Curry, ed., *Radicalism, Racism, and Party Realignment* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1969).

kortejinin geçişine yedi milyon Amerikalı, yani Birlik halkının neredeyse üçte biri tanıklık etmişti.[76] Yasını en çok tutanlar da Afrika kökenli Amerikalılar oldu. Donanma Bakanı Gideon Welles, Başkan son nefesini vermeden bir saat önce, şafak vakti Washington sokaklarını dolaşmış ve gördüklerini şöyle tasvir etmişti: "Özellikle siyahiler –ki o anda sayıca muhtemelen beyazlardan çoktular– üzüntüden mahvolmuş haldeydi." Welles şöyle devam ediyordu: "Beyaz Saray'ın önündeki caddede, çoğu kadın ve çocuk olmak üzere yüzlerce siyahi vardı, başkanı kaybettikleri için ağlıyorlardı" ve "bu kalabalık o soğuk, yağmurlu günün geri kalanı boyunca hiç azalmadı." Afrika kökenli Amerikalılar bu üzüntüyü yanlış yönlendirildikleri veya çocuk gibi oldukları için hissetmiyordu. Lincoln, kendisinin de tahmin ettiği gibi, kölelik meselesini halletme zamanı geldiğinde görevini yapmış ve bedelini hayatıyla ödemişti.[77] Irkçı düşüncelerine rağmen Abraham Lincoln –daha önceden John Brown'ın olduğu gibi– siyahilerin meşru lideriydi. Brown ile Lincoln bir anlamda aynı eylemden dolayı, siyahileri kendi özgürlüklerini kazanma amacıyla silahlandırdıkları için öldürüldüler. Dünyanın dört bir tarafından insanlar, bu kişilerin ölümleri ardından yas tuttu.

Yine de, üniversitedeki ilk tarih derslerinde (beyaz) öğrencilerime Amerikan tarihindeki kahramanlarının kim olduğunu sorduğumda sadece bir veya iki tanesi Lincoln cevabını verir.[78] Ve Lincoln'ü seçenler bile onun "büyük bir insan"

---

[76] McPherson, *Battle Cry of Freedom*, 853. Birliğin nüfusu yirmi iki milyon kadardı. Barry Schwartz ("The Reconstruction of Abraham Lincoln," David Middleton ve Derek Edwards, ed., *Collective Remembering*, London: Sage, 1991), cenaze törenini Lincoln'ün ikon haline getirilmesinde önemli bir adım olarak ele alır.

[77] Sandburg, *Abraham Lincoln: The War Years*, 4:296, 373–80; John T. Morse Jr., ed., *The Diary of Gideon Welles* (Boston: Houghton Mifflin, 1911), 2:288–90.

[78] Kamuoyu anketlerinde beyaz katılımcılar arasında Lincoln genelde "en büyük başkan" veya "en büyük Amerikalı" olarak ilk sırayı alır; Barry Schwartz'a ("Abraham Lincoln in the Black Community of Memory", Washington, D.C.: National Museum of American History colloquium,

Mississippi'nin Vicksburg kentindeki bu Afrika kökenli Amerikalılar, Lincoln'ün ölüm haberinin teyit edilmesi, üzüntülerini ifade etmek ve belki de geleceğin belirsizliği karşısında kendilerini koruyabilmek için mahkemede toplandılar.

olduğunu bilirler, ama nedenini bilmezler. Bu konudaki cehaletlerini anlamak mümkün, çünkü ders kitapları Abraham Lincoln'ü sunarken konuyu içeriğinden yoksun kılarlar. Hiçbir öğrenci kahramanı olarak John Brown'ı seçmez. Hiçbiri hiçbir zaman beyaz bir kölelik karşıtını, Yeniden Yapılanma sürecine katılmış bir Cumhuriyetçi'yi veya sivil haklar uğruna şehit olmuş bir beyazı kahramanı olarak seçmemiştir. Öte yandan bu öğrenciler ırklar arası ilişkilerin iyileştirilmesi için Amerika'da verilen mücadeleye sıcak bakar. Kahramanları olarak seçtikleri Afrika kökenli Amerikalılar arasında ise Sojourner Truth, Frederick Douglass, Rosa Parks ve Malcolm X yer alır.

John Brown yargılanırken kölelik karşıtı Wendell Phillips, Brown'ın tarihteki yeri konusunda tanıklık etti. Phillips, köleliğin zamanı geçmekte olan bir mesele olduğunu öngörmüş ve "20. yüzyıl uygarlığında" kölelik çoktan sona

24/08/1993) göre bunun nedeni kısmen beyazların insancıllığı, popülist yaklaşımı ve empatisi gibi özelliklerini beğenmesidir.

erdikten sonra geleceğin Amerikalılarına şu soruyu sormuştu: "O gün geldiği zaman bize nasıl yaşamamız ve nasıl ölmemiz gerektiğini öğreten bu ilk şehitler hakkında neler düşünülecek?"[79] Phillips bu sorunun cevaplandırılmasını beklemiyordu. O, Amerikalıların köleliği ortadan kaldırma sürecinde ulusa liderlik edenlerle gurur duyulmayacağını veya ders kitaplarının Brown'ın küçük çetesinin yanlış yönlendirilmiş fanatikler olarak tasvir edileceğini, Brown'ın kendisinin de deli olabileceğinin ima edileceğini aklının ucundan geçirmemişti.[80]

Irkçılık karşıtlığı, Amerika'nın dünyaya verdiği büyük armağanlardan biridir ve ırklar arası ilişkileri aşan bir öneme sahiptir. Irkçılık karşıtlığı İç Savaştan sonra "özgürlüğü temel alan yeni bir doğuş" anlamına gelmiştir ve bu süreç, sadece Afrika kökenli Amerikalıları kapsamaz. Siyahilerin hakları için yürütülen hareketle her iki yüzyılda hemen ardından kadınların hareketlerini tetiklemiştir. İki kez, körelmekte olan demokratik ruhumuzu yeniden canlandırmıştır. Güney Afrika'dan Kuzey İrlanda'ya, dünyanın dört bir tarafında zulüm gören insanların hareketleri, Amerikan kölelik karşıtı ve sivil haklar hareketinden ödünç alınmış taktik ve kelimelerden yararlanmaya devam etmektedir. Doğu Almanya'da yer alan ilk komünist karşıtı yasadışı toplantılarda "We Shall Overcome" [Üstesinden Geleceğiz] şarkısı söylenirdi. İranlılar, nefret ettikleri şahtan kurtulmak için Thoreau ve Martin Luther King Jr.'dan ödünç alınmış, şiddetten uzak yöntemlere başvurdular. Ho Chi Minh Hanoi'de öldüğü zaman masasında John Brown'ın biyografisi vardı. Tiananmen Meydanında öğrencilerin ilham aldığı ve söz-

[79] "The Lesson of the Hour," Warch and Fanton, *John Brown*, 108.

[80] Burada önemli bir istisna olduğunu belirtmeliyim: Daha genç veya daha "yavaş öğrenen" okurlara yönelik olan *American Adventures*, iki ila üç sayfalık bölümlerinin ikisini kölelik karşıtları William Lloyd Garrison ve Thaddeus Stevens'e ayırır ve onları sıra dışı bir şekilde sunar.

lerini tekrarladığı kahramanlar arasında Abraham Lincoln vardı.[81] Ancak ırkçılık karşıtı düşünceleri dünyanın dört bir tarafında hayranlık uyandıran Amerika'da bizlerin bu erkeklere ve bu kadınlara artık kahraman gözüyle bakmadığımız anlaşılıyor. Ders kitaplarımızın bu kahramanları öyle bir şekilde sunması gerekli ki, kendi idealizmimize yeniden değer verebilelim.

[81] Brown ve Ho Chi Minh konusunda bkz. Truman Nelson, *The Truman Nelson Reader* (Amherst: University of Massachusetts Press, 1989), 285; Güney Afrika ve Kuzey İrlanda konusunda bkz. Peter Maas, "Generations of Torment," *New York Times Magazine*, 10/06/1988, 32; 1988 PBS belgeseli, *We Shall Overcome*.

7. FIRSATLAR ÜLKESİ

Çalışma, kapitalden önce gelir ve ondan bağımsızdır. Kapital, çalışmanın meyvesidir ve çalışma olmasaydı var olamazdı. Çalışma kapitalden daha önemlidir ve daha büyük saygı görmesi gerekir.
—ABRAHAM LINCOLN[1]

Eskiden kaderimizin kendi elimizde olduğuna, hayatımızı istediğimiz gibi şekillendirebileceğimize inanırdım... Sağırlığımı ve körlüğümü mutlu olmama izin verecek derecede aştım ve hayat mücadelesine cesurca atılan herkesin galip geleceğini düşündüm. Fakat ülkeyi gezdikçe hakkında fazla bir şey bilmediğim bir konuda kendimden emin bir şekilde konuştuğumu anladım... Artık herkesin dünyada yükselme imkânına sahip olmadığını öğrendim.
—HELEN KELLER[2]

Ülkemizde on insan dünyanın tamamını satın alabilir, ama on milyon kendini doyuramayacak durumda.
—WILL ROGERS, 1931

Bir ulusun tarihi,ne yazık ki, genelde egemen sınıfın tarihi şeklinde yazılıyor. —KWAME NKRUMAH[3]

Lise öğrencilerinin gözleri, kulakları ve televizyonları var (çok fazlasının kendi televizyonu var), onun için Amerika'da sahip olduğumuz ayrıcalıklar konusunda son derece bilgililer. Ailelerinin toplum içindeki konumunu başka ailelerle, içinde bulundukları toplumun da konumunu başka toplum-

[1] Abraham Lincoln'ü alıntılayan: Carl Sandburg, *Abraham Lincoln* (New York: Harcourt, Brace, 1954), 271.

[2] Helen Keller, *Midstream: My Later Life* (New York: Greenwood, 1968 [1929]), 156.

[3] Kwame Nkrumah, *Consciencism* (New York: Monthly Review Press, 1964), 63.

larla karşılaştırarak değerlendirirler. Ancak özellikle orta sınıftan çocuklar, Amerika'da sınıf yapısının nasıl işlediği konusunda fazla bilgi sahibi değil, zaman içinde nasıl değiştiği konusunda ise hiçbir şey bilmiyorlar. Bu öğrenciler liseyi bitirdiklerinde sosyal sınıf yapısı konusunda cahil olmakla kalmıyor, korkunç sosyologlara da dönüşüyorlar. Üniversite birinci sınıf öğrencilerime, "İnsanlar neden yoksuldur?" diye sorarım bazen. Veya biraz daha varlıklı bir sosyal sınıfa aitlerse, "Neden aileniz varlıklı?" diye sorarım. Bütün iyi niyetimle, aldığım cevapların ya doğru dürüst düşünülmediğini ya da düpedüz naif olduğunu söyleyebilirim. Öğrenciler genelde yoksulları başarısız olmakla suçlar.[4] Amerika'da fırsat eşitliği olmadığını, insanların sosyal yapı içerisinde oraya buraya itildiğini, düşüncelerinin ve yaşam tarzlarının bundan etkilendiğini anlamazlar.

Lisede kullanılan tarih dersi kitapları bu durumdan kısmen sorumludur. Bazı ders kitapları 1894'te Chicago yakınlarında yer alan ve Başkan Cleveland'ın federal birliklerle kırdığı Pullman grevi veya 1911'de New York şehrinde 146 kadının ölümüyle sonuçlanan Triangle Shirtwaist yangını dahil olmak üzere, işçi sınıfının tarihinin bazı önemli olaylarını kapsar ama yer verdikleri en yeni olay, altmış yıl öncesine ait Taft-Hartley Yasasıdır. Hiçbir kitapta 1985'te Minnesota'nın Austin kentinde yer alan Hormel mezbahacıları grevi veya 1991'de Illinois'nin Decatur kentindeki Caterpillar grevi gibi, 20. yüzyıl sonlarında sendikalar için olumsuz biten ve sendikaların günümüzde eskisi kadar etkili olmamasına yol açan büyük grevlerin hiçbirinden söz edilmez.[5] Ders kitaplarının çoğunda sendikaların sürekli

---

[4] Cynthia S. Sunal ve Perry D. Phillips de benzer şekilde, on altı ila on sekiz yaşlarındaki öğrencilerinin "eşitsizlikleri açıklayamadıklarını" anlatır. Bkz. "Rural Students' Development of the Conception of Economic Inequality" (New Orleans: American Educational Research Association, 1988, özet, ERIC ED299069).

[5] Son zamanlarda yayınlanmış iki ders kitabında Reagan'ın başarısız-

olarak karşı karşıya kaldığı, çokuluslu şirketlerin büyümesi ve mevcut işlerin deniz aşırı ülkelere ihraç edilmesi gibi meseleler de anlatılmaz. Böyle konular görmezden gelindiği zaman, ders kitabı yazarları işçi sınıfının tarihini kölelik gibi uzun zaman önce gerçekleşen ve yine kölelik gibi uzun zaman önce çözüme kavuşturulmuş bir mesele olarak sunabiliyor. Dolayısıyla günümüzde sendikalar çağdışı gibi görünüyor. İşçilerin işyerlerinde seslerini duyurabilmesi için sendikaların gerekli olduğu fikri öne sürülmüyor.

1990'ların başlarında New York'un Chinatown bölgesinde bir ucuza işçi çalıştıran bir atölyede çekilmiş bu fotoğraf, Amerika'da işçi sınıfının bir yüzyıl öncesine göre çok da farklı olmayan şartlarda ve bazen aynı yerlerde çalışmaya devam ettiğini gösterir.

lığa uğrattığı hava trafik kontrolörlerinin grevinden söz edilmişse de sendikalar tarihi bağlamında değil, Reagan yönetimi bağlamında söz edilmiştir.

Ancak ders kitaplarının sosyal sınıfları ele alışı göz önüne alındığında, işçi sınıfının tarihini harika bir şekilde işlediklerini söyleyebiliriz. Ders kitaplarında işlenen *hiçbir* konu –grevler bile– sosyal sınıf analizini temel almaz.[6] Bu, dersin kendi yerine sadece dipnotlarını vermek gibi bir şeydir! Benim incelediğim on sekiz lise tarih dersi kitabının yarısının dizininde *sosyal sınıf, toplumsal katmanlaşma, sınıf yapısı, gelir dağılımı, eşitsizlik* veya bunlarla uzaktan yakından bağlantılı herhangi bir konu yer almaz. Tek bir kitapta üst sınıf veya *alt sınıf*tan söz edilmez. Üçünde *orta sınıf*tan söz edilir, ama o da sadece öğrencileri Amerika'nın orta sınıf bir ülke olduğuna dair temin etmek içindir. *Land of Promise*, "Köleler dışında kolonicilerin çoğu 'orta sınıf'tandı" dedikten sonra öğrencilerden "her sınıftan özgür Amerikalının ortak noktası olan, orta sınıfa özgü üç değer" saymalarını isteyerek Amerika'nın orta sınıf bir ülke olduğunu vurgular. Ders kitaplarının bazıları da İkinci Dünya Savaşından sonra orta sınıf banliyölerdeki büyük artıştan söz eder. Ancak orta sınıflardan söz etmek, toplumsal katmanlaşmadan söz etmek anlamına gelmez. Tam tersine, Gregory Mantsios'un belirttiği gibi, "bu gibi atıfların, sınıflar arası farkları yumuşattığı için kabul edilebilir olduğu anlaşılmaktadır."[7]

---

6 Jean Anyon, "Ideology and United States History Textbooks," *Harvard Educational Review* 49, no. 3 (8/1979): 373. Anyon, lise tarih dersi kitaplarının hep "aynı üç greve" odaklandığını iddia eder: 1877'deki demiryolu grevi, 1892'deki Homestead çelik grevi ve 1894 Pullman grevi. Anyon hepsinin "çok şiddetli" geçtiğini ve sendikanın hepsinde de başarısız olduğunu söyler, dolayısıyla bu grevleri vurgulamak, "grevin geçerli bir eylem şekli olduğu konusunda şüpheler uyandırmayı amaçlar." Ancak ders kitapları başarılı grevleri vurgulasaydı, o zaman da Anyon onları sendikaların verdiği mücadelenin ciddiyetini hafife almakla suçlayabilirdi. Öte yandan çoğu ders kitabı en dehşet verici şiddetin yaşandığı sınıflar arası çatışmalardan hiç söz etmez.

7 Gregory Mantsios, "Class in America: Myths and Realities," Paula S. Rothernberg, ed., *Racism and Sexism: An Integrated Study* (New York: St. Martin's, 1988), 56. *Holt American Nation*'ın 2003 baskısı 1900 civarında "Yeni İşçi Sınıfı"nı ele alır ve bazı bölümlerde yoksulluk konusunu işler.

Hepimizin orta sınıf olduğunu vurgulamak günümüzde giderek daha problemli hale gelmektedir, çünkü ortalama gelirin yüzde 75 ila 125'ini kazanan hane halkı sayısı 1967 yılından beri giderek azalmaktadır. Reagan ve Bush hükümetleri döneminde orta sınıfın küçülüşü giderek hızlanmış olup bu sınıftan ayrılan ailelerin çoğu yükselmemiş, alçalmıştır.[8] 1970'te bile Amerika Birleşik Devletleri'nde aile gelirleri arasındaki eşitlik, Kanada'da olduğundan biraz daha azdı. 2000'e gelindiğinde buradaki eşitsizlik Kanada'ya göre çok daha yükselmişti; Amerika Birleşik Devletleri giderek Meksika gibi, çok katmanlı bir ülkeye dönüşmeye başladı.[9] İkinci Bush yönetiminde, apaçık bir şekilde varlıklı sınıfa yönelik olan vergi kesintileriyle zenginlerle yoksullar arasındaki ayrım büyümeye devam etti. Böyle bir tarihi eğilimin tarih dersi kitapları için uygun malzeme teşkil etmesi gerekir, ama incelediğim on sekiz kitaptan sadece beşi Amerika Birleşik Devletleri'ndeki toplumsal katmanlaşma konusunda bir analiz sunar ve bu bölük pörçük analizlerin çoğu, Amerika'nın koloni dönemiyle ilgilidir. Dizininde *sosyal sınıf*a yer verdiği için öne çıkan Boorstin ile Kelley, aslında sadece *1790'da sosyal sınıflar* ve *Amerika'nın erken döneminde sosyal sınıflar*a yer verir. Bunlar da aslında aynı paragrafa işaret eder ve o paragrafta İngiltere'nin "katı sosyal sınıflara" sahip olduğu, halbuki Amerika'da "sosyal sınıfların daha hareketli" olduğu anlatılır. *The American Tradition*'a göre, "kolonicilerin daha fazla toplumsal hareketliliğe sahip olması, koloni toplumuyla Avrupa toplumları arasındaki bü-

---

8 A.g.e., 60; Kevin Phillips, *The Politics of Rich and Poor* (New York: Random House, 1990); Robert Heilbroner, "Lifting the Silent Depression," *New York Review of Books*, 24/10/1991, 6; ve Sylvia Nasar, "The Rich Get Richer," *New York Times*, 16/08/1992. Stephen J. Rose, *Social Stratification in the United States* (New York: New Press, 2007), 1979 ile 2004 arasında orta sınıfın nasıl küçüldüğünü grafikler yoluyla gösteren bir afiş kitabıdır.

9 "Income Disparity Since World War II—The Gini Index," "Gini coefficient," en.wikipedia.org/wiki/Gini_coeffi cient, 9/2006.

yük farklardan birini oluşturuyordu." Bu arada, Amerikan tarihindeki en şiddetli sınıf çatışmalarının –Bacon İsyanı ve Shays İsyanı– tam da koloni döneminde ve hemen sonrasında yer aldığını unutalım gitsin. Ders kitapları günümüzde bile koloni toplumunun göreceli olarak sınıfsız olduğunu ve yükselme imkânı içerdiğini söylemeye devam eder.

O günden bugüne durum daha da umut verici hale gelmiştir. *The Challenge of Freedom*, "1815 yılına" gelindiğinde iki sınıfın ortadan kalktığına dair bizi temin eder ve şöyle der: "Amerika orta sınıf hedefleri olan, orta sınıf insanlardan oluşan bir ülke haline geldi." Bu kitap aşağı yukarı ellişer yıllık aralıklarla Amerika'da ne kadar çok fırsat olduğu konusunu tekrar tekrar vurgular. Özellikle yükselmeye yapılan vurgu çok ilginçtir. Bu kitapların hiçbirinde sınıflar arası eşitsizlik veya toplumsal hareketlilik açısından engeller konularından hemen hiç söz edilmez. *Land of Promise* şöyle bir soru sorar: "Kolonilerde yoksul beyaz göçmenlerin zengin olmasını mümkün kılan şartlar hangileriydi?" Ancak "Hangi şartlar bunu zorlaştırdı/zorlaştırıyor?" sorusu sorulmaz. Boorstin ile Kelley sosyal sınıf konusunu (yukarıda sözü edilen, 1790'la ilgili olan) işledikleri tek bölümü şöyle olumlu bir cümleyle bitirir: "Kısa süre sonra Amerikan başkanlarının kariyerlerinden de görüleceği üzere, burada insanların en alt düzey konumdan en üst düzey konuma ulaşması için sadece çok çalışmaya, zekâya, beceriye ve biraz da şansa ihtiyacı vardır."

Keşke böyle olsaydı! Sosyal sınıf muhtemelen toplumdaki en önemli değişkendir. İnsanların ana rahminden mezara kadar, ölçülebilecek neredeyse tüm diğer sosyal nitelikleriyle bağlantılıdır. Hali vakti yerinde olan hamile kadınların doğum öncesi bakım ve sağlık üzerine güncel öneriler elde etmesi ve sağlık, zindelik ve beslenme düzeylerinin daha yüksek olması daha muhtemeldir. Birçok yoksul veya işçi sınıfından hamile kadın sağlık hizmetleriyle hamileliğinin

son ayında, hatta son saatlerinde karşılaşır. Zengin bebekler, yoksul bebeklere göre daha sağlıklı ve daha yüksek bir kiloda doğar. Bu bebekler evlerine gittiklerinde de farklı şartlarla karşılaşırlar. Yoksul bebeklerin çevrelerinde ve bedenlerinde zehirli kurşun düzeyinin yüksek olması daha muhtemeldir. Zengin bebekler anne ve babalarıyla daha çok zaman geçirir, daha çok sözlü etkileşimleri olur ve anne ve babalarıyla beraber olmadıkları zaman daha kaliteli bakıcıları olur. Anaokuluna gittikleri zaman ve ondan sonraki on iki yılda zengin çocuklar, yoksul kentsel veya kırsal bölgelerdeki okullara göre çocuk başına iki veya üç kat daha fazla para harcayan banliyö okullarında okuma imkânı bulur. Yoksul çocuklar, genelde varlıklı çocukların sınıflarına göre yüzde 50 daha büyük olan sınıflarda eğitim alır. Bu gibi farklılıklar, liseyi bırakanlar arasında neden yoksul çocukların daha yüksek oranda olduğunu anlamaya katkıda bulunur.

Yoksul çocuklar zengin çocuklarla aynı okullara gitme şansını yakaladığı zaman bile doğru cevapları sadece varlıklı ailelerin çocuklarının verebileceğine inanan öğretmenlere rastlarlar. Sosyal bilimler alanında yürütülen araştırmalarda, öğretmenlerin yoksul çocukların başarıları karşısında şaşırdıkları, hatta sıkıldıkları görülmüştür. Öğretmenlerle rehberler, kimlerin "üniversiteye uygun" olduğunu öngörebileceklerine inanır. İşçi sınıfından birçok çocuk daha birinci sınıftan itibaren yanlış belirtileri gösterebildiğinden lisede kendilerini "genel eğitim" grubunda bulurlar.[10] Theodore

[10] Jere Brophy ve Thomas Good sosyal sınıf, öğretmen beklentileri ve takip alanındaki geniş literatürü *Teacher-Student Relationships*'te (New York: Holt, 1974, özellikle 7–171) özetler. Ray Rist, siyahi okullarda birinci sınıflarda benzer şekilde öğretmenlerin sosyal sınıflar temelli beklentilerini gözlemlemiştir; bu konunun özeti için bkz. Edsel Erickson ve diğerleri, "The Educability of Dominant Groups," *Phi Delta Kappan* (December 1972): 320. Dale Harvey ve Gerald Slatin öğretmenlerin çocukları sosyal sınıf temelinde sınıflandırdığını ve orta veya üst sınıf öğrencileri açısından beklentilerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir; bkz. "The Relationship Between Child's SES and Teacher Expectati-

Sizer'ın Amerika'daki liseleri incelediği ve çok satan *Horace's Compromise* [*Horatius'un Uzlaşması*] adlı kitapta dediği gibi, "eğer dar gelirli bir ailenin çocuğuysanız, lisenizdeki yetişkinlerden sınırlı düzeyde, hatta hiç ilgi görmemeniz muhtemeldir. Eğer orta ve üst gelirli bir ailenin çocuğuysanız, yüksek düzeyde ve yakın ilgi görmeniz muhtemeldir."[11] Araştırmacı Reba Page, lise Amerikan tarihi derslerinde alt sınıf öğrencilerini derslerden soğutmak için ezbere dayalı eğitime başvurulduğunu göstermiştir.[12] Dolayısıyla okulların yaptığı, Woodrow Wilson'ın önerisini yerine getirmektir: "Belli bir sınıfa ait insanların liberal bir eğitime sahip olmasını ve her toplumda çok daha büyük olması gereken başka bir sınıfa ait insanların da liberal eğitim ayrıcalığından feragat edip belirli zor, el emeği gerektiren görevleri yerine getirmesini istiyoruz."[13]

Ev ve okul hayatlarının eşit olmaması yetmiyormuş gibi, zengin ergen çocuklar Akademik Yeterlilik Testine (SAT) girmek için *Princeton Review* gibi hazırlık kurslarına kaydolur. Zengin çocuklar özel ders almasa bile daha avantajlıdır, çünkü çevreleri testleri hazırlayanların çevrelerine benzer ve testlerin söz dağarcığıyla, üstü örtülü alt kültürel varsayımlarıyla daha aşinadırlar. Sosyal sınıfla SAT puanları arasında bağlantıların olması kimseye şaşırtıcı gelmeyecektir.

Bu sıralananlar, sosyal sınıfın üniversite okuma oranı ve seçilen üniversite tipi konusunda, zihinsel beceri dahil olmak üzere, başka faktörlere göre daha belirleyici olmasının nedenleri arasında yer alır. Üniversiteden sonra da varlıklı

---

ons," *Social Forces* 54, no. 1 (1975): 140–59. Ayrıca bkz. Richard H. DeLone, *Small Futures* (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1979).

[11] Sizer'ı alıntılayan: Walter Karp, "Why Johnny Can't Think," *Harper's*, 6/1985, 73.

[12] Reba Page, "The Lower-Track Students' View of Curriculum," (Washington, D.C.: American Education Research Association, 1987).

[13] Woodrow Wilson'ı alıntılayan: Lewis H. Lapham, "Notebook," *Harper's*, 7/1991, 10.

çocukların çoğu beyaz yaka işler bulurken, işçi sınıfından çoğu çocuk mavi yakalı işlere girer ve sınıflar arası farklılıklar böylece sürer gider. Yetişkinler arasında da zenginlerin avukatının olması ve toplum içindeki güçlerini artıran birliklere üye olmaları daha muhtemeldir. Yoksulların televizyon seyretmesi daha muhtemeldir. Zengin aileler para biriktirebilirken, yoksul aileler kazandıklarını harcamak zorunda kaldığı için zenginlik açısından farklılıklar, gelir açısından farklılıklara göre on kat daha büyüktür. Dolayısıyla çoğu yoksul veya işçi sınıfı aile bir ev almak için gerekli olan peşin ödemeyi biriktiremez, bu da ev ipoteği faizi şeklindeki en önemli vergi sığınağına dahil olamadıkları anlamına gelir. İşçi sınıfından anne ve babalar seçkin mahallelerde oturamaz ve kaliteli çocuk bakımı elde edemez, dolayısıyla eğitimde eşitsizlik süreci bir sonraki nesilde de baştan tekrarlanır. Son olarak, varlıklı Amerikalıların ortalama ömür süresi de alt sınıf veya işçi sınıfından insanlara göre daha uzundur ve bunun en büyük tek nedeni, sağlık hizmetlerine erişim düzeyidir.[14] Helen Keller'ın körler konusunda yürüttüğü araştırmaların sonuçlarını hatırlatan araştırmalar, sağlıksızlığın sosyal yapı içinde rastgele dağılmadığını, özellikle alt sınıflarda daha yoğun olduğunu göstermiştir. Sosyal güvenlik sistemi de devasa bir transfer sistemi gibidir, çünkü tüm Amerikalılar tarafından ödenen primler büyük ölçüde, ömür süreleri daha uzun olan varlıklı Amerikalılar için kullanılır.

Son olarak sosyal sınıflar, insanların sosyal sınıflar konusundaki düşüncelerini de belirler. Amerika'da yoksulluğun yoksulların mı, yoksa sistemin mi suçu olduğu sorulduğunda iş dünyasından liderlerin yüzde 57'si yoksulları ve sadece

[14] Aradaki fark *Health Care: Your Money or Your Life* (New York: Downtown Community TV Center, c. 1977) adlı filmde etkileyici bir şekilde belgelenmiştir; filmde New York şehrinde biri ağırlıklı olarak yoksullara, diğeri daha varlıklı hastalara hizmet veren ve her ikisi de kamu tarafından finanse edilen, birbirine komşu iki hastane kıyaslanır.

yüzde 9'u sistemi suçlamıştır. Tam tersi görüşler ifade eden sendika liderlerinin ise sadece yüzde 15'i yoksulları, yüzde 56'sı ise sistemi suçlamıştır (Bazıları "bilmiyorum" diye cevap vermiş veya ara bir cevap seçmiştir). İki ana siyasi partimiz arasındaki en büyük farklılık, üyelerinin sosyal sınıf konusundaki görüşlerinde yatar: Cumhuriyetçilerin yüzde 55'i yoksulları suçlarken, sadece yüzde 13'ü sistemi suçlamıştır; öte yandan Demokratların yüzde 68'i sistemi ve sadece yüzde 5'i yoksulları sorumlu tutmuştur.[15]

Bu bilgilerin çok azı okurlar için bir yenilik teşkil ettiğinden çoğunu belgeleme gereği görmedim, ama lise öğrencilerimizin büyük çoğunluğu bu konularda bilgi sahibi değildir ve bu fikirleri anlamaz. Ayrıca bu süreçler zaman içinde değişim geçirmiştir ve günümüz Amerika'sında sınıf yapısı, 1890'lardaki sınıf yapısı değildir, koloni dönemindeki Amerika'dan büsbütün farklıdır. Ancak örneğin *American Pageant*'ın en son baskısında bile 20. yüzyıl bölümünde sosyal sınıftan hiç söz edilmez. Birçok öğretmen de 21. yüzyılda sosyal sınıflardan söz etmekten kaçınarak sorunu daha da derinleştirir. Tarih ve sosyal bilimler öğretmenleri konusunda yürütülen bir araştırmada "ekonomi alanında hem akademik açıdan hem de deneyimleri açısından sınıfta gösterdiklerinden çok daha fazla bilgi sahibi oldukları anlaşılmıştır." Öğretmenler "öğrencilerin ekonomik ve siyasi kurumların neden olduğu adaletsizlikleri ve yetersizlikleri keşfetmesinden korktuklarını ifade etmiştir."[16] Dolayısıyla Amerikan tarih dersleri hiçbir zaman sistemi suçlamadıkları için Cumhuriyetin tarihini yanlış yansıtır.

---

15 1979 civarıyla ilgili anket verilerini sunan: Sidney Verba ve Gary Orren, *Equality in America* (Cambridge: Harvard University Press, 1985), 72–75. Daha önce ve daha sonra yürütülmüş başka araştırmalarda da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır.

16 Linda McNeil, "Defensive Teaching and Classroom Control," Michael W. Apple ve Lois Weis, ed., *Ideology and Practice in Schooling* (Philadelphia: Temple University Press, 1983), 116.

Sosyal sınıf, tarihi açıdan geçmişimizdeki her türlü olayla ve süreçle bağlantılıdır. Yönetim sistemimiz zenginler tarafından, yönetimi mülk sahibi sınıf için bir istihkâm olarak gören teoriler temelinde belirlenmiştir. Varlıklı olmasına rağmen sosyal eşitsizlik konusunda endişeleri olan James Madison, önerilen yönetim şeklinin varlıklı sınıfa boyun eğmeyeceğini anlatmak için *The Federalist #10* adlı bir eser yazmıştır. Reagan'a kadar bütün Amerikan başkanlarının sosyal sınıflarını incelemiş olan Edward Pessen'e göre, Madison bu amacında tam olarak başarıya ulaşamamıştır. Pessen, başkanların yüzde 40'ından fazlasının üst sınıftan ve bu seçkin grubun en üst kısmından olduğunu, yüzde 15'inin de üst sınıfla üst-orta sınıf arasından geldiğini keşfetmiştir. Yüzde 25'inden fazlası üst-orta sınıftan olup, geri kalan yüzde 15'i, yani sadece altı başkan orta veya alt-orta sınıftandır ve alt sınıfı sadece biri, yani Andrew Jackson temsil eder. Yakın geçmişte başkanlık yapmış olan Bill Clinton da işçi sınıfından olduğundan, alt sınıf temsilcileri aslında iki tanedir. Pessen haklı olarak kitabına *The Log Cabin Myth* [*Ahşap Kulübe Efsanesi*] adını vermiştir.[17] Belli ki, Boorstin ile Kelley, Pessen'in kitabını okumamıştır, yoksa başkanlarımızın kariyerlerinin "insanların en alt düzeyden en üst düzeye" ulaşabileceğini gösterdiğini iddia etmezlerdi. Aslında sosyologlar çoğu Amerikalının içinde doğduğu sosyal sınıfta öldüğünü ve toplumsal hareketlilik gösterenlerin, genelde tek bir sosyal sınıf yükseldiğini veya düştüğünü göstermiştir.

Sosyal sınıf tehlike anında bile ölümle kalım arasındaki farktır. *Titanic*'in batması çok üzücü bir olaydı, ama en çok alt sınıflar açısından üzücüydü; kadınlar arasında 143 birinci sınıf yolcusundan sadece 4'ü ölürken, 93 ikinci sınıf yolcusundan 15'i ve 179 üçüncü sınıf yolcusundan 81'i boğulur. Mürettebat üçüncü sınıf yolcularının güverte altın-

[17] Edward Pessen, *The Log Cabin Myth* (New Haven: Yale University Press, 1984).

Bira, reklamcıların işçi sınıfına ait imajlar yoluyla satmaya çalıştığı az sayıdaki üründen biridir (diğerleri kamyonet, bazı patentli ilaçlar ve takma diş temizleme ürünleridir). Reklamcılar şaraptan çoraba ve tuvalet temizleme ürünlerine kadar birçok ürünü satmak için üst-orta sınıf imajlara başvurur. Resimdeki iki model, ayakkabılarından şapkalarına kadar sosyal sınıflarını yansıtmaktadır. Kimde gazete, evrak çantası ve sefer tası, kimde bira kutularıyla şişelerinin olduğuna dikkate edin.

da kalmasını emretmiş, hatta bazılarını silah zoruyla orada tutmuştu.[18] Daha yakın geçmişte sosyal sınıf, Vietnam Savaşına kimin katılacağını belirlemek konusunda önemli bir rol oynamıştır; herkesi kapsayan askere alma kararına rağmen varlıklı ailelerin çocukları savaşın büyük kısmı boyunca eğitim veya sağlık nedenli teciller elde etmeyi başarmıştır. Irak'ta savaşan ve tamamıyla gönüllülerden oluşan ordu, genelde yoksulluktan kurtulmak için orduya kaydolan alt sınıf erlerden oluşur.[19] Ama ders kitapları ve öğretmenler böyle şeyleri görmezden gelir.

Öğretmenler, öğrencilerinin mahcup olmaması gibi övgüye değer bir gerekçeyle sosyal sınıf meselesinden kaçınıyor olabilir. Ancak eğer durum böyleyse, endişelerinde yanılıyorlar. Varlıklı olmayan öğrencilerim sınıf sistemi konu-

[18] August Hollingshead ve Frederick C. Redlich, *Social Class and Mental Illness* (New York: Wiley, 1958), 6. Geleneksel cinsiyet rolleri bu olayda kadınlar lehine işlediğinden bütün sınıflardaki erkekler arasında ölüm oranları çok daha yüksek olmuştur.

[19] Lawrence M. Baskir ve William Strauss, *Chance and Circumstance* (New York: Random House, 1986).

sunda bilgi edindiğinde, bu deneyimi genelde özgürleştirici bulurlar. Ailelerinin yoksul olmaya devam etmesine neden olan sosyal süreçleri gördükleri zaman yoksul oldukları için kendileriyle ilgili geliştirdikleri olumsuz benlik algısından vazgeçmeyi başarırlar. Eğer anlamak, affetmek anlamına geliyorsa, işçi sınıfından çocukların katmanlaşmanın nasıl işlediğini anlaması, *kendilerini* ve ailelerini affetmesi anlamına gelir. Sosyal sınıf sistemi konusunda bilgi sahibi olmak, başka sosyal sınıflardan Amerikalıların, kurbanları kendi yoksulluklarından dolayı suçlama eğilimini de azaltır. Toplumsal katmanlaşma, pedagojik açıdan ilginç bir öğrenme deneyimi oluşturur. Öğrenciler, üst sınıfların Kongre'de enerjiyle ilgili yasalardan küçük kentlerdeki imar kararlarına kadar her alanda ne kadar orantısız bir güce sahip olduğunu görünce hayretler içinde kalırlar.

Vermont'ta, ağırlıklı olarak orta sınıf olan bir kentte, Amerikan tarihi dersine giren dokuzuncu sınıf öğrencisi beyaz bir kız düşünün. Alçıpan fabrikasında çalışan babası, inşaatın yavaşladığı sezonda kazandığı gelirle aileye zor bakar. Annesi kızın iki küçük kardeşine bakmanın yanı sıra yarı zamanlı olarak okul otobüsü şoförlüğü yaparak bütçeye katkıda bulunur. Kız ailesiyle yazlık bir evden bozma küçük bir evde oturur, sınıf arkadaşlarının çoğu ise banliyölerde büyük evlerde yaşar. Bu kız yoksulluğunun nedenini nasıl anlasın? Tarih dersi kitapları, Amerika'nın geçmişini dört yüz yıllık sürekli bir ilerleme süreci olarak sunduğu ve toplumumuzu insanların hak ettiklerini elde ettikleri, elde ettiklerini de hak ettikleri bir fırsatlar ülkesi olarak tasvir ettiği için, işçi sınıfından Amerikalılar, doğdukları sınıftan kurtulmaktaki başarısızlıklarından dolayı suçlanır.

Bu kız, beyaz işçi sınıfı toplumunda muhtemelen ona kendi sınıfından kahramanları veya bu sınıftan insanların mücadelelerini anlatacak fazla kaynak –öğretmenler, kilise cemaati üyeleri, aile üyeleri– bulamayacaktır, çünkü sınıflar

arası çatışmaların sürdüğü bazı küçük örnekler dışında, işçi sınıfı genelde kendi tarihini unutur. İşçi sınıfından beyaz öğrenciler, bu alt statüyü hak ettiklerine başka herhangi bir gruba göre daha çok inanır. Sonuçta ortaya bir mahcubiyet alt kültürü çıkar. Bu olumsuz benlik algısı, Richard Sennett ile Jonathan Cobb'un "sosyal sınıfın gizli yaraları" diye niteledikleri arasında en önde yer alır.[20] İki öğrencim şöyle bir deney yaptı: Vermont'un Burlington kentinde önce neredeyse yepyeni, kocaman, siyah, lüks bir arabayla, sonra da on yıllık, yıpranmış, küçük bir arabayla gezdiler. Her iki arabayla bir trafik ışığına geldikleri zaman, ışık yeşil yandığında arkadaki araba kornaya basana kadar hareket etmediler. Öğrencilerim küçük arabadayken kendilerine korna çalınması ortalama 7 saniye sürmüş, lüks arabayla ise korna çalınana kadar 13,2 saniye geçmiş. Bu deney, pahalı bir araba almak için bir neden sunmanın yanı sıra, Amerikalıların bilinçaltlarında eğitimli ve başarılı olanlara saygı duyduğunu gösterir. Küçük araba söz konusu olunca her tür sosyal sınıftan sürücü kornaya daha hızlı bastığına göre, işçi sınıfından sürücüler bir anlamda kendilerinden üstün olanlara saygılı davranırken kendi kendilerine saygısızlık ediyorlardır. "O kadar zekiysen neden zengin değilsin?" şeklindeki iğneleyici espri, Amerika'nın bir meritokrasi olduğu düşüncesine okullarda karşı çıkılmadığı zaman yoksulların benlik algısına ne kadar zarar verildiğini gösterir.

Amerikan tarih dersi kitaplarının Amerikan eğitimini bir meritokrasi olarak tanıtması, meselenin unsurlarından birini oluşturur. Çok sayıda araştırmada, eğitimin sınıf yapısının hâkimiyetinde olduğu ve bu yapıyı bir sonraki nesillerde baştan yaratmayı amaçladığı teyit edilmiştir.[21] Bu arada

[20] Richard Sennett ve Jonathan Cobb, *The Hidden Injuries of Class* (New York: Alfred A. Knopf, 1972).

[21] Sadece 1970'lere ait literatür arasında bkz. Joel Spring, *Education and the Rise of the Corporate State* (Boston: Beacon, 1972); Ray Rist, *The Urban School: A Factory for Failure* (Cambridge: MIT Press, 1973); Samuel

tarih dersi kitapları, federal hükümetin cömertliğine örnek olarak Başkan Lyndon Johnson döneminde geçirilen İlköğretim ve Orta Öğretim Yasasından söz eder. Ders kitaplarının hiçbiri eğitim kurumlarında eşitsizlik konusunda herhangi bir veri veya analiz sunmaz. Hiçbiri dar gelirli yerlerdeki okul bölgelerinin, Jonathan Kozol tarafından "zalim eşitsizlikler" şeklinde nitelendirilen, korkunç mali sınırlamalar altında işlediğini söylemez.[22] Hiçbir ders kitabı öğrencilere kendi okullarının tarihini ve hizmet ettiği halkı araştırmasını önermez. Eğitimle sınıf sistemini bağdaştıran tek tük ders kitapları ise eğitimi bir çözüm olarak görür! *The Challenge of Freedom*'a göre eğitim "savaş sonrası Amerika'sında yükselmenin anahtarıydı." Ama aynı zamanda eşitsizliğin devamının da anahtarıydı.[23]

Öğretmenlerle ders kitaplarının, sosyal sınıf sisteminden kirli bir sırmış gibi kaçınması, işçi sınıfından ailelerin bu konuyu konuşmadaki isteksizliklerini daha da pekiştirir. Paul Cowan, 1912'de Massachusetts'in Lawrence kentinde yer alan ünlü değirmen grevine katılmış olan İtalyan göçmen ailelerinin çocuklarıyla görüşmeler yapmıştı. Konuştuğu çocuklardan biri, Washington'da kongrenin grev soruşturması oturumunda tanıklık yapan Lawrence işçilerinden birinin kızıydı. O zamanlar on üç yaşında olan Camella Teoli'nin, grevden hemen önce bir pamuk sarma makinası yüzünden kafa derisi yüzülmüş ve aylarca hastanede tedavi görmüştü. Kongre oturumundaki tanıklığı "Amerika'nın dört

---

Bowles ve Herbert Gintis, *Schooling in Capitalist America* (New York: Basic Books, 1976); Joel Spring, *The Sorting Machine* (New York: David McKay, 1976); James Rosenbaum, *Making Inequality* (New York: Wiley, 1976); Paul Willis, *Learning to Labor* (Farnborough, Eng.: Saxon House, Teakfi eld Ltd., 1977); ve Jerome Karabel ve A. H. Halsey, ed., *Power and Ideology in Education* (New York: Oxford University Press, 1977).

22 Jonathan Kozol, *Savage Inequalities* (New York: Crown, 1991).

23 İncelediğim on sekiz kitap arasında bir danışma ders kitabı olan *The American Adventure*, eğitim ve sosyal sınıflar konusunu en fazla inceleyendir.

bir tarafında gazetelerin baş sayfasında yer almıştı." Ancak 1976'da, annesinin ölümünden sonra görüşülen Teoli'nin kızı, Cowan'ın sorularına cevap veremedi. Kızının hemen her gün "annesinin saçlarını, saçsız bölgesini kapatacak şekilde tarayıp" toplamış olmasına rağmen, annesi ona geçirdiği kaza, Washington'a yaptığı yolculuk ve Amerika'nın vicdanı üzerindeki etkisi konusunda hiçbir şey anlatmamıştı.[24] İşçi sınıfı bir aileden gelen bir meslek sahibi, benzer bir şekilde bana amcasının "çelik işçisi" olmasından ne kadar utandığını anlatmıştı. İşçi sınıfı kültürü bir tür içkin savunmacılık içerir; işçi sınıfının Lawrence'daki grev gibi başarılı direniş hareketleri bile alt sınıf ve dar gelir anlamına geldiği için daha aşağı bir düzeye işaret eder. Eğer genel anlamda toplum, ders kitaplarının dediği kadar iyi ise, o zaman ihtilafların anısını yüceltmek, hatta sonraki nesle aktarmak sadakatsizlik gibi gelir.

Ders kitapları aslında göçmenlerin tarihini içerir. 19. yüzyıl sonlarında göçmenler, Des Moines veya Louisville gibi kıyılardan uzak şehirlerde bile Amerika'nın kentsel işçi sınıfına hâkim oldu. Beyaz nüfusun yüzde 30'undan azının göçmen olduğu dönemde bu, kentsel işçi sınıfının yüzde 90'ından fazlası için geçerliydi.[25] Fakat ders kitapları göçmenlerin hikâyesini anlattığı zaman Joseph Pulitzer, Andrew Carnegie gibi büyük başarılar kazanan göçmenlerden söz eder. Çeşitli ders kitapları, göçmenler konusunu işlerken *sıfırdan zengin olmak* veya *fırsatlar ülkesi* gibi terimlere başvurur. Efsanelere konu olacak başarılar elbette ki elde edilir, ama bunlar istisnaidir. 19. yüzyıl sonlarında Amerika'daki yöneticilerin ve yatırımcıların yüzde 95'i üst sınıftan veya üst-orta sınıftandı. Yüzde 3'ünden azı hayatlarına yoksul göçmenler veya çiftçi çocukları olarak başlamıştı. 19. yüzyıl boyunca Ameri-

[24] Cowan'ın çalışmaları Herbert Gutman'ın *Power and Culture* (New York: Pantheon, 1987, 396–97) kitabında anlatılıp alıntılanmıştır.

[25] Gutman, *Power and Culture*, 386–90.

kalı sanayicilerin sadece yüzde 2'sinin kökeni işçi sınıfıydı.[26] Ders kitapları, ilham verici istisnaların üzerinde durmakla göçmenlerin tarihini, Amerika'nın eşsiz bir fırsatlar ülkesi olduğu düşüncesinin bir kanıtı daha olarak sunar.

Ders kitapları Amerika'nın Avrupa'ya göre toplumsal katmanlaşmasının daha az olduğunu, ekonomik ve sosyal hareketliliğinin daha fazla olduğunu tekrar tekrar vurgular. Bu da Amerikan istisnailiği arketipinin bir başka yönüdür: Toplumumuz eşsizlik derecesinde adildir. Örneğin Fransız veya Avustralyalı tarihçiler, toplumlarının olağanüstü düzeyde eşitlikçi olduğunu iddia etmeyi aklının ucundan bile geçirmez. Amerika Birleşik Devletleri'ni bu şekilde sunmak öğrencileri gerçeklerle yüzleşmeye hazırlar mı? Ülkenin günümüzdeki halini doğru şekilde yansıtmadığı kesindir. Sosyal bilimciler Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomik eşitlik düzeyiyle başka endüstriyel ülkelerinkini birçok defa karşılaştırmıştır. Kullanılan ölçü temelinde, Amerika Birleşik Devletleri altı ülke arasında altıncı, yedi ülke arasında yedinci, on iki ülke arasında dokuzuncu, on üç ülke arasında on üçüncü ve on dört ülke arasında on dördüncü olmuştur.[27] Amerika Birleşik Devletleri'nde halkın en zengin beşte birinin geliri, en yoksul beşte birinin gelirinin on iki katıdır, bu da endüstrileşmiş dünyadaki en yüksek oranlardan biridir; Britanya'da bu oran yediye bir, Japonya'da dörde birdir.[28]

---

[26] William Miller, "American Historians and the Business Elite" adlı makalesinde (Miller, ed., *Men in Business*, New York: Harper and Row, 1962, 326–28), kendi araştırmalarını ve Reinhard Bendix ile F. W. Howton'ın çalışmalarını özetler. Ayrıca bkz. David Montgomery, *Beyond Equality* (New York: Vintage, 1967), 15. Bazı araştırmalarda biraz daha yüksek oranlar ortaya çıkmıştır, ama New Jersey'deki Paterson dahil olmak üzere, birkaç fırsat alanı dışında büyük bir fark yoktur.

[27] Verba ve Orren, *Equality in America*, 10. Ayrıca bkz. Paul Gagnon, *Democracy's Half-Told Story* (New York: American Federation of Teachers, 1989), 84–85; "Income Disparity Since World War II," a.g.e.

[28] Mantsios, "Class in Aınerica," 59; Isaac Shapiro ve Robert Greenstein, *The Widening Gulf* (Washington, D.C.: Center on Budget and Policy Priorities, 1999).

1965'te Amerika Birleşik Devletleri'nde ortalama bir üst düzey yöneticinin geliri, ortalama bir işçinin gelirinin 26 katıydı. 2004'e gelindiğinde CEO'lar ortalama bir işçinin 431 katı para kazanıyordu. Bu arada Japonyalı CEO'lar ortalamada işçilerin 26 katı kadar para kazanıyor ve bu bağlamda GM veya Ford'un yöneticilerinin, Toyota ve Honda'nınkilerden daha iyi olduğunu iddia etmek zordur.[29] Jefferson'un bağımsız çiftçiler ve tüccarlardan oluşan ulus kavramı artık çok gerilerde kalmıştır; Amerika'da çalışanların sadece on üçte biri serbest meslek sahibidir, halbuki Avrupa'da bu oran sekize birdir.[30] Dolayısıyla sadece iki yüzyıl öncesine göre değil, günümüz Avrupa'sına göre de daha az sayıda bağımsız girişimcimiz var.

Ders kitapları Amerika'nın koloni döneminde Avrupa'ya göre çok daha az katmanlaşmış olduğunu iddia ettiğine göre, okurlarına eşitsizliğin ne zaman başladığını da söylemeleri gerekir, çünkü son zamanlarda gerçekleşmediği kesin. 1910'a gelindiğinde ABD halkının en üst yüzde biri kişisel gelirin tamamının üçte birinden fazlasını, en alt beşte bir ise bu kişisel gelirin sekizde birinden azını kazanıyordu.[31] Bu eşitsizlik düzeyi, Almanya'nınki veya Birleşik Krallık'ınkiyle aynı değerdeydi.[32] Eğer ders kitapları eşitsizliği kabul etse, sınıf yapımızın zaman içinde geçirdiği değişimi de tasvir edebilirler, bu da öğrenciler için tarih konusunda

---

29 "Index," *Harper's*, Mayıs 1990, 19, Otomobil Sektörü Çalışanları Birliği'nden veriler sunar; Jeanne Sahadi, "CEO Pay: Sky High Gets Even Higher," CNNMoney.com, 8/30/2005; money/cnn.com/2005/08/26/news/economy/ceo_pay/.

30 "Index," *Harper's*, Ocak 1993, 19, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'ndan veriler sunar.

31 David Tyack ve Elisabeth Hansot, "Conflict and Consensus in American Public Education," *Daedalus* 110, no. 2 (Yaz 1981): 11–12.

32 Jeffrey Williamson and Lindert, *American Inequality: A Macroeconomic History* (New York: Academic Press, 1980), Bölüm 3. Seymour Martin Lipset (*The First New Nation*, New York: Basic Books, 1963, 324–26), Büyük Britanya'da zenginlik açısından eşitliğin daha az olduğunu, ama gelir açısından öyle olmadığı söyler.

son derece ilginç tartışmalara bir giriş sağlayacaktır.[33]

Örneğin bazı tarihçiler koloni toplumlarında zenginliğin, günümüze göre daha eşit bir şekilde dağıldığını ve ekonomik eşitsizliğin –işin ilginç tarafı, "sıradan Amerikalı" dönemi olarak bilinen– Andrew Jackson'ın başkanlığı döneminde arttığını iddia eder. Bazılarına göre ise 19. yüzyıl sonlarında büyük şirketlerin gelişmesiyle sınıf yapısı daha katı hale gelmiştir. Walter Dean Burnham, 1896'da Cumhuriyetçilerin Başkanlık seçimini kazanmasıyla (Bryan'a karşı McKinley) oluşan kapsamlı siyasi taban kaymasının "oldukça demokratik olan bir rejimi geniş kapsamlı bir oligarşiye" dönüştürdüğünü, dolayısıyla 1920'lere gelindiğinde iş dünyasının kamu politikalarını kontrol eder hale geldiğini iddia etmiştir.[34] Siyahilerle beyazlar arasındaki mesafe gibi, zenginlerle yoksullar arasındaki mesafenin İlerleme Çağının başı olan 1890'lara göre, sonu olan 1920'lerde daha büyük olduğu apaçıktır.[35] Burada söz konusu olan sadece katmanlaşmadaki artış değildir, çünkü Büyük Buhran ile İkinci Dünya Savaşının sonu arasında Amerika'da gelir ve zenginlik giderek eşitlenmişti. Gelir dağılımı, Başkan Reagan 1981'de iktidara gelene kadar makul derecede durağan kaldı, ama o andan itibaren eşitsizlik büyümeye başladı.[36] Başka tarihçiler ise Devrim-

---

33 *The American Pageant* (2006) "birçok ülke daha adil varlık dağılımlarıyla gurur duyuyordu" şeklindeki beyanıyla öne çıkar. Bu kitapta ayrıca "zenginlerle yoksullar arasındaki uçurum 1980'lerde büyüdü" denir. Ne yazık ki, *The American Pageant* aynı zamanda 1990'lardaki işgücünün yüze 80'inin beyaz yakalı işlerde çalıştığını da söyler ki, bu oran günümüzdeki oranın iki katıdır.

34 Walter Dean Burnham, "The Changing Shape of the American Political University," *American Political Science Review* 59 (1965): 23–25.

35 Barry Schwartz, "The Reconstruction of Abraham Lincoln," David Middleton ve Derek Edwards, ed., *Collective Remembering* (London: Sage, 1991).

36 Williamson ve Lindert, *American Inequality*, 41–42, 49–51; Robert E. Gallman, "Trends in the Size Distribution of Wealth in the Nineteenth Century," Lee Soltow, ed., *Six Papers on the Size Distribution of Wealth and Income* (New York: National Bureau of Economic Research, 1969), 6–7.

den beri fazla değişiklik olmadığına inanır. Örneğin Lee Soltow 1798'de Amerika'da "zenginlik ve gelir açısından şaşırtıcı düzeyde eşitsizlik" olduğunu söyler. Stephan Thernstrom en azından Boston açısından sosyal sınıf kaynaklı yaşam fırsatlarında eşitsizliğin korkutucu derecede sürekli olduğu sonucuna varır.[37] Bütün bunlar Amerikan tarihinin bir parçasıdır, ama liselerde öğretilen tarihin parçası değildir.

Eşitsizlik düzeyi sosyal bilimciler için toplumlarla ilgili çok önemli bir bilgi oluşturur. Ülkeleri bu değişken temelinde sıraladığımız zaman eşitliğin en yüksek olduğu İskandinavya ülkeleri en tepede, Kolombiya ve Zimbabwe gibi tarım toplumları da en altlarda yer alır. Reagan yönetimi ile ilk Bush yönetiminin apaçık bir şekilde zenginlerin lehine olan politikaları zaten başlamış olan bir eğilimi hızlandırır ve 1981 ile 1992 arasında eşitsizliğin ölçülebilir düzeyde artmasına neden olur. Amerika Birleşik Devletleri'nin sosyal eşitsizlik açısından Kolombiya'ya yaklaşıyor olması önemsiz bir gelişme değildir.[38] Öğrenciler 1950'de doktorların sendikalı endüstriyel işçilere göre iki buçuk kat daha fazla kazandığını, günümüzde ise beş kat daha fazla kazandığını bilmek ister. Öğrenciler eskiden giyim imalatçılarının üst düzey yöneticilerinin gelirinin Amerikalı işçilerininkinin 59 katı olduğunu, günümüzde ise Bangladeşli çalışanlarının gelirinin 1500 katı olduğunu kavramalıdır. Ders kitaplarımızın ve öğretmenlerimizin bu eğilimler konusunda yürütülecek tartışmaları teşvik edebilecek tarihi bilgileri saklaması yanlıştır.

---

37 Lee Soltow, *Distribution of Wealth and Income in the United States in 1798* (Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1989), 252; Stephan Thernstrom, *The Other Bostonians* (Cambridge: Harvard University Press, 1973), Bölüm 5 ve 9.

38 Bkz. Alan Macrobert, "The Unfairness of It All," *Vermont Vanguard Press*, 30 Eylül 1984, 12–13; Alfie Kohn, *You Know What They Say . . .* (New York: HarperCollins, 1990), 38–39; Heilbroner, "Lifting the Silent Depression," 6; Sheldon Danziger ve Peter Gottschalk, *Uneven Tides* (New York: Sage, 1993).

Peki ama neden böyle bir hata yaparlar? Her şeyden önce yayıncıların ders kitabı yazarlarına uyguladığı sansürden dolayı. En büyük yayınevlerinden birinin sosyal bilimler ve tarih alanlarından sorumlu yayın müdürü bana şöyle dedi: "Sosyal sınıftan söz edilince daima Marksist damgası yeme riski taşırsınız." Bu yayın müdürü bu tabuyu ya resmi ya da daha incelikli bir şekilde beraber çalıştığı bütün yazarlara iletir ve onun ima ettiği üzere, diğer yayın müdürlerinin çoğu da aynı şekilde davranır.

Yayıncıların baskısı kısmen eyaletlerde ve okul bölgelerinde bulunan ders kitabı onay kurullarından ve komisyonlardan kaynaklanır. Bunlar da karşılarına çıkan örgütlü grupların ve bireylerin baskısına maruz kalır. Bu lobilerin en güçlüsü, 2004'e kadar Teksaslı Mel Gabler'in liderliğinde faaliyet gösteren Educational Research Analysts [Eğitim Araştırmaları Analistleri] olmaya devam eder. Gabler'in sağcı eleştirmenlerden oluşan ekibi, bir ders kitabının sosyal sınıf analizi içeriyor olabilmesini bile şiddetli bir şekilde eleştirir. Bir yazarın dediği gibi, "Sorunları sosyal sınıf temelinde formüle etmek kabul edilemez, hatta Amerika karşıtı sayılır."[39] Teksas'ta onay elde edememek, yayıncıların başlıca endişelerinden biridir ve *Life and Liberty*'nin neden sosyal sınıf analizini sadece koloni dönemiyle ve İngiltere'yle sınırladığını açıklamaya katkıda bulunabilir. Öte yandan o zamanlar bile "koloniler büyük fırsat yerleriydi." Ancak bazı Teksaslıları yatıştırmak kolay değildir. Gabler'le aynı görüşte olan Deborah L. Brezina, *Life and Liberty*'de Amerika'nın alt ekonomik gruplara adil olmayan, "adaletsiz bir toplum" olarak tasvir ettiğini, dolayısıyla da onaylanmaması gerektiğini söyler.[40] Bu tür baskılar yeni bir şey değil tabii. Harold

[39] Mantsios, "Class in America," 56.

[40] Deborah L. Brezina, "Critique of *Life and Liberty*" (y.y., t.y., Mel Gabler'in lideri olduğu Educational Research Analysts tarafından dağıtılmış daktilo metni, 1993), 2.

Ruggs'ın *Introduction to Problems of American Culture* ve Büyük Buhran döneminde yazdığı popüler tarih dersi kitabı, sosyal sınıflar konusunda bazı analizler içeriyordu. Frances FitzGerald'a göre, 1940'ların başlarında Ulusal İmalatçılar Birliği kısmen bu nedenden Rugg'ın kitaplarına saldırmış ve Amerikan tarih dersi kitaplarında sosyal ve ekonomik analizin "son bulmasına" neden olmuştur.[41]

Ancak üst sınıfın etkisi genelde daha dolaylıdır. Amerika tarihinde sosyal sınıf eşitsizliğinin en güçlü gerekçesi sosyal Darwinizm olmuştur ve bu arketip, Amerikan kültüründe hâlâ çok etkilidir. İnsanların en güçlünün hayatta kalması ilkesi temelinde yükselmesi veya düşmesi, Amerika Birleşik Devletleri'nde nesiller arası hareketlilik alanındaki verilerle uyumlu değilse de bu arketipin Amerikan eğitiminden ve Amerikan tarih derslerinden kaybolmasını sağlayamamıştır.[42] Bu arketipe uymayan veriler –örneğin toplumsal katmanlaşma literatürünün tamamı– kapsam dışı bırakılır.

Aslında ders kitabı yazarlarının, toplumsal katmanlaşmadan kaçınmak için yayıncıların, sağcıların veya üst sınıfın etkisine veya kültürel arketiplere ihtiyacı olmayabilir. Ders kitabı yazarları, kahraman yaratma süreci dahilinde Amerika'yı bir kahraman, daha doğrusu kitaplarının başkahramanı olarak tasvir eder, dolayısıyla her türlü kusurunu kapatırlar. Gelir ve zenginlik dağılımı gibi verileri ele almak bile bu kahramanı eleştirmek anlamına gelir, çünkü halkın yüzde 1'inin neden zenginliğin yüzde 40'ını kontrol ettiğini açıklayacak bir sosyal adalet teorisi geliştirmek zordur. Geri kalan yüzde 99 o kadar tembel veya hiçbir şeyi hak etmiyor olabilir mi? Üst sınıfın üst sınıf olmasını sağlayan mekanizmalardan bazılarını, örneğin eğitimdeki eşitsizliği

---

41 Frances FitzGerald, *America Revised* (New York: Vintage, 1979), 108–9.

42 David Tyack ve Elisabeth Hansot ("Conflict and Consensus in American Public Education," *Daedalus* 110, no. 2 [Yaz 1981]: 1–25), ekonomik eşitsizliğin genelde meritokrasi ve fırsat eşitliği kavramları yoluyla gerekçelendirildiğini belirtir.

dahil etmek, tabii ki sevgili ulusumuzun eleştirilmesi anlamına gelecektir.

İşte bütün bu nedenlerden dolayı ders kitapları toplumsal katmanlaşmayı mümkün olduğu kadar aza indirger. Öte yandan anlam vermesi zor olan başka bir şey yaparlar, çünkü serbest girişimin faydalarını anlatmazlar. Frances FitzGerald daha önceki ders kitabı neslinden söz ederken, bu kitapların "kendi ekonomik sistemlerinin hem iyi hem de kötü yönlerini görmezden geldiğini" söyler.[43] Öğretmenler serbest girişimcilikten saygıyla söz etseler bile, bu sözler bir slogan olmaktan öteye geçmez.[44] Bu konunun görmezden gelinmesi tuhaftır, çünkü kapitalizmin ne de olsa bazı avantajları vardır. Eski basketbolcu Michael Jordan, Chrysler yöneticisi Lee Iacocca ve dondurma imalatçıları Ben ve Jerry, insanların istediği ürün ve hizmetleri arz ederek zengin olmuştur. Öte yandan, toplumsal katmanlaşmanın büyük kısmı bu kadar kolaylıkla gerekçelendirilemez, çünkü bu avantajları, onlara sahip olmayanları dışlayacak şekilde kullanıp zenginliklerini ve güçlerini suiistimal edenlerden kaynaklanır. Sosyal ve ekonomik bir düzen olarak kapitalist sistemin eleştirilecek yönleri olduğu gibi, övülecek yönleri de söz konusudur. Amerika birçok insan için *gerçekten* de bir fırsatlar ülkesidir. Ve kapitalizmin dayattığı çarpıtmalara rağmen, demokrasi kamu ile özel alanlar arasındaki güç ayrımı bakımından faydalıdır. Tarih dersi kitaplarımız ise bu faydaları görmezden gelir.

Belli ki, yayıncılar veya onları etkileyenler, Amerikan toplumunun güçlü olmak için ihtiyacı olan şeyin, ülkenin sosyal yapısını ve ekonomik sistemini fazla düşünmeden kabul eden yurttaşlar olduğuna karar vermiştir. Sonuçta günümüzün ders kitapları, ekonomik sistemimizi anlamsız bir şekilde savunur ve ülkemizdeki eşsiz katmanlaşma yokluğunu

---

[43] FitzGerald, *America Revised*, 109. Gabler ve dostları bu eleştiriyi defalarca yapmıştır; bkz. Brezina, "Critique of *Life and Liberty*," 2.

[44] McNeil, "Defensive Teaching and Classroom Control," 125.

tahammül edilmez bir coşkuyla över, dolayısıyla Amerikan tarihi dersi alan öğrenciler, toplumsal katmanlaşma sistemimizi eleştirecek veya savunacak bilgiye sahip değildir.

Peki ama Amerika'nın eşitlikler ülkesi olduğuna inanmak güzel bir şey değil midir? Belki de "fırsatlar ülkesi" arketipi insana güç katan bir efsanedir, belki de ona inanmak onu gerçekleştirmeyi kolaylaştırır. Çünkü öğrenciler göğün sınır olduğuna *inanırlarsa* oraya ulaşmaya çalışabilirler; inanmazlarsa bunu hiç yapmazlar.

Cinsiyet analojisi, bu düşünce şeklindeki soruna işaret eder. Eğer ders kitaplarında koloni döneminden günümüze Amerika'da kadınların yükselme ve siyasi katılım açısından eşit fırsatlara sahip olduğu yazsa, liseli kızlar Amerikan tarihindeki yerlerini nasıl anlayabilir? Başkanlar arasında hiçbir kadının olmamasını nasıl açıklayabilirler? O zaman genç kızlar belki de bilinçaltlarında bunun kendi suçları olduğu sonucuna varır –ki bunun da güçlendirici olması biraz zordur.

Ders kitaplarında kadınlara 1920 yılına kadar birçok eyalette oy kullanma hakkının verilmediği ve kadınların yükselme açısından çeşitli engellerle karşılaştığı yazılıdır. Ders kitaplarında ırksal azınlıkların karşılaştığı engeller de yazar. *Land of Promise*'de, "Sosyal Hareketlilik" bölümünün sonunda şöyle bir soru yer alır: "Hangi sosyal engeller siyahilerin, Kızılderililerin ve kadınların beyaz erkek kolonicilerle eşit temelde rekabet etmesini engellemiştir?" *The Challenge of Freedom*'da, yükselmenin övüldüğü bölümün sonunda şöyle denir: "Ancak hayat tarzlarını iyileştirmek açısından herkes eşit haklara veya eşit fırsatlara sahip olmamıştır" ve cinsiyet ile ırk temelli ayrım ele alınır. Ancak *Promise* veya *Challenge*'da (ve başka birçok ders kitabında) bu bölümde veya başka bölümlerde günümüzde alt sınıflardan veya işçi sınıfından beyaz Amerikalılar için fırsat eşitliği olmadığından söz bile edilmez.[45] Muhtemelen bunun bir sonucu ola-

[45] *The American Way*'de ve *The American Pageant*'ta "Yoksul İşçiler için

rak, iş dünyasının liderleri ve Cumhuriyetçiler bile yani istatistik açıdan sosyologların "kurbanı suçlamak" adını verdiği anlayışı en çok sergileyenler, siyahilerin yoksulluğundan dolayı Afrika kökenli Amerikalıları değil de sosyal sistemi ve kadınların işyerlerindeki eşitlikten uzak başarı derecelerinden dolayı kadınları değil de sistemi suçlarlar. Dolayısıyla Amerika'daki ders kitapları gibi, varlıklı Amerikalılar da, siyahilerle Kızılderililerin yoksulluğundan dolayı ırk temelli ayrımı ve kadınlar arasındaki eşitsizlikten dolayı cinsiyet ayrımını suçlar, ama sosyal sınıf ayrımının genel anlamda yoksulluğun nedeni olduğunu görmezler.[46]

Amerikan tarih dersi, matematik veya bilim, hatta Amerikan edebiyatına göre lise öğrencilerine kendilerinin, ailelerinin ve toplumlarının nasıl bugüne geldiğini daha iyi anlatmayı taahhüt eder. Sosyal sınıf, insanlar arasında eşitsizliği yaratan unsurlardan biridir. Her ne kadar işçi sınıfından yoksul çocuklar genelde hissettikleri yabancılığın nedenini belirleyemezse de, tarih genelde şimdiki zamanı açıklamak yerine gerekçelendirerek ilgilerini kaybetmelerine neden olur. Bu öğrenciler fiziksel olarak değilse de zihinsel açıdan derse ilgilerini kaybederek tepki verdiği zaman, okulda gösterdikleri düşük performans hem kendilerinin hem de daha hızlı ilerleme sağlayan akranlarının sistemin bir meritokrasi olduğuna ve kendilerinin herhangi bir şey hak etmediğine ikna olmasını sağlar. Sonuçta Amerikan tarihi derslerinde sosyal sınıf analizinin olmaması, Amerika'da eğitimin işçi sınıfına karşı önyargılı bir örneğini daha teşkil eder.

Kalıcı Sınıf" adlı iki paragraf bu açıdan istisnalar teşkil eder.

[46] Anket verileri: Verba ve Orren, *Equality in America*, 72–75.

8. BÜYÜK BİRADERİ GÖZETLEMEK DERS KİTAPLARININ FEDERAL HÜKÜMET HAKKINDA ÖĞRETTİKLERİ

Tarihçilerin bir ülkesinin olmaması gerekir.
—JOHN QUINCY ADAMS[1]

Bugün okulda ne öğrendin, sevgili çocuğum?
Hükümetin güçlü olması gerektiğini,
Daima haklı olduğunu, asla hatalı olmadığını

Öğrendim bugün okulda...
—"BUGÜN OKULDA NE ÖĞRENDİN?" TOM PAXTON, 1963[2]

Ulus olarak kendi tarihimiz, halkımızın tarihi dahil olmak üzere, insanlık tarihinin hem olumlu hem de nahoş yönlerini kabullenmek zorundayız. Kendimizi gerçeğin resmi görüşünden korumak için çirkin gerçekleri de bilmek zorundayız.
—BILL MOYERS[3]

Hiçbir şey yapmadığınıza inandığınız sürece hiçbir şey yapamazsınız. —MALCOLM X[4]

Kendini başkasının yerine koymadan uluslararası ilişkiler okumak, hayal dünyasında yaşamak ve öğrencileri dünyadaki yerimizle ilgili hayat boyu sürecek bir yanılgıya düşürmek demektir. —PAUL GAGNON[5]

---

1 Meksika Savaşının tarihinin yazılmasıyla ilgili olarak söylenmiştir; alıntılayan: Edward Pessen, "JQA . . .," Organization of American Historians newsletter, 2/1988.

2 Tom Paxton'ın "That's What I Learned in School"şarkısından sözler; Cherry Lane Music Publishing Co., Inc., tüm hakları saklıdır, izinle kullanılmıştır, telif hakkı 1962, 1990.

3 "An Interview with Bill Moyers," *Facing History and Ourselves News*, y. 1991, 4.

4 Malcolm X'i alıntılayan: Gil Noble'ın filmi, *El Hajj Malik el Shabazz (Malcolm X)* (Carlsbad, CA: CRM Films, 1965).

5 Paul Gagnon, "Why Study History?" *Atlantic*, 11/1988, 63.

Sosyal ve kültürel tarihe yapılan vurguyu eleştiren bazı geleneksel tarihçiler Amerikan tarih dersi kitaplarının, Amerikan devletinin tarihi olarak gördükleri merkezi anlatımdan uzaklaştırıldığına inanır. Ben bu eleştirinin çok abartılı olduğuna inanıyorum. Ders kitaplarının günümüzde kadınları, köleliği, ulaşım yöntemlerini, popüler müzikteki gelişmeleri ve devletle doğrudan bağlantılı olmayan başka konuları daha kapsamlı bir şekilde işliyor olması sonucunda henüz yeni bir merkezi anlatım oluşmamıştır. Dolayısıyla bunlar, ders kitaplarının temel anlatımını –yani Amerikan devletinin tarihini– bölen gereksiz konular olarak görünür. İlk olarak incelediğim on iki ders kitabının ikisi, genelde birincil kaynaklardan oluşturulmuş "danışma" kitaplarıydı. Bu kitaplarda ana konu devletin tarihi değildi.[6] O gruptaki diğer on kitap ile günümüze ait bütün diğer ders kitapları federal hükümetin yürütme organının eylemlerine aşırı derecede ilgi göstermeye ve ABD tarihini hâlâ bir dizi başkanın hükümeti olarak görmeye devam eder.

Örneğin *Land of Promise*, başkanlık dönemi tek bir ay sürmüş olan William Henry Harrison dahil olmak üzere, her başkana birer küçük hikâye ayırır, ama en büyük bestecilerimizden biri olan Charles Ives, en etkili mimarımız olan Frank Lloyd Wright veya Kızılderilileri savunan ve Kızılderili olmayan en önemli insani yardım gönüllümüz Helen Hunt Jackson'dan söz etmez. Her ne kadar ders kitabı yazarları sosyal tarihe eskisine göre daha çok yer verirse de devletin eylemlerinin ve sözlerinin Amerikan halkının yaptıkları, dinledikleri, yaşadıkları veya düşündüklerinden çok daha önemli olduğuna inanmaya devam ederler. Özellikle Woodrow Wilson yönetiminden önceki yüzyıllarda devlete bu kadar vurgu yapılması doğru değildir, çünkü o dönemde federal hükümet şimdi olduğu kadar önemli değildi.

Peki, ders kitaplarımız hükümetimiz hakkında neler an-

[6] Danışma ders kitapları ne yazık ki tükenmiştir.

latır? İlk olarak bugün içinde yaşadığımız devletin 1789'da kurulan devlet olduğunu ima ederler. Ders kitabı yazarları, Anayasa'da belirtilen güç dengesinin –yani yetkinin federal hükümetin farklı bölümleri, eyaletler ve bireyler arasında bölünmüş olmasının– son iki yüz yılda değişmiş olabileceğini görmezden gelir. Yazarların tarif ettiği federal hükümet hâlâ insanlara hizmet eder, idare edilebilir ve uysaldır. Ancak ders kitapları kendileriyle çelişerek sivil toplum kuruluşlarının veya yurttaşların çevre, ırklar arası ilişkiler, eğitim ve diğer sosyal konularda iyileştirmeler elde etmekteki rolünü hafife alır. Kısacası ders kitabı yazarları devleti bir kahraman olarak tasvir eder ve başka kahramanlar gibi, bu kahraman da tamamıyla kusursuzdur. Böyle bir yaklaşım da ders kitaplarını yurttaşlık karşıtı boyun eğme rehberlerine dönüştürür.

Belki de ders kitaplarının dalkavukluğunu göstermenin en iyi yolu, hükümetin eylemlerinin savunulması en zor olduğu dönemlerde yazarların hükümeti nasıl ele aldığını incelemektir. ABD'nin dış politikasıyla ilgili değerlendirmelere bakmakla başlayalım.

Üniversitelerde siyaset bilimi dersleri, ABD'nin ülke dışındaki eylemlerini incelerken genelde iki yaklaşımdan birini benimser. Bazı hocalar ve ders kitapları "Amerikan devi" adı verilen olgu konusunda son derece eleştirel davranır. "Amerika yüzyılı" adı verilen dönemde (1917-2017?) Amerika Birleşik Devletleri yeryüzündeki en güçlü ülke olduğu için egemenliğini sürdürme amaçlı davranmıştır. Bu görüşe göre, biz Amerikalılar, devrimci ideolojimizi (öyle bir ideolojimiz gerçekten varsa) terk ettik ve artık başka ülkelerin ve halkların kendi kaderlerini belirleme konusundaki meşru girişimlerini bastırıyoruz.

Reelpolitik görüşü daha yaygındır. Neredeyse yarım yüzyıl boyunca ABD dış politikasının mimarlarından ve yorumcularından olan George Kennan, 1948'de bu yaklaşımın bir

özetini sunmuştur. Kennan, Dışişleri Bakanlığının Politika Planlama Müdürü iken ünlü bir genelgede şöyle yazmıştı:

> Küresel zenginliğin %50'sine sahibiz ama dünya nüfusunun sadece %6,3'ü burada yaşıyor. Bu durumda kıskançlık ve kızgınlık duyguları uyandırmamız normaldir. Önümüzdeki asıl sınav, bu eşitsizlik konumunu muhafaza etmemizi sağlayacak bir ilişkiler modeli geliştirmektir. Günümüzde sosyal fedakârlık ve dünya çapında yardımseverlik gibi, lükslerin –insan hakları, yaşam standartlarının yükselmesi ve demokratikleşme gibi gerçek ötesi hedeflerin– altından kalkabileceğimize dair kendimizi kandırmamalıyız.[7]

Bu görüşe sahip tarihçiler ve siyaset bilimciler hem geçmişte siyasete yön verenler hem de günümüzde tarihçiler tarafından belirlenmiş olan Amerikan ulusal çıkarlarını tanımlar. Sonra da eylemlerimizi ve politikalarımızı bu çıkarları ilerletme açısından değerlendirirler.

Liselerde okutulan Amerikan tarih dersi kitapları, tabii ki "Amerikan devi" görüşünü benimsemez, hatta bunu ima bile etmez. Fakat ne yazık ki, *reelpolitik* yaklaşımını da benimsemezler. Onun yerine apayrı bir yol seçerler, çünkü politikalarımızı Amerika Birleşik Devletleri'nin insan hakları, demokrasi ve "Amerikan tarzı" adına hareket ettiği alegorik bir oyunun bir parçası olarak görürler. Bu görüşe göre, Amerikalılar yanlış davrandığı zaman bu ya başkaları bizi yanlış anladığı ya da biz durumu yanlış anladığımız için olmuştur. Ancak daima iyi niyetliyizdir. Bu yaklaşıma "uluslararası iyi adam" görüşü denir.

Ders kitapları "iyi"nin ne anlama geldiği konusunu doğrudan ele almaz. Frances FitzGerald'ın deyimiyle, ders kitapları Amerika Birleşik Devletleri'ni "dünyanın geri kalan

---

[7] George Kennan'ı alıntılayan: Sheila D. Collins, "From the Bottom Up and the Outside In," *CALC Report* 15, no. 3 (3/1990): 9–10.

kısmının imdadına yetişen bir yardım kuruluşu" gibi tasvir eder.[8] Böylelikle liderlerimizin yurttaşlarına sunmaktan zevk aldığı imajı –üstün ahlaki değerlere sahip, çıkarsız arabulucu, üstün sorumluluk sahibi dünya yurttaşı– yansıtmış olurlar. Başkan John F. Kennedy 1961'de dünya çapındaki "sorumluluklarımız"dan gururla söz ederken şöyle demişti: "Başka ülkeler kendi çıkarlarını düşünür; bu yükü üstlenen tek ülke Amerika Birleşik Devletleri'dir – ki biz dünya nüfusunun sadece yüzde altısını oluşturuyoruz."[9] Günümüzde bu "arabuluculuk yükü" çığırından çıkmıştır: Amerika Birleşik Devletleri artık silahlı kuvvetleri için dünyadaki bütün ülkelerin toplamından daha fazla harcamaktadır ve ordusu için 144 ülkede üs açmış durumdadır. Ancak Kennedy ve ders kitabı yazarları tarafından geliştirilmiş olan uluslararası iyi adam imajı dahilinde bu eylemler egemenliğimizin değil, fedakârlığımızın simgeleri haline gelmiştir. Ayrıca ders kitapları en azından 1920'li yıllardan beri Amerika Birleşik Devletleri'nin dış yardım konusunda bütün diğer ülkelerden daha cömert olduğunu iddia etmektedir.[10] Bu efsane o zaman da doğru değildi, bugün de doğru değil. Günümüzde en az yirmi Avrupa ve Arap ülkesi, Amerika Birleşik Devletleri'ne göre gayrısafi yurtiçi hasılalarının (GSYH) veya toplam kamu harcamalarının çok daha büyük bir kısmını dış yardıma ayırmaktadır.[11]

---

8 Frances FitzGerald, *America Revised* (New York: Vintage, 1980), 129.

9 Alıntılayan: James Oliver Robertson, *American Myth, American Reality* (New York: Hill and Wang, 1980), 272.

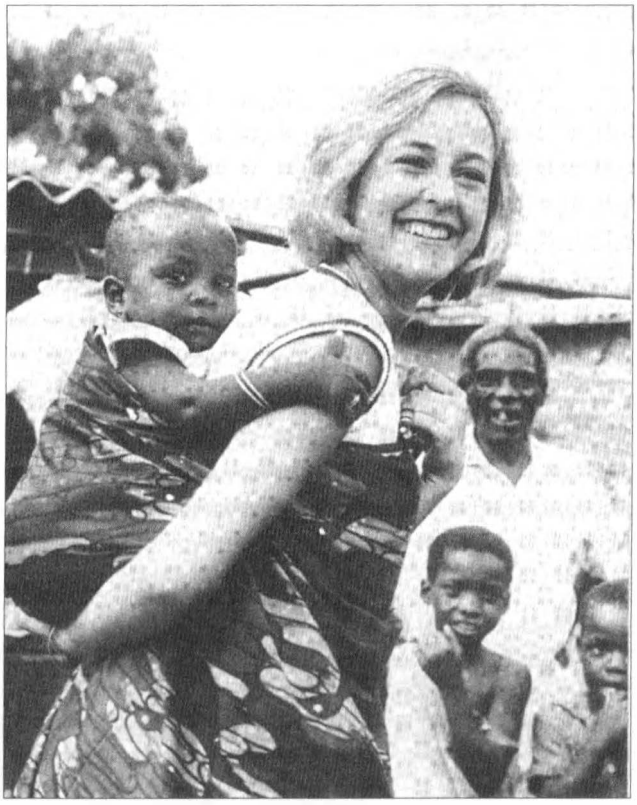
10 Bessie L. Pierce, *Civic Attitudes in American School Textbooks* (Chicago: University of Chicago Press, 1930), 110–11.

11 Ruth Leger Sivard, *World Military and Social Expenditures, 1985* (Washington, D.C.: World Priorities, 1985), 35–37; Curt Tarnoff ve Larry Nowels, "Foreign Aid: An Introductory Overview of U.S. Programs and Policy," Washington, D.C., Library of Congress Congressional Research Service, 2004; David Wallechinsky "Is America Still No. 1?" *Parade* (14/01/2007) 4. Ayrıca yabancı yardımın büyük kısmı, daima İsrail ve Mısır dahil olmak üzere, sadece dört-beş ülke arasında paylaşılır ve sosyal veya eğitim alanından çok askeri alanla ilgilidir.

Dünyayla aramızdaki insani yardım ilişkilerimizi vurgulama arzusu, ders kitabı yazarlarının kitaplarına dahil etmek istediklerini ve istemediklerini etkiler. İlk incelediğim on iki kitabın biri dışında hepsi, Peace Corps [Barış Gönüllüleri] konusunda en az bir –hayranlık dolu– paragraf içeriyordu. *Life and Liberty* hayranlığını şöyle dile getirir: "Peace Corps, Amerika'ya her yerde dost kazandırdı." Son zamanlarda yayınlanan çoğu ders kitabı da bu konuda hemfikirdir; *The Americans* bu konuda "büyük bir başarı" elde edildiğini belirtir. Tek bir kitap bu alanda bazı sorunların söz konusu olduğunu kabul eder. Boorstin ile Keller'a göre, "İhtiyaç sahibi insanların sorunlarına çare bulmak o kadar kolay değildi. Büyük ideallere sahip bu genç ve zeki Amerikalılar genelde gerekli bilgiye veya becerilere sahip değildi."

En azından Peace Corps iyi niyetliydi. Çokuluslu şirketlerimiz ise daha önemli ama bu kadar dost canlısı olmayan ihraç ürünlerimizdir. Hükümetimizi Salvador Allende'nin sosyalist hükümetini istikrarsızlaştırmaya teşvik etmekte başı çeken International Telephone and Telegraph (ITT) gibi çokuluslu bir şirketin Şili üzerindeki etkisi, Amerika'nın Latin Amerika'ya gönderdiği Peace Corps çalışanlarının toplamının etkisinden fazladır. Hindistan'daki Union Carbide ve Guatemala'daki United Fruit şirketleri açısından da aynı şey söz konusudur. Bazı Amerika merkezli çokuluslu şirketler, ABD'nin hükümet politikalarını etkilemek yoluyla başka ülkeler üzerinde daha da etkili olmuştur.[12] Bazen bu şirketlerin yapıcı bir etkide bulunduğu bile olmuştur. Örneğin Başkan Gerald Ford Kongre'yi UNITA isyancıları namına Angola'nın iç savaşına askeri müdahale bulunmak için Kongre'yi ikna etmeye çalıştığı zaman Gulf Oil bu

[12] Larry Adelman'ın videosu, *Controlling Interest: The World of the Multinational Corporation*'da (San Francisco: California Newsreel, 1978), yer alan, çok uluslu şirketlerin üst düzey yöneticileriyle yapılan görüşmeler, özellikle ABD'nin Şili politikası üzerindeki etkisini gösterir.

Ders kitabı yazarları, ülkemizin dünyadaki başlıca rolünün iyilik yapmak olduğu fikrini pekiştirecek resimler seçer. *The Americans*'da yer alan bu fotoğrafın altında, "Bir Peace Corps gönüllüsü Nijeryalı bir çocuğu gezdirirken" diye yazar. Peace Corps'la alıp veremediğim bir şey yok, ama öğrenciler, bu kurumun en önemli etkisinin kendi gönüllülerinin entelektüel gelişimi şeklinde gerçekleştiğini bilmelidir.

müdahaleye karşı lobicilik faaliyetleri yapmıştır. Gulf Oil, Angola'nın Marksist hükümetiyle mutlu bir ortaklık halinde petrol üretiyordu ki, rafinerileri UNITA'nın elindeki Amerikan silahlarının hedefi olmaya başlamıştı. Çokuluslu şirketler bazen de ulusal çıkarımız değil, sadece kendi çıkarları söz konusu olduğu zaman hükümetimizi harekete geçmeye ikna etmiştir.

Bütün bunlar, mezun olduktan sonra kısmen ABD politikasının bir Delaware şirketi, bir Teksas inşaat şirketi veya bir New York bankasının etkisinde kalmış olmasından dolayı yabancı bir ülkeye savaşmaya gönderilebilecek öğrenciler açısından ciddi bir önem taşır. Veya öğrenciler, çokuluslu şirketlerin fabrikalarını veya bilgisayar programcılığını, yurttaşları çok az para karşılığında çalışmak zorunda kalan bir üçüncü dünya ülkesine kaydırmış olmasından dolayı iş bulmakta zorlanacaklarını keşfedebilir.[13] Sosyal bilimciler, dünyayı zengin ve endüstrileşmiş merkez ile yoksul ve kolonileştirilmiş çevre şeklinde iki katmandan ibaret sayardı; günümüzde bazılarına göre, çokuluslu şirketlerle daha hızlı ulaşım ve iletişim yöntemlerinden dolayı dünyanın yeni merkezi yönetimdir, yeni çevre de yurtiçi ve dışındaki çalışanlardan oluşur. Öğrenciler bu durumun şahsen etkisinde değilse bile kendi dünyalarının çokuluslaşmasıyla başa çıkmak zorunda kalacaklar. Wal-Mart ve Mitsubishi gibi çokuluslu şirketlerin bütçesi çoğu hükümetin bütçesini aşarken ulusal ekonomiler de geçersiz hale gelmektedir. Clinton yönetiminde Çalışma Bakanı olan Robert Reich'ın dediği gibi, "Amerikan ekonomisi kavramı da Amerikan şirketi, Amerikan sermayesi, Amerikan ürünleri ve Amerikan teknolojisi kavramları da anlamsız hale gelmiştir."[14] Çokuluslu şirketler, ulusal özerklik için bir tehdit oluşturur ve sadece küçük ülkeleri değil, Amerika Birleşik Devletleri'ni de etkiler.

Amerikalılar, karmaşık ekonomik ve siyasi çıkarlarımızdan kaynaklanan meseleler üzerinde kafa yormaya çalıştığı zaman, Amerikan tarih dersinde öğrendikleri fazla işlerine

---

13 Avrupa'da komünizmin sona ermesiyle "İkinci Dünya" eski anlamını kaybetti. "Üçüncü Dünya" daima etnik merkezlidir ve "bizim" dünyamızın "birinci" olduğuna ima eder. LDC (*less developed countries* [az gelişmiş ülkeler]) gibi terimler sorunlu olduğu için ve o dönemde kullanılan terim Üçüncü Dünya olduğu için, ben de burada bu yerimi kullanacağım.

14 Robert Reich'ı alıntılayan: Robert Heilbroner, "The Worst Is Yet to Come," *New York Times*, 14/02/1993, 25.

yaramayacak. Tarih dersi kitaplarının çoğunda çokuluslu şirketlerden söz bile edilmez, çünkü bu konu "uluslararası iyi adam" yaklaşımına uymaz. İlk incelediğim on iki ders kitabı arasında sadece *American Adventures*, dizininde çokuluslu şirketlere yer verir, ama o da konuyu tek cümlede işler: "[Birinci Dünya Savaşından sonra Avrupa'da yapılan] yatırımlar çokuluslu şirketlerin –birkaç ülkede çıkarları olan büyük şirketlerin– kuruluşuna yol açar." Bu cümle bile doğru değildir; Avrupa'daki çokuluslu şirketler birkaç yüzyıllıktır ve Amerikan çokuluslu şirketleri de en azından 1900'den beri tarihimizde önemli bir rol oynamıştır.

İncelediğim daha yeni altı ders kitabından sadece ikisi bu terime yer verir, ama onu "fayda" kelimesiyle bağdaştırır. Örneğin *Pathways to the Present* konuyu şu iki cümlede işler:

> Çokuluslu şirketler yeni ürünler ve yeni işler, ileri teknolojiler ve üretim yöntemleri yoluyla dünyanın dört bir tarafında tüketicilere ve çalışanlara fayda sağlar. Öte yandan bu büyük ve güçlü şirketler bazen ekonomik güçlerini politikacıları etkilemek için kullanarak veya kârlarının büyümesi için hilelere başvurarak yasal boşluklardan yararlanır.

Konunun bu şekilde işlenmesi yeterli değildir. Bazen çokuluslu şirketler Ekvator Ginesi, Kazakistan ve Nijerya gibi yoksul ülkelerin seçkinlerine rüşvet yedirir. IBM, Monsanto, Schering-Plough ve başka birçok şirketin şu veya bu ülkedeki yöneticilerinin veya kurumsal politikalarının yolsuzluğa dayandığı ortaya çıkmıştır. Örneğin Ekvator Ginesi'nde petrol şirketleri ülkenin petrolünü alabilmek için rejim liderlerine milyonlarca dolar öder, çocuklarının yurtdışındaki eğitiminin lüks içinde gerçekleşmesini sağlar, onlardan binalar kiralar ve rüşvet öderler. Bu arada Ekvator Ginesi'nin dörtte üçü kötü beslenme kurbanıdır. Neden petrol şirketlerimiz bu şekilde davranır? Çünkü Ekvator Ginesi'nin petrolünü aldık-

ları için sadece yüzde 10 imtiyaz öderler, bu oran da adil bir şekilde yönetilen ülkelerde olduğundan çok daha azdır.[15] Söz konusu şirketler, bu süreçte ülkenin açgözlü seçkinlerinin kontrolünün daha da güçlenmesine katkıda bulunan antidemokratik bir güç oluşturur. Bu da hem *realpolitik* hem de "uluslararası iyi adam" modeline göre ABD'nin etkisinin elde etmesi gereken sonucun tam tersidir. Zaman içinde, İran örneğinde olduğu üzere, Gine yönetimiyle karmaşık ilişkilerimiz de ileride başımıza sorunlar açabilir.

Çokuluslu şirketlerin hükümetler üzerindeki usulsüz etkisi yabancı ülkelerle sınırlı değildir. Ders kitaplarında, belki de Woodrow Wilson yönetiminden başlanarak, bu şirketlerin ABD dış politikası üzerindeki etkileri incelenmelidir. Örneğin New York'tan First National Bank, Wilson'ın Haiti'ye müdahalesini teşvik etmiştir. Tarihçi Barry Weisberg'e göre, Rusya'nın yeni komünist hükümetinin bütün petrol varlığını kamulaştırmasından sonra New Jersey'den Standart Oil, ABD'nin 1918'de Rusya'yı işgal etmesinin ardındaki "en büyük itici güç" olarak işlev görür.[16] Ancak ders kitapları, bu şartları olduğundan daha karışık hale getirir. Dış politikamız üzerindeki ekonomik etkileri işleyiş tarzları, *American Pageant*'ın aşağıda verilen bölümündeki gibidir:

---

[15] "Corporate Crime and Abuse," Center for Corporate Policy website, corporatepolicy.org/issues/FCPA.htm, 1/2007; "Kuwait of Africa?" *60 Minutes*, 18/07/2004, CBS News internet sitesi, cbs news.com/stories/2003/11/14/60 minutes; Katy Shaw, "Making a Killing: Corporations, Conflict and Poverty in Equatorial Guinea," War on Want yıllık konferansı 2005, War on Want internet sitesi, waronwant.org/download.php?id=299, 10/2006; Eduardo Cue, "Dictator and Diplomat," *U.S. News & World Report*, 9/17/2006, usnews.com/usnews/news/articles/060917/25oil.htm, 1/2006; John Vidal, "Oil Rich, Dirt Poor," *The Guardian*, 8/26/2004, guardian.co.uk/print/0,,5001814-114321,00.html, 1/2007; Justin Blum, "U.S. Oil Firms Entwined in Equatorial Guinea Deals," *Washington Post*, 9/7/2004, Washington post.com/ac2/wp-dyn/A1101-2004Sep6 . . . , 1/2007.

[16] Barry Weisberg, *Beyond Repair* (Boston: Beacon Press, 1971), 79. Müttefiklerin baskısı ile Wilson'ın komünizm karşıtlığı da önemli roller oynamış olabilir.

Washington, sorunlarından kurtulmak için Wall Street bankerlerine, dış fonları engellemek amacıyla Honduras ve Haiti'deki finansal boşluklara dolar pompalamaları için baskı yaptı. Amerika Birleşik Devletleri, Monroe Doktrini temelinde yabancı ülkelerin müdahalesine izin vermiyordu, dolayısıyla da ekonomik ve siyasi istikrarsızlığı engellemek amacıyla söylediklerini uygulamak zorunda kaldı.

Belli ki, finansal müdahalelerimiz bile insani yardım amaçlıydı! *Pageant*'ın yazarları, donanmada general olan Smedley D. Butler'ın 1931'de söylediği ünlü sözlerin gerçekçiliğinden ilham almalıydı:

> 1914'te Meksika'nın, Amerika'nın petrol çıkarları açısından güvenli olmasını sağlamaya katkıda bulundum. Haiti ile Küba'nın, National City Bank'teki delikanlılarının gelirlerini toplayabileceği doğru dürüst bir yer olmasına katkıda bulundum. Nikaragua'nın Brown Brothers'ın uluslararası bankacılık şirketi için temizlenmesine katkıda bulundum... 1916'da Dominik Cumhuriyeti'nin, Amerika'nın şeker çıkarlarına uyguna hale gelmesini sağladım. 1903'te Honduras'ta, Amerika'nın meyve şirketleri açısından "doğru" şartların oluşmasına katkıda bulundum. Geriye dönüp bakınca, Al Capone'a birkaç ipucu vermiş olabilirim.[17]

İş dünyasının ABD dış politikası üzerindeki etkisi Woodrow Wilson yönetimiyle başlamamıştır. John A. Hobson, 1903'te yazdığı *Imperialism* [*Emperyalizm*] adlı kitapta zengin sınıfının, "bu devletin yurttaşları olarak endüstriyel çıkarlara sahip oldukları eyaletlerdeki siyasi şartlara müdahale etmek için siyasi güçlerini kullanma" konusunda "giderek

[17] General Smedley D. Butler, *New York Times* röportajı, 21/08/1931, yeniden yayınlayan: Joseph R. Conlin, ed., *The Morrow Book of Quotations in American History* (New York: Morrow, 1984), 58.

artan eğilimi"nden söz eder.[18] Bu etki Wilson'la da sınırlı değildi. Jonathan Kwitny, *Endless Enemies* [*Sonsuz Sayıda Düşman*] adlı harika kitabında, münferit şirketlerin ekonomik çıkarlarından ve/veya dış politikaya yön verenlerin yanlış yorumlanan ideolojik çıkarlarından dolayı ABD dış politikasının çarpıtılmasına dair önekler verir. Kwitny, 1953-1977 arasındaki dönemde ABD dış politikasından sorumlu olan insanların hepsinin Rockefeller ailesi tarafından maaşa bağlandığını belirtir. 1961'den 1977'ye kadar ABD dış politikasını yöneten Dean Rusk ile Henry Kissinger, ödeme kabiliyetleri açısından Rockefeller ödemelerine bağımlıydı.[19] Ancak hiçbir ders kitabı çokuluslu şirketlerin ABD politikası üzerindeki etkisinden söz etmez. Bunun nedeni muhtemelen ders kitaplarının çokuluslu şirketleri kızdırmaktan korkması değil de, ABD politikaları üzerindeki *hiçbir* etkiyi tartışmamalarıdır. Ders kitabı yazarları hükümet politikalarını zor durumlara verilen akılcı, insancıl tepkiler olarak sunar ve hükümetin kendi eylemlerine getirdiği açıklamaların ardına bakmaya çalışmaz.

Ders kitapları, federal hükümetin yaptıklarını *neden* yaptığını görmezden geldikten sonra, hükümetin yaptığı şeylerin çoğunu da görmezden gelir. Ders kitabı yazarları ABD hükümetinin eylemlerini uyumlu olarak tasvir eder, ama ABD hükümet yetkililerinin kendileri bile tam tersi türden gerekçe ve niyetleri kabul etmiştir. Daha tatsız örnekler arasında, ABD yetkililerinin ve kurumlarının başka ülkelerin liderlerini öldürme veya hükümetlerini devirme girişimlerini sayabiliriz. Amerika Birleşik Devletleri, Pancho Villa'yı zehirlemeleri için iki Japon asıllı Meksikalıyı görevlendiren Wilson yönetiminden beri bu tür etkinliklerde bulunmuştur.[20] ABD

---

18 John A. Hobson'ı alıntılayan: Lloyd C. Gardner, *Safe for Democracy* (New York: Oxford University Press, 1984), 11.

19 Jonathan Kwitny, *Endless Enemies* (New York: Congdon and Weed, 1984), 178.

20 Charles Harriss III ve Louis Sadler, *The Border and the Revolution* (Silver City, NM: High-Lonesome Books, 1988), Chapter 1.

hükümetinin yabancı hükümetleri devirmek amacıyla daha yakın geçmişteki girişimlerini nasıl ele aldıklarını görmek için on sekiz ders kitabının hepsini inceledim. Bu tür olayların tarih kitaplarında yeterli düzeyde işlenebilmiş olması için sadece 1973'ten önce, yani bu ders kitapları yayınlanmadan epey önce gerçekleşen olayları ele aldım. Bu olaylar şunlardır:

1. 1953'te İran Başbakanı Musaddık'ın devrilip Şah'ın tahta yeniden çıkarılmasında Şah yanlılarına destek vermemiz;
2. 1954'te Guatemala'nın seçilmiş hükümetinin devrilmesindeki rolümüz;
3. 1957'de Lübnan'daki seçime hile katıp Hıristiyanların kazanmasını sağlamamız ve bu olayın ertesi yıl Müslümanların ayaklanması ve iç savaşla sonuçlanması;
4. 1961'de Zaire'de Patrice Lumumba'nın öldürülmesindeki rolümüz;
5. Küba Devlet Başkanı Fidel Castro'yu öldürme ve hükümetinin terör ve sabotaj olayları yoluyla devrilmesi konusundaki sayısız girişimimiz;
6. 1973'te Şili'nin seçilmiş hükümetinin devrilmesindeki rolümüz.

ABD hükümeti, başka ülkeler tarafından bize yapıldığı zaman bu tür eylemleri "devlet destekli terör" olarak nitelendirir. Kübalıların veya Libyalıların siyasetimizi etkilemeye veya ekonomimizin istikrarını bozmaya çalıştığını öğrensek çok öfkeleniriz. Hükümetimiz, eski Başkan George H. W. Bush 1993'te Kuveyt'i ziyaret ettiğinde, ona karşı bir suikast gerçekleştirmeye çalışan Irak Başkanı Saddam Hüseyin'e öfkemizi Bağdat'ın bombalanmasıyla ifade etmişti; ancak Amerika Birleşik Devletleri bu tür suikast girişimlerinde defalarca bulunmuştur.

Yukarıdaki olaylar konusundaki incelememiz parlak bir şekilde başlar. *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ın ilk bas-

kısı için incelediğim on iki ders kitabının sekizi, 1953'te İran'da Şah Muhammed Rıza Pehlevi'nin tahta dönmesini sağlayan CIA darbesinden hiç söz etmiyordu. Daha yeni olan altı ders kitabı ise Musaddık'ı devirmiş olmamızı anlatır. *The American Pageant*'ın anlatımı şöyledir:

> Kremlin'in sözde etkisi altında olan İran hükümeti, İran petrolünü kontrolü altında tutan devasa Batılı şirketlere karşı direnmeye başladı. Bunun üzerine... CIA'in planlanmasına destek verdiği bir darbeyle 1953'te genç İran Şahı Muhammed Rıza Pehlevi bir tür diktatör olarak başa geçti. Her ne kadar Amerika'nın müdahalesi kısa vadede Batı'nın İran petrolünü elde etmesine yardımcı olursa da, birçok İranlının sonradan Amerika'ya karşı kin gütmesine yol açtı.

Bu cümleler, öğrencilerin İranlıların 1979'da Amerika Büyükelçiliğini işgal edip çalışanlarını bir yıldan uzun bir süre rehin tutmasının nedenlerini anlamasına biraz olsun yardımcı olur.

İran'ın, ABD'nin Ortadoğu'daki politikalarına göstermeye devam ettiği husumet, ders kitaplarının neden ABD'nin provokatif eylemlerini daha ayrıntılı bir şekilde anlatmaya başladığını açıklayabilir. Ancak ne yazık ki, İran konusu dışında ders kitaplarımız yurtdışı maceralarımızı işleyiş tarzında fazla bir iyileştirmeye gitmemiştir. 1944'te Guatemala'da üniversite öğrencileri, kentli işçiler ve ülkenin orta sınıfı bir araya gelerek diktatörü devirdi ve demokratik bir hükümet kurdu. Bundan sonraki on yıllık dönemde seçilmiş hükümetler Kızılderililere, yoksullara (genelde aynı şey) ve kadınlara oy verme hakkını tanıdı; kahve tarlalarında zorla çalışmaya son verdi ve başka alanlarda reformlar gerçekleştirdi. Bütün bunlar 1954'te, CIA, Jacobo Arbenz'in hükümetini silahlı işgalle tehdit edince sona erdi. Arbenz toprak reformu projesi ve ticaret tekeline son verecek bir otoyol ile demiryolu

planıyla United Fruit Company'yi kendine düşman etmişti. Amerika Birleşik Devletleri, yeni başkan olarak fazla tanınmamış bir albayı seçti, Arbenz paniğe kapılıp Meksika Büyükelçiliğine iltica talebinde bulununca da, ABD bu albayı kendi büyükelçisinin özel uçağıyla başkente gönderdi. Sonuçta kurulan baskıcı cunta, halkın çoğunluğunu oluşturan Kızılderililere bir kırk yıl daha acımasızca davrandı.

Daha yeni olan altı kitaptan dördü bu olaya yer verir. *The American Journey*'nin anlatımı hepsinin anlatımı için bir örnek teşkil eder:

> Eisenhower yönetimi Latin Amerika'da da komünistlerle karşı karşıya kaldı. 1954'te Merkezi Haber Alma Teşkilatı, bazı Amerikan liderlerinin komünizme eğilim göstermesinden korktuğu Guatemala'da, Jacobo Arbenz hükümetinin devrilmesine yardımcı oldu.

Burada *Journey*, komünizm karşıtlığını ABD politikalarının tek gerekçesi olarak sunar. Yorumcu Lewis Lapham'ın belirttiği gibi, bu olayın McCarthyciliğin, yani Amerika Birleşik Devletleri'nin her yerde komünizm tehlikesi gördüğü döneminin zirvesinde gerçekleştiğini göz önüne almak gereklidir: "Guatemala'nın seçilmiş başbakanı Jacobo Arbenz bir demokrat gibi konuşmaya başladığı zaman Amerika Birleşik Devletleri onu komünizmle suçladı."[21] Ancak aradan elli yıl geçtikten sonra bile, *The American Journey* ABD hükümetinin McCarthyci retoriğini sürdürür. Diğer ders kitapları da Guatemala'dan söz ettikleri takdirde, aynı şekilde davranır.

Hiçbir ders kitabı, Amerika Birleşik Devletleri'nin, o dönemde çok hassas dengelere sahip olan Lübnan'daki Hıristiyanların 1957'de parlamento seçimine hile karıştırmasına

[21] Lewis H. Lapham, *America's Century Series Transcript* (San Francisco: KQED, 1989), 48; Greg Grandin, "Your Americanism and Mine: Americanism and Anti-Americanism in the Americas," *American Historical Review* Forum, 10/2006, history cooperative.org/journals/ahr/111.4/grandin.html (11/2006), 1.

yardımcı olmasından tek söz etmez. Seçim yoluyla iktidarda elde edecekleri haklı paydan mahrum bırakılan Müslümanlar ertesi yıl silahlı mücadeleye başladı ve Başkan Eisenhower, Hıristiyanlara yardımcı olmak için deniz birliklerini Lübnan'a gönderdi. On sekiz kitaptan sekizi 1958 müdahalesini işler. Konuyu en ayrıntılı şekilde ele alan, *Land of Promise*'dir:

> Daha sonra Lübnan'da kaos patlak verince, solcuların darbe yapmasından korkan Lübnan Cumhurbaşkanı Camille Chamoun Amerika'ya yardım çağrısında bulundu. Eisenhower bu konuda isteksiz olmasına rağmen, Temmuz 1958'de Lübnan'a 15 bin ABD deniz piyadesi gönderdi. Kısa sürede düzen sağlandı ve birlikler geri çekildi.

Bu anlatım, standart ders kitabı retoriğidir: Tam kaos patlak vermek üzereyken Amerika "isteksiz olmasına rağmen" müdahalede bulunur. Komünizmin yanında, ders kitaplarının genelde karşı tarafın eylemlerini açıklamak için başvurduğu bahane, "kaos"tur. *American Pageant*'ın son baskısı, daha önceki bahane olan komünizme başvurur:

> Batı'ya dönük olan Lübnan hem Mısırlıların hem de komünistlerin komplolarının tehdidiyle karşı karşıya kalmıştı. Lübnan Cumhurbaşkanı, Eisenhower Doktrini bağlamında yardım çağrısında bulununca, Amerika Birleşik Devletleri cesur bir eylemle birkaç bin askeri Lübnan'a göndererek, tek bir kişinin ölümüne yol açmadan düzeni yeniden sağladı.

Ancak komünizm hiçbir zaman Lübnan'da önemli bir unsur teşkil etmemiştir ve başka ülkelerde de "kaos"tan daha iyi bir gerekçe sunulmaz. Kwinty'ye göre, Amerika Birleşik Devletleri, Üçüncü Dünya'da genelde o kadar kötü davranışlarda bulundu ki, bazı hükümetler ve bağımsızlık hareketle-

ri çareyi SSCB'ye yönelmekte buldu.[22] Ders kitabı yazarları, ABD hükümetini eleştirmekte isteksiz davrandığı için Amerika Birleşik Devletleri'nin rakiplerini anlaşılmaz kılarlar, bu da öğrencileri yanlış yönlendirir ve kafalarını karıştırır. Ders kitaplarının rakiplerimiz hakkında akılcı anlatımlar sunabilmesi için bizim eylemlerimizi de anlatması gereklidir.

Promise'de müdahalemizin olumlu sonuçları da anlatılır: "Her ne kadar Lübnan komünizmin yakın tehdidiyle karşı karşıya kalmadıysa da, Eisenhower Amerika Birleşik Devletleri'nin hızla tepki verebileceğini gösterdi. Bunun sonucunda, bölgedeki gerilim hafifledi." Aslında Lübnan'da 1975'te yeniden iç savaş başladı, Beyrut ve ülkenin büyük kısmı harap oldu. 1983'te gerçek anlamda kaos patlak verdi, bunun üzerine Başkan Reagan yine deniz piyadelerini Lübnan'a gönderdi. Patlayıcı yüklü bir kamyon, 241 deniz piyadesinin ölümüne yol açınca Reagan birlikleri geri çekmeye kararı aldı. Çeşitli ders kitapları bu olaydan söz eder, ama hiçbiri Lübnan'daki ihtilafın nedenleri veya bizim bu ihtilaftaki rolümüz hakkında elle tutulur hiçbir şey anlatmaz. 2006'da Lübnan'da, milliyetçi Arap örgütü Hizbullah'la İsrail arasında küçük bir savaş şeklinde bir kez daha "kaos" patlak verdi. Ders kitaplarının Lübnan'ın geçmişi konusunu dar görüşlü bir şekilde ele almasının, bu yeni ihtilafı anlamak isteyen öğrencilere hiç yardımı dokunmaz.

Zaire veya *Kongo*, eski ders kitaplarının sadece ikisinin dizininde yer alır: Bunlar, *Triumph of the American Nation* ile *American Pageant*'ın 1991 baskısıdır. Fakat bu iki kitap da Patrice Lumumba'nın 1961'de CIA tarafından planlanan bir suikastta öldürüldüğünden söz etmez.[23] *Pageant*,

---

[22] Kwitny, *Endless Enemies*, 389. Andrew Kopkind da aynı şeyi söyler: "One-and-a-Half (Strangled) Cheers for the USSR," *Village Voice*, 04/02/1980.

[23] Satish Kumar'ın *The CIA and the Third World*'de (New Delhi: Vikas, 1981, 86–90) özetlediği ABD Senatosunun Church Komitesi raporlarına göre CIA Müdürü Allen Dulles, Zaire'deki CIA'ye Lumumba'nın "orta-

buradaki ihtilafın başlangıcıyla ilgili doğru bilgiler sunar: "Kongo, 1960'ta Belçika'dan bağımsızlığını kazandı ve ülkede derhal şiddet baş gösterdi. Birleşmiş Milletler buraya, Washington'ın finansal katkıda bulunduğu, ama asker vermediği bir barış gücü gönderdi." *Pageant* anlatımına burada son verir. *Triumph of the American Nation*'da ise Lumumba'dan da söz edilir: "1961'de komünizm yanlısı fraksiyonun lideri Patrice Lumumba öldürülünce yeni bir kriz doğdu." *Triumph*, ABD'nin bu suikasttaki rolü konusunda hiçbir şey demeden bu olayın mutlu sonuna geçer: "1960'ların sonunda iç savaşın bıraktığı izlerin çoğu kayboldu ve Kongo (Zaire) Afrika'nın en müreffeh ülkelerinden biri haline geldi." Keşke öyle olsaydı! CIA eski bir astsubay olan Joseph Mobutu'nun iktidara gelmesine yardım etti. 1960'ların sonlarına gelindiğinde, *Triumph*'ın söylediklerinin tersine, Mobutu yönetimindeki Zaire hem ekonomik hem de siyasi açıdan Afrika'nın en sefil ülkelerinden biri haline geldi. Bu kitabın ilk baskısında, "1994'te Zaire'de 'yeni' bir kriz için şartlar oluşmuştur" demiştim; gerçekten de kısa süre sonra iç savaş patlak verdi ve Mobutu 1997'de ülkeden kaçmak zorunda kaldı. O zamandan beri ülkenin çeşitli bölgeleri ihtilaflara sahne oldu ve neredeyse dört milyon kişi öldü. Ancak

---

dan kaldırılması"nın "gizli faaliyetlerimiz arasında öncelikli olduğu" talimatını verir. Ondan sonra CIA merkezi, BM'in korumasındayken Lumumba'yı öldürmeleri için Zaire'deki ajanlarına toksik maddeler gönderir. Charles Ameringer *U.S. Foreign Intelligence*'de (Lexington, MA: D. C. Heath, 1990, 291) Başkan Eisenhower'ın 18 Ağustos 1960'ta Lumumba'nın öldürülmesini dolaylı olarak emrettiğini anlatır. Sonuçta CIA ajanları değil, Kongolular Lumumba'yı BM korumasından çıktıktan sonra öldürür, dolayısıyla her ne kadar CIA Lumumba'nın öldürülmesini onaylarsa, bu işi kendi gerçekleştirmeye çalışırsa ve Lumumba'yı öldürüleceği yere götürme planından haberdarsa da, Amerika Birleşik Devletleri ölümünde doğrudan sorumluluğu reddeder. Ayrıca bkz. Ellen Ray ve diğerleri, ed., *Dirty Work 2* (Secaucus, NJ: Lyle Stuart, 1979), 15–19, 185–92 ve 202–11; Victor Marchetti ve John D. Marks, *The CIA and the Cult of Intelligence* (New York: Dell, 1974), 131–32; ve Kevin Reilly, *The West and the World* (New York: Harper and Row, 1989), 412–15.

günümüzde öğrenciler de, yazarlar da bu yeni "kaos"un nedenini anlamak için gerekli bilgilere sahip değildir, çünkü son yıllarda yayınlanan kitapların hiçbirinde Kongo/Zaire'den söz edilmez.

Eski veya yeni kitaplarımız Küba Başkanı Fidel Castro'yu öldürmek için defalarca yaptığımız girişimlerden de söz etmez.[24] Federal hükümet, ABD senatosu önünde sunulan tanıklıklara göre, 1965 yılına kadar Castro'yu sekiz defa öldürtmeye çalışmıştır; 1975 yılına gelindiğinde, Küba'ya göre Castro yirmi dört girişimi atlatmıştır. Bu girişimler, Castro'ya patlayan bir puroyu yaktırma çabasından onu öldürtmek için mafyayla varılan bir anlaşmaya kadar uzanır. Domuzlar Körfezi işgalinin başarısızlığa uğramasından sonra Başkan John F. Kennedy'nin (JFK) başlattığı Firavun Faresi Operasyonu, Kennedy'nin basın sözcüsü Pierre Salinger'e göre, Küba'nın istikrarını bozmayı amaçlayan "devasa bir gizli plandı." Salinger aynı zamanda, JFK'nin ABD ordusuyla Küba'yı işgal etmeyi planladığını, ama Küba füze krizinden dolayı vazgeçtiğini yazmıştır.[25] Firavun Faresi Operasyonundan hiçbir ders kitabında söz edilmez.

Yazarların, Amerika'nın Castro'yu öldürtme girişimleri konusunda sessiz kalması, JFK'nin öldürülmesi konusunu ele alışlarına da zarar verir. Kennedy muhtemelen Castro'yu ilk öldürtme girişimlerinin bazılarının –ve mafya anlaşmasının– emrini verdiğine göre, Kennedy'nin öldürülmesi de bir intikam şeklinde gerçekleşmiş olabilir. Tabii ki, Lee Harvey Oswald, Kennedy'yi öldürmeye *kendi başına* karar vermiş olabilir ve Jack Ruby'nin Oswald'ı öldürmesi açısından da

---

[24] *Holt American Nation* Amerika Birleşik Devletleri'nin Castro'yu "ortadan kaldırmak" istediğini söyler.

[25] Pierre Salinger, "Gaps in the Cuban Missile Crisis Story," *New York Times*, 05/02/1989. Ayrıca bkz. Lapham, *America's Century Series Transcript*, 51; Ameringer, *U.S. Foreign Intelligence*, 285–95; Rhodri Jeffreys-Jones, *The CIA and American Democracy* (New Haven: Yale University Press, 1989), 131–40.

aynı şey söz konusu olabilir. Ancak kitaplarda Kennedy'nin Castro'yu öldürmeye çalıştığından söz edilmediği için hiçbiri Kennedy'nin ölümünü ele alırken Küba veya mafya bağlantısını öne sürmez.[26] Ders kitabı yazarları onun yerine *Pathways to the Present*'taki gibi muğlak anlatımlarla yetinir: "Bazı araştırmalar, Oswald'ın daha büyük bir komplonun bir parçası olduğu ve Kennedy'nin öldürülmesine destek veren başkalarını korumak amacıyla öldürüldüğü teorisini desteklemektedir."

Küba'daki başarısızlıklarına rağmen umudunu kaybetmeyen CIA, dikkatini daha güneye yöneltti. On sekiz kitaptan sadece altısı Şili'den söz eder. *Life and Liberty* açıkça, "Başkan Nixon, Şili ordusunun Şili'nin seçilmiş hükümeti devirmesine yardım etti, çünkü hükümetin radikal sosyalist

---

[26] Philip Agee ve Louis Wolf, *Dirty Work* (Secaucus, NJ: Lyle Stuart, 1978), 270–71. Kennedy'nin katili olduğu iddia edilen Lee Harvey Oswald'ın Küba'ya gitmeye çalışmış olması tesadüfi olabilir. Bunu kesin olarak bilmiyoruz; resmi Warren Komisyonuna duyulan güvensizlik, bugüne kadar spekülasyon yapılmasına neden olmuştur. Birçok Amerikalı Oliver Stone'un JFK filmini inandırıcı bulur ama uydurduğu komploya Başkan Yardımcısı Johnson, Pentagon'dan yüksek rütbeli subaylar, CIA, orduyla endüstri arasındaki ilişkiler, Mafya ve Mormon Tapınak Korosunun dahil olduğu görülür. Ders kitapları, halkın saflığından kısmen sorumludur, çünkü Kennedy'nin öldürülmesini pek işlemezler ve Warren Komisyonunun Oswald'ın kendine özgü gerekçeleri olan, yalnız bir katıl olduğuna dair raporuna neredeyse körü körüne inanır. Başka kitaplar Warren Komisyonuna kuşkuyla yaklaşır ama cinayetin içinde başka kimlerin olabileceği konusuna da girmez. Tarihçi Jeffreys-Jones'a göre (*The CIA and American Democracy,* 140), Adalet Bakanı Robert Kennedy, halkın JFK'nin Firavun Faresi Harekâtından veya mafya ile olan bağlantılarından haberdar olmasını istemiyordu; bu konulardaki gizlilik, Warren raporunun hem Castro hem de Mafya açısından eksik kalmasına neden olur. LBJ, JFK'nin Castro'ya düzenlediği suikast girişimlerinden dolayı Castro'nun onu öldürttüğünü düşünür, ama hiçbir ders kitabı bu ihtimale yer vermez. Bkz. Nathan Miller, *Spying for America* (New York: Paragon, 1989), 375. 1978'de Meclis Cinayet Komisyonu hem Oswald hem de Oswald'ı öldüren Jack Ruby'nin mafyaya bağlantıları olduğu için mafyanın JFK'yi öldürttüğü sonucuna varır ama hiçbir ders kitabı bu ihtimale yer vermez. Bkz. G. R. Blakey, "Murdered by the Mob?" *Washington Post*, 07/11/1993.

politikalarını tasvip etmiyordu" der. *Life and Liberty*'nin bu konuda söylediği tek şey olan bu cümle, Başkan Carter'ın insan hakları konusundaki faaliyetlerinin ele alındığı bir bölümde yer alır, ama Şili konusunda bütün ders kitapları arasındaki en doğru anlatımı sunar. Daha yeni ders kitaplarından *The American Journey* ve *Holt American Nation*'ın anlatımları *Life and Liberty*'ninkine benzer, ama o kadar açıksözlü değildir. Üç kitap Amerika'nın bu olaydaki, aslında tartışmasız olan rolünden söz etmez, diğer on iki kitap ise konuyu tamamıyla görmezden gelir.

Neden ABD'nin müdahalesi tartışmaya açık hale getirilir ki? Tarihçiler, CIA'in 1970 seçimlerinde ITT ile beraber çalışarak Allende'yi yenilgiye uğratmaya çalıştığının bilincindedir. Bu girişim başarılı olmayınca, Amerika Birleşik Devletleri, Şili'nin ekonomisini altüst ederek Allende'nin hükümetini devirmeye çalıştı. ABD, Şili'ye verilecek uluslararası borçları engelledi; muhalefet gazetelerini, sendikaları ve siyasi partileri finanse etti, endüstriyel sektörün ihtiyacı olan yedek parçaları vermedi, Şili ekonomisini felç eden, ülke çapında bir kamyoncu grevini teşvik edip finansman sağladı ve 1973'te Allende'nin öldürüldüğü kanlı darbeyi gerçekleştiren askerleri eğitip finanse etti. Ertesi yıl CIA Başkanı William Colby şöyle bir beyanatta bulundu: "Kissinger'ın kendisinin başkanlık ettiği gizli, üst düzey bir istihbarat heyeti 1970-73 döneminde Başkan Allende'nin hükümetinin 'istikrarsızlaştırılması' için CIA'ye sekiz milyon doların üzerinde bir bütçe için yetki vermiştir."[27] Dışişleri Bakanı Kissinger daha sonra şöyle açıkladı: "Sırf halkı sorumsuz diye neden bir ülkenin Marksist olmasına izin verelim?"[28] Şili halkının "sorumsuz davranışı" Allende için oy vermekten ibaret oldu-

[27] Christopher Cerf ve Victor Navasky, *The Experts Speak* (New York: Pantheon, 1984), 145; Ameringer, *U.S. Foreign Intelligence*, 261–64.

[28] Kissinger'ı alıntılayan: Thomas G. Paterson, J. G. Clifford ve K. J. Hagen, *American Foreign Policy: A History Since 1900* (Lexington, MA: D. C. Heath, 1983), 589.

ğuna göre, Kissinger'ın burada açıkça söylediği şey, Amerika Birleşik Devletleri'nin başka bir ülkenin seçim sürecini veya egemenliğinin sonucunu tasvip etmediği zaman onlara saygı göstermemesi gerektiği ve saygı göstermeyeceğidir.[29]

Peki ders kitapları hükümetin bütün entrikalarından söz etmek zorunda mıdır? Elbette hayır. Ben Paul Gagnon'un "amansızca bilgi sıralama" diye tanımladığı olguyu *savunmuyorum*.[30] Ancak ders kitaplarının en azından *bazı* müdahalelerimizi ayrıntılı bir şekilde incelemesi gerekir, çünkü bazıları önemli meselelere işaret eder. Böyle eylemleri ahlaki açıdan savunmak kolay değildir. Bu eylemler ABD'nin dış politikasını mafya tarzı eşkıyalık düzeyine indirger, Amerika Birleşik Devletleri'ni faaliyetlerinin yasal olduğunu iddia etme hakkından mahrum eder ve dünya çapındaki saygınlığımızı azaltır. Aslında gizli şiddet *reelpolitik* bağlamında, uluslararası meselelerle başa çıkmak açısından savunulabilir bir şey olabilir. Amerika Birleşik Devletleri'nin başka ülkelerdeki hükümetleri istikrarsızlaştırması, kendisine düşman olan liderleri öldürtmesi ve apaçık olmayan savaşlar yürütmesi *gerektiği* savunulabilir. Ancak burada ele alınan altı gizli kapaklı harekât bu görüşü desteklemez. Örneğin Küba'da gerçekleştirilen, Rhodri Jeffreys-Jones'un deyimiyle "gereksiz sabotaj eylemleri, Castro'nun popülaritesini büsbütün artırmıştır." Bu gizli eylemler başarıya ulaştığı zaman bile sadece kısa vadeli bir çözüm yaratır, çünkü bizim için endişe kaynağı oluşturan kişileri bir süreliğine iktidardan uzaklaştırır, ama Amerika Birleşik Devletleri'nin baskı-

---

[29] Şili konusundaki fikirlerden bazıları ve terimlerden dolayı David Shiman'a teşekkür borçluyum; bu bölümlerin bir kısmı daha önce David Shiman ve James W. Loewen, "U.S. in the Third World: Challenging the Textbook Myth"de yayınlanmıştır (T. M. Thomas ve diğerleri, ed, *Global Images of Peace: Transforming the War System*, Kottayam, India: Prakasam Publications, 1985); ABD'de *Global Images of Peace and Education*'da yayınlanmıştır (Ann Arbor: Prakken, 1987). David ayrıca "uluslararası iyi adam" terimini ve kitabın başlığını önerdi.

[30] Gagnon, "Why Study History?" 60.

cı, demokratik ve popüler olmayan rejimlerle özdeşleştirilmesine neden olarak uzun vadede çıkarlarımıza zarar verir.[31] Tarihçi Ronald Kessler, Guatemala'da Arbenz'in devrilmesini sağlamaktan sorumlu olan bir CIA yetkilisinin, daha sonra seçilmiş liderleri devirmenin kısa vadeli bir politika olduğunu kabul ettiğini söyler.[32] Tarihçi Charles Ameringer, İran'daki "başarımız" konusunda şöyle bir soru sorar: "Musaddık'ın yerine Ayetullah Humeyni'nin gelmesi iyi mi oldu?" Gizli eylemler daima beraberinde misilleme riski getirir, yani ilk eylemlerimiz Amerikan halkının desteği olmadan gerçekleştirildiği için etkili bir şekilde baş edemeyeceğimiz, yurtdışı kaynaklı misilleme tehlikesi söz konusudur. 1961'de Domuzlar Körfezi'nde olduğu üzere, gizli saldırılarımız başarısızlığa uğradığı zaman ABD hükümetinin karşısında utanç verici bir geri çekilme veya apaçık askeri müdahale dışında başka bir seçenek kalmaz. Eğer gizli eylemler yerine Musaddık veya Castro ile nasıl başa çıkılacağı konusunda kamuoyuna açık bir tartışma yapılsaydı, Humeyni'nin başa gelmesi veya Domuzlar Körfezi bozgunu engellenebilirdi. Robert F. Smith, halklarının hayallerini temsil eden milliyetçi hükümetlere daha açık olmadığımız sürece "kriz üstüne krizle" karşı karşıya kalacağımıza inanır.[33]

Ancak böyle bir tartışma Amerikan tarihi derslerinde yer alamaz, çünkü ders kitaplarının çoğu hükümetimizin gerçekte neler yaptığını anlatmaz. İran örneği dışında, benim incelediğim on sekiz kitabın çoğu bu altı olayın hiçbirini kapsamına almaz. Bu kitapların yazarları, bu olaylardan bir

---

31 George W. Ball, "JFK's Big Moment," *New York Review of Books*, 2/13/1992, 16–20; Jeffreys-Jones, *The CIA and American Democracy*, 131; Ameringer, *U.S. Foreign Intelligence*, 250, 268.

32 Ronald Kessler, *Inside the CIA* (New York: Pocket Books, 1992), 41; ayrıca bkz. George W. Ball, "JFK's Big Moment," 16; Marchetti ve Marks, *The CIA and the Cult of Intelligence*, 350–54.

33 Robert F. Smith, *The United States and Revolutionary Nationalism in Mexico, 1916–1932* (Chicago: University of Chicago Press, 1972), xiii; ayrıca bkz. Ameringer, *U.S. Foreign Intelligence*, 268.

veya iki tanesini ele aldığı zaman bile genelde eylemlerimizin insancıl gerekçeler üstüne temellendiğini ima eder. Ders kitabı yazarları böylelikle Amerika Birleşik Devletleri'ni genelde başka ülkelerin sosyal ve ekonomik sorunlarına cömert tepkiler veren idealist bir aktör olarak tasvir eder. Robert Leckie, "'dünyanın en barışsever ülkesi' efsanesi"nden söz eder ve bunun "Amerikan halk kültürü"nde var olmaya devam ettiğini belirtir. Bu efsane tarih dersi kitaplarımızda da var olmaya devam etmektedir.[34]

Bu müdahaleler bir meseleyi daha akla getirir: Bu eylemler demokrasiyle uyumlu mudur? Yabancı uluslar, bireyler ve siyasi partilere karşı düzenlenen ve şiddet içeren gizli harekâtlar, demokrasimizin temel aldığı açıklık politikasını ihlal eder. Gizli uluslararası müdahaleler kaçınılmaz olarak yurtiçinde yalan söylemek anlamına gelir. ABD yurttaşları hükümet politikalarının ne olduğunu bilmezlerse, onları eleştiremez. Dolayısıyla şiddet içeren gizli eylemler genelde halkın iradesini aşağılar. Bu eylemler, ders kitaplarımızın Anayasanın ele alındığı bölümlerde haklı olarak işledikleri, eskilere dayanan erklerin ayrımı ilkemizi de tehdit eder. Gizli eylemleri genelde gerçekleştiren yürütme organı, yaptıkları ve yapmayı planladıkları konusunda yasama organına yalan söyler, böylece kongrenin anayasayla belirlenen rolünü yerine getirmesini engellemiş olur.

ABD hükümeti en çok yukarıda anlatılan altı yabancı müdahale örneği konusunda yalan söylemiştir. Kübalı sürgünlerin Fidel Castro'yu devirmek amacıyla Domuzlar Körfezi'ne çıkarma yaptığı gün Dışişleri Bakanı Dean Rusk şöyle demişti: "Amerikan halkı, Küba'ya müdahale edip etmeyeceğimizi ve gelecekte böyle yapmayı planlayıp planlamadığımızı bilme hakkına sahiptir. Bu soruya cevabımız, 'hayır'dır." Üç gün sonra ölenler arasında dört Amerikalı pilot da vardı. Henry Kissinger'a, 1973'te ABD Dışişleri Bakanlığı'nın onay-

[34] Robert Leckie, *The Wars of America* (New York: Harper and Row, 1968), 12.

lanması için Senato oturumu sırasında Şili konusunda soru sorulduğunda, Kissinger şöyle cevap verdi: "Benim bildiğim kadarıyla CIA'in [Şili'deki] darbeyle hiçbir ilgisi yoktur; benim bildiğim kadarıyla dememin tek nedeni de delinin biri ortaya çıkar da talimat almadan birileriyle konuştuğunu iddia eder diye." CIA Başkanı William Colby ile Kissinger'ın daha sonraki beyanatları önceki söyledikleriyle çelişmiştir. ABD Senatosu İstihbarat Heyeti daha sonra Allende hükümetine karşı yürüttüğümüz kampanyayı kınamıştır.[35]

Başkan Eisenhower da apaçık bir şekilde yalan söylerken yakalandığında –Amerika Birleşik Devletleri'nin Sovyet hava sahasından geçtiğini yalanlar, ama esir alınan havacı Gary Powers bu gerçeği Rus televizyonunda kabul etmek zorunda kalmıştı– ulusal güvenlik kavramına sığındı. Çok daha sonra kamuoyu Powers'ın buzdağının görünen kısmı olduğunu keşfetti; 1950'lerde, içinde 170 askerin bulunduğu en az otuz bir uçağımız SSCB üzerinde düşürülmüştür. Hükümetimiz onlarca yıl boyunca kayıp havacıların ailelerine yalan söylemiş ve bu uçuşlar yasadışı olduğundan ve gizli olması gerektiğinden havacıları geri alabilmek için SSCB'ye yeterli düzeyde baskı yapmamıştır.[36] Vietnam Savaşında da hükümetimiz yıllar boyu Laos'u gizlice bombaladıktan sonra yine ulusal güvenlik bahanesine başvurmuştur. Böyle beyanatlar, bizim tarafımızdan bombalandıklarını bilen Laosluları kandırmamış, ama Amerikalıları kandırmıştır. Başkanlarla danışmanların belirli eylemleri gizli tutmasının sebebi genelde taktikler değil, bu eylemlerin kongre

---

35 Nicolas Shumway, "Someone to Be Stopped in Chile," *New York Times Book Review*, 09/05/1993, 19; *Oversight of U.S. Government Intelligence Functions: Hearings Before the Committee on Government Operations*, ABD Senatosu, 94. Kongre, İkinci Oturum (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1976).

36 Thomas W. Lippman, "138 Reported Missing in U.S. Spy Flights," *Washington Post*, March 5, 1993; Thomas Powers, "Notes from Underground," *New York Review of Books*, 21/06/2001, 51.

veya Amerikan halkı tarafından tasvip edilmeyeceğini düşünmeleridir.

Birçok ABD başkanı, Amerikalıları gizli askeri politikalarını desteklemeye ikna edecek kampanyalar yürüterek popülaritelerini riske atmamayı tercih etmiştir.[37] Anayasamıza göre savaş ilanı kongre tarafından yapılmalıdır. 1918'de Woodrow Wilson Rusya'ya müdahalemizi Kongreden ve Amerikan halkından gizli tutmaya çalışmıştır. Gerçeklerin ortaya çıkmasını sağlayan Helen Keller oldu ve 1919'da bir New York gazetesine şöyle yazdı: "Hükümetlerimiz dürüst değil. Rusya'ya karşı açıkça savaş ilan edip nedenlerini açıklamıyorlar. Rus halkıyla karanlıkta, yarı gizli bir şekilde mücadele ediyorlar ve demokrasi yalanının arkasına saklanıyorlar."[38] Sonuçta Wilson gerçekleştirdiği işgali gizli tutmayı başaramadı, ama onu Amerikan tarih dersi kitaplarından gizlemeyi başardı. Zaten sorun da burada yatar: Ders kitapları bu bölümde anlatılan altı yurtdışı müdahalesini, ABD hükümetinin onları gizleme çabalarından söz etmeden işleyemez.

Çoğu ders kitabının ele aldığı, suç oluşturan tek hükümet faaliyeti, Watergate adı verilen skandallar dizisidir. Watergate soygunu, kamuoyu üzerindeki etkisiyle öne çıktı. 1970'lerin başlarında Kongre ile Amerikan halkı Başkan Nixon'ın, Demokratik Ulusal Komite ile bir psikiyatr olan Lewis Fielding'in bürosunda yapılan hırsızlıklar dahil olmak üzere, bir dizi yasadışı faaliyeti gizlemeye çalıştığını öğrendi. Nixon aynı zamanda politikalarına ve yeniden seçilmesine karşı çıkmaya cüret eden "listeler dolusu düşmanları"nı korkutmak amacıyla Vergi Dairesi, FBI, CIA ve çeşitli düzenleme kurumlarından yararlanmaya çalıştı ve bir yere kadar başarılı da oldu. Ders kitapları Watergate'i

---

37 Mark Danner, "How the Foreign Policy Machine Broke Down," *New York Times Magazine*, 07/03/1993, 33–34.

38 Helen Keller, *New York Call* gazetesine mektup, 10 Kasım 1919, Philip S. Foner, ed., *Helen Keller: Her Socialist Years* (New York: International Publishers, 1967), 100.

ele aldığı zaman, haklı olarak Richard Nixon'ı suçlar.[39] Ancak bundan daha derin bir analiz sunmazlar. Hükümetin bu inkâr edilemez kabahati ile karşı karşıya kalmalarına rağmen, hükümet konusundaki pespembe görüşlerini sürdürmeyi başarırlar. *Pathways to the Present* bu tür anlatımlara bir örnek oluşturur:

> Birçok Amerikalı, hükümetlerine olan inançlarını ve güvenlerini kaybetti. Ancak bu skandal aynı zamanda ülkenin anayasal sisteminin ve özellikle erkler arası dengelerinin ne kadar güçlü olduğunu gösteriyordu. Yürütme organının üyeleri yasaları uygulamak yerine onları ihlal edince, hükümetin yasama ve yargı organları onlara engel olmuştur.

Ancak Richard Nixon'dan kurtulmak sorunu çözmez, çünkü burada söz konusu olan yapısal bir sorundur, federal yürütme bürokrasisinin gücünün aşırı derecede artmış olmasından kaynaklanır. Aslında Reagan'ın ve birinci Bush yönetimi döneminde gerçekleşen ve başkanın, başkan yardımcısının, kabine üyelerinin, Oliver North gibi özel ajanların ve İsrail, İran, Brunei ve başka yerlerdeki hükümet yetkililerinin dahil olduğu gizli yasal ve yasadışı eylemlerden oluşan İran-Kontra skandalı, bazı açılardan Nixon'ınkine göre daha da kontrolden çıkmış bir yürütme organına işaret eder.[40] Ders kitaplarının Watergate'i bu açıdan incelememesi, yazarların, öğrencilerin federal hükümete olan saygılarını kaybetmemesi için göz boyama projelerinin bir parçasıdır. Hükümetin yapısal sorunu ortadan kalkmadığına göre, öğrencilerin büyüdüğü zaman suç teşkil eden gizli iç ve dış po-

---

[39] Nixon'u aşırı derecede suçlayan *Life and Liberty*'nin iki yerinde şöyle yazar: "Sonradan ortaya çıkan delillerden Nixon'ın bu hırsızlığın yapılacağından önceden haberdar olduğu anlaşılmaktadır." Fakat hiçbir delil böyle bir şeye işaret etmez.

[40] Richard Rubenstein, *The Cunning of History* (New York: Harper & Row, 1987), 82.

litikalar uygulayan, kontrolden çıkmış bir federal yürütme organıyla karşı karşıya kalması son derece olasıdır; bazılarına göre, ikinci Bush yönetiminin 11 Eylül sonrası faaliyetleri de bu türdendir.[41] Öğrencilerin hükümet konusunda bildikleri sadece Amerikan tarihi derslerinden kaynaklandığı takdirde, bu tür olaylar karşısında şoka uğrayacak ve üzerlerinde kafa yormaya hazırlıklı olmayacaktır.

Stephen Decatur 1816'da ABD'yi şöyle yüceltmişti: "Ülkemiz... daima doğrunun yanında olsun; ama doğru yapsın, yanlış yapsın, daima bizim ülkemizdir!" Eğitimcilerin ve ders kitabı yazarlarının gelecek nesli ülkemize körü körüne bağlı olacak şekilde yetiştirmeye çalıştığı belli. Ders kitapları Decatur'dan da bir adım öteye geçerek, dış ülkelerdeki eylemlerimizi doğru ve yanlış veya *realpolitik* standardı temelinde incelememektedir. Ders kitapları hükümetin doğru şekilde hareket etmeye çalıştığını varsayar. Bu durumda ders kitaplarının görüşlerini benimseyenler, silahlı veya silahsız *her türlü* müdahaleyi, yasal ulusal çıkarlarımızı korusun veya korumasın, *her türlü* politikayı destekleyecektir, çünkü bütün politikalarımızın ve müdahalelerimizin insani yardım amaçlı olduklarına inanacaklardır. Ancak düşmanlarımızın eşit derecede insaniyet sahibi olduğuna inanmayacaklardır.

Eğer Amerikan dış politikaları konusunda akılcı bir şekilde fikir yürütecek yurttaşlara ihtiyacımız varsa, "uluslararası iyi adam" yaklaşımı eğitim açısından işlevsel değildir.[42] Ders kitaplarının basmakalıp sözleriyle yetişen yurttaşlar için, George Kennan'ın *reelpolitik*'ini kabul etmek zor olabilir. "İyi Amerika" arketipinin etkisi altında olan insanlar, ülkelerinden daha fazlasını bekler. Ancak Kennan ulusların

---

41 Peter Kornbluh, "Back Into the Loop," *Washington Post*, 8/22/1993, C2; Fritz Schwartz, *Unchecked and Unbalanced* (New York: New Press, 2007).

42 Theodore Draper bunu "American Hubris: From Truman to the Persian Gulf"de söyler (*New York Review of Books*, 16/07/1987, 40–48.

gerçekte nasıl davrandığını tasvir eder. Eğer öğrencilerimizin dış politikalarımızın gerçekçi tasvirini ve analizini görmesine izin verirsek, demokrasinin gerilemesi veya Batı uygarlığının sona ermesi gibi risklerle karşı karşıya kalmayız. Eğer böyle yaparsak, lise ders kitaplarının Amerika'nın dış politikası konusunda söyledikleri ile büyük biraderin, siyaset bilimi alanında üniversite ders kitaplarının söyledikleri arasındaki utanç verici uçurumun da kapanmasına katkıda bulunabiliriz.

Lise tarih dersi kitapları ABD hükümetinin içişlerini ele aldığında yine kitaplarla siyaset bilimciler arasında derin ayrımlar oluşur. Siyaset bilimine giriş derslerinin büyük kısmı, hükümetimizin içişleri politikalarını etkileyen çeşitli güçlerin incelenmesine ayrılır. Liselerdeki Amerikan tarih dersi kitapları ise yapılan işlerin büyük kısmından dolayı hükümeti övmekten başka bir şey yapmaz. Bu şaşırtıcı bir durum değildir, çünkü yazarlar federal hükümeti idealize ettiklerinde yönetilenlerle yönetim arasındaki gerçek dinamiği de zorunlu olarak çarpıtmış olurlar. Sivil haklar alanında böyle bir şeyin olması daha da rahatsız edicidir, çünkü 1960'lı yıllarda binlerce yurttaş cesur eylemleriyle hükümeti harekete geçmeye zorlamayı başarmıştır.

Özellikle 1960 ile 1968 arasında sivil haklar hareketi federal hükümete, koruma sağlaması ve On Dördüncü Anayasa Değişikliği ile Yeniden Yapılanma sürecinde geçirilmiş yasalar dahil olmak üzere, federal yasaları uygulaması konusunda defalarca çağrıda bulunmuştur. Özellikle Kennedy döneminde hükümetin bu çağrılara cevabı son derece yetersiz olmuştur. Mississippi'de sivil haklar hareketinin bürolarında şu acı cümle yer alır:

ITTA BENA'DA BAĞIMSIZLIK ADINDA BİR SOKAK VAR.
MISSISSIPPI'DE ÖZGÜRLÜK ADINDA BİR KENT VAR.
WASHINGTON'DA ADALET ADINDA BİR BAKANLIK VAR.

Federal Araştırma Bürosu'nun (FBI) bu hareketin çağrısına verdiği karşılık çok önemliydi, çünkü FBI en önemli ulusal emniyet teşkilatıdır. FBI ne yazık ki, Afrika kökenli Amerikalılar konusunda uzun ve talihsiz bir tarihe sahipti. J. Edgar Hoover ile sonradan FBI'ya dönüşecek olan kurum, hayatına Woodrow Wilson yönetimi döneminde sözde komünistleri araştırarak başlamıştır. Her ne kadar o yönetimin son dört yılında tarihin başka herhangi bir dönemine göre siyahi karşıtı daha çok olay yaşanmışsa da, Wilson'ın ajanları siyahilerin sivil haklarını ihlal eden beyaz Amerikalılar hakkında değil, Afrika kökenli Amerikalılar hakkında istihbarat toplamaya odaklanmıştı. Hoover 1919'da Washington DC'de yer alan siyahi karşıtı olayların, "Zencilerin beyaz kadınlara uyguladığı sayısız saldırıdan" kaynaklandığını söyledi. O yıl büro Ku Klux Klan gibi beyaz örgütleri değil, siyahi örgütleri denetlemeyi âdet haline getirmişti. Büronun ilk yıllarında bazı siyahi çalışanları vardı ama 1930'lu yıllara gelindiğinde, Hoover ikisi dışında hepsini göndermişti. 1960'ların başına gelindiğinde ise –her ne kadar Hoover şoförleri sayarak tam tersini iddia ederse de– FBI'da çalışan tek bir siyahi yoktu.[43] Güney'deki FBI çalışanları Güneyli beyazlardı, Güneyli beyaz komşularının kendileri hakkında ne düşündüğüne önem verir ve beyazların üstünlüğüne inanırlardı. Her ne kadar şimdi söyleyeceğim, çorbanın korkunç olduğundan ve porsiyonun çok küçük olduğundan şikâyet eden restoran müşterisini hatırlatırsa da, büronun Güney'de çok az çalışanı vardı. Mississippi'de hiç bürosu yok-

[43] Kenneth O'Reilly, "*Racial Matters*" (New York: Free Press, 1989), 9, 12–13, 17 ve 96–99; Ameringer, *U.S. Foreign Intelligence*, 109.

tu ve bölgedeki şeriflerle polis müdürlerinin, yani sivil haklar hareketinin korktuğu kişilerin rapor ettiği şeylere inanırdı.

1960'larda bile beyazların üstünlüğünden yana olmaya devam eden Hoover, 1954'te Anayasa Mahkemesinin *Brown, Eğitim Kurulu'na Karşı* davasında verdiği, ırk ayrımını yasadışı ilan eden kararın korkunç bir hata olduğunu düşündü. Hoover Kentucky eyaletinin, beyaz bir mahallede bulunan bir evi siyahi bir aileye sattığı için Carl Braden adlı beyaz bir sivil haklar liderini yargılamasına destek verdi. Hoover, Ağustos 1963'te Martin Luther King Jr.'ı ve sivil haklar hareketini yok etmek için bir kampanya başlattı. Adalet Bakanı Robert F. Kennedy'nin de onayıyla, King'in ve dostlarının telefonlarını ve King'in kaldığı otel odalarını dinletti, King'in kadınlarla ve kadınlar hakkındaki konuşmalarını kaydettirdi. FBI, fotoğraflar, kasetler ve tapeler dahil olmak üzere, en sansasyonel ayrıntıları Senatör Strom Thurmond ile beyazların üstünlüğü yanlısı diğer liderlere, muhabirlere, sendika liderlerine, vakıf yöneticilerine ve tabii ki, devlet başkanına aktardı. 1964'te üst düzey bir FBI yöneticisi, King'i cinsel ilişki sırasında kaydeden bir kasetle King'in kendini öldürmesini tavsiye eden anonim bir mesajı King'in örgütü olan Güney Hıristiyan Liderlik Konferansının (*Southern Christian Leadership Conference* – SCLC) bürosuna gönderir. FBI böyle bir olayın King'i intihar etmeye itmeyeceğini biliyor olmalıydı; büronun amacı, Coretta Scott King'in kocasından boşanması veya King'in şantaj yoluyla sivil haklar hareketinden vazgeçmesiydi.[44] FBI, King Barış Nobel Ödülünü al-

[44] O'Reilly, *"Racial Matters,"* 43, 126, 144 ve 355; David J. Garrow, *The FBI and Martin Luther King Jr.* (New York: Penguin, 1981), 125–26, 161–64; Taylor Branch, *Parting the Waters* (New York: Simon & Schuster, 1988), 861; Ameringer, *U.S. Foreign Intelligence*, 322–23; Frank J. Donner, *The Age of Surveillance* (New York: Alfred A. Knopf, 1980), 214–19; Athan Theoharis ve John Stuart Cox, *The Boss* (Philadelphia: Temple University Press, 1988), 354–57. O dönemde insanların özel hayatlarına saygı duyan medya genelde bu tür malzemeyi kullanmayı reddederdi.

mak için Avrupa'ya gittiğinde onuruna verilen kokteylleri sabote etmeye çalıştı. King'den "ülkedeki en büyük yalancı" diye söz eden Hoover, SCLC'nin komünistlerle dolu olduğunu kanıtlamaya uğraştı. Tek hedef King değildi: Hoover Mississippi Yaz Projesi, Irklar Arası Eşitlik Kongresi (*Congress of Racial Equality* – CORE) ve Şiddete Karşı Öğrenci Koordinasyonu Komitesi (*Student Nonviolent Coordinating Committee* – SNCC) gibi diğer sivil haklar örgütleri ve Jesse Jackson dahil olmak üzere, bazı sivil haklar liderleri konusunda da dezenformasyon yaymıştır.[45]

FBI aynı zamanda King'i, kendisine yönelik ölüm tehditleri konusunda da bilgilendirmedi.[46] FBI bu tehditlerin ciddi olabileceğini biliyordu, çünkü sivil haklar yanlılarının gerçekten öldürüldüğü oluyordu. Sırf Mississippi'de binlerce sivil hak yanlısı yerel yetkililer tarafından tutuklandı, otuz beş kişi vuruldu, altı kişi de öldürüldü. Ancak FBI defalarca sivil hak yanlılarını şiddetten korumanın görevleri arasına girmediğini öne sürüyordu.[47] 1962'de SNCC, Robert F. Kennedy ile J. Edgar Hoover'ı sivil haklar göstericilerini korumaya zorlamak için onlara dava açtı. Mississippi'de sivil haklar için çalışan Amzie Moore ile Robert Moses, federal hükümeti Güney'de yasaları uygulamaya zorlamak için 1964'te "Özgürlük Yazı" fikrini ortaya attı ve siyahilerle birlikte sivil haklar alanında çalışmaları için, çoğu beyaz, bin kadar Kuzeyli üniversite öğrencisini Mississippi'ye çağırdı. Ne var ki, bu bile fazla işe yaramadı; beyazların üstünlüğü yanlıları sırf 1964 yılının yaz aylarında otuz eve bomba atıp siyahilere ait otuz yedi kiliseyi yaktı.[48] Ancak Mississippi'nin Philadelp-

---

45 Ameringer, *U.S. Foreign Intelligence*, 323; Branch, *Parting the Waters*, 835–65; O'Reilly, *"Racial Matters,"* 140, 186; Garrow, *The FBI and Martin Luther King Jr.*, 130–31; Donner, *The Age of Surveillance*, 217.

46 Branch, *Parting the Waters*, 692.

47 O'Reilly, *"Racial Matters,"* 357.

48 James W. Loewen ve Charles Sallis, ed., *Mississippi: Conflict and Change* (New York: Pantheon, 1980), 265–83.

hia kentinde James Chaney, Andrew Goodman ve Michael Schwerner'in öldürülmesinin ardından ülke çapında kopan yaygara üzerine FBI nihayet Jackson'da bir büro açtı. O yaz sonuna doğru, Demokrat Parti'nin Atlantic City'de düzenlediği ulusal kongrede, FBI Mississippi Özgürlük Demokrat Partisi'nin ve Martin Luther King Jr.'ın telefonlarını dinledi; büro bu eylemi, Başkan Lyndon Johnson'ın isteği üzerine gerçekleştirdi.[49]

Mississippi'de yaşayıp incelemeler yürüttüğüm için federal hükümetin ve sivil haklar hareketinin bu eyaletteki eylemlerine odaklandım, ama FBI'ın siyahi ve ırklar arası örgütlere düzenlendiği saldırılar aslında ulusal çaptaydı. Örneğin Kongre 1964'te Sivil Haklar Yasasını geçirdikten sonra Güney Carolina'daki Orangeburg kentinde bir bowling salonu bu yasaya uymayı reddetti. Yakınlardaki siyahi bir devlet üniversitesinden öğrenciler bu tesisi protesto etti. Eyalet polisi protestocuların üzerine ateş açarak üçünü öldürdü, yirmi sekizini de yaraladı; yaralılar kaçarken veya mermilerden kaçınmak için yere yatarken ayak topuklarından vuruldu. Buna karşılık FBI, "Orangeburg Katliamı" olarak anılan bu olayda ateş eden polis memurlarını teşhis etmeye yardımcı olmak yerine, polislerin kendilerini savunmasına yardımcı olmak için öğrencilerle ilgili bilgilerde tahrifat yaptı.[50] FBI California, Chicago ve Kuzey'deki başka yerlerde Kara Panterler örgütünün kahvaltı programlarını feshetmeye çalıştı, Panterlerle yapılan evlilikleri bitirmek için cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve hayat kadınlarıyla buluşmalar konusunda sahte dedikodular yaydı, başka siyahi gruplarla Panterler arasında ihtilafı artırmaya çalıştı ve 1969'da Chicago polisinin, Panterler lideri Fred Hampton'ın evine saldı-

49 O'Reilly, *"Racial Matters,"* 186.

50 A.g.e., 256; Arlie Schardt, "Civil Rights: Too Much, Too Late," Pat Watters and Stephen Gillers, *Investigating the FBI* (New York: Ballantine, 1973), 167–79.

rı düzenleyip, onu yatağında öldürmesine destek verdi.[51] FBI siyahi lider Stokely Carmichael'ın annesini Kara Panterlerin oğluna karşı düzenleyeceği bir suikasta dair yalan bilgilerle uyardı ve Carmichael'ın Amerika Birleşik Devletleri'nden kaçmasına neden oldu.[52] FBI'ın veya CIA'in Martin Luther King Jr.'ın öldürülmesine karışmış olması da mümkündür. Montreal'de, King'in katili James Earl Ray'e "Eric Gault" adı altında kimlik sağlayan "Raoul"un CIA'le bağlantıları olduğu sanılmaktadır.[53] Hiçbir geliri olmayan köylü bir genç olan Ray'in, kimseden yardım almadan Montreal'e gidip sahte bir kimlik elde etmesine, Londra ve Lizbon'a uçmasına imkân yoktu. FBI bu tutarsızlıklara rağmen veya onlardan dolayı King'in öldürülmesiyle sonuçlanan komployu araştırma konusuna büyük bir ilgi göstermemiştir. Onun yerine, King'in 1968 yılındaki ölümünden kısa bir süre sonra SNCC ofisini iki kez bastı. Büro yıllar sonra da King'in doğum gününün ulusal bir bayrama dönüşmesini engellemeye çalışmıştır.[54]

FBI Virginia'dan Montana'ya ve California'ya kadar çeşitli eyaletlerdeki kolej ve üniversitelerde siyahi akademisyenleri soruşturmuştur. Hoover 1970'de "siyahi öğrencilerin taleplerini temsil etme amaçlı bütün siyahi öğrenci birliklerinin ve benzer örgütlerin" otomatik olarak soruşturulmasını onayladı. Benim ders verdiğim Tougaloo Koleji özellikle hedefteydi;

---

51 Adam Hochschild, "His Life as a Panther," *New York Times Book Review*, 31 Ocak, 1993; O'Reilly, *"Racial Matters,"* 302–16; Donner, *The Age of Surveillance*, 220–32.

52 Donner, *The Age of Surveillance*, 220.

53 Soyadı Maora olduğu sanılan bu Raoul, Ray'e göre suikastın tamamını planlayan, ama bulunamayan ve uydurma olduğu sanılan "Raoul" ile karıştırılmamalıdır.

54 Donner, *The Age of Surveillance*, 214–19; John Edginton ve John Sergeant, "The Murder of Martin Luther King Jr.," *Covert Action Information Bulletin*, no. 34 (Yaz 1990): 21–27; Theoharis ve Cox, *The Boss*, 439. Ayrıca bkz. Ameringer, *U.S. Foreign Intelligence*, 322; John Elliff, "Aspects of Federal Civil Rights Enforcement," in *Law in American History*, cilt 5, *Perspectives in American History* (Cambridge: Harvard University Press, 1971), 643–47.

bir ara Jackson'daki FBI çalışanları kolejin tamamını "tarafsızlaştırmayı" önerdi, çünkü öğrencileri "eyalet dışından militan Zenci konuşmacıları, seçmen kayıt kampanyalarını ve Afrika kültürü konusunda seminerlerle konferansları finans etmiş... [ve] Mississippi'deki Zencilerin sivil haklarına yapılan ihlalleri kınamıştı." Bunların hepsi, tabii ki, çok ciddi suçlardı![55]

1964 Sivil Haklar Yasası ile 1965 Seçim Hakları Yasası gibi büyük başarıların yanı sıra, FBI'ın davranışları ve bu davranışlara göz yuman, hatta bazen onları talep eden federal liderler de 1960'lı yılların mirasıdır. Tarihçi Kenneth O'Reilly'nin dediği gibi, "FBI siyahilere karşı tavır aldığında hükümet de öyle yapar."[56] Peki Amerikan tarih dersi kitapları bu mirası nasıl ele alır? Basitçe, hükümetin eylemleri arasında kötü olan her şeyi görmezden gelerek... Hem FBI'ın sivil haklar hareketine karşı yürüttüğü kampanyayı hem de kilise gruplarına, ABD'nin Latin Amerika politikalarını değiştirmesini teşvik eden örgütlere ve ABD Anayasa Mahkemesine karşı düzenledikleri saldırıları ve gizli kampanyaları görmezden gelirler.[57] Ders kitapları, *eyalet* hükümetleri hakkında bile kötü şeyler söylememeye çalışır; incelediğim on altı kitabın hepsi Martin Luther King'in "Bir Rüyam Var" konuşmasından bir bölüm içerir, ama on beşi Alabama ve Mississippi eyalet hükümetleri hakkında yaptığı olumsuz yorumları sansürler.

---

55 O'Reilly, "*Racial Matters*," 336–37. Bölüm müdürleri Jackson'daki ajanları Tougaloo Siyasi Eylem Komitesine odaklanmaya teşvik eder, çünkü "Tougaloo Koleji karşı istihbaratın hedefi değildi." Ayrıca bkz. Donner, *The Age of Surveillance*, 219–20. Donner, FBI'nın Jackson'da öne çıkan bir siyahi milliyetçi olan Muhammad Kenyatta'yı Mississippi'den ayrılmaya zorladığını söyler. FBI ajanları kendi aralarındaki yazışmalarda Kenyatta'yı Tougaloo Kolejinden bir televizyon çalmaya çalışırken yakalanacak şekilde tuzak kurduklarını kabul ederler. Aslında Kenyatta bu eylemde bulunurken yakalandığı için kolejden ayrılışını hızlandırmış olur.

56 O'Reilly, "*Racial Matters*," 337.

57 Ross Gelbspan, *Break-ins, Death Threats, and the FBI* (Boston: South End Press, 1991).

Ders kitapları federal hükümeti sivil haklar hareketine karşıtlığından dolayı kınamamakla kalmaz, bu bölümde elde edilen ilerlemelerin hükümet sayesinde –neredeyse tek başına– elde edildiğini bile iddia eder. Ders kitapları böyle davrandığı zaman sivil haklar konusunda "Hollywood" adını verdiğimiz yaklaşımı sergiler. Hollywood'un bu konudaki en önemli konulu filmi, Alan Parker'ın *Mississippi Yanıyor* filmidir.[58] Bu filmde ilk beş dakikada sivil haklar için uğraşan üç kişi öldürülür; geri kalan iki saatte izleyicinin özdeşleşebileceği tek bir sivil hak yanlısı veya on iki yaş üstü tek bir siyahi Mississippili gösterilmez. Onun yerine, Parker eskiden kalma "iyi polis/kötü polis" rollerini oynayacak ve bu arada bu cinayetleri çözecek olan iki hayali beyaz FBI çalışanı kurgular. Aslında –yani filmin temel aldığı asıl olaylarda– Michael Schwerner'in dul karısı Rita dahil olmak üzere, sivil haklar hareketinin yanlıları ve harekete dahil olan bütün Kuzeyli beyaz dostları, FBI'ın Mississippi'de bir büro açması ve katilleri adaletin karşısına çıkarmaya öncelik vermesi için Kongreye ve federal hükümetin yürütme organına baskı yaptı. Bu arada Hoover, Schwerner'in komünist olup olmadığını anlamak için babasının telefonunu dinletti. Doğu Mississippi'de herkes haftalar boyunca cinayeti kimin işlediğini ve Neshoba ilçesinin şerif yardımcısının işin içinde olduğunu biliyordu. Polisin yenilikçi araştırmalar yürütmesi gerekmiyordu; FBI nihayet suikastçıları yakalamak için birine, diğerlerinin aleyhine tanıklık etmesi için 30 bin dolar rüşvet vermek zorunda kalmıştı.[59]

Bu kitabın ilk baskısı için incelediğim on iki ders kitabı, sivil haklar hareketine yönetmen Parker'ınkine benzer bir yaklaşım gösterir. Mississippi'de Ku Klux Klan üyele-

[58] Danny Glover'in *Freedom Song*, bu açıdan daha doğru bilgiler içerirse de neredeyse hiç bilinmez.

[59] Seth Cagin ve Philip Dray, *We Are Not Afraid* (New York: Bantam Books, 1991), cinayetleri ve FBI'nın isteksiz ama sonunda sonuç veren çalışmalarını anlatır.

rinin tutuklanması gibi sivil haklar alanındaki ilerlemeler daima hükümetin olumlu eylemlerinin sonucu olarak görülür. 1964'teki Sivil Haklar Yasası ve 1965'teki Seçim Hakları Yasası gibi dönüm noktaları, federal hükümetin girişimleri olarak "açıklanır." Bu değişiklikleri John F. Kennedy önerir, Lyndon Baines Johnson Kongreden geçmelerini sağlar ve böylece günümüze geliriz. Veya *American History*'nin o sonu gelmez edilgen fiillerle dediği gibi, "Sivil haklar alanında bir başka önlem olan Seçim Hakları Yasası da böylece geçirilmiştir." Hatta bazı ders kitapları, kronolojik sıralamayı tersine çevirerek önce yasalardan, sonra sivil haklar hareketinden söz eder. *Challenge of Freedom*'un anlatımı bu açıdan tipik bir örnek oluşturur:

> Başkan Kennedy ve hükümeti, ırklar arası eşitlik çağrılarına cevap verdi. Haziran 1963'te Başkan Kongreden eşit haklar konusunda geniş kapsamlı yasalar çıkarmasını istedi. Başkanı örnek alan binlerce Amerikalı da eşit haklar hareketine katıldı. Ağustos 1963'te 200 binden fazla insan Washington D.C.'de gerçekleşen bir yürüyüşe katıldı.

Bu anlatımda hareketi başlatanla devamını getirenin yeri değiştirilmiştir. Aslında Kennedy bu yürüyüşü durdurmaya çalışmış ve fazlasıyla sivil haklar yanlısı olduğuna inandığı Başkan Yardımcısı Lyndon Johnson'u bu olaydan uzak tutmak için Norveç'e göndermişti. Kennedy yanlısı olan Arthur Schlesinger Jr. Bile, "Kennedy'nin başkanlığı sırasında gelişen ırklar konusundaki tartışma süreci, büyük çapta Kennedy'nin o büyük ruhundan yoksundu," demiştir.[60]

Bu konudaki olumsuzluklar, ders kitaplarının Kennedy'nin saygınlığına kazandırdığı nedensiz yükselişle sınırlı değildir. Asıl büyük tehlike, araştırmacıların "icra gücü" dedikleri şeyin Afrika kökenli Amerikalıların elinden alınmasıdır. Eski

[60] Arthur Schlesinger Jr.'ı alıntılayan: Branch, *Parting the Waters*, 918–19.

kitaplar arasında en çok satan *Triumph of the American Nation* ile günümüz kitapları arasında en çok satanlardan olan *The American Pageant*, 1954'te ırk ayrımının Anayasa Mahkemesinin kararıyla sona erdiğini anlatırken *Brown, Eğitim Kuruluna Karşı* davasında davacıların ve avukatların Afrika kökenli Amerikalı olduğundan veya yine NAACP tarafından açılmış başka davaların bu olaya zemin hazırladığından söz etmez. *Pageant*'ın daha yeni baskısında ise Jack ile Robert Kennedy'nin SNCC ile diğer sivil haklar gruplarını siyahileri seçmen olarak kaydetmeye teşvik ettiği yazar. Ancak bu "teşvik" asıl diğer yönde gerçekleşmişti! Günümüzde birçok Afrika kökenli Amerikalı genç, ırk ayrımının sonlandırılmasının federal hükümet tarafından siyahi topluma dayatıldığına inanır. Bunun siyahi toplum tarafından federal hükümete zorla kabul ettirildiğini bilmezler.[61] Birçok beyaz Amerikalı gencin federal hükümetin siyahilere iyi davrandığı sonucuna varması normal karşılanabilir. Ne var ki, Afrika kökenli Amerikalılar ve beyaz müttefiklerinin önayak olduğu eylemleri federal hükümetin gerçekleştirdiğini iddia etmek, günümüzde Afrika kökenli Amerikalı öğrencilerin kendilerini küçük görmesine ve Malcolm X'in dediği gibi, "hiçbir zaman hiçbir şey yapmadıklarına" inanmalarına neden olur.

Neyse ki son zamanlarda yayınlanmış altı ders kitabında bu açıdan bir düzelme görülmektedir. Bu kitapların altısı da Alabama'nın Selma kentinde Afrika kökenli Amerikalıların oy verme girişimlerinin beyaz polislerin kendilerine saldırmasıyla sonuçlandığını anlatır. Altısı da Martin Luther King Jr. liderliğinde Selma'dan Montgomery'ye düzenlenen yürüyüşün Lyndon Baines Johnson'ı ve Kongreyi 1965'teki Seçim Hakları Yasasını geçirmeye zorladığını belirtir. Altı kitaptan üçünde –*Pathways to the Present*, *The Americans* ve *American Journey*– Afrika kökenli Amerikalıların sivil haklar ko-

[61] Bkz. Beverly Kraft, "Some Lack Knowledge About Evers," *Jackson Clarion Ledger*, Ocak 20, 1994, 1A.

nusunda federal hükümet üzerinde baskı yarattığını söyler, ama Başkan Kennedy'nin de şahsen onları desteklediğini iddia eder.[62] *American Adventures* ve *Discovering American History*'nin yanı sıra bu yeni kitaplar da sivil haklar hareketinin temel dinamiklerini gösterir; Afrika kökenli Amerikalılar, genelde beyazlardan da destek alarak adil olmayan bir yasaya veya uygulamaya, şiddete başvurmadan karşı çıkardı, beyazlar bu duruma "uygarlığı" korumak için barbarca bir şekilde karşılık verirdi, sonuçta bütün ulus dehşete kapılırdı ve bazı insanlar yasaları veya uygulamaları değiştirmeye yanaşırdı. Bu kitaplar, sivil haklar için uğraşan cesur gönüllüleri yüceltir. Ancak bir tek 1974 yılında yayınlanmış olan *Discovering American History*, bu hareketin ırk ayrımı âdetlerine doğrudan meydan okuduğunu, bunun sonucunda sivil haklar alanında çalışanların bazılarının –sırf farklı ırklardan bir çift olarak el ele tutuştuğu veya bir restoranda beraber yedikleri için– ırkçı beyazlar tarafından öldürüldüğünü veya dövüldüğünü anlatır.

Ders kitapları çevre hareketini de benzer bir şekilde ele alarak Çevre Koruma Teşkilatı'nın kurulmasını sağlayan yasaların "Kongre tarafından geçirildiğini" anlatır ve çevre hareketine fazla önem vermez. Öğrenciler yine hükümetin kendi başına doğru şeyleri yaptığı sonucuna varmak zorunda kalır; yeni kitapların da bu açıdan eski kitaplardan bir farkı yoktur. Birçok öğretmenin de bu duruma pek katkısı olmaz; on ikinci sınıf Amerikan yönetimi dersi öğretmenleri arasından rastgele seçilmiş on iki öğretmenle yürütülen bir araştırmada öğretmenlerin, bireylerin yerel veya ulusal hükümeti etkilemenin tek yolu olarak seçimi gördüğünü göstermiştir.[63]

---

62 Boorstin ile Kelley de bu analizi sunar ama konuyu genel anlamda karışık bir şekilde ele aldıklarından öğrencilerin tam tersi sonuca varmalarına neden olabilirler.

63 Patrick Ferguson, "Promoting Political Participation: Teachers' Attitudes and Instructional Practices" (San Francisco: American Educational Research Association, 1989).

Belli ki, ders kitabı yazarlarına göre, Amerikalıların hükümete sadık olması için hiçbir kötü davranışı olmadığına inanmaları gerekiyor. Dolayısıyla ders kitapları öğrencilerin eleştirilerini değil, sadakatini hak edecek bir ABD hükümeti sunar. Sağcı ders kitabı eleştirmeni Mel Gabler'in dostu olan James F. Delong, *American Adventures* kitabına getirdiği eleştiride şöyle yazar: "Dünyanın en müthiş ülkesinde yaşıyoruz. Kendini bu ülkenin tarihini sunan bir kitap olarak tanıtan kitapların, bu mirası ve bu gururu yansıtması gerekir." *American Adventures*, sivil haklar hareketinin temel dinamiğini aktarırken ABD hükümetinin sivil haklar konusunda yapması gerektiği her şeyi yapmadığını ima eder. *Adventures*'un, Delong'un vatanseverlik sınavını geçememesinin nedeni bu olmalıdır: "Bu kitabın okullarımızda kullanılmasını onaylayamam ve onaylamayacağım."[64]

Ders kitaplarının federal hükümetin yalakalığını yapması onay elde edilmesine katkıda bulunuyordur, ama öğrencilerin ilgisini çekmeye yaramaz. Hükümetin kendi başına yaptığı müthiş şeyleri okumak sıkıcıdır, çünkü işin içinde dramatik mücadeleler yoktur. Ayrıca çoğu yetişkin Amerikalı artık hükümete 1950'lerde olduğu kadar saf bir şekilde güvenmez. Vietnam Savaşından Watergate'e ve İran-Kontra skandalına, Clinton'ın seks hayatından George W. Bush'un Irak'ı işgal etmesine dayanak sağladığı söylenen efsanevi kitle imha silahlarına dek federal yürütme organının yanlış davranışları ve dalavereleriyle ilgili ortaya çıkanlar, sayısız kamuoyu araştırmasında da görüldüğü üzere, Amerikan halkının güvenini yok etmiştir. 1964'te Amerikalıların yüzde 64'ü hükümetin "doğru olanı yaptığına" güvenirdi; aradan otuz yıl geçtikten sonra bu oran yüzde 19'lara kadar inmiştir. Hükümet hakkında kötü şeyler söylemekten kaçınan ders kitabı yazar-

[64] James F. Delong'un yazdığı eleştiri, (Hoover, AL: 1986, Gabler'in lideri olduğu Educational Research Analysts tarafından dağıtımış daktilo metni, 1993).

ları, Amerika'nın "son masumları" olmalıdır. Hükümete besledikleri bu güven dokunaklıdır. Öğrencilere, beyanatlarına inanılması gereken iyi niyetli bir hükümet sunarlar. Ancak öğrencilerin ebeveynleri onlarla aynı fikirde değildir, çünkü kamuoyu araştırmalarına göre, federal hükümet liderlerinin onlara anlattıkları konusunda şüphe duyarlar. Öğrencilerin ebeveynleri ve günlük gazeteler bambaşka şekilde düşünürken okullarda hükümetlerin yaptığı yanlışlar konusunda bu kadar az şey anlatılması, eğitim araştırmacısı Donald Barr'a göre, "eğitimin tamamından şüphelenmemize neden olur."[65]

Öğrenciler ders kitabı yazarlarının hükümete yaltaklanma yaklaşımından, etkin yurttaşlar olmayı da öğrenemez. Bilge Kolomb hikâyesinin nasıl arka yüzünde batıl inançlı, isyankâr mürettebat arketipi varsa, bilge ve iyi hükümet arketipi de yurttaşlar için en doğru rolün liderlere itaat etmek olduğunu ima eder. Üçüncü Reich'tan Orta Afrika İmparatorluğuna ve Kore Demokratik Halk Cumhuriyetine (Kuzey Kore) kadar birçok demokratik olmayan devletin yurttaşlarının hükümetlerine itaat düzeyleri az değil, çok fazladır. Öte yandan Amerika Birleşik Devletleri'nin muhalifleri vardır. Bazıları ülkeden kaçmak zorunda kalmıştır. Kanada 1776'dan beri, Devrim sırasında ve sonrasında baskıdan kaçan İngiliz yanlılarından, Dred Scott kararından dolayı kaçan özgür siyahilere ve Vietnam Savaşına karşı çıkan askerlik yaşındaki genç erkeklere kadar ABD hükümetinin politikalarına karşı çıkan Amerikalılar için bir sığınak oluşturmuştur. Hiçbir ders kitabı Kanada'nın bu rolünden söz etmez, çünkü hiçbir ders kitabı böyle ilkeli bir muhalefeti hak edecek bir ABD hükümetini tasvir etmez.[66]

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki birçok siyaset bilimci ve tarihçi, hükümetlerin eylemlerinin demokrasi için yurttaşla-

---

[65] Donald Barr, *Who Pushed Humpty Dumpty? Dilemmas in American Education Today* (New York: Atheneum, 1972), 308; Lewis Lapham, *Pretensions to Empire* (New York: New Press, 2006), 24.

[66] Michigan Eyaleti Eğitim Kurulu, *1982–83 Michigan Social Studies Textbook Report* (Lansing, MI: Michigan State Board of Education, 1984).

rın sadakatsizliğine kıyasla daha büyük bir tehdit oluşturduğunu öne sürer. Birçoğu yürütme organının hâkimiyetinin, Anayasa'nın ayrılmaz bir parçası olan denetleme ve dengeleme sistemini aşındırmış olmasından endişe duyar. Bazı araştırmacılar, federal hükümetin eyalet hükümetleri karşısındaki gücünün federalizmi alay konusu haline getirdiğine de inanır. Woodrow Wilson yönetiminden günümüze federal yürütme organı giderek güçlenmiştir ve ülkemizin en büyük işvereni olarak karşımıza çıkar. Son elli yılda CIA, Ulusal Güvenlik Konseyi ve diğer gizli kurumların gücü bazılarına göre hükümetin korku verici dördüncü organı haline gelmiştir. FBI, CIA, Dışişleri Bakanlığı ve hükümetin diğer kurumlarındaki yetkililer, politikalarımızın yanı sıra halkın ve Kongrenin bu politikalar hakkında bildiklerini belirliyorsa, demokrasi tehdit altında demektir.[67]

Ders kitabı yazarları, hükümetlerin gizli veya yasadışı eylemlerini hafife aldığı zaman öğrencilerin yürütme organının giderek artan gücü ve gizliliği konusunda akıl yürütmelerini engellemiş olur. Ders kitapları hükümetin tarafını tutmakla öğrencileri, eleştiriyle yurttaşlığın bir arada olamayacağı sonucuna varmaya teşvik eder. Ders kitapları, hükümet eylemlerini çokuluslu şirketler veya sivil hak örgütleri gibi kurumların baskısının sonucu olarak değil de, birbirlerinden kopuk olarak sunmakla da halkla liderleri arasında yaratıcı gerilimi esrarengiz hale getirir. Bütün bunlar öğrencileri her şeyin hükümet tarafından belirlendiğini, dolayısıyla yapacak bir şey olmadığını, hem zaten hükümetin faaliyetlerinin son derece iyi niyetli olduğunu düşünmeye iter. Dolayısıyla Amerikan tarih dersi kitapları, insanların potansiyel gücünü minimize eder ve vatanseverlik konusundaki bütün çabalarına rağmen son derece demokrasi karşıtı bir yaklaşım sunar.

---

[67] Rubenstein, *The Cunning of History*, 80–82; Clarence Lusane, *Pipe Dream Blues* (Boston: South End Press, 1991), 4, 116–22 ve 200–201.

9. KÖTÜLÜKLERİ GÖRMEZDEN GELMEK VİETNAM'DAKİ SAVAŞI GÖRMEMEYİ TERCİH ETMEK

Eğer bundan söz etmezsek, birileri bu senaryoyu mutlaka baştan yazacak. Bütün o ceset torbaları ve toplu mezarlar açılacak ve içerikleri büyü yoluyla asil bir davaya dönüştürülecek.
—GEORGE SWIERS, VİETNAM GAZİSİ[1]

En çok önem verdikleri iki kurumu –aileyi ve köyü– yok ettik. Topraklarını ve hasatlarını yok ettik... Kadınlarla çocukları doğru yoldan çıkardık, erkekleri öldürdük.
—MARTIN LUTHER KING JR.[2]

Sansür olmazsa halkın zihninde her şey karmakarışık hale gelir.
—GENERAL WILLIAM WEST MORELAND[3]

O, ülkesini çok seven, ona sitem eden ve günahlarını affetmeyen biri. —FREDERICK DOUGLASS[4]

Biz üniversite hocaları yaşlandıkça lisans öğrencilerimizin yakın geçmiş hakkında bilmedikleri karşısında daha büyük bir şaşkınlığa uğrarız. Ben bu olgunun farkına ilk defa 1970'ler 1980'lere dönüşürken vardım. Vietnam Savaşı konusunda konuşurken boş bakışlarla karşılaşmaya başladım.

---

1 George Swiers'ı alıntılayan: William Appleman Williams ve diğerleri, ed., *America in Vietnam* (New York: Norton, 1989), ix.

2 Martin Luther King Jr., "Beyond Vietnam" (New York: Riverside Church sermon, 4/4/1967).

3 General William C. Westmoreland'ı alıntılayan: Brainy Quote, brainyquote.com, 5/2007; Antiwar, antiwar.com/quotes.php, 5/2007 ve başka yerlerde.

4 Frederick Douglass Robert Moore, *Reconstruction: The Promise and Betrayal of Democracy* (New York: Council on Interracial Books for Children, 1983) kitabının kapak içinde alıntılanmıştır.

Birinci sınıf öğrencileri arasında önce dört öğrenciden biri, sonra iki öğrenciden biri, 1990'larda da beş öğrenciden dördü *şahin* ve *güvercin* gibi kelimelerin anlamını bilmiyordu. 1989'da akademik yılın ilk gününde öğrencilerimi bir teste tabi tuttum ve açık uçlu bir soru sordum: "Vietnam'daki savaşta kimler yer aldı?" Öğrencilerimin neredeyse dörtte biri cevap olarak Kuzey ve Güney Kore dedi! Afalladım tabii; böyle bir cevap, "1812 Savaşı ne zaman başladı?" şeklinde bir soruya "1957" cevabı vermek gibi bir şeydi! Aslında birçok lise mezunu Vietnam Savaşına göre 1812 Savaşı hakkında daha çok bilgi sahibidir.[5]

Tabii ki lise öğrencilerini suçlamak anlamsızdır ve bir işe yaramaz. Bilgisizlikleri kendi suçları olamaz. Eğer medeni hafızamız on yaşlarındayken başlıyorsa, o zaman Vietnam Savaşıyla ilgili herhangi bir anıya sahip olan son öğrenciler liselerinden 1983 ilkbaharında mezun olmuş olmalıdır. Bu savaş, günümüz lise öğrencilerinin anne ve babaları için bile bilinmeyen bir alandır. Aynı şey kadın hareketi, Watergate ve İran rehine krizi için de söz konusudur. Öğrencilerin Vietnam Savaşı ile ilgili bilgileri lisedeki Amerikan tarihi derslerinden elde edebilmesi gerekir.

1980'lere ait ders kitaplarında bu savaş hakkında fazla bilgi yoktur. Savaş 1975'te bittiği için bu kitapların en erken

---

5 Öğrencilerin cehaleti nedensiz değildir. *Mystic Chords of Memory*'nin (New York: Alfred A. Knopf, 1991, 661–62) yazarı tarihçi Michael Kammen'e göre, Başkan Ford Vietnam'ı unutmamızı isterdi. Başkan Reagan Ulusal Arşiv bütçesinde büyük kesintiye gider ve yakın geçmişin tarihini üretmemize ve bilmemize müdahale etmek amacıyla belgelerin daha uzun süre "gizli" kalmasını sağlar. *A Shared Authority*'de (Albany: State University of New York Press, 1990, 16–18) Michael Frisch, bir sınıftaki bir öğrencinin Vietnam Savaşının Amerika Birleşik Devletleri tarafından kazanıldığına inandığına dair şaşırtıcı bir örnek verir. İlginç bir analiz de meselenin sadece öğrencinin hafızasının kötü olması olmadığını öne sürer ve Kammen'in, siyasi liderlerimizin bu savaşı konuşmak zorunda kalmamak için sürekli olarak onu "arkamızda bırakmamız" gerektiğini söyleyerek popüler kültürü etkilediklerine dair görüşüne katılır.

tarihlisi bile genelde "Amerika'nın en uzun savaşı" olarak tanımlanan bu savaş hakkında bilgi verirken hem deneyim sahibi olup, dönüp geriye bakabilmek hem de yazarlarının bu olaylar hakkında şahsen bilgi sahibi olması gibi avantajlara sahiptir. Fakat bu avantajlar boşa gider.

Esas aldığım on iki ders kitabında Vietnam Savaşı ile 1812 Savaşının nasıl ele alındığına bakarsak meseleyi aydınlatmış oluruz. Neredeyse iki yüzyıl önce yer alan 1812 Savaşında iki bin kadar Amerikalı öldü. Ancak benim ilk olarak incelediğim lise tarih dersi kitapları, 1812 Savaşı ile Vietnam Savaşına aynı uzunlukta yer –dokuz sayfa– ayırmıştır. Tabii 1812 Savaşının, uzun bir zaman önce gerçekleşmiş olmasına rağmen, Vietnam Savaşından çok daha önemli olduğu için aynı uzunlukta yeri hak ettiği öne sürülebilir. Ancak ders kitaplarımız böyle bir iddiada bulunmaz; çoğu yazar, 1812 Savaşını ne yapacağını pek bilmez ve çok önemli olduğunu da iddia etmez.

1812 Savaşının süresi Vietnam Savaşının süresinin yarısı kadar olduğu için yazarlar bu savaşı çok daha ayrıntılı bir şekilde inceler, her bir muharebesini ve kahramanını anlatma lüksüne sahiptirler. Örneğin *Land of Promise*, Erie Gölü'nde Put-in-Bay Adası'ndaki bir deniz muharebesine üç paragraf ayırır, bu da üç saat süren muharebenin her bir saatinin bir paragrafta ele alınması anlamına gelir. Vietnam Savaşı bu kadar kapsamlı ele alınmamıştır.

Yer azlığı, bu sorunun sadece bir yönünü oluşturur. Vietnam Savaşı ilginç analizlerle dolu dokuz sayfada ele alınsaydı, bu fazlasıyla yeterli olurdu.[6] Burada sormamız gereken soru, ders kitaplarının bu konuyu nasıl ele aldığıdır.

Öğretmenimin Söylediği Yalanlar'ın ilk baskısında savaşla ilgili kendi anlatımımı verip, sonra benimkinden farklı

[6] Danışma ders kitaplarından biri olan *Discovering American History*, savaşın tamamına iki sayfadan az yer ayırır. Ancak *Discovering American History*, geleneksel anlatımsal ders kitaplarının ele almadığı nedenlere ve sonuçlara odaklanarak, başka kitaplardaki daha uzun anlatımlara göre savaşın daha tutarlı ve akılda kalır bir anlatımını sunar.

bir analiz sunan ders kitabı yazarlarını eleştirmedim. Onun yerine, öznellik suçlamasından kaçınmak için ders kitaplarının fotoğraflarına odaklandım. Vietnam Savaşıyla ilgili fotoğraflar, kamuoyunun vicdanına işleyen bir dizi görüntüden oluşur. Bu türden yedi fotoğraf belirledim: Yedi ünlü fotoğraf (örneğin napalm saldırısından kaçarken kameraya doğru koşan küçük çıplak kız ve My Lai katliamında bir hendekte üst üste yığılmış cesetler) ve savaşın yıkıcılığına dair iki jenerik fotoğraf. Matthew Brady'nin İç Savaşla ilgili ünlü görüntülerinden beri fotoğraflar Amerika Birleşik Devletleri'nde savaş kayıtlarının önemli bir unsurunu oluşturmuştur. Vietnam'da fotoğraflara televizyon görüntüleri de eklenmiş, Amerikan halkının algıları ve duyarlılığı böylece şekillendirilmiştir. Irak'ta yürütülen iki savaşa rağmen, Vietnam hâlâ fotoğrafları ve filmleri en çok çekilen savaş olmaya devam eder.

O savaşı yaşamış yaştaki bir düzine yetişkinden hatırladıkları görüntüleri bana anlatmalarını istedim; bana verdikleri listeler ilginç bir şekilde örtüştü. En çok hatırlanan fotoğraflar şunlardır:

1. Saygon'da bir kavşakta yerde oturup Güney Vietnam hükümetini protesto etmek için kendini yakan Budist bir rahip;
2. Napalm saldırısından kaçarken I. Otoban'da koşan küçük kız;
3. Ulusal polis şefinin, Vietkong üyesi korku içindeki bir adamı, başına tabancayla ateş ederek infaz edişi;
4. My Lai katliamından sonra hendekte yığılmış cesetler; ve
5. Amerikalılar Saygon'da bir çatıdan helikopter yoluyla tahliye edilirken, çaresiz Vietnamlıların helikoptere tırmanmaya çalışması.

Bu liste iki tane de jenerik görüntü içerir: Vietnam'ın delik deşik görünümlü kırsal bölgesine bomba atmakta olan B-52'ler ve Tet saldırısından sonra Amerikalı ve Güney Viet-

Amerika Birleşik Devletleri'nin Güney Vietnam'da desteklediği Ngo Dinh Diem rejiminin politikalarını protesto etmek için kendini yakan ilk Budist rahip olan Quang Duc, Güney Vietnam ve Amerika halklarını şoka uğrattı. Savaş sona ermeden birkaç Vietnamlı daha ve en azından bir Amerikalı Quang Duc'u örnek aldı.

namlı birliklerin geri aldığı Hué gibi, yıkıntı haline bir şehir.[7] Bu kısa tasvirleri okumak bile yaşça daha büyük Amerikalıların bu görüntüleri ayrıntılarıyla hatırlamasına neden olur. Bu fotoğrafların uyandırdığı duygular da yeniden canlanır. Amerika'nın bu savaşa asıl dahil olduğu dönem 1965-1973 arası olduğu için, günümüzde bu fotoğrafları hatırlayan Amerikalıların kırk yaşının üzerinde olması gerekir. Ders kitapları bu görüntüleri sunmadığı takdirde gençlerin bunları görmesi veya hatırlaması pek olası değildir.

1995'te benim incelediğim ilk on iki kitap bu açıdan son derece başarısızdı. Bu kitaplardan biri olan *The American Pageant*, bu resimlerden birini, korku dolu adamı vuran polis müdürünü içeriyordu.[8] Diğerlerinde, bu fotoğrafların

---

7 Lewis H. Lapham'in "bir dizi acımasız fotoğrafın" önemini incelemesi, yukarıdaki görüşü pekiştirir. Onun tasvir ettiği üç fotoğraf, benim sıraladıklarımın birincisi, üçüncüsü ve yedincisidir. Bkz. *America's Century Series Transcript* (San Francisco: KQED, 1989), 57–58.

8 *Pageant*, muhtemelen Güney Vietnam'ı tahliye eden bir helikoptere binmesini engellemek için bir Vietnamlıya yumruk atan bir Amerikalıya

Kim Phuc adlı bu küçük kız, Güney Vietnamlı uçakların köyüne yanlışlıkla başlattığı napalm saldırısından kaçarken I. Otoban'da bağırarak koştu. Koşarken üzerindeki yanan giysileri yırtıp atmıştı. Küçük kızın kaçışının televizyon görüntüleri ve fotoğrafları savaşın en acı verici görüntüleri arasındaydı. Bu fotoğraf, ders kitaplarının iki tabusunu birden ihlal eder: Hiçbir ders kitabı kimseyi çıplak göstermez ve savaş zamanında bile acı çekenlerin görüntülerine yer vermez.

hiçbiri yoktu. *The American Adventures*, Amerikalıların Vietnam'ı bombaladığına dair bir fotoğraf içeriyordu, ancak fotoğrafta sadece bomba atan B-52'ler gösterildiğinden yerde ne kadar zarar olduğuna dair bir bilgi yoktu. Dolayısıyla bu alanda kapsamlı iyileştirmelere gerek vardı.

Yukarıda sözünü ettiğimiz yedi fotoğraf, Vietnam Savaşıyla ilgili birincil materyalin önemli örnekleri arasında yer alır. Şahinler (savaş yanlısı olanlar) bu görüntülerin, savaşın belli bir yönünü tasvir ederken onu abarttığını iddia edebilir. Ancak bu görüntülerin tarihi anlam açısından bir iddiası daha vardır; bu fotoğraflar gazetelerde haber olarak ve dünyanın dört bir tarafındaki izleyicilerin ihtilafı algılama şeklini etkileyerek tarihi *yaratmıştır*. Amerika'nın Vietnam Savaşını hafı-

dair kafa karıştıran bir fotoğraf içerir.

zasına kazıdığı şekilleri inceleyen Patrick Hagopian'a göre, bu fotoğrafların çoğu, "şimdi bile [1991] dünyanın en iyi bilinen görüntüleri arasında yer alır."[9] Bu fotoğrafları kitaplara dahil etmemek günümüz okurlarını bu bilgilerden mahrum bırakır. Bir öğrencimin dediği gibi, "Napalm saldırısına uğrayan ve ağlayan, çıplak bir küçük kızın fotoğrafı, bir lise öğrencisi için o savaşın anlamını tamamıyla değiştirir."

Güney Vietnam ulusal polis müdürü Nguyen Ngoc Loan, 1 Şubat 1968'de Saygon'un bir sokağında, Amerikalı bir fotoğrafçı ve televizyon ekibinin gözü önünde, sıradan bir şeymiş gibi Vietkong üyesi bu adamı vurdu. Bu fotoğraf, ahlaki açıdan komünistlere göre daha üstün bir tarafta yer almadıkları konusunda birçok Amerikalıyı ikna etmeye katkıda bulunur.[10] Bu görüntü o kadar rahatsız edicidir ki, aradan kırk yıl geçtikten sonra bile parmaklarımı silah gibi tuttuğumda, 1968'de gazete okuyacak veya televizyon seyredecek yaşta olan insanlar bu olayı derhal hatırlar ve ayrıntılarıyla tasvir eder.

---

9 Hagopian napalm saldırısına uğrayan küçük çıplak kız ile My Lai katliamının kurbanlarından söz eder ve kendini yakan rahip ile Vietkong üyesi şüpheliyi öldüren polis müdüründen söz eden bir fotomuhabirlik öğrencisini zikreder. Bkz. "Vietnam Veterans and the Right to the Past" (Baltimore: American Studies Association, 1991), 14.

10 Michael Delli Carpini, "Vietnam and the Press," 125–56, D. Michael Shafer, ed., *The Legacy* (Boston: Beacon, 1990), 142.

Amerika Birleşik Devletleri Vietnam'a, İkinci Dünya Savaşında –Hiroşima ve Nagasaki'ye attığımız nükleer bombalar dahil– bütün cephelere attığının üç katı fazla bomba atmıştır, dolayısıyla ders kitabı yazarlarının, aralarından seçebileceği çok sayıda bomba kaynaklı zarar görüntüsü vardır. Vietkong ve Kuzey Vietnam birliklerinin Güney Vietnam'ın her yerinde kent ve kasabaları ele geçirdiği Tet saldırısından sonra Amerikalı ve Güney Vietnamlı birlikler Hué, Ben Tre, Quang Tri ve başka şehirleri geri almadan önce onları bombardımana tuttu. Ancak ders kitaplarının biri bile bizim yol açtığımız zarara yer vermez.

O zamanlar durum buydu. 11. bölümde 1980'li ve 1990'lı yıllarda Vietnam Savaşının yakın geçmiş sayıldığı anlatılır, ders kitapları da ne kadar önemli olursa olsun, yakın geçmişi daima hafife alır. Peki ama bu savaş artık çoğu Amerikalı için uzak bir geçmiş haline geldiğine göre neden yine de bu tavrı takınırlar?

İlk olarak yarım yüzyıl önce yayınlanmış kitaplardan "türemiş iki ders" kitabı olan Boorstin ile Kelley ve *The American Pageant*, hâlâ 1812 Savaşına Vietnam Savaşı kadar yer vermeye devam etmektedir. Bu iki kitabın hiçbiri, Vietnam Savaşının en önemli fotoğraflarının hiçbirini içermez. Hatta *Pageant* bu konuda gerilemiştir, çünkü Vietkong üyesi adamı infaz eden polis müdürü fotoğrafından vazgeçmiştir.

Üç "gerçekten yeni" kitap ve *Holt American Nation* (Todd ile Curti'nin *Triumph of the American Nation* kitabından türemiştir) Vietnam Savaşına çok daha fazla yer verir. *The Americans* bu savaşa otuz dört sayfadan fazla ayırır, ancak bu ele alış biraz yumuşatılmıştır. Her ne kadar *The Americans* bu savaşla ilgili yirmi bir fotoğraf içerirse de, sadece biri –kendini yakan rahip– benim yedi fotoğraflık listemde bulunmaktadır. Bu yirmi bir fotoğrafın hiçbiri Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam'a verdiği zararı göstermez. *Pathways to the Present* de kendini yakan rahibin fotoğrafına yer

verir ve o da *American Journey* de ABD Büyükelçiliği yakınlarındaki damdan tahliye fotoğrafını içerir. *Journey* ayrıca jenerik bir yıkıntı fotoğrafı sunar. *Holt*'ta ise, B-52'lerin neden olduğu kraterlerle kaplı bir peyzaj yer alır. Altı ders kitabında bu konunun ele alınışı bu kadardır.

My Lai katliamında Amerikan birlikleri kadınları, yaşlıları ve çocukları öldürdü. Bu fotoğraf dahil olmak üzere Ronald Haeberle tarafından çekilen fotoğraflar *Life* dergisinde yayınlandı ve o zaman bu katliamı ulusun bilincine kazıdığı gibi kültürümüz üzerinde halen etkili olmaya devam eder.[11] Vietnam konusunda çekilmiş Hollywood filmlerinin çoğu My Lai'den fotoğraflar içerir; *Müfreze [Platoon]* böyle filmlere güçlü bir örnek sunar.

29 Nisan 1975'te bu Amerikan helikopteri Saygon'daki bir evin damından insanları tahliye etti. Ertesi gün Saygon düştü ve bu uzun Amerikan (ve Vietnam) kâbusu sona erdi. Bugün hayatta olan Amerikalıların yarısından fazlası, bu fotoğraf çekildiğinde on yaşından küçüktü veya henüz doğmamıştı. Dolayısıyla çoğu Amerikalı, Vietnam Savaşını sadece filmlerden veya kitaplardan bilir. 14 Ocak 2007'de *Washington Post* gazetesi bu fotoğrafa yarım sayfa ayırdı ve altına şöyle yazdı: "Irak Savaşının sonu buna mı benzeyecek?"

Tabii ki ders kitabı yazarları ile editörlerinin Vietnam Savaşı konusunda aralarından seçim yapabileceği binlerce görüntü söz konusudur. Başka fotoğraflar seçip yine de bu

[11] "The Massacre at Mylai," *Life*, 5 Aralık 1969, 36–42; Kammen, *Mystic Chords of Memory*, 647; James Davidson and Mark Lytle, *After the Fact* (New York: McGraw-Hill, 1992), 2: 379–82.

savaşa hakkını verebilirler. Fakat en azından Vietnam'ın sivil halkına yapılan vahşeti göstermeleri gerekir, çünkü böyle olaylar, cephe hattı olmayan bu savaşta sıklıkla gerçekleşmiştir, hatta savaşın kaçınılmaz bir parçasıydı; silahlı kuvvetlerimiz bu savaşta kimin müttefik, kimin düşman olduğu konusunda en ufak bir bilgiye sahip değildi. Aslında sivillere düzenlenen bu saldırılar ABD politikasıydı; nitekim General William C. Westmoreland, sivil kayıplardan şöyle söz etmişti: "Böylece düşmanlarımızın nüfusu azalıyor, öyle değil mi?"[12] Savaştaki başarımızı ceset sayısına dayandırdık ve sivil halkın tamamına düşman muamelesi yapılan serbest atış alanları belirledik. Böyle bir strateji ister istemez savaş suçlarının işlenmesine yol açtı. Savaş sırasında sıklıkla görülen, Amerikalı askerlerin Vietnam'da bir *hootch*'u (ev) ateşe verdiği fotoğraflardan herhangi biri, bu durumun kolaylıkla anlaşılmasını sağlayacaktır, ama ders kitapları böyle eylemleri göstermez.[13] *American Journey*, "bir zamanlar Hué surlarındaki bir kule olan bir yıkıntıya tırmanan" deniz piyadelerinin bir fotoğrafını içerir. Okurlar, bu kalenin bizim silahlarımızdan dolayı bir yıkıntıya dönüştüğünü anlayabilir, dolayısıyla bu fotoğraf –meşru hedeflerin bile olsa– bizim yol açtığımız herhangi bir yıkıma dair, ders kitaplarında yer alan tek görüntü olarak nitelendirilebilir. Günümüzün ders kitapları aslında General William Westmoreland'ın (bu bölümün başındaki alıntısında) arzuladığı sansürü gerçekleştirirler. Ancak ne yazık ki, sansür savaşla ilgili bilgi karmaşasının çözümü değil, nedenidir.

My Lai bir ulusun tarihine dahil edilmesine gerek olmayan küçük bir olay değildi; tam da Vietnam Savaşında yapılan yanlışları simgelediği için önemliydi. My Lai, es-

---

12 General William C. Westmoreland'i alıntılayan: Murray Kempton, "Heart of Darkness," *New York Review of Books*, 11/24/1988, 26.

13 *Holt*'ta Kamboçya'da alevler içindeki bir köyden çekilen Amerikan askerleri gösterilir, ama köyün kimin tarafından yakıldığı belirtilmez.

kiden Savaşa Karşıt Vietnam Gazileri Derneğine üye olup artık ABD senatörü olan* John Kerry'nin "münferit olaylar değil, her düzeydeki subayların bilgisi dahilinde her gün işlenen suçlar" diye tarif ettiği olayların en önemli örneğiydi. Nisan 1971'de Senato Dış İlişkiler Komitesinin karşısına çıkan Kerry şöyle dedi: "Yüz elliden fazla şerefleriyle terhis edilmiş ve çeşitli madalyalar almış birçok gazi, Güneydoğu Asya'da işlenmiş suçlar konusunda tanıklık etmiştir." Kerry ayrıca şunları anlattı: "[Amerikalı askerler] Güney Vietnam'da sivillere tecavüz etti, kulaklarını kesti, kafalarını kesti, portatif telefonlarının kablolarını insanların cinsel organlarına bağlayıp elektrik verdi, uzuvlarını kesti, cesetleri havaya uçurdu, sivillere rastgele ateş açtı, Cengiz Han'ı andırır şekilde köyleri yerle bir etti, eğlence olsun diye öküzlere ve köpeklere ateş etti, gıda stoklarını zehirledi ve çevreyi genel anlamda mahvetti." Bütün bunlar, Kerry'nin tanıklığında belirttiği gibi, "savaşın yarattığı normal yıkıma ilaveten olanlardı."[14]

Bir tek incelediğim ders kitaplarının en eskisi olan *Discovering American History*, My Lai katliamını münferit olmayan bir olay olarak ele alır. *The Americans*'da da My Lai bütün diğer yeni kitaplara göre, çok daha uygun bir şekilde işlenmiştir, ama sivillere düzenlenen saldırıların genel anlamda bir sorun olduğundan söz etmez. Ders kitaplarının Vietnam Savaşı konusundaki sessizliği, öğrencileri savaşın tarihi konusunda bilgiden mahrum etmenin yanı sıra savaş karşıtı hareketi de anlamsız kılar.

---

* Günümüzde (Ocak 2015) ABD Dışişleri Bakanı –çn.

14 John Kerry, "Kış Askeri Soruşturması," ABD Senatosu Dış İlişkiler Komitesi önünde ifade, 4/1971, yeniden yayınlayan: Williams ve diğerleri, ed., *America in Vietnam*, 295. 2006'da yeni tanıklıklarla My Lai'de işlenen suçlar yeniden teyit edilmiştir. Bkz. "Declassified Papers Show U.S. Atrocities in Vietnam Went Far Beyond My Lai," *Los Angeles Times*, (8/6/06), at History News Network, hnn.us/roundup/entries/28956.html.

İki ders kitabı yazarı, James West Davidson ile Mark H. Lytle, başka yerlerde My Lai'nin öneminin bilincinde olduklarını göstermiştir. Lytle bana, "Amerikan stratejisi vahşet üzerine kuruluydu" dedi. Davidson ile Lytle, *After the Fact* adlı kitaplarında bir bölümün büyük bir kısmını My Lai katliamına ayırmıştır. Bu kitaplarında, Amerika Birleşik Devletleri'nin bu katliamın haberi karşısında şoka uğradığını anlatırlar: "Kesin olan bir şey varsa, bu olay, halkın savaş algısında belirleyici bir an oluşturdu."[15] Ancak belli ki, lise öğrencilerinin böyle bir şeyi bilmesine ihtiyacı olmadığını düşünürler, çünkü yazdıkları lise tarih dersi kitabı *The United States – A History of the Republic*'te –incelediğim ders kitaplarının onunda olduğu üzere– My Lai'dan hiç söz edilmez.[16]

Ders kitapları Vietnam Savaşının önemli fotoğraflarını içermediğine göre hangi fotoğraflarını içerirler? Çoğu tartışma konusu olmayan, devriyeye çıkmış, bataklıklarda ilerleyen veya helikopterlerden atlayan askerlerin fotoğraflarıdır. On kitapta karşı tarafın neden olduğu zarar veya ilticacılar gösterilir, ama karşı tarafın neden olduğu zarar bizim bombardımanımızın neden olduğu zarardan çok daha az olduğu için bu fotoğraflar çok dramatik değildir.

Bu bir rezalettir ve hiçbir bahanesi yoktur. Joy Hakim, *A History of US** [*Birleşik Devletler Tarihi*] adlı, beşinci sınıflara yönelik ders kitabında bundan daha iyisinin yapılabileceğini gösterir. Hakim'in kitabında sunduğu fotoğraflar arasında

---

[15] Davidson and Lytle, *After the Fact*, 2:356–83, alıntı: 2:371.

[16] Davidson, Lytle ile veya onsuz, seri üretim halinde Amerikan tarih kitapları üretmeye devam etmektedir. En son ürünü olan *The American Nation*, 2005'te yayınlanmıştır; bu kitabı burada incelemeye almıyorum, çünkü öncelikli olarak ortaokullara yöneliktir. Bu kitapta da My Lai veya benzer hiçbir olaydan söz etmeme politikasına devam edilir. Dolayısıyla *After the Fact*, bir anlamda yeni kitaptaki bilimsel sorumluluk düzeyini eleştirir.

* "Us" İngilizcede kısaltma değil de kelime olarak kullanıldığında "biz" anlamına gelir. Dolayısıyla kitabın başlığı "Bizim Tarihimiz" diye de çevrilebilir –r.n.

Triumph of the American Nation'daki tek asker fotoğrafında, Başkan Johnson'ın savaş sırasında Cam Ranh Koyu'ndaki Amerikan üssünü ziyareti sırasında etrafını çevirmiş neşeli askerler görülür.

korku dolu adamı vuran polis şefi, Vietnamlı bir savaş esirini bir bıçakla tehdit eden bir gardiyan, "bizim taraf"ın yok ettiği bir kent ve My Lai katliamının ünlü fotoğrafı vardır. Asıl şaşırtıcı olan, Hakim'in okurlarına 1. Otoyol'da koşan küçük çıplak kızın fotoğrafını sunmasıdır, çünkü ders kitabı yayıncıları genelde çıplaklık göstermeme kuralına uyar; bir yayıncının bana dediği gibi, "İlkokul kitaplarında ineklerin memeleri olmaz." Ancak Hakim'in kitap dizisi çok satanlar arasında yer alır, bunun da muhtemelen nedeni, birçok standart ders kitabına göre daha kolay okunmasıdır.

Peki, bu kitaplar metinleri açısından bu konuları ne şekilde ele alır? Ne yazık ki, çoğu ders kitabı yazarı o döneme ait hatırlanmaya değer alıntıların hiçbirine yer vermez. Hiçbir ders kitabı, savaşa karşı konum alan ilk büyük lider olan Martin Luther King Jr.'ın bu bölümün başında yer alan kendine özgü sözlerini içermez.[17] O dönemde dünya ağır sıklet

[17] *We Americans*, King'in siyahi askerlerin ABD'de eşit haklardan yararlanamazken Vietnam'daki fedakârlıklarından söz eden iki cümlesini daha aktarır.

boks şampiyonu olan Muhammed Ali'nin savaşa karşı tutumu daha da büyük ün salmıştı. Ali askere alınmayı reddetti, bundan dolayı unvanı elinden alındı ve şöyle dedi: "Hiçbir Vietkong bana *'nigger'* [*'zenci'*] demedi." On sekiz ders kitabının hiçbiri bu alıntıya yer vermez. Tet saldırısından sonra Ben Tre'nin geri alınmasında görevli olan bir ABD subayı şöyle demişti: "Kenti kurtarmak için, onu yok etmek gerekliydi." Bu beyanat, milyonlarca Amerikalı için Amerika'nın Vietnam üzerindeki etkisini özetler, ama hiçbir ders kitabı bu alıntıya yer vermez.[18] Ve hiçbir ders kitabı John Kerry'nin ABD'nin Vietnam'dan derhal çekilme çağrısını da içermez: "Bir insandan, bir yanlış uğruna ölecek son insan olması nasıl istenir?"[19] Çoğu kitap, *"Hell, no; we won't go!"* [*"Lanet olsun, hayır; Gitmeyeceğiz!"*] veya *"Hey, hey, LBJ, how many kids did you kill today?"* [*Hey, hey, Lyndon B. Johnson, bugün kaç çocuk öldürdün?*] gibi savaş karşıtı şarkılara ve her şeyden önemlisi, duygulara yer vermez. Aslında savaş karşıtı hareket, birçok ders kitabında tamamıyla anlamsız hale gelmiştir, çünkü hareketin amacı anlatılmamaktadır. Savaş konusunda alıntıları sunulan insanlar neredeyse sadece Başkan Johnson ile Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'dır.[20]

Yeni ders kitaplarından üçü bu açıdan biraz daha iyidir. *Pageant*'ın yeni baskısı ile *We Americans* savaş muhaliflerinin şarkılarını içerir. Onlar da *Pathways to the Present* da

---

[18] Tek bir kitap, *The Challenge of Freedom*, Ben Tre'yle ilgili alıntının oldukça zayıf bir açıklamasını sunar: "Diğer Güvercin görüşlüler, savaşın Güney Vietnam'a zarar verdiğine inanıyordu. Bu kişiler, ülkeyi komünizmden kurtarmak için, onu yok etmenin anlamsız olduğunu söyler."

[19] John Kerry'nin ifadesini yayınlayan: Williams ve diğerleri, ed., *America in Vietnam*, 295.

[20] George W. Chilcoat, "The Images of Vietnam: A Popular Music Approach"da (*Social Education* 49 (1985): 601–3) Vietnam Savaşı dönemindeki şarkıların – savaş karşıtı "Where Have All the Flowers Gone?" ve "Give Peace a Chance" ile savaş yanlısı "Okie from Muskogee" and "Ballad of the Green Berets" – öğrenciler için bu konuya harika bir giriş sağladığını gösterir.

daha eski kitaplara göre savaş karşıtı harekete ve savaşın kirli içyüzüne daha çok yer verir. Ele alış tarzındaki bu düzelme, aradan zaman geçtikçe Vietnam Savaşının –aşağıda göreceğimiz şekilde– artık yakın geçmişe ait olmadığını ve fazla tartışmalı olmadığını gösteriyor olabilir. Ders kitabı yazarları, Afrika kökenli Amerikalıları hedef alan resmi ırk ayrımının sona ermesinden sonra köleliği nasıl daha açıksözlü bir şekilde ele alıyorsa, Soğuk Savaşın sona ermesinden dolayı Vietnam Savaşını benzer şekilde ele almaya başlamış olmaları mümkündür.

Ancak ele alış tarzları tutarlı olmayıp kitabın muhtemelen birden fazla yazar tarafından yazılmış olduğunu yansıtır. 12. bölümde, lise Amerikan tarih dersi kitaplarının kapaklarında yazan yazarların aslında genelde o kitapları –özellikle sonraki baskıları– yazmadığı anlatılır. İki rakip kitabın Vietnam'ı ele alışlarında bu sorun kendini belli eder.

Düşmanların bir kısmı sivil halkın arasında yaşadığı için ABD ordusunun düşmanı dosttan ayırt etmesi zordu. ABD askerlerine meşrubat satan bir kadın bir Vietkong casusu olabilirdi. Köşede bekleyen bir çocuk bir el bombası atmaya hazırlanıyor olabilirdi. *—The Americans*	Amerikan askerleri kimin dost, kimin düşman olduğundan emin olamıyordu. Yol kenarında meşrubat satan kadın, yanından geçen hükümet askerlerini sayan bir Vietkong üyesi olabilirdi. Şeker satan bir çocuk bir el bombasını gizliyor olabilirdi. *—Pathways to the Present*

Bu iki bölümün birbirlerinden bağımsız yazarlar tarafından yazılmış olması zordur. Acaba Gerald Danzer (veya "eş yazarlar"ından biri) *Pathways*'deki bölümü kopyalayıp kendi kitabına mı uyarladı? Yoksa Alan Winkler (veya "eş yazarlar"ından biri) *The Americans*'daki bölümü kopyalayıp kendi kitabına mı uyarladı? Eğer durum böyleyse, iki taraftan birinin diğerini intihalle suçlaması gerekirdi. Fakat hiç kimse

–özellikle de lise ders kitapları konusunda– birbirini suçlamaz, çünkü yayıncılık sektöründeki herkes ders kitaplarının aslında "yazarları" tarafından yazılmadığını bilir. *Pathways* ile *The Americans*'ın yayıncıları muhtemelen kitaplarının güncelleştirilmesi için aynı bağımsız yazarla anlaşmıştır. Fotoğrafları ekleyenler, resim altlarını yazanlar ve dersi öğretme önerilerinde bulunanlar da yine isimsiz çalışanlardır.

Farklı bölümler, farklı özellikler ve farklı güncelleştirmeler için farklı ve isimsiz yazarlardan yararlanmak yanıltıcı olur, çünkü okul sistemleri belli bir ders kitabını, saygın tarihçiler tarafından yazıldığını sandığı için seçer. Bu yöntem kitabın kendini de tutarsız kılar. Bazen ana anlatım içindeki farklı paragraflar birbiriyle çelişir. Aslında zıt görüş açıları sunmak iyi bir şey olurdu, ama ders kitaplarının yaptığı bu değildir. Ders kitapları, Vietnam Savaşını ele alırken ardı ardına bilgi sunar, ama anlatılanlar belli bir düzeni, belli bir bakış açısı veya yorumu temel almaz. Belli bir düzeni izlemeleri imkânsızdır, çünkü birbirleriyle hiç tanışmamış, plansız programsız çalışan komiteler tarafından yazılmışlardır. Bunun içindir ki, *America Revised*'ın yanı sıra Vietnam konusunda çok iyi bir kitap olan *Fire in the Lake*'i yazmış olan Frances FitzGerald, 1979'da incelediği ders kitapları konusunda şöyle demiştir: "şahin veya güvercin bakışını sunmuyorlar; *her türlü* bakış açısından kaçınıyorlar." Sonra da şöyle devam eder: "Bir savaşı işlerken belli başlı bütün meselelerden kaçınmak çok zor olduğu için Vietnam Savaşını ele alışları daima çok ilginçtir."[21]

Başlıca sorunların tanımlanması bir dereceye kadar yorum meselesidir ve ders kitaplarını sırf benimkinden farklı bir bakış açısına sahip oldukları için suçlamak istemem. Ancak Vietnam Savaşını ele alınanın en makul yolunun en azından aşağıdaki altı soruyu temel alınası gerektiği konusunda fikir birliğine varabiliriz:

---

[21] Frances FitzGerald, *America Revised* (New York: Vintage, 1980), 126.

Amerika Birleşik Devletleri neden Vietnam'da savaştı?
Amerika Birleşik Devletleri katılmadan önce savaş nasıldı? Biz nasıl bir değişikliğe neden olduk?
Savaş Amerika Birleşik Devletleri'ni nasıl değiştirdi?
Neden savaş karşıtı hareket Amerika Birleşik Devletleri'nde bu kadar güç kazandı?
Vietnam Savaşına ne gibi bir eleştiriler getiriyordu? Bu eleştirilerde haklı mıydı?
Amerika Birleşik Devletleri neden savaşı kaybetti?
Bu deneyimden ne gibi dersler almamız gerekir?

Sırf bu soruları sıralamak bile her birinin ne kadar tartışmalı olduğunu kabul etmek anlamına gelir. Birincisini ele alalım. Bazı insanlar hâlâ Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam'da savaşmasının nedeninin o ülkenin değerli doğal kaynaklarına erişim sağlamak olduğunu iddia eder. Bir önceki bölümde ele aldığımız "uluslararası iyi adam" yaklaşımına göre, Vietnam'ın halkına demokrasi götürmek için savaştık. İç politikamızla ilgili analizler daha da ilginçtir: Demokrat başkanlar Kennedy ile Johnson, Cumhuriyetçilerin Truman'ı Çin'i "kaybetmek"le suçladığını görüp, Vietnam'ı "kaybetmiş" olarak görünmek istememiştir. Bir *Reelpolitik* yaklaşımı domino teorisi vurgular: Vietnam'ın komünistlerinin Çin'e karşı olduğunu günümüzde biliyorsak da o zaman bunu bilmiyorduk ve bazı liderlerimiz, Vietnam komünistlerin "eline düştüğü" takdirde Tayland, Malezya, Endonezya ve Filipinler'in de "düşeceğine" inanıyordu. Bir başka görüşe göre, Amerika prestijinin söz konusu olduğuna inanıyor ve Vietnam'da yenilgiye uğramak istemiyordu, yoksa Afrika, Güney Amerika ve dünyanın başka yerlerinde *Pax Americana* [*Amerikan Barışı*] tehdit altında olacaktı.[22] Bazı komplo

[22] Theodore Draper, "Falling Dominoes,"adlı kitabında (*New York Review of Books*, 10/27/1983, 19), bu retorik temelinde söz konusu ülkenin boyutu, konumu veya önemi ve onun veya bizim karşı karşıya kaldığımız tehdidin önemli olmadığını, çünkü böyle bir argümanın dünyanın her

teorisyenleri daha da ileri giderek, büyük şirketlerin ekonomiye yardımcı olmak amacıyla savaşa katılımı kışkırttığını iddia eder. Bazı tarihçiler ise daha dolambaçlı bir bakış açısıyla Vietnam'a müdahalemizin 1622'de Virginia'da yer alan ilk Kızılderili Savaşıyla başlayan, 19. yüzyılda *Açık Kader** [*Manifest Destiny*] ile devam eden ve "Amerikan yüzyılı"nda giderek azalmakta olan bir ırkçılık ve emperyalizm yaklaşımından kaynaklandığını iddia eder. Bu teoriyi savunanlar, Kuzey Amerika'daki İngiliz kolonicilerin Kızılderililerin kafa derilerini toplayıp sergilemesine benzer şekilde, Vietnam'daki Amerikan askerlerinin Vietnamlıların kulaklarını toplayıp sergilediğini belirtir.[23] Son bir iddiaya göre, belli bir neden yoktu, belli bir amaç hiç yoktu, kendimizi savaşın içinde bulmamızın nedeni, 1946'da popüler bir bağımsızlık hareketine karşı çıkma hatamızdan sonra başka hiçbir hükümetin bu hatadan geri dönme cesaretini gösterememiş olmasıdır. Dışişleri Bakanı John Foster Dulles şöyle yazmıştı: "Çinhindi konusundaki en büyük hata 1945'ten sonra yapılmıştır, çünkü hükümetimiz [Fransızlar ve İngilizler tarafından] Fransa'ya Çinhindi'ndeki sömürgeci konumunu geri kazandırmaya ikna edilmiştir."[24]

Belki de Amerika'nın Vietnam'a yaptığı ve trajik şekilde son bulan müdahalenin tohumu 1918'de, Woodrow Wilson'ın Versailles'da Ho Chi Minh'in ülkesinin bağımsızlığı için yaptığı çağrıya kulak vermemesiyle atılmıştır. Belki de bu

---

yerindeki müdahaleleri gerekçelendirdiğini söyler.

* 19. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde Amerikalı yerleşimcilerce kıtanın doğu kıyısından batı kıyısına kadar genişlemenin mukadder olduğunu ifade eden ideolojidir. Eski Dünya'yı kurtarmak için yeni bir cennet inşa etmek üzere yeni topraklara açılmak üzerine kurulu misyon fikridir –r.n.

23 Bkz. Richard Drinnon, *Facing West* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1980) ve Richard Slotkin, *Regeneration Through Violence* (Middletown, CT: Wesleyan University Press, 1973).

24 John Foster Dulles'ı alıntılayan: Williams ve diğerleri, ed., *America in Vietnam*, 167.

tohumlar, Franklin Delano Roosevelt'in İkinci Dünya Savaşından sonra Fransızların Güneydoğu Asya'da yeniden sömürgeleştirmesine yardımcı olmama politikası ölümüyle birlikte sona erince atılmıştır. Ders kitapları belli bir dönemdeki olayların bir sonraki dönemdeki olaylara neden olduğunu hemen hiçbir zaman öne sürmediği için, benim incelediğim ders kitaplarının da hiçbiri Vietnam Savaşını açıklamak için dönüp 1950'lerin öncesine bakmaz.

1950'li ve 1960'lı yıllarda birbiriyle çakışan bu yorumların bazılarıyla ilgili tarihsel kanıtlar diğerlerine göre daha zayıftır, ama ben burada taraf seçemeyeceğim.[25] Ders kitabı yazarları da taraf seçmek zorunda değildir. Birden fazla yoruma yer verebilir, her birinin tarihi dayanaklarını özetleyebilir ve öğrencileri kendi sonuçlarına varmaya teşvik edebilirler. Ancak bu tür zorluklar, ders kitabı yazarlarına göre değildir; onlar kendilerini, çözüm bulunmayan tartışmalar dahil olmak üzere, her türlü soruya "doğru" cevabı vermek zorunda hissederler.

Bu durumda hangi yorumu seçerler? Hiçbirini! Çoğu ders kitabı sorunları görmezden gelir. *American Adventures* bu açıdan tipik bir anlatım sunar: "1950'lerin sonlarında Güney Vietnam'da savaş patlak verdi. Bu sefer Amerika Birleşik Devletleri, Güney Vietnam'a destek sağladı." "Savaş patlak verdi"den daha basit bir şey olabilir mi? *Adventures*, 1812 Savaşına neden girdiğimizi anlatmaya dört sayfa ayırır, ama Vietnam'da savaşma nedenlerimizi sadece iki cümlede ele alır. Daha yeni ders kitapları ise ABD'nin Vietnam Savaşına dahil olmasını komünizm karşıtlığı temelinde açıklar.

Öğretmenlerin, ders kitaplarının savaşı ele alışındaki eksiklikleri tamamlaması pek muhtemel değildir. Linda

---

25. Frances FitzGerald, *Fire in the Lake* (Boston: Atlantic-Little, Brown, 1972), Amerika Birleşik Devletleri'nin neden Vietnam'a müdahale ettiği konusunda açıklamalar sunar; Stanley Karnow, *Vietnam* (New York: Viking, 1983), escalationun neden meydana geldiğini anlatır.

McNeil'e göre, çoğu öğretmen Vietnam Savaşını anlatmayı sevmez: "Vietnam Savaşına dair anıları, öğrencilerin hemfikir olmayacağı veya öğrencilerin Amerikan kurumlarından 'kuşku' duymasına yol açacak konulardan kaçınmalarına neden olur." Dolayısıyla 1980'lerde öğretmenlerin akademik yılın tamamı boyunca Vietnam Savaşına ayırdıkları zaman 0 ila 4,5 dakika arasında değişir. O dönemden bu yana savaşı işleme süresinde fazla artış sağlanmamıştır; birçok üniversite öğrencisi, lisedeki tarih derslerinin Kore Savaşına gelince yavaş yavaş sona erdiğini belirtir.[26]

Dolayısıyla ders kitaplarımız da öğretmenlerimizin çoğu da öğrencilerimizi Vietnam Savaşını eleştirel olarak düşünmeye ve görüşlerini destekleyecek tarihi kaynaklardan yararlanmaya teşvik etmez. "Savaşa katılmak doğru bir karar mıydı? Ahlaki bir karar mıydı?" gibi sorular sormazlar. Bazı kitaplar konuyu ahlak açısından ele alacak gibi görünür ama bir sonuca varmaktan kaçınır. Örneğin *Challenge of Freedom* şöyle bir soru sorar: "Amerika Birleşik Devletleri neden Güney Vietnam'da bu kadar çok askeri güce başvurdu?" Bu soruyu cevaplamaya çalışmak ilginç sonuçlar verebilirdi: Düşman beyaz olmadığı için mi? Amerika Birleşik Devletleri'ne saldıramayacakları için mi? Elimizin altında böyle bir güç olduğu için mi? Amerika Birleşik Devletleri, Kızılderili Savaşları'ndan 1899-1913 Filipin-Amerika Savaşına

---

[26] Linda McNeil, "Defensive Teaching and Classroom Control," Michael W. Apple ve Lois Weis, ed., *Ideology and Practice in Schooling* (Philadelphia: Temple University Press, 1983), 116, 126–27; ayrıca bkz. David Jenness, *Making Sense of Social Studies* (New York: Macmillan, 1990), 270–75; ve Jim DeFrongo, "How Sociologists Can Help Prevent War" (Storrs, CT: t.y., typescript). Vietnam Savaşı, New York şehrinde müzeye dönüştürülmüş olan Intrepid adlı uçak gemisinde de görmezden gelinir. Müzenin film ve slayt gösterisinde geminin o savaştaki rolünden hiç söz edilmez. Donanmanın emriyle müzenin yorum programlarını denetleyen ve emekli amirallerden oluşan kurula göre Vietnam fazlasıyla "siyasi" bir konudur. Bkz. James W. Loewen, *Lies Across America* (New York: New Press, 1999), 404–7.

ve Vietnam Savaşına kadar "ilkel" insanlar karşısında daima emperyalizme başvurduğu için mi? Başka birçok ülke gibi, ahlak standartları değil de *reelpolitik* standartları doğrultusunda hareket ettiğimiz için mi? Ancak *Challenge*'ın öğretmenlere önerdiği cevap yazarların, öğrencilerin bizim neden bu savaşa müdahale ettiğimizi ve özellikle bunu yapmanın doğru olup olmadığını düşünmesini istemediğini gösterir; yazarların istediği, Başkan Johnson'ın bu kadar büyük çaplı bir bombalama için öne sürdüğü –ve kitapta daha önce sunulmuş olan– gerekçeyi tekrar tekrar sunmaktır: "Vietkonglar ile müttefikleri Kuzey Vietnam'a savaşı kazanamayacaklarını göstermek." Bu cevap biraz kafa karışıklığına neden olur, çünkü savaşı Vietkonglar ve Kuzey Vietnam kazandı; bunun yanı sıra, yazarların Johnson'ın gerekçelerinden haberdar olma iddiası da herhangi bir kanıta dayanmaz. Bu ders kitabının yarattığı retorik ortamında bir öğretmenin ahlaki bir meseleyi ortaya atması, sınıf kurallarının ihlali olarak algılanacaktır.

Boorstin ile Kelley de benzer şekilde, "Dean Rusk kimdi?" gibi ezbere dayalı sorularının arasına, "Tonkin Körfezi olayı neden Vietnam'a daha büyük çapta müdahale etmemize neden oldu?" gibi "Eleştirel Düşünce" soruları karıştırır. Aslında 2 Ağustos 1964'te ABD destroyeri *Maddox*, Tonkin Körfezi'nde, Kuzey Vietnam'a ait bazı adalardan sadece 6-7 kilometre uzaklıktaydı. Aynı anda daha küçük ABD tekneleri de bu adalara saldırı düzenlemek amacıyla Güney Vietnamlı komandoları taşıyordu. Üç Kuzey Vietnamlı hücumbot *Maddox*'a torpil gönderdi ama gemiyi ıskaladı; destroyer bu hücumbotlardan ikisini vurdu, üçüncüsünü de batırdı. Kuzey Vietnam, ABD'yi Uluslararası Kontrol Komisyonuna şikâyet etti. Ertesi gün, küçük ABD tekneleri Güney Vietnamlı komandoları bu sefer karaya saldırı düzenlemeleri için taşırken *Maddox* geri geldi ve saldırıya uğradığını sanarak her yöne ateş açtı. Ancak kısa sürede böyle bir saldırının

gerçekleşmediği, hava şartlarının ve sonarın yanlış yorumlandığı anlaşıldı. Ancak Başkan Johnson'ın büyük bir öfkeyle Kongreye gönderdiği "Tonkin Körfezi Kararı" çoğunluğun kararıyla kongreden geçti. Bu karar başkana Vietnam'da ne isterse yapma izni verdi, başkan da bu izni Kuzey Vietnam'ı derhal bombalamaya başlamak için kullandı. Öğrenciler gerçekten "eleştirel düşünce" sahibi olsa, bu sorunun tersine sorulduğu sonucuna varır; Tokin Körfezi olayına neden olan, Vietnam'a müdahalemizdeki artıştır, çünkü "Vietnam'a daha büyük çapta müdahale etmemiz"in temel aldığı ve *Maddox*'un uğradığı iddia edilen ikinci saldırı olmamıştır (Johnson'ın o dönemde bir yardımcısına dediği gibi, "O aptal denizciler uçan balıklara ateş ediyordu"[27]). Ne yazık ki, 1974'te yayınlanan *Discovering American History* dışında benim incelediğim tarih dersi kitaplarının hepsi öğrencileri Vietnam Savaşı konusunda eleştirel düşünceler yürütmeye teşvik etmekten kaçınır.

İşin ilginç tarafı, öğrencilerin eleştirel düşünmesi muhtemelen ebeveynlerini rahatsız etmeyecektir. Günümüzde Amerikalıların en az yüzde 70'i Vietnam Savaşının hem ahlaki açıdan yanlış hem de taktik açısından başarısız olduğuna inanır.[28] Bu oran, hayli yüksek bir fikir birliğine işaret eder. Ancak 2004 Başkanlık yarışında George W. Bush'la John Kerry'nin askerlikleri konusundaki hararetli tartışmalar, savaşın hâlâ tartışmalı bir konu olduğunu göstermiştir. Florida'daki Disney World'ün, "Amerikan Macerası" sergisinde yer alan, Amerika Birleşik Devletleri'nin yirmi dokuz dakikalık tarihinde Vietnam Savaşını tamamıyla görmezden gelmesi, yine bu tartışmalı konuları ele alma korkusu olmalıdır. Bu durum, tarih dersi kitaplarının neden günümüzde öğrencileri –veya ebeveynlerini– rahatsız edebilecek görüntülere ve konulara yer vermediğini de açıklayabilir.

---

27 Karnow, *Vietnam*, 365–76.

28 Gallup anketi, Kasım 1986; Roper anketi, 8/1984.

Vietnam Savaşı konusunda kafaları karıştırmak, öğrencilerin o zamandan bugüne resmi söylemin çoğunu anlayamamasına neden olmaktadır. Her tür siyasi görüşe sahip politikacılar, Angola, Lübnan, Kuveyt, Somali, Bosna ve son olarak Irak'a müdahale konusunu tartışırken "Vietnam'dan alınan dersler"e dikkat çekmiştir. Üzerinde EL SALVADOR, VİETNAM'IN İSPANYOL VERSİYONUDUR yazan tampon yazıları, o ülkeye ABD birliklerinin gönderilmesinin engellenmesine yardımcı olmuştur. John Dumbrell ile David Ryan'ın *Vietnam in Iraq* [*Irak'taki Vietnam*] ve Robert Brigham'ın *Is Iraq Another Vietnam?* [*Yeni Vietnam Irak mı?*] eserleri, sonu gelmez gibi görünen bu iki savaş arasındaki benzerliklere dikkat çeker.[29] 2006'da Henry Kissinger, Vietnam bozgununa getirdiği saçma ve yanlış yoruma dayanarak –çünkü Vietnam'dan çekilme konusunda Kongreyi suçlar– George W. Bush'a Irak'ta "hedefe sadık kalmayı" tavsiye etmiştir.[30] "Vietnam'dan alınan dersler" aynı zamanda gizlilik, basın, federal hükümetin nasıl işlediği, hatta eşcinsellerin orduya alınıp alınmaması gerektiği konularındaki tartışmalara temel sağlamak veya onları yanlış yönlendirmek için de kullanılmıştır. Lise mezunları, bu tür tartışmalara akılcı bir şekilde katılabilmek için Vietnam Savaşı konusunda yeterli bilgi edinme hakkına sahiptir. Ne de olsa bundan sonraki (ve süre gelmekte olan) savaşa –Vietnam'a benzesin veya benzemesin– katılması gerekenler onlar olacaktır.[31]

---

29 Bkz. Dick Cluster, ed., *They Should Have Served That Cup of Coffee* (Boston: South End Press, 1979), 149–79; John Dumbrell ve David Ryan, *Vietnam in Iraq* (Taylor & Francis, 2006); Robert Brigham, *Is Iraq Another Vietnam?* (Washington, D.C.: Public Affairs, 2006).

30 Kissinger'ın iddiası iki açıdan saçmadır. Birincisi ABD'nin geri çekilmesinin müzakerelerini kendi yürüttüğü için tek elde ettiğinin, bizim çekilmemizle nihai Vietnam saldırısı arasında kendi itibarını kurtarmaya yetecek kadar bir süre olduğunu pekâlâ bilir. İkincisi, kimin açısından "hedefe sadık kalmalı"? Kissinger aynı zamanda Güney Vietnam "hükümeti"nin başındaki bir alay generalin Vietnam halkı için anlamlı bir lider veya ideoloji sunmadığını da bilir.

31 Kammen, *Mystic Chords of Memory*, 639.

10. HAFIZA KAYBIMIZ YAKIN GEÇMİŞİN KAYBOLUŞU

Her şeyi olduğu gibi değil, kendi olduğumuz gibi görürüz.
—ANAÏS NİN

Vatanseverlik sadece ırkçılıkla milliyetçiliğe aman verilmediği zaman gelişebilir. Vatanseverlikle milliyetçiliği hiçbir zaman karıştırmamalıyız. Vatanseverler vatanlarını sevenlerdir. Milliyetçiler başkalarının vatanını küçük görenlerdir.
—JOHANNES RAU[1]

Tabii ki halk savaş istemez... Fakat politikayı kararlaştıranlar bir ülkenin liderleridir ve ister demokrasi, ister faşist bir diktatörlük, ister parlamento, ister komünist bir diktatörlük olsun, halkı peşinden sürüklemek kolaydır. Sesleri olsun veya olmasın, halka daima liderlerinin istediği yaptırılabilir. Orası kolay. Tek yapmanız gereken, onlara saldırıya uğradıklarını söylemek ve barış yanlılarını vatansever olmamakla suçlamaktır. —ALMAN FELDMAREŞAL HERMANN GOERING, NÜRNBERG, 18 NİSAN 1946[2]

Kamuya ait olan bilgiler iktidardakiler tarafından sistematik olarak saklandığı zaman, halk kısa sürede gidişattan habersiz hale gelir, onları yönetenlere güven duymaz ve zamanla kendi kaderini belirleyemeyecek duruma düşer.
—RICHARD M. NIXON[3]

---

1 Alıntılayan: Daniel Barenboim, "Germans, Jews, and Music," *New York Review of Books*, 29/03/2001, 50.

2 Goering'i alıntılayan: ABD Ordusu Yüzbaşı Gustave Gilbert, *Nuremberg Diary* (Cambridge, MA: Da Capo, 1995 [1947?]); karşılaştırma için bkz. pinkfreud-ga, "Answer," 26/07/2003, at answers.google.com/answers/main?cmd=threadview&id=235519, 5/2007.

3 Bilgiye Erişim Özgürlüğü Yasası'na destek olarak başkan tarafından 1972'de yapılan konuşma; alıntılayan: Tim Weiner, "The Cold War Freezer Keeps Historians Out," *New York Times*, 23 Mayıs 1993.

Birçok Afrika toplumu insanları üç kategoriye böler: Yeryüzünde yaşayanlar, *sasha* ve *zamani*. *Sasha* terimi, yakın zamanda ölmüş, yeryüzünde geçirdikleri zaman halen burada olanlarla örtüşen, yaşayan ölüler için kullanılır. Tamamıyla ölü değildirler, çünkü yaşayanların anılarında canlıdırlar, yaşayanlar onları zihinlerinde canlandırır, sanat eserlerinde suretlerini yaratır ve onlardan söz ederken onlara hayat verirler. Ölmüş birisini tanıyan son insan öldüğü zaman *sasha*, *zamani*'ye dönüşür. Genel anlamda insanların atalarından oluşan *zamani*ler unutulmaz, onlara saygı duyulur. George Washington veya Clara Barton gibi birçokları ismen hatırlanır. Fakat onlar yaşayan ölüler değildir. Arada bir fark vardır.[4]

Bizim dilimizde bu Svahili [Kiswahili] terimleri olmadığı için böyle bir ayrımı sistematik olarak düşünmeyiz, ama yine de uygularız. Bir spor karşılaşması veya Irak Savaşı gibi, yaşadığımız, özellikle de katıldığımız bir olayın anlatımını nasıl okuduğumuzu göz önüne alalım. Bu anlatımı okurken eleştirmeye hazır oluruz, yazarların neleri yanlış bildiğini kontrol ederiz, bazen de yazarlarla fikir birliği içinde oluruz veya onlardan bir şeyler öğreniriz. Daha uzak bir geçmişi okuduğumuz zaman da eleştirel bir tavır benimseyebiliriz, ama başlıca amacımız bilgi almaktır. Özellikle bir olayla ilgili ilk defa bir şeyler okuyorsak, okuduklarımızı eleştirecek kadar bilgi sahibi olmayız.

Amerikan tarih dersi kitaplarının yazarları, *sasha*ların varlığının –öğretmenlerin, ebeveynlerin ve ders kitabı onay kurulu üyelerinin yakın geçmişi yaşadığının– farkında olduklarını belli ederler. Bundan rahatsız oldukları anlaşılır. Onların asıl tercih ettiği şey, *zamani*lere –genel anlamda atalarımıza– saygı gösterisinde bulunmaktır. *Sasha*ların dünyası doğası itibarıyla tartışmalıdır, çünkü okurlar onlara kendi bilgilerini ve tavırlarını eklerler, yani yazılanlarla

[4] John Mbiti, *African Religions and Philosophy* (Oxford: Heinemann, 1990).

hemfikir olmayabilirler. Dolayısıyla yakın geçmiş ne kadar az ele alınırsa o kadar iyi olur.

İlk incelediğim gruptaki Amerikan tarih anlatımlarının 1980'lerden önceki elli yıllık dönemi nasıl ele aldığını inceledim (1980'leri göz önüne almadım, çünkü daha eski olan ders kitaplarının bazıları o yıllarda yayınlandı, dolayısıyla bu dönemi kapsamaları beklenemezdi). Bu ders kitapları 1930'lara ortalama kırk yedi sayfa, 1940'lara kırk dört ve sonraki her on yıllık döneme otuz beş sayfadan az ayırmıştır. 1960'lar gibi çalkantılı bir döneme bile –sivil haklar hareketi, Vietnam Savaşının büyük kısmı ve Martin Luther King Jr., Medgar Evers, Malcolm X, John ve Robert Kennedy suikastları– ortalama otuz beş sayfadan az yer ayrılmıştır.[5]

2006-2007 döneminde yayınlanan ders kitapları bu açıdan farklı bir tutum sergiler. 1960'lar artık yakın geçmiş değildir, dolayısıyla ders kitapları bu döneme hak ettiği yeri, yani elli beş sayfa ayırmaya başlar (bu sayı, XX. yüzyılın bütün diğer dönemlerine ayrılan sayfa sayısından daha fazladır). Ancak 2000 ile 2007 arasında yayınlanmış olan günümüzün ders kitapları bu sefer de yeni yakın geçmişe, yani 1980'lere, 1990'lara ve 2000'lere az yer verir.[6] Bu kitaplarda 1930'lara ortalama kırk dokuz sayfa ve 1940'lara kırk yedi sayfa, halbuki 1980'lerle 1990'lara yirmi sayfadan az yer ve-

---

5 Bir önceki paragrafta "anlatım" terimini kullandım, çünkü incelemem sonucunda iki "danışma" ders kitabıyla anlatımsal kitaplar arasında büyük bir fark olduğunu gördüm. Büyük ölçüde harita, resim ve birincil kaynak alıntılarından oluşan *Discovering American History* ve *The American Adventure, sasha*'yı önemsiz gibi göstermez. Tam tersine, yakın geçmişe verdikleri önem, yazarlarının tarihi günümüz olayları ve meseleleri açısından *önemli gösterme arzularını yansıtır. Dolayısıyla her ne kadar her iki kitap 1970'lerin sonundan önce yayınlandıysa* da, on altı anlatımsal kitaba göre 1960'lara ve 1970'lere daha çok yer verirler. Ancak ne yazık ki, danışma kitapları uzun zamandır rağbet görmüyor ve baskıları tükendi; bildiğim kadarıyla piyasada hiç kalmadı.

6 2007'yi tırnak içine aldım, çünkü yayıncılar telif hakkı sayfasında yalan söylerler; "2007" kitabı 2006 başlarından beri bende ve en yeni bilgileri ancak 2005 ortalarına ait.

rilmiştir (hatta yeni bin yılın ilk birkaç yılı da bu son gruba dahil edilir). Ancak bu yıllar, Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'a iki kez saldırdığı, tarihindeki ikinci başkanı azletme davasına ve bir yüzyıldan uzun bir süredir en tartışmalı seçime tanık olduğu ve 11 Eylül 2001'deki terör saldırılarının yaşadığı önemli yıllardı.

Bu konuların hepsi tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Bazı öğrencilerin ebeveynleri Demokrat, bazıları Cumhuriyetçidir; dolayısıyla yazarların Bill Clinton'ın azil soruşturması ve davasıyla ilgili söyleyecekleri ebeveynlerin en azından yarısını kızdıracaktır. Giderek daha büyük sayıda Amerikalı, Irak Savaşının yanlış bir fikir olduğuna inanmaktadır, ama eğer yazarlar bunu söylerse, aralarında okul kurulu üyelerinin de olabileceği önemli insanları öfkelendirebilirler. Eşcinsellik Amerikan liselerinde daha da tabu bir tartışma ve öğrenim konusudur. Pozitif ayrımcılık da öfkeli tartışmalara neden olur. Kadın hareketi her ne kadar 1970'lerde zirveye ulaştıysa da hâlâ mayınlı bir arazidir. Bütün okul bölgelerinde geleneksel cinsiyet rollerini destekleyenler de desteklemeyenler de vardır. Dolayısıyla günümüzde feminizm konusunu fazla ele almayalım, onu 1970'li yıllarda bırakalım. Yazarlar belli başlı bütün sorunlardan, "neden" sorularından kaçınarak *sasha*ların arasından parmak ucunda geçer.

Ders kitabı yazarları, lise tarih derslerinde yakın geçmişin hafife alınmasından tek başına sorumlu değildir. Birçok öğretmen de böyle bir cesaretten yoksundur veya zamanları yetmez. Ders kitapları *sasha*lara hak ettikleri yeri verse bile çoğu öğrenci bu konuları kendi başına okumak zorunda kalır, çünkü çoğu öğretmen ders kitabının sonuna yaklaşamaz bile. Tracy Kidder'in *Among Schoolchildren* [Öğrenciler Arasında] kitabının konusu olan beşinci sınıf öğretmeni Chris Zajac, Amerikan tarihi dersinde bir türlü Yeniden Yapılanma sürecinin ötesine geçemez![7] Burada tek sorun zaman değil-

[7] Tracy Kidder, *Among Schoolchildren* (NewYork: Harper Perennial, 1990).

dir. Yayıncılar gibi öğretmenler de ebeveynleri kızdırmak istemez. Sonuçta yakın geçmiş, Tavşan Thumper'in* annesinin önerdiği şekilde ele alınır: "Güzel bir şey söylemeyeceksen hiçbir şey söyleme."

Yazarlarla yayıncıların Amerikan tarih dersi kitaplarında yakın geçmişin bu kadar kısa ve yavan bir şekilde ele alınışı konusunda öne sürdükleri bahanelerden biri, tam da bu kadar yakın olmasıdır. Tarihçiler, tarihi perspektifin beraberinde getirdiği kayıtsızlığı edinince bu dönem hakkında ne diyeceğini bilmedikleri için ne kadar az şey söylerlerse o kadar iyi olur.

Zamani dönemindeki konulara gelince, ders kitabı yazarları tarihi perspektifi gerçekten de bir kalkan gibi kullanır. Yazarlar *zamani* dönemindeki olaylardan çokbilmiş, sıkıcı bir tonla söz ettiği zaman tek bir tarihi gerçeğin var olduğunu, bütün tarihçilerin bu konuda hemfikir olduğunu ve kendilerinin öğrettiği bu gerçeği öğrencilerinin ezberlemesi gerektiğini ima ederler. Bu tür yazma şekli, tarihi perspektifin zamanın geçişiyle daha doğru hale geldiğini, dolayısıyla günümüz ders kitabı yazarlarının tarihi bakış açısından önemli bir birikime sahip olduğunu da ima eder. Ancak yazarlar, *sasha* dönemindeki olayları ele alış biçimlerini savunmak için tarihi perspektife başvuramaz. Tarihi perspektif olmayınca ders kitabı yazarları çıplak gibidir; yakın tarihe ait olayları anlatırken, *zamani* döneminde başvurdukları o kibirli mesafe ve mutlak kesinlik perspektifine başvurma hakkına sahip olmazlar. Ayrıca ders kitapları üçüncül kaynaklar olup, ikincil kaynaklara dayanmaları gerekir, ama yakın geçmiş konusunda henüz ikincil kaynaklar yazılmamıştır.

Tarihi perspektif, genelde sanıldığı şekliyle *sasha* döneminin ihmal edilmesini haklı gösterir. Tarihçiler bize yakın geçmişe fazla yakın olduğumuzu, biraz uzaklaşıp olayları

* Disney'in *Bambi* ve *Bambi II* animasyon filmlerinde yer alan bir karakter –rn.

bağlamı içerisinde göremeyeceğimizi söyler. Arşivlere yeni malzemeler dahil oldukça veya bazı olayların sonuçları zaman içinde daha anlaşılır hale gelince daha "objektif" değerlendirmelerde bulunabileceğimizi iddia ederler. Ancak zamanın geçişi kendiliğinden perspektif yaratmaz. Zaman içinde yeni bilgiler elde edildiği gibi, bazı bilgiler kaybedilir de. Dolayısıyla tarihi perspektifin yetersiz olduğu iddiası, *sasha*'yı görmezden gelmek için bir bahane olarak öne sürülemez.

Bu noktada, daha önceki bölümlerde tarihi perspektifte oluşan üç değişimi hatırlamak yerinde olacaktır. Woodrow Wilson'a, 1920'ye göre günümüzde çok daha olumlu bir gözle bakılır. İtibarındaki yükselme, dönemi konusunda yeni bilgilerin keşfedilmiş olmasından değil, 1940'ların sonları ile 1950'lerin başlarındaki ideolojik gereksinimlerden kaynaklanır. O yıllarda beyaz tarihçiler, Wilson'ı federal hükümette ırk ayrımı uyguladığı için suçlayamazdı, çünkü ırk ayrımının yanlış olduğu konusunda görüş birliği yoktu. Savaş sonrası dönemin en önemli sosyal meselesi ırklar arası ilişkiler değil, komünizmin durdurulmasıydı. Soğuk Savaş döneminde hükümetimiz açıkça ilan edilmemiş savaşlar, kongrenin kandırılması ve komünizm karşıtlığı adına sivil özgürlüklerin bastırılması derken Wilson dönemine benzer bir davranış sergiledi. Wilson'ın 1920'de tartışmalı ve rağbet görmeyen politikaları 1950'lere gelindiğinde sıradan hale gelmişti. 1950'lerde devlet adamları ve tarihçiler müdahaleden uzak durma fikrini reddettiler, hatta önemsemediler. O dönemde tamamıyla ABD'nin etkisi altında olan Birleşmiş Milletler'i zorlamak istedikleri için Wilson'ın Milletler Cemiyeti adına gösterdiği çabaları takdir ettiler. Tarihçi Gordon Levin Jr. bu durumu şöyle anlatmıştı: "İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemde Wilsoncı değerler iki partinin Soğuk Savaş konusunda görüş birliğine varmasıyla tam bir zafer elde edecekti."[8] Dolayısıyla Wilson'ın günümüzün ders kitap-

[8] Gordon Levin Jr., *Woodrow Wilson and World Politics: America's Res-*

larında daha çok takdir görmesi, Wilson'ın *zamani* döneminde olduğu 1950'lerin ideolojik gereksinimlerinin, *sasha* döneminde dahil olduğu 1920'lerdekilerden farklı olmasına atfedilebilir.

Değişen devir, daha uzak geçmişe bakışımızı da değiştirebilir. Bartolomé de Las Casas ile başka yazarlar ve rahipler, Kolomb daha *sasha* dönemindeyken, İspanyolların Karayip Kızılderililerine kötü davrandığına ve onları köle haline getirdiğine dikkat çekmiştir. Ancak Kolomb daha sonra, dünyanın düz olduğu algısını çürüten ve yeni bir yarıküreyi ilerlemeye açan cüretkâr bir bilim adamı olarak yüceltildi. Kolomb'un 19. yüzyıldaki algısı, Kızılderili uluslarına karşı üç yüz yıllık bir savaşı zaferle bitiren bir ulusa çekici geldi. Ancak 1992'ye gelindiğinde Kolomb'u konu alan kutlamalara genelde Amerika yerlileri tarafından düzenlenen karşıt kutlamalar eklendi ve istismarcı Kolomb'dan, kâşif Kolomb'dan olduğu kadar söz edilmeye başlandı. *Sasha* dönemindeki Kolomb'a daha yakın olan "yeni" Kolomb, Avrupa devletlerinin artık yeni ülkelere dönüşmüş olan ve genelde siyahiler tarafından yönetilen düzinelerce eski kolonisiyle anlaşmak zorunda olan bir ulusa çekici geldi. 2007 yılında geldiğimizde, gördüğümüz üzere, ders kitaplarımız bile Kolomb Değiş Tokuşu'nun hem neden olduğu felaketleri hem de faydalı sonuçlarını ele almaya başladı. Kolomb'un ilk yolculuğunun 1892 ve 1992 yıllarındaki kutlamaları arasındaki farklar, farklı bakış açılarının etkisine işaret eder. Anaïs Nin'in dediği gibi, her şeyi *kendi* olduğumuz gibi görürüz ve "biz" 1892 ile 1992 arasında değişmişizdir.

Yeniden Yapılanma'nın Konfederasyon miti ilk olarak ırklar arası ilişkilerin "en düşük noktası" döneminde, yani 1890

---

ponse to War and Revolution (New York: Oxford University Press, 1968), 260. Karşılaştırma için bkz. Arthur S. Link, isimsiz makale, J. J. Huthmacher ve W. I. Susman, ed., *Wilson's Diplomacy: An International Symposium* (Cambridge: Schenkman, 1973), 9.

ile 1940 arasında tarihi literatüre nüfuz etmeye başladı ve 1960'lara kadar ders kitaplarında yer almaya devam etti. Yeniden Yapılanma dönemi rejimleri, "Zenci hâkimiyeti"nin yasadışı ve ahlak dışı örnekleri olarak tasvir ediliyordu. Günümüzde ise tarihçiler, Yeniden Yapılanma konusunda daha eski tarih kitaplarında, Güney eyaletleri Cumhuriyetçi yönetimlerin idaresindeyken yazılmış versiyona dönmüştür. Eric Foner, iki ana nedeni az ve öz bir şekilde birbirine bağlayan bir ifadeyle bu değişimi "objektif araştırmacılık ve modern deneyime" borçlu olduğumuzu söyler. Tarihte objektif araştırmacılık gerçekten de vardır, ben de bundan cesaret alarak hakikat ve yalan gibi terimleri ortaya atıyorum. Ne yazık ki, zamanın geçişi kendiliğinden beraberinde objektif araştırmacılık getirmez. Yeniden Yapılanma'nın daha doğru tasviri, o dönemden sırf kronolojik olarak uzaklaşmış olmamızdan kaynaklanmamıştır. Yeniden Yapılanma sürecinin olayları, ırklar arası ilişkilerin "en düşük noktası"nın "modern deneyimi"ne uygun olmadığı için 20. yüzyılın başlarında tarihçilerin çoğu tarafından görmezden gelinir. Bu olayların açıkça konuşulabilmesi için sivil haklar hareketinin "modern deneyimi" değiştirmesi gerekir.[9] Dolayısıyla tarihi perspektif zamanın geçişinin yan ürünü değildir. Bu konuda daha doğru bir görüş sunan Leon Festinger'in bilişsel uyumsuzluk teorisine göre, tarihin yazıldığı dönemin sosyal âdetleri o tarihin geçmiş perspektifini büyük ölçüde belirler.[10] Objektif araştırmacılık, onun üstün gelmesine izin veren modern bir deneyimle bağdaşmalıdır.

Bu durumda ders kitabı yazarları yakın geçmişi ele aldığında, tarihi perspektif yokluğundan dolayı dezavantajlı değildir. Tam tersine, olayların yakın geçmişte yer alması

---

[9] Eric Foner Yeniden Yapılanma sürecinin tarihyazımındaki değişimleri kitabında özetlemiştir: *Reconstruction* (New York: Harper & Row, 1988), xix–xxiii ve 609–11.

[10] Leon Festinger, *A Theory of Cognitive Dissonance* (Evanston, IL: Row, Peterson, 1957).

beraberinde üç potansiyel yarar getirir. Birincisi yazarların kendileri bu olayları yaşadığı için televizyon, gazete ve gündem konusunda başkalarıyla yapılan sohbetlerden dolayı çok miktarda bilgiye maruz kalır. İkincisi az veya çok ikna edici olan kanıtlarla desteklenmiş farklı bakış açıları söz konusudur. Üçüncüsü yazarların kendileri de gazeteleri inceleyerek veya yakın tarihin başrol oyuncularıyla görüşerek kendi araştırmalarını yapabilir ve yorumlarını siyaset bilimi gibi alanlarda çalışan ve bu konuları inceleyen araştırmacılarla paylaşabilirler. Yazarlar elde ettikleri bu bilgilerle geçmiş konusunda hem ilginç hem de bilgilendirici olan bir tema geliştirebilir. Bu bölümü yazarken benim yapmaya çalıştığım budur.[11] Son on yılın en önemli meseleleri arasında 11 Eylül 2001'deki terör saldırıları, Afganistan konusunda verdiğimiz karşılık ve Irak'a karşı yürüttüğümüz (ikinci) savaş olduğu sonucuna vardım. Bu üç olayın gelecekte hayatlarımız üzerindeki etkisinin örneğin Clinton'ın azil davasına göre daha büyük olacağı anlaşılmaktadır. Peki ders kitapları bu konularda neler anlatır? Neler anlatmaları *gerekir*?

11 Eylül saldırıları konusunda öğrenciler de –tüm Amerikalılar gibi– dört soruya cevap arar. İlk olarak, neler oldu? İkincisi, neden saldırıya uğradık? Üçüncüsü böyle bir şeyin olmasına nasıl izin verdik? Dördüncü soru da ikinci ve üçüncü sorulardan kaynaklanır: Böyle bir şey bir daha olur mu?

Ders kitapları 11 Eylül 2001'de neler olduğunu –hem de uzun uzadıya– anlatır, çünkü yukarıdaki sorular arasında en kolay cevap budur. Örneğin *Holt American Nation* ve *The Americans* Dünya Ticaret Merkezi ile Pentagon'da olanlara beş tam sayfa ayırır. Ancak bazı hatalar yaparlar. Örneğin *Holt* şöyle bir iddiada bulunur: "1812 Savaşından beri ilk defa Amerika toprakları yabancı bir düşman saldırısına uğradı." New Mexico'nun Columbus eyaletinde yaşayanlar

[11] Yakın geçmişte tarihe yön verenlerle görüşmediğimi kabul etmem lazım.

bu bilgiye çok şaşıracaktır, çünkü Meksika'dan gelen Pancho Villa 1916'da buraya saldırarak iki düzine Amerikalının ölmesine ve kasabanın dumanı tüten bir harabeye dönüşmesine neden olmuştur. Bu anlatımlar ayrıca boş kelimelerle, aslında çok daha iyi bir şekilde kullanılabilecek bir yer kaybına neden olur. Örneğin *Holt*'ta şöyle yazar: "Bu devasa binaların yıkılmasıyla kulelerin içinde veya yakınlarında sıkışıp kalan binlerce insan öldü; aralarında yüzlerce itfaiyeci, polis memuru ve kurtarma görevlisi de vardı." Bu bilgi bir sayfa sonra tekrarlanır: "Dünya Ticaret Merkezine düzenlenen saldırıda 2500 kadar insan öldürülmüştür. Bu sayıya 300 kadar itfaiyeci ve yardıma gelmiş birçok kurtarma görevlisi dahildi."

Neler olduğunu anlatmak, yukarıdaki dört sorunun en az önemli olanının cevabını vermektir, çünkü günümüzün lise öğrencileri neler olduğunu zaten bilir (ancak üç-dört yıl içinde öğrenciler bu olayları hatırlamayacak kadar küçük olacaklar ve bu tasvirlere ihtiyaç duyacaklar). Gelelim günümüz öğrencilerinin üzerinde düşünmesi gereken "neden" sorusuna. *Holt*, öğretmenler için olan versiyonunda "neden" sorusunun öğretmenler tarafından ele alınmaması gerektiğini açıkça ima eder: "Öğrencilere bu bölümde 11 Eylül 2001'de gerçekleşen saldırıları, ekonomik ve sosyal sonuçlarını ve Amerikalılarla ABD hükümetinin verdiği karşılığı öğreneceklerini söyleyin." *Pathways to the Present* ve Boorstin ile Kelley de "neden" sorusunu görmezden gelir. *The Americans*, İrlanda Cumhuriyet Ordusu, Peru'nun Aydınlık Yol hareketi ve Japonya'nın Aum Shinrikyo adlı dini tarikat tarafından düzenlenen terör saldırılarına da yer vererek nedensel incelemeleri bulanıklaştırır.[12] Amerika Birleşik Devletleri'nin neden saldırıya uğradığını bir tek *Pageant* anlatır:

[12] *The American Journey* teröristler saldırıya geçmeden önce baskıya girmiştir.

> Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak'a uygulanan ekonomik ambargo, Ortadoğu'daki (özellikle Arap Yarımadası'nın kutsal topraklarındaki) giderek artan askeri varlığı ve Filistin milliyetçiliğine karşı İsrail'e verilen destekten dolayı Bin Ladin'in Amerika Birleşik Devletleri'ne husumet beslediği biliniyordu. Bin Ladin aynı zamanda Amerika'nın ekonomik, askeri ve kültürel alandaki devasa gücüne dünya çapında duyulan kızgınlıktan da beslenmişti.

İlk cümle, 11 Eylül saldırılarından sorumlu olan El Kaide'nin lideri Usame Bin Ladin'in 1998'de yayınladığı "Yahudilere ve Haçlılara Karşı Cihat için Uluslararası İslami Cephe" beyanatını doğru bir şekilde özetler.[13] İkinci cümle de doğru ve faydalıdır.

Ne yazık ki, *Pageant*'ın bu iki cümlesi dışında günümüzün ders kitapları, öğrencileri hükümetimiz tarafından kasti olarak yayılan yanlış yorumlara açık ve savunmasız bırakır. Başkan George W. Bush, saldırılardan dokuz gün sonra Kongreye "neden" sorusunun cevabını vermişti:

> Amerikalılar, bizden neden nefret ediyorlar diye soruyor. Onların nefret ettiği şey, bu salonda gördüğümüz, demokratik olarak seçilmiş bir hükümet. Onların liderleri kendi kendilerini tayin ediyor. Nefret ettikleri şey, özgürlüklerimiz – din özgürlüğümüz, konuşma özgürlüğümüz, seçme, toplanma ve birbirimizle aynı fikirde olmama özgürlüğümüz.[14]

Ne hoş bir düşünce: Bizden nefret etmelerinin nedeni, bizim iyi insanlar olmamız!

---

[13] 11 Eylül Komisyonu'nun bir üyesi olan Warren Bass, Bin Ladin'i yazısında özetlemiştir: "Incendiary," *Washington Post Book World*, 14/01/2007.

[14] George W. Bush, "Address to Joint Session of Congress," 9/20/2001, whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html.

Bush bu cümlelerin çeşitli varyasyonlarını bütün bir yıl boyunca tekrarladı. Bush'un yorumu muhtemelen bu kadar teselli edici olduğu için büyük rağbet gördü. *Time* muhabiri Mitch Frank tarafından yazılan ve terör saldırılarını gençler için yorumlayan ilk ve muhtemelen en önemli kitap olan *Understanding September 11th* [*11 Eylül'ü Anlamak*] özellikle Dünya Ticaret Merkezi konusunda benzer bir iddiada bulunur:

> İkiz Kuleler barışı simgeliyordu. 1973'te tamamlanmalarından kısa bir süre sonra, kulelerin mimarı Minoru Yamasaki şöyle demişti: "Dünya ticareti, dünya barışı demektir. Dünya Ticaret Merkezi, insanoğlunun dünya barışına verdiği önemin canlı bir simgesidir. İnsanın insanlığa inancını, bireysel haysiyete olan ihtiyacını, insanlar arasındaki işbirliğine ve bu işbirliği yoluyla refaha ulaşma inancını yansıtmalıdır." Teröristler bütün bunlara saldırıyordu.[15]

Tabii ki bunlar saçmalıktan başka bir şey değil. Eğer Mitch Frank 10 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezini ziyaret eden yüz kişiye binanın neyi simgelediğini sorsaydı, hiçbiri "dünya barışı," "bireysel haysiyet" veya "insanlar arasında işbirliği" demezdi.[16] Binada çalışanlar ne de olsa borsacı ve yatırım bankacılarıydı. *American Heritage*'in yayıncılarının 2005 baskısında, İkiz Kulelerin mimari modelinin restore edilip sergilenmesi için gösterilen çabaların övüldüğü bir makalede dediği gibi, "kuleler Amerika'nın ekonomik gücünün uluslararası çapta tanınan simgeleriydi."[17]

---

15 Mitch Frank, *Understanding September 11th* (New York: Viking, 2002), 16; Mitch Frank, "Restoring the World Trade Center," *American Heritage*, 2/2005, 9.

16 Bu binaların "insanlar arasında işbirliği" gerektirdiği doğrudur, ama terör saldırıları dahil olmak üzere, büyük ölçekli her türlü girişim bunu gerektirir.

17 Frank, "Restoring the World Trade Center," 2/2005, 9.

Teröristlerin değerlerimiz, özgürlüklerimiz ve kendimizi dünya barışına adamış olmamızdan dolayı bize saldırdığı algısı kendi çıkarımıza uygundur, ama sığ bir algıdır ve doğru olmaktan uzaktır. Johannes Rau'nun bu bölümün başında yer alan ayrımını temel alırsak, bu tür bir düşünce tarzı milliyetçi olarak tanımlanabilir, ama vatanseverlik anlamına gelmez. Milliyetçilik, bizi ülkemizi eleştirip iyileştirilmesini sağlamaya teşvik etmez. Dolayısıyla milliyetçilik sadece kısa vadede işe yarar. Uzun vadede ülkemizin, politikalarını körü körüne övmek yerine onları sorgulayacak yurttaşlara ihtiyacı vardır. Aslında bu konularda bilgili Amerikalılar böyle olduğunu gazeteci James Fallows'a söylemiştir, Fallows da bu durumu *Atlantic Monthly*'de özetlemiştir: "Görüştüğüm askerler, casuslar, akademisyenler ve diplomatlar bu konuda görüş birliğine sahip: 'Bizden, biz olduğumuz için nefret ediyorlar' algısı tehlikeli bir saçmalıktan başka bir şey değil." Fallows'un kendisi, bizden biz olduğumuz için nefret ediyorlar kavramını "kendini haklı çıkarma ve kandırma amaçlı" olarak tanımlamıştı. CIA'in Bin Ladin biriminin başı olan Michael Scheuer de aynı fikirdeydi:

> Bin Ladin, Amerika'ya karşı yürüttüğü savaşın nedenlerini bize açıkça anlatmıştır. Bu nedenlerin hiçbirinin özgürlüğümüz, bağımsızlığımız ve demokrasiyle ilgisi yoktur, hepsi ABD'nin İslam dünyasındaki politikaları ve eylemleriyle ilgilidir.

Kasım 2004'te bu görüş ilginç bir kaynak tarafından da teyit edildi: Pentagon tarafından yayınlanan bir raporda, "Müslümanlar 'özgürlüğümüzden' değil, politikalarımızdan nefret ediyor," denmektedir. Bu cümleyi ciddiye alırsak Ortadoğu'yla ilgili politikalarımızı sorgulamamız veya değiştirmemiz gerekir. Fakat Bush'un analizi –ve çoğu ders kitabının herhangi bir *analizden* kaçınması– bu

tür düşüncelerin bastırılmasına neden olur.[18]

Ders kitapları dış politikamızı sorgulamakta zorlanır, çünkü 8. bölümde belirttiğimiz gibi, Amerika'nın "uluslararası iyi adam" imajının doğru olduğunu varsayarlar. Örneğin *Pathways to the Present*'ın tarihi bir "tema" (coğrafya, ekonomi gibi) olarak gören birinci sayfasını ele alalım. "Tarih teması" konusunda öğrencilere anlatılanlar şunlar:

> Özgürlük ve Demokrasi Mücadelesi: Amerikalılar, ülkelerinin tarihi boyunca özgürlüklerini korumak ve hem ülke içinde hem de dışında demokrasi uğruna mücadele etmek için hayatlarını riske atmışlardır. Büyük değer verilen bu fikirleri koruma ve savunma amacı taşıyan mücadelede belirli olayları takip etmek için *American Pathways*'de 410-411. sayfalara bakın.

Söz konusu sayfalara baktığımızda aynı başlık ve aynı metnin yanı sıra, Bağımsızlık Savaşı, İç Savaş, Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşından resimlerle 11 Eylül 2001'den sonra Dünya Ticaret Merkezinin yıkıntısının önünde Amerikan bayrağını diken itfaiyecilerin o unutulmaz fotoğrafını buluruz. Kızılderililere karşı yüzyıllarca yürütülen savaşlarımızdan, Meksika Savaşından, Filipin Savaşından ve "hem ülke içinde hem de dışında demokrasi uğruna mücadele" sınıfına uydurulamayan diğer savaşlarımızdan resimlerin olmadığı dikkat çeker. En uzun süreli savaşımız olan Vietnam Savaşından söz bile edilmez. Aslında askeri müdahalelerimizden bazıları –1999'da Sırbistan-Kosova'ya müdahalemiz veya İkinci Dünya Savaşı– "uluslararası iyi adam"

---

[18] James Fallows'un *Atlantic* makaleleri *Blind into Baghdad* (New York: Random House Vintage, 2006) kitabında özetlenmiştir; Michael Scheuer'i alıntılayan: Jason Burke, "Will the Real al-Qaida Please Stand Up?" *The Guardian*, 11/03/2006, books .guardian.co.uk/review/story/0,,1726185,00.html (May 2007); 11/2004 Pentagon raporunu alıntılayan: Thom Shanker, "U.S. Failing to Persuade Muslims, Panel Says," *International Herald Tribune*, 25/11/2004.

tanımlamasına dahil edilebilir. Seminole Savaşları veya Filipin Savaşları gibi başkaları ise bu gruba dahil edilemez. Yazarlar askeri tarihimizi yavan bir şekilde "Özgürlük ve Demokrasi Mücadelesi" başlığı altında ele aldığı zaman yaptıkları, öğrencilere ciddi bir analiz sunmayacaklarını söylemekten başka bir şey değildir.

Boorstin ile Kelley, *A History of the United States*'in orta yerinde, Vietnam'la savaşımızı anlattıktan hemen sonra öğrencilere benzer bir imada bulunur: "Bir süper güç olmaya devam eden Amerika Birleşik Devletleri, dünyada barışı sağlamak konusundaki sorumluluklarından kaçamazdı. Ülke Amerikan Devrimi'nden beri kendi kendisini yönetmek isteyen halklar için bir yol gösterici görevi görmüştür." Belli ki öğrencilerin, Amerika Birleşik Devletleri'nin tam da Vietnamlıların "kendi kendisini yönetme" imkânını engellemek için "barışı sağlamak" yerine on yıl süren bir savaş yürüttüğünün farkına varmamış olmaları gerekiyor. Böyle bir "analiz," "yol gösterici" olan arabulucu bir devlete neden saldırıldığını anlamayı zorlaştırır.

Appleby, Brinkley ve McPherson'ın *The American Journey* kitabının son paragrafı, bu açıdan en yaman örneği oluşturur:

> Amerika Birleşik Devletleri, 20. yüzyılın son on yılını dünya çapında barış ve refahı geliştirmeye çalışarak geçirmişti. Birçok Amerikalı ülkelerinin dünyada bir örnek teşkil etmesi gerektiğine inanmaya devam ediyordu. Başkan Clinton'ın 1997'deki Ulusa Sesleniş konuşmasında dediği gibi: "Amerika, Ortadoğu'dan Haiti'ye kadar, barış alanında boyun eğmez bir güç olmaya devam etmelidir..."

Gerçekten mi? Bu paragraf, Appleby'nin 1995 tarihli, tarihyazımı konulu kitabının "Tarihi Gerçekleri Anlatmak" şeklindeki başlığını pek yansıtmaz. Bu bölüm ancak sağcılara yalakalık

yapmaya yarıyor olabilir ve işe yaramışa da benzer. Washington D.C.'de muhafazakâr bir düşünce kuruluşu olan Thomas B. Fordham Enstitüsü 2004'te, Diane Ravitch, Chester Finn ve diğerleri tarafından yazılmış olan ve altı Amerikan tarih dersi kitabının değerlendirildiği *A Consumer's Guide to High School History Textbooks* [*Lise Tarih Dersi Kitapları İçin Tüketici Rehberi*] adlı bir kitap yayınlamıştır. Bu değerlendirmede *Journey* en yüksek puanı almıştır: "Analizleri genel anlamda adil, ölçülü ve mantıklıdır."[19] Ancak Ravitch de Finn de Amerikan dış politikası konusunda verecekleri bir konferansta, "Amerika Birleşik Devletleri, 20. yüzyılın son on yılını dünya çapında barış ve refahı geliştirmeye çalışarak geçirmiştir," şeklinde bir iddiada bulunmayacaklardır. Ülkenin gündeminde böyle bir şeyin bulunmasının gerekli olduğu bile kesin değildir. Bütün diğer ülkeler gibi, Amerika Birleşik Devletleri'nin de birincil amacı, kendi refahını ve dünya üzerindeki etkisini artırmaktır.

2000 yılında yayınlanmış olan *Journey*, bu kitap için incelediğim daha yeni altı ders kitabının en eskisidir, dolayısıyla Amerika Birleşik Devletleri üç yıl sonra, –"dünya çapında barış ve refahı geliştirmeye" çalışmaktan vazgeçerek– Irak saldırıya geçmeden önce Irak'a saldırmaya karar verince yazarları ne dedi, bilemiyoruz. Ulusal karakterimiz konusundaki değerlendirmelerine bu kadar zıt olan bir davranış şekli karşısında şaşırdılar mı? Hiç sanmıyorum; ne de olsa Amerika Birleşik Devletleri bu kitap yayınlanmadan önceki altmış yıllık sürenin neredeyse tamamında bir yerlerde savaşıyor durumdaydı. Bir kitabı böyle bir paragrafla bitirmek, gerekçelendirme ile gerçek olayları birbirine karıştırmak, analiz yerine ideoloji sunmak demektir. Böyle bir ifade, öğrencilerin neden bu kadar özverili, masum bir ülkenin başkalarının saldırısına uğradığını anlamasına yardımcı olmaz.

---

[19] Diane Ravitch, Chester Finn ve diğerleri, *A Consumer's Guide to High School History Textbooks* (Washington, D.C.: Thomas B. Fordham Institute, 2004).

Bir ülkeyi günahsızmış gibi sunmak –örneğin Ortadoğu politikalarını daima tarafsız bir şekilde yürüttüğünü ve hem Filistinlilere hem de İsraillilere iyi niyetle yaklaştığını iddia etmek– öğrencilerin cahil kalmasına, başkalarının neden bize karşı bu kadar kızgın olduğunu anlayamamalarına neden olur. Ülkeyi böyle tanıtmak aynı zamanda öğrencilerin etnik merkezciliğini, yani toplumumuzun dünyanın en üstün toplumu olduğu ve bütün diğer ülkelerin bize benzemesi gerektiği inancını besler. Amerikalılar zaten başka uluslara göre daha etnik merkezcidir; bunun nedeni kısmen Amerika Birleşik Devletleri'nin devasa ekonomik, askeri ve kültürel gücünün bizi ülkemizin gezegendeki hem en güçlü hem de en iyi ülke olduğuna inanmaya teşvik etmesidir. Zaten yüksek düzeyde olan etnik merkezciliğimizi daha da güçlendirecek bir tarih dersi, öğrencilerin başka kültürlerden bir şeyler öğrenme ihtimalini azaltacaktır.

Ders kitabı yazarları, "uluslararası iyi adam" varsayımlarından dolayı engellenmenin yanı sıra, ikinci bir dezavantaja da sahiptir. Irak'la savaşlarımızın uzun bir geçmişi vardır. 8. bölümde ders kitaplarının ABD'nin Ortadoğu'daki müdahalelerini ne kadar acıklı bir şekilde ele aldığı belirtilmiştir. Saddam Hüseyin'in iktidara gelmesine yardımcı olan, Amerika Birleşik Devletleri'ydi. Irak'ın Şii Başkanı General Abdülkerim Kasım, 1963'te, Anthony Lappé ve Stephen Marshall adlı gazetecilerin deyimiyle, "ABD ve İngiltere'nin bölge üzerindeki etkisi açısından bir tehdit oluşturmaya başladı." CIA Kasım'ın devrilme sürecini planladı; buna karşılık Saddam ve Baas Partisi başlangıçta Batılı petrol şirketlerini sevinçle kabul etti. Ancak birkaç yıl sonra Saddam Irak'ın petrol endüstrisini devletleştirdi. Ancak eski bir savaş ve diplomasi ilkesine göre "düşmanımın düşmanı dostumdur" olduğu için, Saddam 1980'de İran'ı işgal edince, ABD Saddam'a destek verdi. Başkan Reagan 1982'de, Saddam'a İran'a karşı yürüttüğü savaşta askeri ekipman ve başka yardımlar sağlayabilmemiz

için Irak'ı terörist ülkeler listesinden çıkardı. Muhabir John King'e göre, 1980'lerin geri kalan kısmında Amerika Birleşik Devletleri, Irak'ın füzeleri, kimyasal, biyolojik ve nükleer silah programları için onlara askeri helikopter, bilgisayar, bilimsel cihaz, kimyasal madde ve başka malzemeler tedarik etti. CIA ve Savunma İstihbaratı Teşkilatı Irak'a, ordularının İranlı birliklere karşı kimyasal silahlar kullanabilmesi için gerekli olan bilgiyi sağladı. Bu tür silahların uzun bir süre önce yasadışı ilan edilmiş olmasına rağmen Amerika Birleşik Devletleri, BM Güvenlik Konseyinin Irak'ın kimyasal silah kullanmasını kınama kararlarını da veto etmiştir. İran'la savaş sona erdikten sonra bile Saddam'ın bu silahları kendi halkına karşı kullandığını bilmemize rağmen, Irak'a şarbon, siyanür gibi çeşitli kimyasal ve biyolojik silahlar göndermeye devam ettik. Hiçbir ders kitabı, Saddam'la geçmişte olan bağlantılarımızı ele almaz.[20]

İran'daki eylemlerimiz, 11 Eylül saldırılarını anlamak açısından daha da büyük önem taşır. 8. bölümde şah adına gerçekleştirdiğimiz ve ülkenin günümüzde bize beslediği husumeti açıklayan sayısız müdahale ele alınmıştır. Şahın devrildiği İran Devrimi, Ortadoğu'nun sonraki tarihini anlamak açısından temel önem taşır. Çoğu ders kitabı İran'da oynadığımız rolü dürüst bir şekilde anlatmadığı için, daha sonra olanları anlatmaya çalıştıkları zaman zorlanır; dolayısıyla da öğrenciler günümüzde olanları anlamak için tarihten yararlanamaz. 1970'lerde İran'da şahı desteklediğimiz gibi, Suudi Arabistan, Kuveyt, Mısır, Özbekistan ve başka yerlerde de baskıcı rejimleri destekledik, dolayısıyla Araplar ve başka birçok Müslüman ulus günümüzde Amerika

[20] Anthony Lappé ve Stephen Marshall, *True Lies* (New York: Penguin Plume, 2004), 125–26; Gerald D. McKnight, "How the Warren Commission Failed the Nation and Why," History News Network, 28/11/05, hnn.us/articles/16615.html; John King, "Arming Iraq and the Path to War," *U.N. Observer and International Report*, 3/31/2003, unobserver.com/index.php?pagina=layout5.php&id=815&blz=1.

Birleşik Devletleri'ni –tarihçi Scott Appleby'nin deyimiyle– "büyük bir ikiyüzlü" olarak görür. Biz demokrasi vaaz ederiz ama diktatörlükleri destekleriz.[21]

İsrail'e olan eğilimimiz de Ortadoğu'yu ve terörizmi anlamak açısından büyük önem taşır. Amerika Birleşik Devletleri, İran'ın nükleer silah sahibi olmaması gerektiği konusunda son derece kararlıdır. Başkan Bush, Irak'a açtığı önleyici savaşı meşrulaştırmak için bu ülkenin nükleer silah elde etmek için sözde çabasını kullanmıştı. Ancak İsrail'i –varlığını on yıllardır bildiğimiz– nükleer silahları konusunda hiçbir zaman sözlü olarak bile kınamadık.[22] Tam tersine Amerika Birleşik Devletleri, 1948'deki kuruluşundan günümüze, nükleer silahlarına veya başka politikalarına bakmaksızın İsrail'e daima son derece önemli bir finansal ve askeri destek sağlamıştır.

Çoğu ders kitabı, "neden saldırıya uğradık" sorusunu bu şekilde görmezden geldikten sonra "böyle bir şeyin olmasına nasıl izin verdik" şeklindeki üçüncü soruyu da görmezden gelir. Yazarlar, ABD hükümetini eleştirmek istemez ama bu açıdan her iki parti de suçludur. Clinton yönetimi, görevde olduğu sekiz yıl boyunca terör saldırılarına karşı güvenliğimizi güçlendirmek için fazla önlem almamıştır. Özellikle Göç ve Vatandaşlık Bürosu yıllarca yetersiz düzeyde çalışmış, Amerika Birleşik Devletleri'ne alınmaması gereken insanların listesini çıkaramamış, öğrenci veya çalışma vizelerinden sonra ülkede kalmaya devam eden insanları izlemekte başarısız olmuş, göç ihlalleriyle ilgili olarak açılan davalarda duruşmalara gelmeyen insanları arama konusunda isteksiz davranmıştır. Bush yönetimi güvenliğimizi artırmak için daha da az uğraşmıştır, ama ders kitabı yazarları, Başkanın

---

21 R. Scott Appleby, "History in the Fundamentalist Imagination," *Journal of American History*, 9/2002, 511.

22 Federation of American Scientists, "Nuclear Weapons," fas.org/nuke/guide/israel/nuke/, 1/2007.

11 Eylül 2001'den önceki uyarıları dikkate almamış olması konusunda bile bir şey demezler. 2000'de Pentagon'a bir uçağın çarpmasının simüle edildiği kurtarma tatbikatları yapan Clinton yönetimi, bu ihtimalin bilincinde olduğunu gösterir. Lappé ile Marshall'a göre, "11 Eylül'den en az üç ay önce Alman ajanlar 'Ortadoğulu teröristlerin ticari uçakları kaçırıp Amerikan kültürünün önemli simgelerine saldırmak için silah olarak kullanmayı planladığı' konusunda CIA'yi uyardılar. CIA bu uyarıyı havayolu şirketlerine bile iletmedi. FBI ajanları, şüphe çekici Arapların ABD'nin havacılık okullarında ticari jetlerle uçmak için eğitim aldığını üstlerine bildirdiler, ama bu uyarılar da bir sonuç vermedi. George W. Bush'a saldırılardan bir ay önce "Bin Ladin ABD'ye saldırmaya kararlı" başlıklı bir brifing sunuldu ama başkan harekete geçmedi.[23]

11 Eylül saldırılarında ölen kurbanların ailelerinin ısrarı üzerine Kongre istihbarat, savunma ve emniyet teşkilatlarının işbirliği yaparak terör saldırılarını inceleme ve önlemedeki başarısızlığını incelemek amacıyla bir komisyon kurulmasını istedi. *The Americans*, George Bush'u 11 Eylül komisyonunun oluşturulmasını sağlayan kişi olarak gösterir. Aslında Bush bu komisyonun kurulmasına karşıydı ve hükümeti ancak kamuoyunun zorlamaları sonucunda komisyonla işbirliği yapmayı kabul etmişti. Bütün diğer kitaplar bu komisyondan hiç söz etmez.

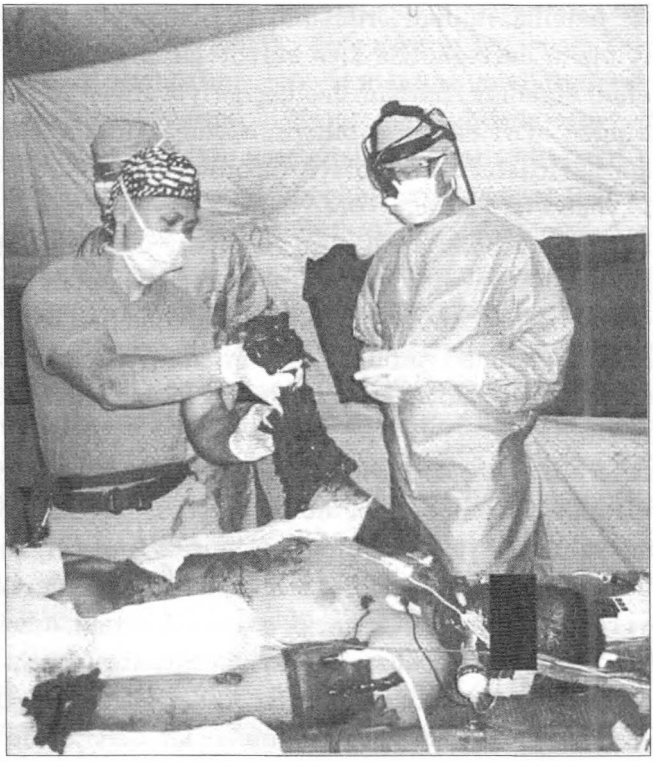
Böyle bir şey bir daha olur mu? Ders kitapları, tabii ki bu soruya cevap vermez ve veremez de; ama iyimser bir bakış açısı sunarlar. *Pathways to the Present*'te şöyle denir: "Başkan terörizmle ülke içinde de mücadele etmek için hemen harekete geçti. 11 Eylül saldırılarının üzerinden bir ay geçmeden Bush Ulusal Güvenlik Bakanlığını kurdu." Bu cümleleri izleyen ve hükümet içindeki bu yeniden yapılanmanın

[23] Gerald Posner, *Why America Slept* (New York: Random House, 2003), 121, 152, 157, 169; Lappé ve Marshall, *True Lies*, 52–53.

işlendiği üç uzun ve cesaret verici paragrafta, eleştiri veya sorgulama benzeri tek kelime edilmez. Aslında *Pathways*, federal hükümetin Katrina Kasırgasına verdiği zayıf tepki sonucunda Bush yönetiminin Federal Acil Durum Yönetim Kurumunu [*Federal Emergency Management Agency* – FEMA] Ulusal Güvenlik Bakanlığıyla birleştirirken onu küçülttüğü ve felaketlerle başa çıkma becerimizi de ciddi düzeyde engellediği ortaya çıkmadan önce yayınlanmıştır. Ancak yazarların elinde limanlarımızdan ülkeye giren terörizm malzemeleri konusunda hazırlıklı olup olmadığımız, özellikle Suudi Arapların vize almasını kolaylaştıran muafiyet programı ve Ulusal Güvenlik Bakanlığının ele almadığı başka sorunlar açısından çok miktarda bilgi vardı. Ancak iyimser metinler öğrencilerin endişelerini sadece bir dahaki saldırıya kadar giderecektir. Ondan sonra da öğrenciler kandırıldıklarını düşünecektir.

ABD'nin 11 Eylül saldırılarına ilk cevabı, Ekim 2001'de Afganistan'daki Taliban hükümetine saldırması şeklinde gerçekleşti. Saddam örneğinde olduğu üzere, bu köktendinci Müslüman rejim de başlangıçta CIA tarafından desteklenmişti çünkü Afganistan'ın daha önceki, Sovyetler Birliği destekli komünist rejimine karşıydılar. CIA 1980'lerde Afganistan'daki köktendinci Müslümanlara Amerikalı danışmanlar ve uçaksavar füzeleri sağlamakla kalmadı, Afganlarla beraber mücadele etmeleri için başka ülkelerden de Müslüman üyeler bulmalarına yardımcı oldu. Ne yazık ki, bu aşırı uçtakiler iktidara geldikten sonra, Usame Bin Ladin'e ve sonradan Dünya Ticaret Merkezi ile Pentagon'a saldıracak olan teröristlerin yetiştirildiği kamplara kucak açtı. 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra Taliban hükümeti, ABD'nin taleplerine cevaben Bin Ladin'i üçüncü bir ülkeye teslim etmeyi önerdi. Amerika Birleşik Devleti bu öneriyi yetersiz bularak reddetti.[24] Onun yerine bir ay sonra, Taliban'ın düşmanı olan Kuzey

[24] Bazı uzmanlara göre, Taliban zaman kazanmaya çalışıyor olabilirdi.

Amerika Birleşik Devletleri'nin giderek daha kolay bir şekilde savaşa girmesinin nedenlerinden biri, çoğumuzun savaşın insani kaybı konusunda bilgi sahibi olmamasıdır. Bu konudaki cehaletimizin çeşitli nedenleri vardır. Irak'ta savaşan askerlerin çelik yelekleri, aldıkları tıbbi hizmetler, vs. daha önceki savaşlara göre çok daha iyidir. Bunun sonucunda şehit sayılarının gazi sayılarına oranları da eskisine göre çok daha düşüktür; bu oran Vietnam'da 1'e 3 iken, Irak'ta 1'e 9'du. Daha az sayıda askerin şehit olması harika bir şeydir. Ancak çok daha fazla sayıda asker yaralandığı ve Walter Reed Ordu Tıp Merkezindeki bu asker örneğinde görüldüğü üzere, bazıları ciddi şekilde yaralandığı için artık şehit sayıları savaştaki tablonun tamamını yansıtmaz. Şehit sayısının giderek azalmasının nedenlerinden biri, kamyon konvoylarında şoförlük ve muhafızlık gibi savaş hizmetlerinin özel şirketlere ihale edilmesidir, onların kayıpları da resmi istatistiklere dahil edilmez. Bizimkilerden çok daha fazla olan Iraklı ölüler de bu toplam sayılara dahil edilmez. Fakat çoğumuz bireysel bir fedakârlıkta bulunmadığımız için, şehit sayıları savaşın maliyeti konusunda sahip olduğumuz başlıca bilgidir.

İttifakı namına Taliban ordusunu bombalamaya başladık. İttifak bizim desteğimizle kısa sürede galip geldi. İttifaka üye olan Afganlar, Taliban destekçileriyle diğer Afganları birbirinden ayırt etmesini biliyordu. Ancak Irak'a açacağı savaşın hazırlıklarından dolayı dikkatini başka yere veren Bush yönetimi, Usame Bin Ladin'in yakalanması ve Afganistan'ın tarafsız veya dost bir ülkeye dönüştürülmesi gibi konuları ihmal etti. 2002 yılı başlarında yapılan bu hatalar beş yıl sonra, Bin Ladin henüz yakalanmadığı ve Afgan hükümeti Afganistan'ın büyük kısmını kontrolü altına alamadığı için Amerika Birleşik Devletleri'ni rahatsız etmeye devam etti.[25]

Tek bir kitap, yani *Pageant*, Amerika Birleşik Devletleri'nin, Afganistan'ın komünist yönetimine karşı köktendinci Müslümanlara destek sağladığını söyler. Ancak *Pageant*, başka kitaplar gibi hatalı bir şekilde, Taliban'ın Bin Ladin'i teslim etmeyi reddettiğini belirtir. Ancak çoğu ders kitabı, Amerika Birleşik Devletleri'nin Kuzey İttifakıyla birlikte Taliban yönetimini devirdiğini kısa ama doğru bir şekilde anlatır, Usame Bin Ladin'in kaçmayı başardığını söyler. Belki de bu anlatımların doğru olmasına şaşırmamız gerekir; Afganistan'a müdahalemiz, en azından ilk başlarda, haklı ve etkiliydi.[26]

---

25 Mahmood Mamdani, "Good Muslim, Bad Muslim," Eric Hershberg ve Kevin Moore, ed., *Critical Views of September 11* (New York: New Press, 2002), 52; Seymour Hersh, *Chain of Command* (New York: Harper Perennial, 2005), 151.

26 Afganistan'daki faaliyetlerimizin daha karanlık bir yönü vardır. CIA, Nikaragua ve Güneydoğu Asya'daki savaşlarda olduğu üzere, SSCB'ye karşı yürüttüğü savaşı da büyük ölçüde uyuşturucu ticareti yoluyla finanse eder. Bunun sonucunda Afganistan ve Pakistan'ın Afganistan'a komşu olan bölgeleri dünyanın en büyük eroin ve haşhaş üreticileri arasına girer. Taliban 2000'de Kuran'ı temel alarak Afganistan'ın uyuşturucu üretimine büyük ölçüde son verir. Günümüzde ise, bizim 2002'de oluşturduğumuz hükümet döneminde haşhaş yine Afganistan'ın en önemli tarımsal ürünü haline gelmiştir. Ayrıca Afganistan Savaşında yakalanmış yüzlerce sözde "düşman savaşçı" yıllardır, yargılanmadan, hatta ailelerini veya avukatlarını göremeden Amerika Birleşik

Tarihi açıdan bir sonraki olay, Amerika Birleşik Devletleri'nin Mart 2003'te Irak'a karşı başlattığı savaştır. Ancak Irak'a saldırımız pek de mantıklı değildi. Gerçi başlangıçta Bush yönetimi 11 Eylül terör saldırılarıyla Saddam Hüseyin arasında bir bağlantı olduğunu iddia etti. Irak'a saldırının başlamasından iki gün sonra, Başkan Bush saldırı için üç neden sundu: "Irak'ın kitle imha silahlarını ortadan kaldırmak, Saddam Hüseyin'in terörizmi desteklemesine son vermek ve Irak halkını özgürleştirmek." Başkan Yardımcısı Dick Cheney de, benzer şekilde, Irak'tan "bize yıllardır, ama özellikle 11 Eylül'de saldırmış olan teröristlerin coğrafi üssü" şeklinde söz etti. O zamanlar bile arada bağlantı olduğu iddiası mantıklı gelmiyordu. Irak'ın Amerika Birleşik Devletleri'ne düzenlenen saldırıyla bir ilgisi yoktu; Usame Bin Ladin, Saddam Hüseyin'in seküler ve zalim diktatörlüğünü hor görürdü; öte yandan Saddam da polis devletinde teröristlerin örgütlenmesine izin verecek değildi.[27]

"Kitle imha silahları" iddiası da anlamsızdı, çünkü Bush'un agresif diplomasisinden dolayı Saddam bir önceki yılın kasım ayında BM silah müfettişlerinin Irak'a gelmesine izin verdi ve müfettişler bu tür silahlara dair herhangi bir ize rastlamadı. Saddam yönetimi ertesi ay, Irak'ın kitle imha silahlarını 1990'larda yok ettiğine dair bir rapor sundu (raporun doğru olduğu sonradan anlaşıldı). Müfettişler incelemelerini tamamlayabilmek için Bush'a yalvardı, ama Bush, işgalin başlayabilmesi için BM'nin Irak'ı terk etmesini emretti. Başlangıçta askeri bir zafer kazanmamıza rağmen, yürütülen derinlemesine araştırmalar sonucunda Irak'ta kitle imha silahlarının olmadığı ortaya çıktı. O zamanlar gizlenen

Devletleri'nin elinde tutsaktır ve muhtemelen hayatlarının sonuna kadar öyle kalacaktır. Bu da Üçüncü Dünya ülkeleri tarafından yurttaşlarımıza yapıldığı zaman şikâyetçi olduğumuz davranış şeklidir.

27 Cheney ve Bush'u alıntılayan: Staughton Lynd ve Carl Mirra, "I Am a Revisionist Historian," History News Network, hnn.us/articles/22700.html 31306.

ve sonradan ortaya çıkan bilgilerden hem Başkan Bush'un hem de İngiliz Başbakanı Tony Blair'in Irak'ın işgalinden önce ülkede kitle imha silahlarının olmadığını bildiği –veya bilmesi gerektiği– anlaşılmaktadır.[28] Ayrıca eğer Irak kitle imha silahları konusunda gerçekten Bush yönetimi tarafından iddia edildiği gibi bir ilerleme kat etmiş olsaydı bile, yine de Bush'un "şer ekseni" olarak tanımladığı grubun diğer iki üyesi olan İran ve Kuzey Kore'nin çok gerisinde olması gerekirdi. Bu durumda da önce o ülkelere saldırmamız gerekirdi. Ancak biz Irak'a saldırdık, çünkü *en zayıf* hedefti.[29] Bu arada Irak'a saldırmamız İran'la Kuzey Kore'yi de –ve gelecekte ABD saldırılarını engellemek isteyen başka ülkeleri– nükleer silahlar ve başka kitle imha silahları edinmeye teşvik etti. Belli ki, Irak'a kitle imha silahları olduğu için değil, *olmadığı* için saldırdık.

Başkan Bush'un Irak'a saldırmanın nedeni olarak öne sürdüğü "Irak halkını özgürleştirmek" de ABD dış politikasının "uluslararası iyi adam" ekolünün bir başka örneğini teşkil eder. Irak halkının –özellikle Şii çoğunluk ile Kürt azınlığın– Saddam döneminde çok çektiğine şüphe yoktur. Bundan dolayı Irak toplumunun oldukça büyük bir kısmı başlangıçta, haklı olarak, ABD birliklerini kurtarıcı olarak görmüştür. Ancak Saddam'ın devrilmesi hiçbir zaman müdahale nedenlerimiz arasında önemli bir yer tutmamıştır. Eğer Amerika'nın müdahaleleri insanların çektiklerinden kaynaklansaydı, birliklerimizi önce Arap hâkimiyetindeki yönetimin yüz binlerce siyahi Afrikalıyı öldürdüğü veya sivil müttefikleri tarafından öldürülmesine izin verdiği Güney Sudan'da Darfur'a; veya diktatör Robert Mugabe'nin yıllar

---

[28] Colin Brown ve Andy McSmith, "Diplomat's Suppressed Document Lays Bare the Lies Behind Iraq War," *The Independent*, 15/12/2006, news.independent.co.uk/uk/politics/article2076137.

[29] Carl M. Cannon, "Untruth and Consequences," *Atlantic*, 1/2007 the atlantic.com/doc/200701/cannonlying,1/2007; Eric Alterman, "Liar, 'Liar,'" *Nation*, 11/12/2006, 9.

geçtikçe daha baskıcı hale geldiği Zimbabwe'ye gönderirdik. Ancak "uluslararası iyi adam" yorumu, Irak'ın işgali için retorik bir bahane oluşturdu ve bazı Demokratları, Başkana savaş konusunda yetki veren kararlar lehine oy kullanmaya ikna etti.

Eğer hükümetin Irak'a saldırmak için sunduğu nedenler geçerli değilse, bu askeri macera nasıl açıklanır? Açıkça söylenmeyen en önemli neden, Başkan Bush'la dostlarının bu savaştan siyasi ve ekonomik kazanç elde etme umuduydu. Amerika Birleşik Devletleri'nin 1991'deki Körfez Savaşında kolaylıkla yendiği Saddam'ın ordusunun, eskisine göre daha da zayıf olduğunu herkes biliyordu. Irak'ın Körfez Savaşından önce 4280 tankı vardı, savaş sonrasında ise elinde 580 tank kalmıştı.[30] Irak ordusu ayrıca Amerika Birleşik Devletleri ile müttefikleri tarafından 1991'de dayatılmış olan "uçuşa yasak bölge"den dolayı felce uğramıştı, çünkü bu, herhangi bir ihtilafın en başından itibaren ABD uçaklarının Irak hava sahasını kontrol altında tutması anlamına geliyordu. Dolayısıyla politikacılar, birkaç hafta içinde kazanacağımız bir savaşa karşı çıkmanın siyaseten tehlikeli olabileceğinin farkındaydı. Gerçekten de ilk bakışta başarılı görünen bu savaşın ve Saddam Hüseyin'in yakalanmış olmasının seçimler üzerindeki etkisi, Kasım 2004'te Başkan Bush'un yeniden seçilmesini ve partisinin Kongreye hâkim olmasına katkıda bulunmuş olmasıdır. Ekonomi bu seçimin kazanılmasında daha da bariz bir rol oynamıştır. Bush ailesinin dostlarının büyük kısmı uzun zamandan beri petrol sektörünün inşasında ve silahlandırma projelerinde rol almıştır. Nisan 2003'te Bush yönetimi, Irak'ın başka ülkeler değil, ABD şirketleri ve devlet kurumları tarafından yeniden inşa edileceğini uluslararası topluma ilan etti. Başkan Yardımcısı Cheney'nin eski şirketi Halliburton'ın bu yeniden inşa sürecinde bütün diğer şirketlere göre daha

[30] Lappé ve Marshall, *True Lies*, 146.

fazla devlet finansmanı elde etmiş olması –ve daha yüksek düzeyde sahtekârlık ve suistimalle suçlanmış olması– kimseyi şaşırtmamalıdır. Bu arada Cheney, Halliburton'dan ertelenmiş tazminat şeklinde yılda 150 bin dolar almaya devam etmektedir ve 18 milyon doları aşan değerde hisse senedi opsiyonuna sahiptir. Öte yandan Halliburton da, Cheney'nin ve dostlarının yeniden seçilmesini garantilemeye katkıda bulunmak için Cumhuriyetçi Parti'ye yarım milyon dolardan fazla bağışta bulunmuştur.[31]

Bush ailesinin eskilerden beri petrol sektörüyle bağlantıları söz konusudur ve Bush'un başkanlığının başlarında, Başkan Yardımcısı Cheney ağırlıklı olarak petrol sektöründen oluşan gizli bir ekip toplamıştır. Siyasetçi ve eski Senato sözcüsü Tom Foley, 2003'te ABD dış politikasının "iyi adam" yorumunu eleştirerek, pek gurur okşayıcı olmayan bir imajla ABD yönetiminin özel petrol şirketleri namına savaştığını belirtti: "Biz, kişisel çıkarların söz konusu olmadığına inanıyoruz. Örneğin Irak'a savaş ilan ederken bunu petrol piyasasına hâkim olmak için yapmadığımıza inanıyoruz ve birileri böyle bir suçlamada bulunduğunda çok kızıyoruz. Gerekçelerin asla kişisel çıkar temelli olmadığına inanıyoruz."[32] Eğer petrolün bu savaşta rol oynadığından hâlâ şüphe duyanlar varsa, 2007'de Dow Jones, Irak'ın kukla parlamentosunun "tasarlanmasına ABD yönetimi tarafından yardım edilen" ve Irak petrolünün çıkarılması için Batılı petrol şirketleriyle otuz beş yıllık sözleşmeler imzalanmasını öngören bir yasayı görüştüğünü ilan etmiştir. Ayrıca ilk yıllardaki kârın yüzde 75'i de bu yabancı şirketlere verilecekti – petrol üre-

---

31 David E. Sanger, "Bush Aide Says US, Not UN, Will Rebuild Iraq," *New York Times*, 4/5/2003; "Houston: We Have a Problem," CorpWatch, 2004, corp watch.org/article.php?id=11322, 2/2007; Frances Fox Piven, *The War at Home* (New York: New Press, 2006), 17–18.

32 Lappé ve Marshall, *True Lies*, 120; karşılaştırma için bkz. Linda McQuaig, "Iraq's Oil," ZNet 27/09/2004, at netscape.com/viewstory/2006/10/21/iraqs-oil, 10/2006.

ten başka ülkelerde bu oran ortalama yüzde 10'dur.[33]

Hiçbir ders kitabı, savaş kararı almamızda, Irak'ı hedef olarak seçmemizde veya Irak'ın yeniden inşa edilip yapılandırılmasında Fransa, Almanya ve Birleşmiş Milletler gibi devletler ile kurumları dışlama kararına benzer –günümüzde hatalı oldukları anlaşılan– taktik meselelerde bu tür nedenlerin rol oynadığını öne sürmez. Ders kitapları asla böyle konuları ele almaz. Her ne kadar birkaç ders kitabı Amerika'nın Körfez Savaşındaki hızlı zaferinden sonra Amerikalıların George H. W. Bush'a verdiği oylardaki artıştan söz ederse de, yazarlar savaşı açıklamak için asla iç politikalara başvurmaz.[34] Yazarlar, resmi yetkililerin eylemleri için sunduğu nedenlere inanmayı ve bu nedenlerin ardını araştırmamayı seçer. Örneğin *The Americans*'da, Irak Savaşının anlatımında ilk cümlede benimsenen bakış açısını ele alalım: "2003'te Bush, terörizme karşı yürütülen savaşa Irak'ı da dahil eder." Yukarıda gördüğümüz üzere, Irak'a saldırmamızla "terörizme karşı savaş" arasında herhangi bir bağlantı yoktu. Bush bile bir süre sonra arada bağlantı olmadığını kabul etmek zorunda kaldı.[35] Ancak başkan ve başkan yardımcısı, Irak'ı 11 Eylül saldırılarına bağlayan çelişkili beyanatlarda bulunmaya devam etti. Amy Gershkoff ve Shana Kushner adlı siyaset bilimciler, bu hayali bağlantının halkın savaşa verdiği destek için başlıca kay-

---

33 "Western Companies May Get 75% of Iraqi Oil Profits," Dow Jones Newswires, 08/01/2007, Market Watch internet sitesi, marketwatch.com/news/story/western-companies–may-get-75/story.

34 Michael Billig, *Banal Nationalism* (London: Sage, 1995), 1.

35 31/01/2003 tarihli basın toplantısının metni için bkz. The Memory Hole, thememoryhole. org/war/no-saddam-qaeda.htm 2/2007 ve Bush'un 11 Eylül'le Irak arasında ne gibi bağlantılar olduğu sorusuna "hiçbir şey" dediği video için bkz. Think Progress, thinkprogress.org/2006/08/21/bushon-911/, 2/2007. Seymour Hersh'e göre (*Chain of Command*, New York: Harper Perennial, 2005, 210-11) 11 Eylül Komisyonu "Irak'la El Kaide arasında operasyonel bağlantılar olduğuna dair hiçbir kanıt" bulmamıştır. Ayrıca bkz. Lynd ve Mirra, "I Am a Revisionist Historian."

nak olduğunu göstermiştir, bu da Herman Goering'in, halkın bir savaşı desteklemesini sağlamak için "tek yapmanız gereken saldırıya uğradıklarını söylemektir" ve muhalefeti vatanseverlikten yoksun olmakla suçlamaktır şeklindeki beyanatının ne kadar doğru olduğunu gösterir. *The Americans* gibi ders kitapları terörizmle Saddam yönetimindeki Irak arasındaki hayali bağlantıyı tekrar ettiği zaman tek yaptıkları, gençlerimizin de bu yanlış yönlendirilmiş savaşı desteklemesini teşvik etmektir.[36]

Irak'la savaşa girmenin nedenleri ne olursa olsun, Bush yönetimi ilk zaferinden sonra başarılı bir işgalin ardında yatan en temel kuralın ne olduğunu unuttu; işgal altındaki toplumun liderini ortadan kaldır, sonra da toplumu yerel düzeyde zaten var olan yapı yoluyla yönet. Ne de olsa Saddam Hüseyin Irak'ı kontrol altında tutmak için yarım milyondan fazla asker ve polis memurundan yararlanmıştı. Ancak yüksek rütbeli Pentagon subaylarının görüşlerine karşı çıkan Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in ısrarı üzerine, savaşa çok daha az sayıda askerle girdik ve hemen hiçbiri Arapça bilmiyordu. Dolayısıyla mühimmat depolarının korumasını sağlamak, trafiği yönetmek, devriyeye çıkan askerlerimize eşlik etmek gibi faydalı işler için Iraklı askerlerden yararlanmaktan başka seçeneğimiz yoktu. Yine General Jay Garner gibi Irak konusunda deneyimli ABD yetkililerinin tavsiye ettiklerinin tersine, Irak ordusunu yasadışı ilan ettik. Ayrıca bunu yaparken silahlarını teslim etmelerini istemedik, dolayısıyla anında kontrolümüz dışında yasadışı bir silahlı kuvvet oluştu. Irak'ın işgali aslında o kadar zor bir şey değildi. Tek yapmamız gereken, son beş yüz yılda gerçekleştirilmiş başarılı işgalleri örnek almaktı. Örneğin Almanya 1940'larda Fransa'yı nasıl yönetti?

---

[36] Amy Gerkshoff and Shana Kushner, "Shaping Public Opinion: The 9/11–Iraq Connection in the Bush Administration's Rhetoric," *Perspectives on Politics* 3 no. 3 (9/2005), 525.

Fransız polisi, yerel liderler ve dayatılmış Vichy hükümeti yoluyla. Bizim seçtiğimiz yöntem ise en üst düzeyde beceriksizlik örneği teşkil etmiştir.[37]

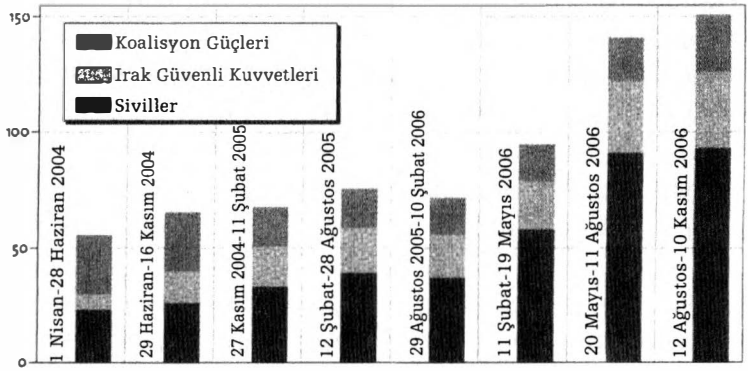
Reelpolitik açısından, Irak Savaşı başından itibaren kötü bir fikirdi. Amerika Birleşik Devletleri aslında Saddam'ı kıstırmıştı. Saddam'ın BM'nin kitle imha silahları müfettişlerini ülkeye kabul etmiş olması, ikilemine işaret ediyordu; o ülkesini zor kullanarak yönetiyordu, ama BM ve Amerika Birleşik Devletleri karşısında hatırı sayılır bir orduyu seferberliğe geçirmesi biraz zordu. Ayrıca Irak, demokratik olmasa da, seküler bir Arap ülkesiydi. 2004 yılına gelindiğinde Ortadoğu uzmanları, ordu komutanları ve CIA yetkilileri, gazeteci Fallows'a, Irak'a saldırma fikrimizin "Afganistan'a karşı kampanyamızı daha savaş başlamadan engelleyip zamanından önce sona ermesine neden olduğunu, böylece Usame Bin Ladin'i yakalama şansını da kaybettiğimizi" söyledi. Irak'a düzenlenen saldırı ayrıca dikkatimizi Suudi Arabistan, Mısır ve Pakistan gibi, 11 Eylül 2001 saldırılarının asıl kaynaklarına ve ülke içi güvenlik mekanizmamızdaki büyük eksikliklere yoğunlaştırmamızı engelledi. Fallows'a göre, Irak Savaşında "ordu aşırı derecede kullanılıp yoruldu, çünkü başarılı bir işgal için yeterli düzeyde askerden yararlanılmadı." İşin en kötüsü, yeni teröristler yaratıldı. Başkan Bush, Irak'a saldırdıktan dört ay sonra Müslüman radikallere, "Bize orada saldırabileceklerine inanıyorlar; ben de diyorum ki, gelsinler bakalım," şeklinde meydan okudu.[38] Onlar da aynen böyle yaptılar. Saddam zamanında Irak'ta hiç varlığı olmayan El Kaide, Bush'tan sonra Irak'ın yeni üyeler bulmak için verimli bir toprak oluşturduğunu keşfetti.

---

[37] 37. Fallows, *Blind Into Baghdad*, 155–63; karşılaştırma için bkz. Thomas E. Ricks, *Fiasco* (New York: Penguin, 2006); Nancy Trejos ve K. I. Ibrahim, "A Call to Hussein-Era Soldiers," *Washington Post*, 17/12/2006.

[38] 38. Fallows, *Blind Into Baghdad*, 146; Bush'tan alıntı:, 167.

Günlük Ortalama Ölü Sayısı

Kaynak: Amerika Birleşik Devletleri Sayıştayı (saldırılar); Brookings Enstitüsü (Bombalamalar), Savunma Bakanlığı (Mezhepler Arası Şiddet Sonucu Ölenler)

Bu grafik, Irak'ın devletsizliğe doğru istikrarlı gidişatını gösterir. Zaten Amerika Birleşik Devletleri, Irak'ın hükümetini ve silahlı kuvvetlerini dağıttıktan sonra devletsizlik olması çok muhtemeldi.

Aslında 2004'te savaş, 2007'de olduğu kadar yanlış yönlendirilmiş veya yanlış idare edilmiş görünmüyordu, dolayısıyla ders kitaplarının şu anda apaçık olanı o zamandan bilmesi gerekirdi desem haksızlık olur. Ancak benim burada eleştirilerini özetlediğim gazeteci, tarihçi ve eski hükümet yetkilileri, görüşlerini 2002 ile 2004 arasında, bu kitapların dördü baskıya girmeden önce ifade etmişti. 2007 yılına gelindiğinde ise neredeyse bütün tarihçiler ve siyasi analistler –ve de Amerikan yurttaşlarının büyük kısmı– Irak'a savaş ilan etmenin hata olduğu sonucuna varmıştı. Günümüzde Irak (demokratik olmasa da) seküler bir devlet olmak yerine, terörizme yol açan devletsizliğe veya İran'ın daha güçlü etkisi altında köktendinci Şii kontrolüne doğru gidiyor.

Irak'ın tersine, İran Ortadoğu'da terör gruplarına destek sağlamıştır, dolayısıyla müdahalemize bağlı olarak daha da güçlenmiş olması pek de bizim çıkarlarımıza uygun değildir. İşgalci rolünde askeri varlığımız dünyanın her yerindeki Müslümanlar arasında giderek artan öfkeye neden olmaktadır, bu da teröristlerin kendilerine yeni üyeler bulmasına yardımcı olur. Ülke içi sabotajlardan dolayı Irak hemen hiç petrol ihraç edemez ve ülke içinde de petrol kıtlığı çeker, dolayısıyla savaş dünyanın enerji açığıyla başa çıkmasına da yardımcı olmamıştır. Amerika'nın yurtdışındaki itibarı, kısmen terörist olduğundan şüphelenilen "tutuklu"lara uyguladığımız yasadışı ve insanlık dışı yöntemlerden dolayı büsbütün zarar görmüştür. Bütün bunlar aslında başından beri öngörülebilecek sorunlardı. Hatta CIA, Bush yönetimini bu işgalin olası olumsuz sonuçları konusunda uyarmıştı, ancak Bush ile Cheney bu uyarılara kulak asmadı. Öte yandan Nisan 1999'da, Clinton yönetimi döneminde ABD hükümeti tarafından yürütülen ve *Desert Crossing* [Çöl Geçişi] olarak adlandırılan bir dizi savaş tatbikatında da bu tür sonuçların çoğu öngörülmüştü. Bundan daha da önce, Cato Enstitüsünde savunma politikaları araştırmalarının başındaki Ivan Eland bir makalesinde, "Does U.S. Intervention Overseas Breed Terrorism? The Historical Record" ["ABD'nin Deniz Aşırı Ülkelerdeki Müdahaleleri Terör Doğurur mu? Tarihten Örnekler"] şeklinde bir soru sordu ve cevabının "evet" olduğu sonucuna vardı.[39]

Ancak savaşın hata olduğunu ima eden tek bir kitap vardır, o da yine *Pageant*'tır ve bunu yapmak için Başkan George H. W. Bush'un Körfez Savaşından sonra Saddam'ı *devirmeme* gerekçesini sunar:

[39] 39. National Security Archive Electronic Briefing Book No. 207, gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB207/index.htm, 12/2007; Ivan Eland, "Does U.S. Intervention Overseas Breed Terrorism? The Historical Record" (Washington, D.C.: Cato Institute, 1998); Walter Pincus, "Before War, CIA Warned of Negative Outcomes," *Washington Post*, 03/06/2007.

> Saddam'ı ortadan kaldırmaya çalışmak... insani ve siyasi açıdan ölçülemez bir bedele neden olurdu... Irak'a girip ülkeyi işgal etmek, dolayısıyla da Birleşmiş Milletler'in talimatını tek taraflı olarak ihlal etmek, saldırılara uluslararası ölçekte karşılık vermek şeklinde oluşturmayı umduğumuz emsali ortadan kaldırırdı. Eğer işgal yoluna başvursaydık, Amerika Birleşik Devletleri kendisine düşmanca duygular besleyen bir ülkede hâlâ işgalci kuvvet rolünü oynuyor olabilirdi. Ortaya son derece farklı ve belki de kısır bir sonuç çıkardı.

Yazarların da belirttiği gibi, bu paragraf "oğlunun Irak'ı işgali bağlamında insanın uyanmasına neden olur." Ancak diğer beş ders kitabının hükümet politikalarını desteklediğini söylemek haksızlık olur. Bu kitapların yazarları muhtemelen hükümet politikalarını ne desteklediklerini ne de eleştirdiklerini söyleyeceklerdir. Fakat genelde hükümetin kullandığı terimleri benimsediklerinden ve "uluslararası iyi adam" bakış açısını temel aldıklarından yazarlar genelde hükümet politikalarını destekler gibi görünür. Ayrıca Irak'ta içine düştüğümüz bataklığın –başarısızlığa uğramış başka herhangi bir girişim gibi– Amerika'nın çıkarına olmadığını göz önüne alırsak, tarafsız bir değerlendirme bile uygun görünmez.

Amerikan tarih dersi kitaplarının son sayfaları, ilk bölümlerine göre daha da "ardı ardına sıralanmış kahrolasıca veriler" olarak karşımıza çıkar (bu cümle Henry Ford, Winston Churchill, Harry Truman, tarihçi H.A.L. Fisher, Voltaire ve meçhul birine atfedilmiştir). Baş sayfalarında ünlü ve azametli tarihçilerin adlarının yer almasına rağmen, bu kitapların son bölümleri herhangi bir bakış açısından tamamıyla yoksundur. Bunun, belli bir bakış açısına sahip olmadıkları için işe alınmış kişiler tarafından yazıldıkları için olduğunu sanıyorum. 12. Bölümde yayıncıların özellikle ilk baskı-

dan sonra tarih dersi kitaplarını genelde kendi çalışanlarına yazdırdığını ele aldım. Bu memurların ve bağımsız çalışan yazarların çoğu genelde belli bir bakış açısına sahip olmak için yeterince kalifiye değildir, hatta bazıları tarih alanında bile eğitim almamıştır. Benim bu bölümü yazarken yaptığım gibi, bu alandaki literatürü taramak ve en ikna edici görüşleri kavramak için zamanları da yoktur. Onlar sadece yakın geçmişte olanları özetlemek için işe alınırlar ve öyle de yaparlar. Dolayısıyla ortaya çıkan sonucun stili, bu ağır ciltlerin geri kalan kısmına göre daha da zayıf ve daha da sıkıcıdır. Aslında öğretmenlerin son bölümleri atlamasına şaşırmamak lazım!

Ancak tarih derslerinin *sasha* dönemini hafife alıp uzak *zamani* dönemini tercih etmesi gerektiği fikri saçmadır. Çoğu ders kitabının yaptığı gibi, *sasha* dönemini önemsememek veya çoğu öğretmenin yaptığı gibi yakın geçmişi olduğu gibi görmezden gelmek, öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmaması anlamına gelir. Yazarlar, öğrencilerin zaten yakın geçmiş hakkında bilgisi vardır diye düşünerek bu olayları ayrıntılı bir şekilde işlemeye gerek olmadığını düşünebilir. Ancak ders kitabı yazarları genelde yaşlı olduğundan onların *sasha* diye düşündüğü dönem, öğrenciler için *zamani*'dir. Öğrencilerin günümüzde gerçekleşen olayları anlamak için yakın geçmiş hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Fakat lise son öğrencileri, kadın hareketi gibi olgular bir yana, Clinton yönetimi gibi daha yakın dönemler konusunda bile bireysel hafıza sahibi değildir. Bize o kadar yakın görünen, 2000 yılındaki tartışmalı Florida seçim sonuçları kısa süre içinde lise öğrencileri için çok eski tarih haline gelecektir. Ayrıca ders kitapları ve öğretmenler *sasha*'yı önemsememekle öğrencilerin geçmişle gelecekte karşılarına çıkacak sorunlar arasında bağlantılar kurmasını zorlaştırır, bu da tarihin tamamına günümüz açısından ilgisiz gözüyle bakmalarına neden olur.

William Faulkner şöyle yazar: "Geçmiş asla ölmez, hatta geçmiş geçmiş bile değildir." Bu beyanat en çok *sasha* dönemi açısından doğrudur. *Sasha* muhtemelen en önemli geçmişimizdir, çünkü ölü değildir, yaşayan-ölüdür. Ders kitaplarının ve öğretmenlerinin onu görmezden gelmesi, okulların lise öğrencileri üzerinde işlediği en acımasız suçlardan biridir, çünkü öğrencilerin, onları en çok etkileyen sorunlar konusunda perspektif sahibi olmasını engeller. Öğrencilerin Put-in-Bay Savaşı veya Silent Cal Coolidge hakkında yarım yamalak hatırladığı önemsiz olaylar, mezun oldukları andan itibaren içinde yer alacakları dünyayı anlamalarına yardımcı olmaz. O dünyada hâlâ cinsiyet rolleri kararlaştırılmaya çalışılıyor. O dünya nükleer bomba yapma kabiliyetleri giderek gelişmekte olan Pakistan, İran ve Kuzey Kore gibi ülkelerle karşı karşıya. O dünyada ülkeler arasındaki sosyal ve ekonomik eşitsizlik giderek artıyor ve bu da yasadışı göçmenleri bu ülkenin dışında tutmamızı giderek zorlaştırıyor. Yakın geçmişi göz önüne almamak, öğrencilerin tarih dersinden o dünyaya uygulayabilecekleri fazla bir şey elde edememeleri anlamına gelir.

11. EN ÖNEMLİ ÜRÜNÜMÜZ İLERLEMEDİR

Tanrı İngilizce konuşan ve Germen asıllı halkları bin yıldır boşuna hazırlamıyor... O, dünyanın dört bir tarafındaki gerici güçleri yenmemiz için bize ilerleme ruhunu aşıladı. Bizi, vahşi ve zayıf insanları yönetebilmemiz için yönetimde hünerli kıldı... Ve ırkımızın tamamı içinden dünyanın kurtuluşuna liderlik etmesi için Amerikan ulusunu seçti.
—SENATÖR ALBERT J. BEVERIDGE, 1900[1]

Amerikalılar tarihi düz bir çizgi, kendilerini de bütün insanların temsilcisi olarak, bu çizginin en ileri noktasında görür.
—FRANCES FITZGERALD[2]

Ekonomik büyüme, ekonomistlere bırakılamayacak kadar ciddi bir konudur. —E. J. MISHAN[3]

Bu dünyanın bize sunduğu faydalardan yararlanmaya devam edemeyeceğimiz giderek belli olmaktadır. Dünya ekolojisinin yaşam döngüsünün yakında gelmesi beklenen sonu, sadece günümüzde dünyayı bir deneme alanı olarak görmemize neden olan naif bakış açısını radikal bir şekilde değiştirip evreni yaşam formlarının kapsamlı bir kaynağı olarak gören daha olgun bir bakış açısı benimsememizle engellenebilir. Bakış açısındaki bu değişiklik ekonomik veya siyasi değil, dini temellidir.
—VINE DELORIA JR.[4]

---

1 Senatör Albert J. Beveridge, ABD Senatosu'nda konuşma, 9 Ocak 1900, *Congressional Record, 56th Congress* 33 (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1900).

2 Frances FitzGerald, *Fire in the Lake* (Boston: Atlantic-Little, Brown, 1972), 8.

3 E. J. Mishan, *The Economic Growth Debate* (London: George Allen and Unwin, 1977), 12.

4 Vine Deloria Jr., *God Is Red* (New York: Dell, 1983 [1973]), 290.

Sadık okurlarım, birazdan yapacağımız şey Amerikan eğitim tarihi boyunca, hiçbir lise Amerikan tarihi dersinde daha önce başarılmamıştır; ders kitabının sonuna ulaşacağız! Amerikan tarih derslerinin sonunda öğrencilere ne gibi sözler söylenir?

The American Tradition öğrencilere, "Amerikan geleneklerinin ileride karşımıza çıkacak sayısız zorlukla başa çıkacak kadar güçlü" olduğuna dair teminat verir. *American Adventure*, "Eğer bu değerler çoğu Amerikalının hemfikir olduğu değerlerse, 'Amerika macerası' mutlaka devam edecektir," der. *Land of Promise* şu sözlerle sona erer: "Çoğu Amerikalı, ülkenin geleceği konusunda iyimserdir. Özgür kurumları, müthiş doğal zenginlikleri ve Amerikan halkının dehası sayesinde ABD'nin –bugüne kadar olduğu gibi– daima bir VAATLER ÜLKESİ [THE LAND OF PROMISE] olacağına inançları tamdır."

Kendi başlıklarının yer aldığı cümlelerle sona ermeyen çoğu ders kitabı bile aynı yavan iyimserlikle biter. *The American Pageant*'ın yazarları 1991'de, bizi, "Ülke yirminci yüzyılın sonuna gelirken Amerikan ruhu müthiş bir coşkuyla canlanmıştır," şeklinde temin ederken, tam tersine işaret eden kamuoyu araştırmalarını görmezden gelir. On beş yıl sonra ise şöyle yazarlar: "Amerikan ruhu yirmi birinci yüzyıl başlarında büyük bir canlanma gösterdi" ama "Cumhuriyet ciddi sorunlarla boğuşmaya devam etmektedir." *Life and Liberty*, içi boş bu ağaç dalının üzerinde daha da ileriye tırmanır: "Amerika, ilerideki olaylarda büyük bir rol oynayacaktır. Bu ülkenin neleri başaracağı, burada yaşayan insanlara bağlıdır." Buna şüphe yok! *American Adventures* şöyle bir kehanette bulunur: "Gelecekte bizi sorunların beklediği kesin, ama fırsatların da olacağı kesindir." *Triumph of the American Nation*'a göre Amerikan halkının, "gelecekteki zorluklarla başa çıkmak için sadece iradeye ve sadakate ihtiyacı vardır." Kısacası yarınlara hazırlanmak için yapmamız gere-

ken tek şey, kolektif olarak başımızı dik tutmaktır. Veya *Holt American*'ın 2003'te dediği gibi, "Amerikalılar geleceğe umut ve kararlılıkla bakmaya devam etmektedir."[5]

1995'te *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar* da bu şekilde sona eren ders kitaplarıyla alay etmişti, ama belli ki, bunun ders kitabı yayıncıları üzerinde fazla etkisi olmamış.

Bu noktada, "Peki kitaplar neden neşeli bir şekilde bitmesin ki?" diye sorulabilir. Lise öğrencilerinin morallerini bozmak istemiyoruz. Ne de olsa ileride nelerin olacağını bilemeyiz, dolayısıyla kitabı iyimser bir havada bitirmek daha iyi olur.

Gerçekten de binlerce yıl önce olanları nasıl tamı tamına bilmiyorsak, gelecekte neler olacağını da bilemeyiz. Bundandır ki, bu kitapların sonu yazarların entelektüel merak uyandırabileceği bir mecra daha oluşturur. Öğrenciler bu devasa Amerikan tarih dersi kitaplarından öğrendiklerini başka yerlere uygulayabilir mi? Ne de olsa, Shakespeare'in dediği gibi, "geçmiş bir girizgâhtır." Geçmişte neyin nelere neden olduğunu anlarsak, gelecekte neler olacağını öngörebilir, hatta

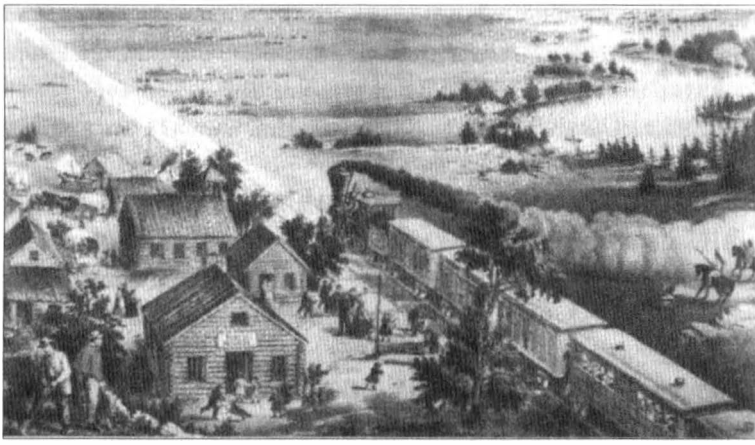
---

5 İki yeni ders kitabı – *Pathways to the Present* ve Boorstin and Kelley – güçlü değil, zayıf bir mesajla, üstelik aynı zayıf mesajla biter.

Mayıs 2003'te Bush vergilerde yeni bir kesintiye – bu seferki 350 milyar dolarlık – gidilmesi için bir yasa onayladı. Başkan bu "cesur vergi indirimi" sonucunda ilk yıl bir milyon yeni iş yaratılacağını ve menkul kıymetler borsasının yükseleceğini söyledi. Eleştirmenler ise bu vergi indiriminin gelecekte devasa bütçe açıkları yaratacağına işaret etti. — *Pathways.*

Ancak Mayıs 2003'te Bush vergilerde yeni bir kesintiye – bu seferki 350 milyar dolarlık – gidilmesi için bir yasa onayladı. Başkan ısrarla bu "cesur vergi indirimi" sonucunda yeni işler yaratılacağını ve menkul kıymetler borsasının yükseleceğini söyledi. Eleştirmenler ise bu vergi indiriminin gelecekte devasa bütçe açıkları yaratacağına işaret etti. — Boorstin and Kelley.

12. bölümde bu paragrafların kitapta ismi geçen yazarlar tarafından değil, yayıncı tarafından bu işe alınmış bir memur veya bağımsız çalışan bir yazar tarafından yazıldığı anlatılmıştır. Belli ki, her iki kitabın sonunu yazmakla görevlendirilmiş olan bu kişiye gerçek bir kitap sonu yazmak için yeterince para ödenmemiş, çünkü bu bölüm bu son ayrıntıyla sona erer.

American History'ye göre, Currier and Ives tarafından basılan resimler arasında *Westward the Course of Empire Takes Its Way* [İmparatorluk Batı'ya Doğru Yol Alıyor] Amerikan tarih kitaplarında en çok kullanılmış olan resimdir. "İlkel" yerli avcılar ile balıkçılar ve çalışkan beyaz yerleşimciler stereotiplerinin karşılaştırıldığı bu resimde, ilerlemenin Kızılderililerin kaderini belirlediği, dolayısıyla topraklarının ellerinden alınma sürecini fazla ele almamıza gerek olmadığı ima edilir.

bu bilgi temelinde ulusal politikalar benimseyebiliriz. Zaten öğrencilerin böyle düşünmesine yardımcı olmak, tarih dersinin başlıca nedeni olmalıdır. Eğer ders kitapları gelecek için öngörüler veya geçmişe dair ama gelecekte de geçerli olabilecek (veya olmayacak) nedensellik örnekleri içerse, öğrencileri bir yıl boyunca öğrendikleri konusunda düşünmeye teşvik ederdi. Bir tarih dersi kitabının bu şekilde sona ermesi ne kadar heyecan verici olurdu!

Ancak bu kitaplardaki entelektüel heyecan yokluğu *en çok* kitabın sonunda vurgulanır. Yazarlar bizi teskin etmek için her şeyin iyi olacağını söyler. "Böyle iyi gidiyor, devam edin." Ülkenin veya insanlığın doğru yolda olup olmadığını düşünmeye gerek yok. Aslında düşünmeye gerek yok. Böyle bir şey hem çok sıkıcı bir pedagoji hem de kötü tarih yazmaya örnek teşkil eder. Ne var ki, ders kitaplarının çoğu bu şekilde biter.

Genelde böyle içerikten yoksun bir fikir birliği bir sosyal arketipe işaret eder. Burada söz konusu olan ilerleme arketipinin tohumları ilk bölümlerden itibaren atılır ve bu arketip tomurcukları son sayfalarda patlayarak çiçek açar. Amerikalılar yüzyıllardır tarihlerini ilerleme fikrinin bir tezahürü olarak görür. Thomas Jefferson'ın dediği gibi:

> Felsefi bir gözlemci Rocky Dağları'ndaki vahşilerden başlayarak doğuya, deniz kıyısına doğru giderse, vahşilerin bir arada yaşamanın en erken safhalarında olduklarını, doğa dışında başka hiçbir yasaya tabi olmadıklarını görecektir... Sonra sınır bölgelerimizde oturanların kırsal hayat safhasında yaşadığını, avcılığın eksik taraflarını tamamlamak için hayvan yetiştirdiklerini görecektir... böylece ilerleme dahilinde insanoğlunun giderek gelişen safhalarıyla karşılaşacak ve deniz kıyısındaki kentlerde şu ana kadarki en gelişmiş safhasına ulaşacaktır. Aslında bu yolculuk insanoğlunun yaratılışının başlangıcından günümüze, zaman içindeki ilerlemenin bir özeti gibidir. Bu ilerlemenin ne zaman sona ereceğini de hiç kimse bilemez.[6]

19. yüzyılda Amerikan kültürüne ilerleme fikri hâkimdi ve bu kavram 1933'teki İlerleme Yüzyılı Sergisinde bile yüceltilmeye devam ediliyordu. 1950'lerde bile nicelik hâlâ niteliğe üstün sayılıyordu. Ortabatı'daki bütün kentler kent sınırlarını gösteren işaretlerle gurur duyardı: Illinois'nin Decatur kentine hoş geldiniz, Nüfus: 65 bin, hatta daha fazla. Büyüme, ilerleme anlamına geliyordu, ilerleme de üzerinde fazla düşünmeyi gerektirmeyen, basit bir şekilde anlamlıydı. Washington'da Ticaret Bakanı ulusumuzun "nüfus saati"nde 170 milyon, 185 milyon şeklinde ulaştığı her yeni dönüm noktasını kutlardı.[7] Amerika'nın harika ekonomik sistemi-

[6] Thomas Jefferson'ı alıntılayan: Robert Nisbet, *History of the Idea of Progress* (New York: Basic Books, 1980), 198.

[7] Jules Henry, *Culture Against Man* (New York: Random House, 1963),

nin, Amerika Birleşik Devletleri'ne "dünyadaki otomobillerin yüzde 72'sini, dünyadaki telefonların yüzde 61'ini ve dünyadaki banyo küvetlerinin yüzde 92'sini" kazandırmış olmasından ve bütün bunların dünya nüfusunun sadece yüzde 6'sıyla gerçekleştirilmiş olmasından böbürlenirdik.[8] Gelecek ise daha da parlak görünüyordu; Amerikalıların büyük kısmı, çocuklarının daha iyi durumda olan bir gezegeni miras alacağını ve daha dolu dolu hayatlar yaşayacağına inanıyordu.

Bu, ders kitabı yazarlarının çoğunun büyüdüğü Amerika ve günümüzde hâlâ öğrencilere satmaya çalıştıkları Amerika'dır. Belki de ders kitaplarının "ne kadar büyük, o kadar iyi" kavramını sorgulamamalarının nedeni, ilerleme fikrinin Amerikalıların eğitimi bireyleri, adım adım fırsatlara, toplumun tamamını da ilerlemeye götüren iyileştirici bir süreç olarak görmeleriyle uyumlu olmasıdır. İlerleme ideolojisi aynı zamanda gelecek konusunda da umut verir. Çoğu Amerikalının, toplumlarının insanlık ve gezegen açısından genel anlamda bir lanet değil de bir lütuf olduğuna inanmak istediği kesindir.[9] Tarih dersi kitapları daha da ileri giderek Amerikalıların sırf topluma katılım göstermekle sürekli olarak ilerleme göstermekte olan ve dünyanın tamamı için bir umut teşkil eden bir ulusa katkıda bulunduğunu ima

---

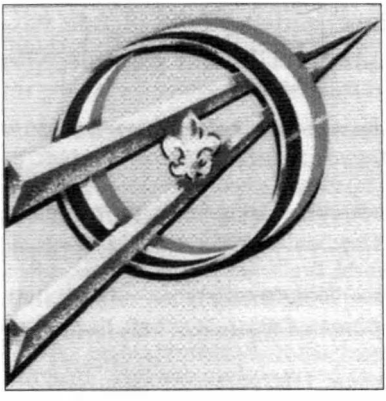
16–17. Crawford Young Hindistanlı lider Jawaharlal Nehru ve sosyolog Orlando Patterson'ı alıntılar ve Üçüncü Dünya ülkelerinin de ilerleme fikrini benimsediğini söyler. Bkz. "Ideas of Progress in the Third World," Gabriel Almond ve diğerleri, ed., *Progress and Its Discontents* (Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1982), 83.

8 Reklam Konseyinin *Good Citizen* adlı yurttaşlık rehberini alıntılayan: Stuart Little, "The Freedom Train" (Bloomington: Indiana University, c. 1990, daktilo metni), 11.

9 Edward H. Carr, *What Is History*? (New York: Random House, 1961), 158, 166; ayrıca bkz. Almond ve diğerleri, ed., *Progress and Its Discontents*, xi. Bazı Amerikalılar tam tersine toplumumuzun genel anlamda insanlık için bir bela oluşturduğuna inanma ihtiyacı hisseder. Bu düşünce tarzının psikolojik ve kültürel sonucu olarak bu görüşe sahip olanlar diğerlerinden daha bilge, daha "sol görüşlü" ve daha eleştirel olduklarına inanır.

eder. Boorstin ile Kelley'nin *A History of the United States*'in sonlarına doğru dediği gibi, "hiçbir şeyden bir şeyler elde etmeyi başaran Amerikalılar, yeni bir hayat tarzını dünyanın uzak köşelerine kadar ulaştırmıştır." Dolayısıyla ders kitaplarımızda Pilgrimlerle başlayan Amerikan istisnailiği –yani Amerika Birleşik Devletleri'nin dünyanın en iyi ülkesi olduğu– fikri geleceğe de yansır.

İlerlemeye olan inanç, toplumda ve Amerikan tarih dersi kitaplarında çeşitli roller oynamıştır. Bu inanç statükoyu en gerçek anlamda teşvik eder, çünkü ilerleme sağlamak için ne yapıyorsak daha fazlasını yapmamız gerektiğini ilan eder. Bu inanç özellikle üst sınıfların işine yaramıştır, çünkü Amerikalılar ekonomik pastanın herkes için giderek büyüdüğünü düşününce sosyal sınıfların adaletsizliğini görmezden gelmeye ikna etmek mümkündür. İlerleme fikri, alt sınıfların alt olmasının nedeninin kendi suçları olduğunu ima eden sosyal Darwinizmle de uyumludur. İlerleme ideolojisi özünde devrim karşıtıdır; her şey giderek daha iyi olduğu için herkesin sisteme inanması gerekir. Ayrıca Amerika'yı bu kadar iyimser bir şekilde tasvir etmek, Teksas'taki veya diğer ders kitabı onay eyaletlerindeki aşırı vatansever eleştirmenlerin saldırılarına karşı koymayı da kolaylaştırır.

1950'lerde bir grafik tasarım ajansı Keşif İzcilerinin simgesini güncelleştirme amacıyla baştan tasarladı. Yeni simgenin ileri ve yukarı doğru hareketi, ilerleme arketipini mükemmel bir şekilde yansıtır.

Uluslararası ölçekte ise, yoksul ülkelerden "gelişmekte olan ülkeler" şeklinde söz etmek, "gelişmiş ülkeler"in dünya çapındaki toplumsal katmanlaşmanın adaletsizliğiyle yüzleşmekten kaçınmayı mümkün kılmıştır. Aslında "gelişme" Üçüncü Dünya ülkelerinin, Birinci Dünya ülkelerine kıyasla giderek yoksullaşmasına neden olur. Birinci Dünya ülkelerinde kişi başı gelir 1850'de Üçüncü Dünya ülkelerinin beş katıydı, 1960'da on katı oldu, 1970'te ise on dört katı oldu. Bu tür oranları ölçmek zordur, çünkü örneğin Birinci Dünya ülkelerine göre Üçüncü Dünya ülkelerinde doların satın alma gücü daha yüksektir, ama Birinci Dünya ülkelerinin kişi başı geliri artık Üçüncü Dünya ülkelerinin yirmi ila altmış katına çıkmıştır.[10] Ancak ilerleme olgusunun söz dağarcığı, "gelişmemiş olanlar" konusunda inatla umut beslemeye devam eder. Ekonomist E. J. Mishan'ın dediği gibi, "Artık kayıtsızlık dünyanın her yerine yayılmış durumda; yoksul ve bazen çaresiz olan bu ülkeler için 'gelişmekte olan ülkeler' gibi saçma terimler kullanıyoruz."[11] 19. yüzyılda ilerleme, emperyalizm için de bir o kadar harika bir gerekçe oluşturur. Avrupalılar ve Amerikalılar uzak diyarlardaki yerlileri yönetmeyi ve doğal kaynaklarını kullanmayı üstlerine alırlar, çünkü onlar böyle şeyleri yapamayacak kadar geriydi.

Ancak ilerleme arketipi giderek hâkimiyetini kaybetmektedir. 20. yüzyılın son çeyreğinde Amerika Birleşik Devletleri'nde aydın toplum bu fikirden büyük ölçüde vazgeçmiştir. Kamuoyu araştırmalarında halkın da geleceğin

---

10 Carr, *What Is History*?, 116; L. S. Stavrianos, *Global Rift* (New York: Morrow, 1981), 38. Herbert London, *Why Are They Lying to Our Children*?'de (New York: Stein and Day, 1984, 124) zengin uluslarla fakir uluslararasındaki uçurumun büyümediğini öne sürer. Ayrıca bkz. Cliff DuRand, "Mexico-U.S. Migration: We Fly, They Walk," Morgan Eyalet Üniversitesinde konuşma, 16/11/2005, World Prout Assembly internet sitesi, worldproutassembly.org/archives/2006/01/mexicous_migrat.html, 11/2006; Giovanni Arrighi, "The African Crisis," *New Left Review* 15, 5/2002, newleftreview.org/?page=article&view=2387, 11/2006.

11 Mishan, *The Economic Growth Debate*, 116.

otomatik olarak daha iyi olacağında dair inancını kaybettiği görülmektedir. 1982'de yer alan, "İlerleme ve Neden Olduğu Hoşnutsuzluklar" başlıklı bir sempozyumun düzenleyicileri bu yeni düşünce ortamı hakkında şöyle demişti: "Gelecekte tarihçiler muhtemelen 20. yüzyıl ortalarından itibaren insanların ilerlemenin kaçınılmaz ve sürekli olduğu fikrine inanmakta zorluk çekmeye başladığını kaydedecektir."[12]

Ders kitapları yazarları bile artık "ne kadar büyük, o kadar iyi" kavramına inanmıyor. Artık hiç kimse yüksek nüfusları göklere çıkarmıyor.[13] Günümüzde tüketimimiz konusunda böbürlenmek yerine genelde atıklarımızdan yakınıyoruz; örneğin *The Limits of Growth*'un eş yazarı Donella H. Meadows'a göre, "Çevreyi mahvetmek ve dünya kaynaklarından yararlanmak açısından dünyanın en sorumsuz ve tehlikeli yurttaşları arasındayız." 1970'lerde doğmuş her Amerikalı on bin kadar iadesi olmayan şişe ve neredeyse yirmi bin teneke atacak, 126 ton atık üretecek ve 9,8 ton partiküllü hava kirliliği yaratacaktır. Bunlar çöp dağının sadece görünen ucudur, çünkü tüketicinin ürettiği her ton atık için imalat safhasında da beş ton atık, ilk kaynak elde etme safhasında da daha da fazla atık üretilmiştir.[14] Bazı açılardan "ne kadar büyük, o kadar iyi" geçerli olmaya devam ediyor. Kendimizi çevremizdeki başka insanlarla karşılaştırdığımızda, daha fazlasına sahip olmak mutluluk kaynağı gibi görülüyor, çünkü çok para kazanmak veya pahalı bir araba sahibi olmak, bir insanın toplumun daha değerli bir üye-

---

12 Almond ve diğerleri, ed., *Progress and Its Discontents*, xi.

13 Reagan ve Bush yönetimleri 1980'ler boyunca Üçüncü Dünya'da bile nüfus krizi olmadığını, büyük nüfusların kapitalizmin gelişimi açısından daha çok fırsat yarattığını iddia ederdi. Ancak bu gibi beyanatlar, liderleri Amerikalıların bu düşünce tarzıyla alay eden dezavantajlı ülkelerin sosyal yapılarının ciddi analizleri değildi de daha çok ABD'deki kürtaj karşıtı gruplara çekici gelme amacıyla yapılırdı.

14 Donella H. Meadows, "A Look at the Future", Robin Clarke, ed., *Notes for the Future* (New York: Universe Books, 1976), 63; Donella H. Meadows, mektuplar, 15/11/1993.

si olduğuna işaret ediyor. Sosyologlar sürekli olarak gelirle mutluluk arasında pozitif bir korelasyon olduğunu öne sürer. Ancak daha fazlasına sahip olmak, zaman içinde ve mutlak bir anlamda daha büyük bir mutluluk anlamına gelmeyebilir. Amerikalılar 1970'te, 1957'ye göre, daha az mutlu olduklarına, 1998'da ise daha da az mutlu olduklarına inanıyorlardı, halbuki 1998'de kişi başına daha çok enerji ve daha çok hammadde kullanmışlardır.[15]

1973'teki petrol krizi, Amerika'nın kontrolünde olmayan ekonomik, hatta jeolojik faktörler açısından kırılganlığını göstererek yeni düşünce ortamının çökmesine neden oldu. O yılın en çok satan kitabı, ekolojik tahribatı konu alan *The Limits to Growth*'un [*Büyümenin Sınırları*] gördüğü büyük rağbet, bu yeni kötümserliği yansıtıyordu.[16] Robert Heilbroner ertesi yıl yazdığı bir kitapta bu kötümserlikten söz etmişti: "Ortalıkta bir soru dolanıyor... 'İnsanoğlu için bir umut kaldı mı?'"[17] Robert Nisbet ilerleme fikrini, "2500 yıllık bir dönem boyunca... Batı tarihindeki başka fikirlere göre daha fazla yararı dokundu"[18] diye belirtir, ama bu fikrin artık son safhasına ulaştığını da kabul eder. Bu değişim aniden gerçekleşmemiştir. Aydınlar uzunca bir süredir ilerleme fikrine karşı çıkmaktadır; Oswald Spengler, Birinci Dünya Savaşı döneminde yayınlanan *The Decline of the West*'te [*Batı'nın Çöküşü*] Batı uygarlığının derin ve kaçınılmaz bir gerileme dönemine girdiğini öne sürmüştü.[19] Birinci Dünya Savaşı, Büyük Buhran, Stalinizm, Yahudi Soykırımı ve İkinci

---

15 Genel Toplumsal Anket, "Bu günlerdeki hayatınızı göz önüne alacak olursanız, genel anlamda ne derecede mutlu veya mutsuz olduğunuzu söylersiniz..." webapp .icpsr.umich.edu/GSS/, 11/2006.

16 Donella H. Meadows ve diğerleri, *The Limits to Growth* (New York: Universe Books, 1972, 2. baskı, 1974).

17 Robert L. Heilbroner, *An Inquiry into the Human Prospect* (New York: Norton, 1974), 13.

18 Nisbet, *History of the Idea of Progress*, 8.

19 Oswald Spengler, *The Decline of the West* (New York: Modern Library, 1965).

Dünya Savaşı, Batılıların ilerlemeye olan inancını derinden sarstı.

Sosyal teori alanındaki gelişmeler de sosyal Darwinizmi entelektüel açıdan geçersiz hale getirerek ilerleme fikrini daha da zayıflattı. Modern antropologlar artık bizim toplumumuzun, sözde "ilkel" toplumlara göre "daha ileride" veya "daha güçlü" olduğuna inanmıyorlar; toplumuzun daha öncekilere göre daha karmaşık olduğunun bilincindeler, ama örneğin dinimizi "ilkel" dinlere göre üstün görmezler, akrabalık sistemimizi daha ileri saymazlar. Teknolojimiz bile daha ileri olduğu kesin olsa bile daha iyi olmayabilir, çünkü uzun vadede insanların ihtiyaçlarına cevap vermeyebilir.[20]

İlerlemeye olan inancımızın bir başka gerekçesi, biyolojik teori alanından kaynaklanmıştır. Biyologlar önceden doğal evrimi en güçlü olanın hayatta kalması şeklinde görürdü. 1973 yılına gelindiğinde, organizmaların gelişimine dair çok daha karmaşık bir görüş bu alana hâkim hale geldi. Stephen Jay Gould'a göre, "Hayat bir ilerleme öyküsü değildir, karmaşık bir hikâyedir, yan yollara sapılır, dolaşılır, anlık olarak hayatta kalanlar değişen yerel ortamlara adapte olur, kozmik veya mühendislik harikasına dönüşmezler."[21]

Ders kitapları fikirleri ele almadığından, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları, Yahudi Soykırımı veya Stalinizm, hatta antropoloji ve biyoloji teorisi alanındaki gelişmeler sonrasında Amerikan düşüncesinde yer alan değişimleri görmezden gelmeleri şaşırtıcı olmamalıdır. Ancak 1973 yılına gelindiğinde, ilerleme konusunda başka bir sorun daha belirgin hale gelmeye başladı, o da doğa üzerinde giderek artan hâkimiyetimizin beraberinde getirdiği olumsuz risklerdi. Çevresel sorunlar, yıllar geçtikçe daha kaygı verici hale geldi.

---

20 Colin Turnbull, *The Human Cycle* (New York: Simon & Schuster, 1983), 21.

21 Stephen Jay Gould, *Hen's Teeth and Horse's Toes* (New York: Norton, 1983).

1980'li ve 1990'lı yıllarda çoğu kitapta, 1973'teki petrol ambargosundan ve 1980'deki İran-Irak Savaşından kaynaklanan enerji krizinden en azından söz edilir. Ancak burada telaşa mahal yok, çünkü ders kitabı yazarları her iki krizin kısa sürede çözüldüğünü ima eder. *Triumph of the American Nation*'a göre, 1973'teki ambargo sonucunda, "Nixon, Amerika Birleşik Devletleri'ni 1980'lerin başında enerji ihtiyaçları açısından yabancı ülkelerden bağımsız hale getirecek bir programın uygulanacağını ilan etti." On sayfa sonra, 1979'daki petrol kısıtlaması konusunda da, "Carter yeni bir enerji planı ilan ederek sentetik yakıtların geliştirilmesi için kapsamlı bir program için çağrıda bulundu. Bu planın uzun vadedeki amacı, petrol ithalatını yarıya indirmekti," denir. Dolayısıyla 1979'da Nixon'ın –yabancı petrole bağımlılığımız hızla azalmak yerine hızla yükseldiği için– büyük bir başarısızlığa uğramış olan 1973 planından söz edilmez.[22] Carter'ın 1979'da önerdiği planın –yetersiz de olsa– Kongre tarafından onaylamadığından da söz edilmez. Neredeyse bütün ders kitapları bu kaygısız yaklaşımı benimser. *Land of Promise* okurlarına şöyle der: "Carter yönetiminin sonlarına doğru enerji krizi hafifledi. Amerikalılar daha küçük otomobiller üretmeye ve kullanmaya başladı." *The American Tradition*'a göre de, "İnsanlar daha az petrol tüketmeye ve enerji tasarrufuna gitmeye başladı."

Keşke her şey bu kadar kolay olsa! 1950 ile 1975 arasında dünya yakıt tüketimi iki kat, petrol ve gaz tüketimi üç kat, elektrik kullanımı da neredeyse yedi kat artmıştır.[23] Ve o zamandan beri işler daha da kötüye gitti. Bu arada dünya çapında petrol üretimi, M. K. Hubbert'in onlarca yıl önce ön-

---

22 *Statistical Abstract of the United States: 1993*'e (Washington, D.C.: Bureau of the Census, 1993) göre, 1980'de petrol ithalatı 1973'e göre yüzde 63 daha yüksekti.

23 Mike Feinsilber ve William B. Mead, *American Averages* (Garden City, NY: Doubleday, 1980), 277; ayrıca bkz. Matthew Wald, "After 20 Years, America's Foot Is Still on the Gas," *New York Times*, 17/10/1993.

gördüğü gibi, durağan bir noktaya ulaştı. Ben 1994'te şöyle yazdım: "Eğer enerji kaynaklarımız sonsuz değilse –sonlu bir gezegende yaşadığımıza göre de böyle olması muhtemel– bir ara enerji kıtlığıyla karşı karşıya kalacağız." 2007 yılına gelindiğinde bu kıtlık kendisini belli etmeye başladı ve devasa boyutta göçlere neden oldu. Bir yüzyıl önce, Amerika'da çiftçilik, enerji açısından kendi kendine yetiyordu; çiftlik hayvanları gübre ve toprağı sürmek için güç sağlardı, çiftçi aileleri ekim ve çapalama yapardı, evleri odunla ısınırdı, su rüzgârla pompalanırdı ve ürünler fotosentezle yetişirdi. Günümüzde Amerika'da çiftçilik alanında hem traktörlerle kamyonlar ve havalandırma için hem de gübre ve böcek ilacı için çok miktarda petrole gereksinim duyuluyor. Bu şartlar göz önüne alınınca, çoğu sosyal bilimci ve doğa bilimci 1973'teki enerji krizine bakarak ekonomik büyümemizi sonsuza kadar kaygısızca sürdüremeyeceğimiz sonucuna varmaktadır. Mishan 1977'de şöyle yazmıştı: "Isı, enerji ve madde fiziğiyle en ufak bir aşinalığı olan herkes şu anda yaşadığımız türden ekonomik büyümenin sonunun, tarihi zaman açısından çok uzaklarda olmadığını anlayacaktır."[24] Bunun başlıca sebebi, bileşik faizin korkunç gücüdür. Geleneksel bir standart olan yüzde 3 ekonomik büyüme hem ekonominin her yüzyıl çeyreğinde ikiye katlandığı hem de toplumun hammadde kullanımının, enerji tüketiminin ve atık üretiminin ikiye katlandığı anlamına gelir.

1973 ve 1979'daki enerji krizleri, harika bir üretim sistemi olan kapitalizmin kıtlıklarla başa çıkmak için yaratılmadığını göstermiştir. Talebin arzı aşması kapitalizm açısından *iyi* sayılır, çünkü üretimde artışa ve genelde fiyatlarda düşüşe yol açar. Ancak petrol üretilmez, yeraltından elde edilir. Bir anlamda, miktarı bilinmeyen ama sonu olan bir havuzdan

[24] Mishan, *The Economic Growth Debate*, 53. Ayrıca bkz. Warren Johnson, *The Future Is Not What It Used to Be* (New York: Dodd, Mead, 1985), 22–24.

alınır ve petrol şirketleriyle OPEC tarafından dağıtılır. Dolayısıyla genelde rakip kapitalist üreticiler gözüyle bakılan petrol şirketlerini ortak bir varlığın bekçileri olarak görmek daha doğru olur.

Amerika daha önce de ortak alan sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştı. Koloni döneminde New England'da bir kent düşünün, her evinde bir inek olsun. Her sabah bir aile üyesi o ineği ortak kent otlağına götürür, inek diğer ineklere katılır ve maaşı kent tarafından ödenen bir çobanın denetiminde bütün gün otlar. Varlıklı bir aile ikinci bir inek almak isteyebilir, çünkü fazladan sütü inekleri olmayan denizci veya tüccarlara satabilir. Ancak bu tür bir büyüme sadece belli bir dönem söz konusu olabilir, çünkü ortak otlak aşırı derecede otlatılmış hale gelecektir. Dolayısıyla münferit bir ailenin kısa vadede çıkarına olan, toplumun uzun vadede çıkarına değildir. Eğer günümüz petrol şirketlerini inek sahibi koloni aileleriyle karşılaştıracak olursak, çocuklarımıza da ortak bir varlığın –yani petrol havuzunun– kalmasını garantilemek için, ortak varlığın düzenli kullanımına benzer şekilde, yeni hükümet düzenlemelerinin gerekli olduğunu görürüz.[25]

Ortak varlıklar sorunu toplumumuzu başka şekillerde de etkiler. Balık ve kabuklu deniz hayvanları avı krizdedir. Chesapeake Körfezi'nde 1892'de 20 milyon kile yengeç ve istiridye avlanırken, bu rakam 1982'de 3,5 milyon kileye, 1992'de de 166 bin kileye düşmüştür. Hayat standardı tehlikeye düşen insanlar bu duruma nasıl tepki verirse balıkçılar da öyle yaptı ve daha fazla çalışmaya koyuldular. Bu da denizlerde bulunan daha az sayıdaki yengeci ve istiridyeyi yakalamak için çabalarını ikiye katlamaları anlamına geldi. Her ne kadar bu taktiğin münferit bir aileye yararı dokunabilirse de, ortak varlıklar açısından ancak felakete yol açar. 2006 yılı-

[25] Bkz. Garrett Hardin, "The Tragedy of the Commons," *Science* 162 (1968): 1243–48; Garrett Hardin ve John Baden, ed., *Managing the Commons* (San Francisco: W. H. Freeman, 1977).

na gelindiğinde, bilim adamları, körfezdeki balık ve istiridye avlama filolarının beşte birinin ekolojiye daha az zarar vererek aynı miktarda hayvan avlayabileceğini hesaplamıştır. Körfezin bu sorunu, giderek gelişen balıkçılık teknolojilerinden dolayı okyanuslarda devasa bir ölçeğe ulaşmıştır. 2006 yılında *Science* [*Bilim*] dergisinde yayınlanan bir raporda, günümüzde insanları besleyen balık ve kabuklu deniz hayvanı türlerinin yüzde 90'ının 2048 yılına kadar tükenebileceği açıklanmıştır. Bu türlerin yüzde 29'u zaten ortadan kalktı, yani avlanan miktarlar eskisine göre onda birin altına indi. Birleşmiş Milletler, "geriye kalan balıkları idare edip yeniden üremelerini sağlamak" için global bir sistem geliştirmeye çalışmaktadır. Ancak işin içinde uluslararası savaşlar da olduğundan müzakerelerde başarı elde edilene kadar birçok hayvan türü muhtemelen tükenmiş olacak.[26]

Ekonomi artık küresel hale geldiği için ortak varlıklar da gezegenin tamamını kapsamaktadır. 1990'da insanların dünya çapında sahip olduğu otomobilin 1950'deki sayının on katı olduğunu düşünürsek, aklı başında hiç kimse bu oranda bir artışın bir kırk yıl daha devam edebileceğini veya etmesi gerektiğini söyleyemez.[27] Jared Diamond'a göre, 2005'te ortalama Amerikalı, ortalama Üçüncü Dünya yurttaşına göre dünya kaynaklarını otuz iki kez daha fazla tüketmekte ve otuz iki kez daha fazla kirliliğe neden olmaktadır.[28] Devam

---

[26] B. D. Ayres Jr., "Hard Times for Chesapeake's Oyster Harvest," *New York Times*, 15 Ekim 1993; David E. Pitt, "U.N. Talks Combat Threat to Fishery," *New York Times*, 25/07/1993; Pitt, "Despite Gaps, Data Leave Little Doubt That Fish Are in Peril," *New York Times*, 3 Ağustos 1993; Elizabeth Weise, "90% of the Ocean's Edible Species May Be Gone By 2048, Study Finds," *USA Today*, 03/11/2006; Juliet Eilperin, "U.S. Attempting to Reshape Fishing Rules," *Washington Post*, 8 Ekim 2006; Chesapeake Research Consortium. "Managed Fisheries of the Chesapeake Bay," chesapeake.org/FEP-ManagedFisheries.pdf, 11/2006.

[27] Noel Perrin, "Who Needs the World When You Have Cable?" *New York Times Book Review*, 26 Nisan 1992.

[28] Natural History Museum: "Seeds of Change" (sergi, Smithsonian Enstitüsü, Washington, D.C., 1992); Richard A. Falk, *This Endangered Planet*

eden ekonomik gelişmemizle, ilerleme arketipinin bir sonucu olan, Amerika'nın davasının bütün insanoğlunun davası olduğuna dair kavram arasında bir miktar gerilim söz konusudur. Dolayısıyla ekonomik liderliğimiz siyasi liderliğimizden çok farklıdır. Siyasi açıdan başka ülkelerin demokrasi biçimimizi ve sivil özgürlüklere saygımızı örnek almalarını umarız. Ekonomik açıdan ise başka ülkelerin bizim yaşam standardımıza ulaşmamasını ummamız gerekir, çünkü ulaşırlarsa yeryüzü bir çöle dönüşecektir. Ekonomik açıdan dünya için umut değil, bir felaket oluşturuyoruz. Gezegenimiz sonsuz olmadığı için ekonomimiz geliştiği sürece daha az gelişmiş ülkelerin kendi ekonomilerini geliştirmeye *daha az* imkân tanıyoruz. Günümüzde bile Çinlilerin arabaları için benzine gösterdikleri rağbetteki artış, dünya çapında bir petrol kıtlığı yaratmaya başlamıştır.

Hemen her gün, ekvator bölgesinde ormanların tahrip edilmesinden kutuplarda ozon tabakasındaki deliklere kadar ekoloji alanında yeni endişe kaynakları ortaya çıkmaktadır. Kanser oranları giderek artıyor ama nedenini bilmiyoruz.[29] İnsanların yeryüzü üzerindeki etkisini tam olarak ölçme imkânına sahip değiliz. Dünya çapında erkeklerin ortalama sperm sayısı son elli yılda neredeyse yüzde 50 azalmıştır. Eğer bu durumun nedeni çevre ise bu şakaya gelir bir mesele değildir, çünkü sperm sayısı bir elli yıl daha düz çizgi şeklinde azalmaya devam ederse daha ne olduğunu anlamadan insanoğlunu ortadan kaldırmış olacağız.[30] Benzer şekilde, sivrisinekleri DDT ile öldürmekle dünya çapında yırtıcı kuş-

(New York: Random House, 1971), 139; Jared Diamond, konuşma, Politics and Prose (Washington, D.C.) 18/01/2006.

29 Bkz. Barry Weisberg, *Beyond Repair* (Boston: Beacon, 1971), 9.

30 "Sperm Counts Drop Over 50 Years," *Facts on File* 52, no. 2706 (01/10/1992): 743(1); Michael Castleman, "The Sperm Crisis," *Mother Earth News*, no. 83 (9/1983): 176–77. Sperm sayısındaki düşüşün en olası açıklaması, bezlerin çok sıkı olup testisleri fazla ısıtıyor olabileceğidir. Ayrıca bkz. Andrea Braslavsky, "Could Disposable Diapers Lead to Infertility?" AT&T Worldnet, dailynews.att.net, 28/09/2000.

ları ortadan kaldırmakta olduğumuzun da farkında değiliz. İnsanoğlunun giderek güçleniyor olması, bu gezegeni yanlışlıkla yaşanmaz bir yere dönüştürmek üzere olabilir. Hatta böyle bir şeyi birkaç defa neredeyse başarıyorduk. Örneğin 1990'ların başında dünyanın dört bir yanındaki ülkeler, atmosferin üst katmanlarındaki ozon tabakasına zarar veren CFC (kloroflorokarbon) üretimine son vermeye karar vermiştir. 2006'da *Washington Post*'ta yazan Joel Achenbach şöyle belirtmişti: "Bilim insanları, CFC'ler biraz farklı bir kimyasal bileşimden oluşsaydı, gezegenin tamamı üzerindeki ozon tabakasını ortadan kaldırmış olacağının bilincindeler."[31] Yani, şansımız yaver gitmiş.

Bütün bunlar, bu noktaya ulaşmamızı sağlayan ekonomik gelişmenin ve şu anki ülke yönetiminin bu gezegeni uzun vadede yaşanmaz bir hale getireceğini göstermektedir. Karşı karşıya kalacağımız durum, yeryüzünü kirletmeyen veya küresel ısınmaya neden olmayan düşük maliyetli bir enerji kaynağının geliştirilmesiyle çözülecek bir enerji krizi değildir. Tam tersine, enerji daha ucuz olsaydı kim bilir nasıl bir felakete yol açardık! Bilim insanları daha ucuz enerjinin denizlerin tuz oranını azaltmak, ekilebilir toprakları artırmak ve genel anlamda –ama kısa vadede– gezegeni kendimiz için daha elverişli hale getirmek için nasıl kullanılabileceğini tasavvur etmiştir. Halbuki dünyaya, burada kalmaya niyetliymişiz gibi davranmalıyız. Gelecekte, belki de günümüz lise öğrencileri ellinci doğum günlerini kutlamadan önce, Amerika Birleşik Devletleri dahil olmak üzere, endüstrileşmiş ülkeler enerji ve hammadde tüketiminde durağan bir ekonomiyi kabullenmek zorunda kalabilir. Dolayısıyla petrol krizi, hayat tarzımızı değiştirmemiz konusunda bir uyarı olarak görülebilir.

Ancak ekonomik büyümeyi sıfıra indirmek de ortak varlıklar sorununun başka bir şeklini beraberinde getirir, çün-

[31] Joel Achenbach, "The Tempest," *Washington Post Magazine*, 28/05/2006, 24.

kü tek inekle yetinmek hiçbir ailenin çıkarına olmadığı gibi, hiçbir ülke de ekonomide sıfır büyümeye ulaşan ilk ülke olmak istemez. Bu durumda, günümüzde hayal etmesi bile zor olan yeni, uluslararası bir mekanizmaya başvurmak gerekebilir. Heilbroner bu açıdan kötümserdir: "Günümüzde toplumun planlı bir şekilde yeniden yapılanması bir yana, büyümede gönüllü küçülme bile akla hayale gelmez."[32] Eğer yarından itibaren yurttaşlar küçülmeye gitmek zorundaysa, çoğu lise tarih dersinin Amerikalıları bu soruna yaratıcı çözümler bulma konusunda hazırlamak için herhangi bir şey yapmadığını bildiğimizden huzurlu olmamıza imkân yoktur. Ders kitaplarımızda ilerleme fikrine düşüncesizce sadakat göstermeye devam etmek insanlar için bu açıdan caydırıcı olur, çünkü öğrencilerin değişim ihtiyacını görmesini engeller, dolayısıyla değişimin gerçekleşmesini zorlaştırır. David Donald, Amerikan tarihi derslerinin "amansız iyimserliği"ni "hem günümüz açısından ilgisiz hem de tehlikeli" olarak tanımlar.[33] Bu anlamda çevre krizimiz, Amerikan tarihi derslerinin katkıda bulunduğu bir *eğitim* sorunudur.

Edward O. Wilson, çevre sorunları konusunda yazanları iki gruba ayırır: Çevreciler ve istisnaiciler.[34] Wilson dahil, çoğu araştırmacı ve yazar ilk gruba üyedir. Diğer grupta daha az sayıda siyaset bilimci, ekonomist ve doğa bilimci yer alır; çoğu, felaket tellalı çevrecilere karşı önemli karşıt argümanlar geliştirmiş olan sağ görüşlü düşünce kuruluşlarıyla bağlantılıdır. 1994'te, kitabımda söz ettiğim Julian Simon, Herman Kahn ve birkaç kişi daha, dünyayı atalarımızın dünyasıyla karşılaştırınca modern toplumların gezegene zarar vermek gücüne sahip olduğunu, ama aynı zamanda, çevreyi iyileştirme gücüne de sahip olduklarını öne sürmüşlerdir. Ne

---

32 Heilbroner, *An Inquiry into the Human Prospect*, 133.

33 David Donald'ı alıntılayan: Paul Gagnon, "Why Study History?" *Atlantic*, 11/1988, 46.

34 Edward O. Wilson, "Is Humanity Suicidal?" *New York Times Magazine*, 30/05/1993, 24–29.

de olsa çevreye verilen zararın telafi edildiği olmuştur. Kırk yıl önce tamamen kirlenmiş olduğu sanılan Amerika'daki bazı nehirler günümüzde balık tutmaya da, yüzmeye de uygun hale getirilmiştir. Güney Kore'de, insanların gösterdiği çabalar sonucunda yeniden ormanlar oluşmuştur.[35] Dolayısıyla istisnaicilerin iddia ettiği üzere, modern teknoloji bizi çevre konusundaki baskılardan muaf kılabilmektedir. Onlara göre deprem gibi doğa felaketleri veya İkinci Dünya Savaşı gibi insan yapımı felaketlerden sonra toparlanma süreci XIX. yüzyıla göre günümüzde çok daha kısadır; bunun nedeni kısmen büyük bürokratik kurumların bilgi seferberliği ilan edip dev çaplı girişimleri koordine etme becerisidir. Yaşam kalitesinin ölçülerinden biri olan ortalama insan ömrü giderek uzamaktadır. Öğretmenlerle ders kitaplarının ekonomik büyümenin tehlikelerini abarttığına inandığı için kitabına *Why Are They Lying to Our Children?* [*Neden Çocuklarımıza Yalan Söylüyorlar?*] başlığını veren Herbert London, 1990'da yirmi yıl öncesine göre daha fazla yiyeceğin bulunduğunu söylemiştir.[36] Simon, geçen yüzyılda balina yağından 1990'larda gümüşe kadar, kısa vadede öngörülen kıtlıkların çoğunun teknolojideki gelişmeler sonucunda çürütüldüğünü belirtmiştir.[37] Aslında yüksek fiyatlar uzun vadede daha fazla petrolün çıkarılması için buhar basıncı türünden olağanüstü önlemlerin kullanımını bile kârlı kılacaktır.

1994'te ders kitaplarını öğrencilere bu meselenin *her iki* tarafı hakkında bilgi vermeden onları bu konuda düşünmeye teşvik ettikleri için eleştirmiştim. Ders kitapları giderek yaklaşan sorunları görmezden gelmekle kalmıyor, modern toplumun adapte olma kapasitesi hakkında bilgi de vermi-

---

35 Clyde Haberman, "South Korea Goes from Wasteland to Woodland," *New York Times*, 7/7/1985, 6E.

36 London, *Why Are They Lying to Our Children?* 53. London Amerikan tarih dersi kitaplarının sonlarını okumamış olmalı!

37 John Tierney, "Betting the Planet," *New York Times Magazine*, 02/12/1990, 52–53, 75–81.

yordu. Yazarlar, geçmişte felaketlerle karşı karşıya olduğumuzu gösteren eğilimler ile çözüm öneren eğilimleri de göstermeliydi. Böyle yapınca öğrencileri kendi başlarına sonuca varmaları için tarihi kanıtları kullanmaya teşvik etmiş olacaklardı. Fakat yazarlar böyle yapmak yerine, her şeyin sonuçta düzeleceğine bizi temin edip, nasıl bir geleceğe doğru yol aldığımız konusunda fazla endişelenmemiz gerektiğini söylerler.[38] İlerlemeye verdikleri destek, "ilerleme en önemli ürünümüzdür" şeklinde bir iddiada bulunup, ekoloji alanındaki sorumsuzluğundan dolayı *Fortune* dergisinin çevreye en çok zarar veren on şirket arasında defalarca yer almış olan General Electric şirketinin desteği kadardır.[39]

Artık bu tarafsız yaklaşımı önermiyorum. Her ne kadar Simon haklıysa ve kapitalizm *gerçekten* esnek ise de, günümüzde, içinde bulunduğumuz kriz en az iki yönden yenidir ve sırf kapitalizm temelinde çözülemez. İlk olarak, petrol kıtlığıyla başlayan ve şu anda karşı karşıya kaldığımız kriz, kalıcı bir enerji kıtlığıdır. Böyle bir kıtlık oligopol piyasasına, yani John D. Rockefeller'in Standard Oil ile 1900'de oluşturduğu gibi zorunlu bir kartele değil, "doğal" bir kartele yol açar ve karteller kapitalizm açısından iyi değildir. Eğer kayak imalatı birkaç şirketin elinde olsa, bu şirketler bir araya gelip istedikleri fiyatları belirleyebilir, başka birileri de bu anlaşmaya uymayan başka bir şirket kurabilir veya kayaklarda kullanılacak yeni, daha ucuz malzemeler geliştirebilir veya *snowboard*'u icat edebilir veya biz tüketiciler kayak sa-

---

38 Jane Newitt bunu *The Treatment of Limits-to-Growth Issues in U.S. High School Textbooks*'ta (Croton-on-Hudson, NY: Hudson Institute, 1982, 13) söyler. Newitt ayrıca ders kitaplarını tartışmanın büyümenin sınırı yönüne eğilim gösterdikleri için eleştirir, ama bunun böyle olduğunu teyit edemem; benim incelediğim ders kitapları çevre sorunlarını pek ciddiye almaz.

39 Faye Rice, "Who Scores Best on the Environment?" *Fortune* (26/07/1993): 122. Ayrıca bkz. Debra Chasnoff'un General Electric konusundaki filmi: *Deadly Deception* (Boston: Infact, 1990). General Electric'in yeni kurumsal mantrası şöyledir: "Hayatınıza İyi Şeyler Getiriyoruz."

tın almaktan vazgeçebiliriz. Fakat eğer petrol sektörü birkaç şirketin veya ülkenin kontrolündeyse, hiçbir yeni üretici bu alana giremez. Ayrıca petrolün taşınması için yeni bir alternatif üretmek de zordur.

İkincisi, petrol (ve diğer fosil yakıt) kullanımımızın dünya üzerinde ciddi bir etkisi vardır, o da küresel ısınmadır. Bazı lise tarih dersi kitaplarının yazarlarının dışında herkesin bildiği gibi, küresel ısınma kutuplardaki buzulların erimesine, dolayısıyla da deniz yüzeyinin yükselmesine neden olur. Okyanuslar son bir yüzyıl içinde 30 santimetre yükselmiştir. George W. Bush yönetimi tarafından benimsenmiş olan en muhafazakâr tahminlere göre, okyanuslar bu yüzyıl içinde 90 santimetre kadar yükselecek. Miami'den Venedik'e ve Bangladeş'in büyük kısmına kadar dünyanın birçok yerinde yüzlerce milyon insan deniz yüzeyine çok yakın yerde yaşıyor; böyle bir yükselme hayatlarını ve işlerini tehlikeye atacaktır. Bu durumun neden olacağı göçler, insanlığın yazılı tarihin başlangıcından beri karşı karşıya kaldığı en büyük krizi oluşturacaktır. Bu da en iyimser tahmindir. Grönland'daki buz örtüsü erirse okyanus düzeyi yedi metre kadar yükselebilir. Bilim adamı James Lovelock, 1970'te ünlü "Gaia hipotezi"ni, yani yeryüzünün homeostatik bir sistem olarak hareket ettiği düşüncesini geliştirir. Lovelock kısa süre önce yeryüzünün dengesi bozulduğu takdirde, bazı dengesizlik süreçlerinin ısınmanın daha da hızlanmasına neden olabileceğini belirtti. Örneğin kutuplardaki buzullar erirse güneş ışınlarını yansıtmaz hale gelirler, o zaman da yeryüzü ısıyı daha da fazla absorbe eder. Lovelock, yeryüzünün dengesi bir daha sağlanana kadar milyarlarca insanın öleceğini öngörüyor. Küresel ısınma, hava durumuyla ilgili başka sorunları da ciddileştirir; son otuz yılda kasırgaların sayısı artmış ve ortalama rüzgâr hızları iki katına çıkmıştır.[40]

[40] Mike Tidwell, konuşma, Politics and Prose (Washington, D.C.): 30/08/2006; Bill McKibben, "How Close to Catastrophe?" *New York Review of Books*, 16/11/2006.

Bu kadarla da kalmıyor. Petrol ve kömür yakıldığında normal olarak ortaya çıkan karbondioksitin okyanusları daha asidik hale getirdiği gösterilmiştir. Bilim insanları bu yüzyılın sonuna gelindiğinde asidite oranının mercan resiflerini yok edebileceği ve denizin gıda zincirinin temelinde yatan canlıların ölümüne yol açabileceği konusunda insanları uyarmaktadır. *Climate Change and Biodiversity*'nin [İklim Değişikliği ve Canlı Çeşitliliği] yazarı Thomas Lovejoy şöyle demektedir: "Bu, kariyerimin tamamı boyunca hakkında bilgi sahibi olduğum en kapsamlı çevresel değişim." Stanford Üniversitesinde oşinograf olan Ken Caldeira'ya göre ise, "Gelecek on yılda yapacaklarımız, okyanuslarımızı milyonlarca yıl boyunca etkileyecektir."[41]

Enerji kıtlığı ve küresel ısınmanın yanı sıra başka ciddi sorunlar da söz konusudur. Binlerce canlı türü yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Olası adaylar arasında amfibik hayvanların üçte biri, memelilerin dörtte biri ve kuşların sekizde biri vardır. Wilson bu tahminin iyimser olduğuna ve bu yüzyıl sonuna gelmeden bütün canlı türlerinin üçte ikisinin yok olacağına inanmaktadır. Nükleer silahların yayılması da dünya için bir tehdit oluşturur. 1945'te tek bir ülke –Amerika Birleşik Devletleri– nükleer silah yapımı konusunda gerekli *know-how*'a ve ekonomik imkânlara sahipti. O zamandan beri Büyük Britanya, SSCB, Fransa, Çin, Hindistan, Pakistan, İsrail, Güney Afrika ve anlaşılan o ki, Kuzey Kore bu nükleer kulübe katılmıştır. Eğer Pakistan ve Kuzey Kore nükleer silah üretebiliyorsa, belli ki, yeryüzündeki bütün ülkeler de –ve terör grupları dahil olmak üzere, bazı kuruluşlar– bu beceriye sahiptir. Amerika Birleşik Devletleri 1969'da, Vietnam'da az kalsın nükleer silah kullanacaktı ve Hindistan ile Pakistan da 2002'de birbirlerine karşı kullanacak gibi göründüler.[42]

---

41 Juliet Eilperin, "Growing Acidity of Oceans May Kill Corals," *Washington Post*, 05/07/2006.

42 "The Red List," iucnredlist.org, yayınlayan: Sam Cage, "16,000 Species Said to Face Extinction" Associated Press, 01/05/2006, cnn.netscape.cnn.com/news/story.jsp; Jeremy Rifkin, "The Risks of Too Much City,"

Bütün bu yeni sorunlar konusunda eski yöntemlere başvurmayı sürdürmek, uzun vadede işe yaramayacak gibidir. Mishan şöyle demişti: "İnsanlığın bugüne kadar hayatta kalmayı başarmış olması, gelecekle ilgili herhangi bir umut beslememize izin vermiyor. İnsanoğlunun tek bir defa ortadan kalkması yeterli olacaktır."[43] Eğer bu yeni baskının bu bölümü çevrecilere daha yakın görünüyorsa, haklı olabilecekleri ihtimali ve bu eğilimin ardında birinci baskıdan beri yer almış olan kaygı verici gelişmeler yer alır. Ne de olsa Mayalardan Paskalya Adası'na, Haiti'den Kanarya Adaları'na kadar eskiden müreffeh olan birçok toplumun ekosistemlerine telafisi olmayan zararlar verdiğini tarihten biliyoruz.[44] Kristof Kolomb Haiti'yi ilk gördüğünde şöyle demişti: "Bu toprağın güzelliği göz önüne alınınca, buradan bir kazanç elde edilebileceği kesin." Kolomb ile İspanyollar, adaya hastalıklar, bitkiler ve canlı hayvanlar getirerek adanın biyolojisini değiştirdiler. Hızla üreyen domuzlar, av köpekleri, inekler ve atlar çevreye korkunç zararlar verdi. 1550'ye gelindiğinde, Amerika kıtasında bulunan "binlerce domuz" Kolomb'un 1493'te getirdiği sekiz domuzdan üremişti. 1518'de İspanyol bir yerleşimci, "Tanrı yeryüzünü yaratalı bu adalar müreffehti ve hiçbir şeye ihtiyacı olmayan insanlarla doluydu," demişti, ama Avrupalıların gelişinden sonra, "adalar mahvoldu, vahşi hayvanlarla kuşlardan başka hiçbir şey kalmadı."[45]

Washington Post, 17/12/2006; William Burr ve Jeffrey Kimball, ed., "Nixon White House Considered Nuclear Options Against North Vietnam, Declassified Documents Reveal," National Security Archive Electronic Briefing Book No. 195, gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB195/index.htm (31/07/2006).

43 Mishan, *The Economic Growth Debate*, Ch. 8.

44 Mayalar konusunda bkz. Allen Chen, "Unraveling Another Mayan Mystery," *Discover*, 6/1987, 40–49; Kanarya Adaları konusunda bkz. Alfred W. Crosby Jr., *Ecological Imperialism* (New York: Cambridge University Press, 1986), 80, 94–97.

45 Alfred W. Crosby Jr., "Demographics and Ecology," 1990, Las Casas'a atıfta bulunan daktilo metni; John Varner ve Jeanette Varner, *Dogs of the Conquest* (Norman: University of Oklahoma Press, 1983), 19–20; İs-

Daha sonra bostanların yerini şekerkamışı şeklinde daha hızlı kâr getirecek bir monokültür aldı ve toprak verimsizleşti. Son zamanlarda ise Haitililer ve Dominikliler nüfustaki hızlı artıştan dolayı adanın dik yamaçlarını tarım alanlarına çevirmek zorunda kaldı, bu da üst toprak tabakasının aşınmasına neden oldu. Eskiden büyük bir nüfusun göreceli bir denge halinde geçinmesini sağlayan bu adanın ekosistemi, günümüzde Kolomb'un adayı ilk gördüğü günden bile daha kötü durumdadır. Bu hüzünlü hikâye gelecek için bir kehanet oluşturabilir, çünkü modern teknoloji dünyanın tamamını Haiti'ye çevirecek güçtedir.

Hiçbir ders kitabı balina yağından veya Haiti'den alınan derslerden söz etmez; geçmiş konusunda, ilerleme veya çevre konusunda etkisi olabilecek başka hiçbir sonuca varmaz. Özetle, her ne kadar bu mesele zamanımızın en önemli meselesiyse de bu ciddiyet, tarih dersi kitaplarımıza nüfuz etmez. Aslında günümüzün ders kitaplarının çevre konusunda daha eski kitaplara göre daha kötü olduğunu görünce şaşırmadan edemiyorum. *Pageant*'taki iki paragraf ve *Journey*'deki bir paragraf dışında, Carter'ın yönetiminden beri çevre konularında hiçbir şeyden söz etmezler. Nixon yönetiminde Çevre Koruma Teşkilatının kurulmuş olmasının yanı sıra, ders kitaplarımıza dahil olan çevresel olaylar 1970'te Dünya Günü'nün icat edilmesi, 1973'teki Arap petrol ambargosu ve 1979'daki İran rehine kriziyle sınırlıdır. Bu olayların üstünden on beş yıl geçti. Ders kitabı yazarları genelde altta yatan eğilimleri değil de sadece gösterişli olayları göz önüne aldığı için aralarda anlatılması gereken tarihi görmezler. Ancak enerji krizini bu kadar geçmişte gerçekleşmiş gibi göstermek, eski bir haber olduğunu ima eder. Ayrıca ders kitapları, bu krizin büyük çapta çözüldüğünü de ima eder. *The Americans*, bu açıdan tipik olan bir paragrafta bizi şöyle temin

panyolca mektubu alıntılayan: Kirkpatrick Sale, *The Conquest of Paradise* (New York: Alfred A. Knopf, 1990), 165.

eder: "[Ulusal Enerji] Yasa yardımıyla ABD'nin yabancı petrole olan bağımlılığı 1979 yılında biraz azalır." Eğer gerçekten öyleyse, 1979 sıradışı bir yıl olmalıydı, çünkü 1975'te, Carter Başkan olmadan önce, Amerika Birleşik Devletleri kullandığı petrolün yüzde 35'ini ithal ediyordu, halbuki 2005'te yüzde 58'ini ithal eder hale geldik.

1990 civarında yayınlanmış ders kitaplarının küresel ısınmayı ele almasını beklemek haksızlık olabilir. 2006'da basılan *Atlantic Monthly*'de yazan Gregg Easterbrook, o dönemde bu teorinin kanıtlanmadığını söylemişti:

> On beş yıl önce küresel ısınma araştırmalarına bakan duyarlı bir kişi belirsizliği fark ederdi; o zamanlar Ulusal Bilimler Akademisi bile durumun belirsizliğini vurguluyordu. Bugün ise son zamanlarda yürütülmüş araştırmaları ve Ulusal Bilimler Akademisi tarafından yapılan beyanatları inceleyecek olan birisi, bir tehlikeyle karşı karşıya olduğumuz sonucuna varmak zorundadır.

Easterbrook kendisinin başlangıçta "kuşku duyduğunu" ama sonradan "kanıtlar karşısında ikna olduğunu," söyledi. "Kuzey Kutbu'nda yaşayan İnuitler de oradaki ekosistemin tamamının çökmekte olduğu konusunda hemfikir. 1997 ile 2005 arasındaki her yıl, kaydedilmiş en sıcak on yıldan biriydi; 2005'te yeni bir rekor kaydedildi."[46]

Peki ders kitapları muhtemelen zamanımızın en önemli sorunu olan çevre sorununu nasıl ele alır? Altı ders kitabında bu konuda söylenen her şey aşağıdadır. Bunların dışında *Pageant*'ın en sonunda yer alan bir paragrafı bu bölümün sonunda inceleyeceğiz:

---

[46] Gregg Easterbrook, "Some Convenient Truths" konusundaki mektuplara cevap, *Atlantic Monthly*, 11/2006, 21; Gretel Ehrlich, "Last Days of the Ice Hunters?" *National Geographic*, 1/2006, 80, 84; Eugene Linden, "Why You Can't Ignore the Changing Climate," *Parade*, 25/06/2006, 4.

21. yüzyıl başlarında küresel ısınma gibi gelişmeler, gezegenimizin ekolojik sistemlerin en büyüğü olduğuna ve ulusal sınırları olmadığına dair dramatik bir uyarı oluşturmuştur. Ancak Amerikalılar kendi çöplüklerine çekidüzen vermek için gösterdikleri çabayla gurur duyarken, kendi ormanlık arazilerini uzun zaman önce tükettiklerine göre kim oluyorlardı da Brezilyalılara Amazon yağmur ormanlarını kesmemeleri gerektiğini söylüyorlardı. —*The American Pageant*

Her ne kadar kimse küresel ısınmanın nedeni konusunda emin değilse de, Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan bir raporda hava kirliliğinin bir etken oluşturabileceği belirtilmiştir. —*The American Journey*

Pageant'ın burada ima ettiği şey, sorunun asıl kaynağının Üçüncü Dünya ülkeleri olduğudur, ama Amerika Birleşik Devletleri, CO_2 emisyonlarının neredeyse yüzde 25'ini üretmektedir, bu da başka herhangi bir ülkeye göre daha fazladır. *Journey* hava kirliliğinden "bu açıdan bir faktör oluşturabilir" şeklinde söz ederek bu konuda kaçamak davranır. Dört kitap ise bu konudan hiç söz etmez.[47]

Peki ama neden ders kitaplarının çevre sorunlarını ele alışı bu kadar zayıftır? Eğer yazarlar kitaplarının son sayfalarını baştan ele alıp düşüncesizce ilerleme vurgusunu çıkaracak olsalar, kitaplarının son bölümleri ile daha önceki bölümler arasında rahatsız edici bir uyumsuzluk olurdu. O zaman kullandıkları stilin tamamını değiştirmek zorunda kalırlardı. Amerikan tarih dersi kitapları, başlıklarından itibaren yüceltici bir amaç taşırlar ve ilerleme fikri bu amacı meşru kılar. Ders kitabı yazarları, ülkemizi ırklar arası iliş-

[47] *The Americans*'da "Çevre Korumada Uyuşmazlık" adlı iki sayfalık bir bölüm var ama kitabın son bölümünden sonra, sayfa 1122-23'te, çeşitli konuların karmaşık bir şekilde ele alındığı iki sayfalık bir bölümün ortasında yer alıyor, dolayısıyla öğrencilerin bu bölüme hiç ulaşmayacaklarını tahmin etmek zor değil.

kilerden ulaşıma kadar her alanda gittikçe daha iyiymiş gibi gösterirler. Yeniden Yapılanma döneminin geleneksel olarak Kuzeylilerin fırsatçılık, Zencilerin ahlaksızlık dönemi olarak tasvir edilmesi, ilerlemenin yukarı doğru eğrisiyle uyumludur, çünkü eğer Yeniden Yapılanma döneminde ırklar arası ilişkiler kölelik dönemindeki kadar kötü değilse, ama daha sonraki dönemden daha kötüyse, o zaman ırklar arası ilişkilerin giderek düzeldiğini tahmin edebiliriz. Ancak Yeniden Yapılanma ile ilgili bazı verilere bakınca, bu ülkede ırklar arası ilişkilerin birçok açıdan, örneğin 1870'deki durumuna dönmesi gerektiğini kabul etmek zorunda kalırız. Küçük ama sembolik anlamı büyük bir örneğe bakmamız gerekirse o yıl, Mississippi'nin Hinds ilçesinden beyaz bir senatör olan A. T. Morgan, New Yorklu siyahi bir kadın olan Carrie Highgate'yle evlendi *ve yeniden seçildi.*[48] Günümüzde muhtemelen ne Mississippi'nin Hinds ilçesinde ne de Amerika Birleşik Devletleri'nin başka birçok ilçesinde böyle bir şey gerçekleşmezdi. Ancak ilerleme arketipi birçok beyaz Amerikalının, ırklar arası ilişkiler sorunu düzeldiğine göre, siyahi Amerikalıların günümüzde herhangi bir meşru hak iddiası olamayacağı sonucuna varmasına neden olur.[49]

A. T. Morgan'ın evliliğini anlamamız zordur, çünkü biz Amerikalılar ilerleme arketipini o kadar içselleştirdik ki, geçmişe göre daha hoşgörülü, daha sofistike, daha *ilerleme* yanlısı olduğumuzu varsayma eğilimine sahibiz. Yine de Abraham Lincoln'ün sakalı gibi önemsiz bir ayrıntı bile bize durumun tam tersi olduğunu gösterebilir. 1860'da Lincoln sakalsız olarak başkanlığı kazandı; 1864'te sakallı olarak yeniden seçildi. Günümüzde böyle bir şey olabilir miydi? Günümüzde yatırım bankacılığı şirketlerinden Brigham Young Üniversitesine kadar birçok kurumda sakallı beyaz erkekler

[48] Lerone Bennett, *Black Power U.S.A.* (Baltimore: Penguin, 1969), 345–46.

[49] Fakat bkz. Jonathan Kozol, *Savage Inequalities* (New York: Crown, 1991), 3.

kabul edilmez. 1948 yılında Tow Dewey'den beri hiçbir beyaz başkan adayı veya Anayasa Mahkemesi adayı bıyık bırakmaya bile cesaret edememiştir. Sakal bir ilerleme belirtisi olmayabilir (gerçi benimki düşüncelerimi az da olsa daha verimli hale getirdi) ama bıyıklı bir adam tarafından kurulmuş olan devasa Disney şirketinin çalışanlarının bıyık bırakmasına izin vermediği bir hoşgörüsüzlük haline ulaştık. Daha ciddi konulara dönecek olursak, Lincoln'ün göreve başlarken herhangi bir Hıristiyan mezhebine üye olmayan son Amerikan Başkanı olduğunu da göz önüne alabiliriz. Amerikalılar giderek daha hoşgörülü olmuyor, sadece öyle olduğuna inanıyor. Dolayısıyla ilerleme düşüncesi kronolojik bir etnik merkezcilik şeklinden başka bir şey değildir.

İlerlemenin baştan çıkarıcı çağrısı bizi her şeyin daha "ileri" olduğuna inanmaya itmekle kalmaz, aynı zamanda eskiden toplumların olduğundan daha ilkel olduğu sonucuna varmamıza da neden olur. Toplumumuzun insanları ve kültürleri sınıflandırmak için eskiden başvurduğu çeşitli tek doğrultulu evrim yapılarının ardında da ilerleme yatar: Örneğin vahşilik-barbarlık-uygarlık veya toplama-avlanma-bahçecilik-tarım-endüstri yapılarında durum böyledir. Araştırmacılar bu yapıların etkisi altında "ilkel" insanları tamamıyla yanlış bir şekilde, Hobbes'un deyimiyle "kaba, yabani ve kısa" hayatlar yaşayan canlılar olarak algılamıştır. Sadece "daha yüksek" kültürler sanat, edebiyat veya din alanlarında gelişmelerine izin verecek düzeyde boş zamana sahip olarak algılanırdı.

Antropologlar ise uzun zamandan beri bunun farkındadır. Antropolog Peter Farb şöyle belirtmiştir: "Liselerde sosyal bilimler dersinde geleneksel olarak öğretilen teorilere rağmen, işin gerçeği şu ki, bir toplum ne kadar ilkelse yaşam tarzı o kadar ağır olur."[50] Dolayısıyla "ilkel" kültürler pek de "kaba" değildi. "Yabani"ye gelince, Haiti'deki barışçıl Ara-

[50] Peter Farb, *Man's Rise to Civilization* (New York: Avon, 1969), 49–50.

Amerika Birleşik Devletleri kurulurken doğaya hâkim olma ruhu temel alınmıştır. John Adams şöyle böbürlenmişti: "Bildiğim kadarıyla benim ailem Amerika'da herkesten fazla ağaç kesmiştir!" Bağımsızlık Savaşında rol alan General Benjamin Lincoln 1792'de, "Uygarlık bizi topraklarımızdaki doğal örtüyü bir an önce temizlemeye teşvik eder," dediğinde, çoğu Amerikalı namına konuşmuş olur. Adams ve Lincoln'ün düşünce tarzı Amerika'nın Pasifik Okyanusu'na doğru hızla yayılmasına, Chicago Mimarlık Okulunun ve Henry Ford'un montaj hattının kurulmasına izin verir. Ancak giderek gelişen çevre bilincimiz bu başarılara gölge düşürür. 1950'den beri, gezegenimizde kalmış olan ormanların yüzde 25'inden fazlası kesildi. Ağaçların gezegenin akciğerleri olduğu artık kabul edildiğinden, çok az insan bu durumu halen ilerleme olarak görmektedir.

waklarla onlara boyun eğdiren İspanyol *conquistador*ları hatırlayalım. "Kısa" da biraz sorunlu. Avrupalılarla Afrikalıların getirdiği hastalıklarla karşı karşıya kalmadan önce Avustralya, Pasifik Adaları ve Amerika kıtasındaki birçok insanın ömrü –özellikle Avrupalı ve Afrikalı kentsel sakinlerle karşılaştırılınca– muhtemelen oldukça uzundu. New York şehrinde adı Verrazano Boğazı'na ve bir köprüye verilen Giovanni da Verrazano'nun dediği gibi, "Uzun yaşıyorlar ve na-

diren hastalanıyorlar"dı.[51] New England'ın erken dönem kolonicilerinden birine göre –belli ki, Avrupalıların getirdiği ve Amerika yerlilerinin ölümüne yol açan hastalıkların farkında değildi– "Kızılderililer güçlü ve sağlıklı bedenlere sahipler ve başka ülkelerde görülen, insan sağlığını mahveden hastalıkların deneyimini yaşamamışlar"dı. Yine bu kişiye göre Kızılderililer, "dünyanın evrensel yaratıcısı onları hasretle bekleyen mezara çağırana kadar altmış, seksen, hatta yüz yıl yaşıyor"du.[52] Maryland'in yine erken dönem kolonicilerinden biri, İngiltere'de çok az kişi torunlarını görecek kadar yaşıyorken birçok Kızılderilinin büyük-büyükbaba olmasına şaşırmıştı.[53] Avustralyalı yerlilerle karşılaşan ilk Avrupalılar, birçoğunun yetmişli yaşlarına kadar yaşadığını belirtmiştir. Öte yandan Kitab-ı Mukaddes'teki 90. Mezmur'da da Ortadoğu'da binlerce yıl önce çoğu insanın yetmiş yaşlarına kadar yaşadığı ima edilmiştir: "Ömrümüz yetmiş yıl sürüyor, bilemedin seksen, o da sağlıklıysak; en güzel yıllar da zahmetle, kederle geçiyor..."[54]

---

51 Verrazano'yu alıntılayan: Neal Salisbury, *Manitou and Providence* (New York: Oxford University Press, 1982), 26.

52 Alıntılayan: Russell Thornton, *American Indian Holocaust and Survival* (Norman: University of Oklahoma Press, 1987), 39.

53 Karen Ordahl Kupperman, *Settling with the Indians* (London: J. M. Dent, 1980), 58.

54 90. Mezmur, 10. mısra. Ayrıca bkz. S. Boyd Eaton ve diğerleri, *The Paleolithic Prescription* (New York: Harper and Row, 1988); ve Marshall Sahlins, *Stone Age Economics* (Chicago: Aldine and Atherton, 1972). Burada istatistiksel meseleler söz konusudur; her şeyden önce, yeni doğanların yüzde 40'ı birinci yaşlarını tamamlamadan ölürse, doğum anında ortalama yaşam beklentisi çok düşük olabilir, dolayısıyla bir veya on yaşını temel alan yaşam beklentisi hesapları daha doğru olacaktır. Avrupa ve Afrika kökenli hastalıklar başgöstermeden önceki ortalama ömür süresini ölçmek kolay değildir, çünkü bu hastalıklar Kızılderililerle ilk temaslara eşlik etmiş, hatta daha öncesinde baş göstermiştir. Öte yandan Jared Diamond'ın "The Worst Mistake in the History of the Human Race"de (*Discover*, 5/1987, 64–66) özetlediği arkeolojik araştırmalara göre, yukarıda sözleri alıntılanmış olan ilk Avrupalı yerleşimciler Kızılderililerin ömür süreleri konusunda biraz fazla iyimser davranmış olabilirler.

İlerlemeye olan inanç, geçmiş toplumlar konusunda cehaletin oluşmasına neden olmanın yanı sıra öğrencileri, bizimki dışındaki günümüz toplumlarındaki erdemler konusunda kayıtsız kılar. Başka kültürlerin bilgi sahibi olmamıza değer olan fazla bir şey yapmadığı sonucuna varmak da bizimkinin en ilerleme yanlısı toplum olduğuna inanmanın bir başka doğal yan etkisidir. Antropoloji hocaları üniversitede birçok birinci sınıf öğrencisinin ciddi bir etnik merkezcilik sergilemesinden yakınır. Antropoloji alanında popüler bir ders kitabının yazarı olan William A. Haviland'a göre, "Örneğin kadınla erkeğe eşit muamele gibi, günümüzde elde etmek istediğimiz bazı şeylerin başka insanlar tarafından gerçekleştirilmiş olması [ihtimali], ortalama birinci sınıf lisans öğrencisinin aklından bile geçmez."[55] Çok az sayıda lise antropoloji dersi içerir ve Amerikalılar arasında on kişiden biri bile üniversitede antropoloji dersi okumaz, dolayısıyla etnik merkezciliği azaltması için antropolojiye güvenemeyiz. Liselerde verilen tarih ve sosyal bilimler dersleri öğrencilerin başka kültürlerden kaynaklanan fikirlere daha açık olmasını sağlayabilir. Ancak böyle bir şeyin gerçekleşmesi zordur, çünkü ilerleme fikri, Kolomb'dan en son sözlere kadar bu derslere tamamıyla nüfuz eder. Dolayısıyla bu derslerin neden olduğu şey etnik merkezciliği azaltmak değil, büsbütün teşvik etmektir. Ancak Batı kültüründeki ilerleme fikrine etnik merkezci bir inanç beslemek, felaket sonuçlar doğurmuştur. Kendi toplumlarının geleceğin öncüsü ve dünyanın en ilerleme yanlısı toplumu olduğuna inanan insanlar Pequot katliamı, Stalin'in Büyük Temizliği, Yahudi soykırımı ve Büyük Atılım gibi aşırı zalimlikte olaylar gerçekleştirmiştir.

---

[55] William A. Haviland, "Cleansing Young Minds, or What Should We Be Doing in the Introductory Course to Anthropology?" (Amerikan Antropoloji Derneği'nin yıllık toplantısında sunulan tebliğ, New Orleans, 1990), 3.

Ders kitabı yazarlarının, "bizim tarzımızın en iyi tarz" olduğunu varsaymak yerine, öğrencileri Amerika'da geçerli olan doğum yönteminden cenaze yöntemine kadar olan âdetleri düşünmeye teşvik etmesi gerekir. Örneğin modern tıbbın bazı unsurları eski ilaçlara göre tartışmasız daha iyidir ve daha gelişmiş teorileri temel alır. Öte yandan, 1930'lardan 1970'lere kadar Amerika Birleşik Devletleri'nin doğum salonlarına egemen olan "bilimsel" yerçekimine karşı doğum şekli, ilerleme fikrinin en komik etkilerinden birine işaret eder. Doğum bir ameliyat olarak görülürdü: Doktor anneyi uyuşturup uyuşturulmuş çocuğu safra kesesiymiş gibi çıkarırdı.[56] 1992'de bile ABD hastanelerinde doğum yapan kadınların sadece yarısı bebeklerini emzirirdi, halbuki artık bebekler için en uygun şeyin inek sütü veya "mama" değil, insan sütü olduğunu biliyoruz ve "ilkel" toplumlar da bunu bilirdi.[57] Eğer tarih dersi kitapları ilerleme arketipine olan körü körüne bağlılıklarından vazgeçecek olsa, okurları, hangi teknolojilerin gerçek anlamda ilerleme yanlısı olduğuna karar vermeye teşvik edebilirler. O zaman ilerlemeyi tanımlamak bile sorunlu hale gelir. Teknolojik ve ekonomik gelişmelerin mümkün, hatta gerekli kıldığı alternatif sosyal düzen biçimleri de göz önüne alınabilir. Örneğin günümüzün çocukları gezegen çapında ortak varlıklar sorununun gezegen çapında karar alınmasına ne-

---

[56] Bu ameliyat için özel aletler geliştirilmişti ve işlemin tamamı hem doğa güçlerine karşı hem de yerçekimine karşı, yokuş yukarı bir eğimle yapılırdı. Bu durumu Las Casas'ın Avrupalıların gelişinden önce Haiti'deki doğum olaylarının tasviriyle karşılaştırabiliriz: "Hamile kadınlar son ana kadar çalışır ve neredeyse acısız bir doğum yaparlar; ertesi gün ayağa kalkıp nehirde yıkanır ve doğumdan önceki gibi temiz ve sağlıklı olurlar." (*History of the Indies* [New York: Harper and Row, 1971], 64).

[57] Ross Labs'i alıntılayan: "Harper's Index," *Harper's*, 2/1993, 15. Birçok hastanede süt emzirme zamanı dışında annelerle bebekler hâlâ ayrı tutulur ama – doğum alanındaki uygulamaların değişmesi için tek etki kaynağı gibi görünen – bilimsel araştırmalarda rastgele seçilmiş ve anne babalarıyla daha yakın ilişkide yetiştirilen bebeklerin IQ'sunun daha yüksek olduğu gösterilmiştir. Bkz. Feinsilber and Mead, *American Averages*, 227–28.

den olmasından veya giderek artan hizipçiliğin birçok ulusun içeriden parçalanmasına yol açmasından dolayı ulus devletin zayıfladığını görürler.[58] O zaman tarih dersi kitaplarının son bölümleri, öğrencileri olayların kendilerine ve sorunların her iki yönünün incelenmesine yönlendiren araştırma alıştırmalarına dönüşür. Böyle bir yaklaşımın, günümüzün ders kitaplarının anlamsız bir şekilde iyimser olan sonlarına göre öğrencileri lise sonrasındaki altmış yıla daha iyi hazırlayacağına şüphe yoktur.

Yaşam kalitesi gibi konular üzerinde düşünmek genelde beşeri bilimler alanında eğitimin amacı olarak öne sürülür, ama tarih dersi kitapları bu tür meseleleri genelde ilerleme adlı rengârenk bir halının altına süpürür. Ders kitapları, ekonomik ve bilimsel kurumlarımızın çevresel açıdan olumsuz yönleri konusunda bile gerçek anlamda endişe sergilemez ve hükümetimizin verdiği tepkinin ne kadar yeterli olduğunu vurgularlar. Ders kitabı yazarları, süregelen çevre sorunlarını ele almaktansa hükümetin tepkisini –yani Çevre Koruma Teşkilatının kurulmuş olmasını– anlatmayı tercih eder. Daha yeni ders kitapları arasında *The American Pageant*, sondan bir önceki sayfasında, geleceğin en ciddi şekilde ele alındığı bu paragrafı içerir:

> Çevreyle ilgili endişeler ülkenin geleceğine gölge düşürdü. Kömürle çalışan elektrik santralleri, asit yağmurunun oluşmasına yol açtı ve gezegenin ısısına dair kaygı verici bir uyarı teşkil eden sera etkisine de muhtemelen katkıda bulundu. Çözüm bulunamayan radyo-

[58] Philip D. Curtin, *The Rise and Fall of the Plantation Complex*'te (Cambridge: Cambridge University Press, 1990), özellikle 35, komşu ulus-devletlerin askeri gücüne bir cevap olarak ulus-devletin yükselişi konusunda ilginç bir analiz sunar. Curtin'e göre, ulus-devletler başka açılardan yurttaşları için bir avantaj teşkil etmezdi. Eğer nükleer silahları kontrol altına alma ihtiyacı bu yüzyılda göreceli bir barış dönemine neden olursa, ulus-devletlerinin güçlenmesinin ardındaki başlıca nedenlerden biri ortadan kalkacaktır.

aktif atık tasfiyesi de nükleer santrallerin gelişimine engel teşkil etti. Gezegenin petrol yatakları da boşaltılıyordu...
21. yüzyıl başlarına gelindiğinde, alternatif yakıt kaynaklarının geliştirilmesi için yapılan münferit çağrılar, yerini güneş enerjisi ve yel değirmenleri, metan yakıtı, elektrikli "hibrid" otomobillerin yaygın hale gelmesine ve düşük maliyetli hidrojen yakıt hücresi alanında araştırmalara bıraktı. Enerji tasarrufu yine çok önemli ama erişilemez bir strateji olmaya devam etti – siyasetçiler tarafından seçim kampanyalarında sıklıkla ilan edildi, ama kamusal politikalarda nadiren kapsama alındı...

Bu sözler gerçek anlamda bir uyarı oluşturmasa da, en azından bazı konuları ortaya çıkarır ve endişe konusu olmadıklarını ima etmez.

Ne yazık ki, bir sonraki sayfada *Pageant* yavan bir dille bizi şöyle temin eder: "Dünyanın en eski cumhuriyeti bu zorluklarla başa çıkmak için olağanüstü bir direnç ve beceri geleneğinden yararlanma imkânına sahiptir." Fakat birçok öğrenci bu kadar kolaylıkla temin edilemez. 1993'te yürütülen bir araştırmaya göre, çocuklar, anne ve babalarına göre çevre konusunda çok daha endişelidir.[59] 1980'lerin sonlarında üç lise son sınıfı öğrencisinden biri, kendileri hayattayken insanlığın nükleer veya biyolojik nedenlerle yok olacağına inanıyordu.[60] Bir öğrencim sınıf günlüğüne şöyle yazmıştı: "Arkadaşlarımla da bu konuda konuştum, hepimiz ecelimizle ölmeyeceğimize inanıyoruz." 1999'da lise son sınıf öğrencileri arasında yürütülen bir araştırmada neredeyse yarısının, "Amerika Birleşik Devletleri'nin en iyi yıllarının

[59] Ruth Bond, "In the Ozone, a Child Shall Lead Them," *New York Times*, 10/01/1993.

[60] Daniel Evan Weiss, *The Great Divide* (New York: Poseidon, 1991), 136.

geçmişte kaldığına" inandığı ortaya çıkmıştır.[61] Bu öğrencilerin hepsi Amerikan tarihi dersini almıştı, ama belli ki, ders kitaplarının pozitif düşünce yaklaşımı onlara yansımamıştı. Öğrenciler kandırıldıklarını düşünürler. Anlamsız iyimserliğin ardında anlamsız bir korumacılık olduğunu hissederler. Veya belki de ders kitaplarının bu kadar neşeli olan bu son sayfalarına hiçbir zaman ulaşamazlar.

Ders kitaplarının çevre sorunlarını, ilerleme düşüncesinin lehine olacak şekilde örtbas etmesinin başlıca sonuçlarından biri muhtemelen lise öğrencilerini Amerikan tarihi dersinin, Amerikan tarihinin geleceğini ele almaya uygun bir yer olmadığına ikna etmektir.[62] Aslında günümüzün en önemli meselesini teşkil eden bu konu, başka derslerde –bilim veya sağlık dersinde– ele alınmalıdır belki, ama biyoloji veya sağlıktan çok sosyal bilimlerle bağlantılı bir konudur. Bu arada tarih dersinde her şeyin iyiye gittiğine dair, hiçbir veriyi temel almayan yavan teminatlar sunulmaya devam edilir.

E. J. Mishan, otomatik ilerlemeye dair umut verici hikâyeler sunmanın, geleceği kimsenin üzerinde kontrol sahibi olamayacağı bir süreç gibi göstererek öğrencilerin pasif rolde kalmasına yardımcı olduğunu öne sürer.[63] Ancak ben ders kitaplarının sonunun böyle olmasının nedeninin bu olduğuna inanmıyorum. Bu kitapların iyimser bir şekilde bitmesi, yayıncıların milliyetçi iyimserlik yoluyla kitaplarını onaylattırma taktikleri olarak görülmelidir. Ayrıca Cumhuriyetçilerin, Çevre Koruma Yasasını geçirmiş olan Nixon parti-

---

61 National Association of Secretaries of State New Millennium Survey, 1999, stateofthevote.org/New%20Mill%20Survey%20Update.pdf, 12/2006.

62 Bkz. Catherine Cornbleth, Geneva Gay ve K. G. Dueck, "Pluralism and Unity," Howard Mehlinger ve O. L. Davis, ed., *The Social Studies* (Chicago: University of Chicago Press/NSSE Yearbook, 1981), 174.

63 E. J. Mishan, *Pornography, Psychedelics, and Technology* (London: George Allen and Unwin, 1980), 25, 150–51. Ayrıca bkz. Jonathan Kozol, *The Night Is Dark and I Am Far from Home* (Boston: Houghton Mifflin, 1975), 40.

sinden, çevre ve enerji politikalarımızın, başta petrol olmak üzere, büyük şirketler tarafından yönetildiği George W. Bush partisine kadar düştüğünü de bilirler. Günümüzün siyasi ortamında yayıncılar, küresel ısınma veya enerji kıtlığının gerçek birer tehdit olduğunu ima etmenin Demokrat Parti lehine bir tarih yorumu olarak algılanabileceğinden korkuyor olabilirler, çünkü bu durumda kitapları onaylanmayacaktır.

Ancak tarih kitaplarımızın bu mutlu sonları, yenilgiyi kabul ettikleri anlamına gelir. Ders kitabı yazarları gelecek konusunda gerçek soruların sorulmasına veya tarihi eğilimler konusunda düşünmeye gerek olmadığını ima etmekle, tarihimizin gelecek üzerinde herhangi bir etkisi olmadığını kabullenmiş olurlar. Dolayısıyla öğrenciler tarihi incelemenin gelecek açısından önemsiz olduğu sonucuna vardığı zaman onları suçlayamayız.

12. NEDEN TARİH BU ŞEKİLDE ÖĞRETİLİYOR?

Her yıl, her kitapta sürekli olarak yapılan tekrarlardan tarih kadar mustarip olan başka bir bilgi alanı var mıdır, bilmiyorum. —HERBERT BUTTERFIELD[1]

Dünyanın başka hiçbir ülkesinde bazı profesyonel tarihçilerin ileri düzey bilgileri ile öğretmenler tarafından sağlanan temel eğitim arasında bu kadar büyük bir uçurum yoktur. —MARC FERRO[2]

Bir kitap yayınladığınız zaman, tartışma konusu olabilecek bir şeyler varsa onları kitaptan çıkarmak daha iyi olur. —HOLT, RINEHART AND WINSTON TEMSİLCİSİ[3]

O işe birilerini aldılar. Adamın adını hatırlamıyorum. —BROOKS MATHER KELLEY, *A HISTORY OF THE UNITED STATES*'İN EŞ YAZARI, SON BÖLÜMÜ KİMİN YAZDIĞINI ANLATIRKEN[4]

Alın size bağımsız bir yazara vereceğiniz 3000 dolar, sonra da editör kadromuz işi devralır... Onlar işi hemen öğrenirler, birkaç gün içinde hemen İç Savaşa kadar ulaşırlar. —LİSE TARİH DERSİ KİTAPLARININ KIDEMLI BİR EDİTÖRÜ[5]

On bir bölümde ders kitaplarının Kolomb'un ikinci yolculuğundan yaklaşmakta olan çevre katliamı ihtimaline kadar

---

1 Herbert Butterfield'i alıntılayan: Stephen Vaughn, ed., *The Vital Past* (Athens: University of Georgia Press, 1985), 222.

2 Marc Ferro, *The Use and Abuse of History* (Boston: Routledge and Kegan Paul, 1981), 225.

3 Alıntılayan: Joan DelFattore, *What Johnny Shouldn't Read* (New Haven: Yale University Press, 1992), 120.

4 Brooks Mather Kelley, görüşme, 7/2006.

5 Ders kitabı editörü, görüşme, 7/2006.

çeşitli konuları ele alırken ilgisiz, hatta yanlış bilgiler sunduğunu, bu arada çok önemli meseleleri ve olayları görmezden geldiğini gördük. Ayrıca ders kitaplarının öğrencilere geçmişle ilgili bilgilerini günümüz sorunlarına uygulama imkânı vermediğini, dolayısıyla gelecek konusunda akılcı bir şekilde düşünmek için gerekli temeli sağlamadığını da gördük. Yazarlar birincil kaynaklardan, hatta ikincil literatürden giderek uzaklaşınca gerçek de kaybolur. Ders kitapları tarihi ihtilafların farklı yönlerini çok ender olarak sunar ve her tarafın kendi konumunu dayandırdığı kanıtları hemen hiçbir zaman anlatmaz. Ders kitapları başka açılardan da bilimsel olmaktan uzaktır. İncelediğim on sekiz ders kitabından sadece, 1970'lerde yayınlanmış iki tanesi dipnot içerir.[6] On kitap öğrencilere kaynakça bile sunmaz.

Araştırmacılar tarafından getirilen ağır eleştirilere rağmen,[7] eski metinlerin yeni versiyonları büyük ölçüde

---

[6] *The American Adventure*'da bölüm başına bir dipnottan az vardır. *Discovering American History*'de dipnot yoktur, ama daha uzun alıntılarda kaynakların verildiği notlar içerir.

[7] Robert Moore, *Stereotypes, Distortions and Omissions in U.S. History Textbooks* (New York: Council on Interracial Books for Children, 1977); Frances FitzGerald, *America Revised* (New York: Vintage, 1980); Gerald Horne, ed., *Thinking and Rethinking U.S. History* (New York: Council on Interracial Books for Children, 1988); Diane Ravitch ve Chester E. Finn Jr., *What Do Our 17-Year Olds Know?* (New York: Harper and Row, 1987) belli ders kitaplarını ele almaz, ama öğrencilerin tarih konusundaki cehaletlerinden dolayı eleştiride bulunur; Harriet Tyson-Bernstein, *A Conspiracy of Good Intentions: American's Textbook Fiasco* (Washington, D.C.: Council for Basic Education, 1988); Paul Gagnon, *Democracy's Half-Told Story* (New York: American Federation of Teachers, 1989); Chester E. Finn Jr. ve Diane Ravitch, *The Mad, Mad World of Textbook Adoption* (Washington D.C.: Thomas B. Fordham Institute, 2004). Başka eleştirmenler de ABD tarih dersi kitaplarını belli uzmanlık açılarından eleştirmiştir; örneğin *1982–83 Michigan Social Studies Textbook Report* (Lansing: Michigan State Board of Education, 1984) yedi kitabın Kanada-ABD ilişkileri açısından eksik bilgi sunduğunu belirlemiştir. Öte yandan O. L. Davis Jr. ve diğerleri *Looking at History*'de (Washington, D.C.: People for the American Way, 1986) on beş ortaokul, ona altı da lise tarh dersi kitabını incelemiş, "otuz bir kitabın çoğu iyiydi, bazıları mükemmeldi" sonucuna varmıştır. Nathan Glazer

herhangi bir değişikliğe uğramadan her yıl yayınlanmaya devam eder. Her yıl, sözde yeni yazarlar tarafından yazılmış, ama kapakları, başlıkları ve içerikleri neredeyse aynı olan klonları çıkmaya devam eder. Peki bu dehşet verici tekdüzeliği nasıl açıklayabiliriz?

Bu ders kitapları birilerini memnun ediyor olmalıdır.

Yayıncılar ders kitaplarını yayınlarken birkaç hedef kitleyi birden göz önüne alır. Birincisi kitabın okuru olan öğrencilerdir. Yayıncıların gözünden öğrencilerin özellikleri daha çok okuma düzeyi ile sayfa tasarımını etkiler, ama bu konuya sonra döneceğiz. Tarihçilerle eğitimciler ikinci bir grubu, hatta iki farklı grubu oluşturur. Başka bir grubu oluşturan öğretmenlerin de özelliklerini ve ihtiyaçlarını daha sonra ele alacağız. Yayıncılar halkın algısına da önem verir, çünkü halk kamuoyu onay komitelerini etkiler ve ebeveynler de yayıncıların *kışkırtmamaya* çalıştığı potansiyel bir çıkar grubunu oluşturur.

Bazı yurttaşlar, ders kitaplarından beklentileri konusunda hiç çekingen davranmaz. Amerikan Gaziler Birliği, 1925'te ideal ders kitabının nasıl olması gerektiğini şöyle ilan etti:

> çocuklara vatanseverlik aşılamalı . . .
> gerçekleri iyimser bir şekilde anlatmaya dikkat etmeli...
> başarısızlıklar üzerinde sadece ahlaki değeri açısından durulmalı, daha çok başarıdan söz edilmeli...
> her eyalete geniş yer ayrılmalı ve başarılarına değer verilmelidir.[8]

---

ve Reed Ueda, altı ders kitabını kısaca inceledikleri *Ethnic Groups in History Textbooks*'ta (Washington, D.C.: Ethics and Public Policy Center, 1983), kitapları hem över hem de eleştirirler. Gilbert Sewall, dördü lise düzeyinde, on bir kitabı incelediği *American History Textbooks: An Assessment of Quality*'de (New York: Columbia University Teachers College, 1987) benzer sonuçlara varır.

8 Alıntılayan: Bessie L. Pierce, *Public Opinion and the Teaching of History in the United States* (New York: Alfred A. Knopf, 1926), 329–30.

Öte yandan, sosyal bilimler eğitimi alanının uzun zamandır ileri gelenlerinden olan Shirley Engle ile Anna Ochoa 1986'da ders kitapları için apayrı tavsiyeler sundular. Onların bakış açısıyla ideal ders kitabı şöyle olmalıdır:

> öğrencilerin, cevapları kolaylıkla bulunamayan önemli sorularla ve sorunlarla karşı karşıya kalması sağlanmalı;
> son derece seçici olmalı;
> toplum açısından önemli olan sorunlar düzenli bir şekilde ve derinlemesine incelenmeli;
> tarih, sosyal bilimler, edebiyat, gazetecilik ve öğrencilerin ilk elden deneyimleri gibi çok çeşitli kaynaklardan veri alınmalı.[9]

Günümüzün ders kitapları Amerikan Gaziler Derneğinin yaklaşımına sıkı sıkıya bağlıdır, Engle ile Ochoa'nın tavsiyelerini ise görmezden gelir. Peki neden?

Suç tarih alanındaki ikincil literatürün müdür? Ders kitaplarının birincil kaynaklara dönüp gizli kalmış olayları araştırıp bulmalarını bekleyemeyiz. Tarih alanındaki ikincil literatür birkaç on yıl öncesine kadar oldukça taraflıydı. İkinci Dünya Savaşına kadar tarih, diğer sosyal bilimlere göre daha antisemitist ve siyahi karşıtıydı. *That Noble Dream* [*O Asil Hayal*] adlı kitabında tarih mesleğinin durumunu en iyi şekilde anlatan ve Amerika'daki bütün beyaz kolejlerle üniversiteleri inceleyen Peter Novick'e göre, 1945'ten önceki dönemin tamamında tarih öğretmenliğine atanmış siyahi sayısı sadece birdir.[10] Tarihçilerin çoğu varlıklı ailelerden gelen beyaz erkeklerdi. Kitap yazarken at gözlüğü takarlardı. Arthur Schlesinger Jr., Andrew Jackson'ın başkanlığını konu

---

9 Shirley Engle ve Anna Ochoa, "A Curriculum for Democratic Citizenship," *Social Education* (11/1986): 515.

10 Peter Novick, *That Noble Dream* (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), 172–73.

alan bir kitap yazarken, Jackson'ın başkanlığı sırasında en büyük mesele olan Kızılderililerin Güneydoğu bölgelerinden uzaklaştırılması konusunda tek kelime etmemeyi başarır. Üstelik Schlesinger bu kitapla Pulitzer Ödülünü kazanmıştır![11]

Ancak bugünlerde Amerikan tarihi konusundaki ikincil literatür çok daha geniş kapsamlıdır. Örneğin bu kitabın her bölümü, kolaylıkla bulunabilen araştırmaları temel alır. İşinin ehli tarihçiler burada yeni bir bilginin yer almadığını görecektir. İkincil literatür her türlü bilgiyle doludur, ama bu bilgiler ders kitaplarına, eğitim araçlarına veya öğretmen eğitimi programlarına, dolayısıyla da okullarımıza ulaşamamıştır.[12] Dolayısıyla karşılaştırmalı tarihçi Marc Ferro'ya göre, Amerika Birleşik Devletleri, tarihçilerin bildikleriyle bizlere öğretilenler arasında en büyük uçurumun olduğu ülke haline gelmiştir.[13]

Bazı bilgilerin görmezden gelinmesi tarih mesleğinin kendisinden kaynaklanıyor olabilir mi? Ders kitabı yazarları bütün olaylara yer veremez. Geçmiş devasadır. Hiçbir kitap tarihi tamamıyla kapsadığını iddia etmez. Bunun için çeşitli kararların alınması gereklidir. Neler daha önemlidir? Belli bir yaş düzeyine uygun olan bilgiler hangileridir? Belki de öğretmenlerin, ne kadar destansı olursa olsun, Helen Keller'a hiç zaman yer ayırmamaları gerekir.

Ancak ders kitaplarının neleri içerdiğine baktığımızda –örneğin Kolomb hakkında, bazıları uydurma olmak üzere önümüze yığdıkları ayrıntıları incelediğimiz zaman– iyice düşünmemiz gerekir. Zaman ve yer darlığı, Kolomb'un Amerika kıtasına yaptıklarını veya Avrupa'nın dünyaya hâkim

---

11 Arthur Schlesinger Jr., *The Age of Jackson* (Boston: Little, Brown, 1945); James O'Brien, şahsi mektup, 12/11/1993.

12 Öğretmen eğitimi programlarında sık sık Öğretmenimin Söylediği Yalanlar okutulmaktadır; kısmen bu kitaptan kaynaklanan tartışmalar sonucunda liselerde Amerikan tarihi daha iyi bir şekilde öğretilmeye başlanmıştır.

13 Ferro, *The Use and Abuse of History*, 225.

hale geldiğini görmezden gelmeye neden olamaz, çünkü bu konular geçmişin geniş kapsamı en önemli konuları arasında yer alır.

Belki de suçu bir üst sınıf komplosuna atabiliriz. Belki de hepimiz safız, kendi güçlerini ve ayrıcalıklarını sürdürme amaçlı planları dahilinde tarihin nasıl yazılması gerektiğini planlayan kapitalist beyaz erkek seçkinler tarafından manipüle ediliyoruz. Lise tarih dersi kitapları birbirine o kadar benzer ki, hepsi aynı burjuva icra komitesi tarafından üretilmiş gibi durur. George Orwell *1984*'te tarihin nasıl yazıldığını kimin belirlediğini çok açık bir şekilde belirtmişti: "Günümüzü kontrolü altında tutan, geçmişi de kontrolü altında tutar."[14]

Bir toplumun geçmişinin sembolik tasviri, katmanlaşmış toplumlarda daha da önemlidir. Amerika Birleşik Devletleri tabii ki sosyal sınıflar, ırklar ve cinsiyetten dolayı katmanlaşmış bir toplumdur. Bazı sosyologlara göre sosyal eşitsizlik insanlara motivasyon sağlar, onları daha çok çalışmaya ve daha yenilikçi bir performans sergilemeye teşvik eder. Durum gerçekten de böyledir, ama sosyal eşitsizlik aynı zamanda doğası itibarıyla adaletsizdir, çünkü daha fazla para, statü ve etki sahibi olanlar bu avantajı kendileri ve çocukları için daha fazlasını elde etmek yolunda da kullanır. Adaletsizliğin hâkim olduğu ülkelerde eşit fırsatlardan yararlanamayan insanlar daha huzursuz hale gelebilir. Avantajlı gruplara üye olanlar, bu adaletsizlik karşısında utanıp bu sistemi ezilenler karşısında, hatta kendi kendilerine savunamayabilirler. Katmanlaşmış sistemin sürebilmesi için insanların o sistem hakkında neler *düşündüğü* üzerinde kontrol sahibi olmak çok önemlidir. Marx, *yanlış bilinç* kavramı altında bu analizi daha da ileri götürür. İnsanların geçmiş hakkında ne düşündüğü, bilinçlerinin önemli bir unsurunu oluşturur. Eğer seçkin sınıflara üye olanlar ayrıcalıklarının

[14] George Orwell, *1984* (New York: Harcourt, Brace, 1949), 35.

tarihi açıdan haklı olduğunu ve hak edildiğini düşünürse, onları başkalarına fırsat tanımaya ikna etmek zor olur. Eğer mahrum gruplara üye olanlar mahrumiyetlerinin kendi suçları olduğuna inanırlarsa, o zaman yerlerinde kalmaları için zora veya şiddete başvurmaya gerek kalmaz.

Ders kitaplarının Vietnam Savaşını nasıl ele aldığını inceleyen William L. Griffen ile John Marciano'ya göre, "Ders kitapları eğitimde hâkimiyet sağlamanın en aşikâr aracıdır."

> Hâkimiyet terimiyle kastettiğimiz, egemen sınıfların veya grupların, Vietnam Savaşı gibi çok önemli konuların algısını şekillendiren –okullar gibi– ideolojik kurumlar üzerindeki kontrolleri yoluyla uyguladıkları etkidir... Örneğin tarih alanındaki metinlerde önemli olaylarla bakış açılarının görmezden gelinmesi, öğrencilerin tarihi olaylara bakış açısını sınırlar. Ayrıca ders kitapları tek boyutlu olduğu için öğrencilerin, eleştirel becerilerinin gelişmesini sağlayacak entelektüel keşifler yapmasını engeller.[15]

Griffen ile Marciano burada kibar bir akademik dille toplumumuzun kontrol sahibi unsurlarının, cahil ve aptal olmaya devam etmemiz için en önemli olayları bizden sakladıklarını söylemektedir.

Eğitim alanındaki çoğu araştırmacı, genelde "eleştirel teori" adı verilen bu bakış açısını sergiler.[16] Bu görüşe sahip olan Jonathan Kozol şöyle yazar: "Okulların görevi, güvenilir insanlar yaratmaktır."[17] Brezilyalı Paulo Freire de şöyle der:

---

[15] William L. Griffen ve John Marciano, *Teaching the Vietnam War* (Montclair, NJ: Allanheld, Osmun, 1979), 163–72.

[16] Bu yazarlar arasında Michael Apple, Stanley Aronowitz, Kathleen Bennett, Samuel Bowles, Martin Carnoy, Herbert Gintis, Henry Giroux, Margaret LeCompte, Caroline Persell, Joel Spring, Kathleen Weiler ve başkaları vardır.

[17] Jonathan Kozol, *The Night Is Dark and I Am Far from Home* (New York: Simon & Schuster, 1990 [1975]), 99.

"Egemen sınıfların, alt sınıfların sosyal adaletsizlikleri eleştirel olarak algılamasını sağlayacak bir eğitim sistemi geliştirmesini beklemek çok safça olurdu.[18] Freire'nin Amerika Birleşik Devletleri'ndeki başlıca müridi olan Henry Giroux'ya göre, "Egemen kültürün başlıca işlevi, halk arasında eleştirel bir tarihi bilincin oluşmasını engellemektir."[19] David Tyack ile Elisabeth Hansot bize bütün bunların ne zaman başladığını anlatır: 1890 ile 1920 arasında işadamları başka meslekten insanlara veya toplumun başka kesimlerine göre, toplumsal eğitim üzerinde çok daha etkili olmaya başladı.[20] Hatta eğitim konusunda yazan bazı araştırmacılara göre üst sınıfların uyguladığı kontrol gerçek anlamda gelişmeyi imkânsız kılmıştır. Henry M. Levin, eğitim alanındaki reform girişimlerini eleştirirken şöyle yazmıştı: "Eğitim sistemi daima kültürel aktarımı gerçekleştirme ve statükoyu muhafaza etme amacı taşıyacaktır."[21] Walter Karp ise şöyle demiştir: "Günümüzdeki devlet okullarını güçlüler ve seçkinler böyle yarattı. Ufak tefek reformlarla kurtarılamazlar."[22]

Eğitim konusunda yazan bu araştırmacılar, sosyal bilimler alanında daha da güçlü bir düşünce ekolü olan iktidar seçkinleri teorisyenlerini temel alır. Bu ekol Amerika'da bir

---

18 *The Politics of Education* (South Hadley, MA: Bergin and Garvey, 1985), 102.

19 Henry Giroux, *Ideology, Culture, and the Process of Schooling* (Philadelphia: Temple University Press, 1981), 47. Başka bazı eleştirel teorisyenler gibi, Giroux da maksatçılık iddiasını reddeder: "'Görünmez' bir yönetici sınıf tarafından bilinçli olarak bir komplo kurulduğu iddia edilmemektedir." Çağın retoriğinin üst sınıf tarafından belirlenip hepimizin geçmişi düşünme şeklini etkilediğine dair doğru ama muğlak iddia dışında, bu teorisyenler üst sınıfların kısal bölgelerdeki sınıflarda örneğin Amerikan tarihi derslerinde öğretilenleri nasıl etkilediğini hiçbir zaman tam olarak açıklamaz. Sonraki sayfalarda etkili olabilecek başka güçleri ele alacağım.

20 David Tyack and Elisabeth Hansot, "Conflict and Consensus in American Public Education," *Daedalus* 110, no. 2 (Yaz 1981): 1, 12.

21 Henry M. Levin, "Educational Reform: Its Meaning?", Martin Carnoy ve Henry M. Levin, *The Limits of Educational Reform* (New York: McKay, 1976), 24.

22 Walter Karp, "Why Johnny Can't Think," *Harper's*, 6/1985, 73.

üst sınıfın var olduğunu ve üyelerinin şık özel kulüplerde, 'Üçlü Komisyon'un* toplantılarında, çokuluslu şirketlerin yönetim kurulu toplantılarında bulunduğunu göstermiştir. Zengin kapitalistler belli başlı televizyon kanallarını, gazetelerin çoğunu ve bütün ders kitabı yayıncılarını kontrolleri altında tutar, dolayısıyla da gündemi konuşma ve düşünme tarzımızı şekillendirmek için devasa bir güce sahiptir ve bazen bu gücü kullanırlar. Örneğin bazı açılardan dünyanın en büyük şirketi olan Exxon Mobil son on yılda Ulusal Bilim Öğretmenleri Derneğine [*National Science Teachers Association* – NSTA] 6 milyon dolardan fazla bağışta bulunmuştur; bu miktar Exxon açısından bozuk paradan başka bir şey değildir, ama öğretmenler açısından bir servet oluşturur. Bunun sonucunda NSTA, Al Gore'un Sinema Sanatları Akademisinin "En İyi Belgesel" ödülünü kazanmış olan, küresel ısınma konulu videosu *Uygunsuz Gerçek*'in [*An Inconvenient Truth*] elli bin ücretsiz kopyasını başlangıçta reddetmiş, "kabul ettikleri takdirde finansman kampanyaları açısından gereksiz bir risk" alacaklarını belirtmiştir. Öte yandan NSTA Amerikan Petrol Enstitüsüne ait, bir *Washington Post* muhabirinin "petrol bağımlılığını teşvik amaçlı utanmaz bir ikna çabası" diye nitelendirdiği bir videoyu dağıtır. Dolayısıyla para, insanı baştan çıkarır.[23]

Ancak her halükârda bu sorumluluğu üst sınıfların üstüne yıkmak doğru değildir. Vermont'un kırsal bölgelerinde veya yoksul kentsel bölgelerdeki sınıflarda öğretilenlerden dolayı iktidar seçkinlerini suçlamak fazlasıyla kolay olurdu.

---

* Üçlü Komisyon [*Trilateral Commission*] 1973'te David Rockefeller tarafından Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Japonya arasındaki ilişkileri güçlendirmek için kurulmuş bir sivil toplum kuruluşudur –rn.

23 İktidar seçkinleri konusundaki birçok kaynak arasında bkz. C. Wright Mills, *The Power Elite* (New York: Oxford University Press, 1956); Beth Mintz ve Michael Schwartz, *The Power Structure of American Business* (Chicago: University of Chicago Press, 1985); G. William Domhoff, *Who Rules America Now?* (New York: Simon & Schuster, 1986); ve Laurie David, "Science à la Joe Camel," *Washington Post*, 26/11/2006.

Seçkin sınıflar bu kadar güçlü olsaydı, eğitim üzerindeki etkilerini ortaya çıkaran kitap ve makaleleri neden sansürleyememişlerdir? Paradoksal olarak, eleştirel teori kendi popülerliğini açıklayamamaktadır. Amerika'nın neredeyse bütün okullarında Amerikan tarihi dersinin nasıl öğretildiğini belirleyecek kadar güçlü olan bir üst sınıf, onu ifşa eden sosyal bilimcileri de tecrit edecek güce sahip olmuştur. Ancak üst sınıf, eleştirel teoriyi eğitim alanının dışında tutmayı başaramamıştır. Tam tersine, bu alandaki araştırmacılık, eleştirel teorisyenlerin etkisi altındadır; kitapları yayınlanınca dikkat çeker, iyi eleştiriler alır ve eğitimciler onları her yıl binlerce öğrenciye okutur.

Üst sınıfın yayıncılık dünyası üzerinde kontrol sahibi olduğu kesindir, ama bu kontrol –özellikle söz konusu kitap para kazandırıyorsa– içeriği kapsamaz. Robert Heilbroner, Amerika'da ne yapılırsa yapılsın, üst sınıfların genelde parmağı olduğunu ama katılımlarının eylemi yönettikleri veya kendi sınıflarının çıkarına olduğu anlamına gelmediğini belirtmiştir.[24] Amerikan eğitimini eleştiren kitapların çoğunu yayınlayan şirketler aynı zamanda eleştirilen ders kitaplarını da yayınlar. Kapitalizmin büyük başarılarından biri, kâr getirecekse hemen her türlü kitabı yayınlamaya hazır yayıncıların var olmasıdır. Eğer üst sınıflar "en önemli olaylara bakış açılarının" görmezden gelinmesini sağlayabiliyorsa, neden Amerikan tarihi alanındaki harika ikincil literatürü sansürlemeyi başaramamıştır? Bu literatür bazen, sivil haklar hareketinin anlatıldığı *Eyes on the Prize* gibi *prime-time* televizyon dizilerine bile dahil edilebilmektedir. Bu durumda üst sınıflar görevlerini başarıyla yerine getiremiyor gibi görünmektedir.

Bu arada belli ki, seçkin sınıflar çevre üzerindeki kontrolünü de kaybetmektedir, çünkü Amerika'nın dört bir ta-

[24] Robert Heilbroner, "Who's Running This Show?" *New York Review of Books*, 04/01/1968, 18–21.

rafında yeni, daha doğru bilgileri temel alan tarihi anıtlar yükselmektedir. Örneğin Alabama ve Illinois'de yeni anıtlar turistlere Çerokilerle Çoktavların "Gözyaşı Yolculuğu" hakkında fikir vermektedir. Minnesota'nın Duluth kentindeki yeni bir anıt, ırklar arası ilişkilerin en alt noktasında, beyazların üç siyahi sirk çalışanını linç ettiği o trajik günün anısına dikilmiştir. Kızılderililerin oluşturduğu yeni müzeler arasında, Pequot kabilesinin tarihinin –Pilgrimler tarafından neredeyse tamamıyla ortadan kaldırılmaları, ırklar arası ilişkilerin en alt döneminde hayatta kalmaları ve yeni ve başarılı kumarhanelerinin hikâyesi dahil– anlatıldığı Connecticut'taki Pequot Müzesi vardır. Virginia'nın Richmond kentindeki Konfederasyon Müzesi köleliği konu alan ilk sergisini oluşturduğunda, sergilenen nesneler arasında zincirler ve işkence aletleri vardı ve sergiyle birlikte yayınlanan kitap da bu kurumun insanlık-dışı yönlerini minimize etmiyordu.[25] Belki de iktidar seçkinlerinin her işe bulaşamadığı sonucuna varabiliriz.

İşin ilginç tarafı, üst sınıflar "kendi" tarih derslerinde öğretilenler üzerinde bile kontrol sahibi olmayabilir. Devlet okulu mezunlarına göre seçkin sınıfların özel okullarından mezun olanların lisede kendilerini farklı düşünmeye teşvik eden ve ders kitaplarını ezberlemekten farklı yöntemler uygulayan tarih öğretmenleriyle karşılaşmış olması daha muhtemeldir. Böyle öğretmenlerin üst sınıfların göbeğinde "kışkırtıcı" eğitim vermekteki başarısı, böyle bir şeyin başka yerlerde de yapılabileceğine dair bize cesaret vermelidir.[26]

---

[25] E.D.C. Campbell Jr., ed., *Before Freedom Came* (Richmond, VA: Museum of the Confederacy, 1991).

[26] "Kışkırtıcı" terimini, Neil Postman ve Charles Weingartner'ın (*Teaching as a Subversive Activity* (New York: Delacorte, 1969) kullandığı şekilde kullanıyorum. Komplocu Marksistler zenginlerin Amerikalıların çoğunluğunun Amerikan tarihinin gerçekçi anlatımına ulaşmasını engelleyip bunu kendi çocuklarına sunmak istediklerini iddia edebilir. Daha sofistike Marksistler ana unsurunu sahte tarihin oluşturduğu sahte bilincin toplumu yönetenler için çok önemli olduğunu bilir: İşçi sınıfının çocuk-

Öte yandan, eğer ders kitapları üst sınıflar tarafından gençlerin statükoyu destekleyecek şekilde manipüle edilmesi için yazılıyorsa, başarılı oldukları söylenemez; çünkü öğrenciler Kolomb'la diğerlerine saygı duymak yerine tarihten nefret eder hale geliyorlar. Aslında tarih derslerinin ve kitaplarının –hangi yöntemlerle ölçülürse ölçülsün– Amerika Birleşik Devletleri'ne daha fazla güven duyulmasını veya iyi yurttaşlık teşvik etmeyi pek de sağlayamadıkları anlaşılmaktadır.[27]

Dolayısıyla iktidar seçkinlerinin teorileri her şeyi açıklar gibidir, ama hiçbir şeyi açıklamıyor olabilirler. Üst sınıflara sahip olduklarından daha fazla güç, birlik ve bilinçli çıkarcılık atfediyor olabilirler. Aslında üst sınıflar, Amerikan tarih dersi kitapları üzerindeki sözde etki açısından günah keçisi bile olabilir. İktidar seçkinlerini suçlamak insanı rahatla-

---

ları kadar, üst sınıf çocuklarının toplumumuzun adil ve ilerleme yanlısı olduğuna inanması istenir. Özel okullardaki tarih derslerinin orta derecede "kışkırtıcı" olması asıl çoğu özel okul hocasının özel okullarda veya seçkin özel kolejlerde eğitim almış olmasıyla ve kendi üzerlerinde uygulanan eğitim stilini uyguluyor olmalarıyla açıklanabilir. Ayrıca özel okulların terih dersi için eğitim mezunları yerine tarih mezunlarını işe alması daha olasıdır, bu da öğretmenlerin öğrencileriyle tarih meseleleri tartışırken daha hazırlıklı ve daha rahat olması anlamına gelir. Ayrıca özel okullardaki sınıflar ne kadar küçükse – bazen sadece beş ila on öğrenci olabiliyor – çeşitli meseleler konusunda veya projelerde bireysel araştırma yürütmek o kadar kolay olur; halbuki Karp'a göre ("Why Johnny Can't Think," 70, 72, alıntı kaynağı: Ernest L. Boyer's *High School*) devlet liselerinde öğrenci sayısı yirmi beş ila kırktır.

27 Lee H. Ehman, "The American School in the Political Socialization Process," *Review of Educational Research* 50, no. 1 (İlkbahar 1980): 99–119. *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ın ilk baskısında oy vermenin ders kitapları tarafından teşvik edilen tek yurttaşlık görevi olduğunu, ancak Amerika'da ve özellikle son yıllarda liseden mezun olmuş gençler arasında oy verme oranları eskisine göre daha düşük olduğunu belirtmiş, bunun nedeninin sosyal bilimler ve tarih derslerinin yurttaşlığı "kutsal" gözle görmesi olabileceğini öne sürdüm. Gençler (on sekiz ila yirmi dört yaş) arasında oy verme oranı 1986'daki yüzde 17'den azdan 2006'da (on sekiz ila yirmi dokuz yaş arasında) yüzde 24'e çıkmıştır. Her ne kadar gençlerin dörtte üçü oy vermemeye devam ediyorsa da, bu artış cesaret vericidir. Ancak tarih dersi kitaplarındaki ufak tefek iyileştirmelerin bu artışta payı olduğunu sanmıyorum.

tır. İktidar seçkinleri inandırıcı açıklamalar sağlar: Eğitim kurumları reformlar gerçekleştiremez, çünkü reformlar üst sınıfların çıkarına değildir, dolayısıyla üst sınıflar değişimi engeller. Bu durumda iktidar seçkinleri teorisi, hepimizin ortak olduğu gerçek dünyaya göre daha tatmin edici, kötülük açısından daha tutarlı bir dünya oluşur. Dolayısıyla iktidar seçkinleri teorileri, aslında hepimizin kültürel saptırma sürecine katıldığını görmememize izin verir. Bu düşünce şekli hem Amerikan tarihinin günümüzde öğretildiği sefil halini hem de bu öğretim şeklini değiştirme sorumluluğundan bizi kurtarır. Onu değiştirmeye çalışmanın ne yararı olabilir ki? Nasıl olsa yapacağımız her şey doğası itibarıyla işe yaramayacaktır.

Ancak ders kitaplarındaki yanlış bilgileri açıklamak için bu durumu üst sınıfların uyguladığı kontrole atfetmeye gerek yoktur. Ders kitabı yayıncılığı dünyasına uygulanan bazı özel baskılar, Amerikan tarih dersi kitaplarının tekdüzeliğini ve sıkıcılığını bir yere kadar açıklayabilir. Eyaletlerin neredeyse yarısında ders kitabı onay kurulları vardır. Bu kurulların bazıları sansür kurulları olarak işler ve kitapların hem uzunluk, kapsam ve okuma düzeyi gibi kriterlere uymasını hem de bazı ebeveynleri kızdırabilecek konu ve ele alış şekillerinden kaçınmalarını sağlarlar. Böyle kurulları olmayan eyaletler de sansürden yoksun değildir, çünkü böyle eyaletlerde eleme daha yerel bir düzeyde gerçekleşir ve ebeveynleri kızdırma endişesi daha da sınırlayıcı olabilir. Ayrıca ders kitabı kurulları olmayan eyaletler daha küçük pazarlar oluşturur, çünkü yayıncılar münferit bölgeler veya okul düzeyinde onay almak zorunda kalır. Dolayısıyla kurulları olmayan eyaletler yayıncılar üzerinde o kadar etkili olmadığından, yayıncılar da onay kurulları olan büyük eyaletler üzerinde çalışırlar. Özellikle California ve Teksas, eyaletin tamamını kapsayan onay kurulları ve aktif lobicilik grupları olan büyük pazarlar oldukları için yayıncıları ve ders kitaplarını

doğrudan etkileme gücüne sahiptirler. Onay kurulları olmayan okullar ve bölgeler de daha büyük pazarlar için tasarlanmış kitaplar arasından seçimini yapmak zorunda kalır.[28]

Ders kitabı onay süreçleri son derece karmaşıktır.[29] Tennessee gibi bazı eyaletler, ciltleme, okuma düzeyi ve işlenen konu açısından bazı temel kriterleri karşılayan neredeyse bütün kitapları kabul eder. Tennessee'deki okullar da bir düzine kadar kitabın arasından, genelde okul bölgelerinin tamamını kapsayan seçimlerini yapar.[30] Öte yandan örneğin Alabama, eskiden eyaletin tamamı için konu başına tek kitap onaylardı. Eyalet ders kitabı kurulları genelde üyeleri vali veya eyalet eğitim müdürü tarafından seçilen küçük komitelerdir. Üyeler gönüllü olup öğretmenler, avukatlar, ebeveynler ve bu konulara ilgi gösteren yurttaşlar arasından seçilir.

---

[28] Roger Farr ve Michael A. Tulley "Do Adoption Committees Perpetuate Mediocre Textbooks?"da (*Phi Delta Kappan*, March 1985, 467–71) onay sürecinin bir özetini sunar. California sadece 1. ila 8. sınıfların kitapları için eyalet çapında onay verir. Ancak daha yüksek sınıflar için eyalet çapında yönergeler söz konusudur. Gilbert Sewall (*Social Studies Review*, no. 5 (Summer 1990): 2), 1,7 milyarlık ders kitabı pazarının yüzde 11'inin California'nın kontrolü altında olduğunu belirtir (Bu bültenin daha önceki bir sayısında [1:4] Sewall bu oranın California için yüzde 10,2 olduğunu ama kitap onay süreçleri açısından en önemli dört eyalet olan California, Teksas, Florida ve Kuzey Carolina'nın bir arada bu pazarın dörtte birinden fazlasına sahip olduğunu, dolayısıyla yayıncılar üzerinde "çok büyük baskı" uyguladığını söylemişti). Michael W. Kirst, *Who Controls Our Schools?*'da (New York: Freeman, 1984, 115–20) California'nın onay sürecini ve California ile Teksas'ın ulusal çaptaki metinler üzerindeki etkisini tasvir eder. Ayrıca bkz. Michael W. Apple, "The Culture and Commerce of the Textbook," Michael W. Apple ve Linda K. Christian-Smith, ed., *The Politics of the Textbook* (New York: Routledge, 1991), Bölüm 2.

[29] Konunun daha kapsamlı ele alınışı konusunda bkz. J. Dan Marshall, "With a Little Help from Some Friends: Publishers, Protesters, and Texas Textbook Decisions," Apple ve Christian-Smith, ed., *The Politics of the Textbook*, Bölüm 4; Joan DelFattore, *What Johnny Shouldn't Read*; ve Michael W. Apple, "The Political Economy of Text Publishing," *Educational Theory* 34, no. 4 (Sonbahar 1984): 307–19.

[30] 1994'te iki düzine olduğunu yazmıştım, ama yayıncıların birleşmesi sonucunda seçenekler azalmıştır.

Ders kitabı kurulunun günlük çalışmaları yürüten az sayıda kurul çalışanı ilk olarak yayıncılara onaylanacak ders kitaplarının sınıf düzeyleri, fiziksel şartları (boyut, cilt, vs.) ve içeriklerine dair bir şartname gönderir. Yayıncılar da buna karşılık kitaplar ve yardımcı malzemeler gönderir. Bu arada kurul, kendilerini atayan kişi/kişilerin ve bazen çalışanların da katkılarıyla her alan için –örneğin Amerikan tarihi alanında– bir değerlendirme komitesi oluşturur. Kurul çalışanları bu değerlendirme komiteleri için yönlendirme toplantıları düzenleyerek ders kitaplarının değerlendirilmesi için kullanılan formları anlatır, sonra da ders kitaplarını değerlendirme sorumlularına gönderir.

Genelde yayıncıların temsilcilerinin değerlendirme komitelerine sunum yapabilmesi için resmi bir toplantı düzenlenir. Büyük eyaletlerin farklı yerlerinde birkaç toplantı gerçekleştirilebilir. Bu toplantılarda yayıncı temsilcileri kitaplarının hangi açılardan diğerlerine göre üstün olduğunu vurgular. Yayıncı temsilcileri genelde içeriği değil biçimi vurgular, tasarım, "beceri geliştirme" gibi yönler ve video ile sınavlar gibi yardımcı malzemeler üzerinde dururlar.

Değerlendirme komiteleri devasa bir görevle karşı karşıyadır. Son zamanlarda incelediğim kitapların ortalama 1150 sayfalık olduğunu düşünürsek, değerlendirme sorumlularının yaz aylarında kitaplar arasında anlamlı bir karşılaştırma yürütmek bir yana, kitapların tamamını okumasına bile imkân olmadığını görürüz. Değerlendirme sorumluları aynı zamanda her kitaba uygulamaları gereken ortalama yetmiş üç farklı değerlendirme kriteriyle de uğraşmak zorundadır, dolayısıyla devasa bir görevle karşı karşıyadırlar. Çoğu kitabın ancak sayfalarını karıştıracak kadar zamanları olduğu için kitapların kolay okunur olması, yeni olmaları, kapaklarının çarpıcı ve renkli olması, çekici bir tasarıma ve renkli resimlere sahip olmaları ve işitsel-görsel malzemeler, hazır öğretim araçları ve test soruları gibi yardımcı malzemeler

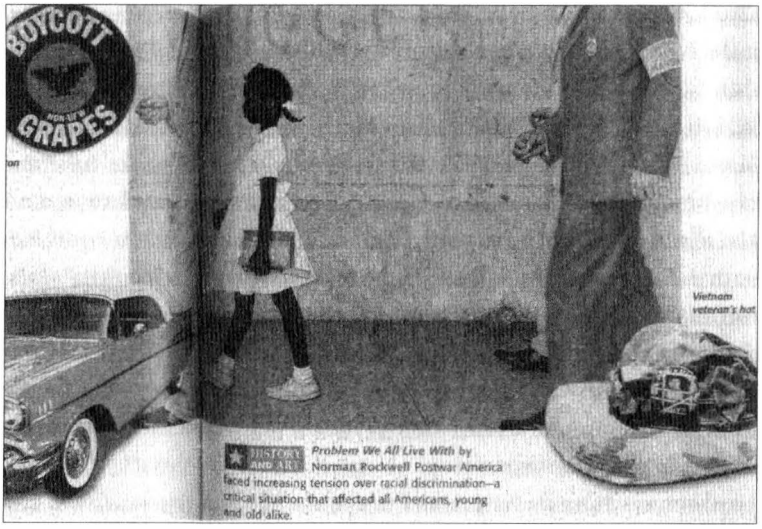
içermeleri gibi özellikler ararlar. Yardımcı malzemeler büyük önem taşır. Özellikle tarih alanındaki eğitimleri zayıf olan birçok öğretmen yardımcı malzemelere bağlıdır. Yayıncılar ders özetleri, temel anlatıma renk katacak kısa hikâyeler ve –bir McDougal-Littel broşürünün deyimiyle– "hareketli haritalar" ve "veri grafikleri" içeren internet siteleri sağlar. Test soruları da son derece önemlidir. Birçok öğretmenin dersin dört bölümünde toplam 120 öğrencisi olduğu için kendi test sorularını hazırlamaya ne zamanı ne de yeterli düzeyde bilgisi vardır. 2006 yılının sonbaharında ileri düzey ABD tarih dersi öğretmenlerinin bir forum grubuna bir yerlerdeki bir öğretmenin *The American Pageant*'a eşlik eden soru bankasından hem soruları hem de cevapları yüklediği bilgisi ulaştı. Dehşete kapılan bir öğretmen şöyle yazmıştı: "Bu çok üzüntü verici bir durum; söz konusu öğretmene bir e-posta yazarak bu linkleri bir an önce kaldırmasını istedim."[31]

Ne yazık ki, ders kitaplarını pazarlamak balık yemi pazarlamaya benzer; önemli olan balıkları değil, balıkçıları yakalamaktır. Bundan dolayı birçok onaylanmış ders kitabı, onay komitelerinin dikkatini çekmek için gösterişli kapaklara sahiptir, ama öğrenciler tarafından okunduğunda sıkıcı bulunur. Joyce Appleby, Alan Brinkley ve James McPherson'ın yazdığı yeni yedinci sınıf tarih kitabı *The American Journey*, bu soruna ilginç bir örnek teşkil eder, çünkü tutarsızlık derecesinde birbirinde kopuk bölümlerden oluşur. McGraw-Hill'in tasarım bölümü, belki de günümüz öğrencilerinin sözde kısa dikkat süresinden dolayı zıvanadan çıkmıştır.

[31] Farr ve Tulley, "Do Adoption Committees Perpetuate Mediocre Textbooks?" 470; Marshall, "With a Little Help from Some Friends," 62; Harriet Tyson-Bernstein, "Remarks to the AERA Textbook SIG" (San Francisco, March 1989), 10; Harriet Tyson-Bernstein ve Arthur Woodward, "Nineteenth Century Policies for Twenty-first Century Practice," Philip Altbach ve diğerleri, ed., *Textbooks in American Society* (Albany: State University of New York Press, 1991), 94–97; yayınevi yöneticileriyle görüşmeler; AP-USHIST tartışma grubu (apushist@lyrics.collegeboard.com), 12/2006.

Derli toplu ve ilginç olması gereken "İkinci Dünya Savaşı" bölümünü ele alalım. Bu bölüm, yıldızlı bir kutu içinde "Neden Önemli" başlıklı bir paragrafla başlar. Bir başka yıldızlı kutuda beş "Bölüm Teması" yazar. Kitabın başında, "Her Şeyi Nasıl Hatırlayabilirim?" başlıklı bir bölümde, "tema"nın "tarih boyunca tekrar tekrar gerçekleşen bir kavram veya ana fikir" olduğunu öğreniyoruz. Bir kavram veya fikrin "gerçekleşmesi" biraz şüpheli, ayrıca "süreklilik ve değişim" gibi temaların öğrencilerin bir şeyleri hatırlamasına nasıl yardımcı olabileceği de belli değil. Örneğin ilk bölüm olan "Savaşa Giden Yol"u okurken, "süreklilik ve değişim" temasına uyduğunu bilmek bizim neden işimize yarasın? Bu temaya uymayan bir şey var mı?

Derken, "Tarih ve Sanat" başlıklı bir başka yıldızlı kutunun içinde, Barse Miller'e ait bir resmin altında "Gemilere Biniş, San Francisco, California" ve şöyle yazar: "İkinci Dünya Savaşında Amerikalı askerler Başkan Roosevelt'in Dört Özgürlük adını verdiği kavramlar için savaştıklarına inanırlardı: Konuşma ve ifade özgürlüğü, ibadet özgürlüğü, yoksulluktan kurtulma özgürlüğü ve korkudan kurtulma özgürlüğü." Bu resim altı, tarihi bir beyanat açısından tartışmaya açıktır, bu kitabın yazarlarından biri olan James McPherson'ın *For Cause and Comrades: Why Men Fought in the Civil War* [*Davalar ve Kader Arkadaşları Uğruna: İnsanlar Neden İç Savaşta Mücadele Etti*] adlı kendi kitabında sergilediği incelikli düşüncelerden tamamıyla yoksundur. Bir sonraki sayfada sunulan 1930'ların tarih cetveli sadece dört olay içerir: Japonya'nın Mançurya'yı işgali, Hitler'in Almanya başbakanı olması, İtalya'nın Etiyopya'yı işgali ve Almanya'nın Çekoslovakya'yı ele geçirmesi. Kalabalıklığı daha da artıracaksa bile aslında bu bölümde Almanya'nın 1938'de Yahudilere karşı soykırımı başlattığı Kristallnacht gibi başka birçok olay için de yer vardır.

Modern ders kitaplarının aşırı yoğunluğu tasarımı bile mahveder. *The American Journey*'de, İkinci Dünya Savaşından sonraki ilk sayfada Norman Rockwell'in ünlü *The Problem We All Live With* [*Hepimizin Yaşadığı Sorun*] resmi vardır. Resimde okula başladığı gün bayramlıklarını giymiş küçük bir siyahi kız ve biri önünde, diğeri arkasında iki federal polis memuru vardır. Ancak bu resmi iyi göremeyiz. Resmin üzerine 1957 model Chevrolet reklamı, United Farm Workers üzüm boykotu rozeti ve bir şapka konmuştur. Bu talihsiz tasarım resmin etkisini daha da azalmıştır, çünkü tasarımcı "Vietnam gazisinin şapkası" şeklindeki altyazıya yer vermek için resmi iki sayfanın ortasına yerleştirmiştir. (Yazarlar yüz sayfa kadar sonra aynı resmi, aynı resim altıyla yine başka bir resmin üzerine yerleştirerek kendi dikkat bozukluklarına bir örnek verirler.) Bu konumundan dolayı öndeki polis memuru pek gözükmez, küçük kız da sayfaların birleştiği yere doğru yürüyormuş gibi görünür.

Derken küçük, altın renkli bir yumurta içerisinde "1. Bölüm" ve "Savaşa Giden Yol" şeklinde yeni bir başlık sunulur, ama metin henüz başlamaz; önce "Okudukça Keşfedin..." başlıklı bir özet, sonra da üç konuyu okumamız gerekir ("tema" diyebilirdim, ama o terim fazlasıyla kullanıldı). Sonra da "Öğrenilecek Terimler" bölümü gelir. Onları da "Hikâyeyi Anlatan" şeklinde bir başlık ve William Shirer'ın bir Nazi mitingi ko-

nusunda yazdıkları izler. *Kavgam*'ın kitap kapağından sonra nihayet İkinci Dünya Savaşını konu alan metne başlarız. Dolayısıyla İkinci Dünya Savaşı konulu bölümün yüzde 55 kadarı anlatım metninden değil, o anlatımı bölen konulardan oluşur. Bu ek bölümlerden ve kutulardan bazıları birincil kaynaklardan alıntılar veya faydalı öyküler sunar. "Etkinlikler" veya "Öğrenilecek Terimler" gibi bazıları ise pek işe yaramaz. Genel anlamda insanın dikkatini dağıtırlar. Anlatım metni bu bölümün yarısından azını oluşturduğu için genelde sayfa üzerindeki sayısız ayrı bölümden biri gibi durur.

Böyle bir karmaşa gerekli midir? Milyonlarca ortaokul öğrencisi Harry Potter kitaplarını gönüllü olarak okumuştur. Ve bu kitapların her biri resim veya ek kutular içermeyen, sadece ana hikâyeden oluşan yüzlerce sayfadan oluşur. Her sayfayı "Multimedya Etkinlikleri," "Hikâyeyi Anlatan" ve "Öğrenilecek Terimler" gibi bölümlerle doldurmak, sanki okurların kendilerini değil de, ders kitabı onay komitelerini hedef alır. Anlatım Harry Potter'e göre daha kolay okunabilirmiş gibi durur, ama aslında okunması çok daha zordur.

Kitabın stilinden içeriğine geçecek olursak, onay kurulları ne gibi bir içerik görmek ister? İlk olarak kendi eyaletleri açısından önemli olan olayların ve kişilerin olumlu bir şekilde el alınmasını isterler. New Hampshire'da Amerika Birleşik Devletleri'nin ünlü on dördüncü başkanı Franklin W. Pierce'ı dürüst bir şekilde ele alanların vay haline! Pierce büyük ihtimalle ikinci en kötü başkanımızdı, çünkü Kansas'ta neredeyse iç savaş çıkmasına neden oldu; diplomatlarını toplayıp utanç verici Ostend Manifestosunu oluşturmalarını istedi (bu belgeyle Küba işgalle tehdit edildi ve ABD Dışişleri Bakanlığı bu belgeyi geri çekmek zorunda kaldı) ve başkanlığının büyük kısmı boyunca sarhoştu. Ancak New Hampshire'da doğmuş tek başkandı. Benzer şekilde, Alamo'nun da Teksaslıların (İngiliz kökenli olanların) kalbinde özel bir yeri vardır; İngiliz kökenli olanların Alamo'da

"özgürlük" adına savaşmasının ardında asıl köleliği muhafaza etme arzusunun yattığını belirtenlerin vay haline! Bazı yerel istekler ise tarihin daha geniş kapsamlı olmasını sağlar: California'nın yasama organı yakın geçmişte, ders kitaplarının İkinci Dünya Savaşında Japon kökenli Amerikalıların gözaltına alınmasını işlemesini gerekli kılan bir yasayı tartışmıştır.[32]

Genelde onay kurulları istedikleri ayrıntıları elde ederler. Çoğu ders kitabı editörü yayıncılık alanındaki kariyerine satış temsilcisi olarak başlar. Tarihçi değildirler, ama piyasayı iyi tanırlar. Kitapların önemli olabilecek her şeyi içermesini sağlarlar. Her şeyden söz edilir. Ulusal Beşeri Bilimler Vakfının [National Endowment for the Humanities] eski müdürü Lynne Cheney ortaya çıkan sonucu şöyle eleştirmişti: "Ders kitapları tarihi olayların dağarcıkları, derlemeleri haline geliyor."[33] Son yıllarda ise, birçok eyaletin Hiçbir Çocuk Geride Kalmasın Yasasına [No Child Left Behind Act] uymak için icat ettiği çoktan seçmeli testlerden dolayı kitaplara daha da çok bilginin sığdırılması gerekiyor. Öğretmenler ders verirken daima öğrencilerin testlere –özellikle de öğrencilerin diploma elde etmemesi veya okulun gözlem altında tutulması gibi ciddi sonuçlar doğurabilecek testlere– hazırlanmasını amaçlar. Çoktan seçmeli sınavlarda "1812 Savaşı ne zaman başladı?" gibi önemsiz bilgiler yoluyla "ıvır zıvır tarihi" alanını test etme zorunluluğu hissedilir.[34] Hiçbir Çocuk Geride Kalmasın Yasası, tarih alanında çoktan seçmeli testler yapılmasını gerektirmez. Aslında tarih alanında herhangi bir test yapılmasını gerektirmez. Ancak öğretmenler tarih alanında çoktan seçmeli testlerden daha da kötü olan tek şeyin tarih alanında testlerin olmaması olduğunu bedelini

---

32 Tyson-Bernstein, "Remarks to the AERA Textbook SIG," 5.

33 Lynne Cheney, *Tyrannical Machines* (Washington, D.C.: National Endowment for the Humanities, 1990), 12.

34 Tamam, şaka yapıyorum, ama 4. Bölümdeki (Kasım 1811, Tippecanoe) doğru cevabı göz önünde bulundurun.

ödeyerek öğrenmişlerdir, çünkü o zaman okul bölgesi tarihi önemli alanların arasından çıkarır ve dikkatini testlerin yapıldığı konulara çevirir. Ancak bu ikilemin bir çözümü vardır ve bazı eyaletler o çözüme ulaştı, o da ders vermeye değecek bir test –veya başka araç– geliştirmek. Ancak bu arada Hiçbir Çocuk Geride Kalmasın Yasası ve bütün eyaletlerde yarattığı testler, ders kitaplarının daha da uzaması ve öğretmenlerin onları talhsiz bir şekilde kullanması için bir neden daha teşkil etmiştir.

Bazı eyaletlerde bir sonraki adım, değerlendirme komiteleri tarafından incelenen kitaplar hakkında halkın yorumlarının alındığı oturumdur. En azından Teksas ile California'da oturumlar, organize grupların belli kitaplara saldırdığı veya onları savunduğu, belli bir kitabın düzenleme veya şartnamedeki koşulları karşılamadığının öne sürüldüğü fırsatlara dönüşür. Her ne kadar yayıncılar bu prosedürden yakınırsa da, özellikle Teksas'ta kitaplara eleştiri getirenler yazım hatalarından daha büyük hatalara kadar yüzlerce yanlışı ortaya çıkarmış ve yayıncıları bu yanlışları düzeltmeye zorlamıştır. Onay komiteleri genelde seçmenleri memnun etmeye çalıştığından, bu oturumlarda şikâyette bulunanlar gerçekten de bir fark yaratır – ama bu fark bazen iyi yönde, bazen kötü yönde olur.

Onay eyaletleri eskiden belli görüşleri savunmaları için yayıncılar üzerinde baskı uygulardı. Dixie'de satılan bütün ders kitaplarında İç Savaştan ancak "Eyaletler Arası Savaş" şeklinde söz edilirdi. *The American Pageant*'ın daha önceki baskılarında daha bile Konfederasyon yanlısı "Güney'in Bağımsızlığına Karşı Savaş" terimi kullanılırdı. Bunlar kötü tarih yazma örneklerinden başka bir şey değildir. İç Savaş, 1861 ile 1865 arasında sürerken, "İç Savaş," "İsyan" veya "Büyük İsyan" olarak bilinirdi. Ancak *Pageant* Güney eyaletlerinde çok popülerdi, bu durumda böyle şeylerin ne önemi olabilir ki? *Pageant* "İç Savaş" terimini ancak sivil haklar

hareketinden sonra kullanmaya başlamıştır.[35] Alabama yasalarına göre, okulların "eyaletin [beyaz] halkının çıkarları açısından herhangi bir parti taraftarı, önyargılı veya onlara ters düşen" veya "geçmiş tarih üzerine gölge düşmesine neden olacak içeriğe sahip ders kitaplarından" kaçınması gerekliydi.[36] Teksas hâlâ ders kitaplarının "otoriteyi zayıflatacak malzeme içermemesini" şart koşmaktadır.[37] Geniş kapsamlarıyla insanları şaşırtabilecek bu tür standartlar bütün ders kitaplarının neredeyse bütün bölümlerinde kesintiye gidilmesine yol açabilirdi, ama yazarlar zaten çoğu tatsız bilgileri ve ihtilafları kitaplarına dahil etmemiştir.

Birçok eyalet bu kadar apaçık içerik şartlarını ortadan kaldırmak için ders kitabı şartnamelerini baştan yazmıştır. Örneğin 1970'den beri Mississippi'deki düzenlemeler hiçbir aklı başında ders kitabı yazarı veya eleştirmenin karşı çıkmayacağı bir dizi klişeden oluşmaktadır. Ancak yayıncılar eski düzenlemelerin ruhunun hâlâ geçerli olmaya devam ettiğini düşünmekte tamamen haksız değildir, çünkü *Mississippi: Conflict and Change*'in ilk anda reddedilmiş olması buna işaret eder. Ben, Pantheon Yayınevi tarafından 1974'te nihayet yayınlanan bu revizyonist eyalet tarihi kitabının başyazarıydım. "Nihayet" diyorum, "çünkü Pantheon'a gelene kadar on bir yayınevi bu kitabı reddetmişti. Sorun metnin kalitesi değildi, çünkü kitap o yıl en iyi Güneyli kurgudışı yayın alanında Lillian Smith Ödülünü kazanmıştı. Sorun, ticari yayıncıların ders kitabı basamayacaklarını söylemesi, ders kitabı yayıncılarının da onaylanması muhtemel görünmeyen bir kitabı basamayacaklarını söylemesiydi. Hatta bazı yayıncılar, Mississippi eyaletinin başka alanlardaki ders kitaplarını almayarak kendilerine misillemede bulunaca-

---

35 Thomas A. Bailey, *The American Pageant Revisited: Recollections of a Stanford Historian* (Stanford, CA: Hoover Institution Press, 1982), 192.

36 Alıntılayan: Pierce, *Public Opinion and the Teaching of History in the United States*, 39.

37 Marshall, "With a Little Help from Some Friends," 66.

ğından korkuyordu. Ders kitabı yayıncıları kısmen haklıydı, çünkü ders kitabı kurulu kitabımızın okutulmasına izin vermedi. Değerlendirme komitesindeki beyaz çoğunluğa göre fazla miktarda "siyahi tarihi" ve bir linç fotoğrafı içeriyor, yakın geçmişin üzerinde fazla duruyordu. Ben, eş yazarlarım ve kitabı onaylamak isteyen üç okul sistemi, Birinci Anayasa Değişikliği'nin ihlali temelinde devlete dava açtık ve *Loewen ve diğerleri, Turnipseed ve diğerlerine karşı* olarak bilinen davanın sonucunda, 1980'de kitap devletin onaylı listesine dahil edildi.

Turnipseed davasının emsal olarak taşıdığı öneme rağmen yayıncılar sağ görüşlü eleştirmenlerden çekinmeye devam etmektedir. Hakları da var. 2006'da Florida'da geçirilen bir yasaya göre, "Amerika Birleşik Devletleri'nin tarihi, revizyonist veya postmodernist göreceli hakikat bakış açısı doğrultusunda değil, hakiki tarih olarak öğretilecektir... Amerika'nın tarihi inşa edilmeyecek, gerçek verileri temel alacaktır." Bu yasa "geçmişi olduğu gibi anlatmak" yerine onu "yorumlama" yolunu seçen "liberal" öğretmenleri hedef alır. Bu yasayı hazırlayanlar, *her türlü* tarihi anlatmanın daima bazı şeyleri dahil edip, bazılarını etmemek anlamına geldiğini, dolayısıyla doğası itibarıyla yorumlama içerdiğini anlamaz.

Yayınevlerinin kendileri de tekdüze ve muhafazakâr ders kitapları için bir baskı unsuru oluşturur. Muhtemelen başkalarına göre çok daha fazla Amerikan tarih dersi kitabının editörlüğünü yapmış olan Carolyn Jackson bana şöyle demişti: "İşin içinde çok miktarda kopya çekme var." 1980'li yıllarda bütün yayınevleri, piyasanın dörtte birine, hatta üçte birine sahip olan *Triumph of the American Nation*'ın başarısına imreniyordu. Dolayısıyla birçok ders kitabı *Triumph*'a benzerdi, hatta hâlâ benzerler. İkincil literatürde araştırmacılık entelektüel açıdan yeterli düzeyde ise de, hiçbir ana akım yayınevi tarafından sol veya sağ görüşlü Ameri-

kan tarih dersi kitabı yayınlanmamıştır. Amerikan tarihinde Afrika kökenli Amerikalıların, Hispaniklerin, işçi sınıfının veya feminist tarihin vurgulandığı hiçbir tarih dersi kitabı da yayınlanmamıştır.[38] Böyle kitaplardan her yıl on binlerce satılırdı ve binlerce dolarlık kâr sağlanırdı. En azından piyasada tamamıyla kendilerine ait bir niş pazarları olurdu. Yayıncılar Teksas olmadan bile bu kitaplardan çok para kazanabilirdi.[39] Ancak hiçbir yayınevi böyle ihtimalleri göz önüne almaz. Hepsi gelecek *Triumph*'ı yayınlamayı ve milyonlarca dolar kazanmayı hayal eder ve gözleri başka hiçbir şeyi görmez. Bir editör –belki de haksız olarak– bir kitapta Amerikan tarihinde "siyahilere karşı kötü davranışların" fazla vurgulandığını söylemiş, "Amerikan tarihi alanındaki tek kitabımız böyle olamazdı, onun için sözleşmeyi feshettik," diye devam etmişti. Kitap yayınlanmadı ve editör, "Belli bir konuda şikâyetçi olan bir kitap istemedik," dedi. Ancak bir insanın bakış açısı başka bir insan için bir şikâyet oluşturabilir, dolayısıyla ders kitapları şikâyetlerden *veya* bakış açılarından yoksun hale gelmiştir.

---

38 Belki de bir yerlerde birileri Amerika'nın genel tarihi konusunda sıradışı bir ders kitabı yazmıştır. Benim bu türden bildiğim tek kitap olan Howard Zinn'in *People's History of the United States* (New York: Harper and Row, 1980), bazen ders kitabı karşıtı olarak bilinir. Başka öneriler için Sönsöz'ün sonnotlarına bakınız.

39 İşin ilginç tarafı, yayıncıların günümüzde ürettiği ve "niş" kitaplarına en yakın olarak tanımlanabilecek ürünler, Teksas'ın son derece siyasi kitap onaylama süreçlerine uygun olması için yayınladıkları, mevcut ders kitaplarının farklı versiyonlarıdır. *Loewen, Turnipseed'e karşı*, alternatif ders kitapları mevcut olduğu takdirde azınlıktaki şikâyetçilerin çoğunluğun kontrolündeki büyük şehir bölgelerinde kendilerine pazar oluşturmalarına yardımcı olabilecek bir emsal teşkil eder. Teksas'ın bu alandaki gücü, Thomas R. Cripps'in deyimiyle "The Myth of the Southern Box Office"i andırır (J. C. Curtis ve L. J. Gould, ed., *The Black Experience in America*, Austin: University of Texas Press, 1970, 116–44). Hollywood yapımcıları yıllar boyunca, pazarın üçte birini kontrolleri altında tuttuklarına inandıkları Güneyli sinema sahiplerini kızdırmaktan korkarlardı. Ancak Sonsöz'de de belirtildiği gibi, son yıllarda Teksas'daki durumda da olumlu gelişmeler yaşanmıştır.

Bundan ötürü, ders kitaplarındaki tekdüzelik sadece eyalet sansür kurullarına atfedilemez. Doğu Avrupa'daki eski komünist ülkelerinde bile sansür, devlet sansür kurulları tarafından değil, daha çok yazarlar, editörler ve yayıncılar tarafından uygulanır ve "ideolojik ortama... duyarlılık" şeklinde ortaya çıkardı.[40] Buradaki durum da pek farklı değildir; ders kitabı yayıncıları genelde devletin hoşnutsuzluğuyla karşılaşabileceğini *düşündükleri* hiçbir şey yapmazlar, dolayısıyla biçim, anlatış tarzı ve içerik açısından geleneksel ders kitaplarından asla uzaklaşmazlar. Örneğin Scott Foresman edebiyat ders kitabına *Macbeth*'in yerine *Hamlet*'i dahil edince eğitimciler ve editörler bu değişimi o kadar radikal saydılar ki, Hillel Black ders kitabı yayıncılığını konu aldığı *The American Schoolbook* [*Amerikan Ders Kitabı*] adlı kitabında bu olaya üç sayfa ayırdı.[41] Yayıncılar, Amerikan tarihinde kimseyi incitmeyecek "dengeli" bir bakış açısı elde etmek için edebiyat alanına göre daha da fazla uğraşırlar.

Örneğin yayıncılar hiç şüphesiz kitaplarında Kolomb'la ilgili saldırgan bir anlatıma yer vermeden önce durup düşüneceklerdir. 2. Bölümde Karayipler'de Arawakların yok edilmesinden söz ederken "soykırım" kelimesini kullandım. Bazı araştırmacılar Kolomb'u konu alan bir televizyon dizisine destek sağlamak için Ulusal Beşeri Bilimler Vakfına başvuruda bulundukları zaman bu kelimeye yer verdikleri için başvuruları reddedildi.[42]

---

40 Robert Darnton, "The Good Old Days," *New York Review of Books*, 16/05/1991, 47.

41 Hillel Black, *The American Schoolbook* (New York: Morrow, 1967), 49–52.

42 "Soykırım" bu durum için fazlasıyla sert bir terim olabilir. Haiti'de Kızılderilileri çalıştırarak kazanç sağlayan İspanyollar Arawakları yok etmek istemiyordu. Birçok Kızılderili, sıtma gibi, İspanyolların farkına varmadan yaydığı hastalıklardan veya İspanyolların Kızılderililerin meyve-sebze yetiştirme âdetlerini bozmuş olmasından kaynaklanan kıtlıktan dolayı ölür. Ancak hastalık ve kıtlık başka soykırımların da faktörleri arasında yer almış olabilir. "Deconstructing the Columbus Myth"de (John Yewell ve diğerleri, ed., *Confronting Columbus*, Jefferson, NC: McFarland, 1992, 149–58), Ward Churchill Avrupalıların Kızılderililere davranışlarının Yahudilerle Çingenelere uygulanan Nazi

Lynne Cheney bu kelimenin bir sorun teşkil ettiğini söyledi. *1492: Clash of Visions* [*1492: Çatışan Görüşler*] adlı projenin tamamı bu desteği alabilmek için fazlasıyla Kızılderili yanlısıydı. Televizyon dizisinin yapımcısı, "Kızılderililerin barbarlığından söz etmeye gelince tamam, ama Avrupalıların barbarlığından söz edilemez," diye yakınmıştı.[43]

Ancak yayıncıların birilerini kızdırmaktan kaçınması giderek zorlaşmaktadır, çünkü işin içine yaratılışçılar, radikal sağ, sivil özgürlük grupları, azınlık ırkları, feministler, hatta profesyonel tarihçiler gibi baş döndürücü miktarda eleştirmenler de girmiştir. Artık ders kitapları sadece ırkların bütünleşmesini istedikleri veya liberal oldukları için eleştiri almıyorlar.[44] Günümüzde sömürgeci, Avrupa-merkezci veya Doğu Yakası-merkezci olmakla da suçlanıyorlar. Yayıncılar, bir eyaletteki sağ görüşlü eleştirmenleri mutlu etmek için Amerikan politikalarına hafif eleştiri getirilen bir bölümü kaldırıp, başka bir eyaletteki sol görüşlü eleştirmenleri kızdırdıklarını keşfettikleri zaman sabırları taşıyor. Henry Cisneros'un fotoğrafını dahil etmek Hispanikleri memnun ediyordur, ama John Adams'ın fotoğrafını görmek isteyen New England halkının tepkisini çekebilir.

Yayıncılar ahlaki bireyler olarak hareket etmek isterler, ama aynı zamanda para da kazanmak isterler. Pantheon Yayınevinin ana şirketi Random House'un başkanı, Mississippi için yazdığımız ders kitabının ticari geleceği konusunda bana sorular sorarken şöyle dedi: "Biz, iyi şeyler yaparken *bir yandan da* başarılı olmak istiyoruz."[45] Kâr-zarar düşün-

---

katliamı ile karşılaştırılabileceğini öne sürer. Hem Auschwitz'te hem de Haiti'deki altın madenlerinde köleler ölesiye çalıştırılırdı.

43 Barbara Gamarekian, "Grants Rejected; Scholars Grumble," *New York Times*, 10 Nisan1991; Karen J. Winkler, "Humanities Agency Caught in Controversy Over Columbus Grants," *Chronicle of Higher Education*, 13/03/1991, A8.

44 Robert Reinhold, "Class Struggle," *New York Times Magazine*, 29/09/1991, 26–29 ve devamı.

45 Robert Bernstein, sohbet, 1973.

cesi, yayıncıların ders kitaplarında yer almasına izin verdiği düşüncelerin kapsamını azaltır. Yayıncılar çıkardıkları her yeni ders kitabıyla yarım milyon dolarlık yapım maliyetini riske atarlar, dolayısıyla korkmaları anlaşılabilir bir şeydir.

Peki ya yazarlar? Kötü yazılmış paragrafların bir yazarı olması gerektiğine göre bu sürecin temelinde yazarların yer alıyor olması gerekir. Ancak yazarların kimler olduğu her zaman çok açık değildir. Bir ders kitabının kapağında yer alan isimler genelde o kitabı gerçekten yazmış olanların isimleri değildir.[46] *Rise of the American Nation*'ın 1949'daki ilk versiyonu Lewis Todd ve Merle Curti tarafından yazılmış olabilir, ama onuncu baskısı 1991'de, *Triumph of the American Nation* adı altında yayınlandığı zaman Curti doksan beş yaşındaydı ve bir huzurevindeydi, Todd is ölmüştü. Diğer ders kitaplarının bazılarının kapaklarında yazar olarak adı geçenlerin o kitaplarla bağlantıları daha da azdır. Bazı öğretmenler ve tarihçiler isimlerini yayıncılara kiralayıp her zamanki telif hakkının küçük bir kısmı karşılığında ara sıra tavsiyelerde bulunurlar, bu arada ders kitaplarını planlama ve yazma işi yayınevlerinin arka odalarında çalışan alt düzey memurlara düşer. McGraw-Hill'deki bir editöre göre, bu isimsiz memurlar genelde sadece İngiliz dili alanında lisans derecesine sahiptir.[47]

Prentice Hall'un bir yöneticisi bana Daniel Boorstin'in "kitabında yer alan her kelimeyi kontrol ettiğini" söylemişti ama bu, o kelimeleri yazdığı değil, kitabın yazılışına kayda değer düzeyde katıldığı anlamına gelir. Bu iddianın bile doğruluğunun ispat edilemeyeceğini daha sonra göreceğiz. Prentice

---

46 Black, *The American Schoolbook*, 39.

47 Harriet Tyson-Bernstein, "The Academy's Contribution to the Impoverishment of America's Textbooks," *Phi Delta Kappan* 70, no. 3 (11/1988): 197; Scriptor Pseudonymous, "The Ghost Behind the Classroom Door," *Today's Education*, 4/1978, 41–45; bu kitapta hayatında ders vermemiş veya tarih alanından mezun olmamış, ama tarih dahil olmak üzere, çeşitli alanlarda ders kitapları ve yardımcı malzemeler yazan bir insan anlatılır; röportaj, McGraw-Hill editörü, 7/2006.

Hall'a göre *A History of the Republic*'in güncelleştirilmesi işi Davidson ve Lytle tarafından yürütülüyor. Fakat bu mütevazı iddialar bile şüphe uyandırıyor. Mark Lytle bana kendisinin ve eş yazarının yeni baskılarda "bir tür onaylama rolü" oynadığını söyledi. Yayıncı yeni malzemeyi yazdırır, ama "bize ulaştığı zaman değişiklik yapmak için çok geç olur."

2006'da *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ın bu baskısı için altı yeni ders kitabını incelerken odaklandığım konulardan biri, yakın geçmişi ve özellikle Irak'a karşı yürüttüğümüz iki savaşla 11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezi ile Pentagon'a düzenlenen saldırıları nasıl ele aldıklarıydı. Beni en çok şaşırtan şey, Andrew Cayton, Elisabeth Perry, Linda Reed ve Allan Winkler tarafından yazılan *America: Pathways to the Present* ile Daniel Boorstin ve Brooks Mather Kelley tarafından yazılan *A History of the United States* kitaplarının bu konulardaki bütün paragraflarının birbirinin aynı veya neredeyse aynı olmasıydı. Örneğin 2000'de Bush'la Gore arasındaki tartışmalı Florida seçimini ele aldıkları paragraflar aşağıdadır:

Seçim gecesi birkaç eyaletteki sonuçlar birbirine çok yakındı, adayların hiçbiri başkanlığı kazanmak için gerekli olan 270 oyu alamamıştı. Kararsız eyaletlerden biri olan Florida adaylardan birine, başkanlığı kazanmak için gerekli olan oyları sağlayacaktı. Buradaki oylar o kadar birbirine yakındı ki, eyalet yasalarına göre, oyların yeniden sayılması gerekliydi. Florida başkanlığın savaş alanı haline geldi ve avukatlar, politikacılar ve medya baştan sayımı izlemek için oraya üşüştü. *—America: Pathways to the Present*	Seçim gecesi birkaç eyaletteki sonuçlar birbirine çok yakındı ve adayların hiçbiri kazanmak için gerekli olan 270 oyu alamamıştı. Kararsız eyaletlerden biri olan Florida adaylardan birine, kazanmak için gerekli olan oyları sağlayacaktı. Bush'un biraz lehine olan birbirine yakın sonuçlardan dolayı, yasalara göre, oyların yeniden sayılması gerekliydi. Florida başkanlığın savaş alanı haline geldi ve avukatlarla medya baştan sayımı izlemek için oraya üşüştü. *—A History of the United States*

Her iki kitapta, 11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezinin yıkımını tasvir etmek için aynı resim –Iwo Jima'daki deniz piyadelerinin ünlü fotoğrafını andıran, itfaiyeci şapkalı üç adamın Amerikan bayrağını dikmesi– kullanılır. Her iki fotoğrafın resim altı yazısı aynıdır: "Kurtarma görevlileri, Dünya Ticaret Merkezinin yıkılmış kulelerinin yıkıntıları arasında Amerikan bayrağını dikiyor" ama Boorstin ile Kelley buraya bir de tarih ekler. 11 Eylül saldırılarını ele alışlarının geri kalan kısmı da yine birbirine çok benzer. *Pathways*'de "depoları yakıt dolu olan uçakların çarpmasıyla her iki kuleyi de alevler sardı" denir, *A History*'de de "depoları yakıt dolu olan uçakların çarpmasıyla ikiz kuleleri alevler sardı" diye yazar.

Bu durum sayfalar boyunca böyle devam eder. Afganistan'da yürüttüğümüz savaş da birbirinin aynı olan cümlelerle anlatılır. Her iki kitapta *Ulusal Güvenlik Bakanlığı* başlıklı birer bölüm var ama *Pathways*, *Bakanlığı* kelimesini kullanmamış. Her iki kitapta da bu bölümler, "Başkan terörizmle ülke içinde de mücadele etmek için hemen harekete geçti" cümlesiyle başlar ve şöyle devam eder:

11 Eylül saldırılarının üzerinden bir ay geçmeden Bush, Ulusal Güvenlik Bakanlığını kurdu ve başına Pennsylvania Valisi Tom Ridge'i getirdi. Ridge görevine başlarken, esrarengiz saldırılar gerçekleşti. Mektuplardan, insanın içine çektiği takdirde ölümcül olabilen şarbon sporları çıkmaya başladı... *—Pathways to the Present*	11 Eylül saldırılarının üzerinden bir ay geçmeden Bush Ulusal Güvenlik Bakanlığını kurar ve başına Pennsylvania Valisi Tom Ridge'i atar. Ridge görevine başlarken esrarengiz saldırılar gerçekleşti. Mektuplardan, insanın içine çektiği takdirde ölümcül olabilen şarbon sporları çıkmaya başladı... *—A History of the United States*

Burada olan nedir?

Boorstin ile Kelley'nin Cayton, Perry, Reed ve Winkler'dan kopya çektiği sonucuna mı varalım? Daniel J. Boorstin ünlü bir tarihçi, Kongre Kütüphanesinin müdürü ve yirmiden fazla kitabın yazarıydı. Öldüğü zaman *Manchester Guardian*'da yayınlanan yazıda "bilgisi ve çalışkanlığı efsanevi boyuttaydı" dendi. Fakat bu ders kitabı yazılırken seksen dokuz yaşındaydı. Belki de asıl suçlu olan eş yazarıdır. Brooks Mather Keller, Yale Üniversitesinde arşiv ve tarihi elyazmaları bölümü müdürüydü, dolayısıyla araştırmacılık ve kaynak gösterme konularında yeterince bilgi sahibi olması gerekirdi.

Veya belki de Cayton, Perry, Reed ve Winkler, Boorstin ile Kelley'den kopya çekmiştir? Boorstin kadar ünlü olmasalar da, onlar da kadrolu hocalardır ve tarih alanında doktora sahibidir, dolayısıyla araştırmacılığın davranış kuralları konusunda bilgi sahibidirler. Allan Winkler Ohio'daki Miami Üniversitesinin tarih bölümünde "ordinaryüs profesör"dür, uzmanlık alanı yakın geçmiş ve özellikle İkinci Dünya Savaşında sivil cephenin tarihidir. Dolayısıyla bu bölümleri *o* yazmış, Boorstin ile Mather de bunları ondan araklamış olabilir.

Eğer bunlar gerçek kitaplar olsaydı, tarihçiler, Kelley (ve Boorstin'in vârisleri) mi Cayton ve diğerlerine dava açacak, yoksa tam tersi mi olacak diye nefeslerini tutup beklerlerdi. Birbirinin aynı olan bu paragraflar, Stephen Ambrose ile Doris Kearns Goodwin'in başına o kadar dert açan o intihal vakasından çok daha uzun ve apaçık örnekler teşkil etmektedir. Örneğin Ambrose'un suçlarından biri, birincil kaynakları ikincil bir kaynakta okuduğu için çift alıntı şeklinde vermek yerine o kaynakları kendi bulup okumuş gibi alıntılamasaydı. Burada olanlar ise çok daha çarpıcıdır. Bu iki ders kitabında çeşitli konularda sayfalar dolusu birbirinin aynı olan paragraflar vardır. Kelley'e olanlar hakkında ne düşündüğünü sordum. Bana 2005 baskısıyla hiçbir ilgisi olmadığını, "o baskıyla Dan Boorstin'in ilgilendiğini" söyledi. (Kelley yine

2005'te yayınlanmış olan, kapağı ve ücreti aynı olan ve bana diğeriyle aynı kitapmış gibi görünen "klasik baskı"yla ilgilendiğini iddia etti.) Yakın geçmiş konusundaki metinleri kimin yazdığını sordum, "O işe birilerini aldılar. Adamın adını hatırlamıyorum. Dan o bölümü gözden geçirip, eminim kendi eşsiz stilinde baştan yazmıştır," dedi. Kitabındaki bazı bölümlerinin başka bir tarih dersi kitabındaki bölümlerle aynı olduğunu öğrenince çok şaşırdı, "Bu korkunç bir şey!" dedi. "Acaba öteki kitabı yazan kişileri mi işe aldılar?" diye devam etti. Bu kopyalama meselesine olan tepkisini sorduğumda da, "Son derece üzüldüm," diye cevap verdi.[48]

Allan Winkler başlangıçta *Pathways to the Present*'ın son bölümünü kendi yazdığını iddia etti: "O bölümün çoğunu ben yazdım, sonra editörler üzerinde çalıştı." Ben bu bölümün tamamının Boorstin ile Kelley'deki bölümün neredeyse aynısı olduğunu ona söylediğimde, bu bölümü onlardan kopya çektiğini reddetti. "Hayatımda Boorstin ile Kelley kitabının kapağını bile açmadım." Sonra da o bölümü yazdığı iddiasını geri çekti. "Yayınevinden birilerinin her iki kitabı yazmış olması mümkün, ama bu da korkunç bir şey olur." Bu kopyalama meselesine tepkisini sorduğumda da, "Aman Tanrım! Son derece rahatsız edici!" dedi.[49]

Dolayısıyla bu iki kitabın yazarları birbirlerinden kopya çekmemiştir, çünkü onlar *hiçbir şey* yazmadı. Her iki kitap Prentice Hall tarafından yayınlandı ve her iki bölüm, ismi sadece editör kadrosu tarafından bilinen isimsiz biri tarafından yazıldı. İki kitap arasındaki ufacık farklar da muhtemelen düzelti sürecinden kaynaklandı. Ancak Prentice Hall'un indirimli satış zihniyeti ders kitaplarının sefil inşa sürecini apaçık bir şekilde ifşa eder.

---

[48] Brooks Mather Kelley, görüşme, 7/2006; karşılaştırma için bkz. Diana Schemo, "Schoolbooks Are Given F's In Originality," *New York Times*, 13/07/2006.

[49] Allan M. Winkler, görüşme, 7/2006.

Winkler'e kitabının yakın geçmişi ele alış tarzı konusunda ne düşündüğünü sordum, o da "Kitabı raftan bir alayım," diye cevap verdi, sonra da bu bölümü daha önce okumadığını kabul etti. Kelley de *A History*'nin son bölümünü okumamış ve Boorstin'in o bölümü okuduğu iddiasından da vazgeçmişti.

Boorstin, Kelley, Winkler ve diğerlerinin bu tutumu dönem sonu ödevlerini internetten satın alıp üzerlerine isimlerini yapıştıran ve kendileri tarafından yazılmış gibi sunan lisans öğrencilerinin tutumunu andırır. Her iki kitabın yazarları başkalarının çalışmalarından kendine pay çıkarır, başkaları da isimsiz kalır ama paralarını alırlar. Fakat aradaki en büyük fark, hilekâr öğrencilerin o ödevi yazmasa bile en azından içeriğini *okuyor* olmalarıdır. Ders kitabı yazarları ise kendi isimleri altında yayınlanan bu bölümleri okumaya zahmet etmediler. Boorstin, Kelley ve Winkler, Saddam Hüseyin'in nükleer silahları olduğunu söylemiş olabilirlerdi. Usame Bin Ladin'in Yahudi bir haham olduğunu bile söylemiş olabilirlerdi. Eğer böyle bir şey olsaydı, bunu en son öğrenecek kişiler de kendileri olurdu.

Bu bölümler, kitabın sözde yazarlarının daha önceden yazığı metinlerin sadece gözden geçirilmiş versiyonları değildir. Burada yazılanlar yeni tarihtir. Ayrıca kitapların son paragrafları genelde o kitapların en önemli paragrafları arasında yer alır, çünkü tartışma konusu olan önemli ve devam eden konuları işlerler. 1812 Savaşının, hatta İkinci Dünya Savaşının tersine, günümüzle olan bağlantılarına dair hiçbir şüphe olamaz. Eğer bu ders kitaplarının yazarları olarak isimleri geçen kişiler *o bölümleri yazmadılarsa* ne yazdılar? Ve o bölümleri *okumadılarsa* ne okudular? Örneğin son otuz yılda yürütülen araştırmalar sonucunda Kızılderililerin ele alınışında gerçekleşen küçük veya fazla da küçük olmayan yorum değişikliklerini okumamışlardır.

Anonim yazarlardan dolayı zarar gören bir tek bu iki ki-

tap değildir. Editörlerin bana anlattığı kadarıyla Amerikan tarih dersi kitaplarının yakın geçmişi konu alan bölümleri "genelde" bağımsız çalışan yazarlar tarafından yazılır. Sorun sadece nihai bölümlerde de değil. Çeşitli alanlarda ilkokul düzeyinde ders kitaplarını başkasının adına yazmış olan Judith Conaway, "Ders kitabı yayıncılığında standart uygulama, ders kitabının tamamını bağımsız çalışan yazarlara yazdırma, sonra da kapağa yazacak ismi kiralamaktır," demiştir. Todd ile Curti'nin *Rise/Triumph of the American Nation* kitabı 1970'lerde ve 1980'lerde bu kadar iyi satış yapınca, yayınevi kitabı yayınlamaya devam etmek istedi. 1994'te, Todd'un ölmüş olmasından, Curti'nin de huzurevinden olmasından dolayı nihayet utanan Holt, Rinehart ve Winston Yayınevi, bu yazarların isimlerini başlığa kaydırıp günümüzde *Todd and Curti's The American Nation* olarak bilinen kitabı "yazması" için Paul Boyer'le anlaştı. İşin ilginç tarafı, Boyer de Wisconsin Üniversitesinde "Merle Curti Tarih Profesörü" unvanına sahipti. Boyer'e kitabın büyük kısmını baştan yazıp yazmadığını sorduğumda cevap vermek istemedi ve "Kariyerimin ayrıntılarını konuşmaya başlamadan önce bu soruyu sormanızın gerekçesini öğrenmek isterim," dedi. Ben Amerikan Tarihçileri Birliğine ve Amerika Tarih Birliğine üye olduğumu, *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ın yazarı olduğumu ve kitabın yeni baskısının çıkacağını söyledim. Boyer, *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ı duymuştu ama yine de *Todd and Curti's The American Nation* kitabını kimin yazdığını söylemek istemedi ve Holt'taki bir editörle konuşmamı önerdi. "Yazdığı" kitap 1998'de *The American Nation* adı altında yeniden yayınlandı. 2003'te kitaba *Holt American Nation* adı verildi; bu daha dürüst bir yaklaşım aslında, çünkü kitabın büyük kısmının yazar tarafından değil de yayıncı tarafından yazıldığı kesin. Boyer, *New York Times*'la konuşurken bu uygulamaya bahane olarak şöyle bir espri yaptı: "Ders kitapları bir İlyada veya bir *Beowulf* değildir." Brooks

Mather Kelley de yine *Times*'a verdiği röportajda şöyle dedi: "Aslında bizimkinin tersine bu ders kitaplarının çoğu, bir zamanlar bu projelerde yer alan yazarlar tarafından yazılmamıştır." "Bizimkinin tersine" demiş olmasını çok şaşırtıcı buluyorum, çünkü Boorstin'le onu daha yeni suçüstü yakalamıştım. Üstelik bu röportajdan iki gün sonra James Goodwin, Kelley'nin bu iddiasını yalanlayarak on beş yıl kadar önce kitabı kendisinin gözden geçirdiğini ve birkaç bölümünü yazdığını söyler. "Bu işi parası için yaptım, birkaç aylık yarı zamanlı çalışma için on bin dolar aldım."[50]

Bölümün başında alıntısı sunulan editör, bu uygulamada kimsenin zarar görmediğini ima eder, çünkü bağımsız çalışan yazarlar "işi hemen öğrenirler, birkaç gün içinde hemen İç Savaşa kadar ulaşırlar." Ancak bu savaşı araştırmaya on yıllarını vermiş olan tarihçiler konunun iki günde öğrenilebileceği konusuna katılmıyor olabilir. Yazarlar tarafından yapılması gereken bir iş için acemileri işe almak, ders kitaplarında bazen yer alan inanılmaz hataları da açıklayabilir. 1990'lara ait bir ders kitabında yer alan, "Başkan Truman bir atom bombasıyla Kore Savaşını hemen halleder," şeklindeki iddia bu duruma ünlü bir örnek oluşturur.[51] Truman'ın bu eylemi, 1952 Başkanlık Seçiminde kampanyasını "Kore'ye gideceğim" sloganına dayandıran Dwights Eisenhower'ı çok şaşırtmış olmalı. Çoğu tarih kitabında buna benzer hatalar bulunur. Örneğin Boorstin ile Kelley, Kolomb'un Amerika'ya giderken İspanya yerine Kanarya Adaları'ndan yola çıkmış olmasının nedenlerinden birini şöyle açıklar: "Kanarya Adaları Japonya'yla

---

50 Judith Conaway, görüşme, 7/2006; ders kitabı editörü, görüşme, 7/2006; Paul Boyer, kısa görüşme, 7/2006; Schemo, "Schoolbooks Are Given F's In Originality"; James Goodman, "The Mystery of the Echoing Textbooks," *New York Times*, 7/7/2006. İşin ilginç tarafı, Boyer'in benzetmesi bu duruma son derece uygundur: Ders kitapları aynen *İlyada* veya *Beowulf* gibidir, çünkü kim tarafından yazıldıkları tam olarak bilinmez.

51 M. P., "Texas Schoolbook Massacre: 5200 Errors Found in 10 History Books," *Publishers Weekly*, 02/03/1992, 11. 5200'ün hepsi de hata değildi ve bazı hatalar ya çok önemsiz ya da tartışmaya açıktı.

aynı enlemde yer alır, dolayısıyla Kolomb batıya doğru yol aldığı takdirde istediği yere ulaşacağına inanıyordu." Aslında Japonya'nın en büyük adası olan Honşu'yla aynı enlemde yer alan, İspanya'nın o dönemde en önemli limanı olan Sevilla'dır. Dünya haritasına bakıldığında görüleceği üzere, Kanarya Adaları çok daha güneyde yer alır. Başka bir örneğe bakacak olursak, *The American Journey*, aslında adı Maggie Walker olan "Maggie Lena"nın "banka müdürü olan ilk Amerikalı kadın" olduğunu söyler. *Journey*'nin üç sözde yazarından biri olan James McPherson, *İç Savaş ve Afrika kökenli Amerikalıların tarihi konusunda uzmandır ve o bölümü yazmış, hatta okumuş olsaydı, böyle bir hataya izin vermezdi.*

Ne var ki, *The American Pageant*'ın son bölümünün isimsiz yazarının, 2004 seçimi konusunda aşağıdaki korkunç hatadan kaçınmak için uzman olması gerekmiyordu:

> Seçim günü Bush kesin bir zafer kazandı. Vergileri, terörü ve ahlaki değerleri temel alan üç kollu stratejisinin ödülünü aldı. Kerry'nin 57.355.978 oyuna karşılık 60.639.281 oyla ve Seçmen Kurulunda 252'ye 286 şeklinde ezici bir avantajla on yıldan uzun bir süredir ilk defa halkın oylarının çoğunluğunu kazandı.

Ezici avantajmış! Kerry'nin neredeyse kazandığı Ohio'da Seçmen Kurulunda 20 oyluk bir değişiklik olsaydı, Kerry 272, Bush da 266 oy kazanmış olacaktı. Yazar, seçim gecesi yaşanan gerilimi ve sonraki hafta Ohio'da yaşanan seçim usulsüzlüklerini hatırlamıyor olabilir mi? Ayrıca yüzde hesabıyla Bush, Bush-Kerry toplamının yüzde 51,4'ünü aldı, ama 1996'da Clinton, Clinton-Dole toplamının yüzde 54,7'sini kazanmıştı. Seçim sonuçlarını "ödülünü almış olmak" şeklinde abartmak akıllıca bir politika olabilir, ama kötü tarih yazma örneğidir.

Bir kitabın güncellenmesi sadece sonuna yeni bir bölüm eklemek ve kitap en son yayınlanalı beri gerçekleşen olayları

ele almak anlamına gelmez. 1990'lardan arkeoloji alanındaki yeni keşiflere kadar, eski olaylar hakkında da yarıküremizde yaşayan ilk insanlar hakkındaki algımızı etkileyecek yeni bilgiler elde edilir. Güncelleme süreci, kitapların tamamında –yazar veya başkaları tarafından– denetleme yokluğundan dolayı da zarar görür. 1988'de İskoçya'da Lockerbie üzerinde patlayan Pan American'ın 103 numaralı uçuşuna yapılan sabotajı ele alalım. Boorstin ile Kelley 1989, 1992 ve 1995'te "bombanın İranlılar tarafından yerleştirildiğine dair birçok belirti söz konusuydu" dediğinde, yalnız başlarına değillerdi. Fakat kitaplarının 2005 baskısında hâlâ bu iddiada bulunuluyorsa, ya 2001 yılında bir Libyalının bu suçtan hüküm giymiş olmasını inandırıcı bulmadılar, ya 2002'de Libya'nın bu kazanın kurbanlarına iki milyar dolardan fazla bir ödeme yaptığını kaçırdılar ya da 2003'te Libya'nın suçunu kabul etmiş olmasına inanmadılar demektir.[52] Ancak elbette anonim yazarlar ve güncelleştiriciler anonim oldukları için böyle hatalar yaparak itibarlarını riske atmazlar.

Kitaplarını *gerçekten* yazan yazarlar bile sadece ana anlatımı yazarlar ve o ana anlatım giderek bütünün daha küçük bir kısmını oluşturur. Günümüzde anlatıma göre daha fazla yer kaplayan sayısız kutu, yardımcı malzeme, soru, resim altı ve "etkinliğin" yazarlarla hiçbir ilgisi yoktur. Belki de içeriğin genelde bu kadar anlamsız olması bundandır. *Holt American Nation*'da İç Savaşın yaklaşmasını konu alan bölümün sonunda yer alan şu öneriye bakalım: "Ev Ödevi: Öğrencilerden Stephen Vincent Benét tarafından yazılmış olan *John Brown's Body* şiirini bulup okumalarını ve hakkında iki paragraf yorum yazmalarını isteyin." Bu ödev o kadar saçma ki, insana, Holt, Rinehart ve Winston'da aklı başında hiç

[52] Bazı gözlemciler Libya'nın bu meseleyi kapatmak ve Batı ülkeleriyle ilişkilerini yeniden canlandırabilmek için para ödediğini düşünür, ama bu azınlığın düşüncesidir ve Boorstin ile Kelley'nin bu görüşte olduğunu sanmıyorum. Karşılaştırma için bkz. "Pan Am Flight 103," Wikipedia, en.wikipedia.org/wiki/Pan_Am_Flight_103, 10/2006.

kimsenin olmadığını düşündürüyor. Bu ödev, John Brown'ın 1859'da Harpers Ferry'deki silah deposunu ele geçirişini izler. Ancak *John Brown's Body* o olayla ilgili değildir, şairin İç Savaşın bazı yönlerini ve savaştan sonraki toplumu ele aldığı bir şiirdir. Ayrıca bu şiir neredeyse dört yüz sayfa uzunluğundadır. Çoğu yetişkin hayatı boyunca dört yüz sayfalık bir şiir okumamışken, "Öğrencilerden şiiri bulup okumalarını isteyin" demek inanılmaz bir şeydir; okusalar bile böyle bir şiire nasıl iki paragraf yorum yazılabilir ki?[53]

Bazı sorular da anlamsız derecede büyük ölçeklidir. Örneğin *The Americans't*a şöyle bir soru sorulur: "Şehrinizin veya kasabanızın bulunduğu konum, tarihini nasıl etkilemiştir?" Bu, bayağı zor bir sorudur. Bu soruya cevap vermek için bir doktora tezi yazmak gerekir. Bu soru, Amerikan tarihi dersine yeni başlayanlar için çok geniş kapsamlı bir sorudur. Bir sonraki soru şöyledir: "Son kuşak döneminde, bölgenizin özellikleri ve önemli meseleleri nasıl bir değişimden geçti?" Bu da bayağı zor bir sorudur. Bu soruya Güney'le ilgili olarak cevap vermeye kalkarsak ne kadar müthiş bir soru olduğunu anlarız. Üstelik Güney, Amerika'nın en çizgileri belli bölgesidir, Ortabatı'nın "özelliklerinin ve önemli meselelerinin" nasıl değiştiğini değerlendirmek bir yana, onları tanımlamak bile daha da zor olurdu. Bu yazarlar bu soruları sorarken zihinlerinden ne geçiyordu acaba? Bence hiçbir şey. Birileri bu sayfaların birkaç soruyla daha güzel olacağına karar vermiştir, birileri de o soruları sağlamıştır, ama böyle sorulara cevap vermeye kalkışmaya gerek yoktur. Ancak ne yazık ki, böyle sorular, öğrencileri boş spekülasyonun bir öğrenim şekli olduğu sonucuna varmaya teşvik eder.

---

[53] Holt'un kuytu odalarından birinde çalışan ve bu akıl almaz projeyi önermiş olan çalışanın Benét'nin şiirinden söz edildiğini duyduğunu, ama onu görmediği ve başka birçok şiir gibi bir sayfa uzunluğunda olduğuna karar verdiği sonucuna vardım. Ancak şiirin ismi, daha kısa şiirlerde olduğu üzere tırnak içinde verilmemiş, kitap uzunluğundaki bir şiire yakışacak şekilde italik olarak verilmiş.

Sorular anlamsız değilse bile bazen çok sıkıcı olur. Bazı kitaplar, her resim altının sonunda bir soru sormak gibi can sıkıcı bir âdet sergiler. *The American Journey*'de, Hitler'i bir Nazi mitinginde gösteren bir fotoğrafın altındaki soruyu ele alalım: "Nazilerden en çok çeken grup hangisiydi?" Fotoğrafın birkaç santimetre üstündeki metinde Hitler'in "aşırı antisemitizmi"nden söz edilir. Eğer soru hangi "gruplar" şeklinde sorulsaydı cevap daha ilginç olabilirdi, çünkü Romanlar, sosyalistler, eşcinseller ve başkalarından söz etmek mümkün olurdu. Fakat *Journey*'nin tek istediği, öğrencilerin "Yahudiler" demesidir. *The Americans*'da sayfaların kenarlarında "Ana Fikir" başlığı altında sorular bulunur. Örneğin kadınların neden Ulusal Kadın Örgütünü [*National Organization for Women* – NOW] kurduğunun anlatıldığı bir paragrafın yanında şöyle bir soru vardır: "Kadınlar hangi nedenlerle NOW'ı oluşturdular?" Öğrencilerin burada tek yapması gereken, bu paragrafı baştan yazmaktır. Sanki böylece tarih okumuş olacaklar!

Soru ilginç olduğu zaman bile genelde cevabı bellidir, dolayısıyla sıkıcıdır. *Holt American Nation*, Missisippi'nin "Siyahi Yasaları"na cevaben *Chicago Tribune*'da yayınlanan ve 6. Bölümde alıntıladığım bir cümleyi sunar: "Mississippi'deki beyazlara, askerlerimizin kemiklerinin yattığı ve üzerinde özgürlük bayrağının dalgalandığı bu toprakların bir karışı böyle yasalarla aşağılanmadan Kuzeylilerin Mississippi eyaletini bir bataklığa çevireceğini söylüyoruz." Bu, çarpıcı ve önemli bir alıntıdır. Bu alıntının ardından *Holt* şöyle bir soru sorar: "Önyargı Belirleme: Yazar, Siyahi Yasaları konusundaki görüşlerini nasıl belli eder?" Bu, mükemmel bir soru değildir, ama öğrencileri ilginç gözlemlerde bulunmaya teşvik edebilir. Bu alıntı, en azından Cumhuriyetçiler arasında –*Tribune*, Cumhuriyetçi Parti'nin önemli bir yayın organıydı– savaşın ne derecede siyahilerin özgürlüğüyle özdeşleştirildiğini gösterir. Sonra da "bizim" şehitlerimize olan yoğun duygusal bağlılığımızı ırkçılık karşıtlığıyla bağdaştırır. "Bataklığa çevirmek"

de incelenmeyi hak eder, çünkü bu retorik hem Mississippi eyaletine saygısızlık gösterir hem de Kuzeylilerin eyalet üzerindeki gücünü ilan eder. Ancak kitabın öğretmenler için olan versiyonunda verilen cevap, herhangi bir akıl yürütme içermez: "Kuzeylilerin Siyahi Yasalarının dayatılmasına izin vermeyeceğini, önce Mississippi'yi bir bataklığa çevireceğini söyleyerek belli eder." Burada tek yapılan, alıntıyı tekrar etmek ve bu ödevi bir başka ezber alıştırmasına çevirmektir.

Yazarların bu kadar saçma öğretim önerileriyle ilgileri olmadığını umabiliriz, ama isimleri o kitaplarda yer alır ve kitapların içeriklerinin sorumluluğunu üstlenmeleri gerekir.

İşin ilginç tarafı, yayıncıların yanında çalışanlar tarafından eklenen içerik bazen ana anlatımla çelişir ve onu zenginleştirir. *American Journey*'de birileri "Vietnam Savaşı" başlıklı haritaya, metnin hiçbir yerinde geçmemesine rağmen, "My Lai Katliamı"nı ve tarihini eklemiş. Öğrencilerin böyle bir bilgi hakkında ne düşüneceği bir muammadır.

Kendileriyle yaptığım görüşmelerde yayıncılar, ABD tarih dersi kitaplarını mahveden çarpıtmalardan ve eksiklerden dolayı onay kurullarını, okul yöneticilerini ve memnun etmek zorunda olduklarını düşündükleri ebeveynleri suçlarlar. Siyahi militanlar veya Teksaslı muhafazakârlar olsun, ebeveynler yayıncıları suçlar. Öğretmenler, onları sevimsiz kitapları kullanmaya zorlayan yöneticileri veya onları üreten yayıncıları suçlar. Ancak yazarlar kimseyi suçlamaz, bu kitaplardan kendilerine pay çıkarırlar. Birkaç yazar bana yayıncıların kendilerine hiç müdahale etmediğini söyledi. Hatta üç farklı kitabın yazarları bana editörlerinin içerik konusunda kendilerine hiçbir öneride bulunmadığını söyledi. Bir yazar, "Bu kitabın elli kelimesi bile editör tarafından değiştirilmemiştir," dedi. Başka bir yazar, "Kararlarıma saygı gösterdiler, bana saygılı davrandılar. Hep olmaz demelerini bekledim ama hiç demediler," dedi.[54]

[54] Görüşmeler, 12/1987. Gilbert Sewall, "Social Studies Textbooks: A View

Yazarlar kitaplarını istedikleri gibi yazdıklarını iddia ettiklerine göre, belki de yazdıklarından dolayı kendilerini suçlamamız gerekir. Bazen işin doğrusunu bilmezler. *American History*'nin yazarı John Garraty'ye Pilgrimler gelmeden önce New England'da Kızılderili toplumlarını kırıp geçen salgın hastalığı neden kitabına dahil etmediğini sordum. Garraty açıksözlülükle, "Haberim yoktu," dedi. Garraty'nin bundan kısa bir süre sonra Kolomb Değiş Tokuşu konusunda bilgi sahibi olup, *1001 Things Everyone Should Know About American History* [*Amerikan Tarihi Konusunda Herkesin Bilmesi Gereken 1001 Şey*] adlı kitabının ilk maddesi olarak yazdığını belirtmem lazım.[55]

Ancak bazen yazarlar işin doğrusunu bilirler. Daha önce de söz edildiği gibi, tarih öğrencilerine yönelik bir üniversite kitabı olan *After the Fact*'te James Davidson ve Mark Lytle, Kızılderililer arasındaki salgınları anlatırken çok iyi bir iş çıkarırlar; jeopolitik önemlerini, Kızılderili kültürü ve dini üzerindeki yıkıcı etkilerini ve beyazlarla temas öncesi Kızılderili nüfusu konusundaki tahminler üzerindeki etkisini anladıklarını gösterirler. Davidson ile Lytle, *After the Fact*'te akademik dünyanın zirvelerinden aşağı bakarken, "Ders ki-

---

from the Publishers"de (*Social Studies Review*, no. 5, Yaz 1990: 14) yayıncıların etkisini daha kötümser bir şekilde anlatır: "Ders kitabı yazarlarının kendi ürünleri üzerindeki yetkisi ya çok azdır ya da hiç yoktur." Frances FitzGerald, ders kitabı yazarlarına inanmakla hata ettiğime öne sürer: Kesin olan bir şey varsa, editörlerinin müdahalelerini kabul etmek zorunda kalan yazarların böyle bir şeyi itiraf etmekten utanacağıdır. Nitekim ders kitabı yazarlarından biri, onunla yaptığım bir görüşmenin sonuna doğru editörleri tarafından getirilen ayrıntılı önerileri anlatarak bana daha önce söylediklerine çelişmiş oldu. Ancak bu yazarların, yayıncılarıyla olan ilişkilerine son derece uyumlu gözüyle baktıkları sonucuna varabiliriz.

55 John Garraty, görüşme, 11/1987. Garraty'nin bundan kısa bir süre sonra Alfred W. Crosby Jr.'ın deyimiyle "Kolomb Değiş Tokuşu" konusunda bilgi sahibi olup, 1001 Things Everyone Should Know About American History (New York: Doubleday, 1989, 3) adlı kitabının ilk maddesi olarak yazdığını belirtmem lazımkabul etmem lazım.

tapları nihayet bu büyük ölçekli salgınları göz önüne almaya başladılar," bile derler. Fakat lise için yazdıkları kendi ders kitapları bu bilgiyi içermez.[56]

Böyle bir yaklaşım hakkında ne düşünmeliyiz? Yazarlar, iyi bir ders kitabı yazsalar bile bunun çoğu üniversitede kadro elde etmelerine veya terfi etmelerine bir katkıda bulunmayacağını bilirler. Akademiye şöyle bir düşünce hâkimdir: "*Gerçek araştırmacılar* ders kitabı yazmaz."[57] Öte yandan, yazdıkları ders kitabı kötüyse de meslektaşları tarafından kınanmazlar, çünkü profesyonel tarihçiler lise ders kitaplarını okumaz.[58] *American Historical Review*, *Journal of American History* ve *Reviews in American History* lise ders kitaplarını incelemez. Dolayısıyla da yazarların akademik itibarları tehlikeye düşmez.[59]

---

[56] James Davidson ve Mark Lytle, *After the Fact* (New York: McGraw-Hill, 1992), 106–11. *A History of the Republic*'te Mexico City'deki çiçek salgınına bir cümle içinde o kadar küçük bir yer verilir ki, dizinde bile yer almaz.

[57] Tyson-Bernstein, "The Academy's Contribution to the Impoverishment of America's Textbooks," 194 ve "Remarks to the AERA Textbook SIG," 9; incelediğim ders kitaplarından birinin başyazarı olan Thomas Bailey, başarılı bir kitabın (*The American Pageant*'ın başarılı olduğuna şüphe yoktur) "meslektaşlarının bazılarına göre, kendisine zarar vereceğini" yazar (*The American Pageant Revisited*, 180). Benim okuduğum Vermont Üniversitesi "araştırmalar" ile "pedagojik eserler" diye tanımladığı eserleri birbirinden ayırt eder ve ikinci grubu önemsemez. Bkz. Black, *The American Schoolbook*, 39; Sewall, "Social Studies Textbooks: A View from the Publishers," 14; ve Matthew Downey, "Speaking of Textbooks," David Elliott ve Arthur Woodward, ed., *Textbooks and Schooling in the United States* (Chicago: University of Chicago Press NSSE Yearbook, 1981).

[58] Amerika Tarih Derneğinin başlıca yayını olan *American Historical Review*, Ulusal Sosyal Bilimler Konseyinin başlıca yayını olan *Social Education* ve *Reviews in American History*, lise düzeyindeki tarih dersi kitaplarını incelemezler. *The Journal of American History*, büyük bir yeniliğe imza attığını söyleyerek kolej ders kitaplarını incelemeye başlamıştır. Tarih alanındaki diğer yayınların çoğunun politikalarına ders kitaplarını incelemek dahil değildir ama ben *The History Teacher*'da burada incelediğim on iki kitaptan sadece birinin eleştirisine rastladım.

[59] Birçok ders kitabı yazarına kendi yayıncıları bile fazla yer vermez. Scott Foresman'ın *Land of Promise* için verdiği reklamlarda yazarla-

Onay kurulları konusu ancak yayıncılar tarafından açıldığında yazarların aklına gelir. Yazarlar genelde onay süreci hakkında fazla bir şey bilmez – benim durumum talihsiz bir istisnadır. Editörler yazarları kimseyi kızdırmamaları için uyarırken ebeveynlerin yanı sıra onay kurulları da zikrediyor olabilirler. Bir yazar bana "Bütün eyaletlerde kullanılabilecek bir metin yazmak istedim" dedi. Bu amacı yerine getirmek için yayıncısının kendisini yönlendirdiğini söyledi. Mark Lytle kendi ders kitabını şöyle tarif eder: "Tarihin McDonald's versiyonu – belli bir tadı olursa kimse almaz." Bu görüşünün kendi yayıncısının "piyasanın istedikleri konusunda bir araştırmaya" dayandığını söyler.[60]

Öte yandan yayıncılar, bir editörün deyimiyle "öğrencilerin, ebeveynlerin ve öğretmenlerin metinlerde kendilerinin temsil edildiğini görmek istediğini" bilir ve bazen yazarları kitaplarını *daha az* geleneksel şekilde yazmaya teşvik eder. Michael Kammen, bir Amerikan tarih dersi kitabının iki yazarını Amerika yerlilerine daha fazla yer verme konusunda ikna etmeye çalışan bir yayıncıdan söz eder. Thomas Bailey'nin yayıncısı da *The American Pageant*'a daha fazla kadın ve Afrika kökenli Amerikalı dahil etmesi için ona baskı yapmış.[61]

Hangi yönde baskı söz konusu olursa olsun, ders kitaplarının asıl sorumluları yayıncılardır. Mark Lytle, büyük bir yayıncının kendisi ve James Davidson gibi oldukça az tanınan iki tarihçiyi seçmiş olmasının nedenini bana şöyle açıkladı: "Ünlü tarihçilerle çalışmak istemediler, çünkü daha uysal olacağımızı düşündüler." Birçok kitabı yayınlanmış olan

---

rın isimlerini okumak için büyüteçle bakmak lazımdır. Prentice Hall'un *The United States – A History of the Republic* için verdiği reklamlarda yazarlarından hiç söz edilmez. Bazen yazarların isimleri kitapların kapaklarında bile yer almaz. Aslında "kendi" ders kitaplarını yazmayan yazarlara böyle davranılması son derece adildir.

60 Mark Lytle'la görüşme, 11/1993.

61 Michael Kammen, *Mystic Chords of Memory* (New York: Alfred A. Knopf, 1991), 258–59; Bailey, *The American Pageant Revisited*, 192–95.

iki yazar, bana, yazdıklarının siyasi eğiliminden hoşlanmayan yayıncıların kendileriyle yaptığı sözleşmeleri yırtıp attığını söyledi. Bir editör bana açık açık şöyle dedi: "Bizim güçlü argümanlarımız var, genelde biz kazanırız."

Okur kitlesinin genelde profesyonel tarihçileri *dahil* ettiği ikincil tarih eserlerine farklı kriterler uygulanır. Kitap formatında ikincil eserler yazanlar, yayıncıların ve akademik yayın editörlerinin eserlerini değerlendirmek için profesyonel tarihçilerle çalıştıklarını bilir, dolayısıyla başından itibaren tarihçileri hedef alarak yazarlar. Yazarlar makalelerinin yayınlandıktan sonra da başka tarihçiler tarafından inceleneceğini ve akademik tarih yayınlarında yer alan bu eleştirilerin itibarlarına ya katkıda bulunacağını ya da onu yıkacağını bilir.

Okur kitleleri birbirlerinden bu kadar farklı olunca, ikincil eserlerle ders kitaplarının da birbirinden bu kadar farklı olması doğaldır. Ders kitabı yazarları tarihi gerçekler konusunda aşırı kaygı duymak zorunda değildir, çünkü yayıncılar bu kitapları satmak için bilimselliklerini değil vatanseverliklerini öne sürerler. Yayıncıların bu vurgusunun çok da şaşırtıcı olmaması gerekir, çünkü Amerikan tarihi dersi, geçen yüzyıl başlarındaki aşırı milliyetçi kampanya sırasında zorunlu hale getirilmiştir.[62] Yayıncılar bu vurguya ilk olarak kitabın kapağında başlar: *The Challenge of Freedom* ve *Land of Promise* gibi milliyetçi başlıklar, kartallar, Philadelphia'daki Özgürlük Sarayı, Amerikan bayrağı ve Özgürlük Heykeli gibi geleneksel vatanseverlik ikonlarıyla bağdaştırılır. İncelediğim altı yeni ders kitabının dördünün kapağında Amerikan bayrağı vardır; diğer ikisi kitap başlıklarıyla yazar isimlerinde kırmızı, beyaz ve mavi kullanmışlar.[63] Yayıncılar

---

[62] Pierce, *Public Opinion and the Teaching of History in the United States*, 6, 10–11 ve 56–62.

[63] İki Danışma kitabı bu konuda farklı yollar izlerler. *Discovering American History* eski fotoğraflardan oluşan bir kolaj sunar. Her ne kadar Abraham Lincoln ve diğer büyük liderlerin çarpıcı fotoğraflarını içe-

ders kitaplarını, öğrencileri "ortak inançlarımızı keşfetmeye" ve "mirasımızı takdir etmeye" teşvik edecek araçlar olarak pazarlar. Hiçbir yayıncı ders kitabını rakiplerinden daha doğru bilgilere sahip olduğu iddiasıyla satmaya çalışmaz.

Ders kitabı yazarları bir dereceye kadar öğrenci okurlarını da göz önünde tutarlar. Okurların neye ihtiyacı olduğunu tahmin etmeye çalışmanın bir tarih dersi kitabı yazma sürecinin önemli bir parçası olduğunu kendi deneyimim itibarıyla biliyorum. Ders kitabı yazarlarının bazıları lise öğretmenleridir, ama çoğu üniversite hocalarıdır ve tanıdıkları lise öğrencileri bir elin parmaklarını geçmez. Ders kitabı yazarlarıyla yapılan görüşmeler, öğrencilerin ihtiyaçlarını zihinlerinde canlandırma sürecinin ne kadar tuhaf olduğunu göstermiştir. Lise düzeyi Amerikan tarih dersi kitabı yazma sürecinin bir yerlerinde tarihçiler vatanseverlere dönüşür. Bir yazar bana, bir ders kitabı üzerinde çalışırken aynı zamanda on bir yaşındaki kızını tek başına yetiştirdiğini anlattı. "Samantha'nın gurur duyacağı bir kitap yazmak istediğini" söyledi. Bu arzusunu paylaştığımı söyledim ve ona aynı yaşlardaki kızımı tek başıma yetiştirme deneyimimi anlattım. Ancak sohbete devam edince, bu yazarın kızının saygı duyup keyfini çıkaracağı bir kitaptan söz etmediğini anladım. Onun yazmak istediği kitap, kızının *Amerika* konusunda gurur duymasını sağlayacak bir kitaptı –ki bu çok farklı bir şeydir.[64]

Benimle konuşurken buna benzer yorumlarda bulunan başka ders kitabı yazarları da oldu. Bu yazarlar iyi yurt-

---

rir ve geçmişi yüceltirse de sunum şekli fotoğrafların tarih malzemesi olduğuna ima eder, dolayısıyla araştırma yaklaşımını benimser. *The American Adventure* bu açıdan ikisinin arasıdır, Lincoln'ün, Kızılderili evlerinin ve başka binalarla yüzlerin siyah beyaz fotoğraflarını içerir. Ancak grafik tasarımcı bu resimlerin sadece güzel görünmesini amaçlamış ve kırmızı, beyaz ve mavi renkleriyle çerçevelemiştir.

64 Bazıları bunun neresi yanlış diye sorabilir. Bu tür tarihin öğrenciler üzerindeki etkisinin ele alındığı gelecek bölümde bu soruya bir cevap önerilir.

taşlar yaratmak ister, ama bundan kastettikleri, ülkeleriyle gurur duyan insanlardır. Nedense yazarlar Batı uygarlığını aktarma ve savunma sorumluluğunu üstlenmeleri gerektiğine inanırlar. Bazen yorumlarında neredeyse bir çaresizlik –*après moi le déluge* [*benden sonra tufan*] tarzı bir duygu– hissedilir. Yazarlar çocukları etkilemek için tek bir haklarının olduğuna inanır; onlara şimdi ulaşmazlarsa Amerika'nın geleceği tehlikeye düşebilir. Bu da yazarların kendilerini çok önemli hissetmesine, toplumun ön sıralarında yer alıp Amerika Birleşik Devletleri'nin güçlenmesine katkıda bulunduklarına inanmalarına neden olur. Kendilerini böyle hissedenler bir tek ders kitabı yazarları değildir; tarihçilerle tarih öğretmenleri de genelde yaptıklarını haklı çıkarmak için iyi yurttaşlar yaratma sürecindeki rollerini öne sürerler. Allan Nevins, "A Proud Word of History"de [Tarih Konusunda Birkaç Gurur Dolu Söz] "Plymouth Rock, Valley Forge ve Alamo'yu anlatan ders kitaplarını" öve öve bitiremez ve tarihin bir ulusu güçlendirmedeki rolünü yüceltir. Ulusal Sosyal Bilimler Konseyinin eski başkanı Richard Gross'a göre, "Tarih ve sosyal bilimler okumanın ana nedenleri, gençler arasında kişilik, ahlak, etik ve iyi yurttaşlık gibi özellikleri geliştirmektir."[65] Mississippi tarihini yazarken ben ve eş yazarlarımız da böyle düşünüyorduk, bu bilgileri sunmakla ve gelecek neslin yaklaşımını değiştirmekle eyaletimizi ve yurttaşlarını geliştirebileceğimize inanıyorduk.

Ancak Amerikan tarih dersi kitaplarının yazarları arasında, makalelerinde ve sohbetlerinde toplumumuzun bazı yönlerini eleştirenler bile gelecek kuşağa hitap etme fırsatını yakalayınca Amerika'yı değiştirmek yerine olduğu şekilde muhafaza etmek ister gibi görünür. Ders kitabı yazarı olan Carol Berkin, görüşmemizin başında bana şöyle dedi: "Feminist sosyalist bir tarihçiyim."[66] Bunu duyunca ağzım açık

[65] Bkz. Vaughn, ed., *The Vital Past*, 46, 241.
[66] Carol Berkin, görüşme, 10/1987.

kaldı, çünkü yazdığı ders kitabı feminizme veya sosyalizme dair en ufak bir ipucu içermiyordu. Feminist bir yazarın okurların neden Amerika'da hiçbir kadının Başkan veya Başkan Yardımcısı olamadığını anlamasına yardımcı olan bir kitap yazması gerekmez miydi? Sosyalist bir yazarın, okurların neden işçi sınıfından çocukların –efsanevi Abraham Lincoln bir yana– Başkan veya Başkan Yardımcısı olamadığını anlamasını sağlayan bir kitap yazması gerekmez miydi?[67]

Ders kitapları aşırı derecede dolu, aşırı derecede uzun, sıklıkla yanlış, anlamsız, sıkıcı ve hepsi birbirinin aynıysa, öğretmenler neden onları kullanır? Öğretmenler bir anlamda tarih dersindeki yanlış eğitimden sorumludur. Ne de olsa bu kitabın ilk on bölümünde ortaya çıkarılmış olan çarpıtmalar ve eksikler, öğretmenlerimizin bize söylediği yalanlardır. Eğer yeterince sayıda öğretmen Amerikan tarih dersi kitaplarından şikâyetçi olsaydı, yayıncılar bu kitapları değiştirmez miydi? Öğretmenler ders kitaplarının onay sürecinde de önemli bir rol oynar; çoğu eyalette ders kitabı değerlendirme komiteleri ağırlıklı olarak öğretmenlerden oluşur ve yayıncılar bu komitelerin çok şiddetli itirazlarıyla karşılaşırlar. Fakat çoğu öğretmen, ne yazık ki, ders kitaplarını oldukları gibi sever. K. K. Wong ve T. Loveless adlı araştırmacılara göre, çoğu öğretmen tarih dersi kitaplarının yeterince iyi olduğuna ve giderek daha iyi olduklarına inanıyor.[68]

Acaba öğretmenler hakikatleri bilmiyor olabilir mi? Birçok tarih öğretmeni tarih konusunda çok bilgili değildir; 1990'da 257 öğretmenle yapılan ulusal bir araştırmada yüzde 13'ünün üniversitede tarih dersi almadıkları, sadece

---

67 Edward Pessen, *The Log Cabin Myth*'te (New Haven: Yale University Press, 1984) Lincoln büyürken ailesinin en azından komşuları kadar varlıklı olduğunu iddia eder.

68 Kenneth Wong ve Tom Loveless, "The Politics of Textbooks Policy," Altbach, *Textbooks in American Society*, 33–34. Öğretmen eğitmeni olan Mary Haas bana, ayrıca "Bize öğretmenlerin istediği türden ders kitapları verildi."

yüzde 40'ının tarih veya sosyoloji ve siyaset bilimi gibi "bir miktar tarih içeren" bir alandan lisans veya lisansüstü derece aldığı ortaya çıkmıştır.[69] Ayrıca Indiana'daki öğretmenler arasında yürütülen bir araştırmada, Amerikan tarihi konusunda kitaplar veya makaleler okuyarak bilgilerini güncelleyenlerin oranının beşte birden az olduğu anlaşılmıştır. 1992'de Kristof Kolomb ve Sömürü Çağı konulu bir konferansta, lise öğretmenlerinden oluşan dinleyiciler, Kolomb'un döneminden önce yaşayan insanların dünyanın yuvarlak olduğunu bildiğini duyunca şaşkınlıklarını gizleyemez. Bu öğretmenler yıllardır yanlış bilgiler öğrettiklerini keşfettikleri için utanırlar. Elbette öğretmenlerden bilmedikleri şeyleri öğretmelerini isteyemeyiz.

Çoğu öğretmen tartışmalı konuları sevmez. Birkaç yıl önce yapılan bir araştırmada öğretmenlerin yüzde 92'sinin tartışmalı konuları ele almadığı, yüzde 89'unun tartışmalı konuları öğrenciler açtığı zaman bile ele almadığı, yüzde 79'unun da tartışmalı konuları ele almaları gerektiğine inanmadıkları ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin, öğrencilerin ele alınmasını istediğini sandıkları, ama çoğu öğretmenin sınıfta ele alınmaması gerektiğine inandığı konular arasında Vietnam Savaşı, siyaset, ırklar arası ilişkiler, nükleer savaş, din ve boşanma gibi aile sorunları vardı.[70]

Birçok öğretmen tartışmalı konulardan kaçar, çünkü kendileri böyle durumları akademik bir ortamda yaşamamıştır ve üstesinden nasıl gelineceğini bilmez. Shirley Engle'a göre, "ABD okullarında sosyal bilimler öğretmenlerinin büyük kısmı kendi aldıkları eğitimden dolayı belirsizliklerle başa çıkmaya hazırlıklı değildir. Basit cevaplar yeterli olmama-

---

69 Charlotte Crabtree ve David O'Shea, "Teachers' Academic Preparation in History," National Center for History in the Schools *Newsletter* 1, no. 3 (11/1991): 4, 10.

70 Alıntılayan: Black, *The American Schoolbook*, 91–95. Ayrıca bkz. Jack L. Nelson ve William B. Stanley, "Academic Freedom: Fifty Years Standing Still," *Social Education* 49 (1985): 663.

ya başladığı anda kendilerini içinden çıkamayacakları bir halde bulurlar." İşin içinde büyük miktarda atalet de vardır, çünkü birçok öğretmenin öğrettikleri, kendilerine öğretilenlerden öteye gitmez. Üniversitede ders veren tarih hocaları bile tarihin çelişkilerle dolu olduğunu bilmelerine rağmen, kendi sınıflarında sadece geleneksel bilgi aktarma rolünü üstlenir.[71]

Ders kitapları retoriklerini bilgilerin kesinliğine dayandırdığı için, öğretmenlerin söylemin alışılageldik standartlarından sapmadan sınıflarında tartışmalı konuları veya belirsizliği ele almaları zordur. Öğretmenler sınıfta nadir olarak "Bilmiyorum" der ve nadir olarak bilmedikleri cevapların nasıl elde edilmesi gerektiğini işler. "Bilmiyorum" demek normu ihlal etmektir. Ders kitapları gibi öğretmenlerin de bilmesi *gerekir*. Öğrencilerin de ders kitaplarıyla öğretmenlerinin bildiklerini öğrenmesi gerekir.[72]

Öğretmenlerin açık uçlu bir eğitim vermesi zordur, çünkü cevabın kontrolleri altında olmamasından ve sınıf üzerindeki otoritelerini kaybetmekten korkarlar. 1975-1981 arasında lise düzeyinde sosyal bilimler dersleri konusunda üç inceleme gerçekleştirmiş olan araştırmacı Linda McNeil'e göre, öğretmenler, bilgilerindeki eksikliklerin ortaya çıkmaması için öğrencilerinin "okullarının kapsamlı kaynaklarını çok az kullanmasına" izin verirler.[73] Araştırma yapıldığı takdirde işin ucunun nereye varacağı, kontrol altına alınıp alınamayacağı ne malum? John Goodlad'e göre, "öğrencilerin akıl

---

71 Shirley Engle, "Late Night Thoughts About the New Social Studies," *Social Education* 50, no. 1 (1/1986): 20–22. John Goodlad "A Study of Schooling"de (*Phi Delta Kappan*, March 1983, yeniden yayınlayan: James W. Noll, ed., *Taking Sides: Clashing Views on Controversial Educational Issues*, Guilford, CT: Dushkin, 1989, 145) bu görüşe katılır.

72 Seymour B. Sarason, *The Culture of the School and the Problem of Change* (Boston: Allyn and Bacon, 1971), 180–87.

73 Linda McNeil, "Defensive Teaching and Classroom Control," Michael W. Apple ve Lois Weis, ed., *Ideology and Practice in Schooling* (Philadelphia: Temple University Press, 1983), 116.

yürütmesi hatta görüş bildirmesini" gerektiren tartışmalara ayrılan süre, eğitim zamanının yüzde 1'inden azdır.[74] Öğretmenler tartışma ve araştırma yerine "öğretmen kontrolü altında basit bilgileri" vurgular. McNeil'e göre öğretmenlerin "kayda alınan görüşmelerde beyan ettiklerine göre, bilgiyi kontrol altında tutma yöntemleri sınıf üzerinde kontrol sahibi olma arzularına dayanır."[75] Sonuçta öğretmenler, ders kitaplarıyla aynı, her şeyi bilen tavrı benimser. Dolayısıyla öğretmenler, insanların gerçekte düşündüğünden çok daha düzenli ve çok daha az ilginç bir düşünce tarzı sunarlar. Öğrencilerin savunuculuğunu yapan Albert Shanker, McNeil'in araştırmalarını özetlerken, "iş dışı sohbetlerde capcanlı, açık fikirli ve son derece bilgili" olan öğretmenlerin "sınıfta dar görüşlü, sıkıcı ve katı" göründüğünü söyler.[76]

David Jenness, profesyonel tarih kurumlarının en azından bir yüzyıldır öğretmenleri tarihi olayların ezberlenmesi şeklinde öğretim vermemeye teşvik ettiğini belirtir. 1893'te Amerikan Tarih Derneği "Öğrencilerin zihinlerini uyandırın" diye seslendi; 1934'te tarihçiler "tarih, isim ve belli olayları" vurgulamaktan kaçınma tavsiyesinde bulundu; o zamandan bugüne, bu mesleğin liderleri buna benzer sayısız çağrıda

---

74 Goodlad, "A Study of Schooling," 145–47.

75 McNeil, "Defensive Teaching and Classroom Control," 115–16. Lise öğretmenlerinin ihtilaftan ve sınıf üzerindeki kontrollerini kaybetmekten korkmasının bazı nedenleri vardır. Öğretmenlerin her türlü sınıfta otoritelerini kabul ettirmesi gereklidir. Bu durumda otoriteyi nasıl sorgulasınlar? Öğretmenleriyle, kendi aralarında veya ders kitabıyla ihtilafta olan öğretmenler kontrolü kaybetmiş gibi görünebilir. Ancak dış görünüş yanıltıcı olabilir; öğrencilerin davranışları – öğrenci olmayanlara kaos gibi göründüğü zaman bile – genelde davranış kuralları dahilindedir. Dolayısıyla öğretmenler genelde sınıflarda düşündüklerinden daha fazla kontrol sahibidir. Öte yandan sınıflar bazen kontrolden çıkabilir ve öğretmenlerin böyle durumlarla başa çıkmak istemesi anlaşılabilir bir şeydir.

76 Albert Shanker, "The Efficient Diploma Mill," reklam, *New York Times*, 2/14/1988.

bulunmuştur.[77] Ancak öğretmenler, öğrencilerin ezberlemesi için önemsiz olaylar sunmaya devam eder. Ders kitabı yazarları gibi öğretmenler de tembel olabilir. Ders vermek stresli bir iştir. Kötü ders kitapları hayatı kolaylaştırır, ders planlarının düzenlenmesini daha kolay kılarlar. Ayrıca yayıncıların sınıflarda gösterilecek videolar, her konuya nasıl girileceğine dair öneriler içeren öğretmen rehberleri ve çoğaltılıp otomatik olarak derecelendirilebilecek sınav soruları dahil olmak üzere, bol miktarda malzeme sağladığını gördük. Ders kitapları ayrıca öğretmenleri her konunun ayrıntılı bir şekilde ele alındığına, dolayısıyla öğrencilerin eyalet veya ülke çapındaki standart testlerde dezavantajlı duruma düşmeyeceğine dair temin eder.

Bütün bu nedenlerden dolayı ulusal araştırmalarda öğretmenlerin sınıf zamanının yüzde 70'inden fazlasında ders kitaplarından yararlandığı görülmüştür.[78] Ayrıca çoğu öğretmenin zaten kullanmakta olduklarına benzeyen ders kitaplarını tercih etmesi, 1970'lerin sonlarındaki "danışma ders kitabı" hareketinin popülerliğinin en önemli nedenlerinden biridir. Hatta Tyson-Bernstein, "Öğretmenlerin ge-

---

77 1893 ve 1934'teki uyarıları alıntılayan: David Jenness, *Making Sense of Social Studies* (New York: Macmillan, 1990), 262. Ayrıca bkz. Gagnon, *Democracy's Half-Told Story*, 17–19.

78 Paul Goldstein, *Changing the American Schoolbook* (Lexington, MA: D. C. Heath, 1978). Tarih alanında bu oran daha da yüksektir. Bkz. Kirst, *Who Controls Our Schools*? 115. J.Y. Cole ve T. G. Sticht, ed., *The Textbook in American Society* (Washington, D.C.: Library of Congress, 1981, 9), ders kitaplarının ve benzer eğitimi malzemesinin sınıf eğitiminin yüzde 95 ila 100'ünü oluşturduğunu ve ev ödevi zamanının da yüzde 90'ında kullanıldığını öne sürer. Ancak Matthew Downey and Linda Levstik, ders kitaplarının tarih eğitimine hâkim olduğuna dair yaygın inanışı sorgular ve sınıflarda fazla okuma yapılmadığını öne sürer. Bkz. "Teaching and Learning History: The Research Base," *Social Education* 52, no. 9 (Eylül 1988): 336–41, özellikle 337. Ancak bu kötümser veriler ironik bir şekilde cesaretlendiricidir ve kendi öğrencilerimden aldığım bilgilerle uyuşmaz. Çoğu öğrencim lisedeki tarih derslerinde zamanın çoğunu – benim zamanımda da olduğu üzere – bölüm sonlarındaki sıkıcı sorulara cevap vermekle geçirdiklerini söyler.

nelde aşina oldukları hataları, aşina olmadıkları ama doğru olan bilgilere tercih ettiğini" iddia eder, bu da hataların muhafaza edilip sonraki kuşaklara aktarılmasının başlıca sebebidir.[79]

Ancak öğretmenleri tembellikle suçlamak çok da adil değildir. Öğretmenler zaten haftada elli beş saat çalıştığına göre, kendi ders planlarını geliştirmek için gerekli olan araştırma ve okumalar için gerekli zamanı nereden bulsunlar? Çoğu öğretmen ders vermekten, not vermekten, öğrencileri denetlemekten, bildiri dağıtmaktan, tavsiyelerde bulunmaktan, öğrencileri teselli etmekten, koridorları denetlemekten, kafeteryada sessizlik sağlamaya çalışmaktan, sonra da kendi evleriyle ilgilenmekten, sorgulamaları gerektiğini bilmedikleri konuları araştırmaya zaman bulamazlar. Mesai sonrasında da sık sık ders dışı etkinlikleri denetlemeleri ve tabii ki, sınav kâğıtlarına not verip derslerini planlamaları gerekir.[80] Akademik yıl boyunca çoğu okul bölgesi "hizmet içi eğitim" için öğretmenlere sadece iki ila dört gün izin verir. Yazları güncelleme yapmak için zaman vardır, ama gerekli para sağlanmaz ve öğretmenlerin de Amerikan tarihini kendi başlarına öğrenmek için iki ay gelirsiz kalmalarını bekleyemeyiz.

Yukarıda sözü edilen baskıların bazıları *her* alandaki öğretmenler üzerinde etkilidir. Ancak Amerikan tarihi öğretmenlerini etkileyen bazı ilave baskılar da söz konusudur. Tarih dersi kitaplarının yazarları gibi, tarih öğretmenleri de

---

79 Tyson-Bernstein, "Remarks to the AERA Textbook SIG," 10. Bu biraz fazla katı bir değerlendirme olabilir; bence öğretmenler apaçık şekilde yanlış olan bilgiyi yaymamaya önem verir. Çoğu öğretmen doğru bilgileri öğrenebilmek ve aktarabilmek için çok çalışır, ama bu öğretmenler zaten atölye çalışmalarına gelenlerdir, onun için rastgele örnekleme teşkil etmezler.

80 Tracy Kidder, *Among Schoolchildren*'de (Boston: Houghton Mifflin, 1989) öğretmenlerin yerine getirilmesi neredeyse imkânsız olan görevlerini konu alır. Ayrıca bkz. John Goodlad, *A Place Called School* (New York: McGraw-Hill, 1983).

bazen –özellikle azınlık öğrencileri karşısında– Amerika Birleşik Devletleri konusunda savunmaya geçer. Yazarlar gibi, öğretmenler de Amerika'yı savunmaları ve desteklemeleri gerektiğine inanırlar. Afrika kökenli Amerikalı öğretmenler bile Amerika'ya yönelik eleştiriler karşısında kendilerini de saldırıya uğrayacakmış gibi, tehdit altında hissedebilirler. Öğretmenler doğal olarak öğrettikleri malzemeyle özdeşleşir. Ders kitapları Amerika konusunda coşkulu bir savunmaya geçtiği için onları kullanan öğretmenler de coşkulu bir savunmaya geçme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Örneğin İngilizce öğretmenleri Langston Hughes'un biraz kışkırtıcı şiiri "Freedom Train"i ["Özgürlük Treni"] öğretirken nasıl kendileri de biraz kışkırtıcı hale geliyorsa, *Holt American Nation*'ı ders kitabı olarak kullanırken de biraz sıkıcı olmamak zordur.

Sosyal bilimler ve tarih öğretmenleri genelde başka alanlara göre meslektaşlarından daha az saygı görür. Hangi akademik alanlardaki derslerden vazgeçilebileceği sorulduğunda ilkokul öğretmenleri en çok sosyal bilimleri öne sürerler.[81] Özellikle Ortabatı ile Güney'de lise müdürleri genelde tarih dersini spor koçlarına verir, çünkü beden eğitimi derslerinden sonra hayli boş zamanları kalır. Amerikan tarihi dersini, salahiyet alanları tarihi içermeyen öğretmenlere vermek –ulusal çapta bir araştırmaya göre, bu durum ABD'deki tarih öğretmenlerinin yüzde 60'ı açısından geçerlidir– bu alanın önemsiz sayıldığını ve "herhangi biri tarafından öğretilebileceğine" inanıldığını gösterir. Tarih öğretmenleri aynı zamanda diğer akademik alanlara göre daha ağır bir sınıf yüküne sahiptir.[82]

---

[81] Mark Schug, "Why Teach Social Studies?" *The Social Studies* 80, no. 2 (3/1989): 74. Ne yazık ki, onun örneklemi sadece yirmi dokuz öğretmenden oluşuyordu.

[82] Crabtree ve O'Shea, "Teachers' Academic Preparation in History," 4, 10. Ancak bu öğretmenlerin bazıları sosyal bilimlerden mezun olmuştur, bu da insanı Amerikan tarihi öğretmeye hazırlamak açısından fayda-

Öğrenciler de tarihin önemsiz olduğuna inanır. Öğrencilerin sosyal bilimler konusundaki yaklaşımları üzerinde yakın zamanda yapılan bir araştırmaya göre, "Amerika Birleşik Devletleri'nde, bütün sınıf düzeylerindeki çoğu öğrenciye göre sosyal bilimler, okul müfredatı içerisindeki en az ilginç ve önemli olmaktan en uzak alanlardan biridir."[83] Birçok öğretmen öğrencilerinin bu alan hakkında ne hissettiğinin bilincindedir ve çoğunun tepkisi, her şeyden vazgeçmek, yani yaratıcı olmaya çalışmamak, sadece asgari taleplerde bulunmak ve ders kitabı açısından öğrencilerin sadece bir adım önünde olmak olur. Öğrenciler de "sınıfta asgari düzeyde çaba göstererek" karşılık verir ve bu döngü sürer gider.[84]

Ders kitaplarına güvenmek hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin asgari düzeyde çaba göstermesini kolaylaştırır. Ders kitaplarında sunulan ve öğrencilerin baş belası gibi görünen sayısız liste –ana fikirler, anahtar sözcükler, hatırlanması gereken kişiler, tarihler, beceri geliştirme etkinlikleri, eşleştirme, boşlukları doldurma ve tanımlamaları gözden geçirme– aslında olumlu işlevlere sahiptir. Bu listeler ders içeriğini titizlikle hazırlanmış ve verileri temel alıyormuş gibi gösterir, böylece öğretmenler de öğrenciler de bir şeyler öğrendiklerine inanırlar. Öğretmeni de daha bilgiliymiş gibi gösterir, halbuki daha serbest tartışmalarda öğretmenin bilgisindeki, hatta zekâsındaki eksiklikler ortaya çıkabilir. Ayrıca öğrencilere de notların adil olduğu duygusunu

---

lıdır. Crabtree ve O'Shea ayrıca tarih öğretmenleri arasından on iki kişiden birinin beden eğitimi alanında lisans derecesine sahip olduğunu söyler; bunların çoğu muhtemelen spor koçlarıdır. Ayrıca bkz. Robert A. Rutter, "Profile of the Profession," *Social Education*, no. 58 (4/1986): 253.

83 Joan M. Shaughnessy ve Thomas M. Haladyna, "Research on Student Attitudes Toward Social Studies," *Social Education* 49 (Kasım 1985): 692–95. Bkz. Mark Schug ve diğerleri, "Why Kids Don't Like Social Studies," *Social Education* 48 (5/1984): 382–87; ve Goodlad, "A Study of Schooling."

84 McNeil, "Defensive Teaching and Classroom Control," 117.

verir: Sadece belli küçük olayların hatırlanmasını temel alan "objektif" sınavlardaki performansı ölçmek kolaydır. Dolayısıyla listeler, öğrencilere tam olarak bilmeleri gerekenleri sunmakla belirsizliği azaltır.[85] Tarihi birbiriyle bağlantısı olmayan "olaylara" bölmek, aynı zamanda öğrencilerin bu olayların çoğuyla kendi hayatları arasında bağlantı kuramamaları ve altı haftalık notlandırma döneminden sonra hemen hiçbirini hatırlayamamaları anlamına da gelir.[86]

Benim incelediğim iki danışmaya dayalı ders kitabı, bazı açılardan on altı anlatım temelli ders kitabından daha iyidir. *The American Adventure* ve *Discovering American History* adındaki iki danışma kitabı, öğrencilere birincil kaynaklara başvurmayı ve nasıl çarpıtıldıklarını incelemeyi önerir. *The American Adventure* öğretmenler için olan versiyonunda, diğer ders kitaplarının veya öğretmen versiyonlarının hiçbirinde ele alınmayan bir konu olan etnik merkezciliği eleştirir. Yapılan araştırmalara göre araştırma yaklaşımı öğrenciler arasında çağdaş siyasi meselelere karşı daha derin bir ilgi uyandırır.[87] Ancak danışma ders kitapları çok daha faal bir ders verme şekli gerektirir. Dersler sadece bu kitapların işlenmesinden oluşamaz. Öğretmenler ilave bilgilerle kitapları tamamlamalı, kitapların bazı bölümlerini atlamalı, hangi ödevlerin yapılacağına karar vermeli ve okul kütüphanecileriyle beraber çalışmalıdır. Öğretmenlerle okul yönetimlerinin danışma kitaplarını kullanmaktan vazgeçmiş olması muhtemelen ezbere dayalı öğretime dayanmamalarıdır. Araştırma yaklaşımı çok emek gerektirir.[88]

---

85 A.g.e., 124; Jenness, *Making Sense of Social Studies*, 264–65, 291.

86 Öğretmenlerin bu tür listelere başvurmaması için *Mississippi: Conflict and Change*'in bölüm sonlarındaki bütün soruları kaldırdık.

87 Patrick Ferguson, "Promoting Political Participation: Teachers' Attitudes and Instructional Practices" (San Francisco: American Educational Research Association, 1989), 4–5. Yeni *Pageant*, "Avrupa-merkezci" terimini, çeşitli araştırmacıların Avrupa'nın Amerika Birleşik Devletleri üzerindeki etkisi konusundaki ilginç bir tartışması dahilinde kullanır.

88 Danışma kitapları iki açıdan öne çıkar: Hem birincil kaynaklara yer

Neden anlatıma dayalı geleneksel ders kitaplarına kilitlenmiş gibi görünen öğretmenler ara sıra da olsa bu kitaplara *ters düşecek* şekilde ders vermezler? Bu sorunun da cevabı, kitaba ters düşmenin zor olmasıdır. Zaman ve iş yükü şeklindeki lojistik sorunları zaten ele aldık. Kaynaklar da bir sorun teşkil eder. Öğretmenler nasıl avantaj yakalasın? Yakınlarda bir eyalet tarih müzesinin veya üniversitenin olması yararlı olur. Peki ama öğretmenler belli bir şeyi bilmediklerinin nasıl bilincinde olsunlar? Kitaplarındaki bilginin yanlış veya yanıltıcı olduğunu nereden bilsinler? Ayrıca öğrenciler, okuduklarına inanacak şekilde eğitildiğine göre öğretmenler güçlü yayıncıların desteğini alan ünlü yazarlarla nasıl rekabet etsinler?

Ders kitabına ters düşecek şekilde ders vermek korkutucudur. Ders kitapları güven telkin etmez. Okul müdürleri, ebeveynler veya öğrenciler, öğretmenleri çalışma tarzlarını savunmaya zorladığı zaman öğretmenler ders kitaplarının ardına gizlenebilir. Ders kitabına ters düşmek, o kitabı seçen okul sistemi, denetmeni, müdürü veya bölüm başkanını eleştirmek gibi görünebilir. Böyle davranan öğretmenlerin başı derde girebilir. Daha doğrusu öğretmenler böyle olduğunu sanır.[89]

Bir ilkokulda staj yapan bir öğrencim benim dersimde Pilgrimler, salgın hastalıklar ve Şükran Günü konusunda öğrendiklerini öğrencilerine anlatmaya karar vermiş. Ama

---

verirler hem de yakın geçmişi çok daha kapsamlı şekilde ele alırlar. Ancak benim incelediğim danışma kitapları, gerçekleri yansıtmak ve yorumlama konusunda bazı hatalar içerir. Jenness bu ders kitaplarını, bazı tartışmalar konusunda doğru dürüst şekilde akıl yürütmek için uzmanlık gerektiğini anlamamakla suçlar (*Making Sense of Social Studies*, 292). Düşünceli bir cevap verilebilmesi için haftalarca araştırma yapılmasını geketiren soruları kayıtsız bir şekilde sunan danışma ders kitapları entelektüel karşıtlığına eğilimlidir, çünkü öğrencilerden ve öğretmenlerden bu kadar ayrıntılı araştırmalar yapmalarını beklemediklerini ima ederler.

89 Bazı eyaletlerde öğretmenler onaylanan ders kitaplarındaki kavramları öğretmekle sorumlu tutulur. Bkz. Sue Dueitt, "Textbooks and the Military," Cole ve Sticht, ed., *The Textbook in American Society*, 36.

onun stajını denetleyen eğitim hocası, öğrencimin bu planına karşı çıkmış. "Çocuklara bu bilgileri vermek, geleneklerine karşı gelmek, onlara Noel Baba'nın gerçekte var olmadığını söylemek gibidir," demiş. Ayrıca bu bilgilerin "ebeveynler arasında tartışma konusu" olmasından da endişe duymuş. Ancak sınıf öğretmeninin onayını alan öğrencim düşündüklerini yapmaya karar vermiş. Hiçbir ebeveyn onun hakkında şikâyetçi olmamış ama bazı ebeveynler, yöneticiler, hatta diğer öğretmenlerin bazıları tarafından düşmanca veya olumsuz olarak algılanma tehlikesi geçirmiş.

Ne de olsa öğretmenlerin işine *son verildiği* oluyor. Bazı ebeveynler tarafından tartışmalı sayılan bilgiler sunmak gibi küçük özgürlük eylemlerinden dolayı işine son verilmiş veya kovulmakla tehdit edilmiş çeşitli lise öğretmenleriyle ve kütüphanecilerle görüştüm. Bazı öğretmenler Baltimore'da *Cesur Yeni Dünya*'dan, Idaho'da *Guguk Kuşu*'ndan söz ettikleri için ve daha birçok başka nedenden dolayı işinden olmuştur.[90] Bunların farkında olan birçok öğretmen, büyük güçlerin üstlerine çullanacağına ve kimsenin onları savunmaya hazır olmayacağına inandığı için Kenneth Carlson'ın "otosansürün güvenliği"ne kendilerini bırakırlar.[91] Ancak ben çoğu öğretmenin mesleklerini icra ederken hatırı sayılır düzeyde özgürlüğe sahip olduğuna inanıyorum. Tracy Kidder, *Among Schoolchildren* adlı kitabında şöyle yazmıştı: "Çoğu öğretmen okul politikaları veya müfredatı üzerinde kontrol sahibi değildir, ama sınıfları içerisinde büyük ölçüde özgürlüğe sahiptir." *Who Controls Our Schools?*'un [*Okul-*

---

90 Robert M. O'Neil, *Classrooms in the Crossfire* (Bloomington: Indiana University Press, 1981), 9–12, 23. People for the American Way her yıl, *Attacks on the Freedom to Learn* [Öğrenme Özgürlüğüne Saldırılar] adını verdiği yıllık bir yayın çıkarır (Washington, D.C.: People for the American Way, 1993 ve önceki yıllar). Jonathan Kozol, Langston Hughes'un şiirlerini öğrettiği için Boston'daki bir okulda işine son verilmesini *Death at an Early Age*'de (New York: New American Library, 1985) anlatır.

91 Carlson, "Academic Freedom in Hard Times," 430.

larımız Kimlerin Kontrolünde?] yazarı Michael W. Kirst de aynı fikirdedir: "Öğretmenler aslında öğretilenler konusunda cep vetosu hakkına sahiptir. Amerikan devlet okullarındaki eski bir geleneğe göre, sınıfın kapısı kapandı mı, kimse öğretmenin ne yaptığını denetlemez."[92] Ancak işlerinden olmaları için herhangi bir neden bulunmayan öğretmenler bile genelde gereksiz risklerden kaçınırlar.

Belki de öğretmenler konusunda çok kötümser davrandım. Ders kitaplarıyla ilgili sorunlar hakkında konuşmak için gittiğim her yerde doğru tarihi bilgilere susamış öğretmenlerle karşılaştım. Zengin bir hayal gücüne sahip olup Amerikan tarihine hayat veren, tartışmalı konuları ve birincil kaynakları ele alan ve öğrencileri düşünmeye teşvik eden öğretmenlerle tanıştım. Ancak Amerika'nın dört bir tarafındaki okullarda bulunan bu cesur istisnalara rağmen, sosyal bilimler ve tarih dersi öğretmenlerinin büyük kısmı çözümün değil, sorunun bir parçasını oluşturur.

Daha büyük resme bakacak olursak, acaba hepimiz bu sorunun bir parçası olabilir miyiz? Ne de olsa tarihimizdeki efsaneler eğitimimizle sınırlı değildir. Bu kültürel yalanlar toplumumuzun dokusunun tamamına işlenmiştir. Kolomb Günü'nde dünyanın düz olduğu algısını temel alan reklamlardan *Rüzgâr Gibi Geçti*'de Yapılanma sürecinin ırkçı temelli çarpıtılmasına kadar toplumumuz geçmiş konusunda hep kendi kendine yalan söylemiştir. Bu yalanları sorgulamak Amerikan karşıtlığı gibi görülebilir. Ders kitaplarının bu yalanları yaymaya devam etmesi, bizim isteğimize dayanıyor olabilir. Ders kitapları yine bizim isteğimize bağlı olarak tartışmalı konulardan kaçınıyor olabilirler. Ulusal çaptaki kamuoyu araştırmalarında katılımcıların en azından yarısı "tehlikeli fikirler içeren kitapların devlet okulları-

---

92 Kidder, *Among Schoolchildren*, 52; Kirst, *Who Controls Our Schools?* 135; Linda Levstik, "The Research Base for Curriculum Choice: A Response," *Social Education*, no. 54 (11/1990): 443.

nın kütüphanelerinde yer almasının yasaklanması gerektiği" konusunda hemfikirdir.[93] Ulusal Eğitim Gelişimini Değerlendirme Dairesi, sosyal bilimler değerlendirme araçlarını "toplum tarafından kabul edilmelerini kolaylaştırmak amacıyla" amatör eleştirmenlere gönderdiğinde, halkın cevabı şöyle oldu: "azınlık gruplarından mümkün olduğu kadar söz edilmemelidir;" FBI, başkan, sendikalar ve diğer bazı kuruluşlardan söz ederken "çok dikkatli" olunmalıdır; ve "gerçek verileri temel alsalar bile ulusal kahramanları yüceltmeyen ödevler hakarete girer."[94]

Büyük bir ders kitabı yayınevinin başkanı olan John Williamson, yayıncıları savunmak için böyle bir yaklaşıma başvurmuştu: "1930'larda kadınların ve siyahilerin ele alınış tarzı, toplumun yaklaşımını yansıtırdı. Kadınlar daima ev kadını olarak tasvir edilirdi... Siyahiler hiç tasvir edilmezdi." Williamson, kadınların ve siyahilerin ele alınışında son zamanlarda yer alan iyileşmelerden yayıncılar olarak sorumlu olduklarını söylemek isterdi, ama onların yayıncılardan kaynaklanmadığını kabul ediyor. Geçmişte olduğu üzere, "ders kitapları toplumumuzun aynasıdır ve toplumumuzun kabul edilebilir saydıklarını içerir." Williamson her şeyin olması gerektiği gibi olduğuna karar verir; ebeveynler, öğretmenler ve toplumun üyeleri, tarihin kendi istedikleri şekilde sunulması için yayıncılar üzerinde baskı yapma hakkına *sahip olmalıdır*.[95]

Williamson burada bir açıdan haklı olabilir; ancak yayıncılar "toplum"un arkasına saklandığı zaman argümanları yumurta ile tavuk sorunsalını andırır, çünkü ders kitapları daha fazla çeşitlilik sunsa, toplumdaki baskı gruplarının lobicilik yapacağı daha çok alternatif olurdu. Öte yandan Wil-

---

93 Bkz. Gallup anketi, 10/1987, Stamford, CT, *Advocate*, 26/12/1987, 1.

94 Jean Fair, ed., *National Assessment and Social Studies Evaluation* (Washington, D.C.: National Council for the Social Studies, 1975), 35.

95 John Williamson'ı alıntılayan: Cole ve Sticht, ed., *The Textbook in American Society*, 39.

liamson önemli bir beyanda da bulunur: Tarih dersi kitaplarının tarih alanıyla ilişkisi, başka ders kitaplarının kendi alanlarıyla ilişkilerinden çok farklıdır. Tarih dersi kitaplarının içeriğine karar veren, "toplum"dur. Öte yandan matematik dersi kitaplarının içeriğine karar verenler matematikçilerdir ve biyoloji dersi kitaplarının içeriğine karar verenler, yaradılışçı baskı bir yana, biyologlardır. Aslında matematik ve biyoloji dersi kitapları da Amerikan tarih dersi kitaplarıyla aynı karmaşık kurumların ve hassas onay süreçlerinin sonuçlarıdır. Ve aslında matematik ve biyoloji kitapları da hatalar içerir. Fakat bir tek tarih ve sosyal bilimler alanlarında yazarlar, "Ders kitapları bilimsel açıdan bütünlük sergileyebilir mi?" diye sorar.[96] Sunulan bilgilerin doğru olması sadece tarih alanında bu kadar siyasi bir meseledir.

İç Savaştaki siyahi askerleri ele alalım. 1930'larda bile savaşa katkıları hem ikincil kaynaklarda hem de İç Savaş ve Yeniden Yapılanma süreci konusundaki ders kitaplarında apaçık anlatılırdı. Büyük Buhran döneminde ders kitaplarında bu gerçeklerin görmezden gelinmeye başlanması bilinmemelerinden değil, Afrika kökenli Amerikalılara ait önemli eylemlerin ırklar arası ilişkilerin "en düşük noktasında" "[beyaz] toplumun yaklaşımını" yansıtmamasından kaynaklanır. Dolayısıyla 1930'lara ait ders kitaplarının İç Savaşı nasıl tasvir ettiğini anlamak için 1860'ların tarihine değil, 1930'ların toplumuna bakmak lazımdır. Benzer şekilde, ders kitaplarının günümüzde İç Savaşı, Pilgrimleri veya Kolomb'u nasıl tasvir ettiğini anlamak için 1860'lara, 1620'lere veya 1490'lara değil, günümüze bakmak lazımdır. Peki, toplumumuz tarihin ne şekilde çarpıtılmasına neden olur? Tarihi çarpıtma sürecinin sihirli bir şekilde aniden sona erdiğine dair kendimizi kandırmamalıyız. Toplumumuzun artık herkese adil şekilde davrandığını ve geçmişin

[96] Raymond English, "Can Social Studies Textbooks Have Scholarly Integrity?" *Social Education* 50, no. 1 (1/1986): 46–48.

doğru şekilde yorumlanmasına izin verecek bir tutum sergilediğini sanıp kendimizi kutlamamalıyız. Geçmiş kuşakların tersine tarihi gerçekleri yazdığımızı iddia etmemeliyiz. Daha önce gördüğümüz üzere, lise düzeyi tarih dersi kitapları genelde bu alanda hiçbir çaba sarf etmez. Ebeveynlerle öğretmenler, başka alanlarda beklediğimiz şekilde, sunulan bilgilerin doğru olması için yayıncılarla okullardan gerekli çabayı göstermelerini talep etmediği zaman biz de bu sorunun bir parçası haline geliriz.

Öte yandan, günümüzde yayınlanan birçok tarih dersi kitabı, gerçek anlamda günümüzün ürünleri değildir. 5. Bölümde 1890 ile 1940 yılları arasında ırklar arası ilişkilerde yaşanan "en düşük nokta" anlatılmıştır. Bu dönemde ırklar arası ilişkilerde geriye gitmekle kalmadık, o döneme göre yakın geçmişte gerçekleşen Yeniden Yapılanma süreci (1866-77), sonraki karışık dönem (1877-90) ve "en düşük nokta"nın kendisi konusunda son derece önyargılı bir görüş geliştirdik. 6. Bölümde 1890'dan sonra John Brown'ın akıl sağlığının bozuk olduğuna karar verildiğini gösterdik, ama Brown'ın akıl sağlığı "en düşük nokta"nın tek kurbanı değildi. O dönemde geliştirilmiş yorumlar hâlâ günümüzün ders kitaplarının Grant yönetimi, Woodrow Wilson, hatta Kristof Kolomb'u ele alış tarzı üzerinde etkili olmaya devam eder. O dönemde Afrika kökenli Amerikalıların, beyazlara göre daha aşağı düzeyde olduğu o kadar "aşikâr"dı ki, çoğu beyaz, Başkan Grant'ın "Sadık" Cumhuriyetçilerin ve Güney'deki çoğu Cumhuriyetçi idarecinin ırklar arası eşitliğe gerçekten önem verdiğini inandırıcı bulmayıp, eylemlerinin ardında hırs gibi başka bir sebep olması gerektiğine inanırlardı. Dolayısıyla 2006'da *The American Pageant* gibi bir ders kitabı, Cumhuriyetçilerin 1870'lerdeki ve 1880'lerdeki davranışlarını kötülemek için o dönemdeki yolsuzluğu vurgulayıp idealizmini minimize eder. Peki, nasıl oluyor da ırklar arası ilişkilerin "en düşük noktası" 2006'da yayınlanan bir ders kitabının ta-

rihi çarpıtmasını sağlayabiliyor? Bir kere *Pageant*'ın Grant yorumu 2006'da değil 1956'da, yani sivil haklar hareketinin Amerikan tarih dersi kitapları üzerinde etkili olmaya başlamasından çok önce yazıldı. 1956'daki yorumlar hâlâ ırklar arası ilişkilerin "en düşük noktasını" temel alırdı ve *Pageant*'ın yazarı Thomas Bailey doktora derecesini 1927'de, yani o dönemin orta yerinde almıştı. Kolomb'a 1980'lerde getirilen yorum, 1892'deki kutlamaları temel alır; 2. Bölümde de yeni kitapların 1992'ye ait daha karmaşık anıların etkisi altında kaldığı gösterilmiştir. Dolayısıyla bir kitabın *neler* içerdiğini bir kitabın *ne zaman* yazıldığı, daha doğrusu bir olayı yorumlama tarzının kültürümüzde hangi dönemi temel aldığını belirler.

Bazı insanlar, öğrenciler en azından on sekiz yaşlarına gelene kadar onları tatsızlıklardan korumak için tarihi sterilize etmemiz gerektiğine inanır. Çocuklar zaten hemen büyüyor, bırakalım da çocukluklarının tadını çıkarsınlar derler. Neden çocukların karşısına yetişkinlerin bile başa çıkamadığı sorunlar çıkaralım? Örneğin beşinci sınıf öğrencilerine Kolomb'un Haiti'de yaptıklarının dehşet verici ayrıntılarını anlatmalı mıyız?[97] Sissela Bok, ağırlıklı olarak yalanı konu alan ve çoğunlukla ona karşı olduğunu belirten bir kitap yazmıştır; ama çocuklara yalan söylemenin doğru olduğuna inandığı, bunu onları kötü hava koşullarından korumayla eşdeğer tuttuğu görülür.[98]

---

[97] Donald Barr, *Who Pushed Humpty Dumpty? Dilemmas in American Education Today*'de (New York: Atheneum, 1972, 316–17) yayıncıların üç küçük domuzcuk hikâyesini bile yumuşattığını anlatır; buna göre bir ve iki numaralı domuzcuklar artık ölmez ve kurttan daha hızlı koşmayı başararak kendi yıkılmış evlerinden üçüncü domuzcuğun banliyödeki tuğla çiftliğine ulaşırlar.

[98] Sissela Bok, *Lying* (New York: Pantheon, 1978), 24. Ancak Bok, insanların "başkalarını kandırıp kandırmamaya karar verme" konumundayken "nüanslı bir şekilde" yalan söylemenin avantajlarını tarttığını, ama herkesin "başkaları tarafından kandırılmaktan mümkün olduğu kadar kaçınmak" istediğini kabul eder. Boston Children's Museum

Aslında yaş gruplarına yönelik sansür, hemen herkesin uygun olduğuna inandığı tek sansür türüdür; örneğin beşinci sınıf öğrencileri şiddet içeren pornografi görmemelidir. İspanyolların Kızılderililerin ellerini kestiğine veya Kızılderililerin intihar ettiğine dair resimlerle karşılaşan beşinci, hatta on ikinci sınıf öğrencileri Kolomb konusunda kâbuslar görebilirler. Ancak pornografiyi göstermemek, tarihin kusurlarını örtbas etmekle doğru bir kıyaslama oluşturmaz. Örneğin öğrencileri Kolomb konusunda gerçeklerden mahrum ettiğimiz zaman, onlara –en azından ciddi ölçekte bir eksikliğe dayanan– bir yalan söylemiş oluruz. Ancak ders kitaplarındaki eksiklik ve çarpıtmaların gerçekten çocukları dehşetten ve şiddetten koruma amaçlı olduğundan kuşkuluyum, çünkü kitaplarda şiddet yok değildir, yeter ki, "biz" kaynaklı olmasın. Örneğin *American History*'de John Brown'ın 1856'da Kansas'ın Pottawatomie'deki eylemleri şöyle anlatılır:

> [Lawrence'daki] saldırıdan haber alınca, Brown yedi kişilik bir grupla... gecenin bir yarısında hiçbir şeyden haberi olmayan üç ailenin kulübelerine girdi. Belli bir nedeni yokken, beş kişiyi öldürdüler. Kafataslarını ağır, jilet gibi keskin kılıçlarla ikiye yardılar, hatta kurbanlarından birinin bir elini kestiler.

Kafataslarının yarılmasından ve kılıçların ağırlığı ile keskinliği gibi ayrıntılardan söz etmek, Brown'dan nefret etmemizi sağlamaya katkıda bulunur. Yazarın bu ayrıntıları sunarken öğrencileri tatsızlıklardan korumak gibi bir amacının olmadığı açıktır.

ölüm konusundaki bir sergide farklı ve daha dürüst bir tavır sergilemiştir; bkz. "Children Learn That 'Dying Isn't a Vacation,'" *New York Times*, 8/26/1984. Çocuklara tartışmalı konuların sunulması konusunda bkz. Black, *The American Schoolbook*, 91–95; Kirsten Lundberg, "Addressing a Child's Fears about Life in the Nuclear Age," *Boston Globe*, 09/03/1986; ve Betty Reardan, John Anthony Scott ve Sam Totten, "Nuclear Weapons: Concepts, Issues and Controversies," *Social Education* 47 (11/1983): 473–522.

Eğer ders kitapları kesilen eller içerecekse, Arawakların Kolomb tarafından kesilen elleri tarihi açıdan çok daha anlamlıdır. Kolomb'un yerlilerin ellerini kestirmesi çok daha sistematikti ve Haiti'nin halkının kaçırılmasına katkıda bulunmuştur. Bu dehşet verici olayları görmezden gelen *American History*, sonra kalkıp Pottawatomie'yi tarafsız bir şekilde anlattığını iddia edemez.

Şiddet bir yana, çocukları toplumumuzun diğer nahoş gerçeklerinden korumak için ne yapmalı? Örneğin sosyal bilimler derslerinde gençlere emniyet teşkilatından nasıl söz etmeli? Polis memurları dostumuz olarak mı tasvir edilmeli? Yoksa çocuklara iktidarın polisi, kent gettolarında ilk kontrol hattı olarak kullandığına dair Marksist yorum mu sunulmalıdır? Benimsediğimiz yaklaşım banliyölerde veya yoksul kentsel bölgelerde eğitim vermemize mi bağlıdır? Eğer emniyet teşkilatının "Polis dostumuzdur"dan daha karmaşık bir analizle incelenmesi kentlerin yoksul bölgelerindeki çocuklar için daha faydalıysa, bu durumda köleliği de yoksul bölgelere göre banliyölerde farklı bir şekilde mi öğretmeliyiz?

1992'de, Rodney King adlı, trafik kurallarını ihlal eden bir siyahiyi döverken görüntülenen dört polis memuru orta sınıf, beyaz bir jüri tarafından aklanınca Los Angeles'ta ırk temelli şiddetli olaylar patlak verdi. Amerika'daki neredeyse bütün çocuklar, son derece ünlü bu amatör videoyu görmüştü. Dolayısıyla Amerika'daki bütün çocuklar, "Polis dostumuzdur" yaklaşımının bu meselenin tamamını yansıtmadığını bilir. Çocuklara sadece "Polis dostumuzdur" yaklaşımı sunmakla onları tartışmalı konulardan korumuş olmayız. Tek yaptığımız okulda, gündemin en önemli meseleleri açısından ilgisiz bir eğitim sunmaktır. On üç yaşındaki çocukların dinlediği rock şarkıları AIDS, nükleer savaş ve küresel ısınma gibi konuları işler. Rap şarkıları ırkçılık, cinsiyetçilik, uyuşturucu kullanımı – ve Amerikan tarihini konu alır. Hoşumuza gitsin veya gitmesin, çocuklarımızın bu gibi sorunlardan haberdar

olduğunu ve üzerinde düşündüğünü kabul etmek zorundayız. Ebeveynler, çocukların var olmayan masumiyetini bazı konulardan kaçınarak muhafaza etmeye çalışırken, muhtemelen asıl yaptıkları şey endişeyi azaltmak yerine artırmaktır.[99] Yalan söylemek ve bilgileri eksik olarak sunmak, bu hedefi gerçekleştirmenin yolları değildir. Her yaş grubundaki çocuklara gerçekleri öğretmenin yolları vardır.

Tarih, jeolojiye, hatta Amerikan edebiyatına göre daha şahsi olduğu, "bizimle" daha ilgili olduğu için, onu dürüst bir şekilde sunmamak için ilave bir nedenimiz vardır: Çocuklarımızın iyimser olmasını istemiyor muyuz? Belki de toplumumuzun ne kadar harika, adil ve ilerleme yanlısı olduğunu vurgulayan ders kitapları öğrencilerin idealist olması için bir temel sağlar. Belki çocukları, sırf hayatta olmakla sürekli olarak gelişmekte olan bir topluma katkıda bulunduklarına inandırmak, onlara bir güçlülük hissi kazandırabilir. Belki daha sonra, büyüyüp daha çok şey öğrendiklerinde sistemi değiştirip kendi ideallerine benzetmelerini sağlar. Belki adil olmanın Amerika'nın temel bir değeri olduğunu vurgulamak öğrencilerin –örneğin üniversitedeki tarih derslerinde– adaletsizliğin ne kadar yüksek derecede olduğunu keşfettikleri zaman toplumu eleştirmeleri için bir dayanak sağlayabilir. Emily Dickinson'ın "Hakikat ağır ağır göz kamaştırmalıdır/ Yoksa bütün insanlar kör olur" şeklindeki mısralarda kastettiği bu olmalıydı.[100]

Ancak liseden sonra Amerikan tarihi dersi alan Amerikalıların sayısı altıda birden az olduğuna göre, Amerikan tarihinin gerçeklerinin gelecek kuşağın gözlerini ne zaman kamaştıracağı belli değildir. Bu düşünce tarzının bir başka

---

99 Bkz. Natalie Gittelson, "The Fear That Haunts Our Children," *McCall's*, 5/1982, 77 ve başka yerlerde ve David S. Greenwald ve Steven J. Zeitlin, *No Reason to Talk About It: Families Confront the Nuclear Taboo* (New York: Norton, 1986).

100 Bkz. Edward A. Wynne, "The Case for Censorship to Protect the Young," *Issues in Education* (Kış 1985).

sorunlu yönü, öğrencilerin hem gerçeklerden dolayı hem de öğretmenlerin onlara yalan söylediğinin farkına varmalarıyla gözlerinin kamaşmasıdır. Bir gün bir öğrencim bana, "George Washington'ın doğum gününde kendisine verilen küçük bir baltayla babasının en sevdiği kiraz ağacını kestiğini öğrendiğini" söyledi. Sonradan, "uzun bir süre boyunca hafızasında kutsal bir anı olarak muhafaza ettiği bu hikâyenin yalan olduğunu" öğrenince dehşete kapılmış, "George Washington'ın imajını oluşturmaya çalışırken kendisine yalan söyleyen öğretmenleri tarafından kandırıldığı için" öfke hissetmiş, bu olay "çocukken öğrendiği her şeyi sorgulamasına" neden olmuştu. Bu öğrencinin yaşadığı hayal kırıklığı, Afrika kökenli Amerikalıların kurucularımızla ilgili yeni bir gerçekle karşı karşıya kaldıkları zaman yaşadıklarının yanında hafif kalır. Tarihçi Mark Lloyd bana, "Washington'la Jefferson'ın köle sahibi olduğunu ilk öğrendiğimde perişan oldum, hiçbirinin adını bir daha duymak istemedim"[101] demiştir. Washington'ı Amerika yerlilerinin kahramanı olarak tanıtmak da, İrokualara yaptıkları ortaya çıkınca, benzer bir hayal kırıklığına neden olacaktır.

Ebeveynlerin çocuklarının idealizmini muhafaza etmek için cahil kalmalarını sağladıklarına inanmak biraz zordur. Aslında yetişkinlerin çocuklar idealist *olmasın* diye cahil kalmalarını sağlaması daha muhtemeldir. Birçok yetişkin çocuklardan korkar ve zıvanadan çıkmalarını engelleyen tek şeyin otorite saygısı olduğunu düşünür. Dolayısıyla onlara yetişkinlerin kendilerinin saygı duymadığı otoritelere saygı duymayı öğretirler. 1970'lerin sonlarında araştırmacılar bazı ebeveynlere bir dizi ifade sunup, onlara inanıp inanmadıklarını ve çocuklarının onlara inanmasını isteyip istemediklerini sordu. Bu ifadelerden biri şöyleydi: "En doğrusunu yetkililer bilir." Ebeveynlerin buna cevap oranları şöyleydi:

[101] Mark Lloyd, görüşme, 1991.

yüzde 13 —"inanıyor ve çocuklarının inanmasını istiyor"
yüzde 56 —"kuşkulu, ama yine de çocuklarına saygıyı öğretmek istiyor"
yüzde 30 — "inanmıyor ve çocuklarına da bu inancı aktarmak istemiyor"

Dolayısıyla ebeveynlerin yüzde 56'sı bu ifade konusunda kuşkulu olmasına rağmen, çocuklarının otoritelerden kuşku *duymamasını* istiyordu.[102]

Bazı yetişkinler, sadece çocukların fikir yürütmesinden endişe duyar. Sosyologlar birkaç on yıl boyunca Amerikalıların gelecek kuşaklara olan güvensizliğini belgelemiştir. Çocuklar yetişkinlerin elinin altında olmayan bilgi ve araştırma araçlarına sahip olup onlardan yetişkinlerin değerleri için tehlike oluşturur gibi görünen şekilde yararlandığı zaman, ebeveynleri kendilerini tehdit altında hissedebilir. Birçok ebeveyn çocuklarının çok-kültürlü tarihe değil, okuma, yazma ve matematiğe odaklanmasını ister.[103] Shirley Engle, "demokrasiye inanmayan ve çocuklara akıl yürütmenin öğretilmesi gerektiğine inanmayan, tiz sesli bir [öğretmen ve ebeveyn] azınlık"tan söz eder.[104] Belki de yetişkinlerin yalan söylemesinin en büyük nedeni, tarihimizden korkuyor olmalarıdır; tarihimizin o kadar da müthiş olmadığından ve çocuklar gerçekte nelerin döndüğünü keşfettiği takdirde topluma olan saygılarını tamamıyla kaybedeceklerinden korkuyor olabilirler. Dolayısıyla Edward Ruzzo 1964'te Warren G. Harding'in evli bir kadına gönderdiği yüz kızartıcı aşk mektuplarını örtbas etmeye çalıştığı zaman, "Bir Amerikan

---

[102] Yankelovich, Skelly ve White, yayınlayan: "A 'New Breed' Emerges," *Family Weekly*, 1/1/1978.

[103] "Toward a Divisive Diversity"de (*Wall Street Journal*, 25/06/1991) şaşırtıcı bir şekilde tarih konusundaki iddialarından vazgeçerek "Çocuklara okumayı, yazmayı ve hesap yapmayı öğretebilirsek memnun olacağım" der.

[104] Engle, "Late Night Thoughts About the New Social Studies," 20.

başkanının imajına zarar verebilecek her şey, genç kuşağı korumak için örtbas edilmelidir," şeklinde bir gerekçeyi bahane olarak sundu. Yargıç Ruzzo'nun dediği gibi, zaten ortalıkta yeterince çocuk suçlu vardır.[105]

İşin ironik tarafı, bu tür şüpheleri barındıran kişilerin kendileri de sığ, gururlandırma amaçlı tarihle yetişmiştir. Harding, pek parlak bir rol modeli teşkil etmemiş olabilir ama Tom Paine, Thoreau, Lincoln, Helen Hunt Jackson, Martin Luther King, hatta John Brown, Helen Keller ve tabii Woodrow Wilson gibi başka Amerikalılar, ülkenin dört bir tarafındaki özgürlük yanlıları tarafından yüceltilmeye devam edilmektedir. Ancak yayıncılar, yazarlar, öğretmenler ve ebeveynler, çocuklarının bu liderlerin coşkulu idealizminin etkisi altında kalmasından korkmaya devam eder. Hukuki sistemimizin temellerinden popüler kültürümüzün unsurlarına kadar, Amerikan hayatının birçok yönü günümüzde başka toplumlar için bir ilham kaynağı oluşturur. Eğer Rusya kendini yücelten tarihini geride bırakmayı başarıyorsa –ki öyle görünüyor– o zaman Amerika da aynısını yapabilir.[106] Paul Gagnon şöyle der: "Yalanlar üzerine kurulu bir savunma sistemine ihtiyacımız yok. Bizi temsil etmeye eylemlerimizin bütünlüğü yeter."[107]

Ancak belli ki, ders kitabı yazarları Gagnon'un hissettiği güveni hissetmez. Milliyetçi ders kitapları yazanların mantığı bir miktar çelişki içerir. Bir yandan gerçek anlamda herhangi bir ihtilaf veya baskı içermeyen bir ülkeyi tasvir ederler, diğer yandan öğrencilere ülke sevgisini aşılamak için onlara yalan söylenmesi gerektiğine inandıkları bellidir. Peki ama madem bu kadar harika bir ülkemiz var, neden yalan söylemek zorunda kalıyoruz?

---

105 Francis Russell, *The Shadow of Blooming Grove* (New York: McGraw-Hill, 1968), 656.

106 Paul Gagnon, "Why Study History?" *Atlantic* (11/1988), 51.

107 Paul Gagnon, *Democracy's Untold Story* (Washington, D.C.: American Federation of Teachers, 1987), 19.

Ne gariptir ki yalan söylememizin tek sonucu, bunun bizi küçük düşürmesidir. "Sweet Honey in the Rock" adlı müzik topluluğunun kurucusu olan Bernice Reagon, başka ülkelerin, kendisi gibi Amerika Birleşik Devletleri'ni eleştirmeye hazır temsilcilerden etkilendiğini söyler. Zaten demokrasinin anlamına bunun da dahil olması gerekirdi. Ve bir demokraside tarihçinin görevi gerçekleri söylemek olmalıydı. Bir demokraside öğrenciler hem eleştiride bulunabilmek için bilgiye dayalı nedenlere sahip olmalı hem de ülkeleriyle gurur duymalıydı. Ancak bir ara demokrasiden mi vazgeçtik acaba?

Çocuklara söylenen yalanlar mayınlı bir arazi gibidir. Bu araziye bir kere girdik mi çıkması çok zor olur. Ne zaman yalan söyleneceğine kimler karar verir? Hangi yalanlar söylenir? Hangi yaş grubuna söylenir? Gerçeklere, tarihi kanıtlara tutunan demiri aldığımız anda tarih dersi gemimiz önce bir yöne, sonra başka bir yöne dönerek oraya buraya sürüklenir. Kolomb'u kötü gösterdiği için bazı gerçekleri gizlersek veya görmezden gelirsek, neden Amerika Birleşik Devletleri'ni – veya Mormon Kilisesini ya da Mississippi eyaletini– kötü gösterecek gerçekleri de görmezden gelmeyelim? Tarihin siyasileştirilmesi *budur* işte. Tarih dersi kitaplarının yazarları gerçeğe değer vermemeye karar verdiyse, Amerikan tarihi derslerinde ne öğreteceğimize nasıl karar verelim? Eğer tarih derslerimiz zaten gerçekleri temel almıyorsa, neden beyazlara bir hikâye, siyahilere başka bir hikâye anlatmayalım ki? Yayıncı Scott Foresman tarihi gerçekleri (beyaz) Teksaslılar için uyarlayarak *Land of Promise*'in "Lone Star" versiyonunu yayınlamakla zaten böyle bir şey yapmıyor mu?

Filozof Martin Heidegger, gerçeği "bir halkı kendinden emin ve güçlü kılan, ne istediğini bilmesini sağlayan şey" olarak tanımlar; belli ki Amerikan tarih dersi kitaplarının yayıncılarının niyeti tam da budur, çünkü yüzeysel olarak Ameri-

kalıların bölünmesine neden olacak gibi görünen konulardan kaçınırlar. Ancak gerçeklerin "gerçek olaylara tekabül etmesi" yönüne sırtımızı dönüp Heidegger'in daha elverişli tanımını benimsemeden önce, onun bu tanımı Adolf Hitler'in hizmetindeyken yaptığını unutmamakta fayda vardır. Ayrıca "bir halk" teriminin de ne anlama geldiğini düşünmek gerekir. "Bir halk" sadece Avrupa kökenli Amerikalılar anlamına gelebilir mi? Belki de bölücü gibi görünen konularla apaçık bir şekilde yüzleşmek, Amerikalıların ırksal, etnik ve başka sınıflandırmalar temelinde birleşmesi anlamına gelebilir.[108] Ne de olsa ders kitapları gerçekleri ele almıyorsa, öğrenciler Amerikan tarihinin zaman kaybından başka bir şey olmadığını iddia ettiği zaman yalanlara dayanan dersleri savunmamız için hiçbir gerekçemiz olmaz. Ders kitapları çarpıtmalarla ve yalanlarla doluysa, öğrenciler Amerikan tarih derslerinde öğrendiklerine neden inansınlar?

Gelecek bölümde göreceğimiz üzere, neyse ki inanmıyorlar.

[108] Heidegger'i alıntılayan: Noam Chomsky, *The Noam Chomsky Reader* (New York: Pantheon, 1987), 60.

13. TARİHİ BU ŞEKİLDE ÖĞRETMENİN SONUÇLARI NELERDİR?

William Jennings Bryan: "Düşünmediğim konularda düşünmem." Clarence Darrow: "Düşündüğünüz konuları düşündüğünüz oluyor mu hiç?"
—SCOPES DAVASININ TRANSKRİPTİ[1]

İlkokulda olsun, üniversitede olsun, sosyal bilimler dersi almak, aptal olmayı öğrenmek anlamına gelir.
—JULES HENRY[2]

Evet, dersi kırdım ve D aldım
Çünkü tarihin benim için hiçbir anlamı yoktu.
—JUNGLE BROTHERS[3]

Gerçek bizi özgür kılacak.
Gerçek bizi özgür kılacak.
Bir gün gerçek bizi özgür kılacak.
Kalbimin derinliklerinde inanıyorum ki
Bir gün gerçek bizi özgür kılacak.
—"WE SHALL OVERCOME" ["ÜSTESİNDEN GELECEĞİZ"] ŞARKISINDAN BİR KITA

Amerika'nın dört bir tarafında lise öğrencileri sosyal bilimler ve Amerikan tarihi dersleri alır, ders kitaplarına bakar, her bölümün sonundaki sorulara cevaplar yazar ve tarihi olayları hatırlayıp hatırlamadıklarını test eden sınavlara

---

1 *Scopes davası metni*, "7. Gün"den bir bölüm, law.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/scopes/day7.htm, 9/2006.

2 Jules Henry, *Culture Against Man* (New York: Random House, 1963), 287.

3 Jungle Brothers, "Acknowledge Your Own History," y. 1989. Bu Afrika kökenli Amerikan rap topluluğu *history* [tarih] yerine *HIS story* [onun hikâyesi] terimini kullanır.

girerler. Ben bu rejime tabi tutulduğum zaman, bölümlerin sonundaki terimleri her altı haftalık notlandırma döneminin altıncı haftasına kadar tanımlamazdım. Altıncı hafta öğretmenle aramda *A-* almak için terimlerin ne kadarını doğru şekilde tanımlamam gerektiğinin müzakeresini yapardık (genelde yüzde 85 gibi bir orandı), ben de sınıfın son iki gününde oturup deliler gibi bu tanımlamaları yazmaya uğraşırdım. Kız kardeşim benden üç yıl sonra Amerikan tarihi dersine girdiği zaman daha etkili bir teknik geliştirdi; ödevlerini zamanında teslim ederdi ama terimlerin sadece ilk ikisini ve son ikisini doğru şekilde tanımlayıp aralardaki otuz veya kırk terime aklına ne gelirse onu yazardı. "Hawley-Smoot Tariff: Hiçbir fikrim yok, öğretmenim" veya "Blue Eagle: FDR [Franklin Delano Roosevelt] ölünce çok üzülen papağanı" derdi. Günümüzde ise öğrenciler internetten yararlanıyor: "Benim okulumda listeyi aramızda bölüşürdük ve herkes kendi bulduklarını internete yüklerdi. Terimleri indirir, stilini değiştirir, basar ve öğretmene teslim ederdik." Eğitim teorisyenleri bu tür eylemlere –kölelik konusundaki teorilerden türemiş bir deyimle– "günlük direniş" adını verir ama o zamanlar ben bunu bilmezdim. Beni uğraşmaktan kurtaracak bu kadar harika planlar yapamadığım için günümüz çocuklarına hâlâ imrenirim.[4]

Öğretmeni kandırmak tabii ki çok önemli değildir. Kız kardeşimin öğretmeni belki de bu oyunun farkındaydı ve meslektaşlarıyla sohbet ederken şakasını yapardı; köle sahipleri de muhtemelen kölelerinin ne kadar aptal olduğunu birbirine anlatır, onlara her akşam çapaları içeri getirmeleri gerektiğini söylemezlerse çapaların gecenin ayazında dışarıda bırakıldığını söylerlerdi. Bazı sosyal bilimler ve tarih öğretmenleri, öğrencilerin işbirliğini sağlamak için yeni bir konuya geçerken onlara endişelenmelerine gerek olmadığını, öğrenilecek fazla bir şey olmadığını söyler. Öğrenciler de

[4] Greg Murry, e-posta mesajı, 2/2001.

durumu mutlulukla kabul eder.[5] Öğrenciler öğretmenlerin zamanı boşa harcaması ve şartları hafifletmesi için yaratıcı enerjilerini harcar.[6] Öğretmenler de –kölelik dönemindeki günlük direnişte olduğu üzere– kısmen razı olur, çünkü baş eğmek sistem için gerçek anlamda bir tehdit oluşturmaz. Günlük direniş aynı zamanda öğrenciler için bir tür ruhsal mesafe oluşturur, onlara her ne kadar kalemleri sistem tarafından ele geçirildiyse de zihinlerinin kontrolünü ele geçirmediği hissini verir.

Zihinlerinin kontrolü nasıl ele geçsin ki? Kim işe yaramaz ayrıntılar öğrenmek ister? Örneğin *The American Journey*'nin bütün bölümlerinin sonunda, genelde önemsiz bilgilerin vurgulandığı iki ila altı sayfalık "Değerlendirmeler ve Aktiviteler" kısmı yer alır. Örneğin son bölümün sonundaki "Tarih Cetveli Aktivitesi"nde öğrencilerden "aşağıdaki olayları kronolojik olarak sıralamaları" istenir:

- Sırpların, Hırvatların ve Bosnalı Müslümanların savaşı sona erdirmek için barış antlaşmasını imzalaması
- Sovyetler Birliği'nin dağılması
- Bill Clinton'ın ilk başkanlık dönemine seçilmesi
- Geraldine Ferraro'nun büyük bir partiden başkan yardımcılığına aday olan ilk kadın olması
- Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi
- Sandra Day O'Connor'ın Anayasa Mahkemesine seçilmesi
- Ronald Reagan'ın yeniden başkanlığa seçilmesi

Okurları herhangi bir araştırma yapmadan bu yedi olayı sıraya koymaya davet ediyorum. Benim böyle bir şey yapa-

---

5 Linda McNeil, "Defensive Teaching and Classroom Control," Michael W. Apple ve Lois Weis, ed., *Ideology and Practice in Schooling* (Philadelphia: Temple University Press, 1983), 128–41.

6 Robert B. Everhart, "Classroom Management," Apple ve Weis, ed., *Ideology and Practice in Schooling*, Bölüm 7.

mayacağım kesin, adları kitabın kapağında yer alan Joyce Appleby, Alan Brinkley ve James McPherson'ın da yapamayacağına bahse girerim. Yapabilselerdi bile ne elde etmiş olacaklardı ki? Bu olayların çoğu arasında önemli bir nedensel veya mantıksal bağ yoktur, dolayısıyla hangisinin önce gerçekleştiğini hatırlamak önemli değildir. Bu aktiviteyle tek istenen, öğrencilerin birbiriyle ilgisiz olayların sırasını ezberlemesidir. Bazı olaylar birbiriyle bağlantılı gibi dursa da –örneğin O'Connor ve Reagan– daha yakından bakılınca O'Connor'ın Reagan tarafından atandığını bilmek yeterli değildir, Reagan'ın bunu birinci mi, yoksa ikinci döneminde mi yaptığını hatırlayabilmek gerekir.

Birçok araştırma sonucunda öğrencilerin bu gibi "verileri" öğrenmeye başarılı bir şekilde direniş gösterdiği görülmüştür.[7] Amerika'da on yedi yaşındaki gençlerin üçte ikisi İç Savaşın yüzyılını doğru şekilde tahmin edemiyorken, benim öğrencilerimin de yüzde 22'si Vietnam Savaşının Kuzey ve Güney *Kore* arasında gerçekleştiğini söylerken, gençlerin yaptığı cehalet sergilemekten öte bir şeydir, bunun için önlerinde saygıyla eğilmeliyiz.[8] Burada söz konusu olan, en yüksek düzeyde direniştir. Öğrenciler Amerikan tarihinde, eğitimli yurttaşların bilmesi *gereken* ayrıntıları bile öğrenmeyi reddetmektedir. Dolayısıyla geçmişteki büyük gelişmelerin

---

7 Lise mezunlarının tarih ve coğrafya alanlarında bilmedikleri konusunda en önemli araştırmalar için bkz. Diane Ravitch ve Chester E. Finn Jr., *What Do Our 17-Year-Olds Know*? (New York: Harper and Row, 1987) ve National Geographic Society, *Geography: An International Gallup Survey* (Washington, D.C.: National Geographic Society, 1988). Ayrıca 1976 ve 1943 yıllarına ait sonuçlar arasında kıyaslamalar için bkz. Allen Bragdon, *Can You Pass These Tests*? (New York: Harper and Row, 1987), 129–40. National Assessment of Educational Progress de 1994 ile 2001'de ABD'de lise öğrencilerinin Amerikan tarihi konusundaki bilgisizliğini eleştirmiştir. Ancak 2006'da biraz ilerleme yaşanmış, "Advanced" ve "Proficient" alanların oranı on iki yılda yüzde 12'den yüzde 14'e yükselmiş. "U.S. History 2006", nces.ed.govtnations reportcard/pdf/main2006/2007474_l.pdf.

8 Ravitch ve Finn, *What Do Our 17-Year-Olds Know*? 49.

ardındaki nedenleri öğrenmekte daha da zorlanırlar. Bu durumda da geçmişten elde edilecek dersleri günümüz meselelerine uygulayamazlar.

Ne yazık ki, öğrenciler, idari makamlara aday olanların, sosyoloji hocalarının veya gazetecilerin argümanlarında başvurdukları tarihi referansları anlamak, kabul etmek veya çürütmek için gerekli kaynaklara sahip değildirler. Eğer bilgi güç demekse, cehalet mutluluk getiremez.

Duygular, tarihin hatırda kalmasına yardımcı olan bir tür zamktır. Dünya Ticaret Merkezi saldırısı gerçekleştiği zaman nerede olduğumuzu hatırlarız, çünkü o olay bizi duygusal yönden etkilemiştir. Amerikan tarihi, yürekleri parçalayan bir alandır. Öğrenciler geçmişimizden gerçek sesleri okuduğu zaman duygulanmamalarına imkân yoktur. Las Casas'ın İspanyolların Kızılderililere davranışlarını nasıl hararetle kınadığını hatırlayalım: "Batı Hint Adaları'nda yaptıklarımız, Tanrı'ya ve insanlığa karşı işlenmiş en affedilmez suçlar arasında ön sıralarda yer alır." William Jennings Bryan'ın 1896'da Demokrat Parti'nin Ulusal Kongresindeki son sözlerini hatırlayalım: "Dikenlerden oluşan bu tacı, emek harcayanların başlarına takmayacaksınız. İnsanlığı altından bir haçın üzerinde çarmıha germeyeceksiniz." Veya Helen Keller'ın *Brooklyn Eagle*'a yönelttiği eleştiriyi: "Toplumsal açıdan kör ve sağır olup, tahammül edilmez bir sistemi savunur." Veya Franklin D. Roosevelt'in Büyük Buhran konusunda bizi temin ederken söylediklerini: "Tek korkumuz, korkunun kendisi olmalıdır." Olaylar ve görüntüler de güçlü duygular uyandırabilir. Elizabeth Blackwell'in tıp eğitimi alanındaki macerası, Nazi ölüm kamplarındaki mahkûmların Amerikalı (ve Rus ve İngiliz) askerler tarafından kurtarılması, Jonas Salk'ın çocuk felci aşısını bulmasıyla sonuçlanan süreç – bunların hepsi insanı duygulandıran hikâyelerdir. Ders kitabı eleştirmeni W. K. Haralson şöyle yazar: "Tarihin heyecan verici olaylarının adil, gerçek ve verilere dayalı bir şe-

kilde sunulup işin içinde duyguların katılmamasına imkân yoktur."[9]

Ancak daha önceki bölümlerde Amerikan tarih dersi kitaplarının ve derslerinin ne çok tutkulu, ne de tutkudan yoksun olmadığını gördük. Ancak belli ki, ders kitabı yazarlarının hepsi ve öğretmenlerin çoğu, geçmişimizde nelerin tutkuyu, hatta sırf ciddi şekilde ele alınmayı hak ettiği konusunda doğru dürüst düşünmemişlerdir. Bu kitaplarda gerçek duygular bir yana, gerçek gurur bile yoktur.[10] Bazı cesur istisnalar bir yana, Amerikan tarihi derslerinin ve kitaplarının çoğu, Amerika Birleşik Devletleri'nin tarihinin iyi olduğu, dolayısıyla öğrenciler için iyi olacağı, monoton duyguları ve saygıyı temel alan bir ortamda faaliyet gösterirler. Bir öğretmen bana şöyle demişti: "Öğrenciler tarihi bir tiyatro olarak görmüyor. Bütün öğrenciler bana tarihten nefret ettiğini, ölü bilgilerle dolu olduğunu, sıkıcı olduğunu söylüyor."

Tarihin hatırda kalmasını sağlamanın bir başka yolu da öğrencilerin hayatları üzerinde etkili olacak şekilde sunmaya dayanır. Iowa'daki bir öğretmen, ırkçılığın Afrika kökenli Amerikalılar üzerinde ne kadar etkili olduğunu öğrencilerine göstermek için sadece beyazlardan oluşan üçüncü sınıf öğrencileri arasında iki gün boyunca göz rengi temelinde ayrımcılık uyguladı. *A Class Divided* [*Bölünmüş Bir Sınıf*] adlı filmde bu öğrencilerin on beş yıl sonra bile o dersi ne kadar güçlü bir şekilde hatırladığı gösterilmiştir.[11] Öte yandan, ABD tarih dersi kitaplarının içeriğinin hatırda kalma süresi genelde akademik yılın sonundan itibaren on beş haftayı geçmez. Ders kitapları uzak geçmişi vurgulamakla

---

9 W. K. Haralson, "Objections [to *The American Adventure*]" (Longview, TX: t.y., daktilo metin, Mel Gabler'in lideri olduğu Educational Research Analysts tarafından dağıtılmıştır, 1993), 4.

10 John Goodlad (*A Place Called School*, New York: McGraw-Hill, 1983), okuduğu sınıflarla ilgili olarak, "olumlu veya olumsuz heyecan hemen hiç yoktu" der. Sınıflardaki ortamla ilgili "monoton" sıfatını kullanır.

11 Washington, D.C.: PBS *Frontline* videosu, 1985.

öğrencileri tarihi kendi ailelerinden veya toplumlarından öğrenmekten caydırır, bu da okulla öğrencilerin hayatlarının başka bölümleri arasında herhangi bir bağlantı olmasını engeller.

İki Kanadalı eğitimci, "çoğu yetişkin gibi, çocukların da soyutlanmış, tutarsız ve anlamsız verileri öğrenmesi zordur" şeklinde bir iddiada bulunmuştur.[12] Haklı olduklarına şüphe yok; ders kitapları nedensellik namına hemen hiçbir şey sunmadığı için de bu tutarsızlık öğrencilerin neden tarih derslerinde "öğrendikleri" sayısız ayrıntının neredeyse tamamını unuttuğunu açıklamaya yardımcı olur. Ancak bütün öğrenciler öğrendiklerini aynı derecede unutmaz. Azınlık sınıflarından çocuklar –Kızılderililer, Afrika kökenli Amerikalılar ve Hispanikler– beyaz veya Asya kökenli Amerikalılara göre her alanda daha başarısızdır, ama aradaki uçurumun en büyük olduğu alan sosyal bilimlerdir. Bunun nedeni, Amerikan tarihinin öğretiliş şeklinin özellikle siyahi ve Kızılderili çocukları ve yoksul ailelerden çocukları ötekileştirmesidir. Varlıklı beyaz erkeklerin kendileriyle gurur duymasını sağlayan tarih kaçınılmaz olarak diğer herkesin kendisini kötü hissetmesine neden olur. Vermont'ta, Kızılderili nüfusu oldukça yüksek olan Swanton kentinde staj yapan bir öğrencim, beşinci sınıfta Şükran Günü konusu açıldığında, Abenaki bir öğrencinin apaçık bir şekilde dersi dinlemediğini fark etmiş. Çocukla konuştuğunda ondan şu tepkiyi almış: "Babam bana o günün gerçek anlamını öğretti ve sizin gibi beyaz bir pisliği dinlemememi söyledi!" Halbuki Şükran Günü, örneğin Kolomb Günü'ne kıyasla oldukça masumdur. Fakat akademik yıl boyunca, Amerikan tarih dersiyle birçok öğrenci binlerce yoldan incitilir. Ve Abenaki çocuğun tersine, çoğu yoksul öğrenci bilinçli bir şekilde incinmez ve isyan etmez, ama yine de cesareti kırılır. Tarih dersi kitaplarında Amerika'nın istisnai adilliği konu-

[12] A. B. Hodgetts ve Paul Gallagher, *Teaching Canada for the '80s* (Toronto: Ontario Institute for Studies in Education, 1978), 20.

sunda yazanları sineye çekmek zorunda kalmak, çocukların benlik algısına zarar verir. Siyahi öğrenciler genelde öğretilen şekliyle Amerikan tarihini "beyaz" ve asimilasyon amaçlı sayar, dolayısıyla da öğrenmeye direnir. Bu da araştırmalarda yoksul ve zengin öğrenciler, siyahi ve beyaz öğrenciler arasında performans açısından başka alanlara göre tarih alanında neden daha büyük farklılıklar görüldüğünü açıklar.[13] Kızlar da genelde erkeklere göre sosyal bilimlerle tarihten daha az hoşlanır, bu da kadınların, kadınlarla ilgili meselelerin ve algılarının tarih dersinde yeterince temsil edilmemesinden kaynaklanıyor olabilir.[14]

Afrika-merkezci tarih kısmen bu soruna bir tepki olarak doğmuştur. Arthur M. Schlesinger Jr. Afrika-merkezciliği siyahiler için "psikoterapi" olarak, yani Afrika kökenli Amerikalıların gurur duyması için tek taraflı, yanlış yönlendirilmiş bir çaba olarak tanımlamıştır.[15] Ne yazık ki, ders kitaplarımızdaki Avrupa-merkezci tarih de beyazlar için psikoterapiden başka bir şey değildir. Schlesinger gibi tarihçiler, Avrupa-merkezciliği hiç ele almadığı için bu tartışmada masum değiller. Aslında Avrupa-merkezci kitaplar meselesinin çö-

---

13 John Ogbu, "Racial Stratification and Education," Gail E. Thomas, ed., *U.S. Race Relations in the 1980s and 1990s* (New York: Hemisphere, 1990), 27–30. Ayrıca bkz. Herbert Kohl, "I Won't Learn from You!", *I Won't Learn from You and Other Thoughts on Creative Maladjustment* (New York: New Press, 1994), 1–32. National Assessment of Educational Progress, *Report 1: 1969–1970 Science* (Washington, D.C.: NAEP, 1970) sadece bilim alanında siyahilerle siyahi olmayanlar arasında küçük farklardan söz eder. Jean Fair, ed., *National Assessment and Social Studies Evaluation* (Washington, D.C.: National Council for the Social Studies, 1975), 56, 63–64, 77–82, sosyal bilimlerde siyahilerle siyahi olmayanlar arasında büyük farklardan söz eder. Richard L. Sawyer, *College Student Profiles: Norms for the ACT Assessment, 1980–81* (Iowa City: ACT, 1980), gelir, ırk, vs. temelinde dört disiplinde – İngilizce, matematik, sosyal bilimler ve doğa bilimleri – normlar sunar.

14 Jeffrey Fouts, "Female Students, Women Teachers, and Perceptions of the Social Studies Classroom," *Social Education* 54 (11/1990): 418–20.

15 Arthur M. Schlesinger Jr., "When Ethnic Studies Are Un-American," *Social Studies Review*, no. 5 (Yaz 1990): 11–13.

zümü, Afrikalıların iyi olan her şeyi icat ettiği, beyazların da kölelik ve baskı dışında bir şey icat etmediği tek taraflı Afrika-merkezci kitaplar değildir. Tabii ki Afrika kökenli Amerikalılar arasında bütün bir kuşağın beyazlara karşıt, Afrika-merkezci tarih okuyarak yetişmesini istemeyiz, ama aynı şekilde, beyaz Amerikalılar arasında bir kuşağın daha, kendilerinden hoşnut olmalarını sağlayacak ve yüceltecek Avrupa-merkezci bir tarih okuyarak yetişmesini de istemeyiz. Öğrenciler ders kitaplarından fazla tarih öğrenmezse de kitaplarının eğiliminden etkilenirler. Eğitimci Martha Toppin, doksan lise öğrencisinin şu cümleyle tamamıyla hemfikir olduğunu keşfetmiştir: "Eğer Afrika'nın öğrenmeye değer bir tarihi olsaydı, bunları geçen sene Batı Uygarlığı dersinde öğrenirdik."[16] Avrupa-merkezci tarihin Avrupa kökenli olmayan Amerikalılara sunduğu mesaj şudur: "Sizin atalarınız önemli olan fazla bir şey yapmadı." Bu durumda Avrupa kökenli Amerikalılarla Avrupa kökenli olmayan Amerikalıların bu süreci bir adım öteye götürüp Avrupa kökenli olmayan Amerikalıların günümüzde de önemli olmadıkları sonucuna varması son derece kolaydır.

En başından itibaren, ders kitapları Kolomb'un 1492'deki yolculuğunu "bir mucize" olarak nitelendirip, "Kaptan kısa bir süre sonra suların içinde yürüyerek kıyıya çıktı ve Tanrı'ya teşekkür etti," dedikleri zaman, Tanrı'yı Hıristiyan tanrısı olarak sunar ve O'nu [*aynen böyle*] beyazlardan yana olarak gösterir. Haiti'yi Arawaklar açısından anlatmamak, tarihimizin bu ilk tasvirinde beyaz olmayanları "ötekileştirme" sürecini devam ettirir. Beyazlar nasıl siyahilerin ve Kızılderililerin yanında farklı (ve daha insancıl şekilde) *konuşuyorsa*, eğer ders kitaplarındaki "biz" Kızılderilileri, Afrika kökenli Amerikalıları, Hispanikleri, kadınları ve tüm sosyal sınıfları içerseydi, bu kitaplar bambaşka olurdu. Tarihi sa-

[16] Martha Toppin, "I Know Who's Going with Me," *Social Education* 44 (10/1980): 458.

dece varlıklı beyaz çocukların geçmişleriyle gurur duymasına yardımcı olacak şekilde çarpıtmak yerine, çok-kültürlü tarihin neden olduğu sıkıntı duygusunu paylaştıracak şekilde ve doğru yazmak mümkün olmalı. Hatta belki Amerikan tarihini seçkin sınıflardan olmayan çocukların öğrenmek isteyeceği şekilde bile yazabilir ve öğretebiliriz.

Amerikan tarihi derslerinin varlıklı beyaz çocuklar üzerindeki etkisi de bir o kadar endişe vericidir. Bu açıdan oluşan ciddi sonuç, "Vietnam anketi" dediğim şekilde görülebilir. Vietnam Savaşı boyunca anketlerde sürekli olarak Amerikan halkına birliklerimizin ülkeye dönmesini isteyip istemedikleri soruldu. Başlangıçta Amerikalıların sadece çok küçük bir kısmı geri çekilmeden yanaydı. Savaşın sonuna doğru halkın büyük kısmı geri çekilmemizi istiyordu.

Gallup, Roper, Ulusal Kamuoyu Araştırma Merkezi ve diğer kurumlar, Amerikan halkına savaş konusunda düşüncelerini sormakla kalmadı, hangi gruplara ait insanların ağırlıklı olarak Şahin (savaş yanlısı), hangilerinin ağırlıklı olarak Güvercin (savaş karşıtı) görüşlü olduğunu tespit etmek için genelde değişkenler –cinsiyet, eğitim, bölge, vs– konusunda da bilgi topladı. On yıldan uzun bir süredir binden fazla lisans öğrencisine ve yüzlerce başka insana Vietnam Savaşını destekleyen insanların eğitim düzeyleri konusunda düşüncelerini sorarım. Herkesten Tablo 1'i Gallup'un Ocak 1971'deki savaş anketinin sonuçlarına benzeyecek şekilde doldurmalarını isterim. Onlara Ocak 1971'de ulusun ezici bir üstünlükle Güvercin görüşlü olduğunu –yüzde 73'ünün geri çekilmekten yana olduğunu– söylerim ("bilmiyorum" cevabını verenleri göz önüne almam).

TABLO 1
Ocak 1971'de Gallup bir anketinde şöyle sordu: "Kongre, ABD hükümetinin bu yıl sonundan önce bütün ABD birliklerini **ülkeye** geri getirmesi önerisini sundu. Kongre üyenizin bu öneri lehine mi, aleyhine mi oy vermesini istersiniz?"
Anketin sonuçlarını, **eğitim düzeyi temelinde tahmin ederek aşağıdaki tabloyu doldurun:**

	Üniversite mezunu	Lise mezunu	İlkokul mezunu	Toplam Yetişkinler
ABD birliklerinin çekilmesi lehine olanların yüzdesi (Güvercinler)				*%73*
ABD birliklerinin çekilmesi aleyhine olanların yüzdesi (Şahinler)				*%27*
Toplam	*%100*	*%100*	*%100*	*%100*

Günümüzde çoğu lise mezunu basit bir tabloyu oluşturacak veya bir grafiği yorumlayacak durumda bile değildir. Dolayısıyla katılımcılara tablonun nasıl dengelenmesi gerektiğini öğretirim: Örneğin eğer ilkokul mezunları başkalarına göre daha Güvercin görüşlü ise, dolayısıyla yüzde 73'ten fazlası geri çekilmeyi destekliyorsa, halkın tamamının yüzde 73'ünün Güvercin görüşlü olabilmesi için başka bir grubun yüzde 73'ten azının Güvercin görüşlü olması gerekir. Eğer aktif bir okur olmak istiyorsanız, okumaya devam etmeden önce tabloyu kendiniz de tamamlayabilirsiniz.

Katılımcıların ezici çoğunluğu –neredeyse 10'a 1– üniversite mezunu insanların daha Güvercin görüşlü olduğuna inanır. Tablo 2'de katılımcıların tipik bir cevabı verilmiştir.

TABLO 2

	Üniversite mezunu	Lise mezunu	İlkokul mezunu	Toplam Yetişkinler
ABD birliklerinin çekilmesi lehine olanların yüzdesi (Güvercinler)	*%90*	*%75*	*%60*	*%73*
ABD birliklerinin çekilmesi aleyhine olanların yüzdesi (Şahinler)	*%10*	*%25*	*%40*	*%27*
Toplam	*%100*	*%100*	*%100*	*%100*

Sonra da katılımcılardan, tablolarının doğru olduğunu – yani tahminlerinin anket sonuçlarını yansıttığını– varsayıp, bu sonuçları açıklamak için en az iki mantıklı sav öne sürmelerini isterim. En yaygın cevaplar şöyle olur:

Eğitimli insanlar daha bilgilidir, daha eleştirel davranırlar, dolayısıyla dezenformasyonun arasından yolunu bulup Vietnam Savaşının siyasi veya ahlaki açıdan çıkarımıza olmadığı sonucuna varabilecek durumdadır.

Eğitimli insanlar daha hoşgörülüdür. Savaş sırasında gösterdiğimiz davranışlar ırkçı ve etnik merkezci unsurlar içeriyordu; eğitimli insanların böyle önyargıları kabul etmesi daha zordur.

Daha az eğitimli insanlar daha düşük düzeyde mesleklere sahip olduklarından, savaşla bağlantılı bir endüstride, hatta silahlı kuvvetlerde çalışıyor olabilirler, dolayısıyla savaş yanlısı olmak çıkarlarına daha uygun olur.

Bunların hiçbiri şaşırtıcı değil. Çoğu insan eğitimin iyi bir şey olduğunu, olayları ve kanıtları değerlendirmemizi ve akıl yürütmemizi sağladığını bilir. Eğitimli insanların demokrasinin siperini oluşturduğu söylenir.

Ancak gerçekler bundan çok farklıdır. Eğitimli insanlar Vietnam Savaşına çok büyük destek vermiştir. Tablo 3'te Ocak 1971 anketinin gerçek sonuçları sunulmuştur:

TABLO 3

	Üniversite mezunu	Lise mezunu	İlkokul mezunu	Toplam Yetişkinler
ABD birliklerinin çekilmesi lehine olanların yüzdesi (Güvercinler)	*%60*	*%75*	*%80*	*%73*
ABD birliklerinin çekilmesi aleyhine olanların yüzdesi (Şahinler)	*%40*	*%25*	*%20*	*%27*
Toplam	*%100*	*%100*	*%100*	*%100*

Bu sonuçlar sosyal bilimcilere bile şaşırtıcı gelir. İlkokul mezunu yetişkinlerin sadece yüzde 20'si Şahin görüşlü iken, üniversite mezunlarının yüzde 40'ı, yani ilkokul mezunlarının iki katı Şahin görüşlüydü. Bu anket münferit bir örnek de değildi. Harris, NORC ve başkaları tarafından yürütülen anketlerde de hep benzer sonuçlar ortaya çıkmıştı. 1965'te, ulusun sadece yüzde 24'ü Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam'a asker göndermekle "hata ettiğini" kabul ederken, ilkokul mezunlarının yüzde 28'i de böyle hissediyordu. Daha sonra, üniversite mezunu yetişkinlerin yarıdan azı geri çekilme yanlısı olmaya başlayınca, ilkokul mezunları arasında bu oran yüzde 61'di. Güneydoğu Asya'daki uzun müdahale dönemimiz sırasında ilkokul mezunu olanlar Vietnam, Tayland, Kamboçya ve Laos'la ilgili konularda *daima* daha Güvercin görüşlüydü, üniversite mezunları da daha Şahin görüşlüydü.

Günümüzde çoğu Amerikalı Vietnam Savaşına katılmanın hem siyasi hem de ahlaki açıdan bir hata olduğu konusunda hemfikirdir; Robert McNamara ve Clark Clifford gibi savaşı

desteklemiş siyasi analistler bile bu görüştedir.[17] Eğer bu yeni yaygın inanışa katılıyorsak, o zaman insanlar ne kadar eğitimliyse savaş konusunda yanılıyor olmalarının o kadar muhtemel olduğunu kabul etmek zorundayız.

Peki ama neden eğitimli Amerikalılar savaşı destekledi? Anketlerime katılanlar eğitimli insanların daha Şahin görüşlü olduğunu öğrenince yeni açıklamalar uydurmaya çalışırlar. Ancak eğitimli insanların daha az eğitimli insanlara göre daha zeki olduğu ve daha büyük iyi niyet sahibi olduğu varsayımına takılıp kaldıkları için geliştirdikleri teoriler de daha az eğitimli Amerikalıların neden haklı olduğunu açıklamakta zorlanır. En popüler teoriye göre, savaşın asıl bedelini işçi sınıfından genç erkekler ödediği için onlar ve aileleri "doğal olarak" savaşa karşıydı. Bu açıklama mantıklı görünür, çünkü kaba gerekçelerle de olsa işçi sınıfının savaşa karşı olduğunu öne sürer. Fakat işçi sınıfının düşünce tarzını kaba bir bireysel çıkar-fayda analizine indirger ve daha az eğitimli olanların toplumu bir bütün olarak göz önüne almadığını ima eder. Dolayısıyla bu teori, aslında eğitimli olanlara göre daha doğru olan işçi sınıfının duruşunu kendi çıkarını temel alan bir reflekse indirger. Ayrıca bu teori yanlıştır da. İnsan tabiatı bu şekilde işlemez. Yapılan

---

[17] Clifford konusunda bkz. Tom Wicker, "An Unwinnable War," *New York Times*, 12/06/1991; McNamara konusunda bkz. Jonathan Mirsky, "Reconsidering Vietnam," *New York Review of Books*, 10/10/1991, 44. 11/1986 tarihli Gallup anketine göre, katlımcıların yüzde 71'i ("bilmiyorum" diyenler dışında) "Vietnam Savaşı bir hatadan da öte, temelde yanlış ve ahlak dışıydı" görüşüyle hemfikirdi. Ağustos 1984'te Rober Kuruluşu "Vietnam'da savaşmak doğru muydu, yanlış mıydı, yoksa ikisinin arasında mıydı?" şeklinde bir soru yöneltti. Yüzde 65 "yanlış" dedi; yüzde 17 "ikisinin arası, dediği, yüzde 5 de "bilmiyorum" dediği için, herhangi bir seçimde bulunanların yüzde 83'ü "yanlış" demiş oldu. Amerika Birleşik Devletleri'nin bu savaşta yer aldığı ve Başkan Reagan ile Başkan Bush'un savaşı savunmaya devam ettiği düşünülürse, 1980'lerde ABD halkının bu kadar büyük oranda Vietnam Savaşına katılmanın yanlış olduğunu söylemesi, bu konuya muhalefetin ve düşünce özgürlüğünün güçlü olduğunu gösterir.

araştırmalarda savaşa girmeyi bekleyen insanların –eğitim düzeyleri ne olursa olsun– o savaşı desteklediği görülmüştür, çünkü genelde yapılması planlanan şeye inanılmadığı enderdir. Askere alınan veya alınmayı uman, işçi sınıfından genç erkekler, kendi kaderlerini Vietnam'dan kaçınacak şekilde değiştiremezdi ama savaş konusundaki tavırlarını değiştirerek savaşa daha olumlu bakmayı başarabilirdi. Dolayısıyla askerlik yaşındaki genç erkeklerin yaşı daha büyük erkeklere göre, erkeklerin de kadınlara göre savaşı daha çok desteklemesi, bilişsel uyumsuzlukla açıklanabilir. Oğulları Vietnam Savaşına katılmış olan daha az eğitimli aileler savaşı destekleyen küçük gruplar meydana getirirdi, ama böyle gruplar, halkın daha az eğitimli kesimlerine egemen olan Güvercin görüşüne istisnalar oluştururdu.[18]

Anketime katılanlar, artık eğitimli Amerikalıların neden daha Şahin görüşlü olduğunu öğrenmek istiyordur. Eğitimli Amerikalıların Vietnam Savaşını desteklemiş olması, her ikisi de eğitimle ilgili olan iki sosyal süreçle açıklanabilir. Birincisi "bağlılık" terimi şeklinde özetlenebilir. Eğitimli yetişkinler genelde daha başarılıdır ve daha çok para kazanır; bunun nedeni kısmen eğitim sayesinde daha iyi işlere girilip daha yüksek gelir elde edilmesidir, ama asıl neden, ebeveynler daha yüksek gelirli olunca çocuklarının da daha eğitimli olmasıdır. Ayrıca ebeveynler varlıklarını ve eğitimlerini de doğrudan çocuklarına aktarırlar. Ancak başarılı Amerikalılar genelde başarılarının ebeveynlerinden kaynaklandığını düşünmez. Genelde başarılarının kendi bireysel özellik-

[18] William L. Lunch ve Peter W. Sprelich, "American Public Opinion and the War in Vietnam," *Western Political Quarterly* 32 (1979): 33–34. Leon Festinger, *A Theory of Cognitive Dissonance* (Evanston, IL: Row, Peterson, 1957). Festinger'in teorisi aynı zamanda İkinci Dünya Savaşında savaşa katılacaklarını bilen erkek üniversite öğrencilerinin, savaş endüstrilerinde çalıştırılacaklarını bilen kalifiye elektrikçilere veya kaynak ustalarına göre neden daha savaş yanlısı olduğunu da açıklar. Her iki grup da görüşlerini, kolaylıkla değiştiremeyecekleri gelecekleriyle uyumlu hale getirmişti.

lerinden kaynaklandığına inanırlar, dolayısıyla Amerikan toplumunu da bir meritokrasi olarak görürler. Onlar kendi başlarına başarılı olmuştur, başkaları da ne hak ediyorsa onu kazanır. Amerikan toplumunun bireysel girişime açık olduğuna inanan eğitimli ve varlıklı insanlar, toplumun kararlarıyla hemfikir olmaya eğilimlidir ve bu kararların oluşumuna katkıda bulunduklarına inanırlar. Toplumla ve politikalarıyla daha çok özdeşleşirler. Burada kazanılmış hak terimini kullanabiliriz, ama bu terimin basit bir ekonomik çıkar değil de ideolojik bir çıkar veya ihtiyaca, insanın sahip olduğu ayrıcalıkları anlamlandırma ihtiyacına işaret ettiğini göz önünde bulundurmalıyız. Bu anlamda kendilerinin eğitimli ve başarılı olmasına yardımcı olan toplumun adil olduğuna inanmak, eğitimli ve başarılı insanların çıkarınadır. Dolayısıyla eğitim ve gelir yapımızın en üst üçte birinde yer alanların topluma bağlılık hissetmesi, en alt üçte birinde yer alanların da eleştirel olması daha muhtemeldir.

Eğitimli yetişkinlerin Vietnam Savaşını desteklemesine neden olan bir başka süreç, *sosyalleşme* maddesi altında özetlenebilir. Sosyologlar uzun zamandan beri okulların toplumumuzda önemli *sosyalleşme* faktörleri olduğu konusunda hemfikirdir. Burada sosyalleşme elde kokteyl sohbet etmek değil, bir bireyin toplumda işlev görmesi için gerekli olan temel sosyal kuralları –dil, normlar, görgü kuralları– öğrenme ve içselleştirme süreci demektir. Sosyalleşme öncelikli olarak bilişsel değildir. İdrarımızı salona yapmamaya mantık dahilinde ikna olmayız, böyle yapmamamız *gereklidir*. Bu kuralı içselleştiririz ve etrafta onu uygulayacak bir otorite olmasa bile ona uyarız. Öğretmenler, eğitimin başlıca işlevinin ikonografi değil, araştırmayı teşvik etmek olduğuna dair kendi kendilerini ikna edebilirler, ama sosyalleşme işlevi en azından liseye kadar eğitime egemendir ve lisede de ortadan kaybolmaz. Bir sosyalleşme aracı olarak eğitim, insanlara ne düşünmeleri ve nasıl davranmaları gerektiğini

öğretir ve onları uyumlu olmaya zorlar. Bir sosyalleşme aracı olarak eğitim, öğrencileri toplumumuzun haklı olduğunu kabul etmeye iter. Amerikan tarih dersi kitapları bize açıkça Amerika'yla gurur duymamızı söyler. İnsan ne kadar eğitim alırsa ve ne kadar sosyalleşirse, Amerika'nın iyi olduğuna o kadar inanacaktır.

Hem bağlılık hem de sosyalleşme süreçleri, eğitimli insanların Amerika'nın yaptığı her şeyin doğru olduğuna inanmasına neden olur. Kamuoyu anketleri de düşünmemenin sonuçlarını gösterir. 1966 yılının ilkbaharının sonlarına doğru, yani Amerika Birleşik Devletleri Kuzey Kore'de Hanoi ve Haiphong'u bombalamaya başlamadan hemen önce düzenlenen anketlerde, bu hedeflerin bombalanması gerekip gerekmediği sorulduğunda Amerikalıların yüzde 50'si isteyip yüzde 50'si istememişti. Bombalama başladıktan sonra yüzde 85 bombalamadan yana olmuş ve sadece yüzde 15 karşı çıkmıştı. Yüzdelerdeki bu ani değişiklik, hükümetin bombalama kararının sebebi değil, sonucuydu. Politikalar tam tersine dönünce de aynı bağlılık ve sosyalleşme süreçleri yine etkisini gösterdi. 1968'de savaşa olan destek giderek zayıflıyordu, ama kısmen Amerika Birleşik Devletleri Kuzey Vietnam'ı bombalamaya devam ettiği için Amerikalıların yüzde 51'i bombalamaya son verilmesine karşı çıktı. Bir ay sonra Başkan Johnson bombalamaya son verildiğini açıkladığı zaman halkın yüzde 71'i bu kararı destekledi. Dolayısıyla yurttaşlarımızın yüzde 23'ü bir ay içinde fikirlerini değiştirirken, hükümet politikalarındaki değişimi yansıtmıştır. Düşüncelerin politikanın etkisiyle bu derecede değişmesi, uzay programımızdan çevre politikalarına kadar birçok konudaki tavır üzerinde etkili oldu ve "sessiz çoğunluk" denen grubun aslında düşünmeyen çoğunluk olduğunu da gösterdi. Eğitimli insanlar, geleceğin habercileri arasında fazlasıyla temsil edilmiştir.[19]

[19] John Mueller, *Presidents and Public Opinion* (New York: Wiley, 1973),

Eğitimin, düşünceyi temel alan öğrenim süreçlerinin bir bileşimi olduğuna inanmak isteriz. Ancak bağlılık ve sosyalleşme, bizim toplumumuzda da başka hiyerarşik toplumlarda da eğitimin oynadığı role içkindir. Fidel Castro ve Mao Zedong gibi sosyalist liderlerin Küba ve Çin'de eğitime bu kadar önem vermesinin nedenlerinden biri, eğitimli bir halkın sosyalleşmiş olduğunu ve büyük bağlılık göstereceğini bilmeleriydi. Eğitimin buradaki işlevi de aynıdır: Eğitim, öğrencileri toplum hakkında düşünmemeye, toplumun iyi olduğuna güvenmeye teşvik eder. Özellikle Amerikan tarihinin yüceltici niteliği, Vietnam Savaşı, yoksulluk, eşitsizlik, uluslararası ölçekte yoksulluk, çevre kirliliği veya değişen cinsiyet rolleri gibi kökleri tarihe dayanan meseleleri anlamaya imkân vermez. Dolayısıyla Amerikalılar tarih alanında *ne kadar* geleneksel bir eğitime tâbi tutulurlarsa Vietnam Savaşını veya tarihe dayanan diğer sorunları o kadar az anlayacaklardır. Eğitimli insanların Vietnam Savaşı konusunda Şahin görüşlü olmasının nedeni budur.

Bazıları Vietnam Savaşının özel bir durum teşkil ettiğini öne sürer. Altı yıl boyunca Cumhuriyetçilerin savaşı olduğunu ve Cumhuriyetçilerin genelde Demokratlara göre daha eğitimli olduğunu, bundan dolayı daha eğitimli Amerikalıların Şahin görüşlü olduğunu söylerler. Fakat bu düşünce tarzı çeşitli nedenlerden dolayı temelsizdir. İlk olarak, tarihimizdeki diğer savaşlara göre, Vietnam Savaşı iki taraflı bir savaştı. İlk askerleri gönderen Demokrat Başkan John Kennedy'ydi, en çok asker gönderen de Demokrat Başkan Lyndon Johnson oldu. İkinci olarak, Demokrat hükümetler savaş ilan edince eğitimli Amerikalılar daha az eğitimli Amerikalılara göre daha savaş yanlısıydı. Son olarak, Vietnam Savaşı eğitimliler tarafından daha çok desteklenen tek sa-

70–74; *Boston Globe*'da (14/07/1969) yayınlanan ve Apollo programına verilen desteği gösteren Harris anketi; ayrıca bkz. Samuel P. Huntington, *The Common Defense*, 235–39.

vaş değildir. Pew Trust'ın Irak Savaşı konusunda düzenlediği anketlerde de aynı durum söz konusudur. Örneğin Ağustos 2004'te üniversite mezunu Amerikalıların üçte ikisi, birliklerin "istikrar sağlanana kadar" Irak'ta kalmasından yanaydı; halbuki liseden daha düşük derecelere sahip Amerikalıların yüzde 71'i "hızla çekilmek"ten yanaydı.[20]

Tablo 2, eğitimli ve varlıklı kişilerin düşünmemesine dair bir örnek daha içerir, çünkü savaşı kimlerin desteklediği konusunda yanılırlar. Tablo 1'i dolduran yüzlerce eğitimli insan 9'a 1 oranında eğitimli Amerikalıların daha Güvercin görüşlü olduğuna inanır. Dolayısıyla Vietnam anketim, seçkin sınıfların iki hata yaptığını gösterir. Eğitimli insanların yaptığı ilk hata, 1966, 1968 ve 1971'de aşırı derecede Şahin görüşlü olmaktı, ikincisini de Tablo 1'i doldururken yaptılar.

Peki, anketime katılanlar neden Vietnam Savaşına karşı olanları hatırlamaya veya bu konuda bir çıkarım yapmaya çalışırken bu kadar yanılırlar? Bunun bir nedeni, Amerikalıların eğitimin iyi bir şey olduğuna inanmaktan hoşlanması olabilir. Çoğu Amerikalı için *eğitimli*, *bilgili* veya *hoşgörülü* ile eşanlamlıdır.[21] Sosyal bilimler ve Amerikan tarihi derslerini geleneksel şekilde hazırlayanlar girişimlerini gerekçelendirmek için tam da bu inancı temel alırlar ve tarih derslerinin insanları daha aydın yurttaşlar haline getirdiğini iddia ederler. Vietnam anketime katılanlar arasında bu anketin sadece o savaş için geçerli olduğunu veya sonucunun daha az eğitimli insanların savaşa katılmak zorunda kalmaktan korkmasından kaynaklandığını iddia edip yaygara çıkaran-

[20] "Foreign Policy Attitudes Now Driven by 9/11 and Iraq," PewTrust araştırması, 8/18/2004, pewtrusts.org/ideas/ideas, 10/2006.

[21] Üniversite öğrencileri özellikle bundan dolayı yanılır, çünkü (ebeveynlerinin ve sosyal sınıflarındaki konumun etkisiyle) üniversite eğitimi almayı "seçmişlerdir." Bilişsel uyuşmazlık ilkeleri doğrultusunda insanların üniversite eğitiminden fayda göreceği ve eğitimin hoşgörü ve bilgelik kazandırdığı görüşüne katılmaları muhtemeldir. Birçok Amerikalı eğitimi ırklar arası adaletsizlik, çevre sorunları ve yoksulluk için bir çözüm olarak görür.

lar, hâlâ eğitimin bizi daha bilge kıldığı *mantra*'sına inanmaya devam etmek isteyenlerdir. Fakat Vietnam anketim tam tersinin daha muhtemel olabileceğini gösterir.

Eğer eğitimli insanların eskiden de günümüzde de Cumhuriyetçi olma ihtimalinin daha yüksek olduğu, eğitimlerini liseyi tamamlamadan terk edenlerin de Demokrat olmasının daha muhtemel olduğu hatırlansa, yanılma payı bu kadar yüksek olmazdı. Sağ kanattan Şahin görüşlü Cumhuriyetçilerden oluşan, 1964'te Barry Goldwater'ı, 1980'de Ronald Reagan'ı destekleyenlerin ve John Birch Derneği gibi grupların çok büyük oranda, doktor ve diş doktoru gibi, toplumumuzun en eğitimli ve varlıklı kısımlarından gelmesinden kaynaklanır. Dolayısıyla eğitimle Şahin görüşü arasında paralellik olmasına şaşırmamalıyız. Sosyal statü olarak diğer uçta yer alan Afrika kökenli Amerikalıların çoğu, beyazların çoğu gibi, başlangıçta ABD'nin Vietnam'a müdahalesini desteklerse de siyahiler, beyazlara göre daima daha sorgulayıcı ve daha Güvercin görüşlüydü ve savaşa başından beri karşı çıkanlar arasında Muhammed Ali, Martin Luther King Jr. ve Malcolm X gibi Afrika kökenli Amerikalılar önemli bir rol oynuyordu.[22]

Amerikan tarih dersi kitapları, işçi sınıfındaki ilerleme yanlısı unsurları görmezden gelerek veya önemsiz gibi göstererek körü körüne vatansever işçi arketipinin de sürmesine katkıda bulunur. Ders kitapları, birçok ticaret odasının ve golf kulüplerinin sadece beyazlara açık olduğu bir dönemde Endüstriyel Örgütler Kongresi [*Congress of Industrial Organizations – CIO*] sendikalarının ve bazı işçi sınıfı derneklerinin herkese açık olduğunu anlatmaz. Çok az sayıda ders kitabı sendikaların, 1963'te Washington'a düzenlenen yürüyüş gibi, sivil haklar hareketindeki rolünden söz eder. Ancak an-

[22] Richard F. Hamilton, *Restraining Myths* (Beverly Hills: Sage, 1975), 118, 159; Lunch ve Sprelich, "American Public Opinion and the War in Vietnam," 35–36.

ketime katılanların çoğu, eğitimli Amerikalıların Cumhuriyetçi, savunma konusunda katı ve aşırı sağ görüşlü olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu bilir. Katılımcıların bazıları Goldwater'a oy verenler, Muhammed Ali'nin askere alınmayı reddetmesi, Birch derneği ve eğitim, sendikalar ve savaş konusunda bilgilidir ve bu bilgiler Tablo 1'deki boşlukları doğru şekilde doldurmalarına yardımcı olmuştur. Fakat nedense bu bilgileri uygulamak akıllarına gelmez. Çoğu insan bu tabloyu doldururken bildiklerine başvurmaz. Çünkü eğitimleri ve toplumdaki konumları düşünmelerini engeller.[23]

Bu tür düşünmeme, en çok toplum söz konusu olduğu zaman söz konusudur. *Discovering American History* öğrencilerine şöyle bir tavsiyede bulunur: "Amerikalı bir yurttaşın başlıca görevlerinden biri, meseleleri analiz etmek ve olayları akıllıca yorumlamaktır." Ders kitaplarımız bu görevi hiçbir şekilde yerine getirmez. Vietnam anketim durumun gerçekte ne kadar kötü olduğunu gösterir. Sosyoloji hocaları, her sonbahar birinci sınıfa başlayanlar arasında özellikle üst ve orta sınıftan beyaz öğrencilerin toplum konusundaki düşünce düzeyi karşısında şaşırır ve moralleri bozulur. Bu öğrenciler günümüzü anlamak için geçmişten yararlanmasını bilmezler ve tarihte nedenselliğin ne anlama geldiği konusunda hiçbir fikirleri yoktur, dolayısıyla sosyal hayat hakkında tutarlı bir şekilde akıl yürütemezler. Jules Henry'nin terminolojisini sürdürecek olursak, ortaya çıkan mantıksız entelektüel sürece "sosyal aptallık" adını verebiliriz.

Sosyal aptallık 21. yüzyılda da var olmaya devam etmektedir. Örneğin 2005'te Pew Araştırma Merkezi, Cumhuriyet-

---

[23] *The American Tradition*, Vietnam Savaşı konusunda Nixon'a destek veren işçilerin karşıt gösterilerinin bir resmine yer vererek bu yanlış düşünceyi daha da pekiştirir. *Tradition*, "'Sessiz çoğunluk' kimlerden oluşurdu?" diye sorarken Amerika'nın işçi sınıfından oluştuğunu ima eder. *Land of Promise* de benzer şekilde, "barış hareketinin liderliğini yapan öğrencilere" karşı daha az eğitimli insanların gösterdiği tepki sayesinde Nixon'ın savaşa devam edebildiğini iddia eder.

çilerin yüzde 62'sinin, "Günümüzde yoksulların işi zor değil, çünkü karşılığında hiçbir şey yapmadan devletten yardım alıyorlar" şeklindeki beyanatla aynı fikirde olduğunu tespit etti. Demokratların da yüzde 27'si bu görüşü paylaşıyordu. Bu tür cevapları ancak ya hayatlarında bir yoksulla konuşmamış ya da ekonomik ve sosyal gerçekliklerini anlamaya çalışmamış, ama bu konuda görüş sahibi olacak kadar bilgi sahibi olduğunu sananlar verebilir. Bu kadar yanlış bilgiye dayalı görüşleri eğitimli insanların öne sürmesi daha muhtemeldir.[24]

Eğitimin başka disiplinler üzerinde böyle bir etkisi söz konusu değildir. Matematik dersi alanlar, almayanlara göre matematik konusunda daha beceriklidir. Aynı şey İngilizce, yabancı diller ve hemen hemen bütün diğer disiplinlerde söz konusudur. Bir tek tarih alanında aptallık daha az değil, daha fazla eğitimin sonucudur. Neden eğitimli insanlar sıklıkla sosyal dünya konusunda anlamsız bir şekilde akıl yürütür? Bazıları için işin içinde ideolojik çıkarları vardır. Üst ve üst-orta sınıf üyeleri, eğitimin hoşgörüsüzlüğe, yoksulluğa, hatta savaşa çözüm olarak görüldüğü bir toplum görüşüyle teselli bulur. Eğitimin ve etkilerinin bu pespembe görüşü, başka kurumlarda büyük değişiklikler yapma ihtiyacını görmezden gelmelerine izin verir. Bu görüş, toplumumuza hâkim olduğu sürece öğrenciler eğitimi iyi gözle görmeye ve eğitimlilerin Vietnam Savaşının ardındaki gerçekleri görmesi gerektiğini düşünmeye devam edecektir.

Eğitime iyi gözle bakmak ayrıca Amerikan bireyselliği diye tanımlayabileceğimiz ideolojiyi güçlendirir. Fırsat eşitliğini sağlamaya çalışan toplum arketipini bozmaz. Ancak öğrenciler, fırsat eşitliğinin var olduğuna inanmaya devam ettikleri gibi, –anketimin katılımcılarının onları Vietnam Savaşı konusunda Şahin görüşlü olmakla suçlamasına benzer

[24] Pew Araştırma Merkezi sözcüsünün özetlediği, 2005 tarihli bir anketten bilgiler, telefon görüşmesi, 07/05/2007.

şekilde– eğitimsizleri yoksul olmakla suçlamaya teşvik edilirler. Yoksul olmayan Amerikalılar için Amerikan bireyselliği memnun edici bir ideolojidir, çünkü hayatta elde ettikleri başarıların tamamıyla kendilerinden kaynaklandığına inanırlar. Bu da başarıları mütevazı olsa bile, ondan utanmak yerine onunla gurur duymalarını sağlar. Başarılarını sosyal yapı içerisindeki konumlarına atfetmek o olumlu duygular için bir tehdit oluşturur. Eğitim ve meslek alanlarında elde ettikleri başarının kendi hırslarından ve çok çalışmaktan kaynaklandığına –yani ayrıcalıklarının hak edildiğine– inanmak, daha memnunluk verici bir duygudur. İşçi sınıfından ve alt sınıftan Amerikalılar da toplum ve eğitim konusundaki bu hâkim etiği bir dereceye kadar benimser. Terfi imkânı olmayan işlerde çalışan işçi sınıfından yetişkinler genelde kendi kendilerini ve okuldaki başarısızlıklarını suçlarlar ve bazı açılardan daha aşağı düzeyde olduklarını düşünürler.[25]

Öğrencilerin, tarih ve sosyal bilimler derslerinde sosyal dünya konusunda öğretmenler ve ders kitapları tarafından anlatılanları kabul etmeleri için kısa vadeli nedenler de söz konusudur: Öğrenciler bu konularda sınavlara girmek zorundadır. Kendilerine sunulan malzemeyi öğrenmek, öğrencilerin çıkarınadır. Bir konuyu tartışmak öğrenciyi yorar, notlarına katkısı olmaz, hatta sınıf kurallarının ihlali anlamına gelebilir. Ayrıca çoğu, tarih dersi kitabının her bölümünün sonundaki iki sayfayı dolduran tanımlama sorularının cevapları kadar işe yaramaz ve anlamsız şeyler öğrenirken bile insan bir şeyleri başardığını hisseder. Öğrenciler gerçek tarihin çelişkileri, tarihçiler arasındaki tartışmalar ve geçmişe ait düşünceleri kendi hayatlarına uygulama zorluğu karşısında sinirlenebilir. Eğer işin içinde daha fazla çalışma veya "ev ödevlerini yapma"nın ötesinde, o kadar açık bir şekilde düzenlenmemiş bir çalışma tarzı varsa, müfredat de-

[25] Richard Sennett ve Jonathan Cobb, *Hidden Injuries of Class* (New York: Alfred A. Knopf, 1972).

ğişimine de karşı çıkabilirler. Öğrenciler yıllar boyu ezbere dayalı eğitim aldıktan sonra bu sisteme alışırlar ve başka türlü eğitim tarzları karşısında deneyimsiz olurlar, onlardan yeterince yararlanamazlar.[26]

Ancak tarihi uzun vadede bu şekilde "öğrenmek" gerçek anlamda tatmin edici olmaz. Çoğu tarih dersi kitabı ve lise düzeyindeki birçok tarih öğretmeni, öğrencilerin bu alanı sevmesini veya takdir etmesini sağlayamaz. Aslında öğrencilerin tarih derslerine verdiği berbat değerlendirmenin bir uyarı teşkil etmesi gerekir[27] ve bizim tek yaptığımız, öğrencileri tarihi daha fazla sevmeye teşvik etmek olmamalıdır. Ancak bütün bunlar, çoğu tarih dersi sınıfındaki acıklı durumun değiştirilemeyeceği anlamına da gelmez. Öğrenciler yalnızca tarih öğrenmenin anlamını kavrayınca, tarih onlara ilginç gelince ve tarihin hayatları ve gelecekleri açısından önemli olabileceğine inanınca tarih öğrenmeye başlayacaktır. Öğrenciler, öğretmenleri ve ders kitapları onlara yalan söylemekten vazgeçtiği zaman tarihi ilginç bulmaya başlayacaklardır.

---

[26] See Erich Fromm, *Escape from Freedom* (New York: Farrar and Rinehart, 1941).

[27] Robert Reinhold, Harris anketini yayınlayan: *New York Times*, 7/3/1971, alıntılayan: Herbert Aptheker, *The Unfolding Drama* (New York: International, 1978), 146; Terry Borton, *The Weekly Reader National Survey on Education* (Middletown, CT: Field Publications, 1985), 14, 16; Joan M. Shaughnessy ve Thomas M. Haladyna, "Research on Student Attitudes Toward Social Studies," *Social Education* 49 (11/1985): 692–95; Mark Schug, Robert Todd ve R. Beery, "Why Kids Don't Like Social Studies," *Social Education* 48 (5/1984): 382–87.

SONSÖZ

GELECEKTEKİ YALANLAR KONUSUNDA NE YAPACAĞIZ?

İnsan ihtiyacı olmadığı bilgileri biriktirip, onları muhafaza edip sonra da onlardan yararlanabileceği uygun ana şans eseri rast gelmez. İnsan önce bir problem karşısında şaşırır, sonra da bir çözüme ulaşmak için eldeki bilgilerden yararlanır.
—CHARLES SELLERS[1]

Soru sormayı –anlamlı, uygun ve somut sorular sormayı– öğrendiğiniz zaman, öğrenmeyi öğrendiniz demektir ve kimse sizi istediklerinizi veya ihtiyacınız olanları öğrenmekten alıkoyamaz.
—NEIL POSTMAN VE
CHARLES WEINGARTNER[2]

Çok şey öğreterek kendi gururunuzu okşamaya çalışmayın. İnsanlarda merak uyandırın. Zihinlerinin açık olması için bunlar yeterlidir; zihinlerine fazla yüklenmeyin.
—ANATOLE FRANCE[3]

İnsanlığın geleceği, hayatın ne anlama geldiğini kavrayanlar ve bütün canlılara karşı sorumluluklarını bilenler tarafından yaratılacaktır.
—VINE DELORIA JR.[4]

---

1 S. Samuel Shermis'in söylediklerini açan: Charles Sellers, "Is History on the Way Out of the Schools and Do Historians Care?" *Social Education* 33 (5/1969), 511.

2 Neil Postman and Charles Weingartner, *Teaching as a Subversive Activity* (New York: Delacorte, 1969), 23.

3 Anatole France'ı alıntılayan: Freeman Tilden, *Interpreting Our Heritage* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1967), v.

4 Vine Deloria Jr., *God Is Red* (New York: Dell, 1973) 301.

Eğer Amerikan tarih dersi kitaplarının yazarları bu kitabın ilk on bir bölümünde yazılanları göz önüne alsa, ders kitaplarının geçmişe dair sunduğu ve öğretmenlerin öğrettiği anlatımlar bu kadar çarpıtılmış ve bu derece eksik olmazdı. Ancak *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ın kendisi de eksiktir. Örneğin Hispanik tarihi hakkında fazla bir şey içermez. Ders kitaplarımız o kadar İngiliz-merkezcidir ki, Protestanlığın tarihi sayılabilirler.[5] Peki ya kadınların tarihi ve Amerika'da cinsiyet tarihi gibi iki farklı ama birbiriyle bağlantılı konu açısından durum nasıldır? *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar* bu konuları zaman zaman ele alır ama ders kitaplarının kadınların tarihini ve cinsiyet meselelerini nasıl işlediğini derinlemesine incelemez.[6] Peki ya bundan sonraki yalanlar? Amerika'da oluşturulacak ve gelecekte Amerikan tarihini konu alacak tarihi tabelalar, heykeller, müze sergileri, konulu filmler, televizyon dizileri veya tarihi romanlar bir miktar daha dezenformasyon yaratacak veya en azından konuyu

---

5 Aslında 20. yüzyılın ilk elli yılında Katolik okulları tarih öğretiminde Katolik kitaplarından yararlanırlardı; bu ders kitapları örneğin California'da 19. yüzyılda misyon sistemini kurmaya katkıda bulunmuş olan Rahip Junipero Serra'ya önem verirdi.

6 Bu konulara bir bölüm ayırmamış olmamın nedenlerinden biri, bu işin başkaları tarafından defalarca yapılmış olmasıdır. Örneğin Mary Kay Tetreault, "Integrating Women's History: The Case of United States History High School Textbooks," *The History Teacher* 19 (2/1986): 211–62; Glen Blankenship, "How to Test a Textbook for Sexism," *Social Education* 48 (4/1984): 282–83; Darrell F. Kirby ve Nancy B. Julian, "Treatment of Women in High School U.S. History Textbooks," *Social Studies* 72 (9/1981): 203–7; *Social Education özel sayısı*, 51, no. 3 (3/1987); ve J. W. Smith, *An Appraisal of the Treatment of Females in United States High School History Textbooks* (PhD tezi, Indiana University, 1977) ve Janice Law Trecker, "Women in U.S. History High School Textbooks," *Social Education* (Mart 1971): 249–60. Patricia Higgins de "New Gender Perspectives in Anthropology"de (*Anthropology Notes* 11, no. 3 [Sonbahar 1989]: 1–3, 13–15) insanı düşünmeye zorlar. Kadın tarihini etkileyici bir şekilde anlatan, çok kolay okunan iki kitap vardır: Ruth Warren, *A Pictorial History of Women in America* (New York: Crown, 1975) ve Elizabeth Janeway, ed., *Women: Their Changing Roles* (New York: Times/Arno Press, 1973).

kısmi veya eksik şekilde sunacaktır. Gelecekte üretilecek bu yalanlar konusunda ne yapılabilir?

Bu sorunun cevabı, *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ı, geleneksel tarih öğretimindeki –ve tabii ki gelecekte yer alacak olayların anlatımındaki– her türlü çarpıtmaya ve hataya uygulanacak şekilde kapsamını genişletmek değildir. Böyle bir yaklaşım, farkına varmadan her türlü efsaneyi tarihi gerçek olarak kabul eden beni hakem haline getirir.[7] Halbuki asıl cevap hepimizin, Postman ile Weingartner'in kaba deyimiyle "saçmalık detektörleri"[8] haline gelmemiz, yani yeni bir şeyler öğrenirken argümanlarla kanıtlar arasında seçim yapabilmemiz ve mantıklı yargılara varabilmemiz gerekir. O zaman, yine Postman ile Weingartner'in dediği gibi, öğrenmeyi öğrenmiş olacağız ve ne tek taraflı bir kitap, ne de ders kitaplarının tek taraflı eleştirisi kafamızı karıştırmayacaktır.

Bu hedefe ulaşmak için okulların, toplum ve tarihi konusunda soruların nasıl sorulması ve cevaplarını kendi kendimize nasıl anlamamız gerektiğini öğrenmemize yardımcı olması gerekir. Fakat çoğu Amerikan tarih dersi ve ders kitabı bu çok önemli görevi yerine getiremez.

Sorun kısmen biçimsel kaynaklıdır. Günümüzün ders kitapları o kadar çok konuyu kapsamaya çalışır ki, öğrencilerin tarihi meselelerle ve tartışmalı konularla, dolayısıyla da argümanlarla haşır neşir olmalarını *sağlayamazlar*, bu durumda da öğrencilerin mantık kullanma ve ikna edici ka-

---

7 Eğer benimle aynı fikirdeyseniz lütfen jloewen@uvm.edu adresime yazarak bu hataları ve çarpıtmaları bana haber evrin. Bu kitapta devam etmesine neden olmuş olabileceğim eksikleri ve çarpıtmaları yanlışlıkla yaptığımı bilmenizi isterim; Tougaloo Kolejinde uzun zamandır sosyoloji profesörü olan Ernst Borinski'nin deyimiyle, "Öğrenmediğim şeyler varsa, ne olduklarını bilmiyorum." Eğer kendimden biraz fazla emin bir şekilde konuştuysam, bilin ki, hem 1812 Savaşının nedenleri hem de sivil haklar hareketinin etkileri konusundaki düşüncelerim değişmeye devam etmektedir.

8 Postman ve Weingartner, *Teaching as a Subversive Activity;* bu terim kitabın her yerinde kullanılmıştır.

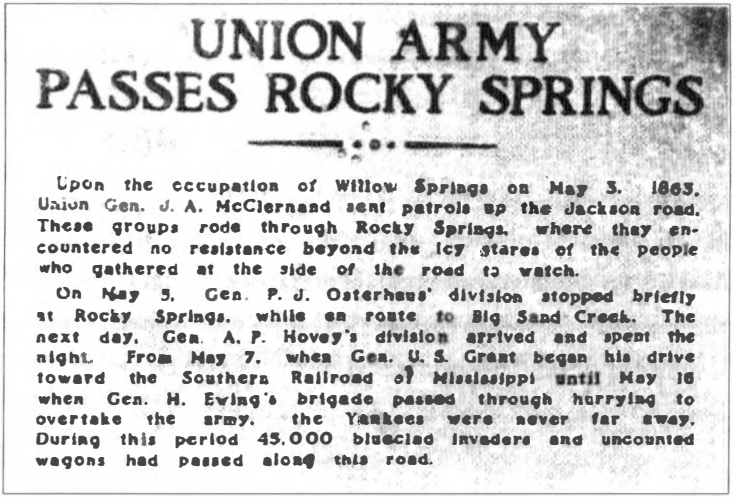
nıtlara başvurma becerileri gelişmez. Konulara kısaca değinilmesi de sorunun bir parçasını oluşturur. Ders kitapları, tarihi damarlarımızı tıkayan efsaneleri çürüttüğü zaman bile öğrenciler tarih dersi kitaplarında bir konunun kısacık bir şekilde çürütülmüş olduğunu akıllarında tutamazlar.[9] Bir efsaneyi çürüten tatsız gerçeği unuturlar, çünkü güçlü arketipe uymaz. Tarih dersi kitapları ve öğretmenleri, bu arketiplere karşı çıkmak için özel çaba harcamalı, etkin bir öğretim sağlamak için zaman ayırmalıdır. Mircea Eliade, "tarihi olayları sadece arketiplere dönüştürdüğü zaman onları hatırlayabilen kolektif hafıza"dan söz eder.[10] Hakikati hatırlayabilmek için ona, yalanlarımıza atfettiğimiz efsanevi önemi atfetmeliyiz.

Bundandır ki, öğretmenler bana hangi ders kitabını tavsiye ettiğimi sordukları zaman ne diyeceğimi şaşırıyorum. Belki de bizi sıkmak yerine, daha güçlü kılacak, geleneksel bir tarih dersi kitabı asla yazılamayacak.

---

9 Öğretmenleri de bunları akıllarında tutamaz; benim tanıştığım ve *Triumph of the American Nation* kitabını kullanan bazı hocalar, dünyanın düz olduğuna inanıldığı düşüncesine hafifçe de olsa karşı çıkıldığını fark etmemiş ve bu miti lise öğrencilerine öğretmeye devam etmiş. Üniversite hocalarının da arketiplere karşı çıkan verileri görmediği olabiliyor. Atlanta'da bir üniversitede Pilgrimler ve salgın hastalıklar konusunda verdiğim bir konferanstan sonra bir tarih hocası yanıma geldi; salgın hastalıklardan haberdar değildi, çok şaşırmıştı ve sömürge dönemi tarihini öğrenmekte kullandığı kitabı bu önemli olayı görmezden geldiği için eleştirdi. Salgın hastalıklar konusunda haklı olduğumdan emin olmak için kaynaklarını kontrol etsin diye ofisine gittik; orada, salgın hastalığa yer vermediği için eleştirdiği kitapta bu bilginin yer aldığını görünce daha da çok şaşırdı!

10 Mircea Eliade, *The Myth of the Eternal Return* (New York: Pantheon, 1954), 46.

UNION ARMY PASSES ROCKY SPRINGS

Upon the occupation of Willow Springs on May 3, 1863, Union Gen. J. A. McClernand sent patrols up the Jackson road. These groups rode through Rocky Springs, where they encountered no resistance beyond the icy stares of the people who gathered at the side of the road to watch.

On May 5, Gen. P. J. Osterhaus' division stopped briefly at Rocky Springs, while en route to Big Sand Creek. The next day, Gen. A. P. Hovey's division arrived and spent the night. From May 7, when Gen. U. S. Grant began his drive toward the Southern Railroad of Mississippi until May 16 when Gen. H. Ewing's brigade passed through hurrying to overtake the army, the Yankees were never far away. During this period 43,000 blueclad invaders and uncounted wagons had passed along this road.

Amerika Birleşik Devletleri'nin dört bir tarafında yol kenarlarındaki tarihi tabelalar, anıtlar, kaleler, gemiler ve müzeler tarihi çarpıtır. *Lies Across America* adlı kitabımda bu türden yüz örneğe yer verdim. *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ın ilk baskısında eleştirdiğim bu tabela zaten o kitap için bir ilham kaynağı oluşturdu. Güney'de yer alan birçok İç Savaş Anıtı ve yol kenarı tabelaları gibi, bu da Güneylileri, Konfederasyonu desteklemek için birlik olmuş gibi gösterir. Aslında 1863 başlarında Grant'ın ikmal hatlarını ardında bırakarak Vicksburg'e güneyden ve doğudan saldırması, Güneybatı Mississippi'deki siyahilerden, hatta bazı beyazlardan aldığı destek sayesinde olmuştur. Yol kenarındaki bu tabelada yazılanlara rağmen, Grant'ın birliklerinin karşılaştığı "halk" genelde "mavi üniformalı istilacılara" yiyecek sağlayan, onlara Jackson'a giden yolları gösteren ve Konfederasyon birliklerinin tam olarak nerede olduğunu söyleyen Afrika kökenli Amerikalılardan oluşuyordu.

Bu tabela 2000 yılında, belki de bu kitap sayesinde, oradan kaldırıldı. Mississippi Arşiv ve Tarih Müdürlüğündekiler bu tabelaya ne olduğunu bilmediklerini söylüyorlar, ama her halükârda artık Güneybatı Mississippi'de yer almıyor. Öğrencilerin yaşadıkları yerlerdeki yol kenarı tabelalarını ve anıtları incelemesi ve hangisinin doğru veya yanlış olduğuna karar vermesi, harika bir öğretim aracı teşkil edebilir. Öğrenciler önyargılı anıtın yanına konması gereken düzeltme amaçlı bir tabela oluşturabilir, hatta onu gerçekten dikmek için gerekli paranın toplanmasına katkıda bulunabilirler. Bu süreçte özellikle çevrede tarihi hafızayı etkileyen faktörlerin neler olduğunu keşfedebilirler.

Bu durumda ne yapmak lazım?

Son iki bölümde, ders kitabı kurulları, yayıncılar, yazarlar, öğretmenler, öğrenciler ve toplum dahil olmak üzere dikey biçimde entegre edilmiş bir endüstri olarak tasvir edilen yalanlar dünyası iç karartıcı bir tablo oluşturur. Ancak bu döngünün herhangi bir yerine müdahale edilebilir. Bundan sonraki birkaç paragraf, ders kitaplarının değişimden geçmemesi halinde bile müdahalede bulunabilecek olan öğretmenlere yöneliktir. Sınıfta olmayanlarımız da yenilikçi yaklaşımlarını öğretime uygulayan öğretmenleri destekleyerek tarihin öğretilme şeklinin değiştirilmesinde rol alabilir.

İlk önemli değişiklik biçim alanında yapılmalıdır; daha az konuyu ele almalı ve onları daha derinlemesine incelemeliyiz. Öğrencilerin günümüz tarih dersi kitaplarını tıka basa dolduran binlerce konuda birincil ve ikincil kaynakları incelemesini sağlamamıza imkân yok. Öğrencilerden Amerigo Vespucci, Giovanni Verrazano, Ponce de Leon, Hernando de Soto, vs gibi isimleri ve her birinin yaptığı iddia edilen şeyleri içeren birer cümleyi ezberlemelerini istemek yerine, öğretmenler öğrencilerin daha büyük resme, yani Kolomb'un 1493'teki seferinin önce Haiti ve İspanya, sonra da Amerika kıtası, Avrupa, İslam dünyası ve Afrika üzerindeki etkilerine odaklanmasını sağlayabilir. Bunun gibi ana konularla bağlantılı olan o kadar çok ayrıntı vardır ki, bence bir dizi küçük olayın ezberlenmesine göre öğrencilerin aklında çok daha fazla ayrıntı kalacaktır. Bu durumda öğrenciler üzerinde çalıştıkları projeleri ve kendi başlarına inceledikleri meseleleri daha iyi hatırlayacaktır. Birçok eğitimci, öğrencileri bayan "ders kitabını öğrenin" rutinine göre değişiklik gösteren öğretim yöntemlerini zaten uygulamaya geçirmiştir ve başka öğretmenler için örnek teşkil etmektedir.[11]

[11] Öğretmenler için başlangıç olarak aşağıdaki kaynakları öneririm: Çok iyi bir lise tarih öğretmeni olan James Percoco, iki öneri kitabı yazmıştır: *A Passion for the Past* (New York: Heinemann, 1998) ve *Divided We*

Stand (New York: Heinemann, 2001). Önerilerinden bazıları size göre olmayabilir, ama bazıları mutlaka işinize yarayacaktır. David Kobrin *Beyond the Textbook*'ta (New York: Heinemann, 1996) sadece birkaç öneride bulunur, ama her birini derinlemesine inceler ve kaçınılması gereken tuzaklara işaret eder. Stephen Botein ve diğerleri, *Experiments in History Teaching* (Cambridge: Harvard-Danforth Center for Teaching and Learning, 1977) lise, kolej ve toplumsal merkez öğretmenleri tarafından geliştirilmiş sınıf egzersizleri ve araştırına projeleri içerir. Gary Smith ve diğerleri, *Teaching About United States History* (Denver: Center for Teaching International Relations, 1988) ve Clair Keller, "Using Creative Interviews to Personalize Decision-Making on the American Revolution," *Social Education* 43 (3/1979): 271, çeşitli öğrenim projeleri önerir. John Anthony Scott, "There Is Another Way"de (*AHA Perspectives* 29, no. 5 [5/1991]: 20–22) ders kitaplarından yararlanmadan tarih öğretmenin çeşitli yollarını önerir; karşılaştırına için bkz. Gary Nash, "Response," derginin aynı sayısında 21, 23. *Rethinking Schools* (1001 E. Keefe Ave., Milwaukee, WI, 53212), eğitim alanında ulusal çapta öneme sahip düşüncelerle Milwaukee'de geçerli okul politikalarının bazen rahatsız edici, ama bazen de son derece ilginç olabilen bir karışımını sunar. *Rethinking Schools*'da eski sayılar da mevcuttur. Özellikle Amerikan tarihi öğretmenleri için yararlı olabilecek fikirler içeren dört yayın daha vardır: *The History Teacher*, *Social Education* (Washington, D.C.: National Council for the Social Studies), *The Radical Teacher*, and *Democracy and Education* (313 McCracken Hall, Ohio University, Athens, OH 45701). Paul Gagnon'ın *Democracy's Half-Told Story* adlı önemli kitabı ve Amerikan tarihinin öğretimini geliştirmeyi amaçlayan başka malzemeler The National Council for History Education, Suite B2, 26915 Westwood Road, Westlake, OH, 44145 tarafından dağıtılmaktadır. James Davidson ve Mark Lytle'ın *After the Fact* (New York: McGraw-Hill, 1992) kitabı araştırılması gereken önemli tarihi meseleleri ortaya atar. Social Studies School Service (PO Box 802, Culver City, CA, 90232) tarafından yayınlanan devasa genel katalogda Amerikan tarihi alanındaki daha kompakt ders kitapları sıralanmıştır; bu kitapların kullanılması, sınıfın bazı konuları derinlemesine incelemeye zaman ayırmasını mümkün kılacaktır. Bu işin bir başka yöntemi de iki ders kitabından yararlanmaktır. Bu şekilde öğrenciler kitapların neden birbirinden farklı olduğunu sorgulamaya başladığında tarihin sadece "hakikat"in öğrencilerin "öğrenmesi" için yazılmaktan ibaret olmadığını anlayacaklardır. Aynı kitabın iki farklı versiyonu bile bu amaca yarayabilir ama birbirinden çok farklı iki kitap kullanmak daha yararlı olacaktır. Benim incelediğim ders kitapları arasında Allan O. Kownslar ve Donald B. Frizzle, *Discovering American History* (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1974) ve Social Science Staff of the Educational Research Council of America, *The American Adventure* (Boston: Allyn and Bacon, 1975) adlı iki danışma kitabı, her zamanki

Daha az konuyu kapsamak, sınıfların tarihteki tartışmalı konuları derinlemesine işlemesine izin verecektir. Öğrencilerin tarihin sadece cevaplardan oluşmadığını öğrenmesini istiyorsak, böyle yapmak elzemdir. Elde edilen cevaplar kısmen sorulan sorulara bağlıdır, sorulan sorular da insanın amacına ve sosyal yapı içerisindeki konumuna bağlıdır. Aynı sınıftaki herkes aynı sonuçlara varmayabilir. Öğretmenlerin, öğrencilerin kendileriyle aynı fikirde olmamasını kabul edilebilir bir şey olarak görmeye başlaması, ama öğrencilerin de farklı görüşlerini ciddi tarih araştırmalarıyla, yani kanıtlara dayalı argümanlarla desteklemesi gerekir. İnsanların farklı görüşlere hakkı vardır, ama farklı gerçeklere hakkı yoktur. Kanıtlar yaratılmamalı, var olanlar tespit edilmelidir ve kanıta dayalı olmayan görüşlere fazla önem verilmemelidir. Her iki tarafı araştıran öğrenciler, gerçek olayların hangi meselelere ve sorulara çözüm sağlayacağını, hangi fikir ayrılıklarının temel değer ve varsayımlara dayandığını keşfedecektir. Bu durumda öğrencilerin konumlarına saygı duyulmalıdır. Ancak bu, öğretmenlerin ödün vermesi veya günümüzde moda olan, bütün görüşlerin eşit derecede uy-

---

anlatımsal ders kitaplarıyla en büyük tezatı oluşturur ama ikisinin de baskısı tükenmiştir. Fakat öğrenciler okul kütüphanelerindeki nüshalardan yararlanabilirler. Joy Hakim'in *A History of US* (New York: Oxford University Press, 2006 [1993]) adlı dizisi kolay okunan bir kitaptır ve tüm sınıflarda bulunması gerekir. Daha da ilginç olanı, çok farklı bir kitabu standart bir ders kitabıyla karşılaştırmaktır. Bu gibi kitaplar arasında sol görüşlü Howard Zinn'in *A People's History of the United States* (New York: Harper, 2005) ve sağ görüşlü Clarence B. Carson'ın, *A Basic History of the United States* (Wadley, AL: American Textbook Committee, 1986) kitapları vardır. Bunların yanı sıra, aşağıdaki 13 (bu çevirideki numaralandırma ile 931) numaralı sonnotta sunulmuş olan, belli bir grup veya temayı vurgulayan tarih kitapları da kullanılabilir. National Endowment for the Humanities ile devlet beşeri bilimler vakıfları, üniversiteler, tarih müzeleri ve mesleki birlikler tarafından tarih öğretmenleri için düzenlenen atölye çalışmaları, seminer ve yaz okullarından da fikirler elde edilebilir. Ayrıca bir kaynak ilk defa alıntılandığı zaman sonnotlarda sunulan kaynak bilgilerinin ayrı bir bibliografi olarak kullanılabileceğini umuyorum.

gun olduğu ve hiçbirinin "hakiki" etiketi atfedilecek kadar "ayrıcalıklı" olmadığı görüşünü kabul etmesi gerektiği anlamına gelmez.[12]

Öğrencilerin bağımsız şekilde öğrenmesini kolaylaştırmak için öğretmenlerin her şeyi bilmesi gerekli değildir. Bilgili referans kütüphanecileri gibi işlev görerek çocukları kitaplara, haritalara ve tarih konusundaki sorularına cevap verebilecek insanlara yöneltmelidir. Öğretmenlerin birincil kaynaklardan yararlanarak tarihi yaratıcı bir şekilde öğretmesi için kaynaklar zaten mevcuttur.[13]

---

[12] Dushkin'in popüler dizisini temel alan, öğretmenler için bir rehber olan *Using Taking Sides in the Classroom* (Guilford, CT: Dushkin, 1996), öğrencilerin eleştirel düşünce becerileri geliştirmesi ve çelişen bakış açılarıyla başa çıkmayı öğrenmesi için çeşitli yöntemler önerir. Baskısı tükenmiştir ama genelde internetten bulunabilir. Ayrıca bkz. Bill Bigelow, ed. ve diğerleri, *Rethinking Our Classrooms* (Milwaukee: Rethinking Schools, 2007).

[13] Özgün tarihi malzemelerin nüshalarını içeren *Jackdaws*, Jackdaw Publications (jackdaw.com) tarafından yayınlanır. Çeşitli ders kitabı yayıncılarının öğretmenler için versiyonları ders kitaplarının kendilerinden daha ilginçtir. Teaching for Change (teachingforchange.org) tarih öğretmenleri için yararlı, kompakt malzeme katalogları yayınlar. Social Studies School Service, öğretim malzemelerini kadın tarihi, Hispanik tarihi, vs. altında gruplandıran *Multicultural Studies Catalog*'u yayınlar. Tüm üniversite kütüphanelerinde erişilebilen ERIC veri bankasında, anahtar kelimelere göre sıralanmış binlerce öğretim fikri CD-ROM ve mikrofiş şeklinde mevcuttur. Eric.ed.gov adresi bazı makaleler içerir. Amerikan edebiyatı da tarihi açıdan doğru bilgiler içerdiği sürece, Amerikan tarihi ile bağlantılıdır. R. A. Lafferty'nin *Okla Hannali* eseri 19. yüzyıl konusunda zengin bir özet içerir.
National Museum of Natural History (Kaupp, Public Information Office, Dept. of Anthropology, Stop 112, Smithsonian Institution, Washington, D.C. 20560) tarafından yayınlanan ve lise öğretmenlerinin ücretsiz olarak elde edebileceği *Anthro. Notes* adlı bülten, sıklıkla Kolomb öncesi Amerika yerlilerini ele alır. 1992 tarihli, *Lies My Teacher Told Me About Christopher Columbus [Öğretmenimin Kristof Kolomb Konusunda Söylediği Yalanlar]* (New York: New Press, thenewpress.com) başlıklı kendi kitabım sınıflarda Ekim başlarında kullanılmak üzere yazılmış bir afiş kitabıdır, öğrencilere Büyük Denizci konusunda hem tarihyazımı konusundaki meseleleri hem de ders kitabı analizini tanıtır. Beverly Slapin ve Doris Seale, *Through Indian Eyes* (Oyate), Michael Dorris gibi Kızılderili yazarların faydalı şiir ve deneme yazılarını, kitapların Kızılderi-

li meselelerini nasıl ele aldığına dair bir liste ve kapsamlı bir kaynak listesi içerir. Gary Nash'in *Red, White, and Black* (Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1974) kitabı öğretmenler için sömürge döneminde Amerika'da ırklar arası ilişkilerin son derece ustaca yazılmış bir özet niteliğindedir. Smithsonian Enstitüsündeki Office of Elementary and Secondary Education (A&I Building, Room 1163, MRC 402, Washington, D.C., 20560) "Symposium for Educators" başlıklı 1987 tarihli sempozyumlarının özetini içeren *Teaching the Constitution*'u yayınlamıştır. Bu yayın, tarihi belgeleri kullanma yolları, tarihi meselelerin günümüzle bağdaştırılması için projeler ve sınıfta kullanılabilecek kaynakların bibliyografisini sunar. Ayrıca bkz. *Teaching About the Bill of Rights* (Bethesda, MD: Phi Alpha Delta Public Service Center, c. 1987). Siyahilerle beyazlar arasındaki ilişkilerin tarihi konusunda lise düzeyinde Langston Hughes ve Milton Meltzer'in *African American History* (New York: Scholastic, 1990), lise üst sınıflar düzeyinde de Lerone Bennett'in Before the *Mayflower* (Baltimore: Penguin, 1966 [1962]) ve John Hope Franklin'in *From Slavery to Freedom* (New York: Knopf, 2000) eserleri Amerikan tarihindeki birçok meseleyi ele alır. 1994'te Anti-Defamation League (823 United Nations Plaza, New York, NY, 10017) David Shiman'ın ırklar arası ve cinsiyetler arası ilişkiler konusunda sınıflar için egzersizler içeren *The Prejudice Book* adlı eserini yeniden yayınladı. Jame A. Banks'ın bu açıdan yararlı olan çeşitli kitapları arasında *Teaching Strategies for Ethnic Studies* (Boston: Allyn and Bacon, 1987) ve *Multiethnic Education: Theory and Practice* (Boston: Allyn and Bacon, 1994) vardı. Ayrıca bkz. Carl A. Grant ve Christine Sleeter, *Turning On Learning* (Columbus, OH: Merrill, 1989). *We Shall Overcome*, PBS *Frontline* videosu (1-800-328-7271), Amerika'nın ırkçılık karşıtlığının deniz aşırı ülkelerdeki etkisini anlatır. The Association for Supervision and Curriculum Development (1250 N. Pitt St., Alexandria, VA, 22314-1453), ders kitaplarının geçmişimizdeki dini düşünceleri görmezden gelmesinden endişelenerek Charles C. Haynes'in birincil belgelerden oluşan bir derleme olan *Religion in American History* eserini yayınladı (eserin alt başlığı, haklı olarak, "Neyi Nasıl Öğretmeli"dir). The American Social History Project'in *Who Built America?* (New York: Pantheon, 1989), Apple için son derece ilginç bir CD-ROM videosu mevcut olup (1-800-446-2001), işçi sınıfının tarihini coşkulu bir şekilde anlatır. AFL-CIO (815 16th St. NW, Washington, D.C., 20006) tarafından düzenli aralıklarla yayınlanan *How Schools Are Teaching About Labor*, ders planları ve sınıflar için malzemeler içerir. AFL-CIO (10000 New Hampshire Ave., Silver Spring, MD, 20903) tarafından yılda dört defa yayınlanan *Labor's Heritage*, tarih öğretimi ve yerel kaynakların kullanımı konusunda öğretmenler için rehberler ve afişler üretmiştir. Bill Bigelow ve Norman Diamond'ın *Power in Our Hands* (New York: Monthly Review Press, 1988) kitabı öğrencilerin sosyal sınıflar hakkında düşünmesini sağlayan ilginç alıştırmalar içerir. Federal hükümet konusunda Jonat-

Hatta en iyi kaynaklar muhtemelen el altında olanlardır.

han Kwitny'nin *Endless Enemies* (New York: Congdon and Weed, 1984) kitabını öğretmenlere öneriyorum, çünkü ülke dışındaki halk hareketlerini vatansever bir bakış açısıyla da olsa bastırmamızı ters tepki yarattığı için eleştirir. Lonnie Bunch ve Michelle K. Smith *Protest and Patriotism*'de (Washington, D.C.: Smithsonian Office of Elementary and Secondary Education [A&I Building, Room 1163, MRC 402, Washington, D.C., 20560], t.y.) yurttaşların hükümetleri harekete geçmeye zorladığı bazı örnekleri incelerler. The Center for Social Studies Education (teachvietnam.net), lise öğrencilerine Vietnam Savaşını öğretmek için kapsamlı bir kit içerir. National Council of Teachers of English (ncte.org) tarafından 1992'de yayınlanmış olan Brooke Workman, *Teaching the Sixties*, konuyu biraz dağınık ve biraz fazla nazik bir şekilde ele alır, ama öğrencilerin o çalkantılı dönemi öğrenmesi için yöntemler önerir. Southern Poverty Law Center, 400 Washington Ave., Montgomery, AL, 36104 tarafından öğretmenlere ücretsiz olarak verilen *Teaching Tolerance 1*, no. 1'de de 1960'lara önem verilmiştir. Bu kurum aynı zamanda *Civil Rights Teaching Kit*'i de yayınlar. Marge Piercy'nin *Woman on the Edge of Time* (New York: Fawcett Crest, 1977) adlı romanı, öğrencilerin ilerleme ve gelecek konusunda düşünmesini sağlamanın eğlenceli bir yolunu sunar. Çoğu basılı olan bu önerilerin yanı sıra, sürekli olarak değişen internet siteleri de önemli bigliler sunar. Öğrencilerin tabii ki internetten yararlanması gerekir, ama bu açıdan iki kural göz önünde tutulmalıdır: Birincisi sadece internet siteleri ile sınırlı kalmamalıdırlar. Kitaplar da nüfus sayımı bilgileri, görüşülebilecek yaşlılar, vs. de var olmaya devam etmektedir. İkincisi, öğrenciler internetten olsun veya olmasın, yararlandıkları kaynakların yanına o kaynağın (o açıdan) neden güvenilir olduğunu yazmalıdır. Kongre Kütüphanesi (loc.gov) ve Ulusal Arşivlerde (archives.gov) internet sitelerinde binlerce birincil kaynak mevcuttur. Virginia Üniversitesinin Fisher Kütüphanesinde (fisher.lib.virginia.edu/collections/stats/listcensus/) ilçeler bazında nüfus sayımı verileri çok kullanışlı bir formatta yer alır. Kentlerle ilgili veriler için bkz. U.S. Census (census.gov/prod/www/abs/decennial/index.htm). Öğretmenlerin h-net.org'daki h-high-s ve diğer (ücretsiz) tartışma forumlarına kaydolması gerekir. Tarih haberlerde yer aldığında, herkesin üye olabileceği History News Network (hnn.us/)'te özet olarak sunulur. Öğrencilerin incelemeden geçmiş ve konulara göre sınıflandırılmış iyi internet sitelerine ihtiyaçları vardır (örneğin kadın tarihi, İç Savaş, vs.). Başta besthistorysites.net olmak üzere, bu türden birçok site vardır. Film alanındaki kaynaklar arasında da *Glory* ve *Missing* gibi konulu filmlerden *The Civil War*, *Eyes on the Prize* ve *Remember My Lai* gibi PBS belgesellerine (PBS *Frontline*, 1-800-328-7271) kadar sayısız video ve film kaynakları söz konusudur. Öğretmenler videolardan yararlanırken "Unlearning the Myths That Bind Us" (*Rethinking Schools* 5, no. 4 [5/1991]: 1, 15–16) yazısını göz önüne almak isteyebilir.

Öğrenciler kendi aileleriyle, toplumun çeşitli üyeleriyle, yerel kurumların liderleriyle ve yaşça büyük yurttaşlarla görüşmeler yapabilirler.[14] Bazı sınıflarda tarih dersinde Büyük Buhran döneminde kentlerinin nasıl etkilendiğine veya ırk ayrımına son verilmesinin okullarını nasıl etkilediğine dair sözlü tarihler oluşturulmuştur. Mississippi'deki bir lisenin öğrencileri, toplumlarındaki sivil haklar hareketi konusunda *Minds Stayed on Freedom* [Özgürlüğe Kilitlenmiş Zihinler] başlıklı bir kitap yayınlamıştır.[15] Massachusetts'teki bir okulun öğrencileri tarihi figürlere "dönüşüp" çalışmalarını yayınlamıştır.[16] Öğrencilerin bilgiyi yaratması –o ürün sadece okul kütüphanesinde yer alacaksa bile– heyecan vericidir ve bir güç hissi kazandırır. Öğrenciler, okulları veya toplumları için yeni bir tarihi tabela da önerebilirler. Genelde çevredeki en önemli olaylar kayıt altına alınmaz, halbuki Presbiteryen Kilisesinin 19. yüzyıldaki mekânını anmak için tabelalar dikilir. Bir lisedeki hangi olaylar bir tabela yoluyla hatırlanacak kadar önemlidir? Hangi mezunların hatırlanması "gerekir?" Hangileri tarih yazmıştır ve "tarih yazma" eyleminin daha geniş bir tanımlaya ihtiyacı var mıdır? Ya sokak veya bina adıyla yüceltilen insanların geçmişteki eylemlerini telafi etmeye çalışıyorsak? Örneğin Mississippi'deki Ross Barnet Baraj Gölü adını Afrika kökenli Amerikalıların Mississippi Üniversitesine kaydolmasını engellemeye çalışan ırkçı bir validen almıştır. Kimlerin yüceltilmesi gerekir? Neden? Nasıl? Bu gibi sorular öğrencilerin önemli meseleleri ele almasına neden olacaktır; buldukları cevaplar tartışma konusu olursa daha da iyi olur.

---

14 Glenn Whitman, *Dialogue with the Past*'te (Lanham, MD: Alta Mira, 2004) öğrencilerine yerel tarihlerini nasıl incelettirdiğini anlatır.

15 Rural Organizing and Cultural Center, *Minds Stayed on Freedom* (Boulder, CO: Westview, 1992). Ayrıca bkz. C. L. Lord, *Teaching History with Community Resources* (New York: Teachers College Press, 1967).

16 Mark Hilgendorf, ed., *Forgotten Voices in American History* (available from Milton Academy, 170 Centre St., Milton, MA, 02186).

Tarihi günümüzden başlayıp geriye doğru öğretmek, öğrencilerin de ilgisini daha çok çekecektir. Öğretmenler lise son sınıf öğrencilerinin hayatlarını –eğitimde farklı dereceler, boşanma, hapse girme, şiddet sonucu ölüm, ömür süresi, oy verme sıklığı, vs– etkileyecek ırk, cinsiyet, sosyal sınıf ve bölge temelindeki istatistikleri sunar. Böylece öğrenciler de bu farklılıklara neden olan ve geçmişte yer alan olay ve süreçleri tartışmaya teşvik edilir.

Öğretmenler, öğrencileri ders kitaplarını eleştirmeye de teşvik edebilir. Her öğrenci, kötü bir şekilde işlendiğine inandığı bir konuyu ele alabilir veya sınıfın tamamı ortak bir sorun üzerinde çalışabilir. 5. Bölümde, Illinois'de Lincoln'den önceki çoğu Başkanın köle sahibi olduğunu söyleyerek altıncı sınıf öğrencilerini üzen bir öğretmenden söz edilmişti. Öğrenciler, öğretmenlerinin haklı olduğundan emin olunca bu sefer Washington, Jefferson, Madison, Jackson ve başka başkanlara sayısız sayfa ayıran, ama köle sahibi olmaları konusunda tek kelime etmeyen ders kitaplarına kızarlar. Sonuçta kitabın sözde yazarına ve yayıncısına bir mektup yazarlar. Yazardan cevap gelmez, yayınevinden birisi ise "ürünümüz konusundaki yorumlarınız için teşekkür ederiz" şeklinde bir cevap göndererek, onları "ürünlerimizi daima geliştirmeye" çalıştıklarına dair temin eder ve ders kitabının sonunda birkaç sayfanın sivil haklar hareketine ayrıldığını belirtir. Öğrenciler de, "Bu cevabın bizim eleştirimizle ne ilgisi var?" derler. Yayınevinin öğrencilerin bu sorusuna cevabı, "Bunlar da 'siyahi,' değil mi?" olabilirdi. Böyle bir olay kazan-kazan bir durum oluşturur. Eğer öğrencilere söylediklerini ciddiye alan, akıllıca bir cevap gönderilirse, kitabın bir sonraki baskısının daha iyi olmasına katkıda bulunmuş olurlar. Eğer Illinois'deki bu altıncı sınıf öğrencileri durumunda olduğu üzere standart bir cevap gönderilirse, bu yayınevindeki kimsenin aklının başında olmadığını fark ederler, dolayısıyla bu noktadan itibaren bu ders kitabına daha eleştirel bakmakla iyi ederler.

Öğretmenler ders kitabı doktrinine meydan okumasa bile öğrenciler ve bizler de potansiyel değişim kaynakları oluştururuz. Afrika kökenli Amerikalı öğrenciler çeşitli kentsel okul sistemlerine tarih alanında yeni müfredatlara geçilmesi için baskı uygulamıştır. Illinois'nin Springfield kentinde altıncı sınıf öğrencisi iki kız, 1908 yılında gerçekleşen ve kentlerinin sadece beyazların yaşadığı bir "günbatımı kenti"ne dönüşmesini amaçlayan bir ayaklanmayı ele aldıkları bir projeden sonra kent halkını özür ve anma amaçlı bir "ırk temelli ayaklanma konulu yürüyüş turu" düzenlemeye teşvik etti. İki Kızılderili lise öğrencisi Minnesota eyaletini, Kızılderili kadınlar için aşağılayıcı anlamda kullanılan *squaw* kelimesini o bölgede resmi bir isim olarak kullanmaktan vazgeçmeye zorladı. Amerika'nın dört bir yanında sadece ders kitabını temel alarak ders veren öğretmenlerle karşı karşıya kalan öğrenciler, *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'dan öğrendikleri fikirlerle öğretmenlerine karşı çıkmıştır. Bir öğrenci bana şöyle yazdı: "Sınıfın arka sıralarından tarih öğretmenimi sıkıştırmak için kitabınızdan yararlanıyorum."

Öğrenciler –ve bizler– kötü ders kitaplarıyla karşı karşıya kalınca, tarihi filmler seyrederken veya müze sergilerini gezerken kaynaklarla nasıl başa çıkacaklarını öğrenmelidir. Bunun için her eser konusunda beş soru sormak lazımdır.[17]

İlk olarak, o eser ne zaman ve neden yazıldı (veya yaratıldı, vs.)? Sosyal yapı içerisinde hedef kitlesini belirleyin. Eseri yaratanın bu eser yoluyla ne elde etmeye çalıştığını düşünün. Bu yöntem, sosyologların "bilginin sosyolojisi" adını verdiği yaklaşımın bir parçasıdır. İngilizce öğretmenleri ise bu yönteme metnin sosyal bağlamını öğrenme anlamına gelen "bağlamlama" adını verirler. Daha önce gördüğümüz gibi,

[17] Shirley Engle, Alfred North Whitehead tarafından yürütülmüş çalışmalara dayanan bu soruların bazılarının sosyal bilimleri öğretme alanında yenilikçi "Indiana deneyi"nin temelini oluşturduğunu belirtir. Bkz. "Late Night Thoughts About the New Social Studies," *Social Education* 50, no. 1 (1/1986): 21.

tarihçiler de tarihin yazılış şeklinin incelenmesi anlamına gelen "tarihyazımı" adını verirler. Tarihyazımı kavramı ve terimi, dördüncü sınıftan itibaren öğrencilere öğretilebilir ve onların eleştirel yaklaşım sahibi okurlar ve düşünürler haline gelmesini sağlar.[18]

Yine tarihyazımına giren ikinci soru, kimin bakış açısının sunulduğudur. Yazar, konuşmacı vs. sosyal yapının neresinde yer alır? Bu eser hangi maddi veya ideolojik çıkarlara hizmet eder? Kimin bakış açısı görmezden gelinmiştir? Böylece öğrenciler söz konusu hikâyeyi başka bir bakış açısıyla yazmaya çalışırken tarihte de kaçınılmaz olarak farklı tarafların olduğunu öğrenir.

Üçüncü soru, anlatımın inanılır olup olmadığıdır. Bağlam ve sosyalleşme göz önüne alındığında eser içindeki taraflar mantıklı bir şekilde mi davranmaktadır? Bu yaklaşım eser içerisinde olası çelişkilerin aranmasını gerektirir. Eser tutarlı mıdır? Öne sürülen iddialardan bazıları diğerleriyle çelişir mi? Örneğin ders kitaplarında Amerika Birleşik Devletleri'nin Latin Amerika'ya genelde yardımda bulunduğu vurgulanıyorsa, bölgede Amerikalılara karşı hissedilen husumet nasıl açıklanır?

Dördüncü soru, bu anlatımın başka kaynaklarla desteklenip desteklenmediğidir. Bu anlatımla çelişen başka eserler söz konusu mudur? Bu soru bizi ikincil tarih kaynaklarına ve sosyal bilimler literatürüne yönlendirir. Örneğin başka ülkelerin sosyal sınıflar konusundaki araştırmalarına şöyle bir göz gezdirdiğimizde bile Amerika'yı eşi benzeri olmayan bir fırsatlar ülkesi olarak tanıtan ders kitapları çürütülmüş olur.

Son olarak, söz konusu kelimeleri okuduktan veya resmi gördükten sonra, sunulan Amerika imajı konusunda ne düşünürüz? Bu analiz, yazarların kelime ve resim seçiminin de incelenmesini gerektirir. James Axtell şöyle der: "Tarihte ve

[18] Bunu 6. Bölümde Abraham Lincoln'ün Greeley mektubunu ele alırken yaptık.

gündelik konuşmalarda kullandığımız sözlerin çoğu zihinsel derinlik bombaları gibidir. [Bilincimize] inerken patladıkları zaman rezonans güçleri salınır ve zihnimize birikmiş anlam ve çağrışım parçacıkları yağdırırlar."[19]

Bu beş soruyu göz önüne alan okurlar tarihi öğrenmeyi öğrenmiştir.

Öğretmenlerle öğrencilerin yanı sıra başka değişim dayanakları da söz konusudur. Ders kitaplarının değişmesini sağlayan yeni faktörler de vardır. California, Teksas ve başka eyaletlerde sağ görüşlü muhafazakârlar hâlâ ders kitabı onayları üzerinde etkili olmaya devam etmektedir, ama artık başkaları da etkili olmaya başlamıştır. Örneğin 1985'ten beri Teksas bazı yayıncıları evrimi daha dürüst bir şekilde ele almaya, Kızılderililerden söz ederken "savaş tamtamları" gibi klişe terimlerden kaçınmaya ve gerekli yerlerde *Güneyli* kelimesinin önüne *beyaz* kelimesini eklemeye zorlamıştır.[20] Siyahi milliyetçiler, feministler, sağ görüşlüler, Birinci Anayasa Değişikliği grupları, vs. arasında gelişen ihtilaflar, yazarlarla yayıncıların hareket edebileceği daha geniş bir alan anlamına gelir.

Eğitim tüketicileri –öğrenciler, öğretmenler, ebeveynler ve konuya ilgi duyan yurttaşlar– gerçek kokan ders kitapları, hatta mide bulandırıcı olabilecek bir tarih talebinde bulunmaya başlamıştır. Michael Wallace'a göre, Amerikalılar buna hazırdır. Wallace'a göre, insanlar genelde "kandırıldıkları için kızgındır ve daha fazlasını bilmek isterler. Eskiden *Rüzgâr Gibi Geçti*'nin ahlaki ve dini değerlerini benimsemiş bir toplumda *Kökler*'in elde ettiği başarıya ne demeli?"[21] As-

---

[19] James Axtell, "Forked Tongues: Moral Judgments in Indian History," *AHA Perspectives* 25, no. 2 (2/1987): 10.

[20] Lee Jones, "Textbooks: A Change of View," *Austin Star-Telegram*, 20/10/1985.

[21] Michael Wallace, "The Politics of Public History," Jo Blatti, ed., *Past Meets Present* (Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press, 1987), 42–43.

lında Öğretmenimin Söylediği Yalanlar'ın ilk baskısının başarısı da bu açıdan ilave bir kanıt teşkil eder.

Aslında zamanı geldi de geçiyor! Çünkü tarih, kendimizi ve toplumumuzu anlamamız açısından büyük bir öneme sahiptir. Tarihe hâkim olan, geçmiş hakkındaki bilgileri günümüz eylemleri için ilham kaynağı olarak kullanmasını ve onları meşru kılmasını bilen, her sosyal sınıftan ve ırktan ve her iki cinsiyetten Amerikalılar yaratmamız lazım. O zaman tarih, sıkıcı bir klişe kaynağı olmaktan çıkıp, Amerikalılar için birey ve ulus olarak gerçek anlamda bir bilgi kaynağı teşkil edecektir. Başarılı Amerikan tarih derslerinin öğrencileri, Amerika Birleşik Devletleri'nin temel sosyal verileri konusunda bilgilidir ve bu olayları şekillendirmiş olan tarihi süreçleri anlar. Sosyal yapı içerisindeki konumlarını bilirler ve hayatlarının üzerinde etkili olan toplumsal ve ideolojik faktörlerden bazılarının bilincindedirler. Böyle olan Amerikalılar yurttaş olmaya hazırdır, çünkü toplumumuzda değişimin nasıl yaratılabileceğini anlamışlardır. Tarihi iddiaları nasıl kontrol edeceklerini bilirler ve arketip niteliğindeki "hakikatler" konusunda şüphelidirler. Tarihin günümüz açısından önemsiz olduğu iddiasını çürütebilirler, çünkü geçmişin günümüzü ne şekilde etkileyebileceğinin farkındadırlar.

Thomas Jefferson, Amerikalıların "özgürlüklerini sağlayacak veya tehlikeye atacak olanları kendiliklerinden anlamayı" öğrenmesi için siyaset tarihinin öğretilmesini teşvik ettiğinde haklıydı.[22] Kendi kendilerinin tarihçileri olan, yalanları ve çarpıtmaları tespit edebilen, geçmişte aslında nelerin olduğunu belirlemek için kaynaklardan yararlanmasını bilen yurttaşlar, demokrasi için olağanüstü bir güç oluştururlar. İngiliz tarihçilerinin en kıdemlisi sayılan Hugh Trevor-Roper şöyle yazmıştır: "Tarihini unutan veya tarihçilerinin her şeyi çöle çeviren profesyonelliği [veya profesyonellik yoklu-

[22] Alıntılayan: Lewis H. Lapham, "Notebook," *Harper's*, 7/1991, 12.

ğu!] yüzünden tarihini incelemekten yıldırılan bir ulus entelektüel, hatta siyasi açıdan uzuvları kesilmiş gibidir. Ancak o tarih de bütünüyle hakiki tarih olmalıdır." Bu kitabın ilk baskısından önceki on bir yıllık araştırma ve yazma süreci[23] ve ondan sonraki on üç yıllık inceleme dönemi sonucunda, Amerika'nın geçmişinde aslında nelerin yattığına dair arayışlarım daha yeni başlamıştır. Bütün bunları okuduktan sonra sizin de arayışınız yeni başladı. Bana da, size de iyi yolculuklar!

[23] Bu dönemde başka işler de yapmadım değil.

EK

Aşağıda ilk grupta *Öğretmenimin Söylediği Yalanlar*'ı hazırlarken incelediğim ilk on iki Amerikan tarih dersi kitabı, ikinci grupta da ikinci baskısı için incelediğim altı ders kitabı başlıklarına göre alfabetik sırada sunulmuştur. Sunulan alıntılar, metinde aksi belirtilmediği takdirde, bu baskılardan alınmıştır.

Social Science Staff of the Educational Research Council of America, *The American Adventure* [*Amerika Macerası*] (Boston: Allyn and Bacon, 1975).

Ira Peck, Steven Jantzen ve Daniel Rosen, *American Adventures* [*Amerika Maceraları*] (Austin, TX: Steck-Vaughn, 1987).

John A. Garraty, Aaron Singer ve Michael Gallagher, *American History* [*Amerikan Tarihi*] (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1982).

Thomas A. Bailey ve David M. Kennedy, *The American Pageant* [*Amerikan Geçit Töreni*] (Lexington, MA: D. C. Heath, 1991).

Robert Green, Laura L. Becker ve Robert E. Coviello, *The American Tradition* [*Amerikan Geleneği*] (Columbus, OH: Charles E. Merrill, 1984).

Nancy Bauer, *The American Way* [*Amerikan Tarzı*] (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1979).

Robert Sobel, Roger LaRaus, Linda Ann De Leon ve Harry P. Morris, *The Challenge of Freedom* [*Özgürlüğün Mücadelesi*] (Mission Hills, CA: Glencoe, 1990).

Allan O. Kownslar ve Donald B. Frizzle, *Discovering American History* [*Amerikan Tarihini Keşfetmek*] (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1974).

Carol Berkin ve Leonard Wood, *Land of Promise* [*Vaadler Ülkesi*]

(Glenview, IL: Scott, Foresman, 1983).

Philip Roden, Robynn Greer, Bruce Kraig ve Betty Bivins, *Life and Liberty* [*Hayat ve Özgürlük*] (Glenview, IL: Scott, Foresman, 1984).

Paul Lewis Todd ve Merle Curti, *Triumph of the American Nation* [*Amerikan Ulusunun Zaferi*] (Orlando, FL: Harcourt Brace Jovanovich, 1986).

James West Davidson ve Mark H. Lytle, *The United States – A History of the Republic* [*Amerika Birleşik Devletleri – Cumhuriyet Tarihi*] (Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1981).

Joyce Appleby, Alan Brinkley ve James McPherson, *The American Journey* [*Amerikan Yolculuğu*] (New York: Glencoe McGraw-Hill, 2000).

David M. Kennedy, Lizabeth Cohen ve Thomas A. Bailey, *The American Pageant* [*Amerikan Geçit Töreni*] (Boston: Houghton Mifflin, 2006).

Gerald A. Danzer vd., *The Americans* [*Amerikalılar*] (Boston: McDougal Littell [Houghton Mifflin], 2007).

Andrew Cayton, Elisabeth Perry, Linda Reed ve Allan Winkler, *America: Pathways to the Present* [*Amerika: Geçmişten Günümüze*] (Needham, MA: Pearson Prentice Hall, 2005).

Daniel Boorstin ve Brooks Mather Kelley, *A History of the United States* [*Amerika Birleşik Devletleri'nin Tarihi*] (Needham, MA: Pearson Prentice Hall, 2005.)

Paul Boyer, *Holt American Nation* [*Holt'un Amerikan Ulusu*] (Austin, TX: Holt, Rinehart & Winston [Harcourt], 2003).

DİZİN

11 Eylül 2001 78, 459, 464, 465, 469, 475, 476, 485, 554, 555

Adams, Abigail 272
Adams, John 160, 275, 518, 552
Adams, John Quincy 391
Afrika 14, 15, 26, 54, 55, 70, 74, 78, 79, 84, 85, 89, 90, 92, 94, 96-99, 101, 120, 124, 125, 127, 129-131, 135, 139, 141-143, 150, 151, 180, 195, 200, 202, 208, 232, 233, 248-255, 257, 259, 260, 262, 263, 264, 265, 267, 272, 276, 277, 278, 282, 284, 286-294, 296-306, 308, 309, 318, 320, 324, 327, 331-333, 342, 343, 347, 349, 352, 355, 357, 360-365, 390, 408, 420, 425, 427-429, 431, 447, 449, 457, 512, 520, 550, 561, 568, 578, 585, 586, 591, 596, 601-604, 615, 624, 625, 631, 633
Afrika kökenli Amerikalılar 15, 26, 54, 94, 202, 208, 248, 252, 259, 264, 265, 267, 272, 286, 287, 303, 305, 306, 308, 309, 318, 352, 362, 363, 420, 428, 429, 601, 602, 604, 615
Afrika-merkezci tarih 603, 604
A History of the United States 38, 110, 470, 497, 554, 555, 639
Alamo 251, 279, 545, 571
Albany Birlik Planı 205
Muhammed Ali 446, 615, 616
Allende, Salvador 396
American Adventure, The 33, 38, 86, 96, 103, 106, 120, 181, 186, 227, 265, 269, 281, 293, 306, 308, 343, 347, 351, 380, 458, 528, 570, 580, 601, 626, 638
American Adventures 37, 38, 103, 154, 253, 269, 314, 327, 332, 364, 399, 429, 430, 438, 451, 492, 638
American History 36, 38, 64, 115, 116, 131, 136, 139, 152, 160, 176, 180, 184, 185, 188, 192, 195, 200, 201, 207-209, 236, 238, 242, 244, 247, 250, 252, 253, 255, 271, 279, 281, 283, 287, 288, 295, 296, 314, 319, 327, 329, 332, 343, 349, 352, 353, 356, 358, 362, 401, 424, 427, 429, 435, 443, 454, 458, 474, 494, 528, 529, 566, 567, 569, 580, 588, 589, 616, 626, 629, 631, 638
American Journey, The 30, 31, 38, 155, 178, 343, 405, 411, 465, 470, 516, 542, 544, 561, 564, 598, 639
American Pageant, The 35, 38, 65, 103, 155, 160, 180, 186, 195, 215, 264, 287, 315, 328, 331, 336, 347, 384, 389, 404, 428, 437, 440, 492, 516, 523, 542, 547, 548, 561, 567, 568, 586, 638, 639
Americans, The 31, 32, 38, 115, 120, 121, 134, 138, 177, 178, 199, 218, 222, 225, 248, 270, 296, 305, 326, 359, 396, 397, 428, 440, 443, 447, 448, 464, 465, 475, 483, 484, 514, 516, 563, 564, 639
American Tradition, The 38, 77, 154, 194, 223, 265, 310, 315, 359, 370, 492, 502, 616, 638
American Way, The 38, 61, 77, 86, 211, 212, 237, 241, 253, 287-289, 304, 319, 353, 389, 638

America: Pathways to the Present 554, 639
Amerikan Devrimi 207, 218, 272, 470
Amerikan Gaziler Derneği 66
Amerika yerlileri *bkz.* Kızılderililer
An American Dilemma 293, 294, 299
Angelou, Maya 247
antropoloji 180, 185, 501, 521
Arawaklar 98, 112, 123, 131, 604
Arbenz, Jacobo 404, 405
arketipler 62, 64, 168
Arthur, Chester A. 42
Ashburn, P. M. 153
Aspinwall, Thomas 136
Attucks, Crispus 177, 233
Axtell, James 36, 115, 138, 139, 147, 176, 178, 193, 202, 207, 634, 635

Bağımsızlık Savaşı 271, 469
Bailey, Thomas 65, 176, 187, 188, 287, 567, 568, 587
Baldwin, James 25, 41
Barber, J.W. 155
Barzun, Jacques 78
Beals, Carleton 226, 228, 229, 342, 351
Beck, Warren 247
Beringia 182, 183
Berkin, Carol 571, 638
Beveridge, Albert J. 491
beyazların üstünlüğü *bkz.* ırkçılık
Bigelow, Bill 109, 121, 628, 629
bilişsel uyumsuzluk 125, 134, 229, 230, 262, 463
Bin Ladin, Usame 466, 476, 478, 479, 485, 558
Birth of a Nation 28, 57, 58, 250, 300, 301
Black, Hillel 260, 551
Blackwell, Elizabeth 42, 600
Bok, Sissela 587
Bolivar, Simon 276
Boone, Daniel 202
Boorstin, Daniel J. 556
Boston Çay Partisi 207
Boyer, Paul 559, 560, 639
Braddock, Edward 222
Bradford, William 144, 145, 152, 166, 167, 170, 217
Brezina, Deborah L. 329, 386
Brown, John 268, 312-315, 317-330, 340, 345, 346, 349, 351, 362-364, 562, 563, 586, 588, 593
Bryan, William Jennings 37, 596, 600
Burnham, Walter Dean 384
Burns, Ken 247
Bush, George H. W. 42, 121, 189, 403, 483, 487
Bush, George W. 80, 249, 430, 454, 455, 466, 475, 511, 526
Butler, Smedley D. 401
Butterfield, Herbert 527
Büyük Cumhuriyet Ordusu 353

Carmichael, Stokely 424
Castro, Fidel 403, 409, 414, 613
Catlin, George 151
Champlain, Samuel de 148, 157, 158
Challenge of Freedom, The 38, 42, 103, 371, 380, 389, 446, 569, 638
Chaney, James 423
Cheney, Dick 479
Cheney, Lynne 546, 552
Cleveland, Grover 300
Clinton, Bill 376, 459, 598
Clowers, Myles 247
Cobb, Jonathan 379, 618
Commager, Henry Steele 252
Costo, Rupert 176
Craig, Gordon 231
Crévecoeur, Michel Guillaume Jean de 201
Crosby, Alfred 125, 149, 209
Cumhuriyetçi Parti 249, 293, 344, 354, 355, 358, 482, 564
Cushman, Robert 144, 147

Çerokiler 147, 236, 239, 242
çiçek hastalığı 116, 144, 146, 150
Çoktavlar 190

Darrow, Clarence 596
Davidson, James West 89, 444, 639
Davis, Jefferson 257, 258, 338, 348, 351
de Alva, J. Klor 138
Debs, Eugene V. 47, 60
Decatur, Stephen 418
de Leon, Ponce 195, 625
DeLeon, Linda Ann 138
Delong, James F. 430
Deloria, Jr. Vine 491, 620
de Madariaga, Salvador 110
Demokrat Parti 58, 243, 249, 256, 274, 280, 423, 526, 600
Dermer, Yüzbaşı Thomas 157
ders kitabı yazarları 67, 68, 71, 81, 159, 199, 267, 283, 313, 320, 321, 335, 343, 359, 360, 368, 392, 393, 395, 430, 441, 460, 463, 474, 489, 502, 570, 571, 593
de Soto, Hernando 97, 149, 202, 625
Diamond, Jared 83, 153, 185, 505, 506, 520
Diaz, Bernal 188
din 39, 67, 147, 169, 189, 197, 206, 329, 466, 518, 573
Discovering American History 38, 180, 208, 244, 253, 281, 287, 288, 314, 343, 356, 358, 429, 435, 443, 454, 458, 528, 569, 580, 616, 626, 638
Dixon, Thomas 57
Dobyns, Henry 142, 149, 197
Dominik Cumhuriyeti 49, 50, 53, 81, 401
Donald, David 508
Dorris, Michael 136, 170, 177, 628
Douglas, Stephen A. 280, 281
Douglass, Frederick 70, 314, 320, 326, 327, 332, 363, 433
Dred Scott Kararı 277
DuBois, W. E. B. 41
Dulles, John Foster 450
Dumbrell, John 455
Dünyalar Savaşı 111, 112

Educational Research Analysts 33, 329, 386, 430, 601
Eisenhower, Dwights 560
Eliade, Mircea 169, 623
El Kaide 466, 483, 485
Engle, Shirley 530, 573, 574, 592, 633
Erasmus, William 131
Escott, Paul 347
Evers, Medgar 458
eyalet hakları 257, 258, 348

Fallows, James 468, 469
Farb, Peter 124, 142, 201, 241, 518
Fausz, J. F. 233
Federal Araştırma Bürosu (FBI) 416, 420-426, 432, 475, 584
Fenikeliler 84, 85, 87, 94, 97
Ferro, Marc 527, 531
Festinger, Leon 125, 229, 262, 463, 610
FitzGerald, Frances 17, 228, 259, 268, 295, 312, 313, 387, 388, 394, 395, 448, 451, 491, 528, 566
Flournoy, Robert 16, 357
Foner, Eric 292, 355, 463
Forrest, Nathan Bedford 349
France, Anatole 620
Frank, Mitch 467
Franklin, Benjamin 201, 203, 205, 208, 221, 329
Fransız ve Kızılderili Savaşı 219, 221, 238
Freire, Paulo 533
Frisch, Michael 62, 434

Gabler, Mel 33, 329, 386, 430, 601
Gabler, Norma 65
Gagnon, Paul 231, 313, 329, 339, 382, 391, 412, 508, 528, 593, 626

Gama, Vasco da 97
Garraty, John A. 638
Garrison, William Lloyd 314, 324, 364
Geffert, Hannah 318
Giroux, Henry 533, 534
Gleijesus, Piero 53, 275
Goodlad, John 574, 577, 601
Goodman, Andrew 325, 423
Gorges, Ferdinando 157, 165
Graff, Henry 78
Grant, Ulysses S. 257
Greeley, Horace 333
grevler 369
Griffen, William L. 533
Griffith, D. W. 57, 300
Gross, Richard 571
Guatemala 82, 209, 396, 403-405, 413

Haiti 49-53, 81, 82, 84, 90, 98-100, 106, 112, 113, 115-117, 119-122, 126, 129, 131, 132, 134, 248, 274-277, 279, 284, 332, 400, 401, 470, 513, 514, 518, 522, 551, 552, 587, 589, 604, 625
Hakim, Joy 444, 627
Hampton, Fred 423
Hansberry, Lorraine 42
Hansot, Elisabeth 383, 387, 534
Haralson, Bayan W. Kelley 33, 600, 601
Harding, Warren G. 62, 301, 592
Harrison, William Henry 32, 226, 392
Heidegger, Martin 594
Heilbroner, Robert 370, 398, 500, 536
Henry, Jules 495, 596, 616
Henry, Patrick 269, 272, 274
Hıristiyanlık 329
Hiçbir Çocuk Geride Kalmasın Yasası 546, 547
Highgate, Edmonia 356
Hitler, Adolf 230, 595
Hobomok 167
Ho Chi Minh 54, 364, 365, 450
Holt American Nation 38, 86, 106, 177, 182, 234, 266, 282, 325, 360, 369, 409, 411, 440, 464, 559, 562, 564, 578, 639
Homans, George 93
Hoover, J. Edgar 420, 422
Horowitz, David 214, 215
Horse Capture, George P. 128
Horsman, Reginald 172, 229, 236, 279
Horton, James Oliver 260
Howard, O. O. 292
Howe, Julia Ward 324
Hüseyin, Saddam 403, 466, 472, 479, 481, 484, 558

Indian Historian Press 211, 233
Inmuttooyahlatlat 241
Irak Savaşı 457, 485, 614
ırk ayrımı 49, 55, 56, 244, 260, 264, 295, 297, 298, 301, 303, 308, 330, 429, 461
ırkçılık 54, 57, 244, 254, 262, 264, 265, 267, 280, 284, 296, 302, 309, 313, 341, 343, 345, 354, 355, 365, 450, 564, 589, 629
ırk idealizmi 313, 344
Irving, Washington 71, 104, 105
Ives, Charles 392

İç Savaş 28, 62, 247, 249, 251, 279, 284, 299, 314, 337, 340, 354, 469, 547, 561, 585, 624, 630
İran 80, 400, 403, 404, 413, 417, 430, 434, 472-474, 480, 486, 487, 490, 502, 514
İran-Kontra skandalı 417
İrlanda 60, 82, 84, 90, 98, 100, 194, 334, 364, 365, 465
İrokualar 190, 192, 205
İsabel, Kraliçe 75, 101, 118, 124, 143

İslam 78, 468, 625
İsrail 395, 407, 417, 466, 474, 512

Jackson, Andrew 242, 243, 277, 376, 384, 530
Jackson, Carolyn 549
Jackson, Helen Hunt 242, 392, 593
James, Frank 172, 173, 175
Jamestown 139, 161, 162
Jefferson, Thomas 64, 205, 236, 260, 270, 271, 273, 274, 329, 330, 495, 636
Jenness, David 452, 575, 576
Jennings, Francis 136, 176, 207, 235
Jett, Stephen 86
Johnson, Andrew 249, 355
Johnson, Lyndon Baines 427, 428

kadın hareketi 47, 434, 489
kadınların oy verme hakkı 48
Kammen, Michael 65, 169, 353, 434, 568
Kanada 81, 88, 90, 128, 151, 153, 184, 227, 234, 244, 277, 310, 370, 431, 528
Kanarya Adaları 82, 84, 86, 108, 111, 112, 114, 513, 560, 561
Karp, Walter 52, 373, 534
Käta, Ragnhild 66
Keen, Benjamin 113, 117
Keller, Helen 43-47, 62, 64, 66, 67, 69, 70, 71, 268, 341, 366, 374, 416, 531, 593, 600
Kennan, George 393, 394, 418
Kennedy, John F. 287, 395, 409, 427
Kennedy, Robert F. 421, 422
Kerry, John 443, 446, 454
Kessler, Ronald 413
Kızılderili Bölgesi 221, 235, 240
Kızılderili halkı 193, 232
Kızılderili Hareketi 79
Kızılderililer 14, 99, 112, 114, 116, 119, 120, 126, 127, 133, 134, 137, 146, 148, 155, 165-168, 170, 171, 174, 177, 179, 190, 195-197, 199, 201, 203, 207, 209, 211, 213, 214, 216, 217, 218, 221, 223, 225, 227-229, 231, 232, 234, 237, 238, 244-246, 248, 309, 520, 566, 602
Kızılderili Savaşları 452
Kidder, Tracy 459, 577, 582
King, Martin Luther 70, 71, 364, 421-425, 428, 433, 445, 458, 593, 615
Kirst, Michael W. 540, 583
Kissinger, Henry 402, 414, 446, 455
Kolomb, Ferdinand 113, 114
Kolomb, Kristof 17, 70, 71, 73, 74, 101, 110, 116, 121, 133, 229, 268, 280, 326, 361, 513, 573, 586, 628
Kolomb Değiş Tokuşu 17, 127, 155, 187, 188, 462, 566
Kolomb Günü 78, 93, 583, 602
Konfederasyon 205, 235, 257, 261, 279, 286, 287, 290, 292, 294, 299, 318, 335, 343, 345, 347-351, 353-355, 357, 359, 360, 462, 537, 547, 624
Konfederasyon Askerlerinin Kızları Birliği 318, 353
Kongre Kütüphanesi 169, 630
Koning, Hans 107, 114
Kozol, Jonathan 46, 47, 380, 517, 525, 533, 582
kölelik 113, 115, 121, 129, 208, 247, 251-254, 256-264, 266-269, 271, 273, 274, 276, 279, 282, 289, 310, 312, 314-317, 321, 327, 328, 332-335, 339, 341, 345-347, 350, 353, 354, 356, 362-364, 368, 517, 597, 598, 604
kölelik karşıtları 345
Kral Philip Savaşı 215
Ku Klux Klan 57, 58, 301, 305, 330, 359, 420, 426
Karen Kupperman 148, 165, 202
Küba 49, 50, 53, 116, 120, 132, 133,

276, 279, 401, 403, 409, 410, 412, 414, 545, 613
kültürel emperyalizm 197, 198
Kwitny, Jonathan 402, 629

Land of Promise 35, 38, 42, 56, 62, 64, 77, 91, 103, 107, 158, 165, 166, 215, 269, 271, 369, 371, 389, 392, 406, 435, 492, 502, 567, 569, 594, 616, 638
Langer, William 126, 140, 151
Lapham, Lewis 405, 431
Las Casas, Bartolomé de 16, 73, 109, 112, 113, 134, 462
Leckie, Robert 414
Levin, Henry M. 534
Levin, N. Gordon 49
Libby, Jean 318, 319
Life and Liberty 38, 97, 98, 198, 253, 270, 329, 339, 343, 386, 388, 396, 410, 411, 417, 492, 639
Lincoln, Abraham 70, 171, 257, 281, 312, 330, 335, 338, 341, 354, 361-363, 365, 366, 384, 517, 569, 572, 634
linç olayları 295, 303, 307, 310, 324
Liuzzo, Viola 325
Lloyd, Mark 591
Locke, John 123
Loewen, James W. 119, 224, 250, 253, 267, 301, 303, 348, 412, 422, 452
Loewen ve diğerleri, Turnipseed ve diğerlerine karşı 39, 549
Logan, Rayford 294
London, Herbert 498, 509
Longstreet, James 357
Louisiana'nın satın alınması 225
Lovelock, James 511
Lumumba, Patrice 403, 407, 408
Lübnan 403, 405-407, 455
Lytle, Mark H. 89, 147, 444, 639

Madison, James 376
Manhattan Adası 224
Marble, Samuel D. 73
Marciano, John 533
Marshall, John 130, 242
Marx, Karl 126, 185
Massasoit 147, 167, 173, 174
Mather, Increase 148
Mayflower Sözleşmesi 140, 158, 159, 169
McEvedy, Colin 151, 152
McNeil, Linda 375, 451, 452, 574, 598
McNeill, William H. 79, 140, 141
McPherson, James 349, 542, 543, 561, 599, 639
Meksika 49, 52, 92, 94, 95, 100, 115, 122, 126, 128, 139, 149, 186-188, 190, 193, 194, 203, 209, 218, 221, 230, 238, 277, 279, 370, 391, 401, 405, 465, 469
Meksika Savaşı 218, 221, 279
Merkezi Haber Alma Teşkilatı (CIA) 404, 405, 407-411, 413, 415, 416, 424, 432, 468, 472, 473, 475, 476, 478, 485, 487
Metacomet (Kral Philip) 177
Mexico City 94, 100, 150, 163, 188, 567
Mishan, E. J. 491, 498, 525
Mississippi: Conflict and Change 39, 119, 267, 298, 307, 348, 355, 422, 548, 580
Mobutu, Joseph 408
Mohawk, John 206
Mooney, James 151
Moore, Amzie 422
Moore, Robert 167, 260, 292, 356, 433, 528
More, Thomas 123, 203
Morgan, L. H. 124, 185
Morison, Samuel Eliot 109, 252
Moses, Robert 422
Moyers, Bill 391
Müslümanlar 206, 406, 468, 487
Myrdal, Gunnar 293, 294

Nash, Gary 144, 163, 193, 201, 626, 629
Nast, Thomas 299, 344
National Endowment for the Humanities 546, 627
Nevins, Allan 339, 571
Nietzsche, Friedrich 176
Nikaragua 49, 51, 53, 70, 401, 478
Nin, Anaïs 462
Nisbet, Robert 495, 500
Nkrumah, Kwame 366
Novick, Peter 352, 530

Ochoa, Anna 530
On Dördüncü Anayasa Değişikliği 419
O'Reilly, Kenneth 420, 425
Ova Kızılderilileri 138, 196, 197, 228
öğretmenler 18-21, 23, 27, 33, 43, 64, 77, 96, 106, 237, 241, 377, 378, 460, 465, 489, 527, 535, 540, 546, 553, 565, 572-584, 586, 593, 618, 623, 625, 628, 629, 635
Özgürlük Bildirgesi 335, 343

Page, Reba 373
Paget, Valerian 144, 170, 217
Panama 32, 49, 90, 99, 100
Parks, Rosa 70, 363
Paxton, Tom 391
Peace Corps 396, 397
Penn, William 179
Pequot Savaşı 195
Pessen, Edward 376, 391, 572
Phillips, Wendell 363
Pierce, Bessie 66, 168
Pitcaithley, D. T. 338
Plymouth kolonisi 159
Pocahontas 199, 212, 234
Porto Riko 120
Postman, Neil 537, 620
Profiles in Courage 287

Ray, James Earl 424
Reagan, Ronald 63, 598, 615
Reeb, James 325
Revere, Paul 63
Rice, Gong Lum'a karşı 301
Rise of the American Nation 177, 325, 360, 553
Roanoke Adası 233
Robinson, Jackie 297, 305, 361
Rockefeller ailesi 402
Roosevelt, Franklin D. 51, 600
Ross, Betsy 63
Ross, Dana Fuller 28, 215
Rusk, Dean 402, 414, 453
Ruzzo, Edward 592
Rüzgâr Gibi Geçti (roman ve film) 28, 247, 250, 252, 263, 264, 287, 294, 583, 635
Ryan, David 455

Sale, Kirkpatrick 73, 103, 113, 116, 121, 514
Salk, Jonas 600
sasha 457, 458, 460-462, 489, 490
Scheuer, Michael 468, 469
Schlesinger, Arthur 205, 427, 530, 531
Schwerner, Michael 423, 426
Seattle, Chief 239
Seminoleler 193, 233, 251, 265, 277, 278
sendikalar 367, 368, 584, 616
senkretizm 15, 85, 190, 192, 198, 246
Sennett, Richard 379, 618
Seward, William H. 332
Shanker, Albert 26, 575
Sheridan, Philip 213
Smith, Yüzbaşı John 121
Simms, William Gilmore 229, 230
Simon, Julian 508
Simpson, Howard 136, 146
sivil haklar hareketi 259, 309, 419, 458, 631
Sizer, Theodore 372
Soltow, Lee 384, 385
sosyal hareketlilik 298
Sovyetler Birliği 49, 50, 54, 476, 598

Squanto 140, 143, 144, 155, 157, 161, 163, 165-167, 173, 199, 201, 205, 212
SSCB 25, 47, 407, 415, 478, 512
Stephens, Alexander 347
Sutter, John 196, 200
Şili 90, 143, 396, 403, 410-412, 415
Şükran Günü 136, 137, 165, 168-175, 179, 336, 581, 602

Taliban 476, 478
Tax, Sol 179
teknoloji 112, 262, 509, 514
Teksas 58, 208, 279, 348, 351, 359, 386, 398, 497, 539, 540, 547, 548, 550, 635
televizyon 250, 374, 425, 436, 438, 439, 464, 535, 536, 551, 621
Teoli, Camella 380
Thernstrom, Stephan 385
Thoreau, Henry David 312, 320, 322
Titanic 376
Tom Amca'nın Kulübesi 252
Toppin, Martha 604
Triumph of the American Nation 35, 38, 59, 177, 194, 227, 254, 267, 269, 272, 288, 289, 291, 295, 325, 335, 339, 342, 407, 408, 428, 440, 444, 492, 502, 549, 553, 559, 623, 639
Tubman, Harriet 70, 314, 326, 327
Turner, Frederick Jackson 209
Turner, Frederick 202, 204, 212, 233
Turner, Nat 326, 327
Tyack, David 383, 387, 534

Ulusal Amerikan Tarihi Müzesi 28
Ulusal İmalatçılar Birliği 387
United States, The 38, 51, 53, 89, 96, 181, 254, 257, 341, 343, 413, 444, 568, 639
üst sınıf 369, 372, 387, 532, 534, 536, 538

Van Sertima, Ivan 87, 92, 265
Vecsey, Christopher 246
Verrazano, Giovanni da 519
Vietnam Savaşı 433-435, 440, 441, 443, 446, 452, 454, 455, 533, 565, 573, 605, 609, 613, 616, 617
Vikingler 82, 93, 94
von Wuthenau, Alexander 87, 92

Walker, David 273, 274
Walker, Francis A. 229, 230
Wallace, Michael 129, 635
Wampanoaglar 173, 218, 233
Washington, Booker T. 303
Washington, George 41, 63, 64, 146, 171, 215, 222, 229, 260, 272, 275, 361, 457, 591
Watergate 70, 416, 417, 430, 434
We Americans 30, 266, 445, 446
Weatherford, Jack 126, 127, 205
Weingartner, Charles 537, 620
Welles, Gideon 362
Wells, H. G. 111
Westmoreland, William 442
Whig Partisi 243, 249
Wilder, Laura Ingalls 214
Williams, Roger 242
Williamson, John 584
Wilson, Woodrow 43, 45, 48, 49, 54-57, 62-64, 68-70, 160, 268, 280, 301, 305, 332, 373, 392, 400, 401, 416, 420, 432, 450, 461, 586, 593
Winthrop, John 146, 148
Wounded Knee 215, 220, 243
Wright, Frank Lloyd 42, 338, 392

Yeniden Yapılanma 56-58, 247, 249, 251, 259, 263, 285-297, 299, 301, 304, 307, 308, 314, 354-361, 363, 419, 459, 462, 463, 517, 585, 586

Zaire 403, 407-409
Zajac, Chris 459
zamani 457, 460, 462, 489

James W. Loewen

Öğretmenimin Söylediği Yalanlar

Amerikan Resmi Tarih Tezinin Oluşumu

Bir gün Loewen tesadüfen sınıflarda öğrencilerin kullandığı tarih ders kitaplarını görür; yanlış bilgiler ve dar görüşlü bir yaklaşım yan yanadır. Ayrıca Kore Savaşının sona ermesini Truman'ın atom bombası atmasına bağlayacak kadar da cahil. Bunun üzerine Kolomb öncesi dönemden başlayarak My Lai katliamına kadar Amerikan tarihini, olanca karmaşıklığı ve canlılığıyla yeniden anlatmaya karar verir. Kahramanlar ve hükümetler yerine ırk, toplumsal cinsiyet ve sınıfları esas alarak olaylar ve halkları bağlantılandırır. Kendi iktidarlarını ve ayrıcalıklarını korumak isteyen elitlerin, geri kalanların yoksunluğu pahasına, nasıl tarihi kendi çıkarlarına göre kurguladıklarını gösterir.

"Her tarih öğretmeni ve öğrencisi, her yurttaş bu kitabı okumalı."
Howard Zinn

"Etkileyici ve güçlü . . . klasik olacağı kesin."
The Washington Post Book World

"Tarihle ilgilenen istisnasız herkesin okuması şart."
Publishers Weekly

THG 050324 DAN

ALFA
www.alfakitap.com
/alfakitap
/alfakitap

ALFA TARİH
ISBN 978-605-171-020-4